PUSULA

Gençlerle İnsan Hakları Eğitimi Kılavuzu

PUSULA
Gençlerle İnsan Hakları Eğitimi Kılavuzu
Çeviren Burcu Yeşiladalı

COMPASS
A Manual on Human Rights Education with Young People
Copyright © Council of Europe, 2002

İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları 198
İnsan Hakları Hukuku Çalışmaları 7

ISBN 978-605-399-014-7
PUSULA: Gençlerle İnsan Hakları Eğitimi Kılavuzu'nun bu çevirisi
Avrupa Konseyi ile işbirliği içinde ve Konsey'in mali desteği ile yayımlanmıştır.

1. Baskı İstanbul, Nisan 2008

© Bilgi İletişim Grubu Yayıncılık Müzik Yapım ve Haber Ajansı Ltd. Şti.
Yazışma Adresi: İnönü Caddesi, No: 28 Kuştepe Şişli 34387 İstanbul
Telefon: 0212 311 60 00 - 217 28 62 / Faks: 0212 347 10 11

www.bilgiyay.com
E-posta yayin@bilgiyay.com
Dağıtım dagitim@bilgiyay.com

Yayına Hazırlayan Kenan Çayır - Melike Türkan Bağlı - Yasemin Esen
Kapak Tasarımı Mehmet Ulusel
Dizgi ve Uygulama Maraton Dizgievi
Baskı ve Cilt Sena Ofset Ambalaj ve Matbaacılık San. Tic. Ltd. Şti.
Litros Yolu, 2. Matbaacılar Sitesi B Blok Kat 6 No: 4 NB 7-9-11 Topkapı - İstanbul
Telefon: 0212 613 03 21 - 613 38 46/ Faks: 0212 613 38 46

İstanbul Bilgi University Library Cataloging-in-Publication Data
İstanbul Bilgi Üniversitesi Kütüphanesi Kataloglama Bölümü tarafından kataloglanmıştır.

Pusula Gençlerle İnsan Hakları Eğitimi Kılavuzu / Yazanlar Patricia Brander ... [et al.]; Çev. Burcu Yeşiladalı.
p. cm.
Includes bibliographical references and index.
ISBN 978-605-399-014-7 (pbk.)

1. Human Rights—Study and Teaching. I. Brander, Patricia. II. Yeşiladalı, Burcu.
JC571 .C6519 2008

PUSULA

Gençlerle İnsan Hakları Eğitimi Kılavuzu

Yazarlar

Patricia Brander
Rui Gomes
Ellie Keen
Marie-Laure Lemineur
Bárbara Oliveira
Jana Ondrácková
Alessio Surian
Olena Suslova

Çeviren

Burcu Yeşiladalı

Çizimler

Pancho

Editörler

Kenan Çayır
Melike Türkan Bağlı
Yasemin Esen

Proje koordinasyonu: Kenan Çayır
Son düzeltmeler: Ayşe Beyazova

Bu kılavuz aşağıdaki isimlerden oluşan referans grubunun rehberliği ve desteğiyle hazırlanmıştır:

Dr. Elie Abouaoun
Anatoliy Azarov
Patricia Brander
Ellie Keen
Corina Michaela Leca
Marie-Laure Lamineur
Brigitte Mooljee
Louise Nylin
Bárbara Oliveira
Eunice Smith (UNESCO)
Alessio Surian
Olena Suslova
Wim Taelman
Andrew Yurov

Çevirilerde kullanılan kaynaklar:

Mehmet Semih Gemalmaz, Ulusalüstü İnsan Hakları Belgeleri (Uluslararası ve Bölgesel Sistemler), Beta, Ekim 2000, İstanbul.
Osman Doğru, İnsan Hakları Uluslararası Mevzuatı (International Human Rights Instruments), Beta, Ağustos 1998, İstanbul.
TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu, Uluslararası Temel İnsan Hakları Belgeleri, TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Yayınları, Aralık 2001, Ankara.
www.avrupakonseyi.org.tr

Bu yayında yeralan materyal sadece ticari olmayan eğitim amacıyla ve kaynak gösterilmek şartıyla çoğaltılabilir.

Pancho karikatürlerinin telif hakkı sadece sanatçıya aittir. Bu kılavuzda yeralan etkinliklerde kullanılmadığı takdirde karikatürleri çoğaltma izni doğrudan sanatçıdan talep edilmelidir.

Tasarım: Art Factory
Çizimler: © "Pancho"
Fotoğraflar: sayfa 132 © MTI (Nelson Mandela)
sayfa 132 © David King Collection (Evgenia Ginzburg)
sayfa 133 © MTI (Martin Luther King)
sayfa 133 © MTI (Mahatma Gandhi)
sayfa 134 © Gamma Press (Daw Aung San Suu Kyi)
sayfa 134 © Tibet Information Network (Ngawang Sandrol)

ISBN: 978-605-399-014-7

İçindekiler

Teşekkür ... *8*
Önsöz ... *9*
Giriş ... *10*

Bölüm 1: İnsan Hakları Eğitimi ve Pusula, Uygulayıcılara Yönelik Kısa bir Tanıtım ... *15*
İnsan Hakları Eğitimini Anlamak ... *17*
İnsan hakları eğitimi nedir? ... *17*
İHE'nin sonuçları ... *18*
Bilgi, beceri ve tutumlar ... *19*
Kapsayıcı yaklaşım ... *20*
Genç insanlarla İHE ... *20*
Resmi ve yaygın eğitim ortamları ... *21*
Harekete geçme noktası olarak İHE ... *22*
İHE'ye uluslararası destek ... *23*
İHE ve Diğer Eğitim Alanları ... *25*
İnsan hakları dünyası ... *25*
Bir "insan hakları meselesi" nedir? ... *25*
Kılavuzda değinilen konular ... *26*
Yurttaşlık eğitimi ... *27*
Kişisel ve sosyal eğitim ... *27*
Küresel eğitim ... *28*
Kültürlerarası eğitim ... *28*
Kalkınma eğitimi ... *29*
Çevre eğitimi ... *29*
Barış eğitimi ... *30*
Hukuk - İlintili eğitim ... *30*
PUSULA'yı Avrupa Çapında Kullanmak ... *31*
Avrupa nedir ve nerededir? ... *31*
Avrupa için bir kitap? ... *32*
Bir Avrupa düşü ... *33*
Gençlik çalışmaları ve gençlerin temsili ... *34*
Çocuk Hakları Sözleşmesi ... *35*
Üretim süreci ... *35*
Kılavuzun farklı kültür ve dillerde kullanımı ... *36*
PUSULA'yı nasıl kullanacaksınız? ... *38*
Kılavuzla nasıl çalışacaksınız? ... *38*
Eğitsel yaklaşımlar ... *39*
İnsan hakları eğitimi hakkında sıkça sorulan sorular ... *44*
Kullanıcılar için ipuçları ... *45*
Kolaylaştırma için ipuçları ... *48*
Grup çalışması ... *48*
Grup çalışması teknikleri ... *48*
Etkinlikleri yürütmek için genel ipuçları ... *52*
Olaylar beklemediğiniz şekilde gelişirse ... *53*
Grup içindeki çatışma yönetimi ... *55*
Gruplarda etkili öğrenmeyi desteklemek için bazı yöntem ve teknikler ... *55*
Tartışma becerilerini geliştirecek yöntem ve teknikler ... *58*
Birlikte karar alma becerilerini geliştirecek yöntem ve teknikler ... *60*
Gözden geçirme etkinlikleri ... *62*

Bölüm 2: İnsan Hakları Eğitimi için 49 Pratik Etkinlik ve Yöntem ... *67*
Etkinliklerin özeti ... *68*
Aile içi ilişkiler ... *114*

Alternatifimiz var mı? *111*
Âşik'in öyküsü *91*
Bağlantı kurmak *173*
Bahçekondu *139*
Beceriyi farket *209*
Ben kimiz? *257*
Bırak tüm sesler duyulsun *153*
Bir dakika *150*
Birinci sayfa *135*
Cinsellik konuşma zamanı! *156*
Çalışma yaşamı ve bebekler *260*
Çocuk hakları *103*
Dikkatli ol, gözümüz üstünde! *95*
Dil engeli *228*
Elektrik santrali *198*
Eşitlik diyarına giden yol *185*
Farklı ücretler *107*
"Gelecekler"imiz *182*
Hak mücadelesi verenler *130*
Haklar tombalası! *206*
Harcanacak para *177*
Hayatımdaki şiddet *248*
Herkes eşit – herkes farklı *88*
Herkes için eğitim? *122*
Herkes için spor *214*
Irkçılığa yanıt *201*
İfade et *86*
İçeri girebilir miyim? *98*
İki şehrin hikâyesi *71*
İlaçlara erişim *80*
İleri doğru bir adım at! *217*
İnsan hakları takvimi *263*
İnternetin etkisi *222*
Kadın ve erkek kahramanlar *142*
"Kelimeyi çiz" oyunu *120*
Küreselleşme sözlüğü *29*
Makah balina avcılığı *166*
Mükemmel bir dünyada yaşamak *160*
Nerede duruyorsun? *254*
Oy kullanmak ya da kullanmamak? *238*
Oyun oyna! *194*
Resim oyunları *188*
1. Ne görüyorsun? *188*
2. Pancho karikatürlerinde ne görüyorsun? *191*
3. Resmin parçası *192*
4. Resimler için başlık *192*
5. Konuşma balonları *193*
Seçim propagandası *127*
Sendika toplantısı *244*
Servet ve iktidar kapışması *231*
Yarın geldiğinde *250*
Yaşam ağı *235*
Yoksulluğun yıldız falı *145*

Bölüm 3: Eyleme Geçmek *267*
Eyleme geçmek *269*
Bir eylem planı çıkarmak *276*

Bölüm 4: İnsan Hakları Üzerine Arka Plan Bilgisi ... *281*
İnsan Haklarını Anlamak ... *283*
İnsan hakları nedir? ... *283*
Tarihi çerçeve ... *285*
Dünyada insan hakları ... *287*
Haklarımızı nasıl kullanabiliriz? ... *288*
İnsan haklarında ikilemler ve insan haklarının kötüye kullanımı ... *289*
Daha çok bilmece ... *290*
İnsan Haklarının Evrimi ... *291*
Hangi haklara sahibiz? ... *291*
İnsan Haklarının Yasalarla Korunması ... *296*
Temel uluslararası insan hakları belgeleri ... *297*
İnsan haklarının korunması konusundaki yaptırımlar ... *300*
Peki bu kadarı yeterli mi? ... *304*
Aktivizm ve Sivil Toplum Kuruluşlarının (STK) Bu Alanda Oynadığı Rol ... *305*
Başarılı aktivizm örnekleri ... *307*
Sorular ve Yanıtları ... *310*
Kafa karıştıran sorular ... *312*

Bölüm 5: Küresel Temalar Üzerine Arka Plan Bilgisi ... *315*
Çocuklar ... *317*
Yurttaşlık ... *322*
Demokrasi ... *326*
Ayrımcılık ve yabancı düşmanlığı ... *331*
Eğitim ... *345*
Çevre ... *350*
Cinsiyet eşitliği ... *354*
Küreselleşme ... *358*
Sağlık ... *362*
İnsan güvenliği ... *367*
Medya ... *372*
Barış ve şiddet ... *376*
Yoksulluk ... *382*
Sosyal haklar ... *386*
Spor ... *391*
Dipnotlar ... *396*

Ekler – Uluslararası Yasal İnsan Hakları Aygıtları ve Değerlendirme Formu ... *399*
Başlıca uluslararası insan hakları aygıtlarının onaylanma durumu ... *401*
İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi (Özet) ... *402*
İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi ... *403*
Uluslararası Kişisel ve Siyasal Haklar Sözleşmesi (Özet) ... *405*
Uluslararası Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi (Özet) ... *405*
Çocuk Hakları Sözleşmesi (Özet) ... *406*
Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (Özet) ... *407*
İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin Korunmasına İlişkin Sözleşme (11. Protokol ile değiştirilen metin) ... *408*
Avrupa Sosyal Şartı (Özet) ... *414*
Ulusal Azınlıkların Korunmasına İlişkin Çerçeve Sözleşme (Özet) ... *415*
Avrupa Bölgesel veya Azınlık Dilleri Şartı (Özet) ... *416*

Değerlendirme ve Geri Bildirim Formu ... *417*

Teşekkür

– Referans Grubu üyelerine, sorumluluk, cömertlik ve yazarlara destekleri için;

– Sunduss al-Hassani, Henrike Eisfeld, Dariusz Grzemny, Dilwar Hussain, Dr. Mónika Mádai, Ivan Ivanov, Yael Ohana, Tavs Qvist, Györgyi Tóth ve Arjos Vendrig'e metinlere ilişkin görüş ve önerileri için;

– Avrupa Konseyi İnsan Hakları Genel Direktörlüğü'nden Jeroen Schokkenbroek'e dikkatli okuması ve sunduğu faydalı tavsiyeler için;

– Nadia Banno Gomes, Teresa Cunha, Laura De Witte, Deepak G. Naik, Eugen Gherga, Erzsébet Kovács, Anna Rogowska, Nana Saginashvili ve daha birçok kişiye yerinde görüşleri ve faydalı tavsiyeleri için;

– UNESCO'nun İnsan Hakları, Barış, Demokrasi ve Hoşgörü Birimi'ne aşıladıkları heyecan ve faydalı tavsiyeleri için;

– Gençlik örgütleri, ulusal gençlik konseyleri, İnsan ve İnsancıl Haklar Vakfı (*Foundation for Human and Humanitarian Rights*, Lübnan), Charles Malik Vakfı ve daha bir çok kuruma kaynak materyal sundukları için;

– Bu kılavuzun önemine şüpheyle yaklaşanlar dahil, İnternet ortamındaki taslak metni kullanan ve okuyanlara;

– İnsan Hakları Eğitimi Ortakları'nın (*Human Rights Education Associates*) Küresel İnsan Hakları Eğitim Listesi Üyelerine başlığa ilişkin görüşleri ve önerileri için;

– İnsan Hakları Eğitimi Gençlik Programı İzleme Grubu'na sağladıkları destek ve fikirleri için;

– İçeriğin şekillenmesine –kimi zaman gönüllü olmayarak da olsa– katkıda bulunan herkese;

– British Council, Budapeşte'den Michael Hughes'e bir düzeltmen olmaktan öteye gittiği için;

Uluslararası Demiryolları Birliği'ne (*International Union of Railways*) ve özellikle Inter Rail'e Gençlik Hareketliliği için Dayanışma Fonu vasıtasıyla sunduğu mali katkılardan dolayı,

Teşekkürlerimizi, takdirlerimizi ve minnetimizi sunmak istiyoruz.

Bize gönderilen bilgi, belge veya önerilerin tamamının kılavuza dahil edilememiş olmasına yol açan ya da ihmallerden dolayı özür dileriz.

Avrupa Konseyi
Genel Sekreteri

İnsan hakları, tüm insanların sadece insan olmaları nedeniyle sahip olduğu vazgeçilmez ve devredilmez haklardır. 21. yüzyılın en büyük güçlüklerinden biri bu hakların, dünyanın her neresinde olursa olsunlar herkes tarafından kullanılmasını sağlamaktır ve bu konuda son yıllarda uluslararası alanda önemli ilerlemeler kaydedilmiştir.

Bir Avrupa Konseyi anlaşması olan İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin Korunmasına İlişkin Avrupa Sözleşmesi, insan haklarının korunması için dünyanın en etkili bölgesel sistemi olarak kabul edilmektedir. Türkiye Ağustos 1949'da Avrupa Konseyi'nin bir üyesi oldu ve üyeliğinin bir önkoşulu olarak Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ni imzaladı. Sözleşme Mayıs 1954'te Türk Parlamentosu tarafından onaylandı. Bu, uyruk ve kökenine bakılmaksızın Türkiye'de yaşayan herkesin haklarının, Avrupa Konseyi'nin İnsan Hakları Mahkemesi tarafından uygulanan bu Sözleşme'yle korunması anlamına gelmektedir.

Bununla birlikte, insan haklarını sadece hukuki süreçlerle gündelik yaşamda etkin kılmak zordur. İşte bu yüzden Avrupa Konseyi, insan haklarını dünya çapında geliştirmeye ve adaletsizliği, baskıyı ve ayrımcılığı önlemeye çalışan sivil toplumu ve kamu otoritelerini harekete geçirmeye çalışmaktadır.

2000 yılından bu yana Avrupa Konseyi, İnsan Hakları Eğitimi üzerine Avrupa çapında bir Gençlik Programıyla ilgilenmektedir. Çokdisiplinli bir uluslararası ekip tarafından geliştirilen PUSULA bu programa ciddi bir katkıda bulunmaktadır. Bu kitap, insan hakları ihlallerinden kaçınmanın "kullanıma hazır" yollarını sunmaz; fakat gençlerin, genç yetişkinlerin ve onlarla örgün ve yaygın eğitimde çalışanların, insan hakları sorunlarıyla mücadele etmeyi öğrenebilmeleri için birtakım yaratıcı yöntemler önerir.

Gençlerle insan hakları eğitimi üzerine bu ilk kapsamlı eserin Türkçede yayımlanması İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları'nın, Avrupa Konseyi'nin misyonuna sıkı sıkıya bağlı bir şekilde bu projeyi üstlenmesiyle mümkün oldu. PUSULA'nın verdiği mesajı savunan ve savunacak olan yayıncılara ve çok sayıdaki resmi ve sivil çalışma ortaklarımıza teşekkür ederim. İnsan haklarının korunması her bir bireyin sorumluluk üstlenmesini gerektirir.

Terry Davis

Giriş

Gençlerle insan hakları eğitimi kılavuzu, *PUSULA*'ya hoş geldiniz!

Bu kılavuzun gençlerle insan hakları eğitimi alanına yönelik girişiminizde ihtiyaç duyduğunuz fikirleri, ilham ve heyecanı sunmasını diliyoruz. *PUSULA* Avrupa Konseyi Gençlik ve Spor Direktörlüğü'nün İnsan Hakları Eğitimi Gençlik Programı çerçevesinde üretildi. Bu program 2000 yılında Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 50. yılı dolayısıyla başlatıldı. Program, insan haklarını gençlik çalışmalarının merkezine oturtmayı ve böylelikle insan hakları eğitiminin her daim gündemde kalmasını amaçlamaktadır.

İnsan hakları eğitimi *–insan onuru bakımından eşitliği destekleyen eğitsel program ve etkinlikler* anlamında– yurttaşlıkta Avrupa boyutunu oluşturmak açısından bütün Avrupalılar için paha biçilmez bir öneme sahiptir. Avrupa Konseyi Gençlik ve Spor Direktörlüğü'nün-kültürlerarası öğrenme, katılım, azınlıkların ve azınlık mensubu gençlerin güçlendirilmesi gibi-diğer programlarıyla ortaklaşa geliştirilen insan hakları eğitimi, bir eylem katalizörü ve sinerji kaynağı olma potansiyeline sahiptir. Gençlik çalışmalarının bir parçası olan yaygın eğitim alanıyla ilgilenen kişiler insan haklarının evrim süreci, uygulamaları ve içinde bulunduğu darboğazların farkında olmalıdır. Bu noktada, insan haklarının evrensel, bölünemez ve devredilemez oluşu ve bunun bugünün gençleri için neler ifade ettiği dikkate alınmalıdır.

Gençlik ve Spor Direktörlüğü, özellikle Avrupa Gençlik Merkezleri ve Avrupa Gençlik Vakfı aracılığıyla eğitsel yaklaşımların geliştirilmesinde, ve hem resmi ve yaygın eğitim ortamlarında, hem de her türlü kültürel çevrede kullanılabilecek materyalin hazırlanmasında tartışılmayacak bir uzmanlık kazandı. Uygulayıcılarla yapılan çalışmalar, "*herkes farklı – herkes eşit*" gençlik kampanyası gibi projelerin yarattığı etki, ve uzun vadeli eğitim programları, yeni projelerin geliştirilmesi için gerekli zemini hazırladı ve Avrupa'da daha yoğun olmakla beraber bu projeler yerel düzeyde etkilerini gösterdi.

Yakın geçmişte hem Avrupa'da hem de dünyanın diğer bölgelerinde gerçekleşen olaylar barış kültürünün ve insan haklarının dayandığı temelleri tehdit etmektedir. Şu anda çok acil olarak gereksinim duyulan şey, daha belirgin, daha açık ve daha bilinçli bir insan hakları eğitimi anlayışıdır.

Bu bağlamda İnsan Hakları Eğitimi Gençlik Programı şunları hedeflemektedir:

- İnsan Hakları Eğitimi'ni gençlik çalışmalarının merkezine koymak ve gündemde tutmak;
- Gençleri içine alan Yaygın Eğitimi bir İnsan Hakları Eğitimi yöntemi olarak kabul edip geliştirmek;
- Genç insanları ve gençlik örgütlerini, İnsan Hakları Eğitimi ve Avrupa'daki sivil toplum için temel bir kaynak olarak değerlendirmek;
- Kapsayıcı bir İnsan Hakları Eğitimi anlayışı geliştirirken, gençliğin çeşitliliğine ve Avrupa'daki günümüz sosyo-kültürel gerçeklerine saygı duymak;
- Yaygın ve resmi eğitim alanlarında yeni iletişim/ işbirliği ağları ve sinerjiler geliştirecek ortaklıklar kurmak;
- Ulusal ve yerel düzeydeki uygulayıcıları ve ortakları işin içine katarak en üst düzeyde "çarpan etkisi"ne ulaşmak;
- Avrupa çapında çalışan uygulayıcılara İnsan Hakları Eğitimi temelli yeni eğitim araçları ve gençlik etkinlik ağları sunmak;
- Kültürlerarası ve yaygın eğitimde, gençlik katılımı çalışmalarında ve araştırmalarda edinilmiş deneyimleri bütünleştirmek;
- Eğitim yaklaşımları ve iletişim araçlarındaki yenilikleri dikkate almak.

İnsan hakları eğitimi uygulayıcıları için bir pusula

Bu programın merkezinde yer alan *PUSULA*, yerel pilot projelere, ulusal ve bölgesel eğitim programlarına ve şiddetin çeşitli formlarının önlenmesine ilişkin belirli etkinliklere de destek verir. Bu yayının amacı, insan hakları eğitimi ile ilgili "başka" bir kılavuz üretmek ya da insan hakları eğitimiyle ilgili yeni yaklaşımlar ve fikirler geliştirmek yerine, temel olarak gençlerle yürütülen eğitim etkinliklerinde aktif olarak çalışan eğiticiler, kolaylaştırıcılar, liderler, öğretmenler, gönüllüler ve eğitmenler için insan hakları eğitimini ulaşılabilir, kullanılabilir ve faydalı kılmaktır. Kılavuz, bu konuda çalışan birçok aktivistin ya da eğiticinin yönelttiği "NASIL yapabiliriz?" sorusuna birçok açıdan mütevazı (fakat coşkulu) bir yanıt vermektedir.

Irkçılık ve hoşgörüsüzlüğe karşı 1995'te başlatılan "*herkes farklı – herkes eşit*" Avrupa gençlik kampanyası kapsamında yürütülen eğitim etkinlikleri sırasında edinilen tecrübeler bu tür Avrupa eğitim projelerinin başarısının şunlara bağlı olduğunu göstermiştir:

- "*herkes farklı – herkes eşit*" eğitim paketi gibi uygun ve kolay ulaşılabilir eğitim metodolojilerinin ve araçlarının temini;
- bu tür materyallerin kullanıcılara kendi anadillerinde sunulması;
- bilgiyi ulusal, bölgesel ve yerel düzeylerde etkin bir şekilde yayacak eğitmenlerin ve uygulayıcıların varlığı.

PUSULA bu ihtiyaçlara bir yanıttır. Avrupa Konseyi tarafından İngilizce, Fransızca ve Rusça'da yayımlanmıştır. *PUSULA*'nın ayrıca başka dillere ve farklı koşul ve ortamlara uyarlanması teşvik edilmektedir. Ulusal ve bölgesel düzeyde eğitim programlarının düzenlenmesiyle eğitmenler ve eğiticiler bu kılavuza aşina hale gelmeli, ayrıca kılavuzun okullara, yerel düzeydeki derneklere ve gençlik gruplarına ulaşması gerekmektedir. *PUSULA* bir kitap olarak ancak harekete geçmeyi teşvik ettiğinde bir anlam taşıyabilir.

Açık ve katılımcı bir üretim süreci

PUSULA'nın üretilmesi büyük bir iş yükünü üstlenmeyi gerektirmiştir. Kılavuzun tematik kapsamı çok geniştir -günümüzde insan hakları eğitimi yaşadığımız hayatın tüm unsurlarıyla ilişkilidir. Kılavuzun coğrafi ve kültürel kapsamı ise büyük bir çeşitliliğe sahiptir. Muhtemel uygulayıcıların çalışma çevreleri ve eğitsel ortamları arasında büyük farklar vardır. Bu fark hem yaygın hem resmi eğitim ortamları arasında, hem de eğitim ortamlarının kendi içlerinde mevcuttur. Çalışmanın başında aşağıdakiler sorun alanı olarak belirmiştir:

- İnsan haklarının özündeki evrenselliğe saygı gösterirken aynı zamanda Avrupa ölçeğindeki özel durumları ve kültürel çeşitliliği ele almak mümkün müdür?
- Aynı kılavuzu ve aynı yöntemleri dünya üzerindeki farklı ülkelerde kullanmak gerçekten mümkün müdür?
- İnsan hakları ya da insan hakları eğitiminde Avrupa'ya özel herhangi bir şey var mıdır?
- Hem resmi hem de yaygın eğitim ortamlarına uygun sadece bir kılavuz üretmeye çalışmak gerçekçi bir çaba mıdır?
- Uygulayıcıların başlangıçtaki bilgi düzeylerinin ne olması gerekir?
- Bu alanda yaratıcı olmak mümkün müdür?
- Kılavuzun hedef kitlesi bu kılavuzu kullanmak için hazırlıklı mıdır?
- Doğrudan gençlerle insan hakları eğitimine yönelik bir ürün ortaya çıkarmanın bir anlamı var mıdır?

Tüm soruları yanıtlamak, tüm riskleri ve endişeleri gidermek mümkün olmadı. İhtiyaç duyulan şey, hem yanıt veren hem de endişeleri dikkate alan bir üretim süreciydi. Son haliyle kılavuz aslında,

- insan hakları eğitimi;
- kültürlerarası öğrenme;
- gençlik çalışması;
- pedagoji ve didaktik;
- insan hakları örgütleri

alanlarının katkı ve uzmanlığı ile ortaya çıkmalıydı.

Referans Grubu ve Üretim Ekibi

E-posta ve İnternet vasıtasıyla yapılan açık bir duyuru ile bir *Referans Grubu* oluşturuldu. Grubun görevi yazarlara destek vermekti. Grup aynı zamanda içeriğin anahatlarını, genel eğitim yaklaşımını belirledi; başka materyallerden ve deneyimlerden sağlanan görüşleri ve bakış açılarını kullanıma sundu.

Referans Grubu şu kişilerden oluşmaktaydı:

- Dr. Elie Abouaoun, Lübnan, *Uluslararası Yeni İnsan Hakları*
- Bay Anatoliy Azarov, Rusya Federasyonu, *Moskova İnsan Hakları Okulu*
- Bayan Patricia Brander, Danimarka, danışman, "*herkes farklı – herkes eşit*" Eğitim paketi üzerine deneyimli
- Bayan Ellie Keen, Britanya, *İnsan Hakları Eğitimi Ortakları* ve *Uluslararası Af Örgütü*

- Bayan Corina Michaela Leca, Moldova, *SIEDO – Bağımsız Eğitim ve İnsan Hakları Derneği*
- Bayan Marie-Laure Lemineur, İspanya ve Fransa, *Birleşmiş Milletler Barış Üniversitesi*'nde (Kosta Rika) deneyim kazanmış danışman
- Bayan Brigitte Mooljee, Britanya, *Eğitim ve İstihdam Departmanı* Yurttaşlık ekibi
- Bayan Louise Nylin, İsveç ve A.B.D, *Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı* ve *Halkların İnsan Hakları Eğitimi On yılı* danışmanı
- Bayan Bárbara Oliveira, İsveç ve Mozambik, danışman, Güney Afrika *Uluslararası Af Örgütü* eski gençlik koordinatörü
- Bayan Eunice Smith, *UNESCO İnsan Hakları, Barış, Demokrasi ve Hoşgörü Bölümü, Toplum ve İnsan Bilimleri sektörü*
- Bay Alessio Surian, İtalya, *Avrupa Kültürlerarası Öğrenme Federasyonu*
- Bayan Olena Suslova, Ukrayna, *Kadın Bilgi Danışma Merkezi*
- Bay Wim Taelman, Belçika, *Flaman İnsan Hakları Eğitimi Derneği*
- Bay Andrew Yurov, Rusya Federasyonu, *Gençlik İnsan Hakları Hareketi, Avrupa Gençlik Merkezi Danışma Konseyi ve Avrupa Gençlik Vakfı*
- Bayan Nancy Flowers*, A.B.D, danışman, *Minnesota Üniversitesi, İnsan Hakları Eğitimi Kaynak Merkezi*
- Bayan Jana Ondrácková*, Çek Cumhuriyeti, *Çek Helsinki Komitesi*'nde insan hakları eğitimi programı geliştiren ve koordinatör
- Bayan Vedrana Spajic-Vrka*, Hırvatistan, *Hırvatistan Zagreb Üniversitesi, Felsefe Fakültesi*

Referans Grubu, Nisan 2001'de Budapeşte'deki Avrupa Gençlik Merkezi'nde bir araya geldi ve çok verimli ve yoğun bir toplantı yaptı. Bu toplantıda *PUSULA*'nın anahatları, içeriği, yapısı ve üzerinde çalışılması gereken ana temalar ortaya çıkarıldı. Ayrıca üretim süreci, etkinliklerin denenmesi üzerine de çeşitli fikirler ortaya atıldı. *PUSULA*'nın metnini yazan ve sekiz kişiden oluşan Üretim Ekibi üyeleri de Referans Grubu'na dahil oldu. Grubun diğer üyeleri üretim aşamasında yazarlara danışman ya da gözetmen olarak hizmet verdiler; çalışmalarını gönüllü olarak yürüttüler.

Üretim Ekibi, fikirlerin ve deneyimlerin birbirlerini karşılıklı olarak verimli bir biçimde etkilemesine zemin sağlayacak, gerçekçi bir takvimi ve net olarak tanımlanmış sorumlulukları ve görevleri ortaya koyacak bir şekilde kendi içinde görev paylaşımı yaptı. Bölümleri ve etkinlikleri ekiple paylaşmadan önce okuyacak ve yorumlayacak en az iki ya da üç kişi vardı. Ekip Mayıs, Haziran ve Eylül 2001'de üç toplantı gerçekleştirdi.

Deneme ve sonlandırma

Metinlerin nihai taslağı İnternette yayınlandı. İHE Gençlik Programı uygulayıcıları, ayrıca Gençlik ve Spor Direktörlüğü Eğitmen Havuzu üyeleri içeriğe İnternet vasıtasıyla ulaştılar, yorumlar getirdiler ve metni geliştirmek üzere önerilerde bulundular. Metnin sunulduğu süre kısa olsa da, bu oldukça yaratıcı ve katılımcı bir süreç oldu.

Gençlik örgütleri, ulusal gençlik konseyleri ve Gençlik ve Spor Direktörlüğü'nün diğer ortaklarından, insan hakları eğitimi konusunda kendi ülkeleri ya da kendi dillerinde kaynak sunmaları istendi. Cevapların düzeyi çeşitlilik arzediyordu, bazı listeler oldukça uzundu; bu yüzden kaynakların *PUSULA*'nın elektronik versiyonunda ve İHE Kaynak Merkezi'nde bulundurulmasına karar verildi.

Kılavuzda ele alınan konularda özel bir uzmanlığa sahip gençlik örgütlerine danışmak ya da onları üretim sürecine dahil etmek için özel bir çaba sarfedildi. Bu kurumların yorumları ve tavsiyeleri çok yararlı oldu.

Kitabın başlığına karar verme süreci de -20'den fazla kitap başlığı fikri geldi- özellikle İnsan Hakları Eğitimi Ortakları listesine (liste üyeleri tercihlerini iletebiliyorlardı) yapılan duyuru sonucunda hayli katılımcı oldu. Kullanılan tarz, yaklaşım ve içeriğin tutarlı olması için çeşitli yazarların çalışmaları son düzeltiyi yapacak üç editörden oluşan bir ekibe iletildi. Ellie Keen 1, 3 ve 4. bölümlerin sorumluluğunu aldı; Marie-Laure Lemineur ele alınan temaların arka plan bilgisi sorumluluğunu üstlendi; Patricia Brander ise etkinlikler ve ilgili metinler üzerinde çalıştı. Budapeşte'deki Avrupa Gençlik Merkezi'nin Program ve Eğitim İdari Sorumlusu olan Rui Gomes ise projenin koordinatörü olarak son düzeltiyi yaptı.

---

* *Davet edildi fakat toplantıya katılamadı.*

PUSULA'nın içeriği

Üretim Ekibi, Referans Grubu tarafından mümkün olduğu kadar kapsayıcı ve eksiksiz bir içerik hazırlama konusunda görevlendirildi. Böylece, ihtiyaç duyan herkes ilgili konu ve çalışmaları kılavuzda bulabilecekti.

Kılavuz oluşturulurken şunlara dikkat edilmeliydi:

- kullanıcılar kılavuzun tamamını okumak durumunda olmamalı. Kolaylaştırıcı, kendi konusuyla ilgisi bulunmayan bölümleri okumadan etkinlikleri yürütebilmeli;
- kılavuz, belirli bir konu üzerinde çalışırken kendini rahat hissetmeyen kolaylaştırıcılar için asgari düzeyde ek bilgi içermeli (*PUSULA* kendi başına yeterli olmalı);
- kılavuz çok pratik olmalı ve yaşantısal etkinliklere dayanmalı;
- kılavuz ilgi çekici olmalı, Avrupa'daki genç insanların sorunlarını ve kaygılarını yansıtmalı, onların bilgi ve yeterliklerini olduğu kadar sosyal beceri ve tutumlarını da geliştiren bir araç olmalı;
- sözleşmelerle ele alınan resmi haklardan çok, değerlere ve toplumsal konulara odaklanmalı;
- resmi ve yaygın eğitim alanlarında kullanılabilir olmalı;
- "arka plan bilgisine" başlangıçta değil, arka planda yer vererek, kullanıcıların kaynakların arkada yer aldığını bilerek etkinliklere odaklanabilmelerini sağlamalı.

Sonuç olarak PUSULA aşağıdaki gibi düzenlendi:

Bölüm 1: Okuyucuyu insan hakları eğitimiyle neyi anlatmaya çalıştığımız konusunda bilgilendirir. Okuyucuyu motive eder ve ona ilham verir. Okuyucuyu *PUSULA* ve içerdiği eğitim yaklaşımından en iyi şekilde yararlanmanın nasıl mümkün olacağı konusunda bilgilendirir,

Bölüm 2: Farklı zorluk seviyesindeki 49 etkinlikten oluşan bir seçki içerir. Etkinlikler farklı temalar hakkındadır ve farklı hak türlerini ele alır,

Bölüm 3: "Eyleme geçmek", insan haklarının geliştirilmesinde daha aktif olmak isteyenler için değişik fikirler ve ipuçları içerir,

Bölüm 4: İnsan haklarına ilişkin uluslararası standartlar ve belgeler hakkında önemli bilgiler sunar,

Bölüm 5: Ele alınan konularla ilgili ek arka plan bilgisi sunar,

Ekler: Yasal belgeler üzerine temel bilgiler içerir, çünkü insan hakları aynı zamanda yasalarla da ilgilidir.

Konuların seçimi

Referans Grubu *PUSULA*'da yer alması için ilk olarak altmış üç konu belirledi. Bu konular terörizmden ötenaziye kadar uzanıyordu. Bu konuları bir mantıksal çerçeve içinde gruplamak ve bunun için bir yöntem belirlemek Üretim Ekibi için kolay olmadı. Sonuç olarak on beş konu seçildi -Çocuklar, Yurttaşlık, Demokrasi, Ayrımcılık ve Yabancı Düşmanlığı, Eğitim, Çevre, Cinsiyet Eşitliği, Küreselleşme, Sağlık, İnsan Güvenliği, Medya, Barış ve Şiddet, Yoksulluk, Sosyal Haklar ve Spor. Bu temaları belirlemek kolay olmadı fakat Üretim Ekibi Bölüm 2'deki etkinlikleri düzenleyebilmek için en elverişli yolun bu olduğunu düşündü. Sorular ya da şüpheler ortaya çıktığında mümkün olduğunca kapsayıcı olmak tercih edildi. Etkinlikler için on altıncı bir tema daha belirlendi -tüm insan hakları için gerekli tutum ve bilinç düzeyini geliştirecek etkinlikleri kapsayacak genel insan hakları teması. Bu genel tema üzerine arka plan bilgisi mevcut değildir.

Etnik-merkezcilik engeli

PUSULA'nın üretilmesi esnasında ortaya çıkan en ciddi zorluk etnik-merkezcilik oldu. Üretim Ekibi'nde yer alan kişilerin geldikleri alanların ve geçirdikleri deneyimlerin çeşitlilik arzetmesinin arkasındaki niyet kılavuzda mümkün olduğunca fazla sayıda dilsel, eğitsel ve sosyal altyapının temsil edilmesinin güvence altına alınmasıydı. *PUSULA* gerçek anlamda hem Avrupalı hem de kültürlerarası olmalıydı.

Bu niyetin ne kadar gerçekleştirilebilir ya da gerçekçi olduğu açık değildir. Farklı dillerde yazılmış şeyleri okurken, ba-

zen aynı kaynağı okuduğumuzun ya da aynı belgeye atıfta bulunduğumuzun farkına vardık. *PUSULA*'nın özgün metninin İngilizce olarak hazırlanması tüm yazarları, araştırmalarına ilk önce İngilizce literatürü ve İngilizce İnternet sayfalarını tarayarak başlamaya teşvik etti. Umarız riskin farkında oluşumuz, ortaya çıkacak zararı sınırlamıştır. Küreselleşmenin kaçınılmaz bir sonucu olan bu duruma engel olmak çok kolay olmadı! Ayrıca *PUSULA*'yı 50 kişiden oluşan bir ekiple 50 farklı dilde üretmek mümkün olamazdı.

Bizimle çalışan karikatürist Pancho, Avrupalılar hakkında bir çizim talebiyle karşılaştığında "fakat bir Avrupalı'yı nasıl çizeceğim?" diye sorarken aslında tüm bu ikilemleri sentezlemiş oluyordu.

Yöntemler hakkında

Önceden belirtildiği gibi niyetimiz "yeni" bir kılavuz ortaya çıkarmak değil, gençlerle insan hakları konuları üzerinde çalışan herkesin kolaylıkla kullanabileceği bir kılavuz hazırlamaktı. Halihazırda birçok mükemmel materyalin hazırlanmış olduğunun farkına vardık.

Bunlar Üretim Ekibi için doğal olarak ilham kaynağı oldu. Referanslar ve ilgili diğer bilgiler mümkün oldukça sunuldu; kapsama alınmamış herhangi bir bilgi varsa bunun için özür diliyoruz. Bu tarz çalışmalara aşina olanlar, bazı yöntemlerin *PUSULA*'ya uyarlanmış olduğunu ya da bu yöntemlerin tekrarlanmış olduğunu farkedeceklerdir. Bu tip *yeniden dönüştürülmüş* (*recycled*) yöntemler korundu, çünkü niyetimiz kolay uygulanabilir ve pratik bir araç sunmaktı. Eğer bir yöntem ya da dinamiğin etkili olduğu ispatlanmışsa diğer uygulayıcıları bu yöntemi kullanmaktan mahrum bırakmak büyük bir kayıp olurdu.

Uyarlama, kılavuzun bütünü için anahtar bir sözcük niteliğindedir. Etkinlikler bazı kişiler için kullanıma hazır çözümler olarak gözükse de *PUSULA*'nın aktif uygulayıcısı nereye gideceğine karar vermeden önce etrafına bakma ve düşünme ihtiyacı duyacaktır. Etkinlikleri, gençlerin ilgilendiği sorun alanlarına yanıt verecek şekilde uyarlamak, eğitim ortamına ve koşullara uygun olmalarını ve mevcut süre içinde uygulanabilmelerini sağlamak için ilgili kısımlarda bazı tavsiyeler sunulmuştur.

PUSULA, Avrupa'da yaşayan gençlerin farklı kültürel ve sosyal değerlerini akılda tutarak farklı yol ve yöntemler sunmayı amaçlamaktadır. Bu yaklaşım çeşitliliği, bir avantaj olarak algılanmalıdır. Bu sayede insan haklarının herhangi bir insana dayatılan bir dogmaya dönüşmemesi güvence altına alınmış olur.

Yerel düzeye ulaşmak

PUSULA'yı ortaya çıkarmak sadece bir başlangıç noktasıdır. Eğitim programları, gençlik çalışanlarını ve öğretmenleri işin içine katarak bölgesel ve ulusal düzeylerde yürütülüyor. Buna paralel olarak PUSULA farklı dillere tercüme edilecek. Ne, ne zaman, nerede gibi sorular için lütfen programın http://www.coe.int/compass adresindeki açıklamalara bakın.

Neler dışarıda bırakıldı ve bundan sonra sırada neler var?

Üretim Ekibi tarafından kaleme alınan etkinlikler arasından yirmiden fazlası dışarıda bırakılmak zorunda kaldı, çünkü her şeyi dahil edecek kadar yer kalmamıştı. Aynı sebepten, bazı arka plan bilgisi sayfaları bütün olarak çıkartıldı ya da daraltıldı.

Bu metinlerin bazıları, *PUSULA*'nın elektronik versiyonunda kullanıcılara ulaşıyor. www.coe.int/compass adresinde bulunan bu versiyonda, metinler ve etkinlikler arasında daha fazla etkileşime izin verilmekte ve uygulayıcılardan gelen tavsiyelerden ve metinlerden mümkün olduğunca faydalanılmaktadır. Bkz. www.coe.int/compass

Tavsiye edilen ve bu kılavuzda kullanılmayan kaynaklar arasında, bir *fotoğraf paketi*, insan hakları konuları üzerine bir dizi fotoğraf, *filmografiler* ve *insan hakları şarkıları* yeralıyor. *PUSULA* gerçekten de başlangıç noktasını, kaynakları ve gidilecek yönü gösteren bir kılavuzdur. Her şey bu yapıya uyamazdı. İnsan Hakları Eğitimi Gençlik Programı'nın gitmesi gereken daha uzunca bir yol vardır. Aslında, insan hakları eğitimi için *PUSULA*'dan çok daha fazlası yapılmalı.

PUSULA sizin için bir başlangıç noktası olabilir. Bu kılavuzu kullanırken başarılı olmanızı ve iyi vakit geçirmenizi diliyoruz.

Bölüm I

İnsan Hakları Eğitimi ve PUSULA, Uygulayıcılara Yönelik Kısa Bir Tanıtım

Bu bölümün içindekiler

İnsan Hakları Eğitimini Anlamak ... 17
İnsan Hakları Eğitimi nedir? ... 17
İHE'nin sonuçları ... 18
Bilgi, beceri ve tutumlar ... 19
Kapsayıcı yaklaşım ... 20
Genç insanlarla İHE ... 20
Resmi ve yaygın eğitim ortamları ... 21
Harekete geçme noktası olarak İHE ... 22
İHE'ye uluslararası destek ... 23
İHE ve Diğer Eğitim Alanları ... 25
İnsan hakları dünyası ... 25
Bir "insan hakları meselesi" nedir? ... 25
Kılavuzda değinilen konular ... 26
Yurttaşlık Eğitimi ... 27
Kişisel ve Sosyal Eğitim ... 27
Küresel Eğitim ... 28
Kültürlerarası Eğitim ... 28
Kalkınma Eğitimi ... 29
Çevre Eğitimi ... 30
Barış Eğitimi ... 30
Hukuki konularla ilgili Eğitim ... 30
PUSULA'yı Avrupa Çapında Kullanmak ... 31
Avrupa nedir ve nerededir? ... 31
Avrupa için bir kitap? ... 32
Bir Avrupa düşü ... 33
Gençlik çalışmaları ve gençlerin temsili ... 34
Çocuk Hakları Sözleşmesi ... 35
Üretim süreci ... 35
Kılavuzun farklı kültürler ve diller tarafından kullanımı ... 36
PUSULA'yı nasıl kullanacaksınız? ... 38
Kılavuzla nasıl çalışacaksınız? ... 38
Eğitsel yaklaşımlar ... 39
İnsan Hakları Eğitimi hakkında sıkça sorulan sorular ... 44
Kullanıcılar için ipuçları ... 45
Kolaylaştırma için ipuçları ... 48
Grup çalışması ... 48
Grup çalışması teknikleri ... 48
Etkinlikleri yürütmek için genel ipuçları ... 52
Olaylar beklemediğiniz şekilde gelişirse ... 53
Grup içindeki çatışmanın yönetimi ... 55
Öğrenme süreci içindeki grupları etkin bir şekilde desteklemenin bazı yöntem ve teknikleri ... 55
Tartışma becerilerini geliştirecek yöntem ve teknikler ... 58
Kolektif karar alma becerilerini geliştirecek yöntem ve teknikler ... 60
Gözden geçirme etkinlikleri ... 62

İnsan Hakları Eğitimini Anlamak

İnsan Hakları Eğitimi nedir?

"...kültürlerarası öğrenme, katılım ve azınlıkların güçlendirilmesi gibi hedefleri olan çeşitli programlarla bağlantı içinde işleyen, insan onurunda eşitliğin geliştirilmesine odaklanan eğitsel programlar ve etkinliklerdir."

Avrupa Konseyi Gençlik Programı'nın resmi İnsan Hakları Eğitimi tanımı

Uzun vadeli bir amaç

Birçok tanım ve farklı yaklaşım mevcut olsa da insan hakları eğitimi (İHE) en iyi şekilde, neyi amaçladığıyla tanımlanabilir. Bu tür programların uzun vadeli amacı insan haklarının doğru şekilde algılandığı, savunulduğu ve saygı gördüğü bir kültür yaratmaktır. Başkaları ile çalışma ilişkisi içinde olup, bu amacı zihninin bir köşesinde koruyan ve bu konuda adım atmak isteyen her insan aslında –nasıl yol aldığı ya da nereye gittiği önem taşımaksızın– insan hakları eğitimiyle ilişki içindedir.

Böyle bir amaca ulaşmak için en uygun ya da en iyi yol hakkında birbirleri arasında ufak farklar taşıyan görüşler sunulabilir, bunun olması çok doğaldır. İki birey ya da birey gruplarının ya da iki farklı kültürün talepleri tıpatıp aynı olamaz; bu sebeple sadece bir eğitsel yaklaşım, tüm bireyler, tüm gruplar ya da toplumlar için uygun olmayabilir. Bu durum şunu açıklığa kavuşturur; etkin bir insan hakları eğitimi her şeyin ötesinde öğrenen kişiyi merkeze almalıdır: Çıkış noktası toplumdaki her bir bireyin ihtiyaç, tercih, beceri ve istekleri olmalıdır.

Öğrenen-merkezli eğitim yaklaşımı kişisel eylem ve kişisel değişimin değerini takdir eder, ayrıca öğrenen kişilerin içinde bulundukları toplumsal bağlamı dikkate alır. Ancak bu, eğiticilerin yalıtılmış bir biçimde çalışacakları ya da farklı ortamlarda çalışan kişilerden bir şey öğrenemeyecekleri anlamına gelmez. Dünyanın dört bir yanında bulunan insan hakları eğitmenlerini birarada tutan şey ortak bir girişimdir; bu, insan haklarına değer verilen ve saygı gösterilen bir dünyanın geliştirilmesi ve bunun gerçekleşmesi isteğidir. İnsan hakları eğitimine rehberlik eden çeşitli yollar, denenmiş yöntemler ve çeşitli eğitim kaynakları vardır. Aynı zamanda bu alanda birçok insan çalışmaktadır. Bunların hepsi bu ortak amaca ulaşmamızda bize yardımcı olabilirler. Bu kılavuz kitap ise bu amaçla ortaya çıkmış bir başka katkıdır.

"Eğitim, insan kişiliğini tam geliştirmeye ve insan haklarına ve temel özgürlüklere saygı gösterilmesini güçlendirmeye yönelik olacaktır. Eğitim, bütün uluslar, ırklar ya da dinsel gruplar arasında anlayış, hoşgörü ve dostluğu ilerletmeli ve Birleşmiş Milletler'in barışın korunmasına yönelik etkinliklerini geliştirmelidir."

Madde 26, İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi

? İnsan hakları eğitiminden *siz* ne anlıyorsunuz?

Parçalara bölmek

Uzun vadeli bir bakışa sahip olmak önemlidir, fakat pratik olmak açısından amaçlarımızı ayakları yere daha sağlam basar bir şekilde tanımlamamız gerekir. Amacımızı daha somut parçalara bölmek faydalı olacaktır; bunun için insan hakları kültürünü oluşturan farklı öğeleri incelemeli ve bunları teker teker nasıl ele almamız gerektiğini düşünmeliyiz. İnsan hakları kültürü, tüm insanların haklarını bildikleri bir kültür değildir. Çünkü bilginin varlığı insan haklarına saygıyı her zaman zorunlu olarak beraberinde getirmez ve her zaman hak ihlalleriyle karşılaşabiliriz. İnsan hakları kül-

"Bin kilometrelik bir yolculuk daima tek bir adımla başlar."

Lao-Tse

türü; birbiriyle içiçe geçmiş tutumlar, inançlar, davranışlar, normlar ve düzenlemelerdir. Bunları kavramamız, gruplarımızda yaptığımız çalışmaları bir temele oturtmakta bize yardımcı olacaktır.

İnsan hakları kültürüne doğru

Aşağıdaki noktalar insan hakları kültürünün sahip olduğu temel öğelerden türetilmiştir. Bu noktalar bize insan hakları eğitiminin temel hedeflerini sunar:

- insan hakları ve temel özgürlüklere karşı saygının güçlendirilmesi
- bir insanın kendisine ve diğerlerine karşı saygısının geliştirilmesi, böylelikle insan onuruna değer verilmesi
- başkalarının haklarına saygı duyulmasını sağlayacak tutum ve davranışların geliştirilmesi
- cinsiyet eşitliğinin ve kadınlar için her ortamda fırsat eşitliğinin güvence altına alınması
- kültürel çeşitliliğe, özellikle farklı ulusal, etnik, dinsel, dilsel azınlıklara ve topluluklara karşı saygının, anlayışın ve takdirin geliştirilmesi
- insanların daha aktif yurttaşlar olmak üzere güçlendirilmeleri
- insanlar ve uluslar arasında, demokrasi, gelişim, sosyal adalet, toplumsal uyum, dayanışma ve dostluğun geliştirilmesi
- evrensel insan hakları değerleri, uluslararası anlayış, hoşgörü ve şiddet karşıtlığını temel alan bir barış kültürünü yaratmak amacında olan uluslararası örgütlerin etkinliklerinin geliştirilmesi.

İHE'nin sonuçları

Grubumun hedefleri nelerdir?

İnsan hakları eğitiminin küresel ve uzun vadeli bazı amaçlarını belirledik. Buradan, yaşadığımız yere geçebilir ve grupların ve toplulukların ihtiyaçlarına tek tek nasıl yanıt vereceğimizi düşünebiliriz: Yerel çalışmalarla dünya üzerinde değişim yaratarak!

Günümüz dünyasında insan hakları ihlalleri tarafından çevrelenmiş durumdayız. İdealde, insanlara karşı saygı hissini grubunuzun üyelerine yavaş yavaş aşılamak ve onların ileride başkalarının haklarını ihlal etmeyeceklerini ümit etmek yeterli olacaktır. İnsan hakları eğitmenleri olarak çalışan bizlerin görevlerimizin önemli bir yanı budur.

Bununla birlikte amaç çıtamızı yükseltebiliriz: Birlikte çalıştığımız genç insanları sadece kendileri için değil, aynı zamanda etraflarındaki insanlar için de çalışmaları konusunda etkilemeyi hedefleyebiliriz. Onları, kendi insan haklarının savunusunu yapabilen küçük eğitmenler ya da küçük aktivistler olmaya özendirebilir, hatta kendilerini bireysel olarak ilgilendirmeyen konularda da aktif olmaları konusunda teşvik edebiliriz. Bu amacın ulaşılamazlığı diye bir şey söz konusu değildir: Bundan, genç insanların hayatlarını insan hakları savunusuna adamalarını beklememiz gerektiği değil, onların bu konuda bilinçli olmaları, bu konuyla ilgili olmaları ve gerekli gördükleri durumlarda mevcut durumu iyileştirmek üzere girişimde bulunma kapasitesine sahip olmaları gerektiği anlamı çıkar.

Bu amacı aklımızın bir köşesinde tutarak, mevcut insan hakları eğitimi modellerinin amaçlarını üç temel gruba ayırabiliriz:

- İnsan hakları ihlallerinin farkına varılmasını sağlamak üzere, insan hakları konularında bilinç ve anlayışın geliştirilmesi

- İnsan hakları savunuculuğu için gerekli beceri ve yetilerin geliştirilmesi
- İnsanların, diğer insanların haklarını bilerek ve isteyerek çiğnemelerine engel olmak için insan haklarına saygı konusunda gerekli tutumların geliştirilmesi.

? **Beraber çalıştığınız genç insanları ilgilendiren temel konular olarak neleri belirlersiniz?**

Bilgi, beceri ve tutumlar

İnsan hakları konularında daha derin bir anlayışa sahip olmaları için gençlerin ne tür bilgilere sahip olmaları gerektiğini düşünüyorsunuz? Gençlerin insan hakları savunusuna destek olmak için ne tür beceri ve tutumlara gereksinimleri var?

Aşağıdaki liste bu sorulara bazı yanıtlar vermektedir; bunlar aynı zamanda bu kılavuzu ortaya çıkarırken kullandığımız hedeflerdir.

Bilgi ve anlayış

insan haklarına *ilişkin* şeyler öğrenmek

- Özgürlük, adalet, eşitlik, insan onuru, ayrımcılık yasağı, demokrasi, evrensellik, haklar, sorumluluklar, karşılıklı bağımlılık ilişkisi içinde olma ve dayanışma gibi anahtar kavramlar;
- İnsan haklarının aile, okul, toplum ve daha geniş bir çevre için sözkonusu olan davranış standartları üzerinde tartışmak ve anlaşmak için bir çerçeve oluşturduğu fikri;
- İnsan haklarının bir insanın, toplulukların ve dünya üzerinde yaşayan diğer insanların hayatlarındaki rolü, geçmiş ve gelecek boyutu;
- Kişisel/siyasal ve sosyal/ekonomik haklar arasındaki ayrım;
- Farklı toplumlarda, aynı toplum içindeki farklı gruplarda ve çeşitli meşruiyet kaynaklarında –dini, ahlaki ve hukuki kaynaklar– insan haklarını algılamanın ve yaşamanın farklı yolları;
- İnsan haklarının tanınmasına yol açan temel sosyal değişimler, tarihi süreçler ve sebepler;
- İnsan haklarının korunmasını sağlayan; İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi (İHEB), Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi (ÇHS), İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin Korunmasına ilişkin Avrupa Sözleşmesi (AİHS) gibi temel uluslararası araçlar;
- İnsan haklarını desteklemek ve koruma altına almak için çalışan yerel, ulusal, uluslararası kurumlar, Sivil Toplum Kuruluşları ve bireyler.

Beceriler

insan hakları *için* öğrenmek

- Etkin dinleme ve iletişim: Farklı görüşleri dinleyebilmek, kendi haklarını ve diğer insanların haklarını savunabilmek;
- Eleştirel düşünme: Geçerli bilgiye ulaşmak, kanıtları eleştirel bir gözle değerlendirmek, önyargı ve yanlılıkların farkında olmak, manipülasyon biçimlerinin farkında olmak, akıl yoluyla edinilmiş yargılar temelinde karar alabilmek;
- İşbirliği içinde çalışma becerisi ve çatışmayı yapıcı bir şekilde ele alma yetisi;
- Sosyal gruplara katılma ve bu grupları örgütleme becerisi;
- İnsan haklarını yerel ve küresel anlamda korumak ve geliştirmek.

Tutum ve değerler

insan hakları *aracılığıyla* öğrenmek

- Bir kişinin kendi eylemlerine ilişkin sorumluluk duygusu, kişisel gelişim ve sosyal değişim için kararlı olmak;
- Merak, açık fikirlilik ve çeşitliliği takdir etmek;
- Empati (kendini başkalarının yerine koyabilme becerisi), diğer insanlarla dayanışma içine girmek ve insan hakları tehdit altında olan kişilere destek vermede kararlı olmak;
- İnsan onuruna saygı duymak, kendine ve sosyal, kültürel, dilsel ve dinsel farklılıklarına bakmaksızın tüm insanlara değer vermek;
- Adalet duygusuna sahip olmak; özgürlük, eşitlik ve çeşitliliğe saygı idealleri için çalışma isteği duymak.

Kapsayıcı yaklaşım

" 'Eğitim' kelimesi, bireylerin ve sosyal grupların, ulusal ve uluslararası topluluklar içinde ve bu toplulukların çıkarları için, kişisel kapasitelerini, becerilerini ve bilgi düzeylerini bilinçli olarak geliştirmeyi öğrendikleri sosyal yaşam sürecinin bütününü ifade eder."

UNESCO Tavsiye Kararları, 1974

Bu kılavuzda İHE için birçok anlamda kapsayıcı bir yaklaşım kullandık. İlk olarak, bilgi, beceri ve tutum boyutlarını eşit düzeyde ele aldık. İkinci olarak, etkinlikler, yaş aralığı ve resmi, yaygın ve enformel eğitim sektörleri bağlamında geniş bir kitle dikkate alınarak hazırlandı. Üçüncü olarak, insan hakları eğitimini, katılımcı ve aktif öğrenme etkinlikleri vasıtasıyla kalkınma, çevre, kültürlerarası ilişkiler ve barış gibi günümüzde geçerli olan yerel ve kültürel temalarla ilişkilendirmeye çalıştık. İHE'nin bağımsız bir disiplin olarak ele alınmasını önermiyoruz.

Katılıma dayalı bu tür etkinlikler kılavuzun temel özelliğidir. Araştırmalar göstermektedir ki işbirliğini temel alan küçük grup çalışmaları grup bütünlüğünü oluşturmada ve grup üyelerinin önyargılarının azalmasında etkilidir. İşbirliğine dayalı grup çalışması aynı zamanda karmaşık kavramların anlaşılmasına ve problem çözme becerilerinin gelişmesine yardımcı olmakta, katılımcıların daha fazla yaratıcılık ve pratik zeka gerektiren çözümler üretmelerini sağlamaktadır. Tüm bu sonuçlar insan hakları eğitiminin önemli amaçlarıdır. Bu durum, genç insanları öğrenme sürecinin her aşamasına "dahil" etmemiz gerektiğini gösterir. Biz eğitmenler mutlak bir doğrunun mülkiyetimizde olduğu düşüncesiyle bu doğruyu pasif öğrenenlere aktarmamız gerektiğini sanarak tuzağa düşmemeliyiz. Böyle bir yaklaşım insan hakları eğitimini "ideolojik" eğitimin en kötü örneğine dönüştürebilir. Bu kılavuzun içerdiği metodolojinin en önemli özelliği, genç insanların, eğitim süreçlerine zengin katkılar sağlayacağı inancıdır. Eğitsel etkinliklerin etkili ve ilgi çekici bir şekilde hazırlanması için bu yaklaşımın unutulmaması gerekir. Sorular, hatta çoğunlukla çatışmalar, olumlu bir tavırla yaklaşılması gereken temel eğitim kaynakları olarak ele alınmalıdır.

Genç insanlarla İHE

"İşitirim, unuturum. Görürüm, hatırlarım. Yaparım, anlarım."

Konfüçyüs

Gençlere yönelik insan hakları eğitimine daha fazla önem verilmesi gerektiği günden güne daha çok kabul görüyor. Bunun bir sebebi insan hakları eğitiminin toplum için faydalı olması, diğer bir sebebi de bu çalışmanın da içerdiği etkinlik türlerinin gençler tarafından değerli görülmesi ve gençlerin bunlardan yararlanmasıdır. Çağdaş toplumlar ve özellikle genç nüfus, toplumsal dışlanmaya, dini, etnik ve ulusal farklılaşma süreçlerine ve etkisi artan küreselleşmenin dezavantajlarına –ve avantajlarına– gittikçe daha fazla maruz kalmaktadır. İnsan hakları eğitimi bu önemli temaları ele alır ve modern ve çokkültürlü bir toplumun sahip olduğu farklı algılama, inanç, tutum ve değerlerin anlaşılmasına yardımcı olur. İHE, bu tür farklılıkları olumlu biçimde kullanmanın yollarını bireylere gösterir.

Bunlardan daha önemli bir nokta belki de şudur: Gençler insan haklarını önemsemektedirler ve bu anlamda insan hakları eğitiminin ihtiyacı olan en temel kaynağı sağlamış olurlar. Günümüzde genç insanlar çoğunlukla siyasete karşı kayıtsız ve ilgisiz olmakla eleştirilmektedirler; bir dizi araştırma bunun tam tersinin geçerli olduğunu ileri sürer. Örneğin Avrupa Komisyonu için 2001 yılında yürütülmüş olan bir araştırmaya göre gençler, dernekler ve gençlik kulüpleri vasıtasıyla, hiç de azımsanmayacak bir düzeyde toplumsal hayata katılmaktadırlar. Avrupa Birliği üyesi ülkeler arasında genç nüfusun ortalama % 50'si herhangi bir derneğin ya çalışmalarına katılmaktadır ya da o derneğe üyedir[1] (bununla birlikte bir ülkeden diğerine önemli farklar göze çarpmaktadır).

"Öğrenilenlerin kalıcı olması ve öğrenen kişilerin potansiyellerinin tamamını kullanabilmeleri için aktif ve katılımcı yaklaşımlar büyük önem taşır"

1990 Jomtien Bildirgesi'nden

Avrupa Birliği'nin gençlerin siyasete dair tutumuyla ilgili araştırması aslında şunu göstermiştir: Gençler için insan hakları öncelikler arasında yer almaktadır. Sadece işsizlik ve suç meseleleri gündeme geldiğinde muhatap alınan gençler aslında insan haklarının korunmasında, çevrenin korunmasında ve ırkçılık ve cinsiyet eşitsizliğiyle mücadelede hükümetlerinin aktif olmasını istemektedirler.[2]

? Siz de gençlerin siyasetle ilgili konulara ilgili duymadığı düşüncesine sahip misiniz? Yanıtınız evetse, neden böyle olduğunu düşünüyorsunuz?

Dünyadaki deneyimler göstermiştir ki yaptıkları çalışmalarda ve eğitim süreçlerinde ortak sorumluluk aldıklarında ve işlenen temalar gençler için anlamlı ve ilgi çekici bir şekilde sunulduğunda genç insanlar enerjilerini bu alanda kullanmakta hayli istekli olmaktadırlar.

Eğitmenler olarak, bu enerjiyi yönlendirmenin yollarını bulmalıyız. Gençlerle yürütülen birçok program –gençlik kulüpleri ya da okullarda yürütülen küçük ölçekli kısa vadeli etkinliklerden, büyük ölçekli, Avrupa Konseyi ya da başka örgütlerin yürüttüğü uluslararası programlara kadar– gençler tarafından benimsenmekte ve sahiplenilmektedir.

? Grup üyelerinizin en fazla ilgisini çeken konular hangileri?

Resmi ve yaygın eğitim ortamları

Katılımcıların ilgisini çekmenin ve eğitsel bir süreç oluşturmanın en uygun yolu büyük oranda eğitmenlerin çalıştığı ortama bağlıdır. Çalıştığınız resmi, yaygın ya da enformel eğitim ortamına bağlı olarak, içerik, zamanlama ve etkinlik şeklini belirlerken az ya da çok özgürlüğe sahip olabilirsiniz. Bu kılavuzda sunulan etkinlikler her türlü eğitim ortamı için (gençlik kulüpleri, okullar, yaz kampları, enformel toplantılar vs.) yeterli derecede esnek olacak şekilde tasarlanmıştır:

Enformel eğitim (*informal education***)**, yaşamboyu eğitim sürecidir. Her birey bu süreçte, eğitsel etki ve kaynaklardan ve gündelik deneyimlerden gelen (aile, komşular, kütüphane, medya, iş, oyun vs.) çeşitli tutum, değer, bilgi ve beceriler edinir.

Resmi eğitim (*formal education*), ilköğretimden üniversiteye kadar uzanan, yapılandırılmış eğitim sistemidir. Teknik ve mesleki eğitim için özelleşmiş programlar içerir.

"Eğitim, öğrenilenler unutulduğunda geriye kalan şeydir"

B. F. Skinner

Yaygın eğitim (*non-formal education***)**, resmi eğitim müfredatı dışında genç insanların bir dizi beceri ve yeterlik geliştirmelerini sağlayan, planlı kişisel ve toplumsal eğitim programlarıdır.

---

1 *IARD tarafından Avrupa Komisyonu için yürütülen "Study on the state of young people and youth policy in Europe" (Avrupa'da gençlerin ve gençlik politikalarının durumu üzerine çalışma) araştırmasından alınan veriler ve rakamlar; Milano, Ocak 2001.*

2 *Kaynak: Euro barometer 47.1, Young people's attitudes to the European Union (Gençlerin Avrupa Birliği'ne karşı tutumları), Avrupa Komisyonu 1998.*

"öğrenme ... sadece okul ya da diğer örgütlü eğitim ortamlarının gördüğü işlevle ilgili değil[dir]. Öğrenme kavramı, anlamı ve değeri olan birçok öğrenme deneyiminin resmi eğitim sistemi dışında –çalışma ortamı, aile ortamı, farklı örgütler, kütüphane...– edinildiğine dair düşünce ve gözlemlere dayanır..."

Dr. Pasi Sahlberg, "Building Bridges for Learning – The Recognition and Value of Non-Formal Education in Youth Activity"

Birçok gençlik organizasyonu ve grubu tarafından uygulanan yaygın eğitim:

- gönüllüdür;
- (idealde) herkese açıktır;
- eğitim amaçları olan örgütlü bir süreçtir;
- katılımcıdır ve öğrenen kişiyi merkeze alır;
- yaşam becerilerini öğretmek ve aktif yurttaşlığa hazırlamakla ilgilidir;
- kolektif bir yaklaşımla hem birey hem de grup öğrenmesine dayanır;
- bütüncüldür ve sürece yöneliktir;
- deneyim ve eylemi temel alır, katılımcıların ihtiyaçlarından yola çıkar.

Resmi, yaygın ve enformel eğitim birbirlerini tamamlar. Bunlar, yaşamboyu öğrenme sürecinin birbirini karşılıklı olarak güçlendiren öğeleridir. Bu kılavuz, insan hakları eğitimi için hazırlanmış bir 'kurs' değildir; örnek etkinlikler farklı bağlamlarda, resmi ya da daha az resmi ortamlarda, düzenli ya da düzensiz olarak uygulanabilir.

Harekete geçme noktası olarak İHE

İnsan hakları eğitiminin merkezinde eleştirel düşünce, çatışma yönetimi ve eyleme geçme becerilerinin gelişimi vardır. Bu kılavuzun amaçlarına, dayanışmayı temel alan etkinliklere ve toplumsal faaliyetlerin örgütlenmesine gençlerin teşvik edilmesini de ekledik, çünkü bunlar, İHE ile sıkı bir ilişkisi olan beceri ve yeterliklerin geliştirilmesinde önemlidir. Bunlar aynı zamanda, pozitif bir insan hakları kültürünün oluşmasında önemli araçlardır. Genç insanlar kendilerini çevreleyen dünyalarında doğrudan bir değişim yaratabilirler. Bu fikir bu kılavuzun en önemli temalarından biridir. Kılavuza, insan haklarına yönelik toplumsal faaliyetler için bir dizi basit öneri sunan ayrı bir bölüm (Bölüm 3: Eyleme geçmek) ekledik.

Bu kısma ek olarak, Bölüm 2'de yer alan etkinliklerin her biri, toplumsal faaliyetler organize etmek ve yürütmek için gerekli becerilerin gelişimine katkıda bulunmak amacıyla tasarlandı. Burada, çoğulcu bir yaklaşım ve *yaparak öğrenme* perspektifini benimsemeye çalıştık. Böyle bir yaklaşım, örneğin, Avrupa Konseyi Demokratik Yurttaşlık Eğitimi (DYE) projesinin önerileriyle paralellik içindedir. Bu kılavuzda İHE, yaşantısal öğrenme ve yaparak öğrenmeyi temel alması gereken gündelik bir pratik olarak sunuldu. Bunu yaparken yeterlik ve girişimleri süreklilik ve değişim süreci içinde harekete geçirmek amaçlandı.

Aşağıda sunulan eğitim politikaları önerileri "Demokratik yurttaşlık eğitimi: Yaşamboyu öğrenme süreci" projesinden alındı. Bu önerilerin, kendiliğinden gelişen değişim sürecini desteklediği düşünülmektedir:

- uygulayıcıları, kendi eğitsel etkinliklerini tasarlamaya, izlemeye, uygulamaya ve değerlendirmeye davet etmek;
- onları, edindikleri uygulama becerisini (*know-how*) ve uygulama deneyimlerini kullanarak, somut sosyal sorunların çözümü için teşvik etmek;
- tabandan tavana gerçekleşen bir eğitsel dönüşümü öne çıkarmak;
- yerel topluluklar, sivil toplum ve toplumsal ortakların bağlantı içinde belirli eylemleri gerçekleştirebilmeleri için eğitim temsilcilerinin daha özerk çalışmalarına çaba göstermek;
- iletişim ağlarını (*networking*), ortak projeler ve etkinlikleri teşvik etmek, aynı zamanda uygulayıcılar ve karar vericiler arasındaki iletişimi desteklemek.

"Adaletsizliğe, yalana ve açgözlülüğe karşı ... sesini yükseltmekten asla korkma. Eğer dünyadaki insanların hepsi ... bunu yapsaydı, dünya değişebilirdi."

William Faulkner

İHE'ye uluslararası destek

Avrupa Konseyi

Avrupa Konseyi'ne üye devletler için insan hakları bir çeşit iddia olmaktan ötedir: İnsan hakları hukuki çerçevenin bir parçasıdır ve bu sebepten genç nüfusun eğitiminin bütünleyici bir parçası olmalıdır. Avrupalı uluslar, yirminci yüzyıla ait en önemli insan hakları belgesi olan, 10 Aralık 1948 tarihinde Birleşmiş Milletler Genel Kurul'unda kabul edilmiş olan İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'ne güçlü bir katkı sağlamıştır. Avrupa Konseyi'ne üye tüm devletlerin üzerinde hukuki bir gücü olan Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi, ilkelerini ve ilhamını BM belgesinden almış ve aradan iki yıl geçtikten sonra kabul edilmiştir.

Avrupa Konseyi'ne üye devletlere sunulan Tavsiye Kararı No R (85) 7 (14 Mayıs 1985 tarihinde Bakanlar Komitesi tarafından kabul edilmiştir) okullarda insan hakları eğitimi ve öğretimi ile ilgilidir. Bu belge, çoğulcu bir demokrasinin varolduğu bir yaşama hazırlanmaları için gençlerin insan haklarını öğrenmeleri gerektiğini vurgular; bu yaklaşım farklı Avrupa ülkeleri ve kurumlarında yavaş yavaş yürürlüğe girmektedir.

Avrupa Birliği düzeyinde ise, Aralık 1997'te Lüksemburg'da düzenlenen bir toplantıda Devlet ve Hükümet Başkanları Konseyi tarafından tüm devletlerin aşağıdaki ilkeler doğrultusunda çalışması tavsiye edilmiştir:

- insan haklarının geliştirilmesi ve korunmasında sivil toplumun rolünü güçlendirmek;
- insan hakları alanında yerel düzeydeki etkinlikleri desteklemek ve bu alandaki teknik desteği geliştirmek;
- insan hakları ile ilgili eğitim programlarını güçlendirmek.

Gençlik politikası

Nisan 1998'de gençlikten sorumlu Avrupalı bakanlar Bükreş'te buluşarak Avrupa Konseyi'nin gençlik politikasının amaç ve hedefleri üzerinde anlaşmaya vardı:[3]

- demokrasi ve çoğulculuğu ifade eden örgütlü yaşamı ve her türlü eylem şeklini teşvik etmek; topluluk yaşamına tam anlamıyla katılmaları için gençlere destek vermek;
- mevcut ortaklık modellerini sosyal değişimle uyumlu hale getirmek; bu modelleri, şu ana kadar yeterli düzeyde temsil edilememiş gençlik organizasyonlarına ve gençlik çalışmalarına uyarlamak ve genç insanların aktif katılımı kavramının gelişimine hız vermek;
- aktif ve sorumlu yurttaşlar olarak gençlerin verebileceği değerli katkıdan tam anlamıyla faydalanmak;
- gençlerin daha hızlı ve daha etkin bir biçimde topluluk yaşamına katılmasını sağlayacak, farklılıklara karşı saygılı olmalarını mümkün kılacak yurttaşlık eğitimi projeleri geliştirmek;
- İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin Korunmasına ilişkin Avrupa Sözleşmesi ve Avrupa Sosyal Şartı ilkelerini temel alan, sektörler arası, bütüncül ve tutarlı bir gençlik politikasını yerel düzeyden Avrupa düzeyine kadar çeşitli düzeylerde uygulamak.

---

3 Gençlikten Sorumlu Avrupalı Bakanlar Konferansı'nın sonuç bildirisi, Bükreş, "Young people: Active citizens in a future Europe" (Gençler: Geleceğin Avrupa'sının aktif yurttaşları), Nisan 1998.

"İnsanlık tarihi gittikçe eğitim ve felaket arasındaki bir yarışa dönüşüyor."

H.G. Wells

Birleşmiş Milletler

Aralık 1994'te Birleşmiş Milletler Genel Kurulu 1995-2004 yıllarını resmen Birleşmiş Milletler İnsan Hakları On Yılı olarak ilân etti. Bunu 1993 yılında Viyana'da düzenlenen Dünya İnsan Hakları Konferansı'nda sunulan tavsiyeler takip etti. Bu tavsiyeler toplumlar arasında istikrarlı ve uyumlu ilişkilerin kurulması ve karşılıklı anlayış, hoşgörü ve barışın geliştirilmesi için insan hakları eğitiminin ve kamuoyunun bilgilendirilmesinin hayati olduğunu ortaya koymaktaydı. Viyana Konferansı, devletlere "cehaletle mücadele için gayret göstermeleri, eğitimi insan kişiliğinin tam anlamıyla gelişimi ve insan hakları ve temel özgürlüklere saygının güçlendirilmesi doğrultusunda kullanmaları" için tavsiyede bulundu. Konferans, insan hakları, insancıl hukuk, demokrasi ve hukukun üstünlüğünü resmi ve yaygın ortamlarda eğitim veren kurumların müfredatına dahil etmeleri için tüm devletlere ve kurumlara çağrıda bulundu. Daha yakın bir zamanda, Aralık 2004'te Birleşmiş Milletler Genel Kurulu, İnsan Hakları Eğitimi için bir Dünya Programı ilan etti (2005 itibariyle devam ediyor). Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Eğitimi On Yılı'nın başarılarını temel alan Dünya Programı, "insan hakları eğitiminin temel ilkeleri ve yöntemleri üzerine ortak bir anlayış geliştirilmesini teşvik etmeyi, somut bir eylem çerçevesi sunmayı ve ortaklık ve işbirliğini uluslararası düzeyden tabana kadar güçlendirmeyi amaçlar".

UNESCO

Önem arzeden konulardan bir diğeri de modern toplumların doğasının gittikçe daha çokkültürlü ve çokdinli hale gelmesidir. Toplum içinde ve farklı toplumlarda "birlikte yaşamayı öğrenme"nin önemi, 1996 senesinde kaleme alınmış, yirmi birinci yüzyılda eğitim konulu UNESCO raporuyla tavsiye edilen eğitim fikrinde –"zorunlu ütopya"– mevcuttur.[4] İnsan hakları, UNESCO raporunda anahatları çizilen kavramın özünde mevcuttur – örneğin çatışmaları çözmede, sorunları analiz etmede ve gelecek yönelimlerini belirlerken ortak perspektifler bulma becerisinde. Değişimin şiddetsizlik içinde gerçekleşmesi hem toplum içinde hem de toplumlar arasında temel bir öneme ve aciliyete sahiptir. Bu konunun eğitim çabalarında merkezi bir yer tutması gerekir.

Referanslar

Dr. Pasi Sahlberg, Building Bridges for Learning – The Recognition and Value of Non-Formal Education in Youth Activity, *Finlandiya Ulusal Eğitim Kurulu ve Avrupa Gençlik Forumu için hazırlanan araştırma, European Youth Forum, Aralık 1999.*

Staying Alive, *Avrupa Gençlik Forumu'nun Genel Kurul için hazırladığı bilgi notu, 2000.*

Chisholm, Lyenne, Towards a revitalisation of non-formal learning for a changing Europe, Yaygın eğitim sempozyumu raporu, Council of Europe Directorate of Youth and Sport, 2000.

4 *"Learning, the Treausure Within" XXI Yüzyıl'da eğitim konulu UNESCO raporu, 1996.*

İHE ve Diğer Eğitim Alanları

İnsan hakları dünyası

İnsan hakları, hayatımızın her yönünü etkiler. Aslında, insan hakları ihlalleri günümüz dünya sorunlarının neredeyse hepsinin kökeninde yer alır: Şiddet, yoksulluk, küreselleşme, çevre, ekonomik eşitsizlik ve kanunsuzluk. Yerkürenin kimi bölgelerinde büyük zararlara yol açan savaşları ve çatışmaları belirtmeye gerek bile yok.

İnsan hakları tanımı ilk olarak kişisel ve siyasal alanda sınırlı kalmış olsa da günümüzde sosyal, kültürel ve ekonomik konuların da insan haklarının kapsamına girmesi gereği kabul görmektedir. Hatta günümüzde kolektif hakları ve gelecek nesilleri ilgilendiren konuları dikkate alan üçüncü kuşak haklardan söz edilmektedir. Bunlar biz eğitimcilerin çalışmaları için bir anlam taşıyor: Küreselleşme, çevre, barış ve kültürlerarası iletişim gibi konularla ilişkili eğitimler, aslında insan hakları eğitimi biçimleridir. Bunlar, insan hakları sorunlarıyla ilgilidir ve bu haklara saygı temelinde bir kültürün oluşmasında birer çaba niteliğindedir.

? Ülkenizde son 20 sene içinde insan hakları alanında ne tür temel gelişmeler cereyan etti?

Bu kılavuzda insan hakları ile bağlantısı olan konuların tamamını irdelemeye çalıştık. Bu bölümde bu konuların hepsi olmasa da bir kısmının, eğitimin diğer alanlarıyla nasıl ilişkili olduğuna bakacağız. Bu eğitim türlerinden birine ya da diğerine –gelişim eğitimi, barış eğitimi, çevre eğitimi, yurttaşlık eğitimi gibi– ilgi duyan kişilerin bu sayfalarda konuya ilişkin anlamlı sorular bulacağını düşünüyoruz.

Bir "insan hakları meselesi" nedir?

Hakların ihlal edilmesiyle ile ilgili soruların neredeyse tamamı bir insan hakları meselesidir. Günümüzde, uluslararası toplum tarafından insan faaliyetlerinin farklı boyutlarını içine alan farklı üç "kuşak" hak tanımlanmaktadır:

Birinci kuşak haklar (Özgürlük hakları)

Bunlar, ifade özgürlüğü hakkı, örgütlenme hakkı, yaşama hakkı, adil yargılanma hakkı, toplumda siyasi yaşama katılma hakkı gibi hakları içeren kişisel ve siyasal haklardır. Bu konular (sadece bunlarla sınırlı değildir) yurttaşlık eğitimi, siyasi eğitim/demokrasi eğitimi ya da hukuk-ilintili eğitim aracılığıyla resmi eğitim alanında geleneksel olarak ele alınmaktadır.

İkinci kuşak haklar (Eşitlik hakları)

Bunlar, elverişli yaşama standardı hakkı, çalışma hakkı, sendikaya katılma hakkı, sağlık ve eğitim hakkı gibi hakları içeren sosyal, ekonomik ve kültürel haklardır. En azından resmi eğitimde bu konular çoğunlukla göz ardı edilmektedir. Örneğin bu meseleler ekonomi eğitimi kapsamında çok gerekli olduğu halde nadiren gündeme alınır. Bu konular bazen "gizli müfredat" vasıtasıyla –okullar ya da gençlik grupları tarafından yürütülen daha az resmi etkinlikler, eğitici gruplarındaki çalışmalar ya da kişisel, sosyal eğitim ve sağlık eğitimi alanlarında– ele alınır. İkinci kuşak

"Sadece bir insanın hakları tehlikeye girdiğinde, tüm insanların hakları daraltılmış demektir."

John Kennedy

hakların, geleneksel olarak kabul edilmiş olan birinci kuşak haklar kadar yurttaşlıkla ilgili olduğu her geçen gün daha fazla kabul görmektedir ve böyle olması doğrudur.

Üçüncü kuşak haklar (Dayanışma hakları)

Bu haklar "gelişmekte olan haklar" olarak da bilinir çünkü bu haklar değerlendirme ve tanınma aşamasındadır. Bu haklar, toplumların ve halkların *kolektif* hakları anlamını taşır. Bunlara sürdürülebilir kalkınma hakkı, barış hakkı ya da sağlıklı çevre hakkı örnek olarak gösterilebilir. Özellikle bu haklarla ilgilenen eğitim alanları artmaktadır – çevre eğitimi, barış eğitimi buna örnek olarak gösterilebilir.

(Farklı kuşak hakları hakkında daha fazla bilgi **Bölüm 4**'te bulunabilir)

? **Grubunuzla birlikte araştırdığınız konular arasında insan hakları meseleleri var mı?**

Kılavuzda değinilen konular

Bu kılavuz 16 ayrı insan hakları meselesi çevresinde yapılandırılmıştır. Bunların her biri bir ya da daha fazla "haklar kuşağı"nın kapsamına girmektedir.

- Genel insan hakları
- Çocuklar
- Yurttaşlık
- Demokrasi
- Ayrımcılık ve Yabancı düşmanlığı
- Eğitim
- Çevre
- Cinsiyet eşitliği
- Küreselleşme
- Sağlık
- İnsan güvenliği
- Medya
- Barış ve Şiddet
- Yoksulluk
- Sosyal haklar
- Spor

Bu konulardan herhangi biri diğerlerinden daha önemli değildir. Aslında bu konular birbirleriyle belli bir düzeyde ilişki içindedir; herhangi bir konuyu ele almak diğer bir konuya değinilmesini sağlayacaktır. Bu durum, insan haklarının *bölünemez* olması, *birbirine bağımlı* olması ve *birbiriyle ilişkili* olmasının doğrudan bir sonucudur: İnsan hakları birbirinden yalıtılmış bir biçimde irdelenemez, çünkü çeşitli ve çok özel bir biçimde birbirleriyle ilişki içindedirler.

Aşağıdaki şema yukarıda bahsedilen bu bağımlılık durumunu açıklar. Bunun dışında aslında gösterebileceğimiz başka bazı noktalar vardır: Dışarıdaki çember rastlantısal olarak yeniden düzenlenebilir ve bağlantılar yeniden kurulabilirdi. Dış çemberdeki konular birbiriyle içiçedir, aynen merkezdeki çemberde bulunan eğitim alanlarında olduğu gibi. Birinci, ikinci ve üçüncü kuşak haklar arasındaki farklar bile çok belirgin değildir. Örneğin eğitim geleneksel anlamda ikinci kuşak haklar arasında yer alır fakat, siyasi katılım için olduğu kadar (birinci kuşak hak) sürdürülebilir kalkınma (üçüncü kuşak hak) için de gereklidir.

Bununla ilgili olarak, aşağıdaki analiz, farklı tanımlardan herhangi biri olarak görülmelidir. Bu analiz, eğitimle ilgili mevcut alanların birçoğunda geçerli olan çeşitli temaları kafamızda şekillendirmemize ve bunların birbiriyle nasıl örtüştüğünü anlamamıza yardımcı olur.

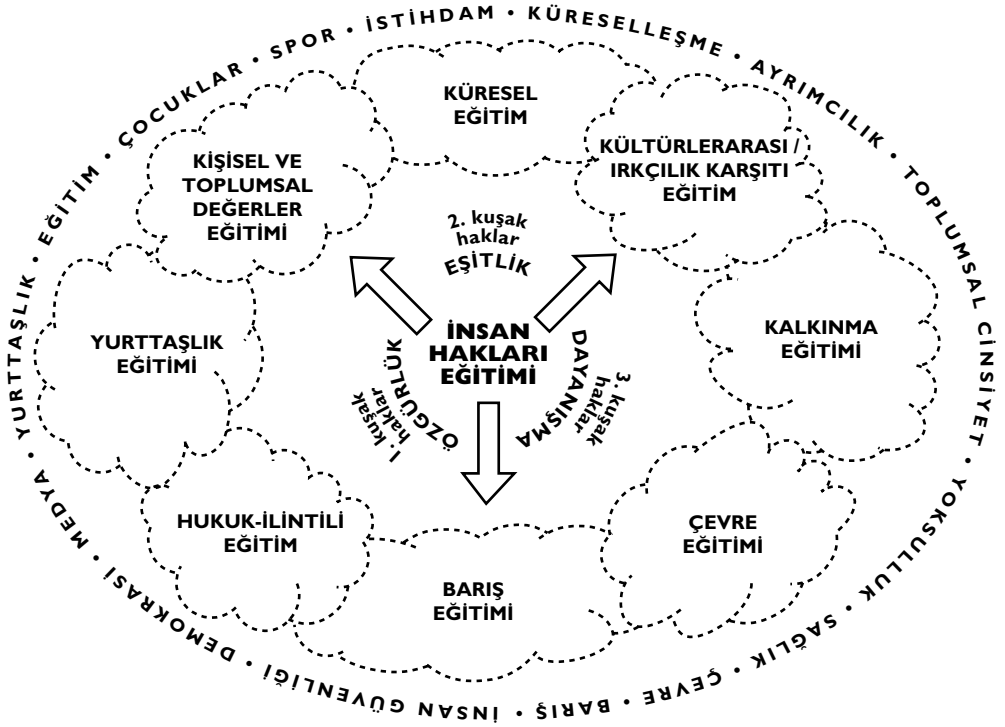

Yurttaşlık Eğitimi

Yurttaşlık eğitimi genç insanları aktif ve sorumlu yurttaşlar olarak yetişmeye teşvik eder. 1997 senesinde Avrupa Konseyi, Demokratik Yurttaşlık Eğitimi (DYE) projesini oluşturmuştur. Projenin Haziran 2000 raporu yurttaşlıkta *sosyal adalet* ve *hakların eşitliğinin* önemini vurgulamaktadır. T.H. Marshall, *Citizenship and Social Class (Yurttaşlık ve Sosyal Sınıf)* (Cambridge University Press, 1950) adlı kitabında yurttaşlığın ancak üç temel hak türüne erişimi güvence altına aldığı takdirde etkili olabileceğini öne sürmüştür. Yurttaşlığın üç önemli öğesi şu şekilde tanımlanmaktadır:

- bireysel özgürlükle ilgili hakları içeren *sivil öğe*;
- siyasi gücün kullanımını ve parlementer kurumlarda oy kullanma ve bunlara katılım hakkını ifade eden *siyasal öğe*;
- yaşama standardı hakkına ve eğitim, sağlık hizmetleri, konut ve asgari düzeyde gelire eşit düzeyde erişim haklarıyla ilgili *sosyal öğe.*

Kişisel ve Sosyal Eğitim

Birçok ülkede, bireyin toplumdaki rolünü dikkate alan ve ileride karşılaşacakları kişisel zorluklara hazırlamalarında gençlere yardımcı olan eğitim biçimleri mevcuttur. Bu konu yurttaşlık eğitimi ile ortak öğeler taşıyabilir. Ancak bu eğitim alanı bireyin boş vakitleriyle ilgili konuları da içerebilir; örneğin spor, kulüpler ve dernekler, müzik, sanat ya da diğer kültürel etkinlikler. Bu tür bir eğitim kişisel ilişkileri de kapsamına almalıdır. İnsan hakları bu konulara iki farklı temel nedenle girer: Birincisi, kişisel gelişim ve kişisel ilişkiler insan hakları değerleri tarafından yönlendirilmesi gereken ahlaki ve toplumsal unsurlar barındırır; ikincisi, kültürel hayata katılım hakkı İHEB'de ve diğer uluslararası andlaşmalarda tanınmıştır. *Sizle* çalışan genç insanlar bu hakları talep ediyor olsa bile dünyanın herhangi bir yerinde bunu yapamayan genç insanlar bulunmaktadır.

"Herkes, topluluğun kültürel yaşamına serbestçe katılma, sanattan yararlanma ve bilimsel ilerlemeleri ve bunun getirdiği yararları paylaşma hakkına sahiptir."

İHEB, Madde 27

"Günümüzün en büyük belası kayıtsızlıktır. Bu tür adaletsizlikleri bilmek ve harekete geçmemek bunları kabul etmek anlamına gelir. Dünya artık iyice küçüldü. Başka ülkelerde olup bitenler bizi de etkilemektedir."

Elie Wiesel

Değerler Eğitimi / Ahlak Eğitimi

Değerler eğitimi farklı ülkelerin okul müfredatlarının ortak konularından biridir fakat bu konu çoğunlukla insanların zihninde iki temel kaygının oluşmasına sebep olur: Böyle bir eğitim hangi değerleri vermelidir ve bu değerlerin sadece kendi kültürümüze özgü olmadığından nasıl emin olabiliriz? Bunlar, eğitimin bu dalıyla ilgili kişilerin karşılaştığı ortak sorunlardır ve insan hakları bu sorunlarla başa çıkmak için uygun bir araç sağlar. İnsan hakları, sadece başlıca dinlerin ve kültürlerin ortak değerlerini temel almaz, aynı zamanda dünya üzerindeki neredeyse tüm ülkeler tarafından evrensel olarak kabul edilir. Bir kişi, insan hakları değerlerini öğrettiği için eleştirilemez!

Küresel Eğitim

Küreselleşme birçok genç kişinin zihnini en fazla kurcalayan konulardan biridir; bu yüzden bu bu konuyu kılavuzda ayrıca ele alınan konulara dahil ettik. Küresel eğitimin genel başlıkları dünya çapındaki farklı varoluş biçimleri ve davranış modellerini değerlendiren çalışmaları kapsamına alır. Küresel eğitim bireyin bulunduğu yere yalnızca o kişinin içinde bulunduğu toplum ya da topluluk çerçevesinden değil, bir bütün olarak dünya çerçevesinden bakar; küresel eğitim bu açıdan bakıldığında önemlidir. Bu eğitim, insan hakları ile ilgili bir dizi soru yöneltmek için kullanılabilir, aynı zamanda, dünyanın farklı noktalarında gerçekleştirilen hak ihlallerine karşı insanların gözlerini açmalarını sağlar. Küresel eğitim, genç insanların kendi eylemlerinin sonuçlarını değerlendirmelerini ve bireysel sorumluluklarının farkına varmalarını mümkün kılar.

Kâr amacı gütmeyen bir Birleşmiş Milletler Hükümet Dışı Örgütü olan Küresel Eğitim Enstitüsü (*The Institute of Global Education*) 1984 yılında Dünya Barış Üniversitesi (*World Peace University)* olarak kurulmuştur. Enstitü, asli amacını "barışın ve gıda yeterliliğinin bir yaşam şekli olduğu, çevresel sorumluluğun varolduğu, sosyal adaletin hüküm sürdüğü ve bir bireyin topluluk içinde kendini geliştirmesi için en üst düzeyde işbirliği ortamının sağlandığı bir dünyanın birlikte yaratılmasına yardımcı olmak" olarak açıklamıştır.

Kültürlerarası Eğitim

Kültürlerarası eğitimle küresel eğitim arasında doğal bir bağ vardır; bu bağ farklı kültürler, toplumlar ve sosyal gruplarla nasıl etkileştiğimizle ilgilidir. Günümüzde tüm toplumlar, çokkültürlülük ve kültürel çeşitliliğin artmasıyla karakterize edilmektedirler. Bu durum da, azınlık haklarının tanınmasını ve bu haklara saygı gösterilmesini daha da önemli hale getirmektedir. Günümüzde, ulusal toplumların kültürel açıdan homojen varlıklar olduklarına ilişkin eski kavrayışları yeniden değerlendirmeye zorlanmaktayız: İkili Avrupa entegrasyonu süreci ve farklı dünya bölgeleri arasında yaşanan ve artmakta olan karşılıklı ekonomik ve sosyal bağımlılık durumu bu tür kalıpların geçerliliğini yitirmesine neden olmaktadır. Göçün yaşanmadığı dünya bölgelerinde bile yaşanan çatışmaların nedeni, çoğunlukla bir topluluk içinde yaşayan farklı halklar arasındaki anlayış yetersizliği ya da yaşam tarzlarının uyuşmamasıdır. Kuzey İrlanda'daki, eski Yugolavya'daki ve Kafkasya'nın çeşitli yerlerindeki çatışmalar diğer kültürlere karşı saygılı olma ve onlarla yaşama becerisinin olmamasından kaynaklanan sorunların üzücü örnekleridir.

Hepsi farklı ama birbirine karşı kayıtsız değil!

Kültürlerarası eğitim; aynı zamanda ırkçılık, ırk ayrımcılığı ve hoşgörüsüzlük gibi modern olguları ele almak için de etkin bir yöntemdir.

Avrupa Konseyi Gençlik ve Spor Direktörlüğü, özellikle Avrupa Gençlik Merkezleri ve Vakfı aracılığıyla kültürlerarası eğitim alanında önemli çabalar sarfetmektedir. Irkçılık, yabancı düşmanlığı, Yahudi düşmanlığı ve hoşgörüsüzlüğe karşı yürütülen "Herkes Farklı Herkes Eşit" kam-

panyası, azınlık gruplarını hedef alan ırkçı düşmanlık ve hoşgörüsüzlük vakalarının artmaya başlaması üzerine oluşturulmuştur. Kampanya "insanları biraraya getirerek hoşgörüsüzlüğün tüm şekillerine karşı verilen mücadeleye ivme kazandırmak" amacını gütmektedir.

"Herkes Farklı Herkes Eşit" eğitim paketi, gençlik hizmeti alanında çalışanların (*youth worker)* ve eğitmenlerin bu kampanyaya destek vermesine yardımcı olmak için üretilmiştir. Kültürlerarası eğitim için iki ana yönelim belirlenmiştir:

- eşitsizlik, adaletsizlik, ırkçılık, kalıp yargılar ve önyargıların farkına varmaları için genç insanların kapasitelerini geliştirmek, ve
- toplum içinde bu gibi durumlarla karşılaştıklarında mücadele etmelerini ve durumu değiştirmelerini sağlayacak bilgi ve becerileri onlara aktarmak.

Kültürlerarası eğitimin bu amaç ve ilkelerine *kültürlerarası öğrenme* aracılığıyla önerilen çeşitli yöntemlerle de ulaşılmaya çalışılmıştır. (Kültürlerarası öğrenme, yaygın eğitimde ve Avrupa gençlik çalışmalarında yaygın olarak kullanılan bir terimdir.)

"Kültürlerarası eğitim, karşılıklı ilişkilerin oluşmasına ve bu ilişkilerin gelişmesindeki engellerin ortadan kaldırılmasına izin veren süreçleri önerir."

"Herkes Farklı – Herkes Eşit" Eğitim Paketi

Irkçılık karşıtı eğitim

Irkçılık karşıtı eğitimin çıkış noktası, tüm yurttaşların eşitlik hakkına ve adalete sahip olduğu, çokkültürlü ve demokratik bir toplumda yaşadığı iddiasıdır. Irkçılık karşıtı eğitim, bununla birlikte her modern toplumda varolan ırkçılığın ve ırkçı tutumların varlığını tanır ve bu tutumun gençler, özellikle de belirli azınlıklar ile ilişkili olanlar üstünde yaratabileceği olumsuz etkiyi de dikkate alır – bu, öğrencilerin hem eğitim süreçlerinde olumsuz bir yaşantı geçirmeleri anlamında hem de okul sonrası yaşamlarında fırsatlarının daralması anlamında sözkonusu olur. Irkçılık karşıtı eğitim bireysel ve kurumsal boyuttaki ırkçı davranışları, dili ve uygulamaları ele alır; modern toplumda ırkçılığın olumsuz sonuçlar doğuran etkileri hakkında genel bilinçlenmeyi artırmaya çalışır. Bu eğitim, tüm yurttaşların haklarına saygı duyulan ve bu hakların korunduğu çok-ırklı, bireylerin birbirlerine bağımlı olduğu bir toplumun yaratılmasına yardımcı olmayı amaçlar.

Kalkınma Eğitimi

Kalkınma eğitiminin küresel eğitimle güçlü bağları vardır, fakat kalkınma eğitimi üçüncü kuşak haklara –sürdürülebilir kalkınma, sağlıklı çevre hakkı ve barış gibi– yoğunlaşır. Kalkınma eğitimi farklı toplumlar arasındaki *etkileşim* ve kalkınma yöntemleri ile ilgili konulara öncelik verir; bu yüzden şemada kültürlerarası eğitim ile bir bağlantı kurduk. Kalkınma eğitimi, dünyayı kendi içinde karmaşık bağlara sahip bir bütün olarak ele aldığı için bütüncüldür ve gelecek odaklıdır.

Kalkınma Eğitimi Derneği (*Development Education Association*) bu alanda yaklaşık 10 senedir çalışan, Britanya merkezli bir örgüttür. Bu örgüt yaşamboyu eğitim olarak algıladığı kalkınma eğitimini şu şekilde tanımlar:

- Kuzeyin "gelişmiş" ülkeleriyle Güneyin "gelişmekte olan" ülkelerinde yaşayan insanlar arasındaki bağlantıyı araştırır; insanların kendi hayatlarıyla ve dünyadaki farklı insanların hayatları arasındaki ilişkiyi anlamalarını sağlar
- hayatlarımızı şekillendiren ekonomik, sosyal, siyasal ve çevresel güçler hakkındaki anlayışın gelişmesini sağlar
- değişimi mümkün kılmak ve kendi hayatlarını kontrol altına almak üzere eyleme geçen insanların birlikte çalışmasını sağlayan becerileri, tavırları ve değerleri geliştirir.

"Eğitim, bireyin zihinsel ve duygusal gelişimini uygun bir şekilde ilerletmelidir. Eğitim, sosyal sorumluluğu ve toplumdaki en az ayrıcalığa sahip gruplarla dayanışma duygularını geliştirmeli ve günlük yaşam içinde eşitlik ilkelerinin hayata geçirilmesini sağlamalıdır."

İnsan hakları ve temel özgürlüklerle ilgili uluslararası anlayış, işbirliği ve barış için eğitim ile ilgili UNESCO Tavsiye Kararı

Çevre Eğitimi

Sürdürülebilir kalkınma için yöntem arayışları, kalkınma eğitiminin kilit amaçlarından birini oluşturur ve bu arayış, çevrenin gelecekteki durumu ile ilgili sorunlara da doğal olarak yönelir. Bu perspektiften bakıldığında amaçlanan yüksek ekonomik kalkınma düzeyi –özellikle gelişmekte olan ülkelerde– insanlığa ve doğal çevreye maliyeti ile denge içinde olmalıdır. Çevre eğitimi bu soruları kamuoyunun ilgisine sunar ve dünyanın doğal kaynaklarının daha büyük bir dikkat ve özenle korunmasını teşvik eder.

Bu konu aynı zamanda insan hakları sorunlarıyla da bağlantılıdır. İnsan yaşamı sağlıklı ve sürdürülebilir bir çevreye bağımlı hale geldiği için, yerkürenin dörtbir yanındaki insanların ve gelecek nesillerin insan hakları üzerine düşünmek, çevresel konuların ön plana çıkmasına neden olmaktadır. Hatta günümüzde bazı kişiler diğerlerinden ayrı tutulacak bir çevresel insan hakkının resmi olarak tanınmasına duyulan ihtiyaçtan söz etmektedirler.

Barış Eğitimi

"Barışa giden yol yoktur. Barış yoldur."

M. K. Gandhi

Dünyamızın doğal kaynakları adil bir şekilde bölüşülmemiş durumdadır. Doğal kaynaklar, farklı bireyler ve toplumlar arasında meydana gelen şiddete dayalı çatışmaların nedenlerinden biri olmuştur ve şüphesiz olmaya devam edecektir. Şiddete dayalı çatışmaların maalesef daha birçok sebebi vardır. Barış eğitmenleri dünyada süregiden bazı çatışmaları çözmek için yerkürenin kaynaklarının daha eşit ve daha duyarlı yöntemlerle paylaşılmasını istiyor olabilirler; ancak barış eğitmenlerinin ilgilendikleri asıl nokta, çatışmanın kendisi ve özellikle yapısal sebepleridir. Barış eğitimi, savaşın yokluğu kavramından öteye gider: Barış ancak adalet arayışıyla ve sömürü ve adaletsizlik yapılarının anlaşılmasıyla ele alınabilir.

Çok az sayıda insan barış eğitimine olan gereksinim konusunda ikna edilmeye ihtiyaç duyar – çatışmanın daha iyi anlaşılması için, çatışmayı daha az muhtemel kılacak insanlar arası saygı için, tehlike arzeden durumların barış dolu ortamlara dönüşmesini sağlayacak becerilerin gelişmesi için barış eğitimi gereklidir. Dünyamızın şuna ihtiyacı vardır: Herkes için *gerçek* bir yaşam hakkı, *herkese* karşı –hata yapmış olanlara bile– gerçek bir saygı. Hoşgörü ve kültürlerarası anlayış eğitimi ve temel insan haklarının evrensel ve kendine has doğasını içselleştirmiş bir eğitim bu amaç doğrultusunda önemli bir rota olacaktır.

2001-2010 dönemi Dünya Çocukları için Barış Kültürü ve Şiddet Karşıtlığı Uluslararası On Yılı (UN Doc A/RES/53/25) olarak ilân edilmiştir. UNESCO desteğiyle kurulan Uluslararası Barış Araştırmaları Derneği (*The International Peace Research Association*) bünyesinde barış kültürünü geliştirmek amacıyla çalışan eğitimcileri biraraya getiren bir Barış Eğitimi Komisyonu bulunmaktadır.

Hukuk-İlintili Eğitim

Bu, belki de şu ana kadar tartıştığımız farklı eğitim dalları arasında en "resmi" olanıdır. Ancak hukuk-ilintili eğitim sadece mevcut yasaları öğrenmek demek değildir. Hukuk-ilintili eğitim aynı zamanda uluslararası insan hakları anlaşmalarında tanımlanan hukukun üstünlüğü ve adaletin temel ilkelerine saygının geliştirilmesi içindir.

Hukuk-ilintili eğitim ve insan hakları arasındaki bağlantı iki farklı düzeyde kurulabilir: Birincisi, bireyi adil olmayan yargılamadan koruyan "yasal" haklar düzeyinde, ikincisi uluslararası hukuk düzeyinde. BM kuruluşları, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi ve diğer bölgesel yapılar insan haklarımızı korumak için kurulmuş hukuki kurumlardır. Bu amaç doğrultusunda etkili olmaları için onlar hakkında bilgi sahibi olmalı ve bu yapıları kullanmayı bilmeliyiz; çünkü onlar bizi arayıp bulmaz.

PUSULA'yı Avrupa Çapında Kullanmak

Avrupa nedir ve nerededir?

Tarihçiler Antik Yunan'da "Avrupa"nın muhtemel olarak bugünün Balkanlar'ına tekabül ettiğini hatırlatacaklardır. Bugün ise Avrupa hayli genişlemiştir; bununla birlikte tanımlanması kesinlikle daha kolay hale gelmemiştir.

Siyasi Avrupa 10 milyon kilometrekarelik bir alanı kapsar, coğrafi olarak Asya'ya kadar uzanır. Kıtada iklim, güney bölgelerinin astropikal ikliminden kuzeyin kutup iklimine kadar uzanır. Avrupa 200'den fazla yaşayan dilin kaynağıdır. 50 kadar devleti, toplam olarak yaklaşık 800 milyonluk bir nüfusu içine alır.

Tüm başlıca dinler Avrupa sınırları içinde mevcuttur. Kıta, demokrasinin doğuşu ile ilişkilendirilmenin yanısıra, faşizm ve totalitarizmin dünyanın yaşamış olduğu en kötü örnekleriyle de ilişkilendirilir. Avrupa tarihi Yahudi soykırımı ile, sömürgecilik ve kölelik ile damgalanmıştır ve Avrupa bugün dünyadaki yaşamı silip süpürmeye yetecek kadar nükleer silahın adresidir. Avrupa bununla birlikte, Nobel Barış Ödülü'nün yılda bir düzenlenen törenine evsahipliği yapar. Ve Avrupa, tüm dünya tarafından alkışlanan daimi bir insan hakları mahkemesine sahiptir.

Avrupa ülkeleri

Bugün, Avrupa'yı meydana getiren devletler arasında 10 seneden daha kısa bir sürelik ömre sahip ülkeler vardır, diğerlerinin ise sınırları yüzyıllar boyunca fazla değişmemiştir. Günümüzde çatışmalar sınırları tehdit ettiği için sınırların değişim süreci halen devam etmektedir. Dolayısıyla Avrupa'da gündelik yaşamlarında şiddet ve çatışmaya maruz kalan insanlar yaşamakta, diğer taraftan aynı kıtada yaşayan birçok insan barış, güvenlik ve çoğunlukla refah içinde yaşamayı sürdürmektedir.

? Bir ülkeyi "Avrupalı" yapan nedir?

Her Avrupa ülkesinde milyonerler vardır ve her ülkede yoksulluk sınırı altında yaşayan milyonlarca insan vardır. Her ülke içinde ve ülkeler arasında çeşitlilik mevcuttur. Avrupa'nın herhangi bir yerinde öğretmenlik yapın, günlük olarak elinize geçen para başka bölgelerdeki meslekdaşlarınızın aylık kazancından fazla olabilir. Farklı bir bölgede öğretmenlik yapın, aylarca hiç maaş alamayabilirsiniz.

Avrupa gerçekten de karmaşık bir yerdir.

Bir Avrupa? İki Avrupa...?

İşi kolaylaştırmak için "Doğu Avrupa vardır, Batı Avrupa vardır" diyebilir miyiz? Ya da Kuzey Avrupa ve Güney Avrupa? Ya Orta Avrupa ne olacak?

Hristiyan Avrupa ve Müslüman Avrupa diye bir ayrıma gidebilir miyiz?

Ya da zengin Avrupa ve fakir Avrupa... huzur içindeki Avrupa ve savaştan zarar görmüş Avrupa... demokratikleşmiş Avrupa ve totalitarizmden zarar görmüş Avrupa... sol-kanat Avrupa ve sağ-kanat Avrupa, Amerikalılaşmış Avrupa ve Sovyetleşmiş Avrupa?

? Avrupa'nın hangi "parça"sına aitsiniz? Bu parçanın "tipik" bir örneği misiniz?

Eğer bu ayrımlar doğru gözüküyorsa ya da farklı yanları olan ayrımlara duyulan ihtiyacı belirlemede yardımcı oluyorsa aşağıdaki grupların bu gibi genel kategorilere nasıl oturduğuna bakalım. Onların *ihtiyaçları* ülkenin ya da içinde yaşadıkları Avrupa bölgesinin "kalıpyargısal" ihtiyaçlarına yanıt verebilir mi?

- Balkanlar'daki işadamları
- Doğu Londra'daki Bengal toplulukları
- Bask ülkesi ya da Kuzey İrlanda'da terörizm şiddetinden mağdur olan insanlar
- İspanya, İtalya, Romanya ve Gürcistan'da iklime bağlı yaşayan dağ köylüleri
- Macaristan, Slovakya, Yunanistan ya da Fransa'da yaşayan Roman nüfus
- Almanya, Rusya, Litvanya, İsveç, Polonya ve kıtada yer alan diğer tüm ülkelerde İslam fobisi (islamofobi) olan insanlar ve Yahudi düşmanları
- İskoçya, Norveç, Hırvatistan ve Estonya'daki balıkçı topluluklar
- Belçika ve Finlandiya'daki göçmen işçiler
- Ukrayna ve Polonya'daki mülteci ve sığınmacılar;
- Müslümanlar, siyasetçiler, insan hakları aktivistleri, öğretmenler, gençlik liderleri, kısa boylular, kel erkekler, çocuklu kadınlar ve çocuksuz kadınlar.

Bu tür örnekler, önerilen ayrımların sınırlarının çok kesin olmadığını ya da her ülkenin, topluluğun ve aslında bireyin çok yönlü doğasını tanımlamak için yeterli olmadığını gözler önüne serer. Avrupa'nın bütününde hissedilen ortak ihtiyaçlar vardır fakat her devletin içindeki her bir küçük topluluğun da eşit oranda farklı ihtiyaçları olabilir. Avrupa ve onu oluşturan her ülke aslında kültürel ve toplumsal çeşitlilik gösteren küçük birer dünyadır.

Avrupa için bir kitap?

Neden Avrupa'nın tamamı için bir kılavuz üretelim? Böyle bir çalışma, zengin ve renkli bir kıtada yaşayan insanların ihtiyaçlarını karşılamaya yetecek mi?

Bu kısım, bu soruların bazılarına ve karşılaştığımız bazı zorluklara yanıt oluşturmaktadır. Böyle bir görevin sadece gerçekçi değil aynı zamanda gerekli olduğuna da inanma gerekçelerimizi göstermektedir. Avrupa, sadece birbirinden farklı birçok kültüre evsahipliği yapmaz, aynı zamanda kendi bünyesinde birçok ortak özellik de barındırır. Birbirinden farklı kimliklerimizi koruyabilmek ne kadar önemliyse, bu müşterek noktaları bulup ortaya çıkarmak ve bu yolla farklılıklarımızı anlamak da o derece önemli olacaktır.

"... ilkönce komünistler için geldiler;
Ses çıkartmadım çünkü komünist değildim. Sonra Yahudiler için geldiler;
Ses çıkartmadım çünkü Yahudi değildim.
Sonra işçileri, sendika üyelerini almaya geldiler;
Sendika üyesi değildim.
Daha sonra Katolikler için geldiler;
Ses çıkartmadım çünkü Protestan'dım. En sonunda benim için geldiler ve sesini çıkartacak kimse kalmamıştı."

Papaz Martin Niemoller

? Avrupa'nın farklı yerlerindeki gençlik gruplarıyla hiç iletişime geçtiniz mi? Gruplarınızın ortak yönleri nelerdi?

Ortak bir etmen olarak insan hakları

İnsan hakları düşüncesi Avrupa Konseyi'nin hem tarihsel hem ideolojik temelinde yatar. Bu düşünce Avrupa'nın bütününün paylaştığı ortak noktalardan biridir. Bu tabii ki sırf Avrupa'ya özgü bir durum değildir; fakat muhakkak ki Avrupa'yı birleştiren ve bütünleştiren en önemli etkendir. Avrupa Konseyi'ne üye ülkelerin sayısının artışıyla böyle olmaya devam edecektir.

Üyelik için imza atmış olan her ülke İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin Korunmasına ilişkin

Avrupa Sözleşmesi'nde çerçevesi çizilmiş olan temel hak ve özgürlüklerin arkasında durmaya söz vermiş demektir. Bunun anlamı, farklı Avrupa devletlerindeki sıradan yurttaşlar için bu haklar ve özgürlüklerin en azından Avrupa devletlerinin oluşturduğu topluluğun bütünü tarafından *korunduğudur*.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi varolsa bile, bahsi geçen insan haklarının korunması, ancak her bir birey bu hakların korunmasında aktif rol oynadığı takdirde mümkün olacaktır. Yurttaşlar bu hakların varlığından haberdar olmalı, hakları ihlale uğradığında bunları savunmaya geçme becerisine sahip olmalı ve günlük yaşantılarında bu haklara saygı göstermelidir. Eğitimin görevi budur, bu aynı zamanda tüm Avrupa'nın görevidir.

"Herhangi bir yerde yaşanan adaletsizlik, adaleti her yerde tehdit eder."

Martin Luther King

Dünya yurttaşları

Kendi haklarınız için ayağa kalkmak ve o hakları korumak büyük öneme sahip olsa da bu, hikâyenin tamamı olamaz. Bu kılavuzda, insan haklarının *küresel* bir sorun olduğu ve dünya yurttaşları olarak Avrupa gençliğinin insan haklarına sadece kendi yaşadıkları bölgede değil dünyanın tamamında saygı gösterilmesi gerektiği fikrine değer vermelerinin önemli olduğu görüşünden yola çıktık.

Elbette ki Avrupa'da her ülkenin kendi yurttaşlarının haklarının korunmasında iyileştirmeye gitmek için kendi bünyesinde yürüttüğü çalışmalar vardır. İnsan hakları ihlalleri konusunda temiz bir sicile sahip tek bir ülke yoktur, fakat insan hakları eğitimi sadece *kendi* haklarımızı bilmemiz açısından değil, başka insanların hakları açısından da önemlidir. Bu kılavuzun görevlerinden biri (Avrupa'daki) genç insanların kendi haklarından oluşan bütünü geliştirmeleri için onların bilinç seviyelerini yükseltmektir. Kılavuzun bir diğer görevi ise gençleri bulundukları çevrede bu konuya ilgi göstermeleri için teşvik etmek ve kendi davranışlarının olası sonuçlarını dikkate almalarını sağlamaktır.

Tüm dünyada ve özellikle Avrupa'da yaşayan genç insanlar insan hakları ve insan hakları eğitimine özel bir ilgi gösteriyorlar. Faşizm ve totalitarizm dönemlerinde baskı ve zulme karşı düzenlenen eylem ve protestoların ön saflarında çoğunlukla gençler ve öğrenciler yer almıştır; gençlik örgütleri ve dernekleri Avrupa'da yaşayan genç insanların biraraya gelmeleri, kendi hakları için mücadele etmelerinde her zaman hayati bir rol oynamıştır. Uluslararası Sivil Toplum Kuruluşu kapsamına giren gençlik organizasyonlarının çalışmaları gençler arasında iletişimi sağlamak ve dayanışmayı –hem Avrupa'da hem Avrupa dışında– artırmak amacını gütmüştür. Bu tür bir çalışma dayanışma, işbirliği, barış ve insan hakları ideallerinden ilham alır.

Şimdi, bu tür tecrübeleri ve çalışmaları Avrupa'daki diğer gençlere aktarmak, bu kıtada ve ötesinde insan hakları konularının önemsenmesi zeminini hazırlamak zamanıdır. Kendi eylemlerimizin diğer insanların haklarının korunmasına yardımcı olduğunu kavramak için daha yüksek düzeyde bir anlayışa ihtiyacımız var. Bu aynı zamanda Avrupa'nın da ödevidir.

Bir Avrupa Düşü

Tabii ki kimse Avrupa'daki farklı ülke ve kültürlerin kendi kimliklerini kaybetmesini istemez. Yine de bu kılavuzu hazırlarken bizi heyecanlandıran nokta şu oldu: Avrupa'daki –aslında dünya üzerindeki– *hiçbir* kültür, özünde insan hakları kültürüne karşı değildir ya da *hiçbir* kültürün insan hakları kültürü için değiştirilmesi gerekmez. Aslında insan hakları için gerekli değerler her ülkede zaten mevcuttur. Ancak bu değerler güçlendiği takdirde bu kültürler de gelişecektir (bu sayede herkes bu değerlere destek verme şansına erişecektir).

Bir zamanlar başka bir şey daha ümit etmiştik. Ummuştuk ki ortak çabalar bu kıtada yaşayan genç insanları biraraya getirmeyi sağlayacak, gençler böylece kendilerini diğerleriyle eşit ola-

"Azim, şiddetten üstündür ve azim eğer birlik varsa ve ağır ağır yol alınıyorsa üstesinden gelinemeyecek birçok şeyi yener.

Plutarch

rak kabul edecek, ortak bir gerçeği paylaşacaklar ve kıtanın geleceği için ortak bir sorumluluk hissedecekler: Belki Sibirya, kadın haklarının korunması için Portekiz ile iletişime geçecek; belki Arnavutluk ve Lüksemburg gençleri, dünyanın dikkatini çocuk işçilere çekmek üzere ortaklaşa bir websitesi kuracaklar; ya da belki Malta ve Danimarka'daki okullar farklı ülkelerdeki okullarda yaşanan zorbalık vakalarıyla ilgili eş zamanlı sokak eylemleri başlatacaklar.

Genç insanlar sorumluluk duygusuna sahiptir ve önderlik edebilirler. Onları birey ve kayıtsız olmakla eleştirenlerin tezlerini çürütebilir –tıpkı geçmiş kuşakların yüzyıllar boyu yaptığı gibi– *hiçbir alternatif bulunmadığını* savunanları haksız çıkarabilir ve dünya çapında insan hakları için verilen barışçı mücadeleye yeni bir enerji katabilirler. Genç insanlar bu kılavuzun sadece hedef grubu değildir: Bu kılavuzun asıl kaynağı ve asıl umududur.

Gençlik çalışmaları ve gençlerin temsili

Bu kılavuzdaki etkinliklerin resmi eğitim ortamlarına uyumlu olması amaçlanmış olsa da, niyetimiz öncelikli olarak gençlik hizmetleri alanında çalışanlar tarafından resmi eğitim sistemi dışında kullanılacak bir kılavuz üretmekti. Böyle bir çalışmanın doğası ve boyutu muhakkak ki ülkeden ülkeye değişecektir. Bununla birlikte, farklı yöntemler önererek ve farklı temaları araştırarak Avrupa ülkelerinde faaliyet gösteren çeşitli gençlik gruplarının ve gençlik derneklerinin farklı ihtiyaçlarına yanıt vermeyi amaçladık. Kılavuzda yer alan etkinlik türleri, okul sonrası kulüpler, izci grupları, kilise gençliği grupları, üniversite kulüpleri, insan hakları grupları ve değişim kulüpleri tarafından uygulanabilir olmalıydı. Ayrıca daha resmi ortamlarda çalışanlar için de uygun olmalıydı.

Gençlik çalışmalarının odak noktası gençlerin kişisel ve toplumsal gelişimidir. Bu nedenle paketteki etkinliklerin büyük bir bölümü bilgi düzeyini yükseltmek amacını güden geleneksel eğitimden ziyade bu boyuta yönelmiştir. Etkinlikleri biraraya getirirken gençlerin dikkatini bu konulara çekmek ve insan haklarına saygı duygusunu uyandırmak ve özellikle resmi eğitim sisteminde bu yöndeki çabalara tepki vermeyen gençler için yaşantısal öğrenme yöntemini kullanmak önemliydi.

? Çalışmalarınızda yaşantısal öğrenme yöntemini kullanıyor musunuz?

Öğretim yöntemlerinin beceri ya da yaşantısal tabanlı olmaktan ziyade bilgi tabanlı olduğu eğitim ortamlarında ve kurumlarında bu tarz bir yaklaşım çok fazla bilinmeyebilir. Bu nedenle bu kılavuzun eğitim yaklaşımı hakkında, faydalanabileceğiniz bir başlangıç metni ve temel bir arka plan bilgisi sunduk (bkz. "*PUSULA'yı nasıl kullanacaksınız?*" bölümü). Bunu, kılavuzun sadece Avrupa'daki gençler tarafından değil aynı zamanda belli bazı çalışma yöntemlerine aşina olmayan öğretmenler, grup kolaylaştırıcıları ya da gençlik hizmetleri sorumluları tarafından erişilebilir olmasının önemli olduğunu düşündüğümüz için yaptık.

Daha mütevazı bir şekilde aktaracak olursak, bu kılavuzun resmi ve yaygın eğitim arasındaki metodolojik boşluk için bir köprü oluşturacağını umuyoruz. İki eğitim ortamında da genç insanları sürecin içine katmak hayati bir önem taşır – özellikle insan hakları gibi aktif katılım ve ilginin çok önemli etkenler olduğu bir alanda. Kapsayıcı doğasından ötürü bu kılavuzda yer alan etkinliklerin hepsi, gençlerin insan hakları konularıyla ilgili her ortamda daha bilinçli olması için ilginç ve çekici yöntemler sunar.

? Etkinliklerinize gençlerin katılımını nasıl sağlıyorsunuz?

Kılavuzun yoğunlaştığı başka bir konu ise genç insanların kendilerini ilgilendiren konularda katkı sağlayabilmeleri için onları donanımlı hale getirme girişimi olmuştur. Bu nedenle, *Eyleme Geçmek* üzerine bir bölüm ekledik. Tüm bu bilgiler ışığında şunu eklemek gerekir: Bu bölümde sunulan önerilerin büyük bir kısmı sadece insan hakları 'aktivizmi' alanına özel değildir; çoğunlukla birçok grubun insan hakları dışındaki dallarda da başvuracağı sıradan gençlik etkinlikleridir, her genç insanın katılım göstermek isteyeceği türden etkinliklerdir.

"Gençler sadece gelecek değildir ... biz şimdiyiz."

Çocuk Hakları Özel Oturumunun Avrupa ve Orta Asya danışma toplantısında çocuklar ve gençlerin sunduğu bildiri, Budapeşte 2001.

Çocuk Hakları Sözleşmesi

Tüm Avrupa ülkeleri BM Çocuk Hakları Sözleşmesi'ni imzalayıp onaylamıştır ve bu şekilde çocuk haklarını izleme yükümlülüğünü üstlenmiş ve bu hakların gerçekleştirilmesi konusundaki ilerlemelerin düzenli raporlamasını yapmayı taahhüt etmiştir. Bu sözleşme, hedef grubun yaş aralığı göz önünde bulundurulduğunda bu kılavuz için önemlidir – her ne kadar kılavuz, sözleşmenin belirlediği 18 yaşın üstündeki grubu da ilgilendirse de.

Kılavuzun metodolojisi dikkate alındığında sözleşme anılmayı hakediyor. Çeşitli maddelerde bahsedildiği gibi (özellikle 3 ve 11 no'lu maddeler) sözleşmenin temelinde yatan düşünce, genç insanların kendi görüşlerini ifade etme hakkı olduğu ve kendilerini etkileyen konularda kendi görüşlerinin dikkate alınması gerektiğidir. Bu düşünce, farklı Avrupa ülkelerinde farklı aşamalarda hayata geçmiştir: Bazı ülkelerde genç insanların kendilerini doğrudan etkileyen kararlara katılımı için gerçek fırsatlar yaratılmaktadır; bazılarında ise bu süreç daha az gelişmiştir.

? Okulunuzda ya da derneğinizde Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin bir kopyası var mı?

Mevcut fırsatlar, gençlerin kararları etkileme derecesini belirleyecektir; bu çok açıktır. Fırsatlar aynı zamanda, belli eylemlere geçerken gençlere danışılıp danışılmayacağını da belirleyecektir. Ancak gerçek saygıyı hak eden insanlar olarak, genç insanlara yetişkin nüfusun diğer üyeleriyle eşit şekilde muamele etmek amacı Avrupa'nın her tarafında geçerlidir.

Üretim süreci

PUSULA'nın Üretim Ekibi 8 kişiden oluşmaktadır. Bu ekip arka plan materyalini hazırlamak ve kılavuzdaki etkinlikleri tasarlamaktan sorumluydu. Ekip, her zaman olduğu gibi, üretim aşamasında da zorlu sınavlara tâbi oldu –işin yetiştirilmesi gereken tarihlerde oluşan baskıdan bahsetmiyoruz bile. Farklı tecrübelerin en verimli şekilde paylaşıldığından emin olmak için her yazar daha sonraki aşamada kontrol edilecek ve iki başka yazar tarafından onaylanacak metinler hazırladı. Benzer bir şekilde, her tema ya da bölüm daima en az iki kişi arasında paylaşıldı.

Üretim Ekibi Avrupa'yı en azından kendi içindeki çeşitlilik bakımından temsil etti. Üyeler Kuzey, Güney, Doğu ve Batı'dan (ve merkezden) gelmekteydi. Tarihimiz, geleneklerimiz, dillerimiz, giydiklerimiz ve müzik zevkimiz birbiriyle hem çatıştı ve hem de uyuştu. Ufak farklar taşıyan şeyler talep ettik ya da bazı şeyleri farklı şekilde yapmak istedik – çünkü kendi ülkemizin ihtiyaçlarını diğerlerinden daha iyi biliyorduk.

Hiçbirimiz herkesin ihtiyaçlarını bilemezdi –kendi ülkemiz için bile–; bu yüzden her birimizin varlığı çok önemliydi ve gene de hepimiz yetersizdik.

Eski komünist ülkelerden birinde yaşayan bir Referans Grubu üyesi şunu dile getirdi: *Batı Avrupa ülkeleri "azınlık" haklarıyla ilgileniyor, Avrupa'nın bizim yaşadığımız bölgesindeki ülkelerde ise insanlar "çoğunluk" haklarıyla ilgililer*. Gruptan bazıları, bu görüşü paylaşmadıklarını belirtti-

ler: Onlar, "kendi" yaşadıkları Avrupa bölgesinin bahsi geçen iki kalıpyargıya da uymadığını hissettiklerini söylediler. Bazıları ise bu genellemenin –her genellemede olduğu gibi– içinde biraz gerçek payı olduğunu ifade ettiler. Bunu da dikkate almaya çalıştık. Fakat bu görüş her birimiz tarafından farklı bir şekilde verilmiş olabilir: '*Güney Avrupa / Müslüman Avrupa / kırsal alanlar / başkentler / savaştan zarar görmüş Avrupa'da yaşayan insanlar ... konusu üzerinde durmaktadırlar...*'

Bu durum bize ortak amaçlarımıza rağmen kültürlerimiz arasındaki farkların o kültürün temsilcisi olan bizlerin *birbirimiz* arasındaki farklardan daha az önemli olmadığını hatırlattı. Bizi ilgilendiren meselelerin, nerede yaşarsa yaşasın diğer insanları da ilgilendireceği –ve ilgilendirmesi gerektiği– umut ve idealiyle süreci tamamladık; bunun gerekçesi bu konuların tüm dünya için geçerli olduğuydu. Üretim sürecini aynı zamanda *Avrupa bütününü* yeterli şekilde ele alıp almadığımız konusunda meraklanarak tamamladık. Ama bunun başarılması imkânsız bir görev olacağının da farkındaydık.

Kılavuzun farklı kültür ve dillerde kullanımı

Böylesine geniş bir hedef kitlesi olan bir kılavuzu tasarlarken iki merkezi sorun ortaya çıktı. Birinci sorun, haddinden fazla genelleme yapma durumuydu: Kılavuzdaki etkinlikler belli bazı grup ya da toplulukların kendilerine has kaygılarına yanıt verecek düzeyde somut olmayabilir. İkinci sorun aksi yöndeydi; etkinlikler bazı özel konulara değindi, fakat bu konular ulaşılmak istenen ülkelerin hepsi için geçerli değildi ya da bunlar o kadar hassas konular değildi.

Kılavuza dahil ettiğimiz konular, coğrafi konumları ne olursa olsun tüm insanları muhakkak doğrudan ilgilendirmektedir. Bununla birlikte, bazı konuların sunum şekli ya da bazı etkinlikler bazı gruplar ya da kolaylaştırıcılar için çok da elverişli olmayacaktır. Bu gibi durumlarda kolaylaştırıcılar ve grup liderlerinin görevi, açıklamaları harfi harfine izlemek ya da yeniden üretmek değil, geliştirilmesi gereken yerleri belirlemek, koşullara göre uyarlama ya da güncelleme yapmaktır. Aşağıda sunulan anahatlar bu çalışma sırasında faydalı olacaktır.

Bu kılavuz bir başlangıç noktasıdır; değişik fikirlere, uyarlamaya ve gelişim önerilerine açık, yaşayan bir eğitim aracı olarak görülmelidir.

Uyarlama için anahatlar:

- Yaşadığınız çevrede bazı konular tartışmalıysa ya da otoriteyi temsil eden insanlar tarafından direnç gösterilme olasılığı bulunuyorsa, konuya farklı bir toplum ya da farklı bir tarihsel ortam çerçevesinden bakmanın mümkün olup olamayacağını değerlendirin. Bunu yaparken günümüzdeki uygulamalarla karşılaştırma yapmanız gerekmemektedir. Bunun tam tersi, bir konu eğer tartışmalıysa ya da ihtilaf çıkmasına sebep olacaksa bu durumla şu şekilde baş etmeyi seçebilirsiniz: Katılımcıları farklı görüşlerin araştırılması için teşvik edebilir ve belki de azınlık bakış açısına sahip birine bu konudaki görüşünü sorabilirsiniz.
- Etkinlikler, zaman kısıtı olan ve içeriğin birinci derecede önem taşıdığı resmi eğitim ortamlarında kullanıldığı takdirde sizin ya da öğrencilerinizin ulaşacağı arka plan bilgisinden daha iyi faydalanabilir ve bazı etkinlikleri örneğin iki güne bölebilirsiniz.
- İnsan hakları eğitimini kendi eğitim ortamınıza dahil etme konusunda sınırlamalar varsa, bazı etkinlikleri diğer dersler içinde –coğrafya, tarih, yurttaşlık, siyasi bilgiler vb.– kullanmanın birçok yolu vardır. Bazı etkinlikleri bu konulara uyarlayabilirsiniz.

- Eğer birlikte çalıştığınız gençler, bazı konuların birinci derecede öneme sahip olduğunu düşünmüyor ya da kendi durumlarıyla ilişkisinin farkına varmıyorlarsa, onlara kendi hayatlarını etkileyecek bir sorunla nasıl başedeceklerini sorun ve bu soruyu ciddiyetle ele almalarını rica edin. Kılavuzda değinilen konuların *tümü* aslında *tüm* genç insanları doğrudan ilgilendirmektedir!
- Etkinlikler arasında kendi grubunuzu ya da içinde yaşadığınız toplumu ilgilendiren bir bilginin yer aldığını görebilir ya da herhangi bir yaklaşımın uygun olduğunu hissedebilirsiniz. Farklı etkinliklerde esnek olmaya çalışın: Eğer uygunsa katılımcıların öneri getirmesine izin verin, zamanı uzatın ya da kısaltın veya arka plan bilgisini daraltın ya da genişletin. Eğer grup bir konuyla özel olarak ilgileniyorsa bu konuyu takip etmek üzere çeşitli etkinlikler önerin. Bazen, sunulan bilgiyi tamamlamanız ya da koşullara uyarlamanız gerekebilir.
- Gençleri herhangi bir toplumsal eyleme (örneğin, gerilimli toplumsal ya da siyasal ortamlar) dahil etmenin sakıncalarını değerlendirirken kendi muhakemenizi kullanın.
- Karşı karşıya kaldığınız zorluklara gençleri elinizden geldiğince dahil edin. Kendi görüşlerini ifade etmeleri için kendilerine sunulan şansı olumlu karşılayacaklar ve yaşadığınız kısıtlama ya da sınırlamaları daha kolay kavrama şansı bulacaklardır. *Onlara güvenin!*

PUSULA'yı nasıl kullanacaksınız?

İnsan haklarını öğretmenin ve öğrenmenin birçok yolu vardır. Bu konuya nasıl yaklaşacağınız, resmi ya da yaygın hangi eğitim sektöründe çalıştığınıza, ülkenizin siyasi, toplumsal ve ekonomik durumuna, gençlerin yaşlarına ve ayrıca ilgi alanlarına ve insan haklarını öğrenme konusunda ne kadar hevesli olduklarına bağlıdır. İnsan hakları konularıyla ilgili sahip olduğunuz deneyim, ulaşmak istediğiniz gruba karşı tutumunuz, grupla ilişkileriniz ve "öğrenme tarzınız" da muhakkak önemli rol oynayacaktır.

Bir gençlik hizmetleri sorumlusu, bir eğitmen, okul öğretmeni ya da yetişkin eğitmeni, bir atölye çalışması kolaylaştırıcısı ya da bir kilise tartışma grubu üyesi, ya da insan hakları konusuna ilgi duyan genç bir insan olabilirsiniz. Kim olursanız olun ya da nerede çalışırsanız çalışın, bu kılavuzda sizin için de bir şeyler olduğuna inanıyoruz. Öğretme ve eğitme becerileri hakkında ya da insan hakları konusunda önceden edinilmiş bilgi birikimi üzerine varsayımlarda bulunmuyoruz.

Bu kısımda, katılım konusunda işbirliğine ve yaşantıya dayanan öğrenme ile neyi ifade ettiğimizi ve neden bu eğitsel yaklaşımları kullandığımızı aktarıyoruz. Resmi ve resmi olmayan eğitim ortamlarında bu etkinlikleri nasıl kullanacağınızı anlatıyor, sıkça yöneltilen sorulara yanıt vermeye çalışıyoruz. 'Kolaylaştırıcılara ipuçları' kısmında etkinliklerin nasıl sunulduğunu ve bunlar arasından hangilerinin nasıl seçilmesi gerektiğini aktarıyoruz. Bu kısımda, grup çalışması, tartışmalar, bilgilendirme ve değerlendirme yoluyla etkinlikleri kolaylaştırmak üzerine çeşitli notlar bulunuyor.

PUSULA esnek bir kaynak olarak ele alınmalıdır. İnsan haklarını geliştirmek sizin de –kitabın bir kullanıcısı olarak– parçası olduğunuz sürekli ve yaratıcı bir süreçtir. Aktardığımız fikirleri kendinizin ve birlikte çalıştığınız gençlerin ihtiyaçlarını karşılamak üzere kullanmanızı ve geliştirmenizi ümit ediyoruz. Umudumuz, öğrendiklerinizi gözden geçirmeniz ve deneyimleriniz hakkında bize geri bildirim sunmanız. Bizimle paylaşacağınız görüşlerden kılavuzun bir sonraki baskısında yararlanılacaktır. Geri bildirim formu sayfa 417'dedir.

Kılavuzla nasıl çalışacaksınız?

İçerik hakkında genel bir fikir edinmek için kılavuzun tamamına kısaca bir göz atmanızı şiddetle tavsiye ediyoruz. Kılavuza başlamanız gereken belirli bir bölüm yoktur; işinize yarayacak kısımları seçmenizi öneririz.

Bölüm 2'de küresel temaların ve insan haklarının incelenmesi için farklı düzeyde 49 etkinlik bulacaksınız. Bunlar gençlerle çalışmalarınızda işinize yarayacak araçlar olacak. **Bölüm 4** ve **5**'te destekleyici materyal bulunmaktadır. Küresel temalar üzerine arka plan bilgisi, insan hakları ile ilgili tanımlar ve bunların evrimi konusunda bilgi bu bölümde bulunabilir. Ek olarak, temel insan hakları bildirge ve sözleşmelerinin özetleri, referanslar ve diğer kaynaklara ait listeler de mevcuttur.

Elinizde gençlerle İHE'ye başlamanızı sağlayacak düzeyde yeterli materyal olduğunu farzediyoruz. Şunu hatırlatmak isteriz: Başlangıç yapmak için insan hakları üzerine bir "uzman" olmanız gerekmez; insan haklarına ilgi duymak yeterli bir niteliktir. Kalifiye bir öğretmen ya da eğitmen olmanız da gerekmez. Bununla birlikte, eğitsel yaklaşımımızı anlamanız, etkinliklerden en iyi şekilde faydalanmanız için önemlidir.

Eğitsel yaklaşımlar

Önemli olan sadece ne yaptığın değil, aynı zamanda nasıl yaptığındır. Sonuç getiren de budur.

Etkinliklere başlamadan önce kullandığımız eğitim yaklaşımını anlamanız önemlidir. İnsan hakları eğitimi hem kişisel hem de sosyal değişimi hedefler. İnsan hakları eğitimi, yaşadıkları toplumda insan haklarını benimseyecek ve koruyacak olan gençlerin aktif yurttaşlar olmak üzere yeterliklerini geliştirmekle ilgilidir. Eğitimin odak noktası ise bilgi, beceri, değerler ve tutumları geliştirmeye dayanan bir eğitim sürecidir. Bu süreçte:

- işe ilk önce insanların bildiği şeylerle, onların görüşleri ve deneyimleriyle başlayın; bu temeli attıktan sonra yeni fikirler ve deneyimleri hep birlikte araştırmaları için onları yönlendirin.
- genç insanları, tartışmalara katılmalarını ve birbirlerinden mümkün olduğunca çok şey öğrenmelerini sağlamak için yüreklendirin.
- öğrendiklerini, adaletsizliğe, eşitsizliğe ve insan hakları ihlallerine karşı olduklarını gösterecek basit fakat etkili eylemlere dönüştürmeleri için onları cesaretlendirin.

İnsan hakları konusunda bilgi birikimine sahip birinin bilgi, beceri ve tutumlarıyla sayfa 19'da tanımlanmıştır. Bu yeterlikler ve özellikle iletişim becerisi, iletişimin değerinin kavranması, eleştirel düşünme, savunuculuk, hoşgörü ve saygı öğretilemez; bunların yaşantılar yoluyla öğrenilmesi gerekir. Bu kitaptaki etkinliklerin gençleri işbirliği, katılım ve yaşantı yoluyla öğrenmeye özendirmesinin nedeni budur. Genç insanları düşünmeye, hissetmeye ve harekete geçmeye teşvik etmeyi; beyinleriyle, yürekleriyle ve elleriyle bu işe yönelmelerini amaçladık. İnsan hakları hakkında bilgi sahibi olmak önemlidir; ama bu tek başına yeterli değildir. Gençlerin, insan haklarının insan ihtiyaçlarından ortaya çıktığını bilmeleri ve hakların neden korunması gerektiği konusunda daha fazla ve derinlemesine bir anlayışa sahip olmaları gerekir. Örneğin, ırk ayrımcılığı konusunda doğrudan deneyime sahip olmayan gençler bu konunun onları ilgilendirmediğini düşünebilirler. İnsan hakları perspektifinden bakıldığında bu tutum kabul edilemez; herkesin diğer insanların haklarını koruma sorumluluğu vardır.

Yaşama hakkını ya da ifade özgürlüğünü tartışıyor olmanız hiç farketmez; insan hakları demokratik değerler, saygı ve hoşgörüyle ilgilidir. Bu beceri ve tutumlar ancak bu haklara değer verilen bir çevrede –ve süreçte– etkin olarak kullanılarak öğrenilir. Bu önemle vurgulanmalıdır.

İşbirliğine dayalı öğrenme

İşbirliği, ortak hedeflere ulaşmak üzere birlikte çalışmak anlamına gelir. İşbirliğini temel alan öğrenmede kişiler hem kendileri hem de diğer grup üyeleri için yararlı olacak sonuçlara ulaşmak için birlikte çalışırlar.

İşbirliğine dayalı öğrenme, yüksek düzeyde başarı ve üretkenlik; daha fazla hassasiyet, destekleyici ve karşılıklı taahhüte dayanan ilişkiler; daha sağlam psikolojik sağlık, sosyal yeterlik ve özgüven sağlar. Bu durum, öğrenmenin rekabetçi bir yapıya sahip olduğu eğitim ortamının tam tersinedir. Rekabetçi öğrenme kişisel çıkarı, başkalarını dikkate almamayı özendirir. Bireylerin sadece çok az kişinin ulaşabileceği hedefler için başkalarına karşı çalıştıkları ortamlarda söz konusu olan rekabetçi öğrenme, galip gelen kişilerde kibire, kaybedenlerde ise motivasyonsuzluğa ve özsaygının yitirilmesine yol açar.

Karşılıklı olarak pozitif bir bağımlılık ilişkisi içinde olma durumu, yüzyüze etkileşim, bireysel ve grup olarak karşılıklı sorumluluk ve kişiler arası iletişim becerisi işbirliğinin temel unsurlarıdır. İşbirliğine dayalı öğrenmeyi başarmanın yolu, yapısı iyi kurulmuş grup çalışmalarından geçer.

Katılım

İHE'de katılım, insan hakları konusunda ne öğreneceklerini ve bunu nasıl öğreneceklerine dair kararların genç insanların kendileri tarafından verilmesi anlamına gelir. Katılım yoluyla gençler, karar verme, dinleme, diğerlerine karşı empati, saygı ve kendi karar ve eylemlerinden sorumlu olmak gibi bir dizi yeterlik geliştirirler. Öğretmen ya da eğitmenin rolü bir kolaylaştırıcınınki gibidir, yani genç insanların öğrenme sürecinde katılımlarına "yardım etmek" ya da bunu "kolaylaştırmak"tır. Okullarda katılımcılık idealine ulaşmayı etkileyecek zaman sınırları ya da müfredat zorlukları olabilir. Etkinliklerin de bu sınırlamalara göre düzenlenmesi gerekir.

Bu kılavuzdaki etkinlikler katılım gerektirir. Aktif ve ilgili olmanız gerekir; arkanıza yaslanıp pasif bir izleyici olamazsınız. Bu çerçevede bu kılavuzda kullanılan metodoloji Augusto Boal'un çalışmalarına ve yaygın eğitim ortamlarında bilinç oluşturma konusundaki öncü kişilere çok şey borçludur.

İnsan hakları eğitiminin belki de en önemli görevi genç insanların aktif katılımcılar olabilecekleri ve etkinliklerin şeklini ve sonuçlarını etkileyebildikleri ortamlar yaratmaktır. Tanımı itibarıyla insan hakları eğitimi dayatılamaz; katılım için gerekli ortam ve fırsatların yaratılması, kolaylaştırıcı, eğitici, öğretmen, eğitmen ya da liderin uygun ânı bulmasına bağlıdır.

Yaşantısal öğrenme

İnsan hakları kalkınma eğitimi, barış eğitimi ve yurttaşlık eğitimi gibi farklı eğitim konularıyla ortaklaşa yaşantısal öğrenme metodolojisini kullanır. Bu süreç beş aşamalı bir öğrenme döngüsüne dayanır:

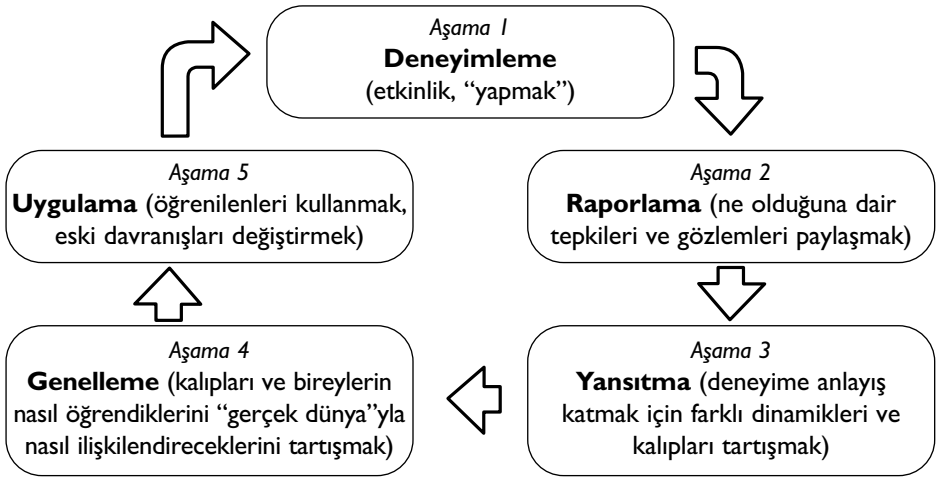

5. aşamada kişiler mercek altındaki konuyu kavramak için pratik eylemler geliştirirler. Kişilerin işin içine girmeleri için gerçekçi fırsatların yaratılması büyük önem taşır. Bu sadece öğrenme sürecinin mantığa dayanan bir sonucu değil aynı zamanda bir sonraki döngünün temelini atacak yeni bilgi, beceri ve tutumları güçlendirmek için etkili bir araçtır.

Yaşantısal öğrenmenin aracı olarak etkinlikler

Kitaptaki etkinlikleri uygularken yukarıdaki öğrenme döngüsünü aklınızdan çıkarmayın.

Etkinliklere katılan kişilerin, yaşantısal öğrenme için bu etkinliklere tam katılım sağlamaları ve etkinliğe ilgi göstermeleri gerekir. Bu deneyim vasıtasıyla gençler sadece beyinleriyle değil kalpleri ve elleriyle de öğrenme şansına erişirler. Bu tarz etkinlikler eğlenceli oldukları için bazen "oyun" olarak adlandırılır; çünkü eğlencelidirler ve katılımcılar büyük bir heyecan içinde oy-

narlar. Bununla birlikte şunu unutmayın; bu etkinlikler ya da oyunlar "yalnızca eğlenmek" amaçlı değildir, eğitim hedeflerine ulaşmak için bilerek kullanılan araçlardır.

Eyleminiz bir etkinliği sadece "yapmak" değildir (öğrenme döngüsünün 1. aşaması). Bilgi alarak ve değerlendirme yaparak katılımcıların yaşadıklarına dair tepki vermeleri (aşama 2), kendi deneyimlerini değerlendirmeleri (aşama 3 ve 4) ve bir sonraki adımda ne yapacaklarına karar vermeleri (aşama 5) yönünde ilerlermek gereklidir. Bu şekilde eğitim sürecinde bir sonraki döngünün birinci aşamasına ulaşılır.

Etkinlikler bir okul ortamında, dersler arasındaki yapay engellerin kalkmasını, dersler ve ilgi alanları arasında bağların oluşmasını, böylece bir konuya dair daha bütüncül bir yaklaşım gelişmesini sağlar. Etkinlikler, yaygın eğitim ortamında didaktik olmayan öğrenme yöntemi sayesinde konulara karşı ilgi uyanmasını sağlayabilir. Bunlar gençler tarafından çoğunlukla daha çabuk kabul görür.

Etkinlikler aracılığıyla şunlar sağlanır:

- eğlenceli oldukları için insanların öğrenmeye daha *istekli olmaları*
- *bilgi, beceri, tutum ve değerlerin geliştirilmesi*. Oyunlar bunun için güvenli bir ortam sağlar çünkü insanların yeni davranışları denemelerine ve gerçek hayatta olduğu gibi bedelini ödemeye gerek kalmadan hata yapılmasına izin verir.
- *değişim*. Etkinlikler, herkesin kendiyle ya da diğerleriyle ilişkilerini değiştirebileceği mesajını iletmenin bir yoludur.
- *katılım fırsatı*. Etkinlikler kendilerini en az ifade eden ve en çekingen grup üyelerinin katılımını teşvik eder.
- *sorumluluk alma*. Katılımcılar kendi deneyim ve becerilerine katkıda bulundukları için oyunları kendi seviyelerine göre ve kendi yöntemleriyle kullanırlar.
- *kendine karşı güvenin teşvik edilmesi ve özgüvenin gelişimi.* Etkinlikler "her şeyi bilen" lidere bağımlı olma durumunu en aza indirgeyecek yapıdadır. Katılımcıların etkinliğin kendilerini ilgilendiren bir bölümünde bir şekilde sorumluluk almayı kabul etmeleri sağlanır.
- *diğer insanlarla dayanışma hissi*. Etkinlikler grup içinde bağlılığı, grup kimliği hissini ve dayanışmayı özendirir.

Etkinlikler grup deneyimi için bir çerçeve ve yapı sunar. Bu yapı kendiniz ve genç insanların deneyimleri ve yeterliklerinin sınırları içinde çalışmanıza izin verir. Dikkatlice kolaylaştırma yapıldığı takdirde, etkinlikler göreve dayalı bir ortamda öğrenmenin etkin bir yöntemidir.

Kolaylaştırma

Bu kılavuzda etkinlikleri hazırlayan, sunan ve koordine eden kişiler için "kolaylaştırıcı" (*facilitator*) kelimesini kullandık. Kolaylaştırıcı, insanların ne düzeyde bilgi sahibi olduklarını kendi kendilerine keşfetmelerini sağlayan, onları daha çok şey öğrenmeleri konusunda teşvik eden ve kapasitelerini keşfetmelerini sağlayan kişidir. Kolaylaştırma, insanların öğrendiği, deneyimlediği, keşfettiği ve büyüdüğü bir ortam yaratma anlamına gelir. Kolaylaştırma; bir paylaşma, verme ve alma sürecidir. Kolaylaştırma, "uzman" olan bir kişinin, bilgi ve becerilerini başkalarına aktarması demek değildir. Paylaşımın deneyimlenmesiyle hem katılımcılar hem de kolaylaştırıcılar biraz daha büyür.

Gençler için kolaylaştırıcılık yapma fırsatı Avrupa içinde farklılıklar gösteren bir durumdur, bu farklılık hem ülkeler arasında hem de ülkelerin kendi içinde görülebilir. Çalışılan ortamlardaki eşitlik ve karşılıklılık durumu da farklılık gösterir. Resmi eğitim sektöründe ise eğitimin amaçları, eğitim felsefesi, sınıf yönetimi teknikleri ve müfredatta farklılıklar göze çarpar. Çok geniş bir müfredat çerçevesinde ne öğrenmek istediklerine öğrencilerin karar vermeleri çok sık karşılaşılan bir durum değildir. Aynı şekilde öğretmenlerin kolaylaştırıcılık yapması, istisnalar olsa

bile çok yaygın değildir. Yaygın eğitim sektöründe farklı organizasyonların sadece amaçları ve felsefeleri arasında değil, sundukları etkinlikler ve fırsatlar arasında da büyük farklar vardır. Bu farklar hem ülkeler arasında mevcuttur, hem de ülkelerin kendi içlerinde.

Hepimiz kendi toplumlarımızın eğitsel ve sosyal normları içinde çalışıyoruz. Etnik merkezciliğimizi görmezden gelmek ya da unutmak çok kolaydır; bunun sonucunda gençlerle etkileşimimizi olduğu gibi kabullenmek ve bu etkileşimi normal olarak algılamak da çok muhtemeldir. Kolaylaştırma becerilerinizi geliştirmek için kendi tarzınızı ve kullandığınız uygulama şeklini iyice ölçüp biçmeniz yararlı olacaktır.

Düşünme, öğrenme ve öğretme/eğitme tarzları

Hepimiz farklı şekillerde düşünen ve öğrenen bireyleriz. Hepimiz çeşitli tarzlardan oluşan karışımlar kullanırız, fakat her birimizin bizi çevreleyen dünyayı zihinsel olarak temsil etmek için tercih ettiği bir yol ve bir öğrenme tarzı vardır. Kolaylaştırıcılar olarak bunun farkında olmalı ve gençlerin yeteneklerini ve ilgilerini harekete geçirecek çeşitli metodolojiler kullanmalıyız.

Aşağıda aktarılan tarzların tercih edildiğini belirtmek gerekir; hepimiz bu tarzların hepsini kullanırız fakat her birimizin tercih ettiği bir tarz vardır. Daha fazla bilgi için David Kolb'un çalışmasına dair, bölüm sonundaki referansa bakın.

? Aşağıdaki tarzlar arasında sizin tercih ettiğiniz hangisi?

Düşünme tarzlarının bir özeti

- *Görsel kişiler* dünyayı zihinlerinde resimlerle temsil etme eğilimindedirler. "Ne demek istediğini görüyorum" gibi terimler kullanırlar.
- *İşitsel kişiler* duydukları şeyleri daha iyi hatırlama eğilimindedirler ve "Kulağa çok ilginç geliyor" gibi açıklamalar yaparlar.
- *Devinimsel (kinaesthetic) kişiler* etraflarındaki şeyleri hisler –hem fiziksel hem de duygusal olarak– aracılığıyla hatırlarlar. "Bu fikri sevdim, hadi yapalım" gibi tepkiler verirler.

Öğrenme tarzlarının bir özeti

- *Aktivistler* en iyi, yeni deneyimler, sorunlar ve fırsatlar aracılığıyla öğrenirler. Kendilerini tamamıyla oyunlar, grup çalışması görevleri ve rol oynama alıştırmalarına verirler. Kendilerini etkinliğe fazlasıyla kaptırır, büyük bir gayret içine girerler. Aktivistler pasif öğrenmeye, okuma, yazma ve kendi başına düşünme gibi yalnız başına öğrenme tekniklerine ve detaya önem verilmesi talebine de tepki gösterirler.
- *Düşünenler* en iyi, bir etkinlik üzerinde düşünme şansı tanındığında öğrenirler. Ayrıntılı araştırmalar yapmak, neler olup bittiğini ve ne öğrendiklerini gözden geçirmek hoşlarına gider. Sahneye zorla itildiklerinde, bir sonuca ulaşmak için yeterli düzeyde bilgiye sahip olmadıklarında; kestirme yoldan gitmek ya da görevi üstünkörü yapmak zorunda bırakıldıklarında tepki gösterirler.
- *Kuramcılar* öğrendikleri şey, bir sistemin, modelin, kavramın ya da kuramın bir parçası ise etkinliklerden daha fazla şey öğrenirler. Kuramcılar, amacın açık olduğu, ilgi çekici fikir ve kavramlarla meşgul olunabilecek, yapılandırılmış durumlar içinde bulunmaktan hoşlanırlar. Duyguların ön planda olduğu ortamlara katılmayı her zaman tercih etmezler.
- *Faydacılar,* üzerinde çalıştıkları konu ile gerçek bir sorun arasında açık bir bağın bulunduğu etkinliklerde daha iyi öğrenirler. Öğrendiklerini gerçek hayatta uygulayabilmek de önemli bir kriterdir. Gerçekten uzak, "sadece teori ve genel ilkeler"e daya-

nan öğrenmeye, insanların bir noktaya yeterince hızlı bir biçimde ulaşmaksızın bir kısır döngü içinde dönüp durmalarına tepki gösterirler.

Öğretme/eğitme tarzları

Farklı insanların farklı eğitme/öğretme tarzları ve yaklaşımları vardır. Bir kolaylaştırıcı olarak yaklaşımınız, sahip olduğunuz değerlere, inançlarınıza, varsayımlarınıza, kişiliğinize, geçmiş öğrenme ve eğitme tecrübelerinize ve genç insanlarla çalışırken ve insan hakları konularını ele alırken kendinize ne kadar güvendiğinize bağlıdır.

Teori X.	**Teori Y.**
temel olarak tembeldirler, öğrenmek istemezler, sorumsuzdurlar	öğrenmek isterler, kendi kendilerini yönlendirirler
zorlanmalıdırlar	yaratıcıdırlar
disipline ihtiyaçları vardır	danışılmayı severler
yönlendirilmeleri gerekir	sorumluluk isterler

İnsanların yukarıdaki gibi olduğunu düşünen öğretmenler/eğitmenler aşağıdaki uygulama ve düşüncelere yakındırlar.

eğitmen yetkili kişidir, katı bir planlama yapar	eğitmen katılım bekler, esnek bir planlama yapar
insanlarla pasif dinleyiciler olarak konuşur	gösterilen rızaya göre durumu yönlendirir
disiplin/yapı dayatılır	disiplin/yapı anlaşmayla belirlenir
eğitim alanlara uzmanlar tarafından yol gösterilir	herkes kendi öğrenmesinden sorumludur
eğitmen sorunlara yanıt verir, diğerlerinin görüşleri ya da sorun çözümleri doğru ya da yanlıştır	bireyler kendi görüşlerinin arkasında durmaya, sorunlara kendi çözümlerini bulmaya özendirilir

Bunlar açıkça bir düzlemin iki ucundaki birbirine zıt iki eğitim tarzıdır. İHE'ye uygun olan, teori Y'deki varsayımlardır. İHE'nin hedefi saygı, eşitlik, işbirliği ve demokrasi değerlerini geliştirmektir. Söz konusu bu değerler, ancak bu değerleri özünde taşıyan bir süreçle geliştirilebilir.

? Geriye dönüp kendi deneyimlerinizi hatırlayın. Bu iki uç öğretmen tipi tarafından eğitilmek nasıldı?

PUSULA'nın resmi ve yaygın eğitimde kullanımı

Bu kılavuzda tanımlanan eğitim yaklaşımı ve etkinlik tipleri resmi eğitim sektöründen ziyade yaygın eğitimde daha kolay uygulanabilir görünmektedir. Yaygın eğitimde müfredat daha açık ve gençlerin kişisel ve sosyal gelişimine daha odaklı olma eğilimindedir. Ayrıca çalışmanın başlangıç noktası gençlerin ilgileridir. Gençlerin insan hakları konusuyla pratik olarak ilgilenmeleri için daha fazla katılım ve esnekliğe izin verir.

Yaygın eğitimde başlangıç noktanız, içinde yaşadığınız çevrede gerçekleşen bir olay ya da birinin televizyonda gördüğü bir şey üzerine sorulan bir soru olabilir. Eğer insanların ilgisini insan haklarına çekmek ve bu ilgiyi yönlendirmek istiyorsanız bir film ya da video göstermeyi önerin. Bu konuda yararlı filmler için Dominique Chancel tarafından hazırlanmış olan "*Europe on Screen: Cinema and the teaching of history*" (Beyazperdede Avrupa: Sinema ve Tarih Eğitimi, Avrupa Konseyi, Ocak 2001) mükemmel bir kılavuzdur. Tartışma ortamı yaratmak için poster ve resimler asabilir, insanların özgürlüğü üzerine söylenen şarkılar için bir müzik dinletisi gecesi dü-

zenleyebilirsiniz. Bununla ilgili olarak "Nerede duruyorsun?" (sayfa 254) ya da "İfade et" (Sayfa 86) gibi insan haklarını araştırmaya yönlendiren etkinliklerden birini uygulamayı önerebilirsiniz.

Resmi eğitim sektöründeki müfredat genellikle öğrencilerin alması ve sınava tâbi tutulması gereken üzerinde anlaşmaya varılmış bir dizi bilgidir. Bilgi edinmenin geleceğe hazırlık anlamını taşıdığı bir ortamda, önemli olduğu kabul edilen kişisel ve sosyal gelişim her zaman bir odak noktası olmamaktadır. Bu durum Avrupa genelindeki okullardaki çeşitli sınıf ortamlarında kullanılan müfredata, bu kılavuzdaki etkinliklerin adapte edilmemesi için bir engel teşkil etmez. Aslında etkinliklerin birçoğu sınıf ortamı akılda tutularak tasarlanmıştır.

İHE'nin temeli olarak sorun çözme ve çatışma çözme

İnsan hakları kapsamındaki konular çoğunlukla tartışmalıdır; çünkü insanların farklı değer sistemleri vardır, insanlar bu yüzden hakları ve sorumlulukları farklı şekilde algılarlar. Görüş çatışması olarak ortaya çıkan bu farklar eğitim çalışmalarımızın temelini oluşturur.

İHE'nin önemli iki amacı vardır: Birincisi, gençlerin bir konu hakkında farklı bakış açılarına –bunları kabul etmek zorunda olmadan– değer verme becerisini kazandırmak; ikincisi, sorunlara karşılıklı olarak kabul edilebilir çözümler bulma becerisini geliştirmek.

Bu kılavuz ve içindeki etkinlikler, fikir çatışmasının öğrenme süreci için yapıcı bir şekilde kullanılacağı, bunun için de kolaylaştırıcının belli bazı çatışma konularını grup içinde ele alırken kendine güvenmesini sağlayan bir anlayışa dayanmaktadır. Birçok yaygın eğitim etkinliğinde gayret sarfedilen şey, herkesin ille de bir sonuç üzerinde hemfikir olması değil, katılımcıların süreç içinde bir şeyler öğrenmeleridir (örneğin birbirini dinlemek, kendini ifade etmek, farklı görüşlere saygı göstermek vs.)

Örneğin, "Oyun oyna" (sayfa 194) etkinliği özel olarak çatışma çözme becerilerini geliştirmek üzerinedir.

İnsan Hakları Eğitimi hakkında sıkça sorulan sorular

Aşağıdaki yanıtlar kısa tutulmuştur. Ancak umarız İHE'yi çalışmalarının bir parçası yapmaya başlayanlar tarafından sorulan soruların bazıları bu kısımda yanıt bulacaktır.

? Gençlerin haklardan çok sorumlulukları öğrenmeleri gerekmez mi?

Yanıt: Bu kılavuz hem haklara hem de sorumluluklara yoğunlaşır. Etkinlikler, bir bireyin haklarıyla diğer insanların hakları arasındaki ilişkinin çok net sınırlara sahip olmadığını ve herkesin diğer insanların haklarına karşı saygılı olma sorumluluğu taşıması gerektiğini anlatır.

? Eğer katılımcılar yanıtlayamayacağım bir soru sorarlarsa ne olur?

Yanıt: Kimse bir kişiden her şeye dair tüm soruları yanıtlamasını bekleyemez! Bazı belirli konular hakkında bilgi sahibi olmadığınızı söylemek, ardından katılımcıları yanıtı bulmaya davet etmek kabul edilebilir bir şeydir. Soruyu gruba "bu konuda siz ne düşünüyorsunuz?" diyerek yöneltmek her zaman kullanılabilecek bir yöntem olabilir.

Ayrıca insan hakları ile ilgili soruların yanıtlarının nadiren basit olduğunu herkesin aklında bulundurması gerekir. Karmaşık nitelikteki ahlaki sorular "evet" ya da "hayır" şeklinde yanıtlanamaz. Eğitsel bir bakış açısıyla incelendiğinde, bu soruyu yanıtlamak kadar sorunun sorulmuş olması da önemlidir. Zor ve karmaşık konuları gündeme getirip genç insanların bu konular üze-

rinde düşünmelerini sağlayarak, onları hayatlarının daha ileriki dönemlerinde bu konularla ilgili ihtiyaç duyacakları bilgi, beceri ve tutumlarla donatmış oluruz.

? Fotokopi makinası ya da yeterli materyal yoksa ne yapalım?

Yanıt: Bu kılavuzdaki etkinlikler çok pahalı materyaller ya da fotokopi makinası gerektirmeyecek şekilde tasarlanmıştır. Ancak bazı etkinliklerdeki grup çalışmaları için rol kartları ya da bilgi sayfalarını elinizle çoğaltmanız, karbon kâğıdı ile sayfaları kopyalamanız gerekebilir. Bu gibi durumlarda yaratıcı olmanız ve kendi çözümlerinizi üretmeniz şarttır.

? Anne-babalar, okul müdürleri ve topluluk liderleri insan hakları öğretimini, isyankar davranışların kışkırtıldığı siyasi bir telkin olarak algılayıp, buna karşı çıkabilirler mi?

Yanıt: İnsan hakları eğitimi, yurttaşların topluma ve ülkelerinin gelişimine katılma becerisine sahip bireyler olarak gelişmelerini mümkün kılar. Katılım becerisinin geliştirilmesi ile parti siyasetini birbirinden ayırmak gerekir. İnsan hakları eğitimi, tartışma ve katılım vasıtasıyla genç insanların eleştiren ve soruşturan zihinler geliştirmelerini ve akılcı davranmalarını sağlar. Bu bağlamda, insan hakları eğitimi, yurttaşlık eğitimi ve siyasal eğitimle de ilgilidir. İHE, gençlere insan hakları, toplumsal konular, eğitim ve politikalar arasında bağlantı kurma şansını da tanımış olur. Sonuç olarak, genç insanlar –siyasi katılım, düşünce, örgütlenme ve ifade özgürlüğü haklarının sonucu olarak– yerel veya ulusal düzeydeki siyasi partilerle ilişkiye geçebilirler. Fakat bu kendi tercihleri olmalıdır.

? İnsanların insan haklarını öğrenme fırsatına sahip olmalarını sağlamak devletin sorumluluğunda değil midir?

Yanıt: Birleşmiş Milletler'e üye ülkelerin, her türlü öğrenme ortamında insan hakları eğitimini geliştirme yükümlülüğü vardır. Bu durum, resmi, yaygın ve enformel eğitim için geçerlidir. Buna rağmen hükümetlerin birçoğu, insan hakları eğitiminin geliştirilmesi ve insan haklarının müfredata alınması için çok az çaba göstermişlerdir. Eğiticiler ve Sivil Toplum Kuruluşları, girişikleri ortak ya da bireysel çabalarla okullarda, eğitsel programlarla, lobi faaliyetleriyle ve hükümetler üzerinde –yükümlülüklerini yerine getirmeleri için– baskı kurarak insan hakları eğitiminin gelişimini destekleyebilirler.

? Eğer ülkemde insan hakları ihlalleri yoksa ne olacak?

Yanıt: İnsan hakları eğitimi sadece ihlallerle ilgili değildir. İnsan hakları eğitimi her şeyden önce, insan haklarının tüm insanlığa ait ortak evrensel bir değer olduğunun ve bu hakların korunması gerektiği gerçeğinin anlaşılmasıyla ilgilenir. Buna ek olarak hiçbir ülke, insan haklarının ihlal edilmediğini iddia edemez. Gerçeği ortaya çıkarmanın kolay bir yolu toplumsal ortama ya da çevreye bakmak olabilir. Kim dışlanıyor? Kim aşırı yoksulluk içinde yaşıyor? Hangi çocuklar haklarından yoksun? Gerçeği anlamanın bir başka yolu ise kendi ülkenizin, diğer ülkelerdeki insan hakları ihlallerinde ya da savunusunda üstlendiği role bakmaktır (örneğin, çevre ve gelişme hakkı, silah ticareti, küresel yoksulluk vs.).

Kullanıcılar için ipuçları

Bu kılavuz ve içindeki etkinlikler, okullarda sınıflarda ya da ders dışı etkinliklerde, eğitim kurslarında ya da seminerlerde, yaz kampları ya da çalışma kamplarında ya da gençlik kulüpleri ve

gençlik gruplarında kullanılabilir. Yetişkinlerle çalıştığınız takdirde de bu etkinliklerden yararlanabilirsiniz.

Etkinliğin seçilmesi

Kendiniz ve grubunuz için en doğru düzeydeki, ayrıca elinizdeki süre için en uygun olan etkinliği seçmelisiniz. Etkinliği en az iki kere dikkatlice okuyun ve grubun nasıl tepki vereceğini ve söyleyecekleri şeyleri tahmin etmeye çalışın. İhtiyacınız olan tüm materyalin elinizde olduğundan emin olun. Özellikle katılımcılar küçük gruplara ayrılıyorsa, mekânın uygun olup olmadığını kontrol edin.

Her bir etkinlik için yapılan açıklamaların sadece yönlendirme amaçlı olduğunu ve elinizdeki materyali kendi ihtiyaçlarınıza göre kullanmaya çalışmanızı önemle vurgulamak isteriz. Aslında Avrupa genelinde her koşul için uygun etkinlik hazırlamak mümkün değildir, bu yüzden etkinlikleri uyarlamanızı bekliyoruz. Örneğin, bir etkinliğe ait temel bir fikri alıp bir diğerinin yöntemini kullanabilirsiniz.

Her bir etkinlik standart bir formatta sunulmuştur. Semboller ve başlıklar, bütünü anlamayı kolaylaştırmak için kullanılmıştır.

Etkinliklerin sunumunda kullanılan sembol ve başlıklar için anahtar

Zorluk	1-4 arasındaki düzeyler katılım için gerekli genel yeterlik düzeyini veya hazırlık düzeyini gösterir.
Konular	Etkinliklerde ele alınan küresel konular (örneğin yoksulluk, çevre, barış ve şiddet, cinsiyet eşitliği).
Genel bakış	Etkinlik türü ve değinilen konular hakkında kısaca bilgi verir.
İlgili haklar	Etkinlikte değinilen haklar (örneğin yaşama hakkı ya da ifade özgürlüğü).
Grup büyüklüğü	Etkinliği yürütmek için kaç kişiye ihtiyacınız olduğu.
Süre	Tartışmalar dahil, tüm etkinliği tamamlamak için gerektiği tahmin edilen sürenin dakika olarak karşılığı. Eğer grup büyüklüğü "herhangi" olarak tanımlandıysa, süre 15 kişilik bir grup için verilmiştir.
Amaçlar	Bilgi, beceri, tutum ve değerler açısından İHE'nin öğrenme amaçlarıyla ilişkili amaçlar.
Materyal	Etkinliği uygularken ihtiyaç duyulan araç gereç/malzeme listesi.
Hazırlık	Kolaylaştırıcının etkinliğe başlamadan önce yapması gerekenlerin listesi.
Yönerge	Etkinliğin nasıl yürütüleceğini anlatan yönergelerin listesi.
Bilgilendirme ve değerlendirme	Etkinliğin "bilgilendirme ve değerlendirme" aşamasında kolaylaştırıcıya yardımcı olması için önerilen sorular (öğrenme döngüsünün 2-4. aşamaları; sayfa 40'a bakın)
Kolaylaştırıcılar için ipuçları	Yönlendirici notlar. Dikkat edilmesi gereken konular. Daha fazla bilgiye nereden ulaşılacağı.
Çeşitlemeler	Etkinliği farklı durumlara uyarlamanın nasıl mümkün olacağını aktaran fikirler.
İzleme önerileri	Bir sonraki aşamada ne yapılacağına ilişkin fikirler. Diğer etkinliklerle bağlantılar.
Eylem fikirleri	Eyleme geçerken atılacak adımlar için tavsiyeler.
Önemli günler	İnsan hakları ile ilgili anılması gereken önemli günlerin tarihleri.
Ek bilgi	Etkinliğe özel, ek arka plan bilgisi
Bilgi Materyali	Rol kartları, eylem sayfaları, arka plan bilgisi içeren okuma materyali, tartışma kartları vs.

Zorluk

Etkinlikler 1-4 arasındaki düzeylerde numaralandırıldı. Bu düzeyler, yaşantısal etkinliklere katılım için gerekli yeterlik düzeyinin ve etkinlik öncesi gereken hazırlığın derecesini ifade eder. Düzey 1'deki etkinlikler çok az hazırlık gerektirir, öte yandan düzey 4'teki etkinlikler çok daha fazla hazırlık gerektirir.

- **Düzey 1**. Bunlar çoğunlukla başlangıç için kolay uygulanabilir, kısa ve basit etkinliklerdir. Hareketlendirici oyunlar (*energiser*) ve kaynaşma oyunları (*ice-breaker*) bu kategoriye girer. Bunun yanında, bu etkinlikler insanlar arasındaki etkileşimin ve karşılıklı iletişimin sağlanması için önemlidir.
- **Düzey 2**. Bunlar bir konuya ilgi çekmek için tasarlanmış basit etkinliklerdir. İnsan hakları üzerinde önceden bilgi sahibi olmayı, ya da gelişkin kişisel/grup çalışması becerilerine sahip olmayı gerektirmez. Bu seviyedeki etkinliklerin birçoğu, insanların iletişim ve grup çalışması becerilerini geliştirmelerine ve aynı zamanda insan hakları konusuna ilgilerinin artmasına yardımcı olur.
- **Düzey 3**. Bunlar bir konu hakkında derinlemesine anlayış ve kavramayı geliştirecek daha uzun süreli etkinliklerdir. Daha üst seviyede tartışma ve grup çalışması becerisi gerektirir.
- **Düzey 4.** Bu etkinlikler daha uzun sürer. Etkin grup çalışması, tartışma becerileri, dikkat ve katılımcılar arası işbirliği ve daha uzun süreli bir hazırlık gerektirir. Konular üzerinde daha geniş ve derinlemesine bir kavrayış sağladığı için daha kapsayıcıdır.

Küresel konularla bağlar

Kılavuzdaki etkinlikler katılımcıların insan hakları üzerinde araştırma yapmalarını ve haklarla çeşitli küresel temalar arasında bağ kurmalarını teşvik etmek üzere tasarlanmıştır. Dolayısıyla her etkinlik tanıtılırken üç "tema" belirtilmiştir. Belirlenen on altı küresel tema şöyledir:

1. Genel insan hakları

2. Çocuklar

3. Yurttaşlık

4. Demokrasi

5. Ayrımcılık ve yabancı düşmanlığı

6. Eğitim

7. Çevre

8. Cinsiyet eşitliği

9. Küreselleşme

10. Sağlık

11. İnsan güvenliği

12. Medya

13. Barış ve şiddet

14. Yoksulluk

15. Sosyal haklar

16. Spor

Kolaylaştırma için ipuçları

Kılavuzda kolaylaştırıcı terimini, çalışmayı koordine eden ve etkinlikleri yürüten kişilerin (eğitmen, öğretmen, gençlik hizmetleri alanında çalışanlar, eğitici, genç gönüllü ya da her kim olursa olsun) rolünü tanımlamak için kullandık. Bu terminoloji İHE'nin demokratik ve katılımcı bir yaklaşım gerektirdiğini vurgulamaya yardımcı olmaktadır.

Bir sınıf, gençlik kulübü, eğitim kursu, bir gençlik kampı ya da bir seminerde genç insanlardan oluşan bir gruba kolaylaştırıcılık yaptığınızı varsayıyoruz.

Grup çalışması

İnsanlar birlikte çalıştıklarında, farklı beceri ve yeteneklerini biraraya getirdiklerinde ve bir görevi tamamlamak için güçlerini birleştirdiklerinde grup çalışması gerçekleşmiş olur. Grup çalışması:

- *sorumluluk almaya teşvik eder*. İnsanlar yaptıkları işi sahiplendiklerinde ortaya çıkacak sonuç için sözleşirler ve iyi bir sonuç elde etmek için dikkatli olurlar.
- *iletişim becerilerini geliştirir*. Diğer insanların ne söylediklerini anlamak, onların fikirleri hakkında görüş bildirmek ve kendi fikirlerini sunmak için insanların birbirlerini dinlemeleri gerekir.
- *işbirliğini geliştirir*. Ortak bir hedefe ulaşmak için çalışıldığında işbirliği yapmanın birbirleriyle rekabet etmekten daha iyi sonuçlar doğurduğunu insanlar hemen öğrenirler.
- *fikir birliğine dayanan karar alma becerilerini kapsar*. Bir karara ulaşmanın en iyi yolunun eldeki verilere bakmak ve herkesi tatmin edecek bir çözüme gitmekten geçtiğini insanlar çok çabuk öğrenirler. Karar alma sürecinde dışlandığını hisseden biri grup çalışmasını baltalayabilir ve grubun diğer üyeleri tarafından alınan kararlara saygı göstermeyebilir.

Grup çalışması teknikleri

Kılavuzun 2. Bölümünde "beyin fırtınası" ya da "rol oynama" gibi teknikler için çeşitli referanslar verilmiştir. Aşağıdaki notlar bu terimleri açıklamakta ve bunların nasıl kullanılacağı hakkında açıklamalar sunmaktadır.

Başarılı bir grup çalışmasının görev-yönelimli olması gerektiğini unutmayın. Ortada, cevaplanmayı gerektiren açık bir soru ya da çözüm gerektiren, net bir biçimde ifade edilmiş bir problem olmalıdır.

Beyin fırtınası (Brainstorming)

Beyin fırtınası yeni bir konuyu ortaya atmak, yaratıcılığı teşvik etmek ve hızlı bir şekilde çok sayıda fikir üretmek için kullanılan bir yöntemdir. Belirli bir sorunu çözmek ya da bir soruya yanıt vermek için kullanılabilir.

Açıklamalar:

- Beyin fırtınası yapmak istediğiniz konuya karar verin ve bunu birden çok yanıtı olabilecek bir soru olarak formüle edin.
- Soruyu herkesin görebileceği bir yere yazın.
- İnsanlara fikirleriyle katkı sağlamalarını söyleyin ve bu fikirleri herkesin görebileceği bir yere, örneğin bir yazı tahtasına yazın. Bunlar, tek kelime ile ya da kısa ifadelerle yazılmalıdır.
- Fikirler tükenmeye başladığında beyin fırtınasını sona erdirin
- Önerilerin üstünden geçin, bunlar hakkında görüş alın.

Şunlara dikkat edin:

- TÜM önerileri yazın. En yaratıcı fikirler çoğunlukla en kullanışlı ve en ilginç olanlardır.
- Beyin fırtınasının sonuna kadar kimse yazılanlar hakkında görüş bildirmemeli, yargıda bulunmamalı ya da zaten söylenmiş olanları tekrarlamamalıdır.
- Herkesi katılmaya teşvik edin.
- Kendi önerilerinizi, sadece grubu cesaretlendirmeniz gerektiğinde dile getirin.
- Eğer verilen bir öneri açık değilse netleştirilmesi için ricada bulunun.

Duvar yazıları

Bu bir tür beyin fırtınasıdır. Katılımcılar fikirlerini küçük kâğıt parçalarına (örneğin "Post-it"lere) yazarlar ve bunları duvara yapıştırırlar. Bu yöntemin avantajı, oturup diğerlerinin düşüncelerinden etkilenmeye başlamadan önce insanların sessizlik içinde düşünmeleridir. Ayrıca kâğıtlar, düşüncelerin gruplandırılmasına yardımcı olmak için yeniden yerleştirilebilir.

Tartışma

Tartışma, hem kolaylaştırıcı hem de katılımcıların, farklı konular üzerine kendi tutumlarını anlamaları için uygun bir yoldur. Bu yöntem İHE için çok önemlidir. Katılımcılar, bilgi sahibi olmak kadar konuları araştırıp, kendi açılarından değerlendirmeye de ihtiyaç duyarlar. Haberler, posterler ve örnek olay çalışmaları *(case studies)* tartışmayı canlandıracak faydalı araçlardır. Tartışmaya ".. hakkında ne düşünüyorsunuz?" diye sorarak bir başlangıç yapabilirsiniz.

Uğultu grupları (buzz groups)

Grupta tartışma sırasında eğer hiç kimseden bir fikir çıkmıyorsa yararlı olabilecek bir yöntemdir. Katılımcılardan başlığı ikili gruplar halinde bir ya da iki dakika içinde tartışmalarını, daha sonra fikirlerini grubun kalan kısmıyla paylaşmalarını isteyin. Çok kısa süre içinde ortamın konuşma "uğultusuyla" dolduğunu ve insanların yeni fikirlerle "uğuldadığını" göreceksiniz!

Küçük grup çalışması

Küçük grup çalışması grubun bütünüyle yapılan çalışmalardan farklıdır. Herkesi katılmaya teşvik eden ve işbirliğini temel alan ekip çalışmasını geliştiren bir yöntemdir. Küçük grubun büyüklüğü, toplam kaç kişinin olduğu ve ne kadar alan olduğu gibi pratik şeylere bağlıdır. Bir küçük grup 2 ya da 3 kişiden oluşabilir, ama en iyisi 6-8 kişi ile çalışmaktır. Küçük grup çalışması verilen göreve bağlı olarak onbeş dakika, bir saat ya da bir gün sürebilir.

Katılımcılardan basitçe "meseleyi tartışmalarını" istemek nadiren iyi sonuç verir. Konu ne olursa olsun, çalışmanın açık ve net bir biçimde tanımlanmış olması gerekir. Ayrıca küçük grup üyeleri ulaştıkları sonuçları büyük gruba anlatacaklarını bilmeli ve bu amaç doğrultusunda hareket etmelidirler. Örneğin, çözülmesi gereken bir sorunu ya da cevaplanması gereken bir soruyu ele almak üzere katılımcıları görevlendirebilirsiniz.

Merdiven sıralaması

en önemli
en az önemli

Sıralama

Belirli bir bilgi sunmak ya da küçük gruplarda daha odaklı bir tartışma ortamı yaratmak istiyorsanız bu yöntem işinize yarayacaktır.

Her bir küçük grup için birer deste "ifade kartı" hazırlamanız gerekir. Her destede 9 kart olmalıdır. Katılımcıların tartışmasını istediğiniz konuyla ilgili 9 tane kısa ve basit ifade hazırlayın. Her karta bir ifade yazın.

Gruplar ifadeleri tartışmalı ve bunları önemlerine göre sıralamalıdır. Bu ya merdiven sıralaması (*ladder ranking*) ya da elmas sıralamasıyla (*diamond ranking*) yapılır. Merdiven sıralamasında en önemli ifade en üste yazılır, ondan sonraki en önemli madde birincinin altına yazılır ve bu şekilde devam eder. En düşük öneme sahip olan ifade en alta yazılır.

Elmas sıralaması

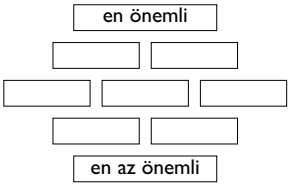

Elmas sıralamasında ise katılımcılar en önemli ifade üzerinde tartışırlar. Daha sonra yandaki şemada gösterildiği gibi ikinci en önemli iki ifade öncekinin altına ve sonra gelen üç önemli ifade onun altına yazılır. Konular nadiren birbirlerinden bağımsız olduğu için, elmas sıralaması bu açıdan daha uygun bir yöntemdir. Uygulanması katılımcılar açısından daha kolaydır. Fikir birliği sağlamak için daha fazla olanak sağlar. Sıralama yönteminin bir başka yolu da 8 tane ifade yazmak ve bir kartı boş bırakarak bunu katılımcıların doldurmasını istemektir.

Rol oynama

Rol oynama katılımcılar tarafından oynanan kısa bir dramadır. Rol oynamak için insanlar kendi hayat tecrübelerinden faydalansalar da büyük oranda doğaçlama yapılır. Rol oynama, katılımcıların pek de aşina olmadığı durumlar ya da olayları gündeme getirmeyi amaçlar. Rol oynama bir olayın anlaşılmasını ve bu olayın parçası olan kişilere karşı empati duyulmasını sağlar.

- Rol oynama, simülasyondan (benzeşim) farklıdır. Aslında simülasyonda da kısa dramalar vardır. Ancak simülasyonda söylenecek ve yapılacak şeyler yazılıdır, ayrıca rol oynamada olduğu kadar doğaçlama gerektirmez.
- Rol oynama, gerçek hayatın bir taklidi olduğu için önemlidir. Bu teknik –örneğin bir karakterin doğru ya da yanlış davranış biçimleriyle ilgili–yanıtları basit olmayan sorular doğurabilir. Katılımcıların daha iyi bir içgörü sağlayabilmeleri için yararlı bir yol, rolleri değiştirmelerinin istenmesidir.

Rol oynamanın duyarlı bir biçimde kullanılması gerekir. Birincisi, canlandırma sonunda oyuncular rolden sıyrılmak için zamana ihtiyaç duyacaklardır. İkincisi, herkesin birbirinin duygularına ve grubun sosyal yapısına saygı duyması gerekir. Örneğin, engelliler hakkında yapılan rol oynamada bazı grup üyelerinin (belki de görünür olmayan bir şekilde) engelli olabileceklerini ya da engelli akraba ya da arkadaşları olabileceğini hesaba katmak gerekir. İncinmemeleri, kendilerini göstermeye ya da marjinalleşmeye zorlanmamaları gerekir. Böyle bir durum ortaya çıktığında bu durumu ciddiyetle ele alın (özür dileyin, konuyu bir örnek olarak yeniden ele alın vs.). Aynı zamanda kalıpyargı olgusunun farkında olun. Rol oynamalar rol ya da taklit "yetenekleri" vasıtasıyla bireylerin diğerleri hakkında ne düşündüğünü ortaya çıkarır. Bu sebeple bu etkinlikler çok eğlencelidir! Bilgilendirme kısmına geçtiğinizde konuyu şu soruyla değerlendirmek yararlı olabilir: "Rolünü canlandırdığınız insanların gerçek hayatta da böyle olduklarını düşünüyor musunuz?" Bilginin eleştirel olarak gözden geçirilmesi gerektiği hakkında insanları bilinçlendirmek her zaman çok öğreticidir. Bu nedenle katılımcılara oynadıkları karakteri geliştirirken temel aldıkları bilgiye nereden ulaştıklarını da sorabilirsiniz.

Simülasyonlar (benzeşim)

Simülasyonlar herkesin katılımını sağlayan genişletilmiş rol oynamalar olarak düşünülebilir. Grup üyelerinin güvenli bir ortamda zor ve öğretici olayları deneyimlemelerini sağlar. Simülasyonlar çoğunlukla duygusal katılım gerektirir. Bu açıdan bakıldığında simülasyonlar öğrenme sürecinde çok güçlü araçlardır, çünkü insanlar sadece beyinleri ve elleriyle değil, yürekleriyle de öğrenirler.

Simülasyon sona erdikten sonra değerlendirme yapmak çok önemlidir. Oyuncular hissettiklerini, neden belirli eylemleri tercih ettiklerini, algıladıkları bazı adaletsizlikleri ve buldukları çözümün ne kadar kabul edilebilir olduğunu tartışmalıdırlar. Simülasyon vasıtasıyla deneyimledik-

leriyle dünya üzerindeki gerçek olaylar arasındaki paralelliklerin gösterilmesi konusunda kendilerine yardım edilmesi gerekir.

Resimler: Fotoğraflar, karikatürler, çizimler ve kolaj

"Bir resim binlerce kelime anlatır". Görsel imgeler bilgi vermek ve ilgi uyandırmak için çok güçlü araçlardır. Çizim yapmak, kendini ifade etmenin ve iletişimin çok önemli bir aracıdır. Bunu her zaman hatırlayın. Bu sadece görsel düşünme tarzına sahip insanlar için değil, sözlü ifadede çok kuvvetli olmayanlar için de iyi bir araçtır. Resimleri ve çizimleri kullanarak gerçekleştirilebilecek etkinlik fikirleri sayfa 188'deki "Resim oyunları"nda verilmektedir.

Bir resim koleksiyonu oluşturmak için ipuçları

- Resimler, kolaylaştırıcıların kendi "arşivlerini" oluşturmalarına yardımcı olacak çok yönlü bir araçtır. Görsel malzemeye birçok kaynaktan ulaşılabilir; örneğin, gazeteler, dergiler, afişler, seyahat broşürleri, kartpostallar ve tebrik kartları.
- Resimleri kestikten sonra kalıcı olmalarını sağlamak ve kolayca kullanmak için bir karton üzerine yapıştırın ve üstlerini şeffaf, yapışkan (kitapları kaplamak için satılan) plastik bir folyo ile kaplayın. Tüm kartonlar aynı boyutta olursa koleksiyonunuz bir takım gibi gözükecektir. A4 boyutu idealdir, ancak A5 de kullanışlı ve iyi bir boyuttur.
- Her resmin arkasına bir referans numarası yazmanın yanında, resmin kaynağını, orijinal başlığını ve işe yarayacak başka bilgileri kaydedebilirsiniz. Böylece insanlar sadece resim hakkında yorum yapacak ve herhangi başka bir bilgi yüzünden dikkatleri dağılmayacaktır.
- Resimleri seçerken çeşitlilik içermelerine dikkat edin. Cinsiyet, ırk, yeterlik, yetersizlik, yaş, milliyet ve alt kültürleri de içeren farklı kültürel unsurları dikkate alın. Kuzey, Güney, Doğu ve Batı'dan, farklı doğal ve sosyal çevrelerden ve farklı kültürlerden değişik resimler toplamaya çalışın. Resimlerin boyutu ve renklerinin insanlar üzerinde bıraktığı etkiyi de göz önünde bulundurun. Bu etki, insanların bir resmi algılayışını çarpıtabilir; bu nedenle koleksiyonunuzu homojen bir şekilde hazırlamaya çalışın.

Filmler, videolar, radyo oyunları

Filmler, videolar ve radyo oyunları gençler arasında popülerdir ve güçlü İHE araçlarıdır. Bir filmi izledikten sonra tartışmak, çalışmayı ileriki aşamalara taşımak için iyi bir başlangıç olabilir. İnsanların filme verdikleri ilk tepki, filmin "gerçek yaşam"a ne kadar yakın olduğu, karakterlerin ne kadar gerçekçi olduğu veya özel bir siyasi ya da ahlaki bakış açısını vermeye çalışıp çalışmadıkları, üzerinde tartışma yapılacak konular olabilir.

Gazeteler, radyolar, televizyon, İnternet

Medya, tartışmalar için çok iyi bir kaynaktır. Medya içeriğini, içeriğin nasıl sunulduğunu tartışmak ve önyargılar ile kalıpyargıları analiz etmek katılımcıların her zaman ilgisini çekebilir.

Fotoğraf ve film çekimi

El kamerası teknolojisi ve dijital fotoğraf makinaları film yapmayı ve fotoğraf çekmeyi herkes için çok daha mümkün hale getirdi. Gençler tarafından çekilen fotoğraflar ve filmler onların bakış açılarını ve yaklaşımlarını çok canlı bir şekilde gözler önüne serer; aynı zamanda mükemmel bir görsel kaynak oluşturur. Filmler, engelleri ve önyargıları yıkmanın sınanmış bir yöntemidir. İnsan hakları eğitimi ortamı dışında yüzyüze "konuşma" fırsatı bulamayacak gençlere "konuşma" ve yaşamları ve onlar için neyin önemli olduğu konusunda görüşlerini paylaşma fırsatı sunar.

Etkinlikleri yürütmek için genel ipuçları

Yardımcı kolaylaştırıcılık (*Co-facilitating*)

Eğer mümkünse her zaman bir başkasıyla birlikte kolaylaştırıcılık yapın. Küçük grup çalışmasında ya da kişisel ihtiyaçların karşılanmasında sorumluluğu iki kişinin paylaşmasının pratik avantajları vardır. Eğer iki kişi bir oturum yürütüyorsa, ritmi ve adımları değiştirmek ve bu sayede konuları daha ilginç hale getirmek ve katılımcıları uyanık tutmak daha kolaydır. İşler planlandığı gibi gitmezse iki kolaylaştırıcı birbirini destekleyebilir. Ayrıca bir şeyi yalnız başına gözden geçirmektense bunu biriyle yapmak her zaman daha iyi sonuç verir. İki kolaylaştırıcı olarak çalışmaktan daha da iyisi, etkinliklerinizi bir ekip olarak geliştirmek, mümkünse birkaç genci de hazırlık aşamasına dahil etmektir.

Zaman yönetimi

Zamanı dikkatlice planlayın ve eldeki süreye çok fazla şey sıkıştırmamaya dikkat edin. Eğer etkinlik tahmin ettiğinizden daha uzun sürüyorsa tartışmaya zaman ayırmak için etkinliği kısaltmaya çalışın (sayfa 40'daki öğrenme döngüsü notlarına bakın). Öte yandan eğer bolca vaktiniz varsa tartışmayı uzatmaya çalışmayın, bir ara verin ya da eğlenmek için bir hareketlendirici oyun uygulayın.

Tehditkâr olmayan bir ortam yaratın

Katılımcılar araştırma yapmak, keşfetmek, birbirleriyle etkileşim içine girmek ve bildiklerini paylaşmak için kendilerini rahat hissetmelidirler. Samimi ve arkadaşça davranın, cesaret aşılayın ve esprili olun. Katılımcıların anlamadığı bir dil ya da jargon kullanmayın.

Temel kuralları belirleyin

Gruptaki herkesin, katılımcı ve yaşantısal etkinliklerin temel kurallarını anlaması önemlidir. Örneğin, her katılımcı, oturumda kendi payına düşen sorumluluğu üstlenmek zorundadır. Diğerleri tarafından dinlenmek, söz alıp konuşmak ve etkinliğe aktif bir şekilde katılmak için herkesin fırsatı olmalıdır. Kimse rahatsız olacağı bir şeyi söylemek için kendisini baskı altında hissetmemelidir. Bir sınıf ya da grupla çalışmaya başladığınızda bu gibi temel kurallar tartışılmalı ve herkes tarafından onaylanmalıdır.

Açık ve net yönergeler verin

Herkesin yönergeleri anladığından ve ne yapması gerektiğini bildiğinden emin olun. Bunun en basit yöntemi, katılımcıları soru sormaya davet etmek ve önemli noktaları yazmaktır. Sorulardan korkmayın; sorular çok yararlıdır, size (ve grubun kalan kısmına) bazı konuları açıklığa kavuşturmak için fırsat verir. Hiç soru olmaması bazen genel kafa karışıklığına işaret eder ("herkes anlamış gözüktüğü için sormaya korkuyorum").

Tartışmaların kolaylaştırılması

İHE sürecinde tartışma merkezî bir yerdedir. Grupta dileyen herkesin tartışmaya katılmasına özel bir önem verin. Grubun aşina olduğu kelimeleri, ifadeleri ve dili kullanın ve yabancısı olduğu kelimeleri açıklayın.

Katılımcıları kendi fikirlerini gruptakilerle paylaşmaya davet edin. Gençlerin, konuların doğrudan kendi hayatlarıyla ilgili olduğunu anlamaları için küresel ve yerel unsurlar arasında denge kurulmasına dikkat edin.

Bilgilendirme ve değerlendirme

Ne olduğunu ve neler öğrenildiğini tartışmaya başlamadan önce, etkinliği tamamlamaları ve gerekiyorsa canlandırdıkları rolden sıyrılmaları için katılımcılara yeteri kadar zaman tanıyın. Her etkinliğin sonunda gençlerin ne öğrendiğini konuşmak üzere belirli bir süre ayırın. Bu süreyi aynı zamanda etkinliğin gençlerin hayatlarıyla, içinde yaşadıkları toplumla ve geniş anlamda dünyayla ne kadar ilgili olduğunu tartışmak için kullanın. Üzerinde yeterince düşünmeden, insanlar birbirlerinin tecrübelerinden çok fazla şey öğrenemezler.

Bilgilendirme ve değerlendirme aşamasında aşağıdakilerle ilişkili sorular sormanızı tavsiye ederiz:

- etkinlik sırasında neler yaşandı, katılımcılar neler hissettiler?
- grup üyeleri birbirleri hakkında ne öğrendiler?
- etkinlikte ele alınan konu hakkında ne öğrendiler?
- bundan sonra nasıl yol alabilir ve öğrendiklerini nasıl kullanabilirler?

Gözden geçirme

Yaptığınız çalışmayı ve öğrenme işlemini düzenli olarak gözden geçirmeniz önemlidir. Gözden geçirme, bir seminerde günün sonunda yapılabilir ya da iki ya da üç oturumluk bir ders ya da toplantı dizisinin sonunda düzenlenebilir. Grup gözden geçirmeyi –özellikle etkinlik esnasında çok fazla tartışma yapıldıysa– sıkıcı bulabilir. Gözden geçirmenın ille de tartışma formatında yapılması gerekmez; vücut dili, çizim, heykel vs. dahil farklı teknikler kullanabilirsiniz.

Yardımcı kolaylaştırıcılar, katılımcıların rahatlamaları, soluklanmaları ve çalışmanın kendileri için nasıl gittiğini gözden geçirmeleri için süre ayırmalıdır. Bu süre içinde şunlar hakkında konuşulabilir:

- Kendi bakış açınıza göre etkinlik nasıl yürüdü? Hazırlık, zamanlama, vs.
- Katılımcılar ne öğrendi, öğrenme amaçlarına ulaştılar mı?
- Sonuçlar neler? Grup, etkinliği gerçekleştirdikten sonra ne yapacak?
- Siz konular ve kolaylaştırıcılık hakkında ne öğrendiniz?

Olaylar beklemediğiniz şekilde gelişirse

Etkinlikler nadiren, olmasını beklediğiniz şekilde ya da size sunulduğu ve bu kılavuzda anlatıldığı şekilde yürür! Bu durum, katılıma dayalı etkinliklerin hem ödülü hem de zorluğudur. Etkinlik sırasında olup bitenlere karşı duyarlı olmak ve kendi ayaklarınız üzerinde durmak zorundasınız.

Zamanlama

Herkesin çok katılımcı/aktif olduğu ve sürenin yetmeyeceği durumlar ortaya çıkabilir. Katılımcılara ya etkinliği hemen sona erdirmeyi ya da 5 dakika içinde bitirmeyi teklif edin ya da çözüm konusunda danışın.

Enerjinin azalması

Bazen, özellikle uzun oturumlarda hareketlendirici bir oyun kullanmak ya da kısa bir ara vermek gerekli olabilir.

Zorlu tartışmalar

Bazen tartışmalar "çıkmaza girer". Bunun sebebini bulmamız gerekir. Sebep birçok şey olabilir, örneğin üzerinde tartıştığınız konu tükenir ya da duygusal öğeler taşıyabilir. Bir soru ile tartışmayı kesip, yön değiştirmek ve yola devam etmek kararı size kalmıştır. Katılımcıların soru ya da

sorunlarına yanıt sunmak konusunda asla zorunluluk hissetmeyin. Grup üyeleri birbirlerini dinleyerek ve fikirlerini paylaşarak kendi yanıtlarına ulaşmalıdır. Katılımcılar tabii ki size görüşünüzü sorabilir ve tavsiye isteyebilirler, fakat kendi kararlarını kendi başlarına vermeleri gerekir.

Geri bildirim

Geri bildirim (*feedback*) birinin söylediği ya da yaptığı bir şey hakkında yapılan yorumdur. Olumlu olabilir ya da olumsuz anlamda eleştirel olabilir. Geri bildirim vermek ya da almak beceri gerektirir. Grup üyelerine bunu nasıl yapacaklarını öğrenmeleri için yardım etmeniz gerekebilir. Çoğu zaman, konuşmacının niyeti öyle olmasa da geri bildirim yıkıcı bir eleştiri olarak algılanabilir. Geri bildirime özgü anahtar kelimeler "saygı" ve "fikir"dir.

Geri bildirim verirken diğerlerine saygı duymak, söylenenlere ve yapılanlara odaklanmak ve görüşünüzün gerekçelerini aktarmak önem taşır. "Nasıl bu kadar aptal olabilirsin, ... görmüyor musun?" demektense "Biraz evvel söylediğine kesinlikle katılmıyorum, çünkü...." demek daha iyidir. Olumsuz geri bildirim vermek birçok insana daha kolay gelse de can acıtıcı olabilir.

Kolaylaştırıcı olarak rolünüz, insanların destekleyici bir şekilde geri bildirim vermelerinin yollarını bulmaktır. Örneğin şunları yapabilirsiniz:

- insanların geri bildirime olumlu bir ifadeyle başlamasını sağlamak
- diğerlerine saygı duymak ve aşağılayıcı sözler kullanmamak
- kişiye değil, davranışa odaklanmak
- söylediklerinin gerekçelerini sunmak
- "ben – mesajları"nı kullanma yoluyla söylediklerinin sorumluluğunu almak

Özellikle konu üzerinde anlaşmaya varılamadıysa, geri bildirim almak zordur. Sizin rolünüz, katılımcıların yaşantıları yoluyla öğrenmelerini sağlamak ve desteklendiklerini ve küçük düşürülmediklerini hissettirmektir. Gençleri, geri bildirimleri kendilerini ya da görüşlerini savunmaya geçmeden dinlemeleri için yüreklendirin. Geri bildirimi sunan kişinin anlatmaya çalıştığı şeyin diğerleri tarafından tam olarak anlaşılması büyük önem taşır. Söyleneni kabul ya da reddetmeden önce bunun üzerinde değerlendirme yapmak için zaman ayrılması gerekir.

Katılımcılardan gelen direnç

Katılımı temel alan etkinliklerde yer almak çok fazla şey gerektirir. Tartışma, çizim, rol oynama ya da müzik gibi farklı birçok teknik kullanırken, tüm etkinliklerin tüm katılımcılar için her zaman en uygunu olmaması kaçınılmaz bir durumdur. Eğer bir katılımcı kendine güveniyor ve bir etkinliği beğenmediğini dile getiriyorsa, ihtiyaçlarına diyalog ve müzakere yoluyla yanıt verebilirsiniz.

'Direnç' kelimesiyle anlatmaya çalıştığımız şey; aksamaya ve karışıklığa kasıtlı olarak yol açacak davranış şeklidir. Her kolaylaştırıcı kimi zaman katılımcılardan gelen dirençle karşılaşır. Direncin çeşitli biçimleri vardır. Kendini güvende hissetmeyen genç biri sandalyesini kazıyarak, mırıldanarak ya da yanındakiyle konuşarak rahatsızlık verebilir. Oturumları baltalamanın kurnazca bir yolu ise alakasız sorular sormak ya da her şeyle ilgili espri yapmaktır. Direnç gösterenlerin oynadığı başka bir "oyun" ise "kolaylaştırıcının otoritesini sarsmak"tır. Böyle bir durumda "Anlamıyorsunuz, genç olduğunuz günlerin üzerinden uzun bir zaman geçti", ya da "durmadan tartışıyoruz, neden sadece etkinlik yapmıyoruz?" diyebilirler. Üçüncü tip "oyun" ise öğrenmeyi reddetmektir. Örneğin, "evet ama...." demek gibi.

Mümkünse dirençten kaçınmak en iyi yoldur. Örneğin,

- Gruptaki her bireyin farkında olun. Belirli bir etkinliğin, rol oynamanın ya da simülasyondaki özel bir bölümün hassas duyguları tetikleyebileceğini unutmayın.
- Bireylerin kendilerini, çok da rahat hissetmedikleri bir şeyi söylemek ya da bir şeyi itiraf etmek için asla baskı altında hissetmemeleri gerektiğini bildiklerinden emin olun.

- Bir etkinliğe başlamadan önce katılımcılara ısınmaları için biraz zaman tanıyın, etkinlik bittikten sonra ise soluklanmalarına izin verin.
- Her katılımcının kendi fikrinin ve katılımının önemli olduğunu hissetmesi için bilgilendirme ve tartışmaya yeterli zaman ayırmayı unutmayın.

Zor bir durumun üstesinden gelmek için en iyi yolun ne olduğuna siz karar vermelisiniz ama şunu aklınızdan hiç çıkarmayın: Bir sorunu çözmenin en iyi yolu onu su yüzüne çıkarmak ve grubun bir bütün olarak bir çözüm bulmasını sağlamaktır. Sadece bir grup üyesiyle uzun tartışmalara girmeyin. Bu, diğer katılımcıların hayal kırıklığına uğramasına, içerlemesine ya da ilgilerinin dağılmasına sebep olabilir.

Grup içinde çatışma yönetimi

Grup içinde çatışma ortaya çıkabilir. Bu doğal bir durumdur. Bu durumda rolünüz, katılımcıların bununla başetmelerine yardımcı olmaktır. Duygular ve değerlerle ilgili sorunlarda katılımcılar kendilerini güvende hissetmiyorlarsa, katılımcıların grup çalışmasında bazı yetersizlikleri varsa ya da konulara ya da farklı değerlere karşı farklı yaklaşımları varsa çatışma ortaya çıkabilir. Sakinliğinizi korumaya çalışın ve bireyler arasındaki çatışmanın bir parçası olmayın.

- Doğru bir şekilde yönetildiğinde çatışmanın faydalı olabileceğini ve yaratıcı sonuçlar doğurabileceğini hatırlayın.
- Bilgilendirme ve tartışma için yeterli zaman ayırın. Eğer gerekliyse daha fazla zaman ayırın.
- Kişilerin duruşlarını, görüşlerini ve çıkarlarını açıklığa kavuşturmaları için yardımcı olun.
- Grup içindeki tansiyonu düşürün. Örneğin, katılımcılardan oturmalarını ya da üç dakika boyunca küçük alt gruplar halinde konuşmalarını isteyin ya da olaya bir bütün olarak bakmalarını sağlayacak bir şey söyleyin.
- Katılımcıları birbirlerini etkin bir biçimde dinlemeleri için teşvik edin.
- İnsanları birbirinden ayıran değil onları biraraya getiren şeylere vurgu yapın.
- Fikir birliği arayışı içinde olun. Katılımcıların bir şeylerden vazgeçmek ve görüşlerinden uzaklaşmak yerine ortak yararlarına odaklanmalarını sağlayın.
- Çatışmayı "yeniden üretmeden" sorunu çözecek yollar arayın.
- Çatışmanın parçası olan kişilere, başka bir zaman özel olarak görüşmeyi teklif edin.

Eğer daha ciddi ve derin çatışmalar ortaya çıkarsa çözüme ulaşma işini erteleyin ve sorunu çözmek için daha uygun bir fırsat yakalamaya çalışın. Bu arada, çatışmanın farklı bir açıdan da ele alınabileceğini unutmayın, örneğin "Yumruk ve Avuç" (sayfa 58) gibi kısa oyunlar oynayarak. Çözümü erteleyerek ilgili kişilerin konuyu enine boyuna düşünmeleri ve yeni yaklaşım ya da çözümler üretmeleri için zaman tanımış olursunuz.

Grup içinde ortaya çıkan çatışmalar ve çözüm yöntemleri, dünyamızda ortaya çıkan çatışmaların nedenlerinin ve bunlarla ilgili zorlukların anlaşılması ve kavranması için kullanılabilir. Bunun tam tersi de geçerlidir; uluslararası çatışmalar üzerine tartışmak yerel çatışmaların daha iyi kavranmasını sağlayabilir.

Çatışma yönetimiyle ilgili daha fazla bilgi "Oyun oyna!" etkinliğinde bulunabilir (Sayfa 194).

Gruplarda etkili öğrenmeyi desteklemek için bazı yöntem ve teknikler

Grup çalışmasını ve bunun yaşantısal öğrenmede oynadığı rolü anlatmıştık. Şimdi özellikle grup çalışması becerilerini geliştiren, birinci düzeyde yer alan birkaç etkinlik aktaracağız. Bu etkinlik-

ler iyi birer kaynaşma oyunu ya da hareketlendirici oyun olabilir. Bu etkinlikler, kılavuzdaki diğer etkinliklerle birlikte, insan hakları meselelerine girmek için iyi yöntemlerdir. Kaynaşma oyunlarına siz kolaylaştırıcılar da katılabilirseniz iyi olur.

İyi bir grup çalışması için sorumluluk alma, iletişim ve işbirliği kilit becerilerdir.

Sıraya girin

Çok basit bir etkinliktir. Ancak insanların grup içinde sorumluluk almayı öğrenmelerine yardımcı olacak her türlü özelliği ve işlemi içerir. İyi bir kaynaşma oyunudur.

Zorluk: Düzey I **Grup büyüklüğü**: Herhangi **Süre**: 15 dakika +

Yönerge

1. Grup üyelerine, boyu en kısa olan en önde, en uzun olan en arkada olacak şekilde sıraya girmelerini söyleyin. Katılımcılar konuşmamalıdırlar; ama ses, işaret dili ve vücut dilini kullanarak iletişim kurabilirler.
2. Sıraya girdiklerinde, sıranın doğruluğunu kontrol edin.
3. Katılımcıların farklı kriterlere göre sıraya girecekleri şekilde alıştırmayı tekrarlayın. Bunu yaparken tehditkâr olmayan, eğlenceli kriterler kullanın, örneğin, yaş, doğum ayı (Ocak'tan Aralık'a), ayakkabı numarası, vs.

Bilgilendirme ve değerlendirme

Birlikte çalışmayı nasıl gerçekleştirdikleri ve iyi bir grup çalışması için nelerin gerektiği hakkında katılımcıların analiz yapmalarını sağlayın. Şu sorular sorulabilir:

- Organize olurken ne tür sorunlarla karşılaştınız?
- Grubu yavaşlatan şey neydi?
- Bir lidere gereksinim var mıydı? Herhangi biri liderlik işlevi gördü mü? Bu kişiler nasıl seçildi?
- Sorunun çözülmesinde grup üyelerinin her biri ne tür bir sorumluluk aldı?
- Grup bir dahaki sefere sorunu daha çabuk nasıl çözebilir?

Devam et, dinliyorum

Bu etkinlik dinleme becerilerine odaklanmaktadır. Mantıksal düşünmeyi ve bir düşünceyi ifade etmek için gerekli güveni geliştirir.

Zorluk: Düzey I **Grup büyüklüğü**: Herhangi **Süre**: 35 dakika

Yönerge

1. İyi bir dinleyicinin özellikleri hakkında tüm grupla bir beyin fırtınası yapın.
2. Katılımcılara üçlü gruplara ayrılmalarını söyleyin: Biri konuşmacı, biri dinleyici ve diğeri de gözlemci olsun.
3. Konuşmacılara, dinleyiciye ilgilerini çeken bir konu hakkında kişisel görüşlerini anlatmaları için 5 dakikaları olduğunu söyleyin (örneğin, insanlık suçlarına karşı ölüm cezası, ifade özgürlüğünün sınırları ya da tanımlama, analiz ve görüş gerektiren herhangi bir konu).
4. Dinleyici dinlemekle yükümlüdür. Konunun neyi içerdiğini, bu konuyla konuşmacının neden ilgilendiğini ve görüşünün ne olduğunu anlaması gerekmektedir.

5. Gözlemci dinleyicinin dinleme becerilerini izler. Gözlemci, konuşmaya dahil olmamalı, süre dolana kadar öneride bulunmadan sadece tartışmayı dikkatlice izlemelidir.
6. 5 dakika sonra, sürenin sona erdiğini duyurun ve gözlemcilerin geri bildirim vermelerini isteyin. Herkese birer kez konuşmacı, dinleyici ve gözlemci olma şansını verecek şekilde devam edin.

Bilgilendirme ve değerlendirme

Etkinlik üzerine tartışın. Şu sorular yararlı olabilir:

- Konuşmacılar konu hakkındaki düşüncelerini ve duygularını başarıyla aktardılar mı? Etkin dinleme becerilerini kullanan birine bir şeyler anlatmak daha mı kolaydı?
- Dinleyici olmak nasıldı? Yorumda bulunmak ya da kendi görüşünü eklemek için müdahale etmeden dinlemek zor muydu?

Kolaylaştırıcılar için ipuçları

Grup aşağıdaki noktalardan bazılarına ulaşabilir. Umarız ki etkinlik sona erene kadar aşağıdaki noktaları –ve daha fazlasını– sıralayabilirler.

İyi bir dinleyici:

- konuşmacıya saygı gösterir, onunla göz kontağını sürdürür ve kıpırdanmaz.
- dikkatle dinlediğinin sinyallerini verir, kimi zaman kafasını sallayarak ya da "devam et, seni dinliyorum" diyerek dinlemeye devam eder.
- karşıdakinin sözünü kesmez.
- sessizlik boşluklarını doldurmak için acele etmez, konuşmacıya düşünmesi ve konuşmaya devam etmesi için süre tanır.
- yorum yaparak ya da söylenene karşı çıkarak anlatılan konunun konuşmacının kontrolünden çıkmasına neden olmaz.
- konuşmaya devam etmesi ve ayrıntıya girmesi için konuşmacıya açık uçlu sorular sorar.
- konuşmacının söylediklerini ara sıra özetleyerek ya da yeniden ifadelendirerek söylenenleri anladığını gösterir.
- konuşmacının söylediklerinin arkasında saklı olan duygulara kayıtsız kalmaz, konuşmacının neler hissettiğini anladığını gösterir.

İnsan Aygıtı

Grup üyelerinin birbirlerine nasıl tepki verdiklerini ve bireysel katkılarını ortaklaşa bir çalışmada nasıl kullanacaklarını gösteren sözsüz bir alıştırmadır

Zorluk: Düzey 1 **Grup büyüklüğü**: 6+ **Süre**: 15 dakika

Yönerge

1. Katılımcılardan bir çember olarak ayakta durmalarını isteyin.
2. Hep birlikte, sadece vücutlarını kullanarak devasa bir mekanik aygıt inşa etmeleri gerektiğini söyleyin.
3. Bir kişinin başlamasını isteyin. O kişi sürekli tekrarlanacak bir hareket seçsin, örneğin bir kolu ritmik olarak yukarı ve aşağı hareket ettirmek gibi. Aynı zamanda belirgin bir ses çıkarsın, örneğin uzun bir ıslık gibi.
4. İkinci kişinin birinciye çok yakın durmasını ya da ona dokunmasını isteyin. Hareketini ve çıkaracağı sesi herkes kendi belirlesin. Örneğin, eğilip kalkarak "çk...çk" diye bir ses çıkarsın, bunu yaparken de birinci kişinin ritmine ve hızına ayak uydursun.

5. Sırasıyla daha fazla gönüllüyü etkinliğe davet edin. Yeni katılımcılar, kendi hareket ve seslerini belirleyerek aygıtın inşa edilmiş herhangi bir parçasına eklenebilirler.
6. Sonunda tüm grup üyeleri birbirleriyle bağlantı içinde olmalıdır. Üyeler birbiriyle ilişki içinde hareketler yapmalı ve birçok farklı ses çıkarmalıdır.
7. Herkes katıldığında ve aygıt arızasız bir şekilde çalışmaya başladığınıda, makinanın daha gürültülü ya da daha yumuşak, daha hızlı ya da daha yavaş çalışması için katılımcılara "komut" verin.

Bilgilendirme ve değerlendirme

Gruba şunları sorabilirsiniz:

- 'Aygıt' ve etkin bir şekilde öğrenen grup arasında ne tür benzerlikler görüyorlar?
- Ne tür becerilere ihtiyaç duydular? Sorumluluk? Dinleme ve tepki verme becerileri? İşbirliği? Bunlar dışında?

Yumruk ve avuç

Bu oyun işbirliği becerisini geliştirir.

Zorluk: Düzey 2 **Grup büyüklüğü**: 8+ **Süre**: 40 dakika

Yönerge

1. Bir yazı tahtasına puan tablosunu çizin.
2. Katılımcılardan ikili gruplara ayrılmalarını isteyin; biri A olsun, diğeri B.
3. Her iki kişi de ellerini arkaya saklasın ve birlikte 1, 2, 3 diye saysınlar.
4. 3 rakamı söylenirken aynı anda ellerini öne getirsinler, bunu yaparken ya yumruklarını ya da avuçlarını göstersinler.
5. Çiftlerden aldıkları puanları tabloya işlemelerini isteyin.
6. 10 tur oynayın.
7. Sonunda her çiftin bireysel ve çift olarak aldıkları puanları yazı tahtasına sıralayın.

Puan tablosu

A	B	A	B
Yumruk	Avuç	4	0
Avuç	Avuç	3	3
Yumruk	Yumruk	0	0
Avuç	Yumruk	0	4

Bilgilendirme ve değerlendirme

Şu soruları yöneltebilirsiniz:

- Çiftler arasında en yüksek puanı hangisi aldı? Kazanmak için nasıl oynadınız?
- En düşük puanı kim aldı? Ne hissettiniz? Ne oldu?
- Nasıl işbirliği yapılacağı konusunda herhangi bir çift anlaşmaya vardı mı? Eğer öyle ise, anlaşmayı bozan oldu mu? Neden? Eşiniz ne hissetti?
- Rekabete giren çiftlerle işbirliği yapan çiftler arasındaki toplam puanları karşılaştırın. İşbirliği yapmaktan dolayı herhangi bir avantaj sağlandı mı? Eğer öyle ise, bu neydi? (Toplam puan? Kendini iyi hissetmek? Devam eden arkadaşlık?)

Tartışma becerilerini geliştirecek yöntem ve teknikler

Tartışma; dinleme, sırayla konuşma ve başkalarının haklarına saygı göstermek için önemli olan diğer grup becerilerini uygulamak açısından da önemli bir fırsattır. Herkese eşit şekilde katılım şansı tanımak için grubun yönetilebilir büyüklükte olması gerekir. Eğer birlikte çalıştığınız grup çok büyükse –diyelim 15-20'den fazla–; tartışma için küçük gruplara ayrılmak iyi bir seçenektir. Etkileşim ve katılımı sağlamak üzere, katılımcıları herkesin birbirini görebileceği bir çember ola-

rak ya da yarım ay şeklinde oturtmak tercih edilmelidir. Grup tarafından tartışılacak ve karara bağlanacak genel ilkeler şunları içerebilir:

- Aynı anda sadece bir kişi konuşmalıdır.
- Yargılayıcı yorumlara ya da küçük düşürücü her türlü davranışa engel olunması gerekir.
- Herkes kendi perspektifi ya da deneyimi üzerinden konuşmalı ve diğerleri adına genelleme yapmamalıdır; bu "ben" dilinin kullanımı anlamına gelir.
- Birden fazla "doğru" yanıt olduğunun hatırlanması gerekir.
- Hassas konular üzerinde konuşulurken gizliliğe saygı duyulmasında hemfikir olun.
- Belirli bir konu hakkında tartışma yapılırken dileyen herkesin sessiz kalma ve tartışmaya katılmama hakkı vardır.

Aşağıda, çeşitli stratejileri ortaya koyan örnekleri faydalı bulabilirsiniz:

Mikrofon

Dinleme güçlüğü çeken gruplar için etkili bir yöntemdir.

Yönerge

Grup, bir çember halinde oturur. Eski bir kaset çalar mikrofonu (ya da benzer görüntüde bir obje) grup içinde elden ele dolaştırılır. Sadece mikrofonu elinde tutan kişinin konuşma izni vardır; diğerleri dinlemek ve konuşmacıya bakmak zorundadır. Konuşmacı konuşmasını bitirdiğinde mikrofon, konuşmak isteyen bir sonraki kişiye uzatılır.

İkilem oyunu

Gençlerin kendi fikirlerini ifade etmeleri, diğer insanları dinlemeleri ve edindikleri yeni anlayış sayesinde fikirlerini değiştirmeleri için faydalı bir oyundur. Farklı şekillerde uygulanabilir.

Yönerge

1. Üzerinde çalıştığınız konuyla ilgili 3 ya da 4 tane tartışmalı ifade ortaya atın; örneğin, "konuşma özgürlüğü sınırsız olmalıdır" gibi.
2. Yere tebeşir ya da bantla bir çizgi çekin.
3. Çizginin sağ tarafının ifadenin kabulünü, sol tarafının ise ifadenin reddini temsil ettiğini anlatın. Çizgiye olan uzaklık, kabul ya da reddin ne kadar güçlü olduğunu anlatacaktır; çizgiden ne kadar uzak olunursa kabul ya da red o derece büyüktür. Sınır, odanın duvarlarıdır! Çizginin üstünde durmak ise kişinin bir fikri olmadığını ifade eder.
4. İlk ifadeyi okuyun.
5. Katılımcılara iki taraftan birinde kendi görüşlerini yansıtacak noktada durmalarını söyleyin.
6. Şimdi de katılımcılardan neden bulundukları yerde olduklarını anlatmalarını isteyin.
7. İsteyen herkesin konuşmasına izin verin. Daha sonra dileyen kişinin yer değiştirebileceğini söyleyin.
8. İsteyen herkes yer değiştirdikten sonra bu değişikliğin nedenini sorun.
9. Başka bir ifadeye geçin.

Birlikte karar alma becerilerini geliştirecek yöntem ve teknikler

Fikir birliği yoluyla birlikte kararlar almak çok uzun bir süreçtir. Bu aynı zamanda insanların iyi iletişim becerilerine sahip olmalarını, diğer insanların ihtiyaçlarına karşı hassas olmalarını ve hayalgücü, güven ve sabır gerektirir. Konular ancak bu şekilde –alay edilme ya da sansüre uğrama korkusu olmadan– dürüstçe irdelenebilir; fikirler ifade edilebilir. Bu sayede insanlar mantıklı buldukları bir görüş üzerine kararlarını değiştirmekte kendilerini serbest hissedebilirler.

Fikir birliğine varma çabasının maksadı, kişilerin grup içindeki farklı görüşlerin farkına varmalarını sağlamak ve tüm görüşlerin dikkatlice değerlendirilmesidir. Böylelikle alınan kararların temeli karşılıklı olarak üzerinde anlaşmaya varılmış ortak yararlar olacaktır. Fikir birliğine dayanan karar alma, kolaylaştırılması kolay bir süreç değildir.

Karar alma süreci bir dizi farklı yolla tamamlanabilir:

- *Bir taraf diğerini ikna eder*. Bu, kuşkusuz, birçok kişinin, çoğunluğun oyunu aldıklarında sözkonusu olacağını düşündüğü şeydir. Ama bu durumda önemli bir bakış açısı dikkatten kaçıyor olabilir. İkna yoluyla fikir birliğine varıldığında gruptaki neredeyse tüm bireyler bir görüş lehindeki argümanların daha güçlü olduğunu ve galip geldiğini kabul ederler. Önceki iddialarından vazgeçer ve yeni fikri kabul ederler.
- *Bir taraf teslim olur*. Bazen insanlar bunun uğraşmaya değmediğine karar verir ve savundukları pozisyondan vazgeçerler. Farklı görüşte olanların bakış açıları yaratıcı karar almada çok önemlidir; çoğunlukla sadece bir kişi kesin bir kilit bilgiye sahiptir. İnsanlar yeni bilgiler geldikçe fikirlerini özgürce değiştirebilmelidirler. Bireyler, fikir birliği çabasında birçok farklı görüşü değerlendirmek için kendilerini özgür hissetmeli ve fikirlerini değiştirdiklerinde ise önceden taraf oldukları grubu terkettikleri hissine kapılmamalıdırlar.
- *Her iki taraf da yeni bir alternatif bulur*. Eğer kişiler kendi görüşlerini savunmak konusunda inat etmez ve iki tarafı da tatmin edecek farklı çözümler bulma çabasına girerlerse karşıt görüşlerde olmak bazen üstesinden gelinebilir bir durum haline gelebilir. Aslında hiçbir grup bir şeyden vazgeçmemelidir ve her iki grup da "kazanmış olma" duygusu içinde olmalıdır.
- *Grup meseleyi yeniden tanımlar*. Gerçek bir fikir birliği arayışı, karşı karşıya kalınan çatışmanın semantik (anlamsal) zorluklardan ya da karşı tarafın görüşünün yanlış algılanmasından kaynaklandığının kavranmasını sağlar. Bazen her iki taraf da kendi görüşlerini abarttıklarını farkederler. Fikir birliği çabasına girdiklerinde kendi görüşlerini daha ılımlı hale getirip meselenin her iki tarafın destekleyebileceği bir şekilde algılanmasını sağlarlar.
- *Her iki taraf da bir şeylerden vazgeçer*. Bazen insanlar sahip oldukları ortak şeylere baktıklarında, sadece bir tarafın ihtiyaçlarına cevap verecek ya da hiçbir tarafı memnun etmeyecek çözümler yerine her iki tarafın da ihtiyaçlarının birçoğunu karşılayacak bir anlaşmaya varabilirler.
- *Taraflar bir ara vermeye karar verirler*. Bazen karar almaktan sorumlu kişiler akılcı bir karar vermek için yeterli bilgi birikimine sahip olmadıkları kanısına varır ya da üzerinde çalışılabilir bir çözüme ulaşmak için çok yıpranmış olduklarına karar verebilirler. Taraflar, akılcı bir karar vermek için gerekli bilgi ve anlayışla donanmış olana kadar meseleyi tartışmayı erteleyebilirler.

Düğümler

Bu etkinlik iyi bir kaynaştırıcı ve hareketlendirici oyundur.
İşbirliği ve karar almayla ilgilidir.

Zorluk: Düzey 1 **Grup büyüklüğü**: 10-20 **Süre**: 10 dakika

Yönerge

- Herkesin bir daire olarak ayakta ve omuz omuza durmasını ve kollarını öne doğru uzatmasını söyleyin.
- Katılımcılar şimdi ellerini uzatıp daire içinde uzatılan elleri yakalasınlar; böylelikle her birey elleriyle farklı iki kişinin elini tutsun. Kimse yanında duran kişinin elini tutmasın. (Sonuç olarak ortaya ellerden oluşan kocaman bir düğüm çıksın!)
- Şimdi grup üyelerine, tuttukları elleri bırakmadan düğümü çözmeye çalışmalarını söyleyin.
- Not: Katılımcılar birbirlerinin kollarının ya altından ya da üstünden geçmek zorunda kalacaklar. Bu süreç biraz sabır gerektirir; fakat asıl sürpriz bir ya da iki büyük daire oluştuğunda ortaya çıkar.

Bilgilendirme ve değerlendirme

- Gruba düğümü çözmek için nasıl birlikte çalıştıklarını sorabilirsiniz.
- Demokratik bir süreç nedir?
- Bir çözüme ulaşmanın kaç yolu vardı?
- Grubun her üyesi öneride bulundu mu? Ya da bir kişi liderliği üstlenip çözülme için komut mu verdi?

Noktalar aşağı

İşbirliği ve karar alma ile ilgili gayet hareketli bir oyundur.
Aynı zamanda iyi birer kaynaştırıcı ve hareketlendirici oyundur.

Zorluk: Düzey 1 **Grup büyüklüğü**: 6-25 **Süre**: 15 dakika

Yönerge

1. Gruptakilere bu oyunda vücudun yere değebileceği dokuz "nokta"sı olduğunu söyleyin: 2 ayak, 2 el, 2 dirsek, 2 diz, 1 alın.
2. Katılımcılara odanın ortasında dağınık bir şekilde durmalarını söyleyin. 1'le 9 arasında bir sayı söyleyin, katılımcılar yere bu kadar sayıda noktayla dokunmaya çalışsın. Bunu iki kez daha tekrarlayın.
3. Gruptakilere kendilerine birer eş bulmalarını söyleyin. 2 ve 18 arasında bir sayı söyleyin. Çiftler birlikte çalışarak doğru sayıda noktayı yere değdirsin. Bunu iki kez daha tekrar edin.
4. 4'lü, 8'li ve daha sonra 16'lı grupların çalışmasıyla herkes birlikte çalışmış olana kadar turu tekrarlayın.

Kolaylaştırıcı için ipuçları

Gruptakilere konuşabileceklerini ya da sadece işaret diliyle anlaşabileceklerini söyleyebilirsiniz.

Dört kişi oynadığında en düşük sayı iki olabilir; bu durumda iki kişi diğer iki kişiyi tek ayakları üzerinde taşır!

Dört kişi oynarken pratik olarak verilecek en düşük rakam dört olacaktır. (En yüksek rakam ise 4 X 9= 36).

Her turda söylenen en yüksek rakam gruptaki kişi sayısının 9 katından fazla olmamalıdır!

İkililerden Dörtlülere

Bu etkinlik tartışma ve müzakere içerir.

Zorluk: Düzey I **Grup büyüklüğü**: 4+ **Süre**: 45 dakika

Yönerge

1. Gruptan ikili gruplar oluşturmalarını isteyin. Onları bekleyen görev, yapacakları bir tartışma ardından bir karar almaktır; örneğin, bir grup gezisinin tarihini kararlaştırmak, ya da insan haklarının bir tanımını yapmak ya da en önemli buldukları 3 insan hakkının ne olduğuna karar vermek gibi.
2. Bu aşama için 10 dakika zaman verin.
3. Sonra çiftlere dörtlü gruplar oluşturmalarını ve süreci tekrarlamalarını söyleyin.
4. Not: Bu alıştırmayı pratik bir konuyla ilgili olarak kolektif bir karar alma amacıyla yürütüyorsanız (örneğin bir grup gezisi kararı için), alıştırmaya herkes büyük bir grupta yer alıp bir fikir birliği sağlayana ve herkesin ihtiyaçlarını en iyi şekilde karşılayacak bir karar verilene dek 8'li 16'lı gruplarda devam etmelisiniz. Eğer bu yöntemi insan haklarının tanımını tartışmak üzere uyguluyorsanız 4'lü gruplar tartışmayı bitirdikten sonra genel oturuma geçin. Bu şekilde alıştırmanın kendini tekrar etmesine ve sıkıcı olmasına engel olursunuz.

Bilgilendirme ve değerlendirme

Karar alma sürecinin doğasını tartışmak için sorulabilecek sorular şunlardır:

- Bu yöntem çok uzun sürdü. Peki alınan sonuç buna değdi mi?
- Karar alınırken herkesin fikri alındı mı? Herkes kendini sürece dahil hissetti mi (ulaşılan sonuç kendilerinin tercih etmediği seçenek olsa bile)?
- Azınlıkta kalan bir grubun karşılanmayan ihtiyaçları oldu mu? (Örneğin, gezi tarihiyle ilgili)

Gözden geçirme etkinlikleri

Eğitim ya da herhangi bir öğretim programı esnasında, periyodik olarak gözden geçirme yapmak önemlidir. Aşağıdaki etkinlikler herhangi bir zaman uygulanabilir. Bunlar, insanların deneyimlerinden ders almalarını sağlayacak eğlenceli etkinliklerdir. Çizim, heykel ve öykü anlatma yöntemlerini içerir.

Bitiriş oyunu

Geri bildirim almak için çok hızlı bir yöntem olabilir.
Ne kadar çok tur gerçekleştirirseniz o kadar çok geri bildirime ulaşırsınız.

Zorluk: Düzey 1 **Grup büyüklüğü**: Herhangi **Süre**: Her tur için 3 ya da 4'er dakika

Yönerge

1. Katılımcılara daire şeklinde oturmalarını söyleyin.
2. Şu ana kadar ne yapmakta olduklarını hatırlatın.
3. Aşağıdaki ifade çiftlerinden birini seçmelerini söyleyin.
4. Sırayla her kişiden seçtiği ifadeyi tamamlamasını söyleyin. Herhangi bir yorum ya da tartışma yapılmasına izin vermeyin.
5. Eğer vaktiniz varsa ya da daha fazla geri bildirim almak istiyorsanız birkaç tur daha gerçekleştirin.

İfade örnekleri

- Etkinlikle ilgili en iyi şey.... Ve en kötü şey....
- En ilgi çekici şey.... En sıkıcı şey....
- En çok içerlediğim şey.... En çok takdir ettiğim şey....
- En eğlenceli (komik) şey.... En ciddi şey....
- ....'dan daha çok olsun isterdim. ....'dan daha az olsun isterdim.
- Yapmaktan en çok hoşlandığım şey.... Yapmaktan en az hoşlandığım şey...
- Yaparken kendime en çok güvendiğim şey.... Yaparken kendime en az güvendiğim şey...

Yüksek ve alçak

Hızlı ve vücut dilinin kullanımına dayanan bir yöntemdir.

Zorluk: Düzey 1 **Grup büyüklüğü**: Herhangi **Süre**: 5 dakika

Hazırlık

Sorulabilecek 3 ya da 4 soru düşünün; örneğin, "Etkinlikten hoşlandınız mı?" ya da "Yeni bir şey öğrendiniz mi?" gibi. Sorular "evet" ya da "hayır" diye cevaplandırılabilecek nitelikte olmalılar.

Yönerge

1. İlk soruyu yüksek sesle okuyun.
2. Gruptan yanıtlarını tasarlamalarını, sonra da vücutlarının tamamını kullanarak bu yanıtları ifade etmelerini söyleyin. Eğer ifadeye tamamen katılıyorlarsa ulaşabilecekleri en üst noktaya kadar yükselmeli, hatta ayak parmak uçları üzerinde durmalılar! İfadeye kesinlikle katılmayanlar ise yere çömelmeli, hatta yere yatmalı. Bununla birlikte bazı grup üyeleri iki görüş arasında kalabilirler, bu durumda ifadeye yakınlıklarına göre arada bir duruş sergileyebilirler.
3. Katılımcılara gevşemelerini söyledikten sonra ikinci soruya geçin.

Bakış açıları

Bu etkinlik hareket etmeyi ve tartışma yapma tercihini biraraya getirir.

Zorluk: Düzey 1 **Grup büyüklüğü**: 10+ **Süre**: 10 dakika

Hazırlık

Sorulabilecek 3 ya da 4 soru düşünün, örneğin, "Etkinlikten hoşlandınız mı?" ya da "Yeni bir şey öğrendiniz mi?" gibi.

Yönerge

1. Çalıştığınız odanın dört duvarını dört farklı bakış açısını temsilen 'evet', 'hayır', 'bilmiyorum' ve 'bir şey söylemek istiyorum' olarak adlandırın.
2. Etkinlik hakkında ilk soruyu sorun ve katılımcılara kendi yanıtlarını ifade eden duvara gitmelerini söyleyin.
3. Bir şey söylemek isteyenlerin görüşlerini dinleyin. (Sadece 'bir şey söylemek istiyorum' duvarını seçenlerin konuşma izni vardır.)

Hava durumu

Burada "Öykü anlatma" yöntemi kullanılır. Bir etkinliği gözden geçirmek için etkinliğin sonunda bu teknikten yararlanılabilir. Alternatif olarak uzunca bir projenin yürütülmesi sürecinde zaman zaman geriye dönmek ve daha sonra ileri bakmak için kullanılabilir.

Zorluk: Düzey 1 **Grup büyüklüğü**: 6+ **Süre**: 45 dakika

Hazırlık

İsteğe bağlı olarak kâğıt ve kurşun kalemler

Yönerge

1. Grup üyelerine üzerinde çalıştığınız eğitim/proje/iş üzerine 5-10 dakika düşünmelerini ve kendilerine "Şu ana kadar iyi vakit geçirdim mi? Bu etkinlikten ne kazanç sağlıyorum? Başarıyla sonuçlanacak mı?" sorularını yöneltmelerini söyleyin.
2. Daha sonra hava durumu sunar gibi hissettiklerini anlatmalarını söyleyin.

Kolaylaştırıcılar için ipuçları

Eğer gruptakilerin ne demek istediğinizi kafalarında canlandırmak için desteğe ihtiyaçları varsa şöyle diyebilirsiniz, "Günüm oldukça karanlık ve bulutlu başladı.... sonra sağanaktan korunmak için şemsiyemi açmak zorunda kaldım.... birçoğunuz bana şemsiyeyi tutmakta yardımcı oldu ... sağanak yağışın yarın da devam edeceği söyleniyor, fakat gelecek hafta havanın açık ve güneşli olacağını tahmin ediyorum". Tüm bunlar şunu ifade edebilir: Etkinliklere çok da emin olmadan başladınız. Sonra işler iyice kötüleşti ve diğerlerinin desteği sizi çok memnun etti. Planladıklarınızdan çok da emin değilsiniz ama bunları eninde sonunda gerçekleştireceğinizi düşünüyorsunuz.

Verilen süre 10-12 kişilik bir grup içindir. Daha büyük grupların daha çok zamana ihtiyacı olacaktır.

Çeşitlemeler

- İnsanlar hava durumunu sözlü olarak ifade etmek yerine çizimle anlatabilirler.

- Bu basit fikri, bir futbol maçı üzerine yorum yaparak ya da önemli başka bir olayla ilgili görüş bildirerek projenizi gözden geçirmek için kullanabilirsiniz.

Manşet haberleri

Buradaki fikir, sansasyonel haberler yapan bir gazetenin birinci sayfasının grup tarafından üretilmesidir. Başlıklar, grubun o ana kadar yaptığı etkinlikler hakkında grubun fikir ve hislerini özetleyecektir.

Zorluk: Düzey 2 **Grup büyüklüğü**: 8+ **Süre**: 45 dakika

Hazırlık

Her bir küçük grup için A3 boyutunda kâğıtlar ve keçeli kalemler.

Yönerge

1. Katılımcılara üçlü ya da dörtlü küçük gruplara ayrılmalarını söyleyin.
2. O ana kadar yapmakta olduklarını ve proje ya da etkinlikten ne edindiklerini tartışmalarını ve günün en önemli haberleri ve felâketler üzerine beyin fırtınası yapmalarını isteyin.
3. Her bir küçük grup 5 ya da 6 "öykü" üzerinde hemfikir olsun. Her öykü için bir başlık koyup, eğer isterlerse manşetin altına öykünün özünü verecek birkaç cümle yazsınlar. Tüm öykü yazılmamalıdır. "Fotoğraf" kullanmak iyi bir fikir olabilir, ama isteğe bağlıdır.

- Sayfalar gösterilsin.
- İstenirse hazırlıklar sunulabilir ve üzerine tartışma yapılabilir.

Sırt çantası

Bu etkinlik çizim ve yaratıcılık içerir.

Zorluk: Düzey 1 **Grup büyüklüğü**: Herhangi **Süre:** 40 dakika

Materyal: Kâğıtlar ve renkli tükenmez kalemler

Açıklamalar

1. Bir atölye çalışması ya da seminer sonunda yapılır. Katılımcılardan kendilerini sırtlarında bir çantayla eve giderken resmetmelerini söyleyin. Sırt çantasının içindekiler, eve giderken götürmek istedikleri şeyler olsun.
2. Katılımcılar, öğrendikleri ve saklamak istediklerinin tümünü dikkate almalıdırlar. Koymak isteyecekleri şeyler kitap ya da resimler, duygular, insanlar, fikirler, dünyayı algılamak için yeni yöntemler, bir sorunun üstesinden geldikten sonra edinilen güç, ya da değerler olabilir.
3. Bazı şeyleri –arkalarında bırakmak istedikleri şeyleri– yere koyarak gösterebilirler. Bunlar kötü alışkanlıklar, eski fikirler, zor anlar, kötü yemek, uykusuzluk –ya da herhangi başka bir şey– olabilir!

Referanslar ve okunabilecek ek kaynaklar

Bond, Tim, Games for social and life skills, *Hutchinson, 1986, ISBN 0 09 162541 6*

Bradbury, Andrew, Develop your NLP skills, *Kogan Page, 1997, ISBN 0-7494-3260-8*

Brandes, Donna, Gamester's handbook, *Hutchinson Education, 1982, ISBN 0-09-15900-9*

Boud, David, Cohen, Ruth, Walker, David, Using experience for learning, *The Society for Research into Higher Education and Open University Press, 1993, ISBN0-335-19095-2*

Claude, Richard Pierre, Methodologies for Human Rights Education, *www.pdhre.org*

Dearling, Alan, Armstrong, Howard, The Youth Games Book.*1980. The Intermediate Treatment Resource Centre. ISBN 1 85202 008 3*

Kolb, David, The Kolb learning cycle, *www.css.edu/users/dswenson/web/PAGEMILL/Kolb.htm*

Siniko, Amnesty International.

Stanford, Gene, Developing effective classroom groups, *Acora Books, Oak House, 1990.*

Transformative Mediation www.colorado.edu/conflict/transform

Johnson, Roger T., Johnson, David W., An overview of co-operative learning *www.clcrc.com*

Bölüm 2

İnsan Hakları Eğitimi İçin 49 Pratik Etkinlik ve Yöntem

Etkinliklerin özeti

	Düzey	Çocuklar	Yurttaşlık	Demoktrasi	Ayr. ve Yabancı düşm.	Eğitim	Çevre	Cinsiyet eşitliği	Genel insan hakları	Küreselleşme	Sağlık	İnsan güvenliği	Medya	Barış ve Şiddet	Yoksulluk	Sosyal haklar	Spor	Sayfa
Küreselleşme sözlüğü *[A glossary of globalisation]*	3					✓				✓						✓		69
İki şehrin hikâyesi *[A tale of two cities]*	3		✓				✓									✓		71
İlaçlara erişim *[Access to medicaments]*	4				✓					✓	✓							80
İfade et *[Act it out]*	2	✓	✓						✓									86
Herkes eşit – herkes farklı *[All equal – all different]*	2				✓				✓	✓								88
Âşîk'in öyküsü *[Ashique's story]*	3	✓								✓						✓		91
Dikkatli ol, gözümüz üstünde! *[Beware, we are watching!]*	4		✓							✓						✓		95
İçeri girebilir miyim? *[Can I come in?]*	3				✓							✓		✓				98
Çocuk Hakları *[Children's Rights]*	2	✓				✓			✓									103
Farklı Ücretler *[Different Wages]*	2				✓			✓								✓		107
Alternatifimiz var mı? *[Do we have alternatives?]*	3	✓			✓									✓				111
Aile içi ilişkiler *[Domestic Affairs]*	3							✓			✓			✓				114
"Kelimeyi çiz" oyunu *["Draw-the-word" game]*	1		✓						✓				✓					120
Herkes için eğitim? *[Education for All?]*	2		✓			✓				✓								122
Seçim propagandası *[Electioneering]*	2		✓	✓					✓									127
Hak mücadelesi verenler *[Fighters for rights]*	2		✓						✓				✓					130
Birinci sayfa *[Front page]*	3						✓			✓			✓					135
Bahçekondu *[Garden in a night]*	3		✓				✓				✓							139
Kadın ve erkek kahramanlar *[Heroines and heroes]*	2		✓		✓			✓										142
Yoksulluğun yıldız falı *[Horoscope of poverty]*	3									✓					✓	✓		145
Bir dakika *[Just a minute]*	2								✓	✓							✓	150
Bırak tüm sesler duyulsun *[Let every voice be heard]*	3	✓	✓			✓												153
Cinsellik konuşma zamanı! *[Let's talk about sex!]*	4				✓			✓			✓							156
Mükemmel bir dünyada yaşamak *[Living in a perfect world]*	3						✓				✓			✓				160
Makah balina avcılığı *[Makah whaling]*	4						✓		✓	✓								166
Bağlantı kurmak *[Making links]*	4		✓	✓					✓									173
Harcanacak para *[Money to spend]*	2								✓			✓		✓				177
"Gelecekler"imiz *[Our futures]*	2	✓					✓		✓									182
Eşitlik diyarına giden yol *[Path to Equality-land]*	3				✓	✓		✓										185
Resim oyunları *[Picture games]*	1				✓				✓				✓					188
Oyun oyna! *[Play the game!]*	3								✓					✓			✓	194
Elektrik santrali *[Power Station]*	2		✓						✓					✓				198
Irkçılığa yanıt *[Responding to racism]*	3				✓	✓			✓									201
Haklar Tombalası! *[Rights Bingo!]*	1	✓							✓			✓						206
Beceriyi farket! *[See the ability!]*	3				✓											✓	✓	209
Herkes için spor *[Sport for all]*	2				✓						✓						✓	214
İleri doğru bir adım at! *[Take a step forward]*	2				✓				✓						✓			217
İnternetin etkisi *[The impact of the Internet]*	4								✓	✓			✓					222
Dil engeli *[The language barrier]*	2				✓	✓						✓						228
Servet ve iktidar kapışması *[The Scramble for Wealth and Power]*	3									✓		✓			✓			231
Yaşam ağı *[The web of life]*	2						✓		✓	✓								235
Oy kullanmak ya da kullanmamak? *[To vote, or not to vote?]*	4		✓	✓					✓									238
Sendika toplantısı *[Trade Union meeting]*	3		✓	✓												✓		244
Hayatımdaki şiddet *[Violence in my life]*	3								✓			✓		✓				248
Yarın geldiğinde *[When tomorrow comes]*	3											✓	✓	✓				250
Nerede duruyorsun? *[Where do you stand?]*	2		✓						✓						✓			254
Ben kimiz? *[Who are I?]*	2		✓		✓			✓										257
Çalışma yaşamı ve bebekler *[Work and babies]*	2				✓			✓								✓		260
İnsan hakları takvimi *[A Human Rights Calendar]*																		263

Küreselleşme sözlüğü

.... Daha küçük bir dünya – İnternet – IMF – Ticaret – Şiddet içerikli gösteriler....
"Küreselleşme" kelimesini duyduğunuzda aklınıza ne geliyor?

Konular Küreselleşme, Sosyal haklar, Eğitim

Zorluk Düzey 3

Grup büyüklüğü Herhangi

Süre 90 dakika

Genel bakış Küreselleşmenin göstergeleri, nedenleri ve doğurduğu sonuçlar hakkında eleştirel düşünmeyi de içine alan, bilgi arayışına yönelik bir etkinliktir.

İlgili haklar
- Çalışma hakkı
- Sağlık ve refah için yeterli yaşam standardı hakkı
- Eğitim hakkı

Amaç Küreselleşmenin göstergeleri, sebepleri ve doğurduğu sonuçlar hakkında bilgi sahibi olmak ve bu konuda belli bir anlayışa sahip olmak.

Materyal
- Sözlük (en az 4 tane)
- A3 ve A4 boyutunda kâğıt
- Bant ve makas
- Tükenmez kalemler ve farklı renkte markörler
- Kolaj çalışması için çeşitli basılı materyal, dergi ve el ilânları
- Bilgi kaynaklarına erişim (kütüphane, İnternet)
- Fotokopi makinası (isteğe bağlı)
- Sayfaları birleştirmek için delgeç, sicim, zımba
- Yapıştırıcı

Hazırlık
- Küreselleşme hakkında mümkün olduğu kadar çok bilgi toplayın. Gerekli görüyorsanız sayfa 358'de küreselleşmeye dair arka plan bilgisinde yer alan referansları ve adresleri kullanın.
- İçindeki ilüstrasyonları kullanabileceğiniz gazete, dergi, el ilânı, broşür, takvim ve kartpostal toplayın.

Yönerge

1. Bu etkinliğin amacının küreselleşme ile ilgili terimler, olaylar ve kişilikler hakkında bir sözlük ya da erişim kaynağı yaratmak olduğunu anlatın.
2. Isınmak için bir tur "kelime çağrışımı" oyunu oynayın. Katılımcılardan "Küreselleşme" kelimesini düşündüklerinde akıllarına ilk gelen kelimeyi söylemelerini isteyin.
3. Sonra sözlüğe koyulabilecek diğer öğeler hakkında bir beyin fırtınası daha yapın. Örneğin,
   - kelimelerin, terimlerin ve ATTAC, IMF, CCC gibi çok sık kullanılan kısaltmaların tanımları
   - küreselleşmeyle ilgili başlıca konular
   - küreselleşme ve/veya küreselleşme karşıtı hareket ile bağlantısı olan kişiler/kişilikler
   - etkinlikler, toplantılar, gösteriler ve konferansların vs. adları, tarihleri ya da yerleri

Önemli gün

8 Eylül
Uluslararası Okur Yazarlık Günü

- ilgili ulusötesi şirketler ve uluslararası örgütler
- ilüstrasyonlar-resimler ve karikatürler
- alıntılar.

4. Gruba kullanabilecekleri materyalleri gösterin. Mevcut literatürü rahatlıkla kullanabileceklerini ve yaratıcı olmaları gerektiğini önemle vurgulayın. Katılımcılar sözlüğün tasarımında tamamen özgürdürler. Bu, herhangi bir biçimdeki bir poster ya da bir kitapçık (ya da herhangi bir şey) olabilir!
5. Katılımcıları sözlük üzerinde çalışmak üzere 3 ya da 4 kişiden oluşan küçük gruplara ayırın.
6. İşlerini bitirdiklerinde grupların, çalışmalarını genel oturumda sunmalarını isteyin.

Bilgilendirme ve değerlendirme

Etkinliğin nasıl gittiğine dair kısa bir değerlendirme yapın. Çalışma katılımcıların hoşuna gitti mi? Ardından, katılımcıların ne öğrendiklerine ilişkin bir tartışma yaparak devam edin.

- Katılımcıların bulduğu en şaşırtıcı bilgi hangisiydi? Neden?
- Bulunan bilgiler birbiriyle tutarlı mıydı? Çelişkiler ya da hatalar var mıydı?
- Küreselleşmenin olumlu ve olumsuz yanları neler?
- Küreselleşmeden kaçınılmalı mı? Kaçınılabilir mi?
- Küreselleşmenin doğurduğu sonuçlar nelerdir?
- Günlük yaşamınızda küreselleşmenin etkileriyle karşılaşıyor musunuz? İyi yönde mi? Kötü yönde mi?
- Küreselleşme insan haklarını nasıl geliştirebilir?
- Gençlik örgütleri küreselleşmiş bir dünyada nasıl bir rol üstlenebilir?

Girişteki beyin fırtınasına göndermede bulunarak kapanış yapın. Gruptan etkinlik süresince öğrendikleri yeni kelime ve kavramları eklemelerini isteyin.

Kolaylaştırıcılar için ipuçları

Mümkün olan en fazla bilgiye ulaşabilmeleri için katılımcıların kullanımına sunulacak literatürün geniş olması önem taşımaktadır. Örneğin, dergi ve gazete maddeleri, İnternet kaynakları, radyo, video, poster, el ilânı, broşür ve müzik aracılığıyla gerekli bilgiye ulaşılabilir.

Sonuçta ortaya çıkacak sözlüğün sunum kalitesine çok fazla odaklanmamalısınız. Etkinliğin odağı, katılımcıların etkileşimi, bilgiye ulaşmak için gereken araştırma sürecini öğrenmek ve ulaşılan bilginin eleştirel bir şekilde analiz edilmesi olmalıdır. Etkinliği katılımcılara anlatırken, kavramları en açık ve net şekilde anlatmaları gerektiğini söyleyin.

İzleme önerileri

Eğer gruptakiler küreselleşme hakkında daha fazla bilgi edinmek ve İnternetin insan haklarını geliştirmek üzere nasıl kullanılacağını bilmek istiyorlarsa sayfa 222'deki "İnternetin etkisi" adlı etkinliği uygulayabilirler.

ATTAC *'Mali İşlemlerin Yurttaşlar Yararına Vergilendirilmesi Derneği'*nin kısaltmasıdır, İMF *'Uluslararası Para Fonu'*nu ifade eder, CCC ise *'Clean Clothes Campaign (Temiz Giysiler Kampanyası)'*nın kısaltmasıdır.

Eylem fikirleri

Etkinliği okulda yürütüyorsanız, öğrenciler çalışmalarını biraraya getirerek okul kütüphanesinde bulundurmak üzere bir sözlük yaratabilirler. Bu sözlük herkesin kullanımına açık olabilir. Etkinliği bir gençlik grubuyla yürütüyorsanız, grup ulaştığı bilgiyi biraraya getirerek bir grup posteri hazırlayabilir.

İki şehrin hikâyesi

Legodiyarını (Legoland) hiç duydunuz mu? Danimarka'daki minik plastik tuğlalardan yapılmış şehri? Karşınıza şimdi de Eşitlik Diyarı'yla (Equaland) Bencillik Diyarı'nı (Egoland) ziyaret etme fırsatı çıktı!

Konular Sosyal haklar, Yurttaşlık, Çevre

Zorluk Düzey 3

Grup büyüklüğü 7-13

Süre 90 dakika

Genel bakış Bu etkinlik, oyuncuların içinde yaşamak isteyecekleri şehre karar verecekleri ve yaşamak isteyecekleri güzellikleri belirleyecekleri bir karton oyunudur. Ele alınan konular şunlardır:

- Toplumsal dayanışma
- Vergi ödemenin sonuçları
- Yerel demokrasinin önemi

İlgili haklar

- Sosyal güvenlik hakkı
- Mülkiyet hakkı
- Sağlıklı çevre hakkı

Amaçlar

- Topluma karşı sorumluluk bilincini geliştirmek
- Sosyal refahın toplum yaşamı içindeki önemini kavramak
- Dayanışma ve sorumluluk değerlerini geliştirmek

Materyal

- Karton oyunundan bir adet
- A3 boyutunda karton ya da kâğıt (isteğe bağlı, fakat kullanılması önerilir.)
- 1 zar
- İki farklı renkte ataçlar (örneğin, kırmızı ve mavi). Her renkten eşit sayıda ataç olmalı ve her oyuncuya bir ataç düşmeli.
- Makas
- Sonradan çıkarılabilir yapıştırıcı ya da "*Blu-tac*"
- Değiştirme kartlarından 4'er kopya
- 2 zarf
- Para (her oyuncuya 6.000 Ems) – Sayfa 265'te bulunabilir
- 2 kopya Şehir Bankacısı görev kâğıdı
- 1 kopya Oyun Bankacısı görev kâğıdı
- Kâğıt ve tükenmez kalemler
- Kronometre
- Tepegöz ve tepegözde kuralları göstermek üzere bir asetat (tercihe bağlı)

Hazırlık

- Kartona, değiştirme kartlarına ve kurallara aşina olmak için yönergeyi okuyun.
- Değiştirme kartlarından iki kopya alın ve kesin. Karmakarışık hale gelmemeleri için dizileri A ve B diye isim verilmiş farklı zarflara koyun! (Kalan iki kopya değiştirme kartı sayfası, şehir konsey toplantılarında referans olarak kullanılacak)

KONULAR

SOSYAL HAKLAR

YURTTAŞLIK

ÇEVRE

ZORLUK

DÜZEY 3

GRUP BÜYÜKLÜĞÜ

4-10

SÜRE

90 DAKİKA

- Oyun kartonunun fotokopisini sert ve sabit durması için bir karton ya da sert bir kâğıda yapıştırın
- Üç kişinin bankacı rolünü üstlenmesini isteyin. Her şehrin bir bankacıya ihtiyacı var. Bir de Oyun Bankacısına ihtiyaç var. Şehir Bankacılarına görev kâğıtlarından birer tane verin. Oyun bankacısına da kendi görev kâğıdını verin. Bankacıların oyun esnasında kolay tanınmalarını sağlamak için kendilerini tanıtan etiketler kullanmalarını sağlayın.
- Grubun kalanını eşit olarak iki gruba ayırın. Bir gruba kırmızı ataşları, diğer gruba mavi ataşları verin.
- Her oyuncunun kendi piyonlarını hazırlamasını isteyin. Herkes kendi ismini bir kâğıt parçasına yazdıktan sonra kendi şehrinin rengindeki ataşla tuttursun.
- Parayı basın! Sayfa 265'teki paraların fotokopisini çektikten sonra banknotları kesin. Her oyuncu/yurttaş için 6000 Ems'ye ihtiyacınız olacak.

Yönerge

1. Bu oyunun bir karton oyunu olduğunu anlatın ve kartonu gösterin. Şehir A'yı temsil eden güzergâhı, daha sonra da B'nin güzergâhını gösterin. İki güzergâhın kesiştiği yerleri, insanların ücret aldığı, vergi ödedikleri ve diğer şehre taşınmaları ya da diğer şehirde oynamaları anlamına gelen "değiştirme fırsatı" karelerini gösterin.
2. Oyunun nasıl oynanacağını anlatın (aşağıdaki ilgili bölüme bakın). Herkesin oyun kurallarını anladığından emin olun. Oyunun ne zaman biteceğine karar verin.
3. Bankacıların kendilerini tanımlayan etiketler hazırlamalarını sağlayın, böylelikle oyuncular kime vergi ödeyeceklerini bilsinler!
4. Oyunu oynamaya başlayın! Oyun bittiğinde bilgilendirme ve değerlendirme bölümüne geçin.

Bilgilendirme ve değerlendirme

Bu bölüme oyunun nasıl geçtiğini sorgulayarak başlayın, daha sonra katılımcıların ne öğrendiklerini tartışın.

- Grup, oyunu oynamaktan zevk aldı mı? Oyunun beğendikleri ve beğenmedikleri yönleri neler?
- Başlangıçta, bazı oyuncuların diğerlerinden daha fazla vergi ödemek zorunda olması haksızlık olarak değerlendirildi mi? Bir süre daha oynadıktan sonra aynı şekilde hissetmeye devam mı ettiler?
- Şehir Konseyi toplantıları nasıl geçti? Kararlar nasıl alındı? Demokratik bir şekilde mi?
- Şehir Konseyi kararlarıyla hemfikir olmayan oyuncular neler hissettiler?
- Bir şehirden diğerine kimler taşındı? Bunu neden yaptılar?
- Konsey toplantısında herhangi bir kişi toplumun sosyal refahına katkıda bulunmak için kendi cebinden para verdi mi? Bunu neden yaptı?
- Oyunun başında A ve B şehirlerinin sosyal koşulları aynı idi. Peki oyun bittiğinde durum nasıldı? Ortaya farklar çıktı mı? Bunlar neydi?
- Hangi şehirde yaşamayı tercih edersiniz? Neden?
- Herkes için daha iyi bir toplum yaşamı için daha fazla vergi ödemeye değer mi? Yok-

sa kendi ücretinizin tamamını kendinize saklayıp gereksindiğiniz ya da istediğiniz şeyleri satın almayı mı tercih edersiniz?
- Oyunun sonunda iki şehir dikkate alındığında nasıl bir durum ortaya çıktı? İnsanlar eşitliğin hüküm sürdüğü Eşitlik Diyarı'nda mı yoksa insanların bencil ve egoist olduğu Bencillik Diyarı'nda mıydılar?
- 1-10 arasındaki bir ölçekte (1 Bencillik Diyarı'na en yakın, 10 ise Eşitlik Diyarı'na en yakın) kendi toplumunuzu nasıl puanlarsınız?

Kolaylaştırıcılar için ipuçları

Karton oyunlarına aşina herhangi bir kişi için oyun oldukça kolaydır. Fakat oyunun kurallarını ve oyunun nasıl oynandığını anlatırken dikkatli olun. Bir yazı tahtasına, ya da bir tepegöz asetatına kuralları yazmanız ya da oyun kuralları yazılı kâğıtları katılımcılara dağıtmanız faydalı olabilir.

Oyun, yurttaş rolündeki en fazla 10 kişi ile oynandığında en iyi sonucu verecektir. Ayrıca oyunun başında her şehirde eşit sayıda yurttaş olması gerekir. Diyelim 16 katılımcı varsa, bankacıları çiftler halinde çalıştırabilirsiniz. Daha büyük bir grupla çalışıyorsanız iki oyun oynayabilirsiniz. Bu durumda, gerekli materyali iki kez çoğaltmayı ve ikinci grubun oynadığı oyundan sorumlu olacak bir yardımcı kolaylaştırıcı olması gerektiğini unutmayın!

Ufak bir tavsiye: Oyunu grubunuzla denemeden önce, arkadaşlarınız ve komşularınızla oynayın! Bu durumda hem açıklamaları yaparken, hem de oyun oynanırken kendinizi daha rahat hissedeceksiniz.

Not: Vergi toplamaktan ve şehrin mali kaynaklarını yönetmekten sorumlu kişiler "bankacı" olarak adlandırılmıştır. Gerçek hayatta bir bankacı bu görevleri yerine getirmez. Bu terim karton oyunlarında sıkça kullanıldığı için tercih edilmiştir. "Bankacı" kelimesinin en uygun terim olmadığını düşünüyorsanız, bunun yerine başka bir terim kullanın, örneğin "finans sorumlusu".

İzleme önerileri

Katılımcıları gelecekleri için hayal ettikleri Eşitlik Diyarı'nın nasıl olacağı konusunda fikir geliştirmeye özendirin. Sayfa 182'deki "Geleceklerimiz" etkinliğine bakın.

Oyunun kuralları

Oyuncu sayısı: 7 ile 13 arasında. Üç kişi bankacı rolünü üstlenecek. Oyunun başında her şehirde eşit sayıda oyuncu olacak.
Oyunun hedefi: Oyun sona erdiğinde elinde en çok para olan oyuncu oyunu kazanacaktır.

Nasıl oynayacağız?

1. Üç kişinin bankacı rolü üstlenmesini sağlayın: A şehri için bir bankacı, B şehri için bir bankacı, bir de Oyun Bankacısı.
2. Oyuncuların yarısının kırmızı diğer yarısının mavi piyonu olsun.
3. Başlangıçta oyuncular eşit şekilde iki gruba ayrılsın. Her grubun eşit sayıda "kırmızı" ve "mavi" oyuncuları olacak. Bir grup A şehrinin güzergâhında, diğer grup B şehrinin güzergâhında ilerleyecek.
4. Tüm oyuncular "başlangıç ve ücret" karesinde oyuna başlasın.
5. Oyun esnasında bir oyuncu sadece "değiştirme fırsatı" karesinde dururs a yaşadığı şehri değiştirebilir.

Önemli gün

Ekim ayının ilk Pazartesi günü
Dünya İnsan Yerleşimleri Günü – "Gecekondusuz Şehirler"

6. Her oyuncu kendi rengine göre maaş alarak başlasın:
   • Mavi oyuncular: 500
   • Kırmızı oyuncular: 100
7. Kimin başlayacağına karar vermek için zar atılsın. En yüksek zar atan başlasın, sonra herkes sırayla saat yönünün tersinde bir daire içinde ilerleyerek devam etsin.
8. Kendisine sıra gelen her oyuncu zarı atsın ve zardaki sayı kadar kare atlayarak kendi şehrinin güzergâhında ilerlesin. Her oyuncu geldiği karedeki açıklamayı sesli şekilde okusun ve yazanı uygulasın.
9. Not: Geri gitmesi gerektiğini anlatan bir komutla karşılaşan oyuncu hedef kareye ulaştığında durur. Geldiği yeni karedeki komutu uygulamaz.
10. Eğer bir ödeme yapılması gerekirse ve oyuncuda yeteri kadar para yoksa oyuncu bulunduğu karede kalır ve dilenci konumuna düşer.
11. İki ya da daha fazla oyuncu aynı anda bir karede bulunabilir.

Özel Kareler

Vergi katkısı

Oyuncular "vergi ödeme" karesinden her geçtiklerinde vergi ödemekle yükümlüdür. (Oyuncular karenin üzerinden geçerken ödeme yaparlar, ille de karenin üzerinde durmak zorunda değillerdir). Ödenecek vergi tutarı oyuncunun maaşınız ve yaşadığı şehre göre değişir.

A Şehri maaşı 500 ya da daha üstü ise % 40
maaşı 100 ya da daha altı ise % 10

B Şehri maaşa bakılmaksızın % 10

Not: İşsizlik yardımı almayan işsiz bir kişi vergi ödemez.

İşsizlik yardımı alan işsiz biri yaşadığı şehrin hangisi olduğuna bakılmaksızın, aldığı yardım tutarının %10'unu öder.

Vergi, ilgili şehrin Şehir Bankacısına ödenir. (*Eşitlik Diyarı'ndaki* oyuncular Eşitlik Diyarı bankacısına, *Bencillik Diyarı'ndakiler* Bencillik Diyarı bankacısına ödeme yaparlar).

Maaş

Oyuncular "başlangıç ve maaş" karesinden her geçişte (kare üstünde durmak zorunda değiller, sadece üzerinden geçmek yeterlidir) paralarını Oyun Bankacısından alırlar.

Eğer oyuncu işsiz ise ve şehrin bir sosyal güvenlik sistemi varsa Şehir Bankacısından işsizlik sigortası alır.

Değiştirme Fırsatı

"Değiştirme fırsatı" karesinde duran herhangi bir oyuncu, yaşadığı şehri değiştirme ya da değiştirmeme (*Eşitlik Diyarı'ndan Bencillik Diyarı'na* ya da *Bencillik Diyarı'ndan Eşitlik Diyarı'na geçme ya da geçmeme*) şansına sahiptir. Şehrini değiştirebilmek için oyuncunun kararını diğer oyunculara ve bankacılara bildirmesi gerekir. Şehrini değiştiren oyuncu bir sonraki turda öteki şehrin güzergâhında ilerler.

Şehrini değiştiren oyuncu önceden aldığı paranın aynısını almaya devam eder, fakat vergisini yeni şehrin vergi sistemine göre öder.

Şehir Konseyi Toplantıları

Şehirdeki tüm oyuncular şehir konseyi toplantılarına katılırlar. Toplantılar, (eğer varsa) şehrin politikalarında değişiklik yapma fırsatı sunar.

Toplantı, her 5. vergi ödemesinden sonra gerçekleştirilir. Şehir Bankacıları şehirde kaç kişinin vergi ödeme karesini geçtiğinin kaydını tutarlar. Vergi ödeme karesini geçen her 5 kişiden sonra Şehir Bankacısı toplantı duyurusu yapar.

Şehirdeki oyuncular toplantı yapmak isteyip istemediklerine karar verirler.

Oyun, şehir konsey toplantısı esnasında duraklar. Diğer şehrin oyuncuları oyunun devam etmesi için toplantı bitene kadar beklemek zorundadır.

Oyuncuların şehrin ihtiyaçlarını tespit etmek ve herhangi bir politika değişikliği için 5 dakikaları vardır. Politika seçenekleri, değiştirme kartlarında mevcuttur. Yurttaşlar hangi politikaların "gündemde" olduğunu (hangi seçeneklere sahip olduklarını) öğrenmek için değiştirme kartı sayfasına bakabilirler.

Bir politikayı değiştirmek için oyuncuların, şehrin vergileriyle değiştirme kartı satın alması gerekir. Kartın fiyatı kartlar üzerinde yazılıdır. Şehir Konseyi sadece altından kalkabileceği değişiklikleri yapar. Şehir Bankacısı ilgili tutarı Oyun Bankacısına öder. Yurttaşlar istedikleri kadar politika değişikliği yapabilirler fakat bunu yapabilecek parasal güce sahip olmaları gerekir.

Mali sorunlarla karşı karşıya olan bir şehir konseyi, bir ya da daha fazla değiştirme kartını Oyun Bankacısına "geri satmaya" karar verebilir. "Geri alma" ücreti kart üzerinde yazan fiyatın yarısı kadardır.

Zengin bireyler, eğer dilerlerse, değiştirme kartı satın alınması için şehrin fon kaynaklarına katkıda bulunabilirler.

Bankacı, kararlaştırılan kare üzerine ufak bir "Blu-tac" parçası ile değiştirme kartını yapıştırır.

Değiştirme Kartları

Şehir Konseyinin konsey toplantılarında kabul edebileceği politikaları temsil eden onyedi adet değiştirme kartı vardır. Değiştirme kartları Oyun Bankacısından kartın üzerindeki değerden satın alınır. Alımdan sonra Şehir Bankacısı, kart(lar)ı kartonun üzerine, yurttaşlar tarafından kararlaştırılmış olan kare üzerine yapıştırır.

Herhangi bir kare "değiştirilebilir". Değiştirme sırasında, ilgili kare üzerinde bir oyuncu varsa yeni açıklamaya uymaması gerekir. Yeni politika ancak yeni bir oyuncu o kare üzerine geldiğinde yürürlüğe girer.

Şehir Konseyi toplantılarında yurttaşlar/oyuncular şehir politikaları kararları alıp bir ya da birden fazla kart satın alabilirler; fakat her kart için ödeme yapılması gerekir.

Dilenciler

Vergi ve diğer ödemeler için parası olmayan oyuncu vardığı kare üzerinde kalır ve "dilenci" olur. Bununla birlikte şehirde evsizler için bir sığınak bulunuyorsa, dilenciler isteklerine bağlı olarak, üzerinde durdukları kare yerine uyumak için sığınakta kalmaya karar verirler. Bu işlem, dilenciyi borçlarından kurtarmaz.

Dilenci bulunduğu kareye gelen her oyuncudan para dilenebilir. Dilenciye para verip vermemek her oyuncunun kendi kararına kalmıştır. Eğer 'dilenci' borçlarını ödemek için yeterli paraya sahipse kendisine sıra gelmesini bekler, borçlarını öder, zarı atar ve oyuna devam eder. Dilenciler kendilerine sıra geldiğinde zar atarlar. Bu karşılarına değişik fırsatlar çıkarır:

6 attığında	Bir çöp tekenekesinde 50 Ems bul.
5 attığında	20 tane boş bira şişesi topla ve –eğer şehrin geri dönüşüm merkezi varsa!– depozitoları için 50 Ems al.
4 attığında	Senin karenden geçen bir sonraki kişi sana 10 Ems ödesin.

3 attığında Sarhoş oldun ve bir sonraki turu uyuyarak geçireceksin.
2 attığında Parkta uyuyacaksın ve bankın altında 10 Ems bulacaksın. Eğer şehir parkı yeniden düzenlendiyse 20 Ems bulacaksın.
1 attığında Soyuldun. Eline geçen bir sonraki yardım parasını Şehir Bankacısına öde.

Dilencinin kazandıkları, dilencinin yaşadığı şehrin Şehir Bankacısı tarafından ödenir.

Oyun ne zaman sona erer?

Oyuncular oyuna başlamadan önce oyunun nasıl sonlanacağına karar vermelidirler. Bunun için aşağıdakilerden birini seçmeliler:

- ilk oyuncu 20. turunu bitirdiğinde, veya
- üzerinde anlaşılan bir süre (örneğin 45 dakika) sona erdiğinde.

Not: Eğer şehir iflas ederse oyun otomatik olarak sona erer.
Oyun bittiğinde elinde en çok para olan kişi oyunun galibi olur.

Ek bilgi

Avrupa Sosyal Güvenlik Şartı

Avrupa Konseyi'nin Avrupa Sosyal Güvenlik Şartı 1968 yılında yürürlüğe girdi. 2001 Temmuz itibariyle 18 üye ülke tarafından onaylandı. Kanun, aşağıdaki hakları garanti altına alarak geniş bir yelpazede sosyal güvenlik sağlar:

- Genel pratisyen hekim, uzman hekim ve acil hizmet bakımını içeren tıbbi yardım,
- İşsizlik yardımı,
- Yaşlılık yardımı, ve
- Engellilik yardımı.

BİLGİ MATERYALİ

Değiştirme Kartları

Yüzme havuzu ve çocuk parkı dahil olmak üzere parkın yeniden düzenlenmesi. Maliyet: 200 Ems	Parkın temizlenmesi. Maliyet: 100 Ems	Yollar artık iyi durumda. Tamamen yeniden inşa edildi. 3 blok ilerle. Maliyet: 400 Ems	Yollar tamam, çukurlar kapatıldı. Sadece bir sonraki Şehir Konsey toplantısına kadar iyi. Maliyet: 200 Ems	İşini kaybettin! İşsizlik fonu, ücretinin % 30'unu ödeyecek. Şehrin 1.000 Ems'lik rezervi olması gerekiyor.
Okul grevi sona erdi. Yeniden oyna! Ücret artışının maliyeti: 400 Ems	Yeni bir tiyatro ve sinema açıldı. Maliyet: 400 Ems	Baban emekli oldu, emekli aylığı bağlandı. Emekli aylığı sistemi kurmanın maliyeti 400 Ems.	Kitap okumak istiyorsun ve artık şehrin bir kütüphanesi var! Bir daha zar at. Kütüphanenin maliyeti: 200 Ems.	Artık sokak çocuğu yok. Yetimhane inşa edildi. Yetimhane maliyeti: 200 Ems.
Hasta oldun. Devlet hastanesinin masrafları karşılanıyor. Sadece 10 Ems öde. Maliyet: 600 Ems.	Hasta oldun. Devlet hastanesinin masrafları karşılanmıyor. 30 Ems öde. Maliyet: 400 Ems.	Plaja giriş ücretsiz. Eğlenmene bak! Ücretsiz plaj maliyeti: 100 Ems.	Ulaşım sorunu bisiklet yolu sayesinde azaldı. Bisiklet yolunun maliyeti: 150 Ems.	Geri dönüşüm sistemi biriken çöpleri azaltıyor. 3 blok ileri git. Geri dönüşüm sistemi maliyeti: 150 Ems.
Hukuki bir sorunun var. Ücretsiz avukat bul. 2 blok ileri git. Maliyet: 200 Ems.	Şehirde artık evsiz kalmadı. Bir sığınak açıldı. Sığınağın maliyeti: 200 Ems.			

BİLGİ MATERYALİ

Şehir Bankacılarının görev kâğıdı

Hiçbir şehir, oyuna paralı başlamaz. Tüm gelir, oyuncuların vergi ödeme karesini geçtiklerinde ödedikleri vergilerden gelmektedir.

1. Şehir Bankacıları skor kâğıdını kaç oyuncunun "vergi ödeme" karesini geçtiğini kaydetmek için kullanırlar. Ayrıca her 5. oyuncunun geçişinde bir şehir konseyi toplantısı duyurusu yaparlar.
2. Şehir Bankacıları oyunculardan vergi ödeme karesinden her geçtiklerinde vergi toplarlar. Not: Şehrini değiştiren oyuncular yeni şehrin vergisini öderler.
   Vergi ödeme sistemi şu şekildedir:
   A Şehri maaş 500 ya da daha üstü ise % 40
   maaş 100 ya da daha altı ise % 10
   B Şehri maaşa bakılmaksızın % 10
   İşsizlik yardımı almayan işsiz yurttaşlar vergi ödemez.
   İşsizlik yardımı alan işsiz yurttaşlar aldıkları yardım tutarının % 10'unu öderler.
3. Şehir Bankacılarının diğer görevleri:
   - şehrin parasını takip ederler
   - Oyun Bankacısına değiştirme kartlarının satın alınması için ödeme yaparlar
   - yurttaşlar tarafından konsey toplantısında karar verilen karenin üzerine değiştirme kartını yapıştırırlar
   - şehir tarafından kurulmasına karar verildiğinde işsizlik fonunun idaresinden sorumlu olurlar
   - şehir tarafından bir sosyal güvenlik sistemi kurulması kararlaştırıldığında gereken oyunculara işsizlik yardımı öderler. Sistem kurulduğu sırada bankada en az 1.000 Ems olması gerekir.
   - Şehirdeki dilencilere göz kulak olurlar. Zar atma şansı elde ettiklerinde dilencilerin doğru oynamasını sağlarlar. Dilenci;

   6 attığında Bir çöp tekenekesinde 50 Ems bulur.
   5 attığında 20 tane boş bira şişesi toplar ve –eğer şehrin geri dönüşüm merkezi varsa– depozitolar için 50 Ems alır.
   4 attığında Karesinden geçen bir sonraki kişi dilenciye 10 Ems öder.
   3 attığında Sarhoş olur ve bir sonraki turu uyuyarak geçirir
   2 attığında Parkta uyur ve bankın altında 10 Ems bulur. Eğer şehir parkı yeniden düzenlediyse 20 Ems bulur.
   1 attığında Soyulur. Bir sonraki zar atışta aldığı yardım parasını teslim eder.

Not: Dilenciler parkta ya da çöp tenekesinde buldukları parayı sizden teslim alırlar. Soyulduklarında ise parayı siz teslim alırsınız.

Vergi ödemesi kaydı

Şehrinizdeki oyuncular "vergi ödeme" karesinden her geçtiklerinde vergileri toplayın ve ilk döngünün bir dilimini işaretleyin. Eğer 5 oyuncu işaretlenirse ilk konsey toplantısı duyurusunu yapın. Oyun tekrar başladığında ikinci döngüdeki dilimleri işaretlemeye başlayın ve bu şekilde devam edin.

1. Toplantı 2. Toplantı 3. Toplantı 4. Toplantı 5. Toplantı 6. Toplantı

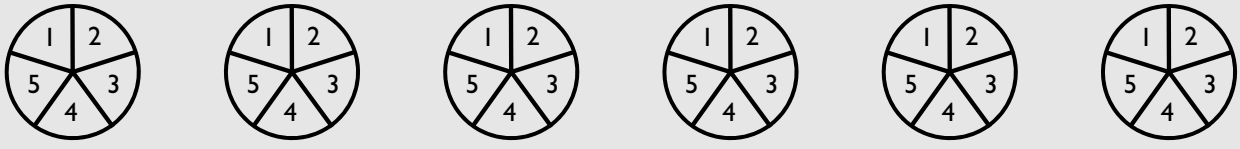

BİLGİ MATERYALİ

Oyun Bankacısının rol kartı

Oyunun başında Oyun Bankacısı tüm parayı elinde bulundurur. Görevleri şunlardır:

1. Oyunun sorunsuz bir şekilde ilerlemesini sağlar;
   - oyunu başlatır,
   - kurallara uyulmasını sağlar,
   - Şehir Konseyi toplantılarında süreyi ayarlar. Bu toplantılar en fazla 5 dakika sürer, ve
   - önceden kararlaştırılmış olan oyun süresi bittiğinde ya da gene en başta kararı verilmiş olan tur sayısını ilk oyuncu tamamladığında oyunu durdurur.
2. Kayıtları tutar;
   - oyunun başında her oyuncunun ismini, rengini ve şehrini kaydeder.
   - herbir oyuncunun kaç kez "başlangıç ve maaş" karesinden geçtiğini kaydeder.
3. Her oyuncuya oyunun başında maaşını öder. Bunu takip eden "Başlangıç ve maaş" karesini her geçişte oyunculara maaşlarını öder. Maaşlar hangi şehirde olduklarına bakılmaksızın oyuncuların renklerine göre verilir:
   - Mavi oyuncular: 500 Ems
   - Kırmızı oyuncular: 100 Ems
4. Değiştirme kartları için yapılan ödemeleri Şehir Bankacılarından tahsil eder.

Skor kâğıdı

Oyun Bankacısı, oyuncuların isimlerini renklerine göre kırmızı ya da mavi tükenmez kalem ile kayıt eder. Skor tutmak için "beşli çentik" sistemini kullanmanız tavsiye edilir. İlk dört tur 𝍸 şeklinde işaretlenir, beşinci turda üzerine bir çizik atılır. Altıncı turda yeni bir beşli diziye başlanır. Bu şekilde gerçekleştirilen turların sayısı kolayca toplanır. Örneğin, oniki tur şu şekilde gözükmelidir: 𝍸 𝍸 II

Oyunun başlangıcında A şehrinde bulunan oyuncular	
Oyuncunun adı	"Başlangıç"tan geçiş sayısı

Oyunun başlangıcında B şehrinde bulunan oyuncular	
Oyuncunun adı	"Başlangıç"tan geçiş sayısı

İki şehrin hikâyesi

Oyun kartonu

B ŞEHRİ —>

Baban emekli oldu. Emekli aylığı almıyor. Yardım için ona 20 Ems öde.	Akşam yapacak hiçbir şey yok. Çok sıkıldın. 3 kare geri git.	**Başlangıç + Maaş**	Sokak çocukları tarafından soyuldun. 10 Ems ver.	Boş Alan.	Yollar çukur dolu. Yolculuklar çok uzun sürüyor. Bir tur bekle.	**Değiştirme Fırsatı!**	Hasta oldun. Hastane yok. 3 kare geri git.	Boş Alan.
Boş Alan.		Boş Alan.				Plaja gitmek için güzel bir gün. Plaja giriş için 10 Ems öde.		İşini kaybettin! Üzgünüm!
Hukuki bir sorunun var. Özel bir avukat tut. 50 Ems öde.		Okuyacak hiçbir şey yok. Kitap için 10 Ems öde.				İşini kaybettin! Üzgünüm!		Plaja gitmek için güzel bir gün. Plaja giriş için 10 Ems öde.
Okuyacak hiçbir şey yok. Kitap için 10 Ems öde.		İşine geri dön! Aynı ücret.				Boş Alan.		Piyangoda kazandın! 50 Ems al.
İşine geri dön! Aynı ücret.	Çöpçüler grevde. Atıklarını çöplüğe götürmek için bir tur bekle.	**Değiştirme Fırsatı!**	Sarhoş bir evsiz seni rahatsız ediyor. Bu sorunu halletmek için bir tur bekle.	Park pis durumda ve yeniden düzenlenmesi gerekiyor. Temizliğe yardım için bir tur bekle	Otobüs servisi çalışmıyor. Taksiye bin. 10 Ems öde.	**Vergi ödemesi**	Boş Alan.	Öğretmenler daha yüksek ücret için grevde. Çocuklarınla ilgilenmek için bir tur bekle.

Yollar çukur dolu. Yolculuklar çok uzun sürüyor. Bir tur bekle.

Sokak çocukları tarafından soyuldun. 10 Ems ver.

Boş Alan.

Hasta oldun. Hastane yok. 3 kare geri git.

Piyangoda kazandın! 50 Ems al.

Park pis durumda ve yeniden düzenlenmesi gerekiyor. Temizliğe yardım için bir tur bekle

Akşam yapacak hiçbir şey yok. Çok sıkıldın. 3 kare geri git.

A ŞEHRİ —>

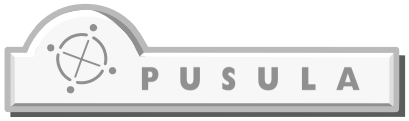

PUSULA
İnsan Hakları Eğitimi Kılavuzu

Baban emekli oldu. Emekli aylığı almıyor. Yardım için ona 20 Ems öde.

Otobüs servisi çalışmıyor. Taksiye bin. 10 Ems öde.

Sarhoş bir evsiz seni rahatsız ediyor. Bu sorunu halletmek için bir tur bekle.

Boş Alan.

Çöpçüler grevde. Atıklarını çöplüğe götürmek için bir tur bekle.

Hukuki bir sorunun var. Özel bir avukat tut. 50 Ems öde.

Öğretmenler daha yüksek ücret için grevde. Çocuklarınla ilgilenmek için bir tur bekle.

Şehir Konseyi Toplantısı
Her 5. vergi ödemesinde

İlaçlara erişim

"Sorumluluk bilinci içindeki yurttaşlar tarafından ortaklaşa girişilen küresel çabalar bir değişim sağlayabilir."
Zackie Achmat, Tedavi Eylem Kampanyası

KONULAR

SAĞLIK

KÜRESELLEŞME

AYRIMCILIK

ZORLUK

DÜZEY 4

GRUP BÜYÜKLÜĞÜ

16-40

SÜRE

190 DAKİKA

Konular	Sağlık, Küreselleşme, Ayrımcılık ve Yabancı düşmanlığı
Zorluk	Düzey 4
Grup büyüklüğü	16 – 40
Süre	190 dakika
Genel bakış	Bu etkinlik Güney Afrika'daki 2001 "AIDS ilacı" davasının bir simülasyonudur. Ele aldığı konular şunlardır: • HIV/AIDS ve ilaçlara erişim • Birbiriyle çatışan hak iddialarının nasıl uzlaştırılacağı
İlgili haklar	• İnsan onuru ve yaşama hakkı • Mülkiyet hakkı
Amaçlar	• İnsan hakları meselelerinin karmaşıklığına ilişkin bir anlayış geliştirmek • Karar almanın farklı yollarını karşılaştırmak (rekabete dayalı anlayış, fikir birliğine dayalı anlayış) • İletişim ve işbirliği becerilerini geliştirmek
Materyal	• Yazı tahtası kâğıdı ve tükenmez kalemler • Duruşma rol kartları • Her katılımcı için bir tane küçük grup çalışması açıklama sayfası • Küçük kartlar (10 x 6 cm.). Her katılımcı için birer kırmızı ve yeşil kart • Küçük grup çalışmaları ve genel oturum için uygun mekân
Hazırlık	1. bölüm için: • Duruşma rol kartlarını çoğaltın; her birey için bir rol kartına ihtiyacınız var 2. bölüm için: • Küçük grup çalışması açıklama sayfasını her kişiye bir tane düşecek şekilde çoğaltın • Her katılımcıya birer kırmızı ve birer yeşil kart hazırlayın

Yönerge

Bu etkinlik iki bölümden oluşur. 1. bölüm, duruşmanın simülasyonunu, 2. bölüm ise fikir birliğine varma aşamasını içerir.

1. Bölüm: Duruşma (toplam süre 65 dakika)

1. Sahneyi kurun. HIV/AIDS dünya çapında, bulaşıcı ve çok ciddi bir hastalıktır, özellikle Afrika'da ciddi boyutlardadır. Güney Afrika'da milyonlarca yoksul insan sadece yüksek fiyatlı ilaçları satın alamadıkları için acı çekmekte ve gereksiz yere ölmektedir. Tek alternatifleri, ilaçların ucuz kopyalarını kullanmaktır. Büyük ilaç şirketleri buna karşıdır. Bu şirketler kendi mülkiyet haklarını koruma altına almak niyetindedir. Bunun için de herhangi bir

devletin kendi ürünlerini daha ucuz fiyata üretmesini ve satmasına engel olmak için güçlerini birleştirirler. Şirketler HIV/AIDS için kullanılan ilaçların daha düşük fiyatlı kopyalarını dağıtmakta ve satmakta olan Güney Afrika Hükümeti'ne karşı yasal işlem başlatır.

2. Katılımcılara Güney Afrika'da yakın bir zamanda bu konu hakkında gerçekleşmiş olan bir duruşmayı canlandıracaklarını anlatın. Soru şu: Mülkiyet hakkı, bir grup insanın yaşama ve onur hakkını tehlikeye atmak için geçerli bir argüman mıdır?
3. İlaç A.Ş.'yi, Güney Afrika Hükümeti'ni, Tedavi Eylem Kampanyası (*Treatment Action Campaign* – bu etkinlik için TEK kısaltması kullanılacak) üyelerini ve Hakimleri temsil etmek üzere katılımcıları dört eşit gruba ayırın.
4. Duruşma rol kartlarını ilgili gruplara dağıtın.
5. Gruplara rol kartlarını okumaları ve davalarına ve/veya sorularına hazırlanmaları için 25 dakika verin. Her grup aynı zamanda grubu temsil etmek üzere bir konuşmacı belirlesin. Ayrıca duruşma esnasında konuşmacıya arka çıkacak ve soruları yanıtlamada yardımcı olacak bir ya da iki kişi belirlensin.
6. Tüm gruplar hazır olduğunda katılımcıları genel oturuma davet edin. Herkes kendi grubuyla oturmalıdır.
7. İlaç A.Ş.'nin, Güney Afrika Hükümeti'nin ve TEK'nin savunmalarını yapmak ve soru yöneltmek üzere 5'er dakikaları var. Hakimler grupları sırayla alır.
8. Hakimlerin, gruplara soru yöneltmek ve farklı argüman ve ifadeleri özetlemek için 10 dakikası vardır.

2. Bölüm: Fikir birliğine varma aşaması (toplam süre 100 dakika)

1. Katılımcılardan, her biri 4 kişiden oluşan küçük gruplara bölünmelerini isteyin. Her grupta İlaç A.Ş.'nin eski bir üyesi, Güney Afrika Hükümeti'nin eski bir üyesi, TEK'nin eski bir üyesi ve bir eski hakim bulunmalı.
2. Küçük gruplara yönelik açıklama sayfalarını dağıtın. Katılımcıların ne yapacaklarını ve kırmızı ve yeşil kartları nasıl kullanacaklarını anladıklarından emin olun. Birbiriyle çatışan iddiaları çözümleyerek fikir birliğine varmak için grupların 30 dakikası var.
3. Herkesten, genel oturuma geri dönmelerini ve tartışmalarının sonuçlarını raporlamalarını isteyin. Her gruba rapor sunmak için 5 dakika tanıyın. Ortaya çıkan çözümleri ve konuları yazı tahtasına not edin.
4. Tüm gruplar görüşlerini/vardıkları çözümleri anlattıktan sonra karar alma sürecini tartışın. Bu aşamada şu soruları yöneltebilirsiniz:
   - Fikir birliğine ulaşmanın zorluk derecesi neydi?
   - Bu yaklaşımın güçlü ve zayıf yanları nedir?
   - Bir çözüm üzerinde anlaşmaya çalışmak ile gruptaki herkesi karar alma sürecine katma çabası arasında herhangi bir gerilim yaşandı mı?
   - En ateşli tartışmalar hangi konular üzerinde yapıldı?
5. Etkinliğin bu aşamasını 19 Nisan 2001 tarihli mahkeme kararından alınan şu metni okuyarak bitirebilirsiniz. "İlaçlara daha ucuz erişimin teşvik edilmesi (...) amacı (...) takdire değer bir amaçtır ve bulaşıcı HIV/AIDS hastalığı bağlamında Devletin, (tüm diğer hakların kaynağı olarak kabul edilen) insan onuru ve yaşama hakkı da dahil olmak üzere bir dizi temel hakka saygı göstermek, bu hakları korumak, geliştirmek ve bu hakların gereklerini yerine getirmek göreviyle bağlantılı en yüksek düzeyde anayasal bir yükümlülüğü vardır (...) Başvuru sahiplerince (örneğin ilaç şirketleri) anayasal yükümlülüğe karşı çıkan gerekçe sunulamaz.

Önemli gün

1 Aralık
Dünya AİDS günü

Bilgilendirme ve değerlendirme

İkinci bölüm esnasında değerlendirme zaten başlamış olacaktır. Şimdi katılımcılardan sürecin geneliyle ilgili yorum yapmalarını isteyin. Duruşmanın arkaplanındaki temel insan hakları temalarını belirleyerek devam edin. Bu aşamada anahtar sorular şunlar olabilir:

- Katılımcılar bu davadan daha önce haberdar mıydı?
- Oyunun başındaki varsayımları neydi?
- Etkinlik esnasında bu varsayımları değişti mi?
- Katılımcılar karar verme sürecinin –rekabete dayalı ve fikir birliğine dayalı– iki yöntemini nasıl kıyaslıyorlar? Hangisi daha başarılı sonuçlar üretiyor? Başarılı sonucu nasıl tanımlıyorsunuz?
- Duruşmanın arkasında yatan temel insan hakları konuları nelerdir?
- Bu konular katılımcıların kendi toplumsal gerçekleriyle nasıl bir ilişki içindedir?
- Yaşadığınız yerdeki insanlar için bu etkinlik ne gibi mesajlar taşır?

Kolaylaştırıcılar için ipuçları

Konuların karmaşık olması ve katılımcıların bu mevzuları derinlemesine düşünmeleri gerektiğinden bu etkinlik için geniş bir zaman dilimine ihtiyacınız var. İki bölüm ille de aynı gün içinde gerçekleştirilmek zorunda değildir; iki bölüm iki farklı oturumda yürütülebilir.

Kırmızı ve yeşil kartları kullanmaktaki maksat, karar almada neyin yardımcı olduğu ve neyin buna engel olduğu konusunda insanların daha bilinçli olmalarını sağlamaktır. İkinci bölümde tartışmaların ve müzakerelerin sonunda bütün katılımcılar yeşil kartları gösterecekler ve ortak bir çözüm üzerinde anlaşmaya varabileceklerdir.

İkinci bölümde bazı gruplar fikir birliğine varabilir, bazıları bunu yapamayabilir. Tartışma esnasında fikir birliğine dayalı olarak karar alırken bu yaklaşımın ötekine göre güçlü ve zayıf taraflarının farkına varılmasını sağlayacak fırsatları kullanmalısınız. Fikir birliğine varan gruplardan, vardıkları son kararı ve bunun yanında onları bu karara iten temel argümanların ne olduğunu bildirmelerini isteyin. Fikir birliğine ulaşamayan guplara, hangi unsurların onları birbirine yaklaştırdığını ve hangi unsurların aralarında fikir ayrılığına neden olduğunu sorun. Not: Fikir birliği oluşturma hakkında **1. Bölüm** sayfa 59'da daha fazla bilgiye ulaşabilirsiniz.

Yaşadıkları toplulukta HIV/AIDS ile yaşamak zorunda olan insanların içinde bulundukları durumu değerlendirmek ve etkinliği onları ilgilendiren sorunlarla ilişkilendirmek büyük önem taşır.

Not: İlaç şirketleri koalisyonunun ismi olan İlaç A.Ş. sadece bu etkinlik için uydurulmuş bir isimdir.

İzleme önerileri

Ülkenizdeki sağlık sorunlarını, yaşama ve insan onuru hakkı açısından tartışın.

Küresel anlamda sağlık hakkı ve genel insan haklarıyla ilgili konular hakkında bilgi edinin. Önemli sivil toplum kuruluşlarının (Sınır Tanımayan Hekimler, Tedavi Eylem Kampanyası – TEK, *Christian Aid*) ve uluslararası kuruluşların (Dünya Sağlık Örgütü - WHO) İnternet sitelerini ziyaret edin ya da yayınlarına ulaşın. Sağlık ile ilgili konuları gündeme getirmek üzere yürütülen eylemlerin neler olduğunu bulun ve yazı tahtasında listeleyin.

TEK çok başarılı bir kampanya yürütmüştür. Fakat ne yazık ki her kampanya amacına ulaşamaz. Bunun birçok nedeni olabilir, bunlardan biri zayıf örgütlenme ve etkisiz tanıtımdır. Sayfa

95'teki "Dikkatli ol, gözümüz üstünde!" etkinliğiyle grup bu konuları araştırabilir, aynı zamanda etkili kampanya yürütmek için gerekli becerileri geliştirme şansı elde edebilir.

Eylem fikirleri

Yaşadığınız yerde sağlıkla ilgili konularda kimlerin eylem yürüttüğünü ve bu çalışmalara nasıl destek olabileceğinizi öğrenin.

Ek bilgi

Bu etkinlikte 2001'de Güney Afrika Yüksek Mahkemesine gelen bir dava temel alındı. Güney Afrika İlaç Üreticileri Derneği (*Pharmaceutical Manufacturers' Association of South Africa*); Tedavi Yönlendirme Kampanyası (TEK) da dahil olmak üzere bazı örgütler aleyhine, HIV ilaç patentlerinin hiçe sayılması ve daha ucuz, markasız ilaçların milyonlarca AIDS'li yurttaşın tedavisi için ithal edilmesi dolayısıyla dava açtı.

Hakimler iki tarafın farklı çıkar ve haklarını dengelemek zorundaydılar. Bir taraftan İlaç Üreticileri Derneği mülkiyet hakkını, eşit ya da serbest ticaret, meslek ve uzmanlık hakkını öne sürerken, diğer taraftan hükümet ve TEK devletin temel insan onuru ve yaşama hakkına saygı göstermesi, bu hakları koruması, geliştirmesi ve bu hakların gereğini yerine getirmesi yükümlülüğünde olduğunu öne sürdü.

Mahkeme, tarihi bir yargıda bulunarak mülkiyet hakkının insan onuru ve yaşama hakkından daha alt bir düzeyde olduğu ve bu nedenle sınırlanması gerektiği hükmüne vardı. Bunu takiben üreticiler davadan vazgeçti. Bu olay "David'in Goliath'ı alt ettiği gerçek bir zaferdir. Bu sadece Güney Afrika'da yaşayan bizlerin değil, aynı zamanda tıbbi bakıma erişim için mücadele veren, gelişmekte olan birçok ülkenin zaferi" olarak alkışlarla karşılandı (STK'ların ortak basın açıklaması, 19 Nisan 2001). "Bu, yoksulların çokuluslu şirketlere karşı elde ettiği nadir ve çok anlamlı bir zaferdir! Fakat bizi şimdi bekleyen zorluk, ilaç üreticileri ve hükümetle birlikte çalışarak ihtiyacı olanlara bu ilaçların ulaştırılmasıdır" (Oxfam'dan Kevin Watkins).

AIDS ve küresel eğilimler

Zengin ülkelerde HIV/AIDS ile yaşamak zorunda olan insanlar, devlet tarafından ücretsiz temin edilen *antiretroviral* (virüs baskılayıcı) ilaçlar sayesinde daha iyi şartlarda daha uzun süre yaşayabilmektedir. Güney ülkelerinde HIV'den etkilenen insanlar HIV tedavisine erişimleri olmadığı için daha fazla acı çekmekte ve daha çabuk ölmektedirler. Güney ülkelerinde kişi başına yıllık ortalama sağlık bakım giderleri 10 Amerikan doları civarındayken, Kuzey ülkelerinde yaşayan hastalara uygulanan üçlü tedavinin yıllık masrafı 10.000 ile 15.000 Amerikan doları arasında değişmektedir.

Yoksulluk, yetersiz eğitim ve sosyal adaletsizlik bulaşıcı hastalıkların yayılmasını hızlandıran etmenlerdir. Fakat asıl zorluk, hükümetleri, uluslararası organları ve ilaç şirketlerini de içine alan politik düzeydedir. AIDS'le mücadelede etkili olabilmek için temel uluslararası mekanizmaları ve kuruluşları zorlamak gerekir. Bu kuruluşlar arasında başta gelenler Uluslararası Para Fonu (IMF), Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ), TRIPS (Ticaretle Bağlantılı Fikri ve Sinai Mülkiyet Hakları), GATS (Hizmet Ticareti Genel Anlaşması) ve DTÖ'nün mahkeme organı olarak çalışan Anlaşmazlıkların Halli Organı'dır.

BİLGİ MATERYALİ

Duruşma rol kartları

Duruşma rol kartı: İlaç A.Ş.

İlaç A.Ş.'nin üst düzey yöneticilerinden oluşan bir grupsunuz. Şirketiniz dünyanın önde gelen ilaç üreticilerinden biri. HIV ve AIDS ile ilgili başlıca ilaçların ticaret hakkını satın aldınız. Kâr marjınızı belirli bir düzeyde tutmak ve ortaklarınızın memnuniyetini sağlamak zorundasınız. Araştırma ve üretim maliyetleri ve çalışan ekibin ücretleri için şirketin, ürünlerinizin satış fiyatını belirleme hakkını elinde tutmasını istiyorsunuz. Başka bir şirketin sizin ürünlerinizi kopyalamasına ve daha düşük bir fiyattan satışa sunmasına izin vermek elde edeceğiniz kârı ve şirketinizin sürdürülebilirliğini tehlikeye sokacak. Bu nedenle herhangi bir devletin ürünlerinizi kopyalanmasına ve daha ucuza satılmasına izin vermesine engel olmak için diğer önde gelen ilaç şirketleriyle güçlerinizi birleştirdiniz. Eğer gerekli görürseniz ilgili devleti dava edeceksiniz. Güney Afrika Hükümeti'ne karşı yasal işlem başlattınız.

Kendi görüşünüzü savunmak üzere argümanlarınızı hazırlamanız gerekiyor. Duruşma esnasında görüşlerinizi sunmak için beş dakikanız var.

Duruşma rol kartı: Güney Afrika Hükümeti

Güney Afrika Hükümeti'nde üst düzey bir bürokratsınız. Hükümetiniz, size karşı yasal işlem başlatan ilaç şirketlerinin talebine bir karşılık vermek istiyor. İlaç A.Ş. herhangi bir devletin şirketin ürünlerini kopyalamasına ve daha ucuza satmasına (yani kendi ürünlerinin perakende fiyatından daha düşük bir fiyatla satmasına) olanak tanımasına engel olmak istiyor. Prensipte İlaç A.Ş.'nin görüşüyle aynı fikirdesiniz.

Bununla birlikte, Tedavi Eylem Kampanyası (TEK) öncülüğündeki toplumsal hareketler, devletin ilaçlara ucuz erişim sağlamasının anayasal bir yükümlülük olduğunu iddia ediyor (özellikle HIV/AIDS sözkonusu olduğunda). Kamuoyu baskısı sonuç veriyor ve Endonezya gibi ülkelerden daha ucuz fiyata (kopyalanmış) ilaç ithal edilmesine izin veriyorsunuz.

Kendi görüşünüzü savunmak üzere argümanlarınızı hazırlamanız gerekiyor. Duruşma esnasında görüşlerinizi sunmak için beş dakikanız var.

Duruşma rol kartı: Tedavi Eylem Kampanyası (TEK)

Güney Afrika Tedavi Yönlendirme Kampanyası'nı (TEK) temsil eden bir grup aktivistsiniz. Kampanya, halkın ilaçları daha ucuza alması konusunda devletin sorumluluğu olduğunu iddia ediyor (özellikle HIV/AIDS dikkate alındığında). Hükümet bu kampanyaya olumlu yanıt veriyor ve daha ucuz ilaç ithal edilmeye başlanıyor.

Diğer yandan devletin HIV/AIDS'le mücadele eden hastalar ve örgütlere mali destekte bulunması gerektiğini iddia ediyorsunuz.

Güney Afrika Hükümeti ilaç şirketleri tarafından ürünlerin kopyalanmasına ve daha ucuz fiyata satılmasına engel olmak için dava ediliyor. Bu nedenle ucuz ilaç erişimi sağlayan devletin rolünü savunmak üzere devletle güçlerinizi birleştirmeye karar verdiniz.

Kendi görüşünüzü savunmak üzere argümanlarınızı hazırlamanız gerekiyor. Duruşma esnasında görüşlerinizi sunmak için beş dakikanız var.

BİLGİ MATERYALİ

Duruşma rol kartı: Hakimler

Önde gelen ilaç şirketlerinin, kendi ürünlerinin kopyalanmasına ve daha düşük fiyata satılmasına izin veren Güney Afrika Hükümeti'ne engel olmak için Hükümet aleyhine açtığı davaya bakan bir grup hakimsiniz. Tedavi Eylem Kampanyası'nı (TEK) temsil eden aktivistler hükümetin görüşlerini savunuyor.

Rolünüz üç tarafı görüşlerini sunmak üzere sırayla davet etmek. Sunumların sonunda bir yargıya ya da sonuca varmamanız gerekir. Yapmanız gereken, meseleyi açıklığa kavuşturmak ve birbiriyle çatışma içindeki iddiaları toparlamak.

Sorunun özünde yatan şey, birbiriyle çatışan insan hakları iddialarının nasıl çözümleneceği. Savunma (hükümet ve TEK) yaşama ve insan onuru hakkını savunuyor, davacı ise (İlaç A.Ş) mülkiyet hakkını savunuyor. Resmi mahkeme kayıtları şu şekildedir:

"*Yaşama ve insan onuru hakkı* insan hakları arasında yer alan en önemli haklardır. Bu haklar diğer tüm kişisel hakların kaynağıdır. İnsan haklarının benimsendiği bir toplum düzeni içinde yer almayı kabul ediyorsak bu hakları diğerlerinin üstünde tutmamız gerekmektedir. Bu da Devletin suçluları cezalandırma yöntemleri de dahil olmak üzere hayata geçirdiği her uygulamada temel alınmalıdır."

Buna karşı:

"*Mülkiyet hakkı* Güney Afrika Anayasası'nın 25. kısmında koruma altına alınmıştır ve şöyle der: "Mülkiyet 25(1): Genel uygulamaya ait kanunlarda sözkonusu olanlar dışında kimse mülkiyetten yoksun bırakılamaz ve hiçbir kanun kimsenin mülkiyetten keyfi olarak yoksun bırakılmasına izin veremez".

Üç gruba yöneltmek üzere sorular hazırlamalısınız. Sorularınızı sormak ve yanıtları dinlemek için on dakikanız var.

İkinci bölümdeki küçük gruplar için açıklamalar

Dört grubu temsil eden kişilerden oluşan yeni bir grupsunuz. Grup üyeleri şu kişilerden oluşuyor:

- İlaç A.Ş.
- Güney Afrika Hükümeti
- Tedavi Eylem Kampanyası'nı (TEK) temsil eden aktivistler
- Önde gelen ilaç şirketlerinin açtığı davaya bakan bir grup hakim

Açıklamalar:

1. Sırayla her kişi kendisini ve temsil ettiği grubu tanıtacak, yani oynadığı rolü anlatacak.
2. Duruşma sona erdikten sonra, her birey durum hakkında hissettiklerini ifade edecek. Eğer bir çözüme ulaşmanın kolay olduğunu düşünüyorlarsa yeşil kart, eğer bunun zor olduğunu düşünüyorlarsa kırmızı kart göstermeliler.
3. Şimdi göreviniz dört grup üyesi arasında fikir birliği temelinde tatmin edici bir karara ulaşmak. Tartışmayı turlar halinde yürütün. Hakim olan kişi tartışmaya başkanlık etsin ve kendi görüşünü en sonda dile getirsin.
   a) Birinci tur: Kendi görüşünü aktar
   b) İkinci tur: Çözüm için fikirler öne sür
   c) Üçüncü tur: Farklı çözümler üzerine tartış
4. Birbirinizi iyi dinleyin. Her katkıdan sonra doyurucu bir çözüme ulaşma şansı hakkında ne hissettiğinizi ifade eden renkteki kartı gösterin.
5. Fikir birliği oluşturma aşaması sona erdiğinde genel sonucu bildirmek üzere bir kişi seçin.

İfade et

"İnsan hakları"yla ne kastettiğini bana göster

KONULAR

GEN. İNSAN HAKLARI

ÇOCUKLAR

YURTTAŞLIK

ZORLUK

DÜZEY 2

GRUP BÜYÜKLÜĞÜ

9 YA DA DAHA FAZLA

SÜRE

90 DAKİKA

Konular	Genel insan hakları, Çocuklar, Yurttaşlık
Zorluk	Düzey 2
Grup büyüklüğü	9+
Süre	90 dakika
Genel bakış	Bu drama etkinliği gençleri aşağıdakileri yapmaya teşvik eder: • İnsan hakları hakkında genel algılarının gözden geçirilmesi • Bu algıları temsil edecek farklı yöntemlerin bulunması
İlgili haklar	Hepsi
Amaçlar	• Katılımcıların insan haklarına ilişkin bilgilerini gözden geçirmek • Kültürlerarası ve iletişim becerilerini geliştirmek • İşbirliğini ve yaratıcılığı geliştirmek
Materyal	• Sahne malzemeleri: Giysi, süs, oyuncak, ev eşyaları vs. • Kâğıt ve renkli markörler, pastel boyalar • Yapıştırıcı, sicim ve karton

Yönerge

1. Bu alıştırmanın amacının insan hakları düşüncesini ya da kavramının drama aracılığıyla, farklı kültürlerden gelen ve dilleri farklı olan kişiler tarafından anlaşılabilecek şekilde temsil edilmesi olduğunu anlatın.
2. Katılımcılara düşüncelerini ifade ederken sözcük kullanamayacaklarını, bunun bir mim gösterisi olduğunu aktarın. Bununla birlikte, gruplar eğer dilerlerse çeşitli araç gereç ya da sahne malzemesi kullanabilirler.
3. Katılımcılara 4-6 kişiden oluşan küçük gruplara ayrılmalarını söyleyin. Her gruba büyükçe bir kâğıt ve bir takım pastel kalem/markör verin.
4. Gruplara ilk olarak insan hakları üzerine tüm fikirlerini ortaya dökecekleri bir beyin fırtınası yapmalarını söyleyin. Bunu takiben mim gösterisinde sunmak üzere, öne çıkan iki ya da üç önemli fikri belirlemelerini isteyin. Bu işlemler için 10 dakika süre verin.
5. Bir sonraki aşamada gruplara mim gösterisini tasarlamaları ve provasını yapmaları için 30 dakika süre tanıyın. Katılımcılara bunun bir grup çalışması olduğunu ve üretim aşamasında herkesin rol alması gerektiğini anlatın.
6. 30 dakika sona erdiğinde herkesin birbirinin performansını izleyebilmesi için grupları biraraya toplayın.
7. Geri bildirim almak ve tartışma yapmak üzere her performans sonunda birkaç dakikalık süre ayırın.
8. Gözetmenlerden izlediklerini yorumlamalarını ve performansın vermeye çalıştığı, öne çıkan fikirleri tanımlamalarını isteyin.
9. Bunu takiben gruptan, geri bildirim esnasında değinilmeyen noktaların ne olduğunu kısaca anlatmalarını isteyin. Bunu her mim gösterisi için ayrı ayrı uygulayın.

Bilgilendirme ve değerlendirme

Şimdi etkinliği gözden geçirin.

- Bu etkinlik hakkında katılımcılar neler hissetti? Başta düşündüklerinden daha mı kolay yoksa daha mı zordu? Etkinliğin en zor yanları ya da sunulması en zor şey(ler) neydi?
- İnsan hakları konusunda katılımcılar yeni bilgiler edindiler mi?
- Gruplar arasındaki benzerlikler ve farklılıklar neydi? İnsan hakları düşüncesi hakkında temel bir anlaşmazlık var mıydı? Neden?

Kolaylaştırıcılar için ipuçları

Bireyler insan hakları kavramı hakkında tamamen umursamaz olmadıkları sürece, bu etkinliği kolaylaştırıcının asgari yönlendirmesiyle yürütmek daha ilginç olacaktır. Bu etkinlikteki asıl maksat, gençlerin yaşamları boyunca edinmiş oldukları insan haklarına ilişkin izlenimleri ve bilgileri ifade etmelerini sağlamaktır. Çalışmaya başlamadan önce gruba bu noktayı aktarın. Bunu söylemek, katılımcıların insan haklarının tam olarak ne olduğunu "bilmek" konusunda kendilerini baskı altında hissetmemelerini sağlayacaktır.

Şunu açıklığa kavuşturun: Katılımcıların görevi "genel olarak insan hakları"nın ne olduğunun bir portresini çıkarmaktır, bir ya da birkaç farklı insan hakkının ne olduğunu aktarmak değil. Genel noktalarını anlatmak için insan haklarından birini seçebilirler. Ancak akıllarında bulundurmaları gereken şey, farklı insan haklarının ortak yönlerinin ne olduğunu anlatmaya çalışmaları gerektiğidir. Bölümün sonunda gözetmenlerin "insan hakları nedir?" sorusuna yanıt verebilmeleri (ya da bunu yapmaya başlamaları) gerekir.

Oyunculuk konusunda yeteneksiz olduğunu düşünen kişilerin aktif rol oynamaktan geri kalmalarına engel olun! Herkesin oynayabileceği birçok rol olduğunu söyleyin. Aynı zamanda grubun tamamının hoşuna gidecek bir şey olması gerektiğinden bahsedin. Sıradışı sahne malzemeleri –tava, oyuncak araba, şapka, yastık, taş, çöp kutusu kapağından yaratılacak herhangi bir şey–, performanslara renk katabilir, yaratıcı fikirlerin ortaya çıkmasını sağlayabilir.

Çeşitlemeler

Bu etkinliği bir çizim alıştırması şeklinde de uygulayabilirsiniz: İnsan haklarına ilişkin temel fikirleri ifade etmek üzere grubun –gene hiçbir kelime kullanmadan– bir poster sunumu yapmasını sağlayın.

Grup üyeleri, bu etkinliği bir giriş alıştırması olarak kullanmak yerine, kılavuzdaki birkaç etkinliği uyguladıktan sonra ya da araştırma yaptıktan sonra edindikleri fikirleri netleştirmek ve örgütlemek için kullanabilirler.

İzleme önerileri

İnsan hakları temasını içeren oyunları ya da edebiyat eserlerini inceleyin. Yaşadığınız yerdeki insanlar tarafından sergilenecek bir drama gösterisi organize edin.

Eğer grup üyeleri belirli bazı insan haklarını ele alarak devam etmek istiyorlarsa, sayfa 103'te yer alan "Çocuk Hakları" etkinliğindeki "Çocuk Hakları Sözleşmesi"ni incelemeleri iyi bir fikir olabilir.

Eylem fikirleri

Mim gösterilerini geliştirebilir ya da bunları grubun tamamının ürünü haline getirerek grup dışındaki kişilere sunabilirsiniz. Poster sunumunu tercih ederseniz, bir poster sergisi düzenleyebilirsiniz. Her iki fikir de İnsan Hakları Günü'nü kutlamak için kullanılabilir.

Önemli gün

10 Aralık
İnsan Hakları Günü

Herkes eşit – herkes farklı

"Tüm insanlar evrensel anlamda eşit, bireysel anlamda farklıdır.
Evrensel eşitliğe ve bireysel farklılıklara saygı gösterilmesi gerekir" *

KONULAR

AYRIMCILIK

GEN. İNSAN HAKLARI

KÜRESELLEŞME

ZORLUK

DÜZEY 2

GRUP BÜYÜKLÜĞÜ

6-60

SÜRE

40 DAKİKA

Konular	Ayrımcılık ve Yabancı düşmanlığı, Genel insan hakları, Küreselleşme
Zorluk	Düzey 2
Grup büyüklüğü	6-60
Süre	40 dakika
Genel bakış	Bu, bir çeşit sınav etkinliğidir –kısa, ilginç ve kışkırtıcıdır, ancak aynı zamanda grup tartışması için de mükemmel bir zemin hazırlar!
İlgili haklar	• İnsan onuru bakımından eşitlik • Irk, renk, din vs. ayrımı yapılmaksızın haklara ve özgürlüklere sahip olma hakkı • Uyrukluk hakkı
Amaçlar	• İnsan haklarının evrenselliğini ele almak • Katılımcılarda etnik merkezcilik ve kendileri ya da başkalarındaki önyargılara ilişkin farkındalık yaratmak • Bilgiyi eleştirel bir gözle ve bağımsız olarak okuma becerisini geliştirmek
Materyal	• Bilgi materyali • Büyük boy kâğıt (A3) ya da yazı tahtası kâğıdı ve markörler (isteğe bağlı)
Hazırlık	Bilgi materyalinden her katılımcı için birer tane çoğaltın. İçeriği karatahtaya ya da tepegöz asetatına da yazabilirsiniz (herkesin gördüğünden emin olun).

Yönerge

1. Katılımcılara bu etkinliğin bir çeşit sınav olduğunu söyleyin. Ancak asıl maksadın kimin doğru kimin yanlış yanıtladığını görmek değil, sadece bir başlangıç yapmak olduğunu anlatın.
2. İki alıntıyı ya bilgi materyali olarak dağıtın ya da herkesin göreceği şekilde gösterin. Okumaları için katılımcılara beş dakika süre verin.
3. Daha sonra gruptakilerden bireysel olarak şunlara karar vermelerini isteyin:
   a) ilk metnin kaynağı nedir; hangi kitaptan ya da belgeden alınmış?
   b) ikinci metnin yazarı hangi ülke/bölgedendir?
4. Herkes hazır olduğunda, katılımcılardan üçer kişilik küçük gruplara ayrılmalarını isteyin. Kişisel tercihler üzerine tartışmak ve bunları analiz etmek için 20 dakika süre verin. Aşağıdaki soruları dikkate almalarını ve mümkünse ortak bir yanıt hazırlamalarını söyleyin:
   - Diğer seçenekler yerine neden bu yanıtı tercih ettiler?
   - İlgili metinler, yazarlar hakkında ne anlatıyor?
   - Metinler hakkında ne düşünüyorlar?
5. Gruplar görevlerini yerine getirdikten sonra genel oturuma geçilsin. Her grubun (a) sorusuna verdiği yanıt ilk turda dile getirilsin. Gruplardan, neden böyle cevap verdiklerini açıklamalarını isteyin. İkinci turda (b) sorusunun yanıtları alınsın.

6. Doğru yanıtın İspanyalı yazar Said al-Andalusi olduğunu açıklayın. Daha sonra bilgilendirme ve değerlendirme bölümüne geçin.

Bilgilendirme ve değerlendirme

Etkinliği genel olarak gözden geçirin. Ardından, grubun hazır olduğunu hissediyorsanız önyargı ve etnik merkezcilik konularına geçin. Aşağıdaki sorulara yanıt isteyin (ya genel oturumda ya da gerekli görürseniz küçük gruplarda):

- Sonuç katılımcıları şaşırttı mı?
- Katılımcılar bireysel tercihlerini nasıl belirlediler? Tercihleri tahmine mi dayalıydı? Sezgilerini mi kullandılar? Yoksa bilgileri var mıydı?
- Küçük gruplarda tartışma yaparken katılımcılar tercihleri konusunda fikir değiştirdiler mi? Onları fikirlerini değiştirmeye iten neydi? Diğer katılımcılardan gelen baskı mı, iyi gerekçeler mi?
- Küçük grup tartışmaları esnasında katılımcılar tercihlerini nasıl savundular? Tercihlerinin arkasında tereddütlü mü yoksa kararlı bir şekilde mi durdular?
- Yazar Kuzeyli insanları neden bu şekilde betimlemiş?
- İkinci metin, yazar hakkında, yazarın bakış açısı hakkında ve kültürü hakkında ne gibi ipuçları vermektedir?
- Yazarın görüşleri nereye kadar kendi etnik merkezci bakış açısının ve önyargılarının bir sonucu olabilir? Ya da o dönemde Kuzey Avrupa'da yerleşik olan kültürlerin, yazarınkinden daha az "medeni" olduğunu söylemek doğru olur mu?
- Gruptakiler, başka insanların aynı şekilde tasvir edildiklerini duymuş ya da okumuşlar mı? Örnek verebilirler mi? İkinci sınıf insan muamelesi görmek nasıl bir şeydir?
- İnsanlara sahip oldukları değer verilmediğinde bu durum, genellikle ne gibi sonuçlar doğurur? Katılımcılar geçmişten veya günümüzden benzer örnekler verebilirler mi?
- Önyargının olumsuz etkilerine karşı neler yapmalıyız? Katılımcıların yaşadıkları bölgelerde ya da ülkelerde önyargıya maruz kalan insan ya da gruplar var mıdır? Bunlar hangileridir?

Kolaylaştırıcılar için ipuçları

Sunulan alıntılar (bugünün İspanya'sında bulunan) Kordoba, Endülüs'lü 1029 Miladi /420 Hicri yılında doğmuş, tanınmış bir bilginin kitabındandır. Said al-Andalusi aklı ve bilgi birikimiyle tanınmış bir bilgindi. Ona göre, medeniyet ve bilim Kuran-ı Kerim'e çok yakındı. Kendisi, sadece din üzerine eğitim almamış, aynı zamanda Arap edebiyatı, tıp, matematik, astronomi ve diğer bilim dallarında uzmanlaşmıştı.

O zamanlarda Akdeniz Havzası'nın ve özellikle onu çevreleyen Arap Krallıkları'nın 'medeniyetin' merkezi anlamına geldiğini hatırlamak gerekir. Said'in "Kuzey" olarak adlandırdığı Kuzey Avrupa'nın bilgi seviyesi, Arap dünyası, İran, Çin ve Hindistan'ınki kadar ileri değildi.

Grubun durumuna bağlı olarak, metinleri nasıl daha eleştirel bir gözle okuyabilecekleri konusunda katılımcılara yardımcı olmanız gerekebilir. İkinci metnin, yazar hakkında, yazarın görüntüsü, kültürü hakkında birçok ipucu verdiğini vurgulamanız iyi olur (Örneğin yazarın kıvırcık saçlara ve koyu bir tene sahip olduğunu tahmin etmek gibi). Eleştirel okuma sadece metnin içeriğini anlamak değildir, aynı zamanda bağlamı, yazarın kim olduğunu, neden yazdığını, ne yaptığını anlamaktır. Mesajların (tarih, haberler, şiir, şarkı sözleri, vs.) nasıl okunması gerektiğini anlamak için bunu farketmek önemli bir adımdır. Aynı zamanda mesajla aktarılmaya çalışılan değerlerin farkında olmak gerekir.

Önemli gün

21 Haziran
Dünya Barış ve İbadet Günü

Etnik merkezcilik meselesini anlatmanın etkili bir yolu da, koyu tenli ve kıvırcık saçlı insanlara alışık olan yazarın "zıtlık/karşıtlık" kavramını, "normal" olarak algıladığı unsurlar üzerinden tanımladığını katılımcılara çok iyi bir şekilde göstermektir. Önemli bir diğer nokta katılımcıların, tartışma sürecinde kültürel farklılıkların bir insanı "daha iyi" veya "daha kötü" yapmayacağını anlamalarına yardımcı olmanızdır. Başkalarını, onlara önyargı beslemeden yargılamanın zor bir eylem olduğunun, bunun sebebinin de kendi kültürel perspektifimizi "norm" olarak almamız olduğunun altını çizmek gerekir. Kendi etnik merkezciliğimizi kabul etmek diğer insanların etnik merkezciliğini kabul etmede önemli bir adımdır. Bu da farklı kültürden insanlarla daha başarılı iletişim kurmak için atılacak önemli bir adım olacaktır.

Etkinliğin sonunda konuları biraz daha irdelemek ve öne sürülen fikirleri tartışmak için biraz süre ayırın. Örneğin, tarih öğretimi ve diğer kültürler hakkında bize ne ölçüde (ya da ne kadar düşük seviyede) bilgi aktarıldığını tartışabilir, bunun analizini yapabilirsiniz.

Not: Metin, Said al-Andalusi tarafından yazılmış, Sema'an I. Salem ve Alok Kumar tarafından tercüme edilmiş olan *"Book of the Categories of Nations – Science in the Medieval World", University of Texas Press, Austin, 1991* kaynağından alınmıştır.

İzleme önerileri

İnsan haklarının evrenselliği üzerine eğilmek isterseniz yaratıcılık ve drama içeren ve sayfa 86'da yer alan "İfade et" etkinliğini uygulayabilirsiniz.

BİLGİ MATERYALİ

Herkes eşit – herkes farklı sınavı

1. Aşağıdaki metnin kaynağı nedir? Hangi kitap ya da belgeden alınmıştır?
"Doğu'dan Batı'ya, Kuzey'den Güney'e, dünya üzerindeki tüm insanlar tek bir grubu meydana getirir; (insanlar) üç belirgin özellik açısından birbirlerinden ayrılırlar: Davranış, fiziksel görünüm ve dil."

Aşağıdaki yanıtlardan birini seçin:
❑ Irkçılığa ilişkin UNESCO Bildirgesi, 1958 ❑ Herodot "Tarih" M.Ö. 440 ❑ Vedalar, Hindistan, yaklaşık M.Ö. 1000
❑ "Herkes eşit – herkes farklı" gençlik kampanyası raporu, Avrupa Konseyi, 1996 ❑ Said Al-Andalusi, 1029 Miladi / 420 Hicri
❑ Hiçbiri

2. Aşağıdaki metni kaleme alan yazar dünyanın hangi ülkesi/bölgesindendir?
"Kuzey'in (Avrupa'nın Kuzey'i) en uç kısmında yaşayanlar güneşe çok uzak olmaktan dolayı sıkıntı çekmişlerdir. Orada hava soğuk ve gökyüzü bulutludur. Sonuç olarak, yaradılışları soğuk, davranışları ise kabadır. Bu yüzden vücutları kocamandır. Renkleri beyaza dönmüştür, saçları ise cansızdır. Anlama meraklarını, algılama keskinliklerini kaybetmişlerdir. Cehalet ve tembelliğin etkisi altında kalmış, bitkinlik ve aptallığın istilasına uğramışlardır."

Aşağıdaki yanıtlardan birini seçin:
❑ Çin ❑ Avrupa ❑ Hindistan ❑ Afrika ❑ İran ❑ Hiçbiri

(*) Gençler tarafından teklif edilen İnsanların Hakları ve Ödevleri Bildirgesi'nin birinci maddesidir. Bu bildirge Strasbourg'taki Avrupa Sarayı'nda Les Humains Associés ve 26 Ağustos 1989 Bildirgesi Derneği (AD 89) girişimiyle 80 farklı milliyetten 500 genç tarafından oluşturulmuştur. www.humains-associes.org

Âşîk'in öyküsü

Çocuk işçiliği, birçok aile ve topluluk için önemli bir gelir kaynağıdır.
Bu duruma engel olunduğunda en fazla çocuklar zarar görecektir. Peki gerçekten öyle mi?

Konular Çocuklar, Sosyal Haklar, Küreselleşme

Zorluk Düzey 3

Grup büyüklüğü 5+

Süre 90 dakika

Genel bakış Bu etkinlik küçük gruplarda yapılacak tartışmalar yoluyla şu konulara yönelir:
- Çocuk işçiliği ile ilgili gerçekler
- Çocuk işçiliğinin nedenleri ve nasıl sona erdirileceği

İlgili haklar
- Zararlı çalışma biçimlerinden ve sömürüden korunma hakkı
- Eğitim hakkı
- Oyun oynama ve boş zamanları değerlendirme hakkı

Amaçlar
- Çocuk işçiliği ile ilgili gerçekler hakkında bilgi düzeyini artırmak
- Sorunun karmaşıklığı hakkında eleştirel düşünme becerisini geliştirmek
- Adalet ve çözüm üretmede sorumluluk duygusunu aşılamak

Materyal
- "Âşîk adındaki erkek çocuğun hayatına dair" sayfasının fotokopisi (her katılımcıya birer adet)
- Tükenmez kalemler ve markörler
- Yazı tahtası kâğıdı ya da büyük boy kâğıtlar (A3)

Hazırlık
- Büyük boy (A3 boyutundaki) kâğıtlara ya da yazı tahtası kâğıtlarına "Çözüm önerileri" şemasının kopyasını çıkartın (Her küçük gruba bir tane düşecek şekilde, ayrıca genel oturum için de bir tane)
- Etkinlik sırasında kullanmak üzere aşağıda aktarılan bilgileri toparlayın

KONULAR

ÇOCUKLAR

SOSYAL HAKLAR

KÜRESELLEŞME

ZORLUK

DÜZEY 3

GRUP BÜYÜKLÜĞÜ

5 YA DA DAHA FAZLA

SÜRE

90 DAKİKA

Yönerge

1. Katılımcılara etkinliğin Pakistan'da işçi olarak çalışan bir çocuk olan Âşîk üzerine bir örnek olay çalışması olduğunu anlatın. Amaç Âşîk'in durumunu değiştirmek üzere uygulanabilir yöntemler bulmaya çalışmaktır.
2. Isınmak için bir tur "hikâye anlatma" egzersizi yapın. Âşîk'in hayatından bir günlük kesiti anlatan, hayal ürünü, yaratıcı bir öykü oluşturun. Çemberdeki her kişiden sırayla bir cümle ekleyerek öyküyü geliştirmesini isteyin.
3. Katılımcıları her bir gruba en fazla 5 kişi düşecek şekilde küçük gruplara ayırın. Âşîk'in hayatına dair bilgileri içeren sayfalardan her katılımcıya birer tane dağıtın. Okuma ve yorumları paylaşma için 5 dakika ayırın.
4. Her gruba "çözüm önerileri" sayfasından dağıtın. Görevlerinin, Âşîk ve diğer çocuk işçilerin karşılaştığı sorunlara bir beyin fırtınası vasıtasıyla çözümler bulmak olduğunu anlatın. İlgili sütunlara, sorunu "yarına kadar", "gelecek aya kadar" ve "gelecekte" çözmek

için alınması gereken önlemleri/atılacak adımları yazmalılar. Bu görevi yerine getirmek ve durumu raporlayacak bir konuşmacı seçmek için tam 30 dakikaları var.

5. Genel oturuma geçildiğinde, her sütuna ne yazıldığını gruplar sırasıyla aktarsın. Ortaya çıkan fikirleri yazı tahtasına özetleyin. İstiyorsanız ortaya çıkan fikirler üzerinde tartışın, fakat zaman kısıtına dikkat edin!
6. Bu bölüm sona erdiğinde derinlenmesine tartışma yapmak üzere değerlendirme bölümüne geçin.

Bilgilendirme ve değerlendirme

Tartışmanın derinliği katılımcıların bilgi düzeyine bağlı olmakla birlikte, katılımcıların çocuk işçiliğine ilişkin görüşlerini ve çözüm önerilerini almaya yönelik sorular sormayı deneyebilirsiniz.

- Bu etkinlikten önce katılımcılar çocuk işçiliği olgusundan ne kadar haberdardı? Nasıl bilgi sahibi olmuşlar ve bu bilgileri nereden almışlardı?
- Yaşadıkları ülke ya da şehirde çocuk işçiliği var mı? Çocuklar ne tür işler yapıyor ve neden çalışıyorlar?
- Çocuklar çalışmalı mı? Çalışmak ya da çalışmamak kendi tercihlerine mi bırakılmalı?
- "Çocuk işçiliği, birçok aile ve topluluk için önemli bir gelir kaynağıdır. Bu duruma engel olunduğunda en fazla çocuklar acı çekecektir." Bu fikre nasıl yanıt verirsiniz?
- Tüketiciler olarak bizler, çocuk işçiliğinden hangi şekillerde faydalanıyoruz?
- Çocuk işçiliği sorununa çözüm bulmak üzere yöntemler üretmenin zorluk derecesi neydi? Üç sütundan hangisi –"yarına kadar", "gelecek aya kadar" ve "gelecekte"– doldurulması gereken en zor sütundu? Neden?
- Çocuk işçiliği hakkında birçok ulusal ve uluslararası bildirge yayınlandı, konferanslar düzenlendi. Peki bu sorun neden hâlâ büyük ölçekli bir sorun olarak dünyayı meşgul etmeye devam ediyor?
- Bu sorunun çözülmesinden kimler sorumlu olmalı? (Farklı bir renkte kalem alın, önerileri tahtaya yazın.)
- Senin ve benim gibi sıradan insanlar bu sorunu çözebilir mi? Nasıl ve ne zaman?

Kolaylaştırıcılar için ipuçları

Eğer katılımcılar çocuk işçiliği hakkında çok az bilgiye sahiplerse etkinliğe çocuk işçiliği hakkındaki bazı bilgileri ve çocuk işçiliğinin doğurduğu sonuçları aktararak başlayın. Bunu yapmanın eğlenceli bir yolu aşağıdaki istatistikleri bir sınav formatında kullanmak olabilir.

Çalışma gruplarına, yarın ve gelecek aya ilişkin ilk iki sütun için fikir üretmenin zor gelmesi katılımcılarda güçsüzlük ve endişe duygularına yol açabilir. Bu durumda aşağıdaki ifadeleri okuyarak katılımcıları motive edebilirsiniz:

"Çok büyük bir görev, fakat denetimi güç veya sıkıntı verici olacak kadar büyük değil. Gelişmekte olan ülkelerin çocuk işçiliğiyle mücadele etmesine değer. Bu çalışma, çocuk işçiliğinin asıl nedeninin kaynak kıtlığı değil, çocuk işsizliğini önlemeye yönelik heyecan yetersizliği olduğunu gösterecektir. Bu durumun devam etmesine izin vermeyelim."

M.C. Mehta / Tami Nadu Devleti ve Diğerleri davasına bakan Yargıtay, Hindistan, 1986.

Katılımcılar bir soruna etkili ve kalıcı çözümler bulmak için genellikle nedenleri belirlemenin gerekli olduğunu görürler. Nedenler analiz edildikten sonra, çözümler daha açık hale gelir. Bu

durumu, özellikle de çözüm bulma noktasında tıkandılarsa çalışma gruplarına açıklamanız gerekebilir.

Çözüm önerisi geliştirme sürecini hızlandırmak için aşağıdakilerden birini veya birkaçını önerebilirsiniz:

- çocukların emeğine daha az ihtiyaç duyulması için yoksulluğun azaltılması
- çocuk emeğine daha az ihtiyaç duyulması için yetişkinlerin aldıkları ücretlerin artırılması
- çocukların ihtiyaçlarına daha iyi yanıt verecek şekilde eğitimin geliştirilmesi, çekici hale getirilmesi
- çocukların çalıştırılmasına karşı uluslararası standartların geliştirilmesi
- çocuk işçilerin ürettikleri ürünlerin yasaklanması
- Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ)'ne üye olmanın şartı olarak asgari istihdam standartlarının geliştirilmesi

Etkinliği daha ilginç hale getirmek için yerel ya da küresel düzeyde çocuk işçiliğiyle ilgili güncel haberleri kullanın.

Çeşitlemeler

Çocuk işçiliği hakkında katılımcıların bilgi düzeyini yükseltmek istiyorsanız, etkinlikten önce bir sınav yapabilirsiniz. ILO (Uluslararası Çalışma Örgütü)'nün İnternet sayfasında (*http://www.us.ilo.org/teachin/ilokids/whatis.html*) ya da UNICEF'in İnternet sayfasında (*www.unicef.org/teachers/protection/access.htm*) birçok sınav örneği bulunmaktadır.

İzleme önerileri

Çocuk işçiliğine karşı yürütülen gençlik kampanyaları hakkında daha fazla bilgi edinmeye çalışın, örneğin, "Çocuklar çocukları özgür kılabilir (*Kids Can Free the Children*)", 12 yaşındaki Kanadalı bir erkek çocuk tarafından oluşturulmuş bir çocuk hakları vakfıdır (*www.icomm.ca/freechild/*).

Daha fazla bilgi

5. Bölümde çocuklar ve sosyal haklarla ilgili arka plan bilgisinin yer aldığı kısımda çocuk işçiliği istatistikleri bulunmaktadır. Bunun yanısıra, bu bölümde çocuk emeğinin nerelerde kullanıldığı, çocuk işçiliğine ilişkin uluslararası hukuk kuralları ve çalışmanın çocuk üzerindeki etkilerine dair çeşitli bilgiler bulunmaktadır.

Çocuk işçiliği sorununun bugün ulaştığı boyut bu konuda büyük bir bilgi birikiminin varlığı anlamına gelmektedir. Uluslararası Çalışma Örgütü (*www.ilo.org*), UNICEF (*www.unicef.org*) ve *Save the Children* (Çocukları Kurtarın) (*www.savethechildren.org.uk*) İnternet siteleri bu konuda bilgi sunmaktadır.

Önemli gün

2 Aralık
Uluslararası Köleliğin Yasaklanması Günü

12 Haziran
Dünya Çocuk İşçiliği ile Mücadele Günü

BİLGİ MATERYALİ

Âşîk adındaki erkek çocuğun hayatına dair

Kişisel bilgiler
Adı: Âşîk Haşmir
Yaşı: 11
Milliyeti: Pakistanlı
Aile: Anne-baba, büyükanne ve büyükbabalar, 1 kız ve 3 erkek kardeş
Aile geliri: Aylık yaklaşık 70 Euro

Mesleki bilgiler
"*Meslek*": Bir tuğla fabrikasında işçi
Çalışma Saatleri: Günde 12 ila 16 saat (1/2 saat mola) – haftada 6 gün
Çalışma performansı: Günde yaklaşık 600 tuğla
Ücret: 1.000 tuğla için 1,3 Euro (% 50'si ailenin borç ödemesine gidiyor)
5 yaşından beri çalışıyor

Diğer bilgiler
Ailenin iki yıllık, tutarı 6.000 Pakistan Rupisi (110 Euro) olan bir borç ödemesi yapması gerekiyor. Borç faiziyle birlikte ödemeleri gereken toplam rakam 280 Euro'yu bulmuş durumda.
Âşîk babası tarafından 3 aylığına okula yollandı fakat fabrika sahibi Âşîk'i okuldan uzaklaştırdı ve yeniden fabrikaya getirdi. Babası ise bu yaptığından dolayı cezalandırıldı.
Ailenin geliri çocukları okula göndermek, gıda ve sağlık bakımı masraflarını karşılamak için çok düşük ve yetersiz.
Gerçek bir hayat öyküsüdür.
ILO ve *Free the Children* (Çocuklara Özgürlük) belgelerinden derlenmiştir.
Kaynak
Free the Children kampanyaları: *www.freethechildren.org*

Çözüm önerileri

Âşîk ve onun durumundaki çocuk işçiler için ne yapılabilir?

Yarına kadar?	Gelecek aya kadar?	Gelecekte?

Dikkatli ol, gözümüz üstünde!

Hiç kimse, elinden pek bir şey gelmediği için hiçbir şey yapmayan birinden daha büyük bir hata yapmış olamaz.

Konular	Küreselleşme, Sosyal haklar, Yurttaşlık
Zorluk	Düzey 4
Grup büyüklüğü	Herhangi
Süre	150 dakika
Genel bakış	Bu etkinlikte katılımcılar tarafından ulusötesi şirketlerin üretim yaptıkları ülkeyi değiştirerek yol açtıkları sonuçlara ilişkin bir kamuoyu bilinçlendirme kampanyası tasarlanır.
İlgili haklar	• Adil ve uygun çalışma koşullarından yararlanma hakkı • Sendika kurma hakkı • Sosyal güvenlik hakkı
Amaçlar	• Ulusötesi şirketlerin üretim yaptıkları ülkeyi değiştirmelerinin doğurduğu sonuçları yerel ve küresel düzeyde analiz etmek • İnsan hakları aktivizmini geliştirmek • Yaratıcılık ve hayalgücünü kullanmayı teşvik etmek
Materyal	• Kampanya sembolü olarak kullanmak üzere yapışkan etiketler • Poster yapmak için büyük boy kâğıtlar ya da yazı tahtası kâğıdı • Broşür yapmak için A4 boyutunda kâğıtlar (isteğe göre renkli olabilir) • Bant ve yapıştırıcı • Renkli markörler ve tükenmez kalemler • Makas • İçindeki resimleri kullanmak üzere gazete, dergi, broşür ve çeşitli basılı materyal
Hazırlık	• Durum raporu ve kampanya amaçlarından her katılımcıya birer tane düşecek şekilde çoğaltın

KONULAR

KÜRESELLEŞME

SOSYAL HAKLAR

YURTTAŞLIK

ZORLUK

DÜZEY 4

GRUP BÜYÜKLÜĞÜ

HERHANGİ

SÜRE

150 DAKİKA

Yönerge

1. Bu etkinlikte, özellikle ulusötesi şirketlerin üretim yaptıkları yeri değiştirmelerine odaklanılarak küreselleşme konusunun işlendiğini açıklayın.
2. Katılımcılara bu konuda neler bildiklerini ve medyanın bu konuyu nasıl yansıttığını sorun.
3. İyi bir tanıtım kampanyasının nasıl olması gerektiği üzerine bir beyin fırtınası yapın.
4. Grubu 3 ya da 4 kişilik küçük gruplara ayırın.
5. Doğu Avrupa Temiz Giysiler Kampanyası'nın (*The Eastern European Clean Clothes Campaign*) küreselleşmenin sonuçları hakkında halkı bilgilendiren bir kampanya örneği olduğunu anlatın. Durum raporunu dağıtın.

6. Etkinlik için sahneyi düzenleyin. Gruptan bir sivil toplum örgütü olan Doğu Avrupa Temiz Giysiler Kampanyası (DATGK)'nın çok kısa bir süre önce Avrupa Konseyi'nden parasal bir yardım aldığını hayal etmelerini isteyin. Karşı karşıya bulunduğu kaynak sorunlarından dolayı bu örgüt önceden sadece çok az sayıda ülkede küçük ölçekte çalışmalar yapıyordu. Örgütün direktörler kurulu şu anda kampanyayı yenileme ve Avrupa geneline yayma kararı aldı. DATGK şimdi etkinlik katılımcılarını danışman olarak görevlendirmek istiyor.
7. Kampanya amaçlarını (2. bilgi materyali) dağıtın. DATGK'nin sizden bu temel bilgileri kaynak olarak katılımcılarla paylaşmanızı istediğini söyleyin.
8. Her küçük grubun DATGK'nin kendi ülkesindeki faaliyetlerini artırması için bir teklif hazırlaması gerekiyor. Gruplar ilk olarak, hazırlanacak kampanya teklifinin çerçeve niteliğinde kısa bir taslağını çıkarmalılar. Daha sonra, 'kamuoyunu bilgilendirmek' olan birinci amacı karşılayacak daha detaylı teklifler hazırlamalılar. Detaylı teklif şu noktaları içermelidir:
   - faaliyetlerin zaman çizelgesi,
   - önerilen faaliyetlerin listesi (konserler, televizyon ve radyo programları, sokak tiyatrosu, broşürler, vs.),
   - faaliyetlerin gerçekleşeceği mekânlar (okullar, kamu binaları, vs.),
   - ihtiyaç duyulan çalışan sayısı,
   - kullanılacak malzemeler (etiket, poster, vs.)
9. Teklifin açık ve öz olması gerektiğini anlatın. Katılımcılara STK'nın her türlü teklife, özellikle yaratıcı fikirlere açık olduğunu, fakat kampanyanın amaçlarına sadık kalınması gerektiğini önemle vurgulayın. Teklifte, etkinliklerin bu amaca nasıl hizmet edeceğininin gerekçeleriyle sunulması bekleniyor. Daha sonra küçük gruplar tekliflerini STK temsilcilerine sunacaklar, temsilciler de DATGK kuruluna tavsiyede bulunacaklar. Teklifi tasarlamak için grupların 60 dakikası var.
10. Tekliflerin hazırlanması sona erdiğinde sunumlara geçilsin.
11. Tartışma için genel oturuma geçin.

Bilgilendirme ve değerlendirme

Etkinliğin nasıl geçtiğine kısaca bir göz atın. Her gruba sırasıyla, görevlerini nasıl yerine getirdiklerini ve birlikte nasıl çalıştıklarını sorun. Herkes çalışmaya dahil oldu mu? Ortaya çıkan çalışmada katılımcılarda işin bir parçası olduklarına dair bir duygu oluştu mu? Daha sonra küreselleşmeyle ilgili konuları tartışmaya geçin, küreselleşme hakkında ne öğrendiklerini sorun.

- Bir şirketin bulunduğu ülkeyi değiştirmesinin olumlu ve olumsuz yönleri nelerdir? Yerel istihdam oranları üzerindeki etkisi nedir? Ulusal ekonomiye etkisi nedir? Küresel ekonomiye etkisi nedir?
- Çalışanların kendilerine sunulan çalışma şartlarını kabul ederken seçme şansları var mı?
- Bu durumdan kim sorumlu?
- Çalışanlara hakları konusunda eğitim vermek için neler yapılabilir veya yapılmalıdır?
- Önerilen türdeki kampanyalar faydalı mıdır? Neden?
- Bir kampanyayı başarılı kılan nedir?
- Çalışan haklarının korunması alanında çalışan kurumların –STK'lar, sendikalar, Birleşmiş Milletler örgütleri, küreselleşme karşıtı kampanyalar yürüten örgütler– bir şeyleri değiştirdiğini düşünüyor musunuz?

Kolaylaştırıcılar için ipuçları

Arka plan bilgisi bölümünün küreselleşmeye ayrılmış kısmında ulusötesi şirketlerin üretim yaptıkları ülkeyi değiştirme uygulamaları üzerine bilgi bulabilirsiniz. Bu etkinliğe başlamadan önce DATGK'nin ya da benzeri kuruluşların ülkenizde ofisleri bulunup bulunmadığını araştırın.

Bu etkinliğin amaçlarından biri katılımcıların yaratıcılıklarını harekete geçirmektir. Katılımcılara yeni bir kampanya stratejisi yaratmak için tamamen özgür olduklarını belirtin. Bununla birlikte STK tarafından belirlenmiş olan amaçlara sadık kalınması gerektiğini unutmamalılar.

Yönerge'nin 10. maddesinde –grupların çalışmalarını sergiledikleri bölüm– DATGK'yi temsil eden, değerlendirme jüri üyesi rolünü üstlenebilirsiniz. Fakat önerimiz, mümkünse bu görevi üstlenmek üzere, grup çalışmasına dahil olmamış, dışarıdan kişiler bulmanızdır. Bu, etkinliği daha heyecanlı hale getirebilir ve tartışmayı açmaya yardımcı olabilir. Özellikle, bir kampanya sorumlusu ya da küreselleşme konusu üzerine çalışan bir STK sorumlusunu davet ederseniz verimli sonuç alabilirsiniz.

Etkinliğe "uzman" kişiler davet etmeniz durumunda etkinliği iki bölüme ayırmanız iyi olabilir. Birinci bölüm kampanya raporu ve malzemenin üretimi için ikinci bölüm ise tartışma için kullanılabilir.

İzleme önerileri

DATGK ile bağlantıya geçin ve grubun başlattığı çalışmayı geliştirin.
Eğer katılımcılar sosyal haklar ve çalışan hakları konusuyla devam etmek istiyorlarsa sayfa 91'de çocuk hakları temasını işleyen "Âşîk'in öyküsü" etkinliğini uygulayabilirler.

Önemli gün

24 Ekim
Dünya Kalkınma ve Enformasyon Günü

BİLGİ MATERYALİ

1. Durum raporu: Doğu Avrupa Temiz Giysiler Kampanyası

Doğu Avrupa Temiz Giysiler Kampanyası (DATGK) Hollanda'da 1990 yılında hayata geçirilmiş bir işbirliği ağıdır. Amacı, küresel spor giyim endüstrisinin çalışma koşullarını iyileştirmektir. Şu anda yaklaşık 10 Doğu Avrupa ülkesinde Temiz Giysi Kampanyaları yürütülmektedir. Her bir Temiz Giysi Kampanyası, tüketici örgütleri, sendikalar, insan hakları ve kadın hakları örgütleri, araştırmacılar, dayanışma grupları ve aktivistlerden oluşan bir koalisyon niteliğindedir.

Çalışma alanındaki başlıca konular şunlardır:

- Düşük ücretlendirme
- Çalışanların istismar edilmesi (sözleşme yapılmaması, düzensiz çalışma saatleri, mecburî ya da ödemesi yapılmayan fazla mesai, vs.)
- Örgütlenme hakkının reddedilmesi (çalışan hakları aktivistlerinin sindirilmesi)

2. Kampanyanın amaçları

Kampanyanın amaçları şunlardır:

- Kampanyaya destek verilmesi için kamuoyunu ne olup bittiği hakkında bilgilendirmek
- Küreselleşmenin, insan haklarının ihlaline yol açan sonuçlarından bazılarını somut örneklerle göstermek
- Çalışanların insan haklarına karşı gereken saygının artması için şirketler üzerinde baskı kurmak, bunun için çalışan hakları ile ilgili bilgiyi paylaşmak.
- Aynı amaçla yola çıkmış bireyler, örgütler ve kurumlar arasında oluşacak bir işbirliği ağını harekete geçirmek.

İçeri girebilir miyim?

Mülteci evine dön! Eğer elinden gelse dönerdi.

KONULAR

İNSAN GÜVENLİĞİ

AYRIMCILIK

BARIŞ VE ŞİDDET

ZORLUK

DÜZEY 3

GRUP BÜYÜKLÜĞÜ

6-20

SÜRE

60 DAKİKA

Konular İnsan güvenliği, Ayrımcılık ve Yabancı düşmanlığı, Barış ve Şiddet

Zorluk Düzey 3

Grup büyüklüğü 6-20

Süre 60 dakika

Genel bakış Bu etkinlik başka bir ülkeye kaçmaya çalışan bir grup mültecinin durumunun rol oynama yöntemiyle ele alınmasını içerir. Şu konulara değinilmektedir.

- Mültecilerin içinde bulunduğu kötü durum
- Sığınmacılık hakkının verilmesinde ya da reddilmesinde öne sürülen sosyal ve ekonomik gerekçeler

İlgili haklar

- Zulümden korunmak için başka ülkelere sığınma talebi hakkı ve sığınma hakkı
- Zulüm tehlikesi olan yere geri gönderilmeme hakkı (*right of non-refoulement*: Mültecilerin, zulüm görme ya da ölüm riski altında oldukları ülkelerine geri gönderilmeme hakkı)
- Ayrımcılığa maruz kalmama hakkı

Amaçlar

- Mülteciler ve hakları üzerine anlayış ve bilgi düzeyini geliştirmek
- Mültecilerin bir ülkeye girmesinde verilen onay ya da reddin gerekçelerini anlamak
- Ani bir şekilde evlerini terkedip ülkelerinden kaçmak zorunda bırakılan insanlar ile dayanışmayı geliştirmek

Materyal

- Rol kartları
- Sınır geçiş noktasını belirlemek üzere tebeşir ya da mobilya
- Tükenmez kalemler
- Kâğıt

Hazırlık

- Her katılımcı için birer bilgi metni çoğaltın
- Göçmenlik memuru, mülteci ve gözlemcilerin her biri için birer rol kartı çoğaltın
- Rollerin canlandırılması için sahneyi hazırlayın. Örneğin sınırı göstermesi için yere bir çizgi çekin ya da kontrol noktası olan fiziksel sınırı ifade etmesi için bir mobilya ile düzenleme yapın. Göçmenlik ofisinde gişe işlevini görecek bir masa kullanın. Aynı şekilde göçmenlik ofisine girişi ve gümrük kurallarını anlatan çeşitli uyarılar koyun.

Yönerge

1. Katılımcılara bunun, yaşadıkları ülkelerinden kaçıp güvenlik arayışıyla başka bir ülkeye girmeye çalışan bir grup mültecinin canlandırılacağı bir etkinlik olduğunu anlatın.
2. Katılımcıların mülteciler hakkında ne bildiğini ortaya çıkaracak bir beyin fırtınası ile etkinliğe başlayın. Daha sonra tartışma sırasında başvurmak üzere, büyük bir kâğıda ya da yazı tahtası kâğıdına belirtilen noktaları yazın.

3. Gruba odanın düzenini gösterin ve şu metni okuyun. "X ve Y arasındaki sınırda geçirilen karanlık, soğuk ve yağmurlu bir gece. Büyük bir mülteci grubu X'deki savaştan kaçarak buraya geldi ve Y'ye geçiş yapmak istiyor. İnsanlar aç ve yorgun; üşüyorlar. Çok az paraları var. Yanlarında pasaport dışında hiçbir belgeleri yok. Y ülkesinin göçmenlik memurları farklı görüşlere sahip – bazıları mültecilerin geçmesine izin vermek istiyor, diğerleri istemiyor. Mülteciler ümitsiz durumda. Göçmenlik memurlarını ikna edebilmek için çeşitli görüşler öne sürüyorlar."
4. Katılımcıları küçük gruplara ayırın. Bir grup, X ülkesinden gelen mültecileri temsil etsin; ikinci grup Y ülkesinin göçmenlik memurlarından, üçüncü grup ise gözlemcilerden oluşsun.
5. "Mülteciler" ve "göçmenlik memurları" grubundaki kişilerin her biri bir rol üstlenerek neyi savunacaklarına karar versin. Gruptakilere rol kartlarını dağıtın ve hazırlık yapmaları için 15 dakika süre verin.
6. Rol oyununu başlatın. Ne zaman bitireceğinize siz karar verin, ancak on dakika yeterli bir süredir.
7. Gözlemcilere geri bildirimlerini hazırlamaları için beş dakika süre verin.

Bilgilendirme ve değerlendirme

Gözlemcilerden oyun hakkındaki genel görüşlerini paylaşmalarını isteyin. Daha sonra oyunculara, bir mülteci ya da bir göçmenlik memuru olmanın ne gibi duygular yaşattığını sorun. Sonra da ilgili konular üzerine bir tartışma başlatın, katılımcılara neler öğrendiklerini sorun.

- Mültecilerin karşılaştığı muamele ne kadar adildi?
- İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nin 14. maddesine ve 1951 tarihli Mültecilerin Statüsüne İlişkin Sözleşme'ye göre mültecilerin korunma hakkı vardır. Mültecilerin korunma hakkına saygı gösterildi mi? Neden?
- Bir ülkenin, mültecileri geri gönderme hakkı olmalı mıdır?
- Eğer siz bir göçmenlik memuru olsaydınız bunu yapar mıydınız? Mültecilerin kendi ülkelerinde ölüm tehdidi altında olduklarını bilseydiniz ne yapardınız?
- Mülteciler ülkenize giriş yaptıktan sonra ne tür sorunlarla karşılaşıyorlar?
- Mültecilerin kabul edilme aşamasında yaşadıkları sorunların bazılarını çözmek için neler yapılması gerekir?
- Ülkenizde "Ülkesi İçinde Yerinden Edilmiş İnsanlar" (*Internally Displaced Persons*) var mı? Ya da herhangi bir komşu ülkede?
- İnsanların mülteci durumuna düşmemesi için ilk olarak ne yapılabilir, ne yapılmalıdır?

Kolaylaştırıcılar için ipuçları

Mültecilerin neden varolduğu, memleketlerini terk etme nedenlerinin ne olduğu ve nereden gelip nereye gittiklerine ilişkin bilgi ve farkındalık düzeyini anlamak için beyin fırtınası yöntemini kullanabilirsiniz. Bu insanlar nerelerden geliyor ve hangi ülkelere gidiyorlar? Bu şekilde bilgilendirme ve değerlendirme bölümünde nasıl yol alacağınıza karar verebilirsiniz. Ayrıca bu bölümde hangi ek bilgiyi sunmanız gerektiğini belirlemiş olursunuz.

Grup içindeki herhangi bir kişi mülteci statüsündeyse ne yapmanız gerektiğini düşünün. Bu kişiyi, acı dolu hatıraları olması ihtimaline karşı rol oynama esnasında belki de mülteci grubuna dahil etmemeniz gerekebilir.

Üç grubun üye sayısının eşit olması zorunlu değildir. Üç ya da dört gözlemci seçebilir, grubun kalanının rol oynayacak kişiler olmasına karar verebilirsiniz.

Gözlemciler için ek bilgi bölümünü çoğaltabilirsiniz. Bu sayede, diğer gruplar rol oynama için hazırlık yaparken gözlemciler de mültecilerin hakları konusunda bilgi sahibi olurlar.

Sahne karanlık, soğuk ve yağmurlu bir gecede geçiyor. Bu nedenle rol oynama sırasında ışıkları kapatıp, pencereleri açabilirsiniz. Mültecilerin kafasını karıştırmak için sınırdaki kontrol noktasındaki uyarıları farklı (ya da uydurulmuş) bir dilde yazabilirsiniz. İkinci gruptaki göçmenlik memurlarına uyarıların ne anlama geldiğini aktarmayı sakın unutmayın!

Not: Bu etkinlik *"First Steps: A Manual for starting human rights education", Amnesty International, Londra 1997* kaynağından uyarlanmıştır. "Mülteci evine dön! Eğer elinden gelse dönerdi" sloganı, BMMYK (Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği) tarafından yürütülen bir kampanyada kullanılmıştır.

Çeşitlemeler

Oyunu tekrarlayın, bu defa göçmenlik memurları ile mülteciler yer değiştirsinler. Gözlemcilerin şimdi ek bir görevi var: Birinci ve ikinci tur canlandırmalar arasındaki farkları gözlemleyip bunları not etmek; özellikle mültecilerin haklarının daha iyi korunmasına yol açan durumları.

Bunu takip eden bir rol oynama yapabilirsiniz: X ülkesindeki mültecilere yardım etmek üzere BMMYK'dan gönderilecek resmi bir kurulu rol oynamaya katabilirsiniz.

Okul sınıflarında yapılan çalışmalarda, öğrenciler daha sonra BMMYK'nın (*www.unhcr.ch*) rolünü araştırarak bu konu üzerinde yol almaya devam edebilir ve aşağıdaki noktaları içeren bir "resmi rapor" hazırlayabilirler:

- Göçmenlik memurlarının mültecilerin Y ülkesine girişinde ikna olmalarını sağlayan gerekçeler
- Göçmenlik memurları tarafından gösterilen uygunsuz davranışlar
- Y ülkesinin mülteci haklarının korunmasında ne yapması gerektiği konusunda tavsiyeler

İzleme önerileri

Ülkenizde yaşayan mülteciler hakkında, özellikle bu kişilerin günlük yaşantıları içinde karşılaştıkları sorunlar hakkında, daha fazla bilgiye ulaşın. Katılımcılar yaşadıkları yerde faaliyet gösteren bir mülteci derneğiyle irtibata geçebilir, bu derneğin çalışanları ve mültecilerle görüşme yapabilirler.

Mültecilerin sınırı geçip sığınma başvurusunda bulunmasından sonraki olayları içeren bir etkinliğe yer vermek istiyorsanız, sayfa 228'deki "Dil engeli" etkinliğini uygulayabilirsiniz.

Eylem fikirleri

Ülkenize sığınan mültecilerin yararına çalışan yerel ya da ulusal bir örgütle iletişime geçip bu örgütlere nasıl destek olacağınızı görmeye çalışabilirsiniz. Örneğin, bu örgütler temel araç, gereç ve eşyaları toplayıp bunları mültecilere ulaştıracak kişilere ihtiyaç duyuyor olabilirler.

Ek Bilgi

Her yıl milyonlarca insan, savaşın yarattığı zulümden dolayı, evini ve çoğunlukla da ülkesini terketmek zorunda kalıyor. Bu insanlar mülteci oluyor. Çok ani bir şekilde yola çıkmaları ve sahip oldukları maddi varlıkların çoğunu arkalarında bırakmaları gerekiyor. Yolculukları esnasında aileler çoğunlukla dağılıyor. Birçok mülteci yuvalarına geri dönme şansına asla erişemiyor.

Mültecilerin çoğu belli bir süre içinde büyük gruplar halinde bir komşu ülkede güvenlik arayışına giriyor (kitlesel göç hareketleri). Bazı mülteciler ise, güvenlik arayışı içinde çok uzun mesafeler katederek yurtlarından çok uzaktaki havaalanlarında, limanlarda yolculuklarını sonlandırıyor.

1951 senesinde Birleşmiş Milletler tarafından kabul edilen Mültecilerin Statüleriyle İlgili Sözleşme, bugün dünya üzerindeki ülkelerin yarısından fazlası tarafından imzalanmış durumdadır. Sözleşmenin uygulanışını denetleyen Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK) aynı zamanda mültecilere öncelikli olarak insanî yardım konusunda destek veriyor.

Sözleşmeye göre mülteci, ülkesini terketmiş ve ırkı, dini, tabiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri yüzünden, zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için ülkesine dönemeyen kişidir. Bir mülteciye sunulması gereken korunma, zulüm veya ölüm tehlikesi içinde olduğu ülkesine geri gönderilmeme hakkıdır (*right of non-refoulement*: Zulüm tehlikesi olan yere geri gönderilmeme hakkı). Bir hükümet mülteciyi üçüncü bir ülkeye göndermek istiyorsa ve mültecinin üçüncü ülkeden kendi ülkesine gönderilme olasılığı varsa bu kural gene geçerlidir.

Hükümetlerin güvenlik (sığınma) talebinde bulunan mültecilerin iddialarını dinleme yükümlülüğü vardır. Bu ilke 1951 Sözleşmesi'ne taraf olsun ya da olmasın tüm devletler için geçerlidir. 1951 Sözleşmesi, mültecilerin güvenlik için vardıkları ülkede ayrımcılığa maruz kalmamaları ve tüm haklara sahip olmaları gerektiğinden de bahseder.

Bununla birlikte ülkeler kimin "gerçek" mülteci olduğuna dair anlaşmazlık içindedir; zengin ülkeler mültecilerin baskı kurbanları olmadıklarını, istediklerinin sadece daha iyi yaşam şartları olduğunu sıklıkla söylerler. Onları "ekonomik göçmen" olarak adlandırırlar. Hükümetler mültecilerin korkularını çoğunlukla abartılı ve gerçekten uzak bulurlar.

Önemli gün

20 Haziran
Dünya Mülteciler Günü

Dünyadaki Mültecilerin sayısı

Bölge (2006 itibariyle)	Mülteci sayısı
Afrika	5.200.000
Asya	8.600.000
Avrupa	3.700.000
Latin Amerika	2.500.000
Kuzey Amerika	716.800
Okyanusya	82.500
Toplam	20.799.300

Kaynak:
Refugees by numbers (Rakamlarla Mülteciler), 2006, UNHCR Publications.

Önemli mülteci nüfuslarının kaynağı - 1 Ocak 2006 (en büyük on grup)

Geldikleri ülke	Sığındıkları ülkeler	Toplam
Afganistan	Pakistan/İran/Almanya/Hollanda/İngiltere	1.908.100
Sudan	Çad/Uganda/Kenya/Etiyopya/Orta Afrika Cumhuriyeti	693.300
Burundi	Tanzanya/Kongo D. C./Ruanda/Güney Afrika/Zambiya	438.700
Kongo D.C.	Tanzanya/Zambiya/Kongo/Ruanda/Uganda	430.600
Somali	Kenya/Yemen/İngiltere/ABD/Etiyopya	394.800
Vietnam	Çin/Almanya/ABD/Fransa/İsviçre	358.200
Filistin	Suudi Arabistan/Mısır/Irak/Libya/Cezayir	349.700
Irak	İran/Almanya/Hollanda/Suriye/İngiltere	262.100
Azerbaycan	Ermenistan/Almanya/ABD/Hollanda/Fransa	233.700
Liberya	Sierra Leone/Gine/Fildişi Sahili/Gana/ABD	231.100

Kaynak:
Refugees by numbers (Rakamlarla Mülteciler), 2006, UNHCR Publications.

Ülkelerinde yerinden edilenler (ÜYE'ler)

Evinden ayrılmaya zorlanan her insan ille de başka bir ülkeye göçmez; bu insanlara ülkelerinde yerinden edilenler (ÜYE'ler) denir. ÜYE'ler dünyada yerinden edilen insanlar arasında sayısı en hızla artan kesimdir. Avrupa'daki ÜYE'lerin sayısı (3.252.300) mültecilerin sayısından (2.608.380) daha yüksektir. Bunda en büyük yoğunluğu taşıyan ülkeler Bosna Hersek ve eski Sovyetler Birliği ülkeleridir. Bu kişileri mültecilerden ayıran özellik, uluslararası hukukla koruma altına alınmış olmamaları ve birçok yardım türüne erişim sağlayamamalarıdır. ÜYE'lere nasıl en iyi şekilde yardım verilebileceği konusunda uluslararası bir tartışma başlatılmıştır. Bu tartışma ÜYE'lerin refahının kimin sorumluluğunda olduğunu da içermektedir. Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri'nin talebi üzerine, BMMYK bazı ÜYE gruplarına yardım sunmaktadır.

BİLGİ MATERYALİ

Mültecilerin rol kartı

Mültecilerin argümanları ve seçenekleri

Kullanacağınız argüman ve taktikler için hazırlanın; argümanlarınızı grup olarak veya bireysel olarak savunmak size kalmıştır.

Aşağıdakileri veya aklınıza gelen herhangi bir başka argümanı savunabilirsiniz.

- Sığınmak bizim hakkımız.
- Çocuklarımız aç; bize yardım etmek sizin için ahlaki bir sorumluluktur.
- Eğer geri dönersek öldürüleceğiz.
- Hiç paramız yok.
- Gidecek başka yerimiz yok.
- Yaşadığım yerde doktordum.
- Dönüşümüz güvenli hale gelene kadar barınacak yer istiyoruz.
- Ülkenize başka mülteciler kabul edildi.

Oyundan önce aşağıdaki seçenekleri gözden geçirin:

- Göçmenlik memurları istediği takdirde birbirinizden ayrılmaya razı mısınız?
- Sizi geri göndermeye çalışırlarsa geri dönecek misiniz?

Karışık bir grup mülteciyi canlandırıyorsunuz. Hazırlanırken, herkes temsil edeceği kişinin kimliğini, yaşını, cinsiyetini, aile ilişkilerini, mesleğini, servetini, dinini ve yanında taşıdıklarını belirlesin.

Göçmenlik memurlarının rol kartı

Göçmenlik memurlarının argüman ve seçenekleri

Kullanacağınız argüman ve taktikler için hazırlanın; argümanlarınızı grup olarak veya bireysel olarak savunmak size kalmıştır.

Aşağıdakileri veya aklınıza gelen herhangi bir başka argümanı öne sürebilirsiniz:

- Ümitsiz durumdalar: Onları geri gönderemeyiz.
- Eğer onları geri gönderirsek tutuklanmaları, işkence görmeleri ya da öldürülmeleri durumunda bundan biz sorumlu olacağız.
- Mültecileri kabul etmek için hukuki yükümlülüğümüz var.
- Paraları yok, devlet desteğine ihtiyaç duyacaklar. Ülkemiz bunun altından kalkacak durumda değil.
- Gerçek mülteci olduklarını kanıtlayabilirler mi? Buraya belki de daha iyi yaşam şartları için geldiler.
- Geldikleri ülke ile ülkemizin askeri ve ticari ortaklığı var. Onları koruyor gözükemeyiz.
- Belki de ülkemizde ihtiyaç duyduğumuz uzmanlıklara sahiplerdir.
- Ülkemizde yeteri sayıda mülteci var. Kendi insanlarımıza bakmakla yükümlüyüz. Daha zengin ülkelere gitmeliler.
- Eğer onlara izin verirsek başkaları da giriş talebinde bulunur.
- Dilimizi konuşmuyorlar, farklı bir dinleri var ve farklı yeme alışkanlıkları var. Toplumla kaynaşamayacaklar.
- Siyasi sorunlara sebep olacaklar.
- Aralarına karışmış terörist ya da savaş suçluları olabilir.

Oyundan önce aşağıdaki soruları gözden geçirin:

- Mültecilerin hepsini sınırdan geçirecek misiniz?
- Bazılarını mı geçireceksiniz?
- Yaş, meslek, servet gibi unsurlara göre onları ayıracak mısınız?
- Yoksa bunlar yerine farklı bir uygulamaya mı gideceksiniz?

Gözlemcilerin rol kartı

Göreviniz oyunu izlemek. Oyunun sonunda genel bir geri bildirim vermeniz istenecek. Aranızdan bir kişiyi temsilci olarak seçin.

Gözlemlerinizi yaparken, aşağıdakilere de dikkat edin:

- Mülteciler ve göçmenlik memurları tarafından oynanan farklı roller
- Kullandıkları argümanlar ve bunları nasıl sundukları
- Herhangi bir şekilde insan haklarının veya mülteci haklarının ihlal edilme durumu.

Nasıl not alacağınıza karar verin. Örneğin, iki alt gruba ayrılıp bir grubun göçmenlik memurlarını, diğer grubun da mültecileri gözlemlemesine karar verebilirsiniz.

Çocuk Hakları

Cesareti olmayan bir çocuk, yıldızları olmayan gökyüzü gibidir.

Konular Çocuklar, Genel insan hakları, Eğitim

Zorluk Düzey 2

Grup büyüklüğü Herhangi

Süre 60 dakika

Genel bakış Bu etkinlikte Çocuk Hakları Sözleşmesi (ÇHS) üzerine tartışmayı özendirmek için elmas sıralaması uygulanır ve aşağıdaki konulara değinilir:
- Temel insan hakları ve ÇHS kapsamındaki çocukların özel hakları
- Sözleşme kapsamındaki görev ve sorumluluklar
- Bu hakların nasıl savunulacağı

İlgili haklar
- Ailesini bilme ve ailesiyle yaşama hakkı
- Ekonomik sömürüden korunma hakkı
- Yargılanırken özel muamele görme hakkı

Amaçlar
- Çocuk Hakları Sözleşmesi hakkında bilgi sunmak
- Bilgiyi eleştirel olarak yorumlama becerisini geliştirmek ve bunu günlük hayatın bir parçası haline getirmek
- Sorumluluk, dayanışma, adalet ve eşitlik duygularını harekete geçirmek

Materyal
- İfade kartları – her küçük grup için birer deste
- Duvar şeması yapmak üzere büyük boy bir kâğıt
- Markörler
- Küçük grupların bağımsız şekilde çalışması için uygun mekân

Hazırlık
- Sayfa 406'daki özet Çocuk Hakları Sözleşmesi metnine bakın. Maddeleri duvar şeması biçiminde büyük boy bir kâğıda yazın.
- Aşağıda verilen ifade kartlarını gözden geçirin ve ÇHS'ye bakın. Hangi maddelerin etkinliği yürüteceğiniz grupta en ateşli tartışma ortamını yaratacağına karar verin. Hangi konuların grup üyeleri için daha anlamlı olduğunu, hangilerinin en tartışmalı konular olacağını tahmin etmeye çalışın.
- Her küçük grup için birer kart destesi hazırlayın. Karışmaması için her desteyi bir zarfa koyun!

KONULAR

ÇOCUKLAR

GEN. İNSAN HAKLARI

EĞİTİM

ZORLUK

DÜZEY 2

GRUP BÜYÜKLÜĞÜ

HERHANGİ

SÜRE

60 DAKİKA

Yönerge

1. ÇHS'yi gözden geçireceğiniz için kısa bir giriş yapın. Katılımcılara ÇHS hakkında ne bildiklerini sorun. Duvar şemasını gösterip ana maddelerin üzerinden geçin.
2. Katılımcılardan üç ya da dört kişilik küçük gruplara ayrılmalarını isteyin. İçinde ifade kartlarının bulunduğu zarfları dağıtın.
3. Tartışma yaparken elmas sıralamasının nasıl yapıldığını anlatın. Her küçük grup dokuz ifade üzerine tartışma yapacak, bunların kendi hayatlarında ne oranda rol oynadığını, kendilerini ne kadar ilgilendirdiğini tartışacaklar. Daha sonra bu ifadeleri önem sıralamasına

göre elmas formunda yerleştirecekler. En önemli ifadeyi en üste koyacaklar. Onun altına, sonra gelen en önemli iki ifadeyi yanyana yerleştirecekler. Bunların altına ikinci sıradaki ifadeleri takip eden orta düzeyde önemli üç ifadeyi yerleştirecekler. Dördüncü sıraya iki kart konmalı. Beşinci sıraya ise en düşük öneme sahip ifadeyi taşıyan kart konmalı. Bu yöntemle kartlar elmas formunda yerleştirilmiş olacak.

4. Gruplara tartışmaları ve sıralamayı yapmaları için 25 dakika süre verin.
5. Küçük grupların çalışmaları sona erdiğinde tüm katılımcılar mekân içinde dolaşarak diğer grupların sıralamayı nasıl yaptıklarını incelesin. Daha sonra herkesi değerlendirme bölümü için genel oturuma davet edin.

Bilgilendirme ve değerlendirme

İlk olarak gruplardan tartışmalarının sonuçlarını sırayla sunmalarını rica edin. Daha sonra katılımcılara etkinliği nasıl bulduklarını ve neler öğrendiklerini sorun.

- Farklı grupların tartışma sonuçları karşılaştırıldığında ortaya ne çıkıyor? Benzerlikler ve farklılıklar neler?
- Farklı insanların neden farklı öncelikleri var?
- Diğer insanları dinlemiş olmanın bir sonucu olarak, herhangi bir küçük grup vardığı sıralamayla ilgili kararı yeniden değerlendirmeyi düşünüyor mu? En akla yatkın/ikna edici argümanlar hangileriydi?
- Yaşadığınız çevrede genelde saygı gösterilmeyen haklar hangileridir? Neden?
- Sözleşmede yer almayan fakat olması gerektiğini düşündüğünüz haklar var mı?
- Sizce çocukların kendi haklarını koruma altına alan bir sözleşme olmalı mı? Neden?
- Çocuklar kendi haklarını koruma altına alan bir sözleşmeye sahiplerse, 18-30 yaş arasındaki gençlerin de haklarını koruyacak bir sözleşme var mıdır/olmalı mıdır?
- Gençler için kaleme alınmış böyle bir sözleşme hangi özel hakları içermelidir?
- ÇHS ile çocuklar belli haklara sahip olsalar da gerçek hayatta bu hakları çocukların savunması ne kadar gerçekçi bir bakış açısıdır?
- İnsanlar genelde nasıl hak iddia eder?
- Demokratik süreçlere katılım bir hak iddiası yöntemiyse, katılımcılar bugün geldikleri noktada evlerinde, okullarında ya da kulüplerinde "hak iddia etmeye" başlamak için ne yapmalılar?
- Ciddi hak ihlalleriyle karşılaşan çocuklar yaşadığınız toplumda yardım için kime başvurabilirler?

Kolaylaştırıcılar için ipuçları

Elmas sıralamasıyla ilgili daha fazla bilgi 1. Bölüm sayfa 49'daki "PUSULA'yı nasıl kullanacaksınız?" başlığı altında bulunmaktadır. Gruptakilere açıklama yaparken en başta şunu önemle vurgulayın: Kartların doğru ya da yanlış sıralaması yoktur. Katılımcılar, farklı insanların farklı yaşantıları, dolayısıyla farklı öncelikleri olduğunun ve bu farklılıklara saygı duyulması gerektiğinin bilincinde olmalılar. Bununla birlikte, her bir küçük grup sıralama konusunda bir fikir birliği sağlamalıdır. Ne olursa olsun gerçek hayatta, konular önceliklerine göre sıralanmalı ve herkesin en üst düzeyde menfaatine olacak şekilde karar alınmalıdır!

Çeşitlemeler

Dokuz sözleşme maddesi sıralamak yerine, sekiz madde sunabilir ve bir kartı boş bırakabilirsiniz. Dokuzuncu maddeyi grup üyeleri kendileri belirlerler.

İfade kartlarını bir şapka içine doldurun ve katılımcılardan sırayla şapka içinden bir kart çekmelerini ve çektikleri madde hakkında bir dakikalık bir konuşma yapmalarını isteyin. Bu yöntem hakkında bilgi almak için sayfa 150'deki "Bir dakika" etkinliğine göz atın. Küçük gruplardan, seçilmiş sözleşme maddeleriyle ilgili bir olayı anlatacakları kısa bir öykü yazmalarını ya da kısa bir canlandırma yapmalarını isteyin. Öykü ya da canlandırmanın medyadan seçilmesi bir alternatif olabilir, (örneğin bir film ya da tiyatroda canlandırılan, ya da bir kitap ya da bir dergide anlatılan bir olay) canlandırma çalışması şu şekilde geliştirilebilir: Katılımcılar belirli bir olayla başlar, bu olaya ya da ihlale engel olunması ya da bu olayın tekrarlanmaması için çözüm yollarına yer verdikleri doğaçlamalar yapar ya da yöntemler geliştirirler.

İzleme önerileri

ÇHS konusunda uzman bir kişiyi grupla konuşması, sohbet etmesi için davet edin. Bu kişi bir avukat, çocuk yardım hattı yöneticisi, bir çocuk psikoloğu ya da ombudsmanlık ofisinden gelen bir kişi olabilir. Sohbete başlamadan önce çocuk hakları ihlalleri konusunda bir beyin fırtınası yapın (örneğin çocuk istismarı, cinsel taciz, ihmal ve zorbalık konularında). Konuşmacıdan içinde yaşadığınız topluluk içinde kimin sorumluluk taşıdığını öğrenin (örneğin anne-babalar, polis, yardım hatları, sosyal hizmet uzmanları vs). Ayrıca bir hak ihlaline şahit olunduğunda (özellikle bir komşunun çocuğuna kötü muamele etmesi gibi ciddi durumlarda) harekete nasıl geçilmesi gerektiği konusunda konuğunuzdan tavsiye isteyin. Bu gibi konuların ve vakaların özen, ilgi ve dikkatle ele alınması gerekir.

Çocuklar ve genç insanlar çoğunlukla ayrımcılığa uğradıklarını hissederler. Eğer grup üyeleri ayrımcılık konusuna eğilmek istiyorlarsa sayfa 88'deki "Herkes eşit – herkes farklı" etkinliğini yürütmek faydalı olabilir.

Eylem fikirleri

Okulun ÇHS ile tanımlanan ödev ve sorumluluklara ne kadar önem verdiğini anlamak için okul yönetimini, okul politikalarını ve müfredatı gözden geçirin. Sunulan eğitim çocuğun kişilik, yetenek ve becerilerini geliştirmeye mi odaklanıyor yoksa çocukları sınavlara boğan bir sistem mi var? Öğrenciler kendilerini doğrudan etkileyen konularda görüşlerini özgürce ifade etme hakkına sahipler mi? Öğrencilerin görüşlerine gereken ilgi gösteriliyor mu? Farklı şekilde ifade etmek gerekirse, bir okul konseyi var mı, varsa ne kadar etkili? Okul disiplini çocuğun onuruna saygı gösteren bir yaklaşım içinde mi gerçekleştiriliyor? Irkçılık veya zorbalık sözkonusu olduğunda okul yönetimi nasıl bir yöntem izliyor? Hangi alanlarda iyileştirme yapılabileceği ve bu olguları önlemek için hangi önlemlerin alınabileceği konusunda tartışın. "Eyleme geçmek" bölümünde, sayfa 276'daki örneğe bakıp bir proje planlayın. Sakın aceleci davranarak öğretmenleri yersiz yere üzecek ya da sinirlendirecek bir tutum içine girmeyin, özellikle güçlerini ellerinden almaya çalıştığınız için size gücenebileceklerini hissettiyseniz!

Ek bilgi

Sözleşmenin tam metni, çocukların durumuyla ilgili yıllık UNICEF raporları ve çocuk haklarıyla ilgili kitaplar ve yayınlar için 5. bölümdeki çocuklarla ilgili arka plan bilgisi kısmındaki referanslara bakın (sayfa 317).

Önemli gün

20 Kasım
Evrensel Çocuk Günü

BİLGİ MATERYALİ

İfade kartları

Aşağıdaki Maddeleri çoğaltıp keserek ifade kartlarını hazırlayın.

Çocuk kendini ilgilendiren her konuda görüşlerini serbestçe ifade etme hakkına sahiptir. Çocuğun görüşlerine gerekli ağırlık verilecektir. Çocuk, ifade özgürlüğü hakkına sahiptir.

Çocuğun düşünce, din ve vicdan özgürlüğü hakkına saygı gösterilir. Çocuk örgütlenme ve barışçıl bir biçimde toplanma özgürlüğü hakkına sahiptir.

Çocuğun mahremiyetine, aile yaşamına, konutuna veya haberleşme özgürlüğüne keyfi veya hukuka aykırı biçimde müdahale edilemez; çocuklar, insan onuru ve şerefine yönelik hukuka aykırı saldırılardan korunmalıdır.

Çocuğun yetiştirilmesi ve gelişimiyle ilgili sorumluluk öncelikle anne-babaya aittir.

Çocuk eğitim hakkına sahiptir. Devlet ilköğretimi herkes için zorunlu ve parasız hale getirir. Okul disiplini çocuğun insanlık onuruna uygun bir tarzda uygulanır. Eğitim, çocuğun kişiliğinin, zihinsel ve bedensel yeteneklerinin, insan haklarına ve temel özgürlüklere ve içinde yaşadığı doğaya saygısının geliştirilmesine, barış, dostluk, anlayış, hoşgörü ve eşitlik ruhuyla, özgür bir toplumda sorumlu bir insan hayatı yaşamaya hazırlanmasına yönelik olmalıdır.

Çocuk, dinlenme, boş zamanlarını değerlendirme, oyun oynama ve kültürel ve sanatsal yaşama özgürce katılma hakkına sahiptir.

Çocuk ekonomik sömürüden ve gelişimine zarar verebilecek herhangi bir işte çalıştırılmaktan korunma hakkına sahiptir. Çocuk, her türlü cinsel sömürüden ve cinsel istismardan ve fahişelik ya da diğer hukuka aykırı cinsel ilişki, pornografik gösteri veya yayınlarda kullanılmaya karşı korunmalıdır.

Devlet, silahlı çatışma hallerinden etkilenen çocukların korunmasını ve bakımını sağlamak için uygulanabilir nitelikteki her türlü tedbiri alır.

Bir suç işlemekten dolayı sanık olan her çocuk, suçluluğu kanıtlanıncaya kadar masum sayılma; savunmasını yapmak için gerekli hukuki yardımlardan yararlanma; tanıklık yapma ya da suçu itiraf etmeye zorlanmama; mahremiyetine tam olarak saygı gösterilme hakkına sahiptir. Alınan tedbirler, çocuğun iyiliğinin gerektirdiği tarzda ve çocuğun yaşına ve şartlara uygun bir şekilde uygulanır. On sekiz yaşın altındaki çocuklarca işlenen suçlar için ölüm cezası verilemeyeceği gibi, salıverilme imkânı bulunmayacak surette ömür boyu hapis cezası da verilemez.

Farklı Ücretler

Eşit işe eşit ücret!

Konular	Sosyal haklar, Cinsiyet eşitliği, Ayrımcılık, Yabancı düşmanlığı
Zorluk	Düzey 2
Grup büyüklüğü	4+
Süre	90 dakika
Genel bakış	Katılımcıları istihdam piyasasının gerçekleriyle yüzleştirecek bir simülasyondur. Şu konulara değinilir: • Aynı işe farklı ücretler • İşyerinde ayrımcılık • Genç çalışanlara düşük maaş ödenmesiyle ilgili politikalar
İlgili haklar	• Adil ücretlendirme hakkı • Eşit çalışma ve eşit ücret hakkı • Yaş ve cinsiyete dayalı ayrımcılığa maruz kalmama hakkı
Amaçlar	• Katılımcıları işyerinde karşılaşılan ayrımcılık olgusuyla yüzleştirmek • Yaş ve cinsiyet temelli ayrımcılığın bazı durumlarda kabul edilebilir olup olmadığını incelemek • Dayanışma, eşitlik ve adaleti teşvik etmek
Materyal	• "Çalışanların ücretleri" listesinin bir kopyası • Her katılımcı/çalışan için birer etiket • Tükenmez kalemler • Para. Sayfa 265'teki e-paraları kullanabilirsiniz.
Hazırlık	• Etiketleri hazırlayın. Etiketlerin üzerinde çalışanların cinsiyeti ve yaşı bulunmalı. Çalışanların ücretlerinin yer aldığı listeyi referans olarak kullanın. • Katılımcıların nasıl bir iş yapacaklarına karar verin. İhtiyaç duyabilecekleri araçları sağlayın.

KONULAR

SOSYAL HAKLAR

CİNSİYET EŞİTLİĞİ

AYRIMCILIK

ZORLUK

DÜZEY 2

GRUP BÜYÜKLÜĞÜ

4 YA DA DAHA FAZLA

SÜRE

90 DAKİKA

Yönerge

1. Katılımcılara bu etkinlikte birer çalışan olduklarını ve işverenleri (yani siz!) için çalışmaları gerektiğini anlatın. Ücret konusunu düşünmesinler, herkese ödenecektir!
2. Her katılımcıya birer adet düşecek şekilde rastlantısal olarak etiketleri dağıtın.
3. Görevlerini anlatın. Herkes ne yapacağını biliyor olmalı.
4. Katılımcılar çalışmaya başlasınlar!
5. Herkes görevini tamamladıktan sonra katılımcılara ücretlerini almak üzere sıraya girmelerini söyleyin. Her kişiye, çalışanların ücretleri listesinde yer aldığı şekilde yaşları ve cinsiyetine göre ücret verin. Ödediğiniz parayı, herkesin duyması için yüksek sesle sayarak verin. Böylelikle her katılımcı diğerlerinin ne kadar ücret aldığını öğrensin.
6. Eğer katılımcılar şikâyete ya da durumu sorgulamaya başlarlarsa kısa ve öz "gerekçeler" sunun, tartışma ortamının oluşmasına engel olun.

7. Simülasyonu ne kadar sürdüreceğiniz tamamen size kalmıştır. Eğer ortamın iyice gerilmeye başladığını düşünüyorsanız durun! Katılımcılara sakinleşmeleri ve oynadıkları rolden sıyrılmaları için belli bir süre verin, daha sonra bilgilendirme bölümüne geçmek üzere bir çember olarak oturun.

Bilgilendirme ve değerlendirme

Tartışmayı aşamalı olarak yürütün. İlk olarak simülasyonu değerlendirin:

- Aynı işi yaptığı halde diğerlerinden daha fazla (ya da daha az) ücret almak katılımcılarda nasıl duygulara yol açtı?
- Neden bazıları diğerlerinden daha fazla ya da daha az ücret aldılar?
- Diğerlerinden daha fazla ücret aldığınızda neler hissettiniz? Diğerlerinden daha az ücret aldığınızda neler hissettiniz?
- Ülkenizdeki işyerlerinde bu şekilde ayrımcılık yapılıyor mu?

Daha sonra cinsiyete dayalı ücretlendirme hakkında konuşun:

- Herhangi bir işin, bir kadın veya erkek tarafından yapıldığı için düşük veya yüksek ücretlendirilmesi meşru sayılabilir mi? Neden? Meşru sayılabileceği zamanlar var mıdır?
- Bir erkek bir işi bir kadından daha iyi yaparsa ne olur? Bu, kadına daha az ücret verilmesi için yeterli bir gerekçe midir?
- Eğer bir erkek bir kadından daha nitelikli ise, erkeğin daha yüksek ücret alması mı gerekir?
- Sadece erkekler tarafından yapılması gereken işler var mıdır? Evet ise, hangi işlerdir? Neden?
- Sadece kadınlar tarafından yapılması gereken işler var mıdır? Evet ise, hangi işlerdir? Neden?
- Toplumda tutum değişikliği yaratmak için pozitif ayrımcılık uygulanmalı mıdır?

Son olarak yaşa dayalı ücretlendirmeye ilişkin konuşun:

- Ülkenizde yaşa dayalı olarak farklı ücretlendirme yapılıyor mu? Eğer yapılmıyorsa, yapılması gerektiğini düşünüyor musunuz?
- Özellikle gençler sözkonusu olduğunda, böyle bir politika nasıl gerekçelendirilebilir?
- Bu politikaya ilişkin görüşleriniz nelerdir? Olumlu veya olumsuz mu? Bu politika gerekli midir yoksa gereksiz mi? Gerekçelendirerek cevaplayın.

Kolaylaştırıcılar için ipuçları

Büyük bir ihtimalle etkinliği koşullara uyarlamanız gerekecektir. Bazı çalışanları listeden çıkarmak, bazılarını eklemek gerekirse, cinsiyet dengesine ve farklı yaş gruplarının dengeli olmasına dikkat edin. Eğer grubunuz büyükse ya da iki farklı ayrımcılık şekli hakkında derinlemesine tartışma yapmak istiyorsanız, grubu ikiye ayırmak iyi bir fikir olabilir. Böylece, birinci grup, cinsiyet temelli ayrımcılığı tartışırken diğeri yaş temelli ayrımcılığı tartışılabilir.

Bu etkinlik için ne tür görevler uygun olabilir? Her çalışanın aynı görevi yapması gerekmektedir. Ayrıca birkaç kişinin aynı anda yapabileceği işler seçmeye çalışın. Böylece beklemek ve izlemek katılımcılar için sıkıcı hale gelmesin. Aşağıdakileri dikkate alın:

- Çalışmayı dışarıda yürütmek istiyorsanız hava şartları uygun mu?
- Mekân uygun ve yeterli mi?

- İş farklı yaş gruplarındaki erkek ve kadınlar tarafından kolay ve iyi bir şekilde yapılabilecek bir iş mi?
- Güvenli mi?
- Katılımcılar utanç duygusu içine girerler mi? Ya da etik (ahlâkî) nedenlerle çalışmayı reddederler mi?
- Çalışma ne kadar sürecek?
- Çok fazla beceri gerektiriyor mu?
- Birkaç defa üst üste tekrarlanabilir mi?

Görev örnekleri:

- Karatahtayı/beyaz tahtayı temizleyin ve verilen bir cümleyi tahtaya düzgün bir şekilde yazın.
- Kitapları raftan indirin ve bir kutuya doldurun. Kutuyu odanın karşı tarafına taşıyın ve kitapları ikinci bir rafa dizin.
- Kâğıttan uçak ya da basit bir şapka yapın.
- Üç farklı ağaç yaprağı toplayın ve bunları bir kâğıt üzerine yapıştırın.
- Bir kelimenin anlamına bakın ve bunu bir kâğıt parçasının üzerine yazın. (İnsan haklarına ilişkin kelimeler verdiğiniz takdirde etkinlik sonunda kısa bir terimler sözlüğünüz olabilir!)

Ücretleri dağıtırken, verilen her farklı ücret için açıklama yapmanız gerekmektedir. Bunun için uygun "gerekçeler" tasarlamanız gerekir. Gerekçe, gerçek bir duruma dayanabilir ya da tamamen gülünç bir şey olabilir. Örneğin:

- Tökezleyen ya da dili sürçen kişi daha düşük ücret alır
- Gülümseyen ya da mutlu gözüken kişi daha yüksek ücret alır
- Bugün Salı!

Aşağıdaki bilgiler ve 5. bölümdeki arka plan bilgileri tartışma esnasında kaynak kişi olmanız için gerekli bilgileri size sağlayacaktır.

Çeşitlemeler

Bu etkinliği bir simülasyon olarak işlemeyi uygun bulmuyorsanız sunulan bilgiyi katılımcılar tarafından yürütülecek bir tartışmada temel olarak kullanabilirsiniz. Her çalışan için, üzerinde yaptığı işi, yaşı, cinsiyeti ve ücreti bulunan bir 'durum raporu' hazırlayabilirsiniz. Eğitim durumu ve iş tecrübesi gibi ayrıntıları da ekleyebilirsiniz. Buna bir alternatif de farklı çalışanlar için geliştirilmiş derinlemesine örnek olay çalışmaları olabilir. Ancak şunu unutmayın ki sadece tartışmak, simülasyon çalışmasındaki gibi kuvvetli bir duygusal tepkiye yol açmayacaktır.

İzleme önerileri

Birlikte çalıştığınız grup, rol oynama yönteminden hoşlanıyor ve adil ücret ve çalışma şartları için çalışanların haklarını korumada sendikaların rolünü incelemek istiyorsa sayfa 244'deki "Sendika toplantısı" etkinliğini uygulayabilirsiniz.

Ek Bilgi

Çalışanların ücretlendirilmesinde görülen adaletsizlik sorunu ülkeden ülkeye değişir, aynı zamanda sorunun yaş ya da cinsiyet ayrımcılığı temelli olma durumu da farklılık gösterir. Cinsiye-

Önemli gün

1 Mayıs
Uluslararası İşçi Günü

Adil Ücret Hakkı

Uluslararası Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi, Madde 7
"Bu sözleşmeye Taraf Devletler herkesin adil ve elverişli çalışma koşullarından yararlanması hakkını tanır ve özellikle aşağıda belirtilenleri güvence altına alır:
(a) Bütün işçilere sağlanan ücret en azından şunları içerir:
(i) Özellikle kadınların erkeklerin yararlandıklarından daha alt düzeyde olmayan çalışma koşullarına sahip olmaları güvence altına alınarak, eşit işe eşit ücret ile, herhangi bir biçimde ayrıma tabi tutulmaksızın, eşit değerdeki çalışmanın karşılığı olarak adil ve eşit ücret."

Avrupa Sosyal Şartı Madde 7 (5)
Genç işçilerin ve çırakların adil bir ücret ya da diğer uygun ödenekleri elde etmeleri hakkının tanınması.

Madde 4 (3)
Erkek ve kadın çalışanlara eşit değerdeki çalışmaları karşılığında eşit ücret ödenmesi hakkının tanınması.

te dayalı ayrımcılık kadınlara karşı ayrımcılıktan başka bir şey değildir. Kadınlar, tarihsel olarak sosyal, siyasal ve ekonomik alanda dezavantajlı konumda olmuştur. Kadınlara karşı çalışma ortamında yapılan ayrımcılık türleri, iş başvurusu, mülâkat ve işe alım sürecinde gerçekleşen veya terfiye hak kazanma ve eşit ücretlendirmeye ilişkin ayrımcılık durumlarını kapsar. Kadınlar erkeklerle aynı işi yaptıkları halde daha düşük ücret alıyorlarsa bu, adil ücretlendirme hakkının ihlal edilmesi anlamına gelir.

Çalışanlar olarak, gençler de adil bir şekilde ücretlendirilmelidir. Ancak bu noktada, durum karmaşıktır ve ülkeden ülkeye farklılıklar gösterir. Genelde, gençlerin işsizlik oranı yetişkinlere nazaran daha fazladır.

Eşit işe eşit ücret ilkesi genel olarak desteklense de gençlerin ücretlendirmesi özel bir durum olarak ele alınır. Birçok ülkede genç çalışanların aynı iş için yetişkinlerden daha düşük ücret alması için bazı politikalar mevcuttur. Bu politikalar iki temele oturtulmaktadır. Bir yandan, genç insanları istihdam piyasasından uzak tutarak onların okula devam etmelerini ve iyi eğitim almalarını teşvik etmek amaçlanmaktadır. Öte yandan, okulu bırakan gençler, çalışmadıkları takdirde "boş boş gezecekleri" ve başlarını derde sokarak devlete yük olacakları düşünüldüğünde, deneyimsiz ve gerekli becerilerden yoksun da olsalar gençleri istihdam etmek işverenler için hâlâ çekici olabilir. Bu tür politikalar yoluyla gençlerin işsizlik oranının azaltılmasında ulaşılan başarı seviyesi ülkeden ülkeye farklılık göstermektedir.

Avrupa Sosyal Şartı'nın uygulamasından sorumlu organ olan Avrupa Sosyal Haklar Komitesi gençlerin diğerlerinden daha düşük ücret almasını, aradaki fark makûlse ve uçurum hızlıca kapanıyorsa, adil ücretlendirilme hakkına aykırı bulmaz. Örneğin, onbeş-onaltı yaşındakilerin ücretinin yetişkinlerin başlangıç ücretinden % 30 düşük olması kabul edilebilir bir durumdur. Fakat onaltı-onsekiz yaşındakiler için bu fark % 20'yi geçemez. Gençlerin aldığı ücretler her zaman düşük olmayabilir. Çok iyi eğitim görmüş ve bazılarının gözünde çok da para kazanan birçok genç vardır. Örneğin, yeni teknolojilerle ilgili sektörlerde gençler çabuk ilerlemekte, kendilerinden daha yaşlı ve emekliliklerine yaklaşmış çalışanlardan daha yüksek ücretler almaktadır.

BİLGİ MATERYALİ

Cinsiyet ve yaşlarına göre çalışanların ücretleri:

	Cinsiyet	Yaş	Ücret (Ems biriminde)
1.	Erkek	35	100
2.	Kadın	16	30
3.	Erkek	22	70
4.	Kadın	32	90
5.	Erkek	16	50
6.	Kadın	19	60
7.	Erkek	26	100
8.	Erkek	20	70
9.	Kadın	24	80
10.	Erkek	37	100
11.	Kadın	17	30
12.	Kadın	23	80

Alternatifimiz var mı?

"Çocukların geleceğine dair çeşitli kaygılar taşıyoruz. Fakat onların bugünün bireyleri olduğu gerçeğini unutuyoruz!" Stacia Tauscher

Konular	Barış ve Şiddet, Çocuklar, Ayrımcılık, Yabancı düşmanlığı
Zorluk	Düzey 3
Grup büyüklüğü	9-24
Süre	90 dakika
Genel bakış	Bu, aşağıdaki konuların ele alındığı bir rol oynama etkinliğidir: • Bireyler arasındaki şiddet • Zorbalık
İlgili haklar	• Özgürlük ve güvenlik içinde yaşama hakkı • İnsan onuru bakımından eşitlik ve ayrımcılığa maruz kalmama hakkı • Çocukların zararlı eylem ve uygulamalardan (örneğin fiziksel ve ruhsal istismar) korunma hakkı.
Amaçlar	• Zorbalığın nedenlerini ve sonuçlarını kavramak, bu konuda bilgi düzeyini artırmak • Sorunla başetmenin yollarını araştırmak • Zorbalık kurbanlarına karşı empati geliştirmek
Materyal	• Canlandırılacak sahnelerin kopyası (her gruba bir sahne) • "Zorbalık Öyküleri" sayfasının bir kopyası
Hazırlık	Odayı katılımcıların rollerini canlandırmaları için uygun bir mekân haline getirin.

KONULAR

BARIŞ VE ŞİDDET

ÇOCUKLAR

AYRIMCILIK

ZORLUK

DÜZEY 3

GRUP BÜYÜKLÜĞÜ

9-24

SÜRE

90 DAKİKA

Yönerge

1. Katılımcılara etkinliği anlatın. Zorbalık konusunda küçük gruplarda çalışarak kısa oyunlar hazırlayacaklarını açıklayın.
2. Gerekli görüyorsanız kısa bir beyin fırtınası yaparak herkesin zorbalığın ne anlama geldiğini anladığından ve bu olguya okul, kulüp ya da işyerlerinde rastlanabileceği bilgisine sahip olduğundan emin olun.
3. Katılımcıları üç alt gruba ayırın ve her birine sahnelerden birini verin. Prova yapmaları ve rollerine hazırlanmaları için 15 dakika süre tanıyın.
4. Hazır olduklarında, gruplardan sahneleri canlandırmalarını isteyin.
5. Grupların hepsi oyunlarını sunana kadar görüş bildirilmesin. Tüm gruplar sahne aldıktan sonra tartışma yapmak üzere genel oturuma geçin.

Bilgilendirme ve değerlendirme

Bu bölüme oyunları değerlendirerek başlayın.

- Gruplar sundukları sahneyi geliştirmek için gerekli malzemeye nereden ulaştı? Zorbalık üzerine yazılmış öyküler ya da çekilmiş filmlerden mi yararlandılar, yoksa kendi tecrübelerinden mi faydalandılar?

Önemli gün

4 Haziran
Uluslararası Saldırı Kurbanı Masum Çocuklar Günü

- Sahneler gerçekçi miydi?
- Birinci sahnede, gruptakiler nelerin yapıcı olduğunu ve durumun düzelmesinde yardımcı olduğunu düşündüler? Neler durumun düzelmesini engelledi?
- İkinci sahnede, zorbalık yapan bir arkadaşla açık ve dürüstçe konuşmak ne kadar kolaydı? Bu durumda, hangi teknikler iyi sonuç verir, hangileri olumsuz sonuç doğurur?
- Üçüncü sahnede, zorbalığa uğramış bir arkadaşla konuşmak ne kadar kolaydı? Mağdur tarafından kabul görecek bir çözüme ulaşmanın en iyi yolu nedir?

Şimdi üç kişiden aşağıdaki üç "zorbalık öyküsü"nü okumalarını isteyin. "Zorbalık öyküleri" hakkında katılımcıların genel yorumunu almaya çalışın. Daha sonra zorbalığın sebeplerini ve bunun üstesinden nasıl gelinebileceğini araştırın.

- Zorbalığa uğrayanlar sizce neler hisseder?
- Zorbalığa uğrayan kişi bu durumdan sorumlu mudur?
- Zorbalık yapanlar, insanlara zarar vererek bir şey mi kanıtlamaya çalışıyorlar?
- Zorbalık bir şiddet eylemi midir?
- Zorbalık güçle mi ilgilidir?
- Zorbalık kaçınılmaz mıdır?
- Zorbalığa uğrayan bir kişi ile arkadaşsınız. Arkadaşınız bu konuyu sizinle bir sır olarak paylaştıysa, bir yetkiliyi bu konuda bilgilendirmeli misiniz?
- Zorbalığa uğrayan insanlar hakkında oluşmuş genel önyargılar nedir?
- Zorbalık sorununu kontrol altına almaktan kim sorumludur?

Kolaylaştırıcılar için ipuçları

Zorbalık doğrudan ya da dolaylı olabilir. Doğrudan yapılan zorbalık, küfretme, sataşma, itip kakma, vurma ya da saldırma, çanta ve diğer eşyalarını alıp ortalığa saçma, para ve eşyalarını vermeye zorlama ve dini, rengi, engeli ya da alışkanlıkları yüzünden birine saldırma ya da tehdit biçiminde olabilir. Dolaylı zorbalığa örnek, kurbanın sosyal anlamda dışlanmasını sağlamak için dedikodu yapılması olabilir. Bu tarz davranışlar bir ya da birkaç kişi tarafından, özel olarak seçilmiş bir kurban ya da kurbanlar üzerinde uygulanır. Hem doğrudan hem de dolaylı zorbalıkta, temel nokta fiziksel ya da psikolojik yıldırmadır. Bu durum zaman içinde sistematik hale gelir ve sürekli bir taciz ve istismara dönüşür.

Bir sosyal yardım grubu ya da kulüpte, lise ya da çalışma ortamında bu etkinliği yürütüyorsanız sahneleri mevcut duruma uyarlamanız gerekebilir. Grubunuzdaki genç insanların zorbalıkla ilgili kişisel deneyimleri olabileceğini gözönüne alın. Grupları bu duruma göre ayarlayarak sahneleri paylaştırın.

İzleme önerileri

Etkinliği yürüttüğünüz yerde, akran eğiticilerini (genç gönüllüler) çatışma çözme üzerine eğitecek programlar olup olmadığını araştırın. Bir uzman ayarlayıp gruba bir konuşma yapmasını sağlayın. Ayrıca okulda ya da kulübünüzde, akran arabulucularının görev alacakları bir sistemi geliştirmeye çalışın.

Birlikte çalıştığınız grup, okullarında ya da örgütlerinde zorbalık karşıtı politikalar geliştirebilir. Sayfa 201'deki "Irkçılığa yanıt" etkinliğinde ırkçılık karşıtı bir politikanın nasıl geliştirileceğini aktaran yöntem aynı zamanda zorbalık karşıtı politikaların geliştirilmesi için de uygundur.

Birlikte çalıştığınız grup rol oynama etkinliklerinden hoşlanıyor ve çatışma çözme konularını ele almaya devam etmek istiyorsa sayfa 194'teki "Oyun oyna!" etkinliğini gerçekleştirebilirsiniz.

Eylem fikirleri

Ülkenizde, zorbalık konusunda çalışmalar yapan bir grup ya da örgüte ulaşın. Bu gruba, destek vermek istediğinizi iletin.

Özellikle yaratıcı bir grupla çalışıyorsanız, bu gruba kendi oyunlarını yazmalarını ve bunu başkalarına sunmalarını önerin.

Grup üyeleri kendi okullarında ya da topluluklarında zorbalık üzerine bir tartışma organize edebilir ya da bunu yönetebilirler.

Okulunuzda ya da çevrenizde zorbalık mağduru kişilere yardımcı olmak için başka arkadaşlarınızı da işin içine katarak yeni bir grup oluşturun.

BİLGİ MATERYALİ

Canlandırılacak sahneler

Birinci sahne

Bir öğrenci yetkili kişilere başvurarak sınıf arkadaşlarından birinin zorbalığa uğradığını anlatmaya çalışır. Okul müdürü otoriter ve geleneklerine bağlı bir kişidir. Standartların yok olmaya başladığı endişesini taşımaktadır. Günümüz gençlerinin genel davranış şekilleri konusunda çok yetersiz bir kanıya sahiptir. Sınıf öğretmeni ise bu konuyla ilgili sorumluluk almak istemez. Diğer öğretmenler sorunu önemsemezler ve ayrıca zorbalık yapan kişilerin davranışlarının ne için olduğunun pek de farkında değillerdir. Yerel yönetimin ilgili hizmet birimi temsilcisi durumdan kaygı duymaktadır, fakat yoğun iş yükünden dolayı hemen bir müdahalede bulunabilecek durumda değildir.

İkinci sahne

Bir grup öğrenci kendisinden daha küçük bir öğrenciye zorbalık yapan bir arkadaşlarıyla konuşmaya çalışır.

Üçüncü sahne

Birkaç öğrenci, daha büyük öğrenciler tarafından zorbalığa uğrayan bir arkadaşları hakkında konuşmak üzere biraraya gelirler. Arkadaşlarına yardımcı olmak istemektedirler. Ona yardımcı olmak için tüm çözüm yollarını masaya yatırırlar.

Zorbalık öyküleri

Birinci öykü

"12 yaşındayım. Okula gitmekten nefret ediyorum çünkü kimse beni sevmiyor. Buldukları her fırsatta bana çeşitli isimler takan bir grup öğrenci var. Çirkin ve şişman olduğumu, anne-babamın benden utanması gerektiğini söyleyip duruyorlar. En iyi arkadaşım (kız) artık benimle konuşmuyor hatta bu grup içinden bazı çocuklarla arkadaşlık kurmaya başladı. Ondan nefret ediyorum. Kendimi çok yalnız hissediyorum. Anne-babam hakkında söylediklerinin doğru olmasından çok korkuyorum."

Rosanna

İkinci öykü

Bu yıl yeni bir okula başladım. Okulun daha ilk gününden itibaren kız öğrencilerden bazıları bana tuhaf bakışlar fırlatmaya başladı. Sonradan anladım ki erkek öğrenciler bana sıcak davrandığı için kızlar beni kıskanıyormuş. Başka bir okula gitmek istiyorum, bunu istememdeki sebep küçük tehdit notları almam. Ayrıca evdeyken taciz telefonları alıyorum. Birkaç kez de kitaplarımı çaldılar. Geçen hafta okul tuvaletine girdim, arkamdan üç kız daha girdi. Bana bağırdılar, beni bir bıçakla tehdit edip okumak için başka bir okula gitmem gerektiğini söylediler, bana sürtük dediler. Buna artık daha fazla katlanamayacağım. Hem korkuyorum hem de çok öfkeliyim. Okul müdürüyle konuşmaya çalıştım ama derdime pek kulak asmadı. Ne yapacağımı bilmiyorum."

Lisbeth

Üçüncü öykü

En iyi arkadaşım (erkek) okulda bazı öğrencilerin onu rahatsız ettiğinden bahsetti. Ona yardım etmek istedim ve bahsettiği öğrencilerle konuşmaya karar verdim. Konuştuktan sonra bir de baktım ki aynı şeyleri bana da yapmaya başladılar. Artık ikimiz birden zorbalığa uğruyoruz: Bizimle alay ediyorlar, her türlü pisliği yapıyorlar, hatta bizi dövmekle tehdit ediyorlar. Her ikimiz de çenemizi kapamaya karar verdik, çünkü herhangi bir insana başımıza gelenleri anlatırsak işlerin iyice kötüleşmesinden korkuyoruz."

Andrey

Aile içi ilişkiler

"... polis her zaman geç gelir / tabii eğer gelirse."
Tracy Chapman

KONULAR

CİNSİYET EŞİTLİĞİ

BARIŞ VE ŞİDDET

SAĞLIK

ZORLUK

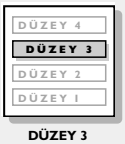

DÜZEY 3

GRUP BÜYÜKLÜĞÜ

6-30

SÜRE

120 DAKİKA

Konular Cinsiyet Eşitliği, Barış ve Şiddet, Sağlık

Zorluk Düzey 3

Grup büyüklüğü 6–30

Süre 120 dakika

Genel bakış Bu etkinlik, çok yaygın fakat üzerinde çok az durulan bir şiddet şekli olan "aile içi şiddet"i konu alır.

İlgili haklar

- Şiddet, işkence ve onur kırıcı muameleden korunma hakkı
- Eşitlik ve ayrımcılığa maruz kalmama hakkı
- Kanun önünde eşit korumaya sahip olma hakkı (ya da mahkemelerde adil yargılanma hakkı)

Amaçlar

- Aile içi şiddet hakkında bilinç uyandırmak ve kadınların insan haklarının ihlali hakkında bilgi düzeyini artırmak.
- İnsan hakları ihlallerini tartışmak ve incelemek için gerekli becerileri geliştirmek
- Aile içi şiddete karşı durmak için empati ve özgüven duygularını geliştirmek

Materyal

- Beyin fırtınası ve grup çalışması için: Büyük kâğıtlar ya da yazı tahtası. Tükenmez kalemler ya da markörler
- Aşağıdaki "Suç tanığı raporları"ndan bir ya da birkaçını seçin ya da kendiniz bir rapor yazın. Her katılımcıya bir tane düşecek şekilde çoğaltın.
- "Grup tartışması için açıklamalar"dan her küçük gruba bir tane düşecek şekilde çoğaltın.

Hazırlık

- Aile içi şiddet mağdurlarına aktif destek veren merkez ve örgütler hakkında bilgi toplayın. Yaşadığınız bölgede ya da çevrenizde bu konuyla ilgili başlıca sorunların neler olduğunu araştırın.
- Üzerinde çalışmak istediğiniz konuları kafanızda tasarlayın. Bunu yaparken katılımcıların kişisel deneyimlerini dikkate alın.

Yönerge

1. "Semtiniz/mahallenizde en sık rastlanan şiddet şekli" üzerine bir beyin fırtınası yaparak grubu etkinliğe hazırlayın. Katılımcıların söylediği her şeyi yazın fakat bu aşamada bunlar üzerinde tartışmayın. Yazı tahtasını herkesin görebileceği bir noktaya koyun (10 dakika).
2. Katılımcılara her birinde iki ilâ altı kişi olacak şekilde küçük gruplara ayrılmalarını söyleyin. En az üç grup olmalıdır.
3. Çoğalttığınız "Suç tanığı raporu" kartlarını dağıtın. Üç farklı kart/olay bulunmaktadır. Aynı olay birden fazla gruba verilebilir. Ayrıca "Grup tartışması için açıklamalar" metninin de birer kopyasını dağıtın.

4. Katılımcılara, suç tanık raporlarını okumaları için beş dakika süre verin. Tartışmalarının bu olaylara odaklanması gerektiğini anlatın. Katılımcılar, bu gibi konular üzerinde tartışmanın çok kişisel olabileceğinin bilincinde olmalıdırlar. Kimse kendisini baskı altında hissetmemeli ya da aktarabileceğinden fazlasını vermeye zorlanmamalıdır.
5. Grup çalışması için katılımcılara bir saat süre tanıyın.
6. Çalışma sona erdiğinde, genel oturumda bilgilendirme ve değerlendirme bölümüne geçin.

Bilgilendirme ve değerlendirme

Grup çalışmasının nasıl geçtiğini gözden geçirin. Suç tanığı raporları ne kadar gerçekçiydi? Sorular ne kadar yerindeydi? Eğer farklı gruplar farklı olaylar üzerinde çalıştıysa, grupların farklı suçlar hakkındaki analizlerini aktarmalarını sağlayın. Daha sonra toplumsal gerçekler üzerine konuşun:

- Yaşadığınız çevrede veya ülkenizde aile içi şiddet ne kadar yaygındır?
- Bu konuya ilişkin insan hakları hangileridir?
- Aile içi şiddetin sebepleri nelerdir?
- Neden erkeklerin kadınlar üzerinde şiddet uyguladığı vakalar, kadınların erkeklere uyguladığı şiddet vakalarından daha fazladır?
- Aile içi şiddet nasıl durdurulabilir? Bu konuda aşağıdakiler neler yapmalıdır veya ne yapabilirler?
  - Devlet kurumları?
  - Yerel topluluklar?
  - Olaya dahil olan kişiler?
  - Arkadaş ya da komşular?
- Grupların sonuçlarını ve tartışma esnasında öne sürülen görüşleri etkinliğin ilk aşamasındaki beyin fırtınasında ortaya çıkan liste ile karşılaştırın. Aile içi şiddet listede var mıydı? Eğer değilse neden?
- Tartışma kapsamında kadınlara karşı şiddetin başka hangi şekilleri ortaya çıktı? Bunları listeye ekleyin.

Ortaya çıkan konular üzerinde daha fazla çalışmak ve daha fazla bilgi edinmek isteyen olup olmadığını sorun. Bu işin nasıl takip edileceği ya da eyleme nasıl geçileceğini tartışın.

Kolaylaştırıcılar için ipuçları

Etkinliği yürütürken hassasiyeti ve gizlilik/mahremiyeti gözönünde bulundurun (bazı katılımcıların evlerinde ya da ailelerinde aile içi şiddete ilişkin deneyimleri olabilir). Kişilerin aktarmak istediklerinden daha fazlasını anlatmak konusunda kendilerini baskı altında hissetmemelerini sağlayın. Etkinliği, katılımcıların hassasiyetlerine göre uyarlama konusunda kendinizi rahat hissedin.

Etkinlik "Aile içi ilişkiler" olarak adlandırıldı. Bunun nedeni, kadınlara yönelik şiddet eylemlerinin çoğunun evde ya da ilişki içindeki insanlar arasında gerçekleşmesidir. Aile içi şiddetin en sık rastlanan şekillerinden biri fiziksel şiddettir. "Suç tanığı raporları" seçimi buna göre yapılmıştır. Öyküler, gerçek mağdur ve suçları içeren vakalar temel alınarak hazırlanmıştır. Bazı ayrıntıları değiştirebilir ya da etkinliği yöresel gerçeklere ve katılımcıların ilgi alanlarına yaklaştırmak için farklı vakalar seçebilirsiniz.

Neyin şiddet eylemi olarak görüldüğü, kişiden kişiye değişir. Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından 1993 yılında benimsenen Kadınlara Karşı Şiddetin Ortadan Kaldırılmasına Dair Bildirge, kadına karşı şiddet terimini "*ister kamusal isterse özel yaşamda meydana gelsin, kadınlara fi-*

ziksel, cinsel veya psikolojik acı veya ıstırap veren veya verebilecek olan cinsiyete dayanan bir eylem veya bu tür eylemlerle tehdit etme, zorlama veya keyfi olarak özgürlükten yoksun bırakma" olarak tanımlar. Kadına karşı şiddet terimi şu halleri içerecek şekilde anlaşılır, fakat bunlarla sınırlı değildir: "*Aile içinde meydana gelen dayak, kız çocukların cinsel istismarı, evlenirken verilen başlık parası, evlilik içi tecavüz, cinsel organları dağlama ve kadınlara zarar veren geleneksel uygulamalar, evli olmayan çiftler arasında uygulanan şiddet; tecavüz, cinsel istismar, öğretim kurumlarında, çalışma hayatında ve diğer yerlerde cinsel taciz, kadın satışı ve zorla fuhuş yaptırma da dahil olmak üzere, toplum genelinde sömürü için fiziksel, cinsel veya psikolojik şiddet uygulanması ve nerede meydana gelirse gelsin, devlet tarafından işlenen ve hoşgörülen fiziksel, cinsel ve psikolojik şiddet durumları...*"

Yaşadığınız bölgedeki yerel destek merkezleri hakkında bilgiye ulaşmada güçlük çekiyorsanız Avrupa Şiddet Karşıtı Bilgi Merkezi (*European Information Centre Against Violence*)'nin web sayfasında (*www.wave-network.org*) ilgili merkezlerin bir veri tabanı bulunmaktadır.

Erkek katılımcılar etkinliğe ya da bazı tartışmalara ciddi şekilde karşı çıkabilir. Burada akılda tutulması gereken nokta, etkinliğin amacının, erkeklerin ya da erkek çocukların diğer erkeklerin yaptıklarından dolayı kendilerini suçlu hissetmeleri olmadığıdır. Bununla birlikte, erkeklerin baskıcı ataerkil sistemin bir parçası olduklarını ve bu sistemde bir rol üstlendiklerini katılımcıların anlamaları ya da tartışmaları önemlidir. Bu bağlamda, kadınlara uygulanan şiddetin erkekler üzerindeki doğrudan ve dolaylı etkilerini incelemek ilginç olabilir.

Bu bölümü, aile içi şiddet kurbanlarına adanacak bir dakikalık sessizlikle kapatabilirsiniz. Bu, etkinliği sonlandırmak için hem etkili bir yöntem olacak, hem de empati ve dayanışma duygularını güçlendirecektir.

Çeşitlemeler

Kadınlara karşı şiddetin bir çok şekli vardır (aşağıda "ek bilgi" başlığı altında yer alan bilgilere bakın). Konunun farklı boyutlarını gündeme getirmek üzere yeni örnek olay çalışmaları geliştirebilirsiniz.

İzleme önerileri

Grup üyeleri, yaşadıkları yerdeki semt/bölge karakolu ya da emniyetten sorumlu birimle irtibata geçerek bu birimlere, aile içi şiddete maruz kalan kişiler yardım için aradıklarında polisin ne yaptığı sorusunu yöneltebilirler. Başka bir seçenek de şu olabilir: Katılımcılar kendilerine en yakın kadın yardım örgütü ya da merkeziyle iletişime geçerek yaşadıkları yerde durumla ilgili rakam ve bilgileri sunacak bir konuşmacıyı çalışma ortamlarına davet edebilirler.

Neredeyse tabu olan başka bir tema ise cinsellik – ve özellikle eşcinselliktir. Eğer grup üyeleri bu konuyu incelemek istiyorlarsa sayfa 156'daki "Cinsellik konuşma zamanı!" etkinliğine bakabilirler.

Eyleme geçmek

Yaşadığınız yerde bulunan bir kadın sığınma evi ya da bilgi merkeziyle veya kadının insan haklarına ilişkin çalışan bir örgütle iletişim kurun ve bu kuruluşun ihtiyaçları hakkında bilgi edinin, onlara nasıl yardımcı olabileceğinizi öğrenmeye çalışın.

Ek bilgi

İnsan haklarına evrensel bir meydan okuyuş

Kadınların ve genç kızların hakları devredilemez ve bölünemez. Bu haklar insan haklarının ayrılmaz bir parçasıdır. Bu durum bu hakların kutsal ya da güven altına olduğunu göstermez. Tam tersine, kadına yönelik şiddet büyük ölçekli bir sorundur. Özellikle genç kızlar, yaşıtları olan erkeklerden daha fazla 'temel hakların ihlali' riskiyle karşı karşıyadırlar.

Kadınlara ve kızlara yönelik şiddet temel bir sağlık ve insan hakları meselesidir. Dünya kadın nüfusunun en az beşte biri, hayatının herhangi bir kesitinde bir erkek (ya da erkekler) tarafından, fiziksel ya da cinsel istismara uğrar. Hamile kadınlar ve genç kızlar da dahil olmak üzere kadınların çoğu ağır, sürekli ve tekrar eden saldırılara maruz kalır.

Kadına yönelik şiddet dünya genelinde, üreme çağındaki kadınlar arasında, kanser kadar sık görülen bir ölüm ya da güçten düşme sebebidir. Kadına karşı şiddet, trafik kazaları ve sıtmanın toplamından daha çok hastalığa ve rahatsızlığa sebebiyet verir. Genç kızlara karşı şiddet, sınırları olmayan küresel bir sorundur; örneğin kadın ticareti, bunun açık bir örneğidir. "Dünya üzerinde kadınların şiddete maruz kalmadığı tek bir ülke dahi yoktur. Bir kadının, şiddet tehdidi altında olmadığı ya da şiddet eylemiyle karşı karşıya kalmadığı bir bölge yoktur. Kadına karşı şiddet, coğrafi sınır, yaş sınırı, sınıf, ırk, kültür farkı tanımaz. Kadına yönelik şiddet kendini farklı yollarla açığa çıkarır."[1]

"Kadına karşı şiddet, kadın ve erkek arasındaki eşitlik önünde büyük bir engel teşkil eden ve eşitsizliği daimi kılan, açık bir siyasi sorundur."[2] "Avrupa Konseyi kararında da belirtildiği gibi "kadın ve erkekler arasında insan hakları açısından eşitsizlik ve dengesizlikler bulunması gerçek anlamda bir demokrasinin ilkeleriyle tutarsızlık içindedir; bu nedenle demokrasi için ciddi bir tehdit oluşturduğu için de açıkça siyasi bir meseledir."[3]

Önemli gün

25 Kasım
Uluslararası Kadına Yönelik Şiddetin Yok Edilmesi Günü

Ömür boyu şiddet

Yaşam döngüsü içinde kadına karşı şiddet

Dönem	*Şiddet türü*
Doğum öncesi	Cinsiyete dayalı kürtaj; hamilelik esnasında maruz kalınan dayağın etkileri
Bebeklik	Doğan kız bebeğin öldürülmesi; fiziksel, cinsel ve psikolojik istismar
Çocukluk	Çocuk evliliği; kız çocuğun sünnet edilmesi; fiziksel, cinsel ya da psikolojik istismar; ensest; çocuk fuhuşu ve pornografi
Ergenlik ve yetişkinlik	Kur ve flört esnasında şiddete uğrama (örneğin kezzap dökülmesi, flört tecavüzü gibi); ekonomik sebeplerle sekse zorlanma (örneğin okul ücretlerinin ödenmesi karşılığında "yaşlı para babaları" ile cinsel ilişkiye giren kızlar gibi); ensest; işyerinde cinsel istismar; tecavüz; cinsel taciz; fuhuşa ve pornografiye zorlanma; kadın ticareti; partneri tarafından uygulanan şiddete maruz kalma, evlilik içi tecavüz; evlenirken verilen başlık parasına ilişkin istismar ve cinayetler; partner tarafından öldürülme; psikolojik istismar; engelli kadınların istismar edilmesi; hamileliğe zorlanma
Yaşlılık	Dul kadınların ekonomik sebeplerden "intihar"a zorlanması ya da öldürülmesi; cinsel, fiziksel ve psikolojik istismar

Kaynak: Violence Against Women Information Pack (Kadınlara Karşı Şiddet Bilgi Paketi)– World Health Organisation, 1997

1 *Avrupa Kadın Lobisi (www.womenlobby.org)*

2 *Durum Raporu. "Violence against women. Action undertaken by the Council of Europe" (Kadınlara karşı şiddet. Avrupa Konseyi tarafından alınan önlemler). Kadın Erkek Eşitliği Bölümü, DG II, Avrupa Konseyi, 2001*

3 *Karar 1216 (2000) Birleşmiş Milletler 4. Dünya Kadın Konferansı takip eylemi (Pekin 1995) Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi.*

İnternette yer alan ek bilgi kaynakları:

Avrupa'da Şiddet Karşıtı Kadınlar Ağı *web sayfası www.wave-network.org.*

Avrupa Kadın Lobisi: *www.womenlobby.org . Buradan "Unveiling the hidden data on domestic violence in the European Union" (Avrupa Birliği'nde aile içi şiddete dair saklı veriler) raporu istenebilir.*

Beyaz Kurdele Kampanyası *"kadına karşı erkek şiddetine son vermeye çalışan en büyük erkek girişimidir". www.whiteribbon.ca.*

EuroPRO-Fem, Avrupa Pro-feminist Erkekler Ağı, *kadınlar üzerindeki erkek egemenliği, erkek şiddeti ve erkek baskısından endişe duyan erkek örgütleri ve projelerini biraraya getirir. www.europrofem.org.*

İstatistiklerin büyük bölümü "Violence against young women in Europe" (Avrupa'da genç kadına yönelik şiddet)'den alınmıştır, Ingrid Ramberg, Avrupa Konseyi, 2001; www.coe.int/hre adresinde mevcuttur.

Sorunun vahametine dair bazı rakamlar

Kadınlara karşı şiddetle ilgili veriler, özellikle aile içi şiddete dair olanlar çok şaşırtıcı olabilir. Bu veriler aynı zamanda sorunun boyutunu, evrenselliğini ve görünmezliğini gözler önüne serer. Avrupa'da her gün beş kadından biri şiddet kurbanı olmaktadır. Avrupa'da her yıl kanser ya da trafik kazalarında ölenlerin sayısından daha fazla kadın aile içi şiddetten ötürü ölmekte ya da ağır şekilde yaralanmaktadır.[4] Her yıl 14.500 Rus kadın aile içi şiddet sonucu hayatını kaybetmektedir.[5]

Avrupa Kadın Lobisi (*European Women's Lobby*) tarafından 1999 yılında Avrupa Birliği'nde aile içi şiddet üzerine yürütülmüş olan bir araştırmayla şu sonuca ulaşılmıştır: AB'de dört kadından biri yakın partneri tarafından bir şekilde şiddet görmektedir. Şiddet eylemlerinin % 95'i ev içinde uygulanmaktadır. Finlandiya'da yapılan bir araştırma (1998) yetişkin kadınların % 52'sinin 15 yaşından itibaren şiddet mağduru ya da fiziksel ya da cinsel tehdit kurbanı olduğunu ve bunların % 20'sinin geçen sene içinde gerçekleştirildiğini ortaya koymuştur. Portekiz'de yapılan bir araştırma (1997) büyük şehirlerin banliyölerinde yaşayan kadınların % 53,3'ünün, kentte yaşayan kadınların % 55,4'ünün ve kırsal bölgelerde yaşayan kadınların % 37,9'unun şiddete maruz kaldığını; şiddet eylemlerinin % 43'ünün aile içinde uygulandığını göstermiştir. Belçika'da yapılan bir araştırma (1998) da kadınların % 68'inin fiziksel ve/veya cinsel şiddet mağduru olduğunu belirlemiştir.[6]

Aile içi şiddet

Kadının insan haklarının ihlali sadece savaşlarda gerçekleşen bir olay değildir; her şeyden önce evde gerçekleşir. "Bu şiddet türünün sahip olduğu 'gizli ve özel (mahrem)' doğası, müdahaleyi ve önlem almayı hep zorlaştırmıştır ve hâlâ da zorlaştırmaktadır."[7]

Yapılan araştırmalara göre, bir kadının mevcut ya da eski partneri tarafından yaralanması, tecavüze uğraması ya da öldürülmesi olasılığı, bunların başka herhangi bir insan tarafından gerçekleştirilmesi olasılığından daha yüksektir. Aile içi şidddet sadece kadınları değil çocukları da (özellikle kız çocuklarını ve genç kızları) etkiler.

Sessiz Tanıklar Sergisi

Bu etkinlik aile içi şiddet ve kadınların öldürülmesi teması üzerine düzenlenmiş bir sergiden esinlendi. Budapeşte'deki Avrupa Gençlik Merkezi'ne *NANE* Kadın Hakları Derneği (*NANE, Women's Rights Association*, Budapeşte - Macaristan) tarafından getirilmiş olan bu sergi Eszter ve Kati'nin öykülerini de içerir. Sergi, aile içi şiddet ve cinayetlerin vahşet boyutu hakkında kamuoyunun bilinç düzeyini artırmayı amaçlamaktadır. Sergi cinayete kurban gitmiş kadınların, "sessiz tanıkların" öykülerini anlatır.

Sessiz Tanıklar (*Silent Witnesses*) ilk olarak ABD, Minnesota'dan çıkmış bir fikirdir. Bugün ulusal bir eyleme dönüşmüş ve 2010 yılına kadar aile içi cinayetleri sona erdirmeyi amaçlayan bir kampanyanın parçası olmuştur. Sessiz Tanıklar sergisi düzenlemek, içinde yaşadığınız topluluk, şehir ya da bölgede aile içi şiddet temasını ele almanın kolay uygulanabilir ve etkin bir yolu olabilir. Sergi nasıl yapılacağı ve düzenleneceğine dair kitaplar bulunmaktadır. Bunların arasında ABD'deki kampanyanın ilk yıllarını anlatan, örnek olarak kullanılabilecek öykülerin bulunduğu "*Results*" (Sonuçlar) adında bir kitap yeralmaktadır. İnternet adresi *www.silentwitness.net*'tir. Bu site aynı zamanda sergi düzenlemiş kişi/kurumları içeren uzunca bir uluslararası irtibat listesine sahiptir.

Not: Kati ve Eszter vakalarının rapor edildiği kaynak; Morvai Krisztina, Terror a családban - A feleségbántalmazás és a jog (Ailede terör - Eşe atılan dayak ve Hukuk), *Kossuth Kiadó, Budapeşte 1998.*

4 *Tavsiye Kararı 1450 (2000) Avrupa'da kadına karşı şiddet. Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi.*

5 *UNICEF Report on Women in Countries in Transition (Geçiş Ülkelerindeki Kadınlar üzerine UNICEF Raporu), Eylül 1999.*

6 *Avrupa Kadın Lobisi.*

7 *Ending domestic violence; actions and measures (Aile içi şiddeti sona erdirmek; eylemler ve önlemler). Bükreş Forumu tutanakları (Romanya), 26-28 Kasım 1998. Kadın-Erkek Eşitliği Yürütme Komitesi. (EG/BUC (99) 1) Avrupa Konseyi 2000, s.13.*

BİLGİ MATERYALİ

Suç tanığı raporu 1

Eszter

1995 yılının Kasım ayında bir gün, Eszter'in kocası eve içkili geldi. İçeri girdiğinde Eszter ve kızının bir komşu ziyaretinde olduklarını farketti. Koca onlara derhal eve dönmelerini emretti.

Eszter ve kızı eve geldiklerinde, koca kapıyı kitledi ve kızına "Annenle kısa bir şey konuşacağım" dedi. Bir balta, süpürge ve bıçak çıkardı.

Karısıyla tartışmaya başladı, onu çamaşır yıkamadığı, yemek pişirmediği ve diğer ev işlerini yapmadığı için suçladı. Bu suçlamaları yaparken onu dövdü; elleriyle kafasına ve yüzüne vurdu. Saçlarını avuç avuç yoldu, onu botlarıyla tekmeledi. Daha sonra kadının bedeninin üst bölümündeki giysileri çıkardı ve daha fazla dövmek niyetiyle onu yatağa fırlattı.

Tüm bunlar 8 yaşındaki kızlarının gözü önünde oldu. Bu esnada kız çocuk, babasına durması için yalvarıyordu. Adam sonunda durdu. Eszter'i yataktan fırlattı ve uykuya daldı.

Eszter o gece öldü.

Suç tanığı raporu 2

Kati

Kati nişanlısı tarafından istismar ediliyordu ve birgün nişanlısından kaçma girişiminde bulundu. Başka bir şehirde kiralık bir daire buldu. Fakat nişanlısı onu telefonla taciz etmeye devam etti. Kati'nin ruhsal durumu bozuldu.

Bir gün, nişanlısı iş çıkışı Kati'ye giderek onun geri dönmesini sağlamaya çalıştı. Onu civardaki bir ormana götürdü. Onu kazağıyla boğmaya çalıştı. Ertesi gün Kati iş yerindeki arkadaşlarına bir gün nişanlısı tarafından boğulup öldürülmekten çok korktuğunu anlattı.

Aradan dört gün geçti. Kati'nin nişanlısı biraz içki içti ve iş çıkışında Kati'yi beklemeye koyuldu. Kati dışarı çıktığında ona vurmaya başladı. Akşam olduğunda, nişanlısı, birlikte akrabalarını ziyaret etmeleri gerektiğine karar verdi. Yolda giderken arabayı birkaç kez durdurdu. Kati, onun içinde bulunduğu durumu görünce onunla seks yapmayı kabul etti, fakat adam çok sarhoştu.

Kati, nişanlısına artık onunla ilgilenmediğini söyledi. Bunun üzerine nişanlısı çok sinirlendi. Uzun bir deri kemerle onu boğdu.

Daha sonra kadının cesedini bir çukura attı. Üstünü ağaç dallarıyla kapattı.

Suç tanığı raporu 3

Z

Z, semtinizde yaşayan bir kadın. Evli ve iki küçük çocuğu var. Bazen kocası sinirlenip onu dövüyor, çoğunlukla elleriyle ve yumrukla. Son zamanlarda, kemer ve süpürge sapı da kullanmaya başladı. İki ay önce Z'nin kafasında bir şişe kırdı. Z evi terketmek istiyor, fakat kocası "Z bunu aklından geçirdiği takdirde bile" onu öldürmekle tehdit ediyor. Z'nin bakması gereken iki küçük oğlu var. Çocuklarını terketmek zorunda olma düşüncesi onu delirtiyor.

Dün hastaneden kırık burnu ve vücudundaki çürükler için rapor aldı. Tüm bunların merdivenden düştüğü için olduğunu söyledi.

Grup tartışması için açıklamalar

I – *Suç analizi* (20 dakika)

1. Anlatılan suçlar hakkında ne düşünüyorsunuz?
2. Böyle bir suç nerede işlenmiş olabilir? Yaşadığınız mahallede olabilir mi?
3. Suç neden işlendi?
4. Böyle bir suç haklı çıkarılabilir mi?
5. Kurban kendini nasıl savunabilirdi?

II – *Toplumsal gerçeklerin aktarılması* (40 dakika)

1. Aile içi şiddet vakaları hakkında bilginiz var mı, ya da bu konu hakkında son zamanlarda bir şey duydunuz mu?
2. Yaşadığınız toplumda görülen aile içi şiddet biçimleri nelerdir?
3. Kurbanlar yardıma gereksinim duyduklarında ne yapabilirler?
4. Aile içi şiddet duyumu aldığında polis müdahale etmeli mi? Yoksa bu, aile içi ilişkilere müdahale olarak ele alınıp "yaraların iyileşmesi için zaman" mı tanınmalı?
5. Bu gibi durumlarda kadın nasıl bir güce sahiptir? Erkeğin gücü nedir?
6. Erkeğin mağdur olduğu aile içi şiddet vakalarına rastladınız mı?
7. Aile içi şiddet nasıl önlenebilir ya da durdurulabilir?
8. Aşağıdakiler tarafından ne yapılabilir?
   a. Kamu kurumları
   b. Yerel topluluk
   c. İlgili kişiler
   d. Arkadaşlar ve komşular

"Kelimeyi çiz" oyunu

Sanatçı olmayanların da hakları vardır!

KONULAR

GEN. İNSAN HAKLARI

MEDYA

YURTTAŞLIK

ZORLUK

DÜZEY 1

GRUP BÜYÜKLÜĞÜ

8 YA DA DAHA FAZLA

SÜRE

45 DAKİKA

Konular Genel insan hakları, Medya, Yurttaşlık

Zorluk Düzey 1

Grup büyüklüğü 8+

Süre 45 dakika

Genel bakış Katılımcıların insan haklarıyla ilgili bir kelimeyi, yaratıcı bir biçimde resmederek anlattıkları bir ekip oyunudur.

İlgili haklar

- Fikir ve ifade özgürlüğü hakkı
- Düşünce özgürlüğü hakkı
- İnsan ve haklar bakımından eşitlik

Amaçlar

- İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi (İHEB) hakkında bilgi düzeyini artırmak.
- Ekip oluşturma ve yaratıcı düşünme becerilerini geliştirmek. Simgelerin kullanımı hakkında bilinç geliştirmek.
- Dayanışmaya ve çeşitliliğe saygıyı geliştirmek

Materyal

- İHEB'de yer alan maddeleri sıralayan duvar panosu
- Büyük boy bir kâğıt ya da yazı tahtası kâğıdı. Puanları yazmak için markör.
- A4 boyutunda kâğıtlar, grup çizimleri için markörler (ekip başına, bir oyun turu için birer sayfa)
- Çizimleri sergilemek için yapışkan bant ya da raptiye

Hazırlık

- İHEB'in sayfa 402'de yeralan özet metnini büyük boy sayfalara çoğaltın.
- Grubun üzerinde çalışmasını istediğiniz hakları seçin ve oyunda kullanılması için bunları listeleyin.

Yönerge

1. Katılımcılardan 4-5 kişilik küçük gruplara ayrılmalarını ve ekipleri için isim belirlemelerini isteyin.
2. Bu etkinlikte ekipler halinde çalışacaklarını anlatın. Her ekipten bir kişiye çizmesi için bir İHEB maddesi verin. Ekibin diğer üyeleri bu maddenin hangisi olduğunu tahmin etmeli. Doğru şekilde tahmin yürüten ilk ekip puan alır. Oyunun en sonunda en fazla puana sahip olan ekip kazanır.
3. Ekiplere birkaç tane kâğıt ve kurşun kalem almalarını ve oda içinde oturacak bir yer bulmalarını söyleyin. Ekipler birbirlerine kulak misafiri olmayacak şekilde oturmalılar.
4. Her ekip içinden bir kişiyi çağırın. Seçilen kişilere listenizdeki haklardan birini verin (örneğin, "işkence görmeme hakkı" ya da "yaşama hakkı").
5. Bu kişilere gruplarına geri dönmelerini söyleyin. Seçilen kişiler çekilen hakkı resmederek anlatmaya, ekibin diğer üyeleri de bunun ne olduğunu tahmin etmeye çalışmalı. Simgeler çizilebilir, fakat numara ya da kelime kullanılamaz. Doğru yanıtı teyit etmek amacı dışında konuşmak yasaktır.

6. Ekibin kalan kısmı sadece tahmin ettikleri kelimeleri dile getirebilirler, fakat soru soramazlar.
7. Her tur sonunda, çizim yapanlara –bitsin ya da bitmesin– yaptıkları çizimin üstüne ilgili insan hakkını yazmalarını söyleyin. Daha sonra kâğıt bir kenara konsun.
8. İkinci bir tur daha oynayın; başka ekip üyelerini çağırarak çizmek üzere farklı bir insan hakkı verin. 7 ya da 8 tur oynayın. Her turda farklı bir kişinin çizim yapması gerekir. Her ekip üyesinin en az bir kere çizim yapmış olduğundan emin olun.
9. En sonunda, gruplara sergilenmek üzere çizimlerini asmalarını söyleyin. Böylelikle farklı hakların farklı yorumları ve tercih edilen simgeler karşılaştırılabilir ve üzerinde tartışılabilir.

Bilgilendirme ve değerlendirme

Etkinliği gözden geçirin. Daha sonra insan hakları konusunda insanların genel olarak ne bildiğine dair bir değerlendirme yapın.

- İnsan haklarını resmetmek katılımcıların beklediğinden daha mı kolaydı yoksa daha mı zordu?
- Belirli bir insan hakkını resmetmek için katılımcılar nasıl bir yöntem seçtiler? Hangi simgeleri kullanmayı tercih ettiler?
- İnsan haklarının her biri için kullanılan simgeler arasındaki farklar nelerdi? Aynı kavramı resmedip yorumlamak için kaç farklı yol kullanıldı?
- Tüm resimlerin üzerinden geçtikten sonra, katılımcıların başlangıçta insan hakları hakkında ne kadar az ya da çok bilgi birikimine sahip olduğunu sorun.
- Katılımcılar, kendi yaşamlarında insan haklarının geçerliliği olduğunu düşünüyorlar mı? Düşünüyorlarsa bu haklar hangileridir?

Kolaylaştırıcılar için ipuçları

Bu etkinliğe başlamadan önce İHEB'i okuyun (sayfa 403), insan hakları ile neyin anlatılmaya çalışıldığı hakkında fikir sahibi olun; örneğin, hakların uluslararası ölçekte garanti altına alındığını, hukuki olarak korunduğunu, insan onuruna odaklandığını, hem bireyi hem de grupları koruduğunu, kimsenin elinden alınamayacağını, hakların birbiriyle eşit ve birbirleriyle bağımlılık ilişkisi içinde olduğunu ve evrensel olduğunu dikkate alın.

Duvar panosunu nasıl kullanacağınıza karar vermeniz gerekir. Eğer katılımcılar İHEB hakkında çok az bilgiye sahiplerse, panoyu etkinliğe başlamadan önce kullanabilirsiniz. Böylelikle katılımcıların neyi tahmin edeceklerine dair bir fikri olur! Eğer katılımcıların bilgi düzeyi yüksekse, çizilmeyen insan haklarını tartışmak üzere panoyu en sonda kullanın.

Kendilerini çizim konusunda yetersiz gören grup üyeleri bu etkinliğin çok zor olduğunu düşünebilirler. Onlara kendilerinden sanat eserleri beklemediğinizi anlatın. Herkesi bir kez denemesi için yüreklendirin. Sonuçta kendileri de şaşırabilir!

Çizilecek hakları belirlemek üzere İHEB özetini kullanın. Şu haklar önerilebilir: Yaşama hakkı, işkence yasağı, adil yargılanma hakkı, ayrımcılık yasağı, mahremiyet hakkı, eğitim hakkı, kölelik yasağı, örgütlenme özgürlüğü, ifade özgürlüğü, uyrukluk hakkı, düşünce ve din özgürlüğü, seçme ve seçilme hakkı, çalışma hakkı, sağlık hakkı, mülkiyet hakkı, evlenme ve aile kurma hakkı ve evleneceği kişiyi seçme hakkı.

Çeşitlemeler

8 kişiden daha küçük bir grubunuz varsa çalışmayı bir grup halinde yürütebilirsiniz; bir kişinin ilk turda çizim yapmasını isteyin, doğru tahminde bulunan kişi ikinci turda çizim yapsın, vs.

Önemli gün

10 Aralık
İnsan Hakları Günü

Takip önerileri

Gruptakiler bu çalışmaya, engellilerin haklarını konu alan, sayfa 209'daki "Beceriyi farket!" etkinliyle devam edebilirler.

Herkes için Eğitim?

İyi bir hafizaya sahip misiniz? Şimdi bunu sınamanın zamanı!

KONULAR

EĞİTİM

KÜRESELLEŞME

YURTTAŞLIK

ZORLUK

DÜZEY 2

GRUP BÜYÜKLÜĞÜ

6-30

SÜRE

90 DAKİKA

Konular	Eğitim, Küreselleşme, Yurttaşlık
Zorluk	Düzey 2
Grup büyüklüğü	6-30
Süre	90 dakika
Genel bakış	Bu etkinlik kapsamında katılımcıların dünya genelindeki eğitim eşitsizlikleri ve "Herkes için Eğitim" amacına nasıl erişileceği ile ilgili kartları çiftler halinde eşleştirmeleri gerekiyor.
İlgili haklar	• Eğitim hakkı • Kişiliğini geliştirme hakkı • Cinsiyet ve toplumsal statüden bağımsız olarak eşitlik hakkı
Amaçlar	• Eğitimi bir insan hakları meselesi olarak ele almak • Dünya genelinde kaliteli eğitime erişim seviyesini eleştirel olarak analiz etmek • "Herkes için Eğitim" amacına ulaşabilmek için sorumluluk aşılamak
Materyal	• Her üç ya da dört katılımcı için bir deste oyun kartı • Her üç ya da dört katılımcı için 2 adet sert kâğıt ya da ince karton (A4 boyutunda) ve yapıştırıcı (tercihe bağlı ama tavsiye edilir) • Makas • 2. bölümde yer alan notlar için kâğıt ve tükenmez kalemler
Hazırlık	• Kartları tanımaya çalışın. • Oyun kartlarının bulunduğu sayfaları çoğaltın ve düzgün durmaları için sert bir kâğıda yapıştırın. Oyun kartlarını (40 adet) kesin. Birbiriyle eş olan kartlar arka arkaya gelmeyecek şekilde kartları iyice karıştırın.

Yönerge

Etkinlik iki bölümden oluşmaktadır: 1. bölüm, hafıza oyunu ve 2. bölüm, konuların raporlanması.

Bölüm 1: Hafıza oyunu (10 dakika)

1. Katılımcılara 20 çift kart olduğunu söyleyin; her çift içinde bir ifade kartı ve bir resim kartı bulunmakta. Katılımcıların görevi kart çiftlerini belirleyerek eşleştirmek. Kartların üzerindeki metinler ya Dünya Eğitim Forumu (*World Education Forum*)'nun "herkes için eğitim" amacıyla ya da genel olarak insan hakları ve eğitim konularıyla ilişkilidir.
2. Oyunun nasıl oynanacağını anlatın. Katılımcılar tarafından üç ya da dört kişiden oluşan küçük gruplar kurulsun. Kartları yüzleri yere dönük şekilde dağınık bir şekilde yere koysunlar. Sırayla, herkes iki kart çevirsin. Çevrilen kartların biri (ya da ikisi) ifade kartıysa, oyuncu, grubun diğer üyelerine kartta yazanı okusun. Eğer kartlar eşleşirse, oyuncu, kartları öylece tutsun ve bir kez daha denesin. Eğer kartlar eşleşmezse oyuncu, kartları, önceden nerede duruyorsa aynı yere yüzleri yere dönük bir şekilde önceden bulundukları yere geri koysun. Bir sonraki oyuncu kartları çevirsin. Bu bir hafıza oyunudur. Birbi-

riyle eş olan kartları çekebilmek için kartların nerede durduğunu oyuncuların hatırlaması gerekir.
3. Oyunun sonunda en fazla kart çiftini elinde bulunduran oyuncu galip gelir.

Bölüm 2: Konuların raporlanması (60 dakika)

1. İşlenen konuları bir yazı tahtasında özetleyin. Katılımcılardan ellerindeki kartların başlıklarını okumalarını (ifadenin tamamını değil) isteyin ve bunları yazın.
2. Gruptan, ilgilerini en fazla çeken konulardan dört ilâ altı konuyu belirlemelerini isteyin.
3. Grubu 4 ya da 5 kişiden oluşan küçük gruplara ayırın. Her gruptan en çok tartışmak istedikleri iki konuyu seçmelerini isteyin. (İki farklı grubun aynı konuyu tartışacağı şekilde düzenleme yapın, böylelikle daha çok fikir üretilebilir. Bu durum aynı zamanda küçük grupların hangi konuları tartışacağını belirlerken pazarlık yapmalarını da sağlayacaktır.)
4. Konular üzerinde anlaştıktan ve konular gruplara dağıtıldıktan sonra gruplara seçtikleri iki konuyu tartışmaları için 20 dakika süre verin. Tartışmanın odağı, kartın içeriğine göre değişebilecektir. Eğer kartta bir soru varsa, bunun yanıtının verilmesi gerekir. Eğer kartta yazılı ifade varsa eleştirel bir yorum getirmek gerekir.
5. 20 dakika sona erdikten sonra, raporlama için grupları genel oturuma davet edin. Sırayla konuları ele alın. Her gruba geri bildirim için 5 dakika verin. Gelebilecek soruların yanıtlanması için vereceğiniz süre de 5 dakikayı geçmesin.
6. Grupların tamamı tüm konular hakkında raporlama yaptıktan sonra değerlendirme bölümüne geçin.

Bilgilendirme ve değerlendirme

Konular üzerine derinlemesine tartışma yapıldığı için, bu aşamada oyunun kendisini ve bireylerin ne öğrendiğini değerlendirin.

- Katılımcılar hafıza oyunundan hoşlandılar mı?
- Bu etkinlik, eğitimle ilgili sorunlar üzerine tartışma başlatmak için iyi bir yöntem miydi?
- Gruptaki tartışmalar nasıldı? Herkes tartışmaya katılım sağladığını hissetti mi?
- Aşılması gereken zorluklar çok mu fazlaydı? "Herkes için eğitim" ulaşılabilecek bir hedef mi?
- Ülkenizde ve/veya gelişmekte olan ülkelerde "herkes için eğitim" hedefine ulaşmak için siz, birlikte çalıştığınız grup ve içinde yaşadığınız topluluk neler yapabilirsiniz?

Kolaylaştırıcılar için ipuçları

Bu tekniğin kullanılma nedeni, katılımcılar tartışmada gerekli olacak bilgileri edinirken işin içine biraz eğlence katmaktır.

Bu, kolaylaştırıcılık yapılması çok basit bir etkinliktir. Etkinliğe başlamadan önce tüm kartları muhakkak okuyun. Hangi kartın hangisiyle eşleştiğini önceden biliyor olun. Bu sayede oyun sırasında grupları yönlendirebilir ve eşleştirilen kartları doğrulayabilirsiniz. Oyunun nasıl oynanacağını anlatırken, birbiriyle eşleşmiş bir çift kartı göstererek kuralları açıklayabilirsiniz.

Kartlardan bazılarında kısaltmalar bulunmaktadır, örneğin DEF (Dünya Eğitim Forumu). Oyunu anlatırken, bu kısaltmaların neyi ifade ettiğini de muhakkak aktarın (aşağıdaki "Ek bilgi" bölümüne bakın).

Kartların üçte birinin "herkes için eğitim" amacıyla ilgili ifadeler içerdiğini unutmayın. Bu amaçlar, Nisan 2000'de Dakar, Senegal'de gerçekleşen Dünya Eğitim Forumu'nda (DEF) ifade

Önemli gün

8 Ocak
Dünya Okur Yazarlık Günü

edilmiştir. Kartların geri kalanı insan hakları ve eğitim sorunlarıyla ya da herkes için iyi ve kaliteli eğitim hedefine ulaşmak için ele alınması gereken konularla ilgilidir.

Çeşitlemeler

İkinci bölümü yürütmek için süre yeterli değilse, bunun yerine sayfa 150'de yer alan "Bir dakika" adlı etkinlikte aktarılan tekniği kullanabilirsiniz. Her katılımcıdan çektiği kartlarda anlatılan konulardan birini seçmesini, bu konu hakkında çekinmeden ve tekrar yapmadan bir dakika boyunca konuşmasını isteyin. Grubun sözlü sunum becerilerini geliştirmeleri gerektiğini hissediyorsanız, bu doğru bir yol olacaktır.

İzleme önerileri

Hafıza oyununda gündeme gelen kimi konulara diğer etkinliklerle devam edilebilir. Örneğin, eğitim ve diğer toplumsal ihtiyaçlara ayrılan bütçe, askeri harcamalar için kullanılan bütçe gibi konuları irdelemek istiyorsanız, sayfa 177'de yer alan "Harcanacak para" etkinliğini uygulayabilirsiniz. Çocuk işçiler ve eğitime erişimde yetersizlikle ilgili konular sayfa 91'deki "Âşîk'in öyküsü" etkinliğiyle incelenebilir.

Eylem fikirleri

Hafıza kartları "Herkes için Eğitim" projesini güçleştiren birçok soruna işaret etmektedir. Grup bu sorunlardan birini seçerek, bunun üzerinde araştırma yapabilir, çözüm için fikirler üretebilir ve sonunda eyleme geçebilir. 3. bölümde, eyleme geçmek için sunulan önerileri dikkate alın.

Dünya Eğtim Forumu tarafından belirlenmiş olan amaçların yerine getirilmesi için ülkenizde neler yapıldığını meclis üyelerine mektup yazarak sormak iyi bir fikir olabilir.

Ek bilgi

Eğitim hakkı, kabul edilmiş sosyal ve ekonomik haklar arasında yer alır. Bununla birlikte, herkese ücretsiz temel eğitim sunmak için devletlerin genel kabulü bulunsa da ücretsiz eğitim gerçek hayatta herkes için değil sadece ufak bir azınlık için geçerlidir.

Bu güçlüğü aşmak için uluslararası toplum 2000 yılında Senegal'de Dünya Eğitim Forumu (DEF) için biraraya geldi. Konferansın amaçları 1990'lı yıllarda temel eğitim sunmak üzere atılan adımları gözden geçirmek ve "Herkes için Eğitim" amacını yinelemekti. 164 ülkeden gelen 1.100 katılımcı tarafından Dakar Eylem Çerçevesi benimsendi, herkes için kaliteli temel eğitim hedefine 2015 yılına kadar ulaşılma sözü verildi. UNESCO tüm uluslararası aktörleri koordine etme ve küresel çalışmayı daimi kılma sorumluluğunu üstlendi.

Farklı ülkelerin farklı sorunlarla başetmek zorunda olduğu kabul edilen bir durumdur. Örneğin, bazı ülkeler kaynak yetersizliği çekerken, bazılarında siyasi irade yetersizliği ön plana çıkar. Toplantıda kabul edilen sonuçlardan biri de şuydu: "Herkes için Eğitim" hedefine ulaşmak ve bu durumu daimi kılabilmek için, ülke içinde geniş katılımlı ortaklıklar oluşturmak gerekmektedir. Bu ortaklıklar bölgesel ve uluslararası ajanslar ve kurumların işbirliğiyle desteklenmelidir.

Bu toplantıda, 21. yüzyılda sürdürülebilir kalkınma, barış, toplum içinde etkin katılım sağlanması ve sağlam bir ekonominin kurulması için, eğitimin temel öneme sahip olduğunun da altı çizilmiştir. DEF'in sonuçlarından bir diğeri de "Herkes için Eğitim" hedeflerinin belli zaman sınırları çerçevesinde belirlenmiş olmasıdır. Ayrıca bu hedeflere ulaşmak için toplumun her seviyesinde girişilecek eylemler tanımlanmıştır. Bu hedeflere ulaşılıp ulaşılamayacağına ve eylemlerin gerçekleştirilip gerçekleştirilmeyeceğine ilişkin sorular, ancak toplumun her katmanından insan "Herkes için Eğitim"in önemini kavrar ve bunun için mücadele ederse yanıtlanabilir.

Kaynak: UNESCO Education for All (Herkes için Eğitim): Dünya Eğitim Forumu Sonuç Raporu, 2000.

Para ve Eğitim
Kaynak yetersizliği "herkes için eğitim" hedefinin karşısındaki en büyük tehdittir. Maddi kaynaklar olmadan hükümetler herkes için eğitime yönelik taahhütlerini yerine getiremezler. Aslında bu durum standartlarla da ilgilidir. Düşük ücret alan öğretmenler, bunun yanında araç gereç yetersizliği eğitimin kalitesini tehlikeye sokmaktadır. Kaynaklar olmadan, eğitimin anlamı yoktur; para yoksa eğitim de yoktur! Buna katılıyor musunuz?

Küreselleşme ve Eğitim
Küreselleşmenin, yeni teknolojilere erişim vasıtasıyla eğitim için avantajlar sunduğunu kim düşünüyorsa hata yapıyor demektir! Ticaretin hızla serbestleşmesinin etkileri ve küreselleşmenin yapısal ayarlamaları gerekli kılması, bazı ülkelerde, genellikle de gelişmekte olan ülkelerde hükümetlerin gelirlerini tehdit etmektedir. Bu gibi durumlarda eğitim için ayrılan kaynaklar büyük zarar görmektedir.

Gıda ve Eğitim
Gelişmekte olan ülkelerde, gıda ve eğitimin birlikte düşünülmesi gerektiği görüşü hakimdir: Karnı aç bir öğrenci dikkatini yeterince toplayamaz. Anne-babaların çocuklarını okula göndermesinde gıda bir araç olarak görülmektedir; eğer çocuklar okulda beslenmezlerse, onlar da çocuklarını okula göndermek yerine çalışmaya gönderirler.

Eğitim ve İnternet
Birçok ülkede bilgi teknolojisi, eğitim süreçlerinin temel bir parçası haline geldi. İnternet, araştırma ve ev ödevi için temel olarak görülmektedir. Birçok insan İnternetin eğitim için yeni 'yollar' açtığını, fakat aynı zamanda bazı yolları da kapadığını kabul edecektir. Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler arasındaki uçurum gittikçe genişlemektedir. Birçok ülkede insanların, kişisel bilgisayarları bir yana bırakın, elektrikleri bile yoktur.

Eğitim ve Alkol
Birçok okulda/üniversitede, aşırı alkol tüketimi büyük bir sorundur. Alkol, öğrencilerin öğrenmelerini engeller ve şiddeti artırır.
Birçok okul tarafından, alkolün okul içine sokulmaması gibi politikalar belirlenmiştir, fakat bu kural pek de fazla işlememektedir.
Bu sorunun üstesinden gelmek için sizce ne yapılabilir?

Üniversite Eğitimi (Yüksek Öğretim)
İnsan hakları hukukuna göre, ulus devletler sadece ücretsiz temel eğitim (ilk öğretim) sunmak yükümlülüğüne sahiptir. Bu sorumluluk yüksek öğretimi içine almaz.
Devletin sorumluluğu üniversite seviyesine kadar genişlemeli midir? Eğer öyleyse, bu gerçekçi bir talep midir?

Öğretmenler ve Eğitim
Öğretmenlerin/öğretim görevlilerinin kalitesi bazen sorun olmaktadır; yüksek kalitede eğitmenler olabilmeleri için gerekli tecrübe ve eğitim seviyesine sahip olmayabilirler. Öğretmenlerin/öğretim görevlilerinin sahip olması gereken asgari seviyede özellikler vardır, örneğin ilköğretim ve lise öğretmenleri için eğitmenlik branşı, üniversitedeki öğretim görevlileri için doktora seviyesi gibi. Bu talepler gerçekçi midir yoksa sadece öğretmen açığı sorununu artırmaya mı yarar?

Eğitim ve Çevre
Avrupa ülkelerindeki insanların çoğunluğunun yaşam tarzları sürdürülebilir (sürekli ve dengeli) değildir. İnsanlar eğer yaşam tarzlarını nasıl değiştirecekleri konusunda belli tercihlerde bulunuyorlarsa ekolojik denge, ekonomi, siyaset ve tarihi iyi anlamaları gerekir. İhtiyaçları olan şey kültürlerarası iletişim becerisi ve sorumluluk ve görev bilincidir. Siz sürdürülebilirlik eğitimini müfredat içine nasıl yerleştirirdiniz?

Ücretsiz Eğitim
Hükümetlerin ilk öğretim düzeyinde eğitimi herkese ücretsiz olarak sağlama yükümlülüğü vardır. Gerçekler göstermektedir ki birçok ülkede, ailenin eğitim ücreti ve/ya araç gereç için yeteri kadar parası yoksa çocukları okula gidememektedir.

Disiplin ve Eğitim
Okullarda ve üniversitelerde disiplinin sağlanması için her ülkede farklı araçlar kullanılmaktadır. Bu yöntemler arasında bedensel ceza (dayak), okuldan uzaklaştırma, ek görev, okuldan ihraç edilme ve okul konseyine sevk vardır. Sizce eğitim ortamında disiplini sağlamakta kullanılacak en iyi yöntem hangisidir?

Kadınlar ve Eğitim
Gelişmekte olan ülkelerde, kız çocukların % 78'i okula devam etmektedir. Bu oran erkek çocuklar için % 86'dır. Okula gitmeyen çocukların % 60'ı kız çocuklardır.
Dünya Eğitim Forumu'nun (DEF) hedeflerinden biri 2005 yılına kadar ilk öğretim ve lise seviyesinde cinsiyete dayalı farklılıkları yok etmek, 2015 yılına kadar da eğitimde cinsiyet eşitliğini sağlamaktır.

Barış ve Eğitim
"Barış yuvada başlar".
Eğitim kurumları çoğunlukla öğrencilerin ikinci yuvası olarak görülür. Bu anlayışla, barış eğitimi resmî eğitim müfredatının bir parçası olmalı, yaygın eğitim ortamlarında da özendirilmelidir. Resmî müfredatta barış eğitimine nasıl yer verirsiniz?

Eğitim ve Eşitlik
Okul öncesi eğitime kayıt oranı Bermuda, Malezya, Belçika ve İsveç'te % 100 iken, savaş ve ekonomik sıkıntılardan etkilenen ülkelerde bu oran % 2 ya da daha düşük seviyelerdedir.
Dünya Eğitim Forumu'nun hedeflerinden biri, tüm gençlerin ve yetişkinlerin eğitim gereksinimlerini uygun öğrenme ve yaşam becerileri programlarına eşit erişim olanağıyla karşılamaktır.

Spor ve Eğitim
A) Spor, okul eğitimi süresince zorunlu olmamalıdır. Diğer dersler için zaman darlığı varsa, bu derslere öncelik verilmelidir.
B) Spora tüm okul eğitimi süresince muhakkak yer verilmelidir. Spor, başka derslerin veremeyeceği birçok şey öğretir, örneğin işbirliği, vücut ve zihnin bir bütün olarak gelişimi.
Hangi ifadeye katılıyorsunuz?

Eğitim ve Ordu
Eğitim ve ordu birbirinden ayrı iki öğe olarak görülse de aslında birbirleriyle yakın ilişki içindedir. Askerlik ve ordunun önemli yere sahip olduğu (militarize) ülkelerin birçoğunda devlet bütçesinin büyük kısmı askeri harcamalara ayrılmaktadır. Bununla birlikte sosyal sektör, özellikle eğitim için yeteri kadar para kalmamaktadır.

Toplumsal Dışlanma ve Eğitim
Devletin eğitim sistemine herkes dahil olamamaktadır. Sokak çocukları, yoksul çocuklar, tam zamanlı çalışan çocuklar kamu eğitim sisteminden yararlanamamaktadırlar. Romanya'daki "Okula Dönüş" Vakfı, devlet sisteminin dışında kalan çocukların ihtiyaçlarını karşılamakta – onlara eğitim için bir şans daha tanımakta, daha sonraki yaşantılarında daha iyi istihdam olanakları sağlamaktadır.

Eğitim ve Azınlıklar
Azınlıkların okullara, üniversitelere devam etmeleri çokkültürlü toplumların ortak bir sorunudur. Kişilerin ayrımcılık görmelerinin yanında, din ve dil farklılıkları da sistemi zorlamaktadır. Azınlıkların ihtiyaçlarını karşılamak üzere sistemi ve müfredatı nasıl uyumlu hale getirirdiniz?

Yaşam Boyu Öğrenme
Yetişkinlerin okuryazar olmaması, temel eğitimi bile olmayan ülkelerin karşısında duran büyük bir sorundur. Dünya Eğitim Forumu'nun (DEF) amaçlarından biri 2015 senesine kadar yetişkin okuryazarlığı seviyesini % 50 oranında artırmaktır.
Birçok Avrupa ülkesi "yaşam boyu öğrenme" taahhütünde bulunmuş; fakat yeterli düzeyde yetişkin eğitimi sunmakta başarısız olmuştur. Bir hükümetin eğitime ilişkin öncelikleri sizce neler olmalıdır?

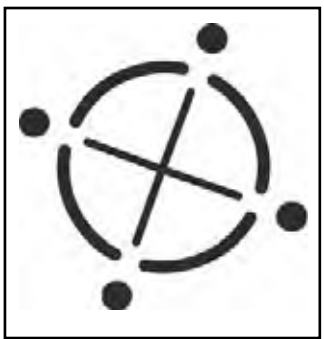

İnsan Hakları Eğitimi
İnsan Hakları Eğitimi'nin (İHE) resmî, yaygın eğitim ya da enformel eğitim içinde sunulması hükümetin sorumluluğunda olmalıdır. Bu durumda neden STK'lar hükümetin görevleri ve sorumlulukları arasında yer alan bir şeyin sorumluluğunu üstlenmelidir?

AIDS/HIV ve Eğitim
"AIDS'le savaşta kazanılması gereken ilk mücadele, sessizlik duvarını ve onu çevreleyen utancı yerle bir etmektir" (Kofi Annan). Ayrımcılığa son vermek ve yeni AIDS vakalarına engel olmak için sessizliği kırmak gerekir. HIV/AIDS krizi ulusal eğitim gündeminin merkezinde olmalıdır. HIV/AIDS'le savaşmak için eğitim kurumlarında neler yapılabilir?

Seçim propagandası

Ne kadar ikna edicisiniz?

Konular	Demokrasi, Yurttaşlık, Genel insan hakları
Zorluk	Düzey 2
Grup büyüklüğü	Herhangi
Süre	45 dakika
Genel bakış	Tartışmaya dayanan bir etkinliktir. Şu konuları ele alır: • Demokrasi ile ilişkili haklar ve sorumluluklar • Demokratik tartışma
İlgili haklar	• Demokratik süreçlere katılım hakkı • Fikir ve ifade özgürlüğü
Amaçlar	• Demokratik toplumun tartışmalı unsurlarını irdelemek • Dinleme, tartışma ve ikna becerilerini kullanmak ve bu becerileri geliştirmek • İşbirliğini teşvik etmek
Materyal	• Açık bir alan • A4 boyutunda karton, renkli tükenmez kalemler • Yapışkan bant • Not almak için küçük kartlar ve tükenmez kalemler (isteğe bağlı)
Hazırlık	• Üzerinde "Katılıyorum" ve "katılmıyorum" ifadeleri bulunan iki kâğıt hazırlayın, bunları uzunca bir duvarın iki ucuna yapıştırın. Duvar boyunca insanların düz bir çizgide sıraya girmesi için mekânın uygun olmasına dikkat edin. • Odanın ortasına iki tane sandalye koyun. Sandalyeler birbirinden 50 cm. uzakta dursun ve etrafında insanların hareket edebilmeleri için yeterli alan bulunsun.

KONULAR

DEMOKRASİ

YURTTAŞLIK

GEN. İNSAN HAKLARI

ZORLUK

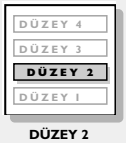

DÜZEY 2

GRUP BÜYÜKLÜĞÜ

HERHANGİ

SÜRE

45 DAKİKA

Yönerge

1. Duvarın iki ucundaki kâğıtları gösterin. Bir ifadeyi yüksek sesle okuyacağınızı söyleyin. Katılımcılar metinde anlatılan ifadeye yüksek ya da düşük derecede katılabilirler (ya da katılmayabilirler).
2. Aşağıdaki listedeki ifadelerden birini seçip bunu gruba okuyun.
3. Katılımcılara duvar boyunca iki kâğıt arasında kendilerine bir yer bulmalarını söyleyin. Durdukları yeri, ifadeye "ne oranda" katıldıklarına ya da katılmadıklarına göre belirlemeliler: Eğer tamamen katılıyor ya da kesinlikle katılmıyorlarsa iki uçtan birinde durmalılar; aksi takdirde iki nokta arasında bir yerde durmalılar.
4. Katılımcılar çizgi üzerinde yerleştikten sonra, en uçtaki iki kişiyi odanın ortasındaki sandalyelere oturmaya davet edin. Diğer katılımcılar sandalyelerin etrafına toplansın. Herkes "en fazla" hemfikir olduğu kişinin arkasında dursun; kararsızlar merkezde bir yerde dursun.
5. Sandalyede oturan kişilere ifadeye neden katıldıklarını ya da katılmadıklarını anlatmaları için birer dakika verin. Kimse sözlerini kesmesin ya da yardım etmeye çalışmasın. Herkes sessizlik içinde dinlesin.

6. Bir dakikanın sonunda grubun diğer üyelerinden, iki konuşmacıdan birinin arkasına geçmelerini söyleyin (artık kararsız kalamazlar). Böylelikle ifadeye "katılan" ve "katılmayan"lardan oluşan iki grup oluşmuş olsun. Her iki gruba ifade ile ilgili görüşlerini savunmaya hazırlanmak için on dakika süre verin. Bu sefer argümanların sunumu için farklı birer konuşmacı seçmeliler.
7. On dakikanın sonunda, grupları çağırıp iki yeni konuşmacının sandalyelere oturmasını söyleyin. "Destekleyicileri" de onların etrafında toplansın.
8. Konuşmacılara fikirlerini savunmaları için üçer dakika süre tanıyın. Süre sona erdiğinde destekleyiciler isterlerse yer değiştirebilir ve karşı tarafın argümanları ikna edici geldiyse karşı tarafa geçebilirler.
9. Argümanları üzerinde iki ayrı grup olarak konuşmak ve üçüncü bir konuşmacı seçmek üzere gruplara beş dakika daha verin. Konuşmalardan sonra eğer isterlerse katılımcıların tekrar yer değiştirmelerine izin verin.
10. Değerlendirme bölümüne geçmek üzere grubu biraraya getirin.

Bilgilendirme ve değerlendirme

Şimdi süreç, tartışmanın amacı ve toplumda çoğulculuğun neden önemli olduğu üzerine düşünmeye başlayın. İçerikle ilgili tartışmanın devam etmemesine özen gösterin.

- Tartışma esnasında fikrini değiştiren oldu mu? Yanıt evetse, bu kişileri ikna eden argümanlar neydi?
- İnsanlar öne sürülen savlar (argümanlar) yerine arkadaşlarının baskısı, kullanılan dilin duygusallığı ya da rekabet duygusu gibi başka şeylerden mi etkilenir?
- Tartışma esnasında fikrini değiştirmeyenler için bu konuların tartışılmasının hiçbir amacı yok muydu? Onları görüşlerini değiştirmeye ikna edecek bir görüş olabilir miydi?
- İnsanlar neden farklı görüşlere sahiptir? Demokratik bir toplumda bu konuda ne yapmak gerekir?
- Demokraside *her* görüş hoş karşılanmalı mıdır?

Kolaylaştırıcılar için ipuçları

Katılımcıların bir çizgi boyunca sıralandığı ilk bölüm birkaç dakikadan fazla sürmemeli. Burada amaçlanan, insanların "başlangıç noktalarını" belirleme becerilerini geliştirmek ve diğerleriyle karşılaştırıldığında hangi noktada bulunduklarını görmelerini sağlamaktır.

Bu etkinliğin amacı, iletişim ve ikna becerilerini kullanmanın yanında katılımcıların içerik hakkında da düşünmelerini sağlamaktır. Böylelikle katılımcılar, içeriğe ilişkin düşünüp görüşlerini diğerlerine sunma yolları geliştirirken, diğer yandan da karşıt düşünen katılımcıları ikna edebilecek savları oluşturmaya çalışacaktır. Her iki grup, mümkün olan en fazla sayıda insanı kendi "taraf"ına çekmeye çalışacaktır. Verilen "demeçler" arasındaki soluklanma sırasında gruplar, rakip grubun görüşünü gözden geçirebilir, bu iddianın nasıl zayıflatılabileceğini düşünebilirler.

Tartışma konusu olarak aşağıda sunulan temaları veya diğerlerini seçebilirsiniz. Önemli olan tartışmalı bir ifade seçmeniz.

Not: Bir ifade üzerinde çalışırken çeşitli tartışma turları olacağından bu çalışma yaklaşık 30 dakika sürecektir. Eğer birden fazla ifade kullanmak istiyorsanız, daha fazla vakit ayırmanız gerekir.

Grubun güçlü ve zayıf yanlarını ve tartışmanın canlılığını gözönünde bulundurarak olayları sıralarken esnek davranmanız tavsiye edilir. Örneğin:

- Farklı sözcülerin grubun görüşlerini sunma şansına sahip olması için, grubun savlarını (argümanları) hazırlamaları için bir ya da iki ara daha ekleyebilirsiniz.
- Bu etkinliği daha önce uygulamış olun veya olmayın, sözcülerin seçimine ilişkin sürpriz bir yöntem kullanabilirsiniz. Örneğin ilk sözcülerin *sıranın başından ve sonundan üçüncü kişiler* olması gibi.
- Argümanların hazırlandığı aralardan birinde sözcülerin "sempatizanlarından" karşı tarafın sözcüsüyle beraber çalışmalarını isteyebilirsiniz. Bir diğer deyişle kendi görüşlerine karşıt argümanlar geliştirmelerini isteyerek karşı tarafın görüşlerini inceleyip değerlendirmeleri için fırsat sağlayabilirsiniz. Grup üyeleri taraf değiştirmeseler de bu, tartışmaya heyecan katacaktır.

Konuşmacıların kartpostal büyüklüğünde kâğıt parçaları kullanmalarını sağlayarak bunların üzerine farklı argümanları hatırlamalarını sağlayacak, konuşma esnasında bakabilecekleri notlar almalarını söyleyebilirsiniz.

Hoşgörü sahibi bir toplumda "çoğulculuk" veya ifade özgürlüğünün kısıtlanmasının olanaklılığını gündeme getirebilirsiniz: Örneğin faşist veya nasyonalist gösterilere izin verilmeli midir?

İzleme önerileri

Kişilerin görüşünün özellikle medya aracılığıyla nasıl oluştuğu ya da değiştiği konusu ilginizi çekiyorsa, sayfa 135'deki "Birinci sayfa" etkinliğiyle çalışmanıza devam edebilirsiniz.

Eylem fikirleri

Oy kullanmayla ilgili ifadeyi seçtiğiniz takdirde, yaşadığınız yerdeki topluluktaki seçmen davranışlarını inceleyecek bir anketle etkinliğe devam edebilirsiniz; bunun için sayfa 238'deki "Oy kullanmak ya da kullanmamak?" etkinliğine bakın.

Önemli gün

24 Ekim
Birleşmiş Milletler Günü

Tartışma ifadeleri

- Seçimlerde oy kullanmak ahlaki bir yükümlülüktür.
- Adaletsiz olanlar dahil, tüm kanunlara uymalıyız.
- Demokrasilerde güç yalnızca politikacıların elindedir.
- "İnsanlar hakettikleri liderler tarafından yönetilirler."
- Hükümetin çalışmalarını gün gün kontrol etmek yurttaşların görevidir.

Hak mücadelesi verenler

"Bu, uğrunda yaşanması ve ulaşılması gereken bir idealdir." Nelson Mandela

KONULAR

GEN. İNSAN HAKLARI

MEDYA

YURTTAŞLIK

ZORLUK

DÜZEY 2

GRUP BÜYÜKLÜĞÜ

HERHANGİ

SÜRE

60 DAKİKA

Konular Genel insan hakları, Medya, Yurttaşlık

Zorluk Düzey 2

Grup büyüklüğü Herhangi

Süre 60 dakika

Genel bakış Bu etkinlikte insan hakları kahramanlarına olan ilgiyi artırmak üzere bilgi kartları kullanılır. Ele alınan konular şunlardır:

- Siyasi baskı
- Yirminci yüzyılın insan hakları aktivistleri
- Çeşitli ülkelerde verilen hak mücadeleleri

İlgili haklar

- Fikir ve ifade özgürlüğü
- Adil yargılanma hakkı
- İşkence görmeme hakkı

Amaçlar

- Farklı ülkelerde insan hakları için mücadele vermiş bireyler hakkında bilgi sahibi olmak
- Bilgiyi kullanma ve düzenleme, işbirliği ve grup çalışması becerilerini geliştirmek
- İnsan haklarına karşı saygı ve sorumluluk duygularını aşılamak, insan haklarıyla ilgili merak uyandırmak

Materyal

- Her bir küçük grup için otuz kartlık bir deste
- Makas
- Zarflar
- İsteğe bağlı olarak yapıştırıcı ve kartların sert durması için kalın kâğıt

Hazırlık

- Odayı insanların küçük gruplarda çalışabilecekleri şekilde düzenleyin
- Her gruba bir deste kâğıt düşecek şekilde bilgi materyalinde bulunan kartları çoğaltın
- Her otuz kartlık desteyi kesip, sıralaması bozulacak şekilde karıştırın. Sonra bunları bir zarf içine koyun. Desteleri birbirinden ayrı tutmayı unutmayın!

Yönerge

1. Katılımcılardan 3 ya da 4 kişilik küçük gruplar oluşturmalarını isteyin. Her gruba birer kart destesi dağıtın.
2. Katılımcılardan kartları yere koyup, yüzleri yere bakacak şekilde dağıtmalarını isteyin.
3. Kartların altlarının insan hakları aktivistlerinin yaşamlarından bazı olayları konu aldığını aktarın. Grupların görevi bu olaylarla doğru karakteri eşleştirmek, böylelikle bireylerin kısa birer betimlemesini oluşturmaktır.
4. Her karakterin "beşli bir deste"den oluştuğunu anlatın (yani bir 'A', bir 'B', bir 'C', bir 'D' ve bir 'E' kartından).
5. Her gruptan sırayla bir kart çekmesini isteyin; bu, kartlar bitene kadar devam etsin.

6. Kartlarında yazan bilgileri sessizlik içinde okumaları için katılımcılara birkaç dakika süre verin.
7. Şimdi harekete geçme zamanı. Her grubun, karakterleri yaratmak üzere kendi stratejisini geliştirmesi gerekiyor. Bunu yapmak için 15-20 dakikaları var.
8. Herkesi biraraya toplayın. Herhangi bir gruptan bir temsilcinin kendi kelimelerini kullanarak karakterlerden birini tanıtmasını isteyin. Ardından diğer gruplar farklı birer karakteri tanıtsın; böylelikle tüm karakterler sunulmuş olsun. Böylelikle her grup "parçaları" doğru yere koyup koymadığını anlayabilir.

Bilgilendirme ve değerlendirme

1. Etkinliğin zorluk derecesi neydi? Gruplar desteleri düzene sokmak için nasıl stratejiler geliştirdiler?
2. Katılımcılar karakterlerden hangilerini daha önce duymuşlardı? Hangileri onlar için daha yeniydi? Neden bazı karakterler diğerlerinden daha çok tanınıyordu?
3. Aktarılan herhangi bir bilgi katılımcılara şaşırtıcı geldi mi? En etkileyici bilgi hangisiydi?
4. Katılımcılardan kendilerine en yakın gelen alıntıyı seçmelerini isteyin: Bu kişinin içinde bulunduğu durumda olsalardı nasıl davranırlardı?
5. İnsanlar ne tür eylemler yapabilir?

Kolaylaştırıcılar için ipuçları

Bu bölümdeki her bir karakter hakkında muazzam bir bilgi kaynağı mevcuttur. Burada sunulmuş olan kişilerle ilgili kısa biyografiler konu hakkında oldukça yüzeysel (ve öznel) bir perspektif sunmaktadır. Listeye dahil olabilecek daha birçok –belki yüzlerce– aktivist bulunmaktadır. Bu etkinlik kapsamındaki aktivistler konuyu aktarmak için iyi birer örnek olduklarından seçilmişlerdir.

İzleme önerileri

Burada ele alınan karakterler dışındaki insan hakları aktivistleri hakkında bilgi toplayarak bu etkinliği devam ettirmeniz önerilir. Bu sayede katılımcılar, tarihsel süreç içinde insan hakları mücadelesine katkıda bulunmuş kişilikler hakkında genel bir anlayışa sahip olabilirler. Bu yöntemle, birlikte çalıştığınız grup, insan hakları aktivistlerinden oluşan bir "portre sergisi" oluşturmaya başlayabilir. Bu etkinlikte verilen altı karakter, bir başlangıç noktası olarak kullanılabilir: Fotoğraflar, alıntılar ve kısa biyografiler kâğıtlar üzerine yapıştırılabilir ve odada sergilenebilir. Her grubun bir üyesinden, farklı insan hakları aktivistleri hakkında bilgiye ulaşması ve bu bilgileri portre sergisine eklemesi istenebilir. Bu etkinlikte sunulan insan hakları aktivistleri, kişisel ve siyasal haklar alanında kampanyalar yürütmüş kişiler olsalar da, sosyal ve ekonomik hakları da kapsama dahil edebilirsiniz. Sivil toplumda görüşleri ifade etmek ve haklar için mücadele vermek için farklı kanallar bulunmaktadır. Bu konuyla yakından ilgilenmek istiyorsanız sayfa 173'teki "Bağlantı kurmak" adlı etkinliğe bakabilirsiniz.

Eylem fikirleri

Mevcut siyasi tutuklular ve aktivistlerden bazıları hakkında bilgi toplayabilirsiniz – örneğin, Uluslararası Af Örgütü'nün "Düşünce Suçlusu" olarak adlandırdığı kişiler hakkında. Belirlediğiniz tutuklu hakkında insanları bilgilendirmek üzere bir mektup yazın ya da bir kampanya düzenleyin ve ilgili merciler üzerinde tutukluyu serbest bırakmaları için baskı kurun.

Önemli gün

10 Aralık
İnsan Hakları Günü

Ek bilgi

İnsan hakları aktivistleri hakkında faydalı bilgiler sunan web siteleri:
www.speaktruthtopower.org
www.universalrights.net/heroes
www.globalyouthconnect.org
www.hrw.org

Uluslararası Af Örgütü'nün Britanya temsilciliği insan hakları savunucularını konu alan bir tarihi çizelge hazırlamıştır. Bu çizelge, kuruluşun www.amnesty.org.uk adresli web sitesinden sipariş edilebilir.

BİLGİ MATERYALİ

Tartışma kartları

A

"Beyaz egemenliğine karşı mücadele verdim; siyah egemenliğine karşı mücadele verdim. Tüm insanların birlikte uyum içinde ve eşit fırsatlara sahip olarak yaşadığı demokratik ve özgür bir toplum idealiyle yaşadım. Bu, uğrunda yaşamayı hayal ettiğim ve ulaşmak istediğim bir idealdir. Gerekirse uğrunda ölmeye hazır olduğum bir idealdir."

Nelson Mandela

B

Umtata yakınlarında bir köyde doğdu. 76 yaşına geldiğinde, Güney Afrika Cumhuriyeti'nin ilk demokratik seçimiyle Devlet Başkanlığına seçildi. O ana kadar –ve ötesinde– hayatını

C

çoğunluk olan siyah nüfus üzerinde baskı kuran bir önceki beyaz hükümetin ırkçı Apartheid sistemiyle mücadeleye adadı. Birçok baskıya maruz kaldı: Toplantıları yasaklandı, saklanmaya zorlandı ve en sonunda

D

tutuklandı ve 44 yaşında ömür boyu hapse mahkum oldu. Hayatının bundan sonraki 28 yılını, ailesi ve çocuklarından uzakta, parmaklıkların arkasında geçirmek zorunda kaldı.

© MTI

A

"Büyük acılar vermiş olan fakat aynı zamanda rahatlatan tesadüfler sonucu, manevi merhametsizliğin derinliklerinden 'bu benim suçum' çığlığının birdenbire yükseldiğini ve bu çığlıkla hastanın kendini bir insan olarak tanımlama 'hakkı'nı nasıl eline aldığını gördüm."

Evgenia Ginzburg

B

1906 yılında Rusya'da doğdu ve 1977 yılında Moskova'da öldü. Bir öğretmen ve gazeteci olarak, Stalin rejimi tarafından uydurma bir dava sonucunda bir terörist damgası yiyene kadar sessiz bir yaşantı sürdü. 18 yılını,

C

başkalarını yapmadıkları şeyler yüzünden suçlamayı reddettiği için Sibirya hapis kamplarında korkunç şartlar altında geçirdi. İlk yılını rutubetli bir hücrede geçirdi; konuşması, şarkı söylemesi, egzersiz yapması ya da gün içinde yatması yasaklandı. Daha sonra,

D

bir tutuklu arkadaşına yardım ettiği için ceza olarak gönderildiği ve çok az kişinin hayatta kalmayı başardığı çalışma kampı da dahil olmak üzere birçok Sibirya çalışma kampına gönderildi.

© David King Collection

A

"Bir rüyam var. Gün gelecek, bu ulus ayağa kalkıp kendi inancını gerçek anlamıyla yaşayacak: 'Şunu apaçık bir gerçek olarak kabul ederiz ki, bütün insanlar eşit yaratılmıştır.' Bir rüyam var. Gün gelecek, dört çocuğum, derilerinin rengine göre değil, karakterlerine göre değerlendirildikleri bir ülkede yaşayacaklar."

Martin Luther King

B

1929 yılında, Georgia eyaletinin Atlanta kentinde dünyaya geldi. O dönemde siyahlar, kanun gereği otobüs, tiyatro ve sinemalarda kendilerine ayrılmış özel yerlere oturmak, beyazlarınkinden farklı musluklardan su içmek zorundalardı. 28 yaşına geldiğinde,

C

siyahların kiliselerinden oluşan bir organizasyon kurdu. Bu örgüt, ırk ayrımcılığına karşı şiddet içermeyen yürüyüş, gösteri ve boykotlar düzenlenmesine önayak olmayı amaçlıyordu. Örgüt, Alabama Eyaleti'nin Birmingham kentinde bir protesto gösterisine katıldı, bu gösteride şarkı söyleyen okul çocukları

D

destek vermek üzere sokakları doldurdu. Gösteride, polis saldırgan köpeklerle, itfaiye ise yüksek tazyikli su hortumlarıyla hazır bulundu. Aktivist, bu gösteride tutuklandı ve hapse atıldı.

© MTI

A

"Şiddet karşıtlığı insanlığın hakimiyetindeki en büyük güçtür. İnsan zekasının yarattığı en güçlü imha silahından bile daha güçlüdür."

Mahatma Gandhi

B

1869'da Gujarat'ta yaşayan Hindu bir çiftin evladı olarak dünyaya geldi. O dönemde Hindistan, halen Britanya Krallığı hakimiyeti altındaydı. Aktivist, bağımsızlık mücadelesine önderlik etti. Birçok kez tutuklanıp hapse atılmış da olsa,

C

şiddet karşıtı protesto ve dini hoşgörüye olan inancından asla uzaklaşmadı. Hintliler birbirleri arasında ya da Britanyalı Raj'a karşı şiddet eylemlerine giriştiklerinde, şiddet sona erene kadar oruç tuttu. Aktivist, Hindistan boyunca 388 km'lik bir yürüyüşe önderlik etti,

D

polis ve askerlerin vahşice tutumuna karşılık vermemeleri konusunda sempatizanlarını ikna etti. Yorulmak bilmeden barışa adadığı hayatının 2338 gününü hapiste yatarak geçirdi.

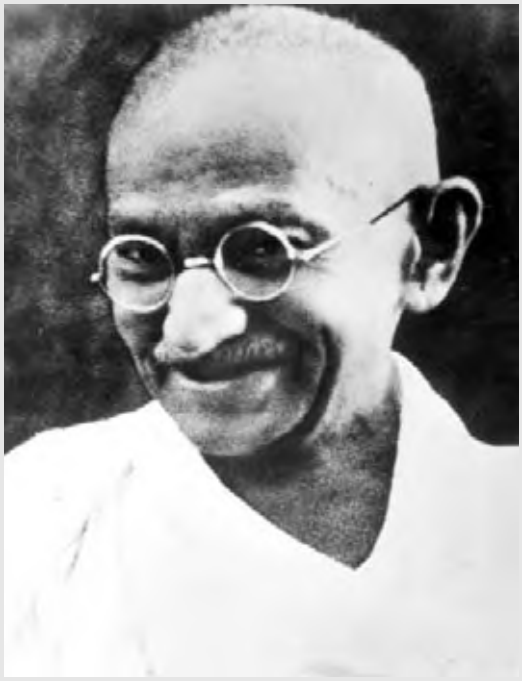

© MTI

A

"Yapmaya çalıştığımız şey, askeri rejimi yıkmak ya da yok etmek değildir; asıl onlar bizi yok etmekle tehdit ediyorlar fakat ... hareketimizin asıl amacı insanlarımıza güvenlik sunan bir toplum yaratmaktır, buna ordu da dahil."

Daw Aung San Suu Kyi

B

1945'te Burma'da dünyaya geldi. Sömürgeci iktidara karşı verdiği mücadelede bir suikasta kurban giden bir halk kahramanının çocuğuydu. Askeri rejime karşı verilen demokrasi mücadelesinde sevilen bir lider oldu,

C

tüfeklerini ona doğrultmuş bir ordu birimi tarafından neredeyse öldürülüyordu. Aktivist, herhangi bir suçu olmaksızın 6 yıl boyunca ev hapsinde yaşadı, dış dünya ile ilişkisi kesildi. Serbest bırakıldığında ise, hükümet

D

ölmek üzere olan eşini görmesine bile engel oldu. 2001 yılı itibariyle, halen evine kapatılmış durumda, dış dünya ile bağlantısı sıkı kontrol altında ve telefon hattı ise kesik.

© Gamma Press

A

"Yazık, zihnimdeki bu hüzünlü şarkıyı mahkumlara yardım eden kişilere gönderiyorum. Bu karanlık mevsimdeki duyguları –yaşanan korkunç işkenceyi asla unutmayacağım. Duygu dolu hiçbir varlık hapislerde çekilen ıstırabın bir parçası olmasın."

Ngawang Sangdrol

B

Tibet'in Çin'den bağımsız olması gerektiğine inanan bir aktivist. İlk olarak 10 yaşında iken Çinli yetkililer tarafından tutuklandı. Tek suçu,

C

Tibet'in bağımsızlığı için düzenlenen barışçıl bir gösteriye katılmaktı. 15 yaşında tekrar tutuklandı ve üç yıl hapse mahkum oldu. Hapiste bir bağımsızlık şarkısı söylediği için mahkumiyet süresi uzatıldı. Ardından mahkumiyeti 8 yıl daha uzatıldı,

D

bunun nedeni hapishane avlusunda yağmur altında "Özgür Tibet" diye bağırması idi. Maruz kaldığı işkencenin sonucu olarak şu anda böbreklerinde ciddi sorunlar vardır.

© Tibet Information Network

Birinci sayfa

Haberleri yaymak onu çoğaltmaktır.
Tibet atasözü

Konular Medya, Küreselleşme, Çevre

Zorluk Düzey 3

Grup büyüklüğü 10-24

Süre 180 dakika

Genel bakış Bu etkinlik, bir grup gazetecinin, baskıya girmek üzere olan bir gazetenin birinci sayfası üzerinde çalıştığı bir simülasyondur. Katılımcılar küçük gruplarda çalışarak aşağıdaki konuları ele alırlar:
- Medyada yanlılık, kalıpyargılar ve tarafsızlık
- İmgeler ve medyanın insan hakları meselelerini ele alma rolü

İlgili haklar
- Düşünce ve ifade özgürlüğü hakkı
- Mahremiyet hakkı
- Kalkınma, yaşama ve sağlık hakları

Amaçlar
- İmgeler üzerinde çalışarak insan hakları meseleleri hakkında ilgi uyandırmak
- Medyanın insan hakları meseleleriyle ilgili yaklaşımı üzerine düşündürmek
- İletişim ve işbirliği becerilerini geliştirmek

Materyal
- İki ya da üç küçük grup ve genel oturum için yeterli genişlikte bir oda
- Gazetelerden kesilmiş 40 fotoğraf
- Not almak için kâğıt ve kalemler
- Büyük boy kâğıtlar (A3) ya da yazı tahtası kâğıdı ve markörler
- Her küçük grup için makas ve yapıştırıcı
- Grupların kâğıtları yayabileceği büyüklükte masalar

Hazırlık
- Bir dergi ya da ulusal gazeteden kırk-kırkbeş kadar fotoğraf seçin. Not: Küçük grupların herbiri için 40 fotoğrafı çoğaltmanız gerekiyor. Dolayısıyla ya fotoğraflarını seçeceğiniz gazeteden birkaç adet almanız gerekiyor ya da kopyalama için bir fotokopi makinasına ihtiyacınız var
- Fotoğraf destelerinden birini bir masa üzerinde sergileyin

KONULAR

MEDYA

KÜRESELLEŞME

ÇEVRE

ZORLUK

DÜZEY 3

GRUP BÜYÜKLÜĞÜ

10-24

SÜRE

180 DAKİKA

Yönerge

1. Etkinliği katılımcılara anlatın. Bu etkinliğin, bir gazete bürosunda geçirilen bir akşam vaktinin canlandırılacağı bir simülasyon olduğunu, bir grup gazetecinin çıkacak gazetenin birinci sayfası üzerinde çalışacağını açıklayın. Çıkacak olan gazeteler yerel topluluğa hitap eden yerel gazeteler olsa da, her birinin insan hakları da dahil olmak üzere okuyucularını güncel küresel meseleler hakkında bilgilendirme sorumluluğu var.
2. Katılımcıları birlikte çalışmak üzere her biri sekiz kişiden oluşan küçük gruplara ayırın. Her küçük grup farklı bir gazetenin editör grubu olduğunu hayal etsin. Editör grupları-

nın görevi ertesi gün çıkacak gazetenin sabah baskısının birinci sayfasını tasarlayıp planını çıkarmak.

3. Her grup çıkaracakları gazete için bir isim bulsun.
4. Genel oturumda, standart bir gazetenin birinci sayfasının hangi niteliklere sahip olduğunu ve görüntüsünü tartışın.
5. Katılımcılara fotoğrafları gösterin. Masanın etrafında sessizlik içinde gezinerek fotoğrafları incelemelerini isteyin. Bu aşamada yorum yapmasınlar. Üzerinde çalışacakları imgelerin bunlar olduğunu söyleyin. Bunları istedikleri gibi kullanıp, istedikleri şekilde yorumlayabilirler.
6. Editör grupları şimdi çalışmaya başlayabilir. Her gruba kâğıt, kalem, yapıştırıcı ve makas dağıtın. Fotoğrafları henüz vermeyin.
7. Açıklamaların üzerinden geçin. Bir saatlik süre içinde dört ya da beş tane haber değeri taşıyan öykü bulmaları gerekiyor. Bu öyküleri, habere manşet atarak, fotoğrafları seçerek ve sayfa tasarımı yaparak sunmaları gerekiyor. Uzun makaleler yazmak zorunda olmadıklarını iletin: Manşet ve bunu takip eden iki satır yeterli olacaktır. Öyküyü ince ayrıntısıyla aktarmaktan ziyade birinci sayfanın vereceği etkiye konsantre olmalılar. İlk olarak sunacakları haber metninin konusunu tartışmalarını tavsiye edin. On dakika sonra "baskı bölümü"nden fotoğrafların geleceğini söyleyin.
8. Grupların on dakikalık çalışması sona erdikten sonra fotoğraf destelerini verin.
9. Editör grupları birinci sayfayı tamamladıktan sonra herkesin okuması için gazeteler sergilensin. Ardından değerlendirme bölümüne geçin.

Bilgilendirme ve değerlendirme

İlk olarak etkinliği gözden geçirin. Ardından medya, insan hakları meseleleri ve sorumluluk almayı tartışın.

- Gruplar çalışmalarını nasıl organize ettiler? Çalışmanın nasıl düzenleneceği ve hangi öykülere yer verileceğine dair kararları nasıl aldılar? Herkes katıldığını ve katkıda bulunduğunu hissetti mi?
- Katılımcılar, üzerinde çalışacakları konuları nasıl belirlediler? Konuya mı yoksa resme mi öncelik verdiler? Yani ilk önce konuyu belirleyip sonra konuyu anlatacak en uygun resmi mi seçtiler, yoksa bir resimden etkilenip buna uygun bir öykü mü yarattılar?
- Hangi konular sunuldu? Bunlar arasında insan hakları meseleleriyle ilgili herhangi bir konu var mıydı? Herhangi bir kişinin ele almak istediği ama sayfadan çıkarılması gereken bir konu oldu mu?
- Çıkan gazetelerin birinci sayfalarını birbirinden ayıran özellikler neler? Aynı tema ya da fotoğraflar mı kullanıldı?
- Farklı gruplar aynı imgeleri farklı şekilde mi kullandı?
- Katılımcılar haberleri nasıl takip ediyor? Gazetelerden mi, televizyon, radyo ya da İnternetten mi? Haberleri neden takip ediyor –ya da etmiyorlar?
- Bu simülasyonda katılımcılar gerçek bir birinci sayfayı taklit etmeye mi çalıştılar? Yoksa değişik olmasına mı özen gösterdiler? Ortaya çıkan farklar neydi?
- Gerçek hayatta, ne tür haberler medya gündemine hakimdir?
- Haberlerde insan hakları ile ilgili konular yeterli düzeyde ele alınmakta mıdır?
- Medya ile ilgili önemli tartışma noktalarından biri medyanın "tarafsızlığı"dır. Katılımcılar, haberlerin tarafsız bir şekilde sunulabileceğini düşünüyorlar mı?

- Birinci sayfada hangi insan hakları temaları gündemde idi?
- Katılımcılar, dünyanın farklı yerlerinde yaşayan genç insanlarla ilgili ne tür izlenimlere sahipler?
- Fotoğraf destesinde eksikliği hissedilen önemli konular var mıydı?

Kolaylaştırıcılar için ipuçları

Bu etkinlik için gerekli resimleri seçerken imgelerin çeşitlilik arzetmesini sağlamaya ve kalıpyargılardan kaçınmaya çalışın. Haberler genellikle cinayetler, savaşlar ve çeşitli felaketlerle doludur ve pozitif mesajlara çok nadir rastlanır. (Afrika'da savaş ve kıtlıktan daha fazlası yaşanmaktadır!) Resimler, katılımcıların hem "iyi" hem de "kötü" haber imgeleri seçmeleri için fırsat yaratmalı. Resimlerde, coğrafi dağılım ve cinsiyet dengesi gözetilmeli; ayrıca genç insanlar, onların gündelik yaşamlarıyla ilgili şeyler ve çevrelerinde yarattıkları olumlu değişimler yer almalı. Gündemdeki konu ve kişiliklerle ilgili imgelerle çokkültürlü bir toplumda ve küresel bir dünyada yaşamaya ilişkin resimler de seçilmeli. Aşağıdaki liste size bir fikir verebilir.

Kadın televizyon haber spikeri
Yerküre
Üçüncü dünyada bir kamera ekibi
Baraj yapan kadınlar
İşsizlik yardımı
Afrikalı maden işçisi
Böcek zehiri
Bir hamburger restoranı reklamı
Kurumuş toprak
Suda oynayan çocuklar
Bir arabanın yıkanması
Yanan petrol
Greenpeace eylemi
Fabrika bacasından çıkan duman
Alkollü içki reklamı
Coca Cola reklamı
Kumsaldaki satıcı
Asya'da pazar yeri
Yalnız kadın
Brüksel'in kenar mahalleleri
Dolup taşmış çöp tenekeleri
Teneke kutuların ayrılması
Gitarlı siyah erkek çocuk
Rock yıldızı
Polis
Graffiti (Duvar yazısı)
Parlamento
Uyuşturucu
Mülteci kampı
Sığınma merkezindeki çocuklar
Futbolcu
Uluslararası Af Örgütü eylemi
Filipinler'de gösteri
Yugoslavya'da BM askerleri
Savaş uçağı
Gerilla
İki ölü asker
Üstüste yığılmış tahıl çuvalları
Kadın toplantısı
Aile planlaması
AİDS'ten korunma
İnsan kalabalığı
Toplu taşıma
Otomobil fuarı
Trafik sıkışıklığı
Mikrofonlu genç adam
Cep telefonu

Etkinliğin tanıtımını yaparken ve birinci sayfanın görünümünü tartışırken, katılımcıların dikkatini, manşetlerin okuyucuların ilgisini çekmek üzere nasıl hazırlandığına, hikâyelerin nasıl sunulduğuna çekin; genellikle birkaç santimlik bir sütunda bir özet geçilir, daha küçük karakterle de hikâyenin tamamı yazılır. Hikâyeyi desteklemek ya da okuyucunun ilgisini çekmek üzere resimlerin nasıl seçildiğini tartışın. Resimlerin neyi yansıtmadığına da dikkat çekin. Fotoğrafçının –ya da fotoğraf editörünün– göstermek istediği şeyin okuyucunun ilgisine nasıl sunulduğu üzerine konuşun. Manşetlerin nasıl atıldığını da inceleyin.

Çeşitlemeler

Bu etkinliği sunmanın alternatif bir yöntemi bir radyo ya da televizyon haber programı hazırlamak olabilir. Televizyon yayını üzerine çalışmayı tercih ettiğiniz takdirde, etkinliğin televizyon izleme hissi yaratmak üzere karanlık bir odada slayt (dia) sunarak yapılmasını öneririz. Bu tarz bir etkinlik için özel olarak hazırlanmış bir slayt seti mevcuttur. Bu set Avrupa Kültürlerarası Öğrenme Federasyonu (*European Federation for Intercultural Learning* - EFIL)'ndan ödünç alınabilir.

Önemli gün

3 Mayıs
Dünya Basın Özgürlüğü Günü

İzleme önerileri

Grupların haber için seçtiği hakların farklı yönlerini tartışın. Örneğin, ülkenizde bu haklar nasıl ele alınıyor?

Katılımcılar yerel bir gazete, radyo ya da televizyon istasyonu ile iletişim kurup gazetecilerle nasıl çalıştıkları üzerine konuşabilir, tarafsızlık konusunu tartışabilir, küresel temalarla insan hakları konularının medyaya nasıl yansıdığını ele alabilirler.

Birlikte çalıştığınız grup çabuk düşünme gerektiren etkinliklerden hoşlanıyorsa, sayfa 150'deki spor ve insan hakları arasındaki ilişkiyi ele alan "Bir dakika" adlı etkinliği gerçekleştirebilirsiniz.

Eylem fikirleri

Birçok yerel radyo istasyonu farklı topluluklara kendi yayınlarını yapma fırsatı sunar. Grubunuzun, ilgilendiği bir konu üzerine araştırma yapması ve bu konuda radyo programı hazırlaması için bir grup projesi yürütün (örneğin şu başlık altında: "Küresel düzeyde düşün, yerel düzeyde hareket et").

Ek bilgi

Etkinlikle ilgili temalar üzerinde düşündürmek üzere birkaç başlangıç noktası:

a) Medya

1. Yetişkinler kadar gençler de çeşitli yayın araçları yoluyla kesintisiz olarak bilgi bombardımanına maruz kalıyorlar. Kendimize şunu sorabiliriz: Bu bilgi ile ne yapıyoruz? Bundan, her şeyden daha iyi haberdar olduğumuz anlamını çıkarabilir miyiz?
2. Medya her gün biraz daha ticari hale geliyor. Verilen mesajın basitleşmesi, kalıpyargılar ve sansasyonellik tehlikeli gelişmeler arasında. Kaliteli habere ulaşmak her gün biraz daha zorlaşıyor.
3. Eşitsizliğe dair (özellikle gelişmekte olan ülkelerdeki) konularla ilgili kaliteli haberlere ulaşmak gerçekten zor. Batı kaynaklı olmayan haberler çoğunlukla Batılı gözlerle değerlendiriliyor. Bu da çoğunlukla olumsuz ve iç karartıcı haberlerin ortaya çıkmasına neden oluyor.

b) İnsan hakları meseleleri

Medya, insan hakları hakkında kamuoyunun bilinç düzeyini artırmak için önemlidir. Fakat insan hakları konusunun nasıl sunulacağının ve bu konuyu ele almanın altında yatan güdülerin farkında olmamız gerekir. Bize sunulan –ve sunulmayan– bilgilere, bilginin ve olayların sunuş biçimine eleştirel bir gözle bakabilmeliyiz. Örneğin, gazeteler siyasi görüşlerine bağlı olarak, savaşan insanları özgürlük savaşçıları ya da terörist olarak tanımlayabilirler. Farklı kültürlerden gelen insanları taraflı bir şekilde sunabilirler. Örneğin, Eskimolar, eskimo evlerindeki geleneksel yaşantılarını korumaya çalışan, soğuğa dayanıklı egzotik insanlar olarak gösterilebilirler; fakat konu balina avcılığına gelince "katiller" olarak tanımlanabilirler.

c) Sorumluluk alma

Simülasyonda kullanılan imgeler genç insanların pratik yöntemlerle sorumluluk almasını sağlamada çeşitli fırsatlar yaratacak nitelikte olmalıdır. Öğretmenler, gençlik hizmetleri sorumluları, vs. olarak bizler, genç insanları daha iyi bir dünya için çaba göstermeleri yönünde motive edebilmeyi diliyoruz. Genç insanların çözümün bir parçası olmaları için onları en iyi şekilde nasıl yüreklendirebileceğimizi kendimize soruyoruz. Bunu yaparken, varolan fırsatların aslında gençler için çekici olup olmadığını sorguluyoruz. Bu soruyu yanıtlayabilmek için, gençlerin seçtiği slaytlar ya da görüntülerden bir ipucu yakalamamız mümkün olabilir.

Bahçekondu

Bir gecede bahçe inşa etmeyi göze alır mıydınız?

Konular Çevre, Yurttaşlık, Sağlık

Zorluk Düzey 3

Grup büyüklüğü 6+

Süre 180 dakika

Genel bakış Çizim ve maket yapma ile gerçekleştirilen yaratıcı bir etkinliktir. Şu konular incelenir:

- Kalkınmayı harekete geçiren güçler
- Yerel kalkınmanın yöre insanlarının ihtiyaçlarını karşılayıp karşılamadığı
- Yerel kalkınmaya ilişkin kararların nasıl alındığı

İlgili haklar

- Karar alma süreçlerine katılma hakkı
- Kültürel yaşama topluluk olarak katılma hakkı
- Dinlenme ve boş zaman hakkı

Amaçlar

- Kalkınmanın sonuçlarının kaçınılmaz olmadığını anlamak
- Yerel demokrasi ve kalkınmaya katılım için gerekli becerileri geliştirmek
- Yaratıcılık, grup çalışması becerileri, işbirliği ve diğerlerine karşı saygıyı geliştirmek

Materyal

- Yaşadığınız yere ait harita ve resimler (geçmiş ve günümüz)
- Seçtiğiniz alanı da gösteren büyük ölçekli mahalle haritası
- Tasarımları çizmek üzere tükenmez kalem ve kâğıtlar
- Maket yapmak için çeşitli materyal. Örneğin, küçük kutular, yayvan kap, kâğıt mendil, boya, sicim, yün, şişe mantarı, mukavva boru, alüminyum folyo, yumurta kabı, evde bulunabilecek çeşitli ıvır zıvır, ağaç dalı, taş, ağaç kabuğu, midye kabuğu, vs.
- Yapıştırıcı ve bant
- Boya ve boya fırçası
- Maket zemini olarak kullanmak üzere mukavva ya da kontrplak

Hazırlık

1. bölüm için: Kalkınma –nasıl ve neden

- Yaşadığınız kentin ya da yerleşimin geçmişe ve günümüze ait harita ve resimlerini biraraya getirin.
- Grup çalışması için üzerinde çalışılacak uygun alanları belirleyin. Geliştirilmesi planlanan alanların var olup olmadığını araştırın.

2. bölüm için: Kalkınma planlarının hazırlanması

- Grubun üzerinde çalışmak istediği alan hakkında bilgi toplayın. Örneğin, gazete haberleri, konsey toplantısı notları gibi.
- Maketlerin "ıvır zıvır" kullanılarak hazırlanmasını düşünüyorsanız elinizde yeteri kadar materyal bulunmasına dikkat edin. Ufak kutu, şişe, kap, tuvalet kâğıtlarının içindeki mukavva boru gibi malzemeleri etkinliğe başlamadan çok önce biriktirmeye başlayın.

KONULAR

ÇEVRE

YURTTAŞLIK

SAĞLIK

ZORLUK

DÜZEY 3

GRUP BÜYÜKLÜĞÜ

6 YA DA DAHA FAZLA

SÜRE

180 DAKİKA

Yönerge

Bu etkinlik iki bölümden oluşur: Bölüm 1 (Kalkınma –nasıl ve neden), değişimi harekete geçiren güçler üzerine tartışmayı; Bölüm 2 (Kalkınma planlarının hazırlanması) ise, katılımcıların yaşadıkları yer için bir kalkınma projesi tasarlamalarını ve bunun bir maketini hazırlamalarını içerir.

Bölüm 1: Kalkınma –nasıl ve neden

1. Yerel kalkınma konusuyla giriş yapın. Yerel çevrenin son 50-100 yıl içinde nasıl gelişip değiştiğini tartışın. Tartışmayı hararetlendirmek için harita ve resimler kullanın. Değişime sebep olan siyasi, ekonomik ve toplumsal itici güçlerin neler olduğunu konuşun. Genel anlamıyla, bu değişimler iyi sonuçlar doğurdu mu? Eğer yanıtınız olumluysa kimler için ve neden?
2. Katılımcıların hayatları boyunca şahit oldukları kalkınma/değişim örneklerini (ek binalar inşa edilmesi, alışveriş merkezleri, konut alanları) dile getirmelerini isteyin. Bu kalkınmadan kimin çıkar sağladığı ve bunun nasıl gerçekleştiği üzerine konuşun. Örneğin, kalkınma planları yöre insanları için daha düşük maliyetle konut sahibi olma fırsatı yarattı mı, yoksa bu konutlar bir finans kuruluşunun yatırım aracı olarak inşa edilen lüks daireler ya da yazlık evler miydi?
3. Yaşadığınız yerin büyük ölçekli haritasına bakın ve üzerinde çalışmak üzere herkesin hemfikir olduğu bir alan seçin.

Bölüm 2: Kalkınma planlarının hazırlanması

1. Üzerinde çalışmaya karar verdiğiniz alanı göstermek üzere büyük ölçekli haritayı herkesin görebileceği bir yere asın. Herkesin seçilmiş alanı tanıdığından emin olun. Eğer gerekiyorsa bölgeyi ziyaret edin.
2. Yerel gazete ya da konsey toplantısı notlarından faydalanarak seçtiğiniz alanla ilgili kalkınma planlarını inceleyin. Kalkınma planı tekliflerinin kimler tarafından yapıldığı ve bu kişilerin ne çıkarları olduğu hakkında konuşun.
3. Alanın kalkınması için farklı yolları ortaya çıkarmak üzere bir beyin fırtınası yapın. Hayal gücünüzü mümkün olduğunca zorlayın.
4. 4 ya da 5 kişilik küçük gruplara ayrılarak beyin fırtınasında ortaya çıkan fikirleri gözden geçirin. Farklı seçeneklerin artı ve eksilerini tartışın.
5. Grupların bir sonraki görevi, alanın nasıl geliştirileceğine dair fikir birliğine varmaktır. Bunun ardından alanın çizimle tasarlanması ve maketinin hazırlanması gerekiyor.
6. Maketlerin hazırlanması sona erdiğinde, her grup, maketini sergileyerek planlarını anlatsın.

Bilgilendirme ve değerlendirme

Küçük grupların çalışmalarında ortaya çıkan farkları gözden geçirerek bu bölüme başlayın. Her birey kendisini yeterince katılmış hissetti mi? Kararlar nasıl alındı? Kalkınma planlarına ilişkin konuşarak bu bölüme devam edin.

- Seçilen alan için kalkınma planları hazırlanırken ne gibi konular dikkate alındı? (Örneğin, maliyet, süre, gösterilecek çaba, kâr ya da yerel ihtiyaçların neler olduğu dikkate alındı mı?)
- Planlarda insani ve çevresel ihtiyaçlar dikkate alındı mı? Planlar sürdürülebilir miydi?
- Kalkınma planları yöre insanlarının tamamının ihtiyaçlarını karşıladı mı? Örneğin, engellileri, çocukları, azınlıkları kapsıyor muydu?
- Planı hayata geçirmek için ne tür kaynaklara ihtiyaç var?
- Mümkün olan yerlerde yenilenebilir kaynaklar kullanıldı mı?
- Yenilenebilir olmayan kaynaklar dikkatli bir şekilde kullanıldı mı?
- Proje, ekosistemi genel anlamda nasıl etkileyecek? Örneğin, plan doğal yaşamı da içine alıyor muydu ya da ağaç dikimi yapıldı mı?
- Proje inşa edilirken ne tür atıklar ortaya çıkacak? Bu atıklar nasıl işlenecek?

Kolaylaştırıcılar için ipuçları

Bu etkinlikte, gençlerin büyük bir bölümünün kentlerde ya da kentsel çevreye yakın bölgelerde yaşadığı varsayılır. Üzerinde çalışılacak alanın, bulunduğunuz yerden ve beraber çalıştığınız gruptan bağımsız olmaması gerekir. Her alan bir potansiyele sahiptir! İdeal koşullarda araştırmayı grup yapmalı ve kararı yine grup vermelidir. Fakat, bazı koşullarda, örneğin okulda müfredattan kaynaklanan kısıtlar bulunmaktadır; bu durumda öğretmen bu kararları kendi başına almalıdır.

Bir alışveriş merkezi, bir boş vakit değerlendirme merkezi, bir okul binası, bir araba park yeri, bir yeşil alan, çocuklar için bir oyun alanı, bir spor sahası, yaşlı insanların sessizlik içinde oturup vakit geçirmesi için bir gül bahçesi, bir kent çiftliği, bir vahşi yaşam sığınağı, bir eğlence parkı, seçtiğiniz alanın içine yerleştireceğiniz şeylerden bazıları. Katılımcıları, topluluğun farklı kesimlerinden insanların ihtiyaçlarını dikkate almaya teşvik edin.

Çeşitlemeler

Hayal ürünü olan bir senaryo üzerinden de çalışmayı yürütebilirsiniz. Örneğin, belediye binası, şehir konseyi merkezi, hastane, vs.'nin şu anda bulunduğu noktada daha çok neyin bulunmasını isterdiniz? Ya da kırsal bir alanda yaşıyorsanız, madencilik çalışmalarından arta kalan çukurluk bir alan ya da cüruf yığını nasıl iyi bir şekilde değerlendirilebilir?

İzleme önerileri

Üzerinde çalıştığınız alanın değerlendirilmesi için konseyin ne planlandığını öğrenmeye çalışın. Planlar hakkında ne düşündüğünüzü kendi aranızda tartışın. Diğer insanların planlar hakkındaki düşüncelerinizi öğrenmesi için konseye ya da yerel gazetenize bir yazı gönderin. Yaşadığınız kentte ya da köyde planlama kararlarının nasıl alındığını öğrenmeye çalışın. Kent ya da köy sakinlerinin karar almada ne derece etkisi olabiliyor? Genç insanlar, kendilerini doğrudan etkileyen planlama kararlarında nasıl daha çok söz sahibi olabilirler? Grubunuz, yerel düzeyde karar alma konusunu daha detaylı incelemek istiyorsa, sayfa 238'deki "Oy kullanmak ya da kullanmamak" etkinliğini yürütebilirsiniz.

Eylem fikirleri

Yerel konseyin düzenlediği bir planlama toplantısına katılarak planlama sürecine katkıda bulunun.

Çevre Gününü kutlama etkinliklerine katılın. Ülkenizdeki Çevre Günü etkinlikleri hakkında bilgi almak için *www.unep.org* İnternet sitesine bakın.

Ek bilgi

Bu etkinlik fikri "*Have på en nat*" (Bahçekondu) projesinden ortaya çıktı. Sözkonusu proje 1996 yılı Kopenhag Kültür Şehri Festivali'nin bir parçası idi. *Økologiskeigangsættere* adlı Yerel Gündem 21 organizasyonundan bir grup genç, şehir içinde terkedilmiş bir alanda bir bahçe inşa etmek için iki yıl boyunca hazırlık yaptı. Gençler bahçeyi bir gecede olmasa da birkaç günde inşa ettiler. Onlar 300 m^2'lik alan içinde toplumun faydalanabileceği bir bahçe yapmaya karar vermişlerdi. Bu süreçte marangozluk, tesisat, duvar örme ve bahçecilik gibi pratik beceriler edindiler. Planladıkları her şeyi bahçe yapmak istedikleri alandan başka bir yerde oluşturdular. Böylelikle vakti geldiğinde bahçe neredeyse "bir gecede" meydana getirilecekti. Bahçede herkese yönelik bir şey vardı. Çimenlerin arasında kıvrıla kıvrıla giden küçük patikalar, çalılar, ağaçlar, çiçekler ve sebzeler. Bahçe o günden Nisan 2001'e kadar –konsey tarafından konut alanı olması gerekçesiyle geri alınana kadar– kullanıldı.

Önemli gün

5 Haziran
Dünya Çevre Günü

Kadın ve erkek kahramanlar

Aslanlar konuşabilseydi, avcılar asla kahraman olamazdı.

KONULAR

CİNSİYET EŞİTLİĞİ

AYIRIMCILIK

YURTTAŞLIK

ZORLUK

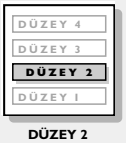

DÜZEY 2

GRUP BÜYÜKLÜĞÜ

HERHANGİ

SÜRE

60 DAKİKA

Konular	Cinsiyet eşitliği, Ayrımcılık ve Yabancı düşmanlığı, Yurttaşlık
Zorluk	Düzey 2
Grup büyüklüğü	Herhangi
Süre	60 dakika
Genel bakış	Bireysel çalışma, küçük ve büyük grup çalışmaları, beyin fırtınası ve tartışma içeren bir etkinliktir. Şu konular tartışılır: • Sosyalleşmenin ve kültürün sembolleri olarak kadın ve erkek kahramanlar • Kadın ve erkek kahramanlara ilişkin kalıpyargılar
İlgili haklar	• İnsan onuru ve haklar bakımından eşitlik • Cinsiyet ayrımı yapılmaksızın özgürlük hakkı
Amaçlar	• Tarih eğitimi üzerine derinlemesine düşünmek. Ortak tarihsel olaylarla ve bu olaylarda rol oynayan kadın ve erkek kahramanlarla ilgili farklı bakış açılarına saygı göstermek. • Örnek kişiler olarak kabul edilen kadın ve erkek kahramanların öneminin eleştirel analizini yapmak. Cinsiyete dayalı kalıpyargıların, tarih, kültür ve gündelik yaşamda nasıl temellendiğini eleştirel olarak irdelemek.
Materyal	• Kâğıt ve tükenmez kalemler. (Her katılımcıya birer mavi ve kırmızı tükenmez kalem; isteğe bağlı ama tercih edilmesi önerilir) • Yazı tahtası kâğıdı ve markörler

Yönerge

1. Katılımcılara hayran oldukları ulusal kadın ve erkek kahramanların kimler olduğunu düşünmeleri için beş dakika süre verin (geçmişte yaşamış veya günümüzde yaşayan kişiler olabilir).
2. Kâğıt ve tükenmez kalemleri dağıtın. Her katılımcıdan kâğıda iki sütun çizmesini isteyin. İlk sütuna (kırmızı kalemi kullanarak) üç ya da dört kadın kahramanın isimlerini yazmalarını söyleyin. Katılımcılar, kahramanların isimlerine ek olarak bu kişilerin kısaca kim olduklarını ve ülkeleri için neler yaptıklarını yazmalılar. Kâğıdın altına da kadın kahramanların sahip olduğu özellikleri anlatan anahtar kelimeler yazsınlar.
3. Üç ya da dört erkek kahramanla (mavi tükenmez kalem kullanarak) uygulamayı tekrarlayın. Bilgiyi bu sefer ikinci sütuna yazsınlar.
4. Kadın ve erkek kahraman tercihlerini birbirleriyle paylaşmak üzere katılımcıların beş- yedi kişi arasında değişen küçük gruplara ayrılmalarını söyleyin. Gruplardan, en önemli dört kadın ve dört erkek kahraman üzerinde anlaşmalarını isteyin.
5. Şimdi genel oturuma geçilsin. Yazı tahtasına her grubun kadın ve erkek kahramanlarının isimlerini iki sütun halinde yazın. Kahramanların kişisel özelliklerini anlatan anahtar kelimeleri de ekleyin.
6. Kahramanların kişisel özellikleri, kadın ve erkek kahramanların rol modelleri olarak nasıl kullanıldıkları ve cinsiyet kalıpyargılarının düzeyi üzerine tartışma yapın. Daha sonra değerlendirme bölümüne geçin.

Aşağıdaki tablo Ukrayna'da bir grubun, etkinliğin ikinci adımında çıkardığı ürünün bir örneğidir.

Kadın kahramanlar	Erkek kahramanlar
Prenses Olha, Kyiv Rus'taki (Ukrayna'nın eski ismi) ilk Hristiyan	Prens Volodymyr Kyiv Rus, vaftiz edildi.
Türkler tarafından yakalanan genç kadın Roksalana. Han'ın hareminde yaşadı. Konumunu politikayı etkilemek üzere kullandı.	Hetman Mazepa, bağımsızlık savaşçısı.
Şair Lesya Ukrainka, Ukrayna kimliği ve kadının özgürlüğü üzerine şiirler yazdı	Şair Shevchenko, özgürlüğü yüceltti.
kuvvetli kurnaz yumuşak kadınsı güçlü güzel	kuvvetli güçlü cesur yürekli kararlı dik başlı

Bilgilendirme ve değerlendirme

Etkinliği gözden geçirerek bu bölüme başlayın. Katılımcılar kadın ve erkek kahramanlar hakkında neler öğrendiler? Ardından kalıpyargıların insanların algılamalarını ve eylemlerini nasıl etkilediği üzerine konuşun.

- Kahramanlar ne tür insanlardır? (Sıradan erkekler ve kadınlar? Krallar?) Neler yaptılar? (Savaşmak? Şiirler yazmak?) Katılımcılar bu kişiler hakkında nasıl bilgi sahibi oldular?
- İki listedeki kişisel özellikler arasındaki farklar neydi? Ortak özellikler neydi?
- Kahramanlar ne tür değerleri temsil eder? Bu değerler kadın ve erkek kahramanlar için aynı mıdır, yoksa arada farklar var mıdır?
- İnsanlar "kalıpyargı" kelimesinden ne anlıyor? Kalıpyargılar ne kadar doğrudur? Kalıpyargılar her zaman olumsuz mudur?
- Kişisel ya da toplumsal olarak erkek ve kadınlardan beklentilerinizi belirleyen genel kalıpyargılar var mı?
- Katılımcılar bu beklentiler yüzünden kendilerini kısıtlanmış hissediyorlar mı? Nasıl?
- Bu etkinlikte ortaya çıkarılan kişisel özellikler listesi, aynı zamanda birçok kişinin ulusal karakteristik olarak tanımladığı özellikleri de mi yansıtmaktadır?
- Genel olarak, toplumsal ve kültürel engeller, ne dereceye kadar kalıpyargılarla düşünmenin bir sonucudur?
- Toplumsal cinsiyete dayalı kalıpyargılar insan haklarının reddedilmesinde ne şekilde rol oynar?
- Kalıpyargılara dayalı beklentiler, erkek ve kadınların yaşam tercihleri ve seçeneklerini belirlemelerinde çoğunlukla engel teşkil eder. Katılımcılar cinsiyetleriyle bağlantılı olarak ne tür engellerle karşılaşmışlar? Evde, okulda, kulüpte ya da işyerinde?
- Katılımcılar bu engellerle ilgili olarak neler yapabilirler? Katılımcılar, kültürel norm ve erkeklik ve kadınlıkla ilgili değerlerden kurtulmak için stratejiler belirleyebilir mi?

Önemli günler

8 Mart
Uluslararası Dünya Kadınlar Günü

3 Kasım
Dünya Erkekler Günü

Kolaylaştırıcılar için ipuçları

Çokkültürlü bir ortamda uygulamak için çok uygun bir etkinliktir, çünkü kültürel unsurlar daha kolay algılanır hale gelmektedir.

Yönergenin 5. noktasında küçük gruplardan gelen tüm katkıları yazı tahtasına geçirin. Eğer biri "kadınsı" ya da "erkeksi" gibi kavramlar öneriyorsa bu aşamada bunları da kabul edin. Daha sonra değerlendirme bölümünde bu kelimelerin anlamları üzerinde konuşun.

Çeşitlemeler

Gençlik gruplarıyla çalışırken farklı tür kadın ve erkek kahramanlar üzerinden çalışmayı yürütebilirsiniz (örneğin, çizgi romanlar ve filmlerdeki karakterler; pop ve film yıldızları ve sporcular). Çalışmaya bir karikatür okuyarak başlayabilir, ardından karikatürdeki karakterlerin özellikleri üzerine bir tartışma yapabilirsiniz. Pop yıldızı ya da sporcuların posterlerini asıp, katılımcılardan bu posterlere konuşma balonları ya da çizim eklemelerini istemeniz bir alternatif olabilir. "Sizin kadın ve erkek kahramanlarınız kimler?" sorusunu sorarsanız ilginç sürprizlerle karşılaşabilir ve böylelikle verimli bir tartışma yürütebilirsiniz.

İzleme önerileri

Birlikte çalıştığınız grup, insan hakları kahramanlarını tanımak istiyorsa sayfa 130'daki "Hak mücadelesi verenler" etkinliğini yürütün.

Eylem fikirleri

Günlük yaşantınızda kalıpyargılara karşı daha uyanık olmak üzere kendinize söz verin; özellikle hem başkalarının hem de (kasıtsız da olsa!) kendi önyargılarınızın kaynağı olan kalıpyargılara karşı.

Ek bilgi

Kalıpyargı, grubun bir bölümünün sahip olduğu özelliklerin grubun tamamına yansıtıldığı genelleştirmedir. Örneğin, "İtalyanlar opera sever", "Ruslar bale sever", "siyah deri giyen, motora binen gençler tehlikelidir", "siyah insanlar Afrikalı'dır", gibi.

Cinsiyet (*sex*) ve toplumsal cinsiyet (*gender*) kelimeleri birbiriyle karıştırılabilir. Cinsiyet, erkekler ve kadınlar arasındaki biyolojik farklarla ilgilidir, evrenseldir ve değişmez. Toplumsal cinsiyet ise sosyalleşme süreci içinde belirli bir toplumun bireyi olarak öğrenilen ya da edinilen toplumsal niteliklerdir.

Bu nedenle toplumsal cinsiyet, belirli bir toplumda belirli bir zamanda ve bu toplum içindeki bir topluluğun bir üyesi olarak, erkek (erkeksi) ve kadın (kadınsı) olmakla ilgili toplumsal olarak belirlenmiş vasıf, rol, faaliyet, sorumluluk ve ihtiyaçları temsil eder.

Kaynak: Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP), Gender in development programme, learning and Information pack, gender mainstreaming programme and project entry points (Kalkınma programında toplumsal cinsiyet). Ocak, 2001.

Yoksulluğun yıldız falı

Geleceği görebiliyor musun? Gelecek yıl Emine'ye ya da Misha'ya ne getirecek?

Konular Yoksulluk, Küreselleşme, Sosyal haklar

Zorluk Düzey 3

Grup büyüklüğü 15-21

Süre 60 dakika

Genel bakış Bu etkinlik bilgi ile yaratıcı kompozisyonu birleştirerek yoksulluğun doğurduğu sonuçları ve yoksullardan esirgenen yaşam fırsatlarını inceler.

İlgili haklar
- Gıda ve konut hakkı
- Sağlık hakkı
- Çalışma hakkı

Amaçlar
- Yoksul insanların içinde bulundukları fırsat eşitsizliğine ve kendilerine sunulan fırsatları elde etmedeki güçlüklerine ilişkin düşündürmek
- Yoksulluk döngüsünü kavramak
- Sosyal adaleti, insan onurunu ve sorumluluğunu desteklemek

Materyal
- 12 Yıldız Falı kartı
- 12 Yaşam kartı
- Her katılımcı için birer sayfa kâğıt ve kurşun kalem
- Büyük bir kâğıt ya da yazı tahtası kâğıdı
- Markörler ya da tebeşir
- Bant

Hazırlık
- Yıldız Falı kartları ve Yaşam kartlarının fotokopisini alıp kesin.
- Her destede dört Yaşam kartı ve ilgili Yıldız Falı kartı olacak şekilde üç kart destesi hazırlayın. Birbirine karışmaması için her desteyi farklı zarflara koyun.

KONULAR

YOKSULLUK

KÜRESELLEŞME

SOSYAL HAKLAR

ZORLUK

DÜZEY 3

GRUP BÜYÜKLÜĞÜ

15-21

SÜRE

60 DAKİKA

Yönerge

1. Etkinliği anlatın. Yıldız falları hakkında genel bir konuşma yapın. Katılımcılar yıldız fallarını okuyorlar mı? Bunlara inanıyorlar mı? Yıldız falları çoğunlukla ne tür bilgiler veriyor?
2. Katılımcıları üç küçük gruba ayırın. Her alt gruba bir Yaşam kartı destesi ve ilgili Yıldız Falı kartlarını verin.
3. Verilen kartlardaki dört farklı yaşam için yıldız falı yazmak üzere gruplara yirmi dakika süre verin. Yazacakları yıldız falları hayal ürünü olmalı. Yaşam kartlarındaki insanların gelecek yıl neler yaşayacaklarını tahmin etmek üzere katılımcılar hayal güçlerini, sezgilerini ve genel bilgi birikimlerini kullanmalılar. Katılımcılara, doğru ya da yanlış yanıtlar olmadığını fakat gerçeklik sınırları içinde kestirimde bulunmaları gerektiğini anlatın.
4. Çalışmalar sona erdiğinde, herkesi genel oturuma çağırın. Gruplardan, çalışmalarını sırasıyla sunmalarını isteyin. Herkesin farklı karakterler hakkında bilgi sahibi olması için ilk önce yaşam kartlarında yer alan bilgi, ardından ilgili karakterin yıldız falı okunmalı.
5. Son olarak yaşam kartlarını ve tahminleri büyük bir kâğıda bantlayın; böylelikle bir duvar panosu oluşsun.

Bilgilendirme ve değerlendirme

Tartışmaya gruplardan, ilgili karakterlerin geleceklerine nasıl karar verdiklerini anlatmalarını isteyerek başlayın. Ardından yoksulluğu tanımlayın ve son olarak yoksulluğun getirdiği sonuçlar üzerine bir tartışma yürütün.

- Katılımcıların yoksul insanlar hakkındaki izlenimleri neler? (Kendi ülkelerinde ve gelişmekte olan ülkelerde?) Bunlar kalıpyargılar mı? Bu izlenimler ne kadar iyi temellendirilmiş? Bu bilgiye insanlar nereden ulaşıyor?
- Yoksulluk terimi katılımcılar için ne ifade ediyor?
- Bir insan belli bir ülkede yaşıyorsa 'zengin', başka bir ülkede yaşıyorsa 'yoksul' olarak kabul edilebilir mi? Başka bir deyişle yoksulluk göreceli midir?
- Yaşadığınız toplumda, neden bazı insanlar zengin, bazıları yoksuldur?
- Hem yaşadığınız ülkede, hem de dünyanın en yoksul ülkelerinden biri olan Eritre'de yoksulluktan kurtulmanın temel yolu nedir? Zengin bir amca mı? Piyangodan para çıkması mı? Eğitim almak mı? Sağlıklı olmak mı? Doğru insanları tanımak mı? Çok çalışmak mı? Başka?
- Yoksul insanların yoksulluk döngüsünü kırması ne derece kolaydır? Farklı bir deyişle, yoksul bir ailenin çocuğu olarak dünyaya gelmiş bir insanın yetişkinlik döneminde yoksulluktan kurtulması ne derece zordur?
- Zengin olduklarında insanların eline ne tür fırsatlar geçer?
- Yoksul olduklarında insanların eline ne tür fırsatlar geçer?
- Yoksul olmak insanların kendi suçu mudur? Yoksulluk kaderleri midir? Yoksa yoksulluk toplumsal, siyasal ve ekonomik etkilerden mi kaynaklanmaktadır?
- Yoksulluk çoğunlukla sağlık sorunu, açlık, yetersiz beslenme, eğitim yetersizliği, yetersiz çalışma becerileri ve işsizlikle el ele gitmektedir. Bu bir tesadüf müdür yoksa bu unsurlar birbiriyle bağlantılı mıdır? Eğer öyle ise bağlantı nerededir?
- İnsanlar yoksul kişileri genelde nasıl algılar, onlara nasıl davranır?
- Ne tür siyasal ve sosyal politikalar tüm yurttaşlar için en iyi yaşam fırsatlarını yaratır?
- Ülkenizde yoksulluğun azaltılması için eğitim bir anahtar mıdır? Ne boyutta?
- Neredeyse tüm dünya ülkelerinde zengin ve yoksullar arasındaki uçurum büyümektedir. Uçurum ülkeler arasında da büyümektedir. Bu durum Avrupa için nasıl sonuçlar doğurmaktadır?
- Uçurumun genişlemesinin önemi var mı? Eğer insanlar önemi olduğunu düşünüyorlarsa, bu uçurumu kapatmak kimin sorumluluğundadır?
- Bireyler, gruplar, yerel topluluklar ya da uluslar uçurumun kapatılması için neler yapabilir?

Kolaylaştırıcılar için ipuçları

Bunun hayal ürünü bir yıldız falı olduğunu katılımcıların kavramasını sağlayın. Bir astrolog olmak ya da burçların geleneksel olarak kabul edilen özellikleri hakkında bilgi sahibi olmak gerekmiyor. Katılımcılar daha ziyade yaşam öykülerinde verilen ayrıntılara odaklanmalı ve tarih, ekonomi ve sosyoloji bilgilerini ve genel bilgi birikimlerini kullanmalılar. Yıldız falı kartlarındaki "sevgi" ibaresi sadece aşk yaşantısı anlamına gelmemeli, karakterin aile ve arkadaşlarıyla ilişkilerini de dikkate almalı.

Çeşitlemeler

Yaşam öykülerini uyarlayabilir ya da bazı yaşam öykülerini ya da hepsini ilginç ya da daha uygun bulduğunuz yenileriyle değiştirebilirsiniz. Bu öyküleri bildiğiniz ya da duyduğunuz, çevrenizde ya da ülkenizde yaşanmış gerçek vakalarla da değiştirebilirsiniz.

İzleme önerileri

Kadınların ailenin gelir kazanan tek bireyi olmasına her gün biraz daha sık rastlanmaktadır. Bunun nedeni, kadınların ya yalnız (eşi olmayan) anne olmaları ya da eşlerinin işsiz olmasıdır. Bununla birlikte kadınlar çoğu zaman işyerinde ayrımcılığa uğrarlar. Toplumsal destek de mevcut değilse, hem çalışmak hem de aileye bakmak iyice zorlaşır. Birlikte çalıştığınız grup bu konuyla ilgileniyorsa sayfa 260'daki "Çalışma yaşamı ve bebekler" etkinliğini yürütebilirsiniz.

Eylem fikirleri

Yoksul insanlarla çalışan ya da onlar için fırsatlar yaratmaya çalışan bir STK ya da dernekle iletişime geçin ve onlara destek olmak istediğinizi belirtin. Bir yerel grup belirleyip, ihtiyaçlarının ne olduğunu anlamaya çalışarak, kaynak yaratmak üzere bir proje geliştirebilirsiniz.

Önemli gün

17 Ekim
Uluslararası Yoksulluğun Yok Edilmesi Günü

BİLGİ MATERYALİ

Yaşam kartları

Maria, kocası olmayan üç çocuklu bir anne. Portekiz'de Madeira'nın çok fakir banliyölerinden birinde yaşıyor. En son hayat arkadaşı onu kısa bir süre önce terketti. Varlıklı bir ailenin hizmetçisi olarak çalışıyor, ama daha ne kadar buna devam edebilir? Kısa bir süre önce evin hanımına ait pahalı bir yüzük çalındı. Hanım, hizmetçilerin birinden şüpheleniyor, fakat kimin suçlu olduğu bir türlü bulunamıyor. Sonuç olarak tüm hizmetçileri atıp yerlerine başkalarını alacaklar. Maria **Oğlak** burcu.

Emine Türkiye'den. Ülkenin en yoksul bölgelerinden birinde, küçük bir köyde yaşıyor. 12 yaşında. Ailesi –çok yoksul köylüler– Emine'ye bir koca bulmaktan bahsediyor. Fakat Emine evlenmek istemiyor; evden kaçmaya karar veriyor. Daha parlak bir geleceği olduğuna inandığı başkente gidiyor. Emine **İkizler** burcu.

Misha Sibirya, Tomsk'tan. Aylardır işsiz ve ne yapacağını bilmez durumda. Karısı çok hasta ve yatalak. Misha'nın dört çocuğu var, yaşları 20, 18, 10 ve 8. En küçük iki çocuk engelli. Misha **Başak** burcu.

Yuriy Sibirya, Tomsk'ta anne-babası ve üç erkek kardeşiyle yaşayan bir erkek. 20 yaşında ve gelecek vaadeden bir buz hokeyi oyuncusu. Amerika'daki amcası, Yuriy'in burs alarak bir Amerikan üniversitesinde okuması için yardımcı olmak istiyor. Yuriy'in babası Misha aylardır işsiz. Ailenin şu andaki tek gelir kaynağı Yuriy'in düzensiz olarak yaptığı işler. Yuriy ne yapacağını bilemiyor. Annesi hasta, iki erkek kardeşi ise engelli. Aile Yuriy'e bağımlı durumda. Yuriy **Yengeç** burcu.

Bengt İsveçli genç bir "dazlak". Şiddet davranışları yüzünden bu yıl iki kere tutuklandı. İki yıldır çalışmıyor, buna rağmen kendisine yapılan iş tekliflerini kabul etmiyor. Vaktini köpeğini eğiterek, vücut geliştirerek ya da arkadaşlarıyla sokaklarda dolaşarak geçirmeyi tercih ediyor. Arkadaşlarının son zamanlarda gerçekleşen ırkçı eylemlerle bağlantıları var. Bengt **Koç** burcu.

Ricardo İspanya'dan. Barselona'da parasını zor ödediği çok küçük bir dairede yalnız başına yaşıyor. Aylardır hasta, geçimini hükümetin sunduğu sosyal güvenlik ödemesiyle sağlıyor. Daha önce düzensiz olarak çalışıyordu. Ricardo'nun AİDS'li olduğunu öğrenen karısı onu terketti ve çocuklarını ondan uzaklaştırdı. Ricardo **Terazi** burcu.

Abdül yıllar önce Moritanya'dan Fransa'nın başkenti Paris'e iş bulmak için geldi. İlk yıllarını yalnız geçirdi, daha sonra karısını, dört erkek çocuğunu ve çocukların büyükanne ve büyükbabasını yanına getirtti. Hepsi birlikte Paris'in yoksul bir bölgesinde bir dairede yaşıyorlar. Bir süre işler yolunda gitti, özellikle Abdül'ün karısı ikiz çocuk dünyaya getirdiğinde. Fakat çocukları Moritanya geleneklerine göre yetiştirmek tam bir mücadeleye dönüştü. İkizler şu anda 12 yaşındalar. Okulda birçok sorunları var. Çoğunlukla anne-babalarının sözünü dinlemiyorlar. Ekonominin kötüye gitmesinden ötürü, Abdül kısa bir süre önce işini kaybetti. Abdül **Aslan** burcu.

İkiz kardeş olan **Moktar** ve **Ould** Fransa'nın Paris kentinde dünyaya geldiler. Babaları, Moritanya'dan gelmiş olan göçmen işçi Abdül. Tüm aile, anne-baba, dört ağabey ayrıca büyükanne ve büyükbaba Paris'in yoksul bir bölgesinde hep birlikte bir apartman dairesinde yaşıyorlar İkizler şu anda 12 yaşında. Okulda birçok sorunları var. Ders çalışmayı reddediyorlar. Çoğunlukla dersleri kırıp arkadaşlarıyla Paris'in banliyölerinde takılıyorlar. Anne-babalarının sözünü dinlemiyor, onlarla sık sık tartışıyorlar. Tartışmaya bazen şiddet de ekleniyor. Okuldan gelen raporlara göre ikizler gittikçe saldırgan olmaya başladı. Moktar ve Ould **Kova** burcu.

Krista 20 yaşında. Prag'ın çok fakir banliyölerinden birinde kiraladığı ufak bir dairede yaşıyor. Krista Almanya'da yaşama hayalleri kuruyor. Berlin'de iş bulma fırsatıyla ilgili bir ilâna rastladı. Numarayı aradı ve bir adamla buluştu. Adam Krista'ya, onu yoksulluktan kurtaracağını, Berlin'de kolayca bir iş bulacağını söyledi. Krista adama güvendi ve Almanya'ya gitme fırsatını kullanmaya karar verdi. Krista **Yay** burcu.

Jane yaşlı bir dul, İskoçya'da yaşıyor. Kocası alkolikti ve çok az çalıştı. Jane, devletin ödediği çok düşük miktardaki emekli maaşıyla hayatını sürdürmeye çalışıyor. Sağlığı kötüleşmeye başladığı için şu anda daha iyi bir bakıma ihtiyacı var. Jane **Balık** burcu.

Bella kız kardeşi Angelica ile İtalya'nın Palermo kentinde yaşıyor. Kızlar onaltı ve onyedi yaşlarındayken anne-babaları öldü. Bu yüzden okulu bıraktılar ve çalışmaya başladılar. Şu anda yirmiiki ve yirmiüç yaşlarındalar. Bella'nın iki işi var; gün içinde hizmetçilik yapıyor, gece ise bir hastanede temizlikçi olarak çalışıyor. Bunun yanısıra uyuşturucu bağımlısı olan Angelica'ya bakıyor. Bella kızkardeşini ortada bırakmak istemiyor, çünkü babasının uyguladığı şiddet yüzünden kardeşinin çektiği acıları biliyor. Bella kontrol edemediği öfke duygusu yüzünden sorunlar yaşıyor. Bununla bağlantılı olarak gerçekleşen iki olay sonucunda kısa bir süre önce işini kaybetti. Bella **Boğa** burcu.

Angelica kızkardeşi Bella ile İtalya'nın Palermo kentinde yaşıyor. Kızlar onaltı ve onyedi yaşlarındayken anne-babaları öldü. Şu anda yirmiiki ve yirmiüç yaşlarındalar. Bella iki işte çalışıyor ve uyuşturucu bağımlısı olan Angelica'ya bakıyor. Angelica uyuşturucu almak için çoğunlukla ablasının maaşını çalıyor. Yıllardır uyuşturucu kullanıyor. Uyuşturuyu bıraktığı dönemler de oldu, fakat uyuşturucu bağımlılığını kontrol altına almayı çok zor buluyor. Angelica **Akrep** burcu.

Yılın Yıldız Falı kartları

Koç (Bengt) (21 Mart - 21 Nisan) Sevgi İş Sağlık	**Terazi** (Ricardo) (23 Eylül - 22 Ekim) Sevgi İş Sağlık
Boğa (Bella) (22 Nisan - 21 Mayıs) Sevgi İş Sağlık	**Akrep** (Angelica) (23 Ekim - 22 Kasım) Sevgi İş Sağlık
İkizler (Emine) (22 Mayıs - 21 Haziran) Sevgi İş Sağlık	**Yay** (Krista) (23 Kasım - 21 Aralık) Sevgi İş Sağlık
Yengeç (Yuriy) (22 Haziran - 22 Temmuz) Sevgi İş Sağlık	**Oğlak** (Maria) (22 Aralık - 20 Ocak) Sevgi İş Sağlık
Aslan (Abdül) (23 Temmuz - 22 Ağustos) Sevgi İş Sağlık	**Kova** (Moktar ve Ould) (21 Ocak - 19 Şubat) Sevgi İş Sağlık
Başak (Misha) (23 Ağustos - 22 Eylül) Sevgi İş Sağlık	**Balık** (Jane) (20 Şubat - 20 Mart) Sevgi İş Sağlık

Bir dakika

'Bir dakika' boyunca konuş – duraksamak yok – tekrar yok!

KONULAR

SPOR

KÜRESELLEŞME

GEN. İNSAN HAKLARI

ZORLUK

DÜZEY 2

GRUP BÜYÜKLÜĞÜ

HERHANGİ

SÜRE

40 DAKİKA

Konular	Spor, Küreselleşme, Genel insan hakları
Zorluk	Düzey 2
Grup büyüklüğü	Herhangi
Süre	40 dakika
Genel bakış	Bu etkinlikte katılımcılar bir dakika boyunca spor ve insan hakları arasındaki ilişki üzerine çabuk ve yaratıcı olmalarını gerektiren konuşma yapacaklar.
İlgili haklar	Hepsi
Amaçlar	• Spor ve insan hakları hakkındaki bilgileri paylaşmak • Tüm insan hakları meselelerinin birbirleriyle bağlantılı ve birbirlerinden ayrılmaz olduğunu kavramak • Kişisel fikirleri ifade etmek üzere özgüveni geliştirmek
Materyal	• Her katılımcı için birer ifade • Bir şapka • Saniyeleri gösteren bir saat ya da bir kronometre
Hazırlık	• Aşağıda ifadelerin bulunduğu sayfayı çoğaltın, ifadeleri kesin. • Kestiğiniz kâğıt şeritlerini katlayın ve bir şapka içine koyun.

Yönerge

1. Katılımcılardan bir çember olarak oturmalarını isteyin.
2. Şapka elden ele dolaşsın. Herkesin sırayla şapkanın içine elini daldırmasını ve bakmadan bir kâğıt çekmesini söyleyin.
3. Katılımcılar, kâğıt şeridinde yazan ifade ile ilgili hiç durmadan bir dakika sürecek bir konuşma hazırlamalılar. Konuşmayı hazırlamak üzere 5 dakikaları var. Kurallar: Duraksamak yok, tekrar yok.
4. Çemberdeki kişilerden sırayla "konuşma" yapmalarını isteyin.
5. Her "konuşma"nın ardından, kısa yorumlar için iki ya da üç dakika zaman ayırın. Eğer tartışılacak çok konu varsa tartışma başlığını not edin ve en sonda bu temaya dönmeyi kararlaştırın.
6. Herkes konuşmasını yaptıktan sonra, kısa kesmek zorunda kaldığınız tartışma konularına geri dönün.
7. Daha sonra bilgilendirme ve değerlendirme bölümüne geçin.

Bilgilendirme ve değerlendirme

Etkinliğin nasıl yürüdüğünü gözden geçirin. Gündeme gelen konular üzerine konuşun.

- Bir konu üzerine hiç durmadan bir dakika boyunca konuşmak zor muydu?
- Üzerinde konuşulan en zorlayıcı konu hangisiydi? Neden?

- İfadelerden hangisi en tartışmalı olanıydı? Neden?
- İnsanları en çok şaşırtan bilgi hangisiydi?

Kolaylaştırıcılar için ipuçları

Bu etkinlik birbirinden çok farklı düzeylerde uygulanabilir ve sorular çok farklı şekillerde yorumlanabilir. Genç insanlarla uygun düzeyde çalışmak önemlidir. Derinlemesine düşünmeyi sağlamak üzere bir şey söyleyebilirsiniz, ancak "kesin bir yanıt" beklentisi içinde olduğunuz izlenimini verme tehlikesinin farkında olun.

Aşağıdaki ifadelerin birlikte çalıştığınız grubun ilgisini çekmeyeceğini düşünüyorsanız, yeni ifadeler yaratın.

Konuşmak istemeyenleri bir kere denemeleri için yüreklendirin. Yarım dakika ya da sadece yirmi saniye konuşmalarını önerebilir, konuşmadan önce bir arkadaşlarına danışmalarını ya da daha sonra konuşabileceklerini söyleyebilirsiniz.

Çeşitlemeler

Küçük bir grupla çalışıyorsanız iki ya da daha fazla tur yapabilirsiniz. Bu durumda katılımcılar her turda bir kâğıt şeridi çekebilirler. Eğer onbeşten fazla kişiyle çalışıyorsanız, iki alt grup halinde çalışın.

Şapkadan ifade kâğıdı çekme tekniği her türlü konuya uyarlanabilir.

İzleme önerileri

Katılımcılar spor konusuyla ilgileniyor ve kendilerini enerjik hissediyorlarsa, sayfa 214'teki "Herkes için spor" etkinliğini deneyin.

Grup, konulardan herhangi biriyle özel olarak ilgilendiyse, bu konuyu ele alan etkinliği bulmak üzere sayfa 68'teki etkinlik listesine bakın.

Eylem fikirleri

Takip etmek üzere bir konu belirleyin. Eyleme geçmek üzere ikinci aşamada ne yapacağınız konusunda anlaşın. Belirlediğiniz bu konu üzerine çalışmak için bir proje geliştirin. Bu alanda çalışan yerel bir örgüt ile bağlantı kurun. Projeyi bir öğrenme aracı olarak kullanmak yoluyla katılımcıların grup çalışması ve eyleme geçme becerilerini ne oranda geliştirdikleri üzerinde düşünmelerini sağlayın.

Ek bilgi

"Oyunu nasıl oynarsın: Sporun insan haklarının gelişimine katkısı" (*How you play the game: The contribution of sport to the promotion of human rights*), Sidney'de 1-3 Eylül 1999 tarihleri arasında düzenlenen konferans: *www.hrca.org.au/#sport-and-human-rights*.

Önemli gün

7 Nisan
Dünya Sağlık Günü

BİLGİ MATERYALİ

İfade kâğıtları

Spor ve genel insan hakları
Sizce Ronaldo "Değişim Gücü: Gençlerle Dünya AİDS Kampanyası" için iyi bir özel temsilci mi?

Spor ve genel insan hakları
Uluslararası düzeyde yarışan sporcuların belli davranış kurallarını kabul etmiş olmaları gerekmektedir. Örneğin bir spor müsabakasını siyasi bir mesaj vermek üzere kullanarak davranış kurallarını çiğneyen sporcu cezalandırılmalıdır. Bu durum, sporcunun ifade özgürlüğünün yadsınması anlamına mı gelir?

Spor ve genel insan hakları
Maç için yurtdışına gitmek isteyen taraftarın sorun çıkaracağından şüphe eden polisin o kişiyi durdurma yetkisi vardır. Bu durum, taraftarın seyahat etme ve örgütlenme özgürlüğünün hukuki bir yolla yadsınması anlamına mı gelir?

Spor ve çocuklar
Çocuklarını saatlerce antrenman yapmaya zorlayan hırslı annebabalara ve antrenörlere ne söylemek isterdiniz? Genç bir insanın kendi sağlığıyla ilgili kararları verme hakkı ve boş vakitlerini nasıl değerlendireceğini söyleme hakkı kime ait olmalı?

Spor ve yurttaşlık
Birçok insan bir ülkede dünyaya gelir fakat daha sonra ikinci bir ülkede yuva kurar ve o ülkenin vatandaşı olur. Bununla birlikte, ikinci ülkenin milli takımı yerine doğdukları ülkenin takımını tutmaya devam ederler. Bu insanlar hangi milli takımı tutmalılar?

Spor ve ayrımcılık
Engelliler Olimpiyatları (*Paralympics*) engelli insanlara karşı önyargıların kırılmasında ne derece etkili oluyor?

Spor ve ayrımcılık
Sporcuların cinsiyet testine tâbi olması adil bir yarış sistemi için gerekli midir yoksa insan onurunun ve mahremiyet hakkının düpedüz ihlal edilmesi anlamına mı gelir?

Spor ve eğitim
Resmi okul eğitimi süreci içinde spor derslerinin zorunlu olması gerektiğini düşünüyor musunuz?

Spor ve sosyal haklar
Profesyonel sporcuların diğer çalışanlarla benzer haklara sahip olması gerektiğini düşünüyor musunuz, örneğin sendika kurma hakkı ve haksız yere işten çıkarılmama hakkı gibi?

Spor ve çevre
Golf sahaları çoğunlukla hem insan dostu hem de çevre dostu olmamakla eleştiriliyor. Bunun nedeni, golf sahalarının kırsal kesim tarafından kullanılan tarım alanları ve ormanlık alanlara yapılıyor olması. Bunun yanında golf sahalarının bakımı için çok miktarda su, herbisid (yabancı ot öldürücü madde) ve pestisid (böcek ilacı) kullanılıyor. Bu durum golfu bir insan hakları meselesi yapar mı?

Spor ve cinsiyet eşitliği
Bazı insanlar, kadınlara yapılan ayrımcılık yüzünden en iyi antrenör ve spor yöneticilerinin çok azının kadın olduğunu söyler. Katılıyor musunuz? Evet ise, bu konuda ne yapılabilir?

Spor ve küreselleşme
Spor ayakkabıları ve birçok spor malzemesi Doğu Avrupa ve Uzak Doğu'daki işgücü sömürüsü ile çok ucuza üretiliyor. İşçiler çalışmaya devam etmek istiyor, bir boykot yapılmasını istemiyorlar. Tüketici olarak bizler bu sömürüye taraf olmamak için ne yapabiliriz?

Spor ve insan güvenliği
Çin kötü bir insan hakları siciline sahip. Çin, 2008 yılı Olimpiyat Oyunları'nın evsahibi olarak seçilmeli mi?

Spor ve sağlık
Sporda doping ile mücadele etmek üzere yerel düzeyde ne yapılabilir?

Spor ve medya
Sizce, belli bir televizyon şirketinin, spor karşılaşmalarının yayın hakkını satın almaya hakkı olmalı mı?

Spor ve barış
Rekabete dayalı spor dalları insanlar arasındaki işbirliği ve karşılıklı anlayış duygularını ne düzeyde geliştirir?

Spor ve yoksulluk
Ülkenizdeki politikacıların, sporu ya da spor müsabakalarını, insanların siyasi ve ekonomik konulardan uzaklaşmalarını sağlamak ve ilgilerini dağıtmak amacıyla kullandıklarını düşünüyor musunuz?

Spor ve yoksulluk
Birçok ülkede spor, özellikle futbol, bireylere "yoksulluktan kurtulma fırsatı" sunar. Yoksul ülkeler bu nedenle futbola daha mı çok ağırlık vermeli?

Bırak tüm sesler duyulsun

"Eğitmek değişime inanmaktır."
Paulo Freire

Konular	Eğitim, Yurttaşlık, Çocuklar
Zorluk	Düzey 3
Grup büyüklüğü	8-50
Süre	115 dakika
Genel bakış	Bu etkinlik, küçük gruplar ve genel oturum düzeninde yürütülen bir tartışma egzersizidir. Şu konular ele alınır: • Eğitimin ne olduğu ve insanların ihtiyaçlarını nasıl karşıladığı ya da karşılamadığı • Karar alma süreçlerine katılım
İlgili haklar	• Eğitim hakkı • Fikir ve ifade özgürlüğü • Bir insanın kendi ülkesinin yönetimine katılma hakkı
Amaçlar	• Eğitim sistemi ve eğitimin insanların ihtiyaçlarını nasıl karşıladığı üzerine düşünmek • Okulda ve gençlik kulüplerinde işbirliği ve demokratik karar alma süreçlerine katılım becerilerini geliştirmek • Adalet ve katılım anlayışını geliştirmek
Materyal	• Dört kişiden oluşan her küçük grup için 4 büyük kâğıt ya da yazı tahtası kâğıdı ve tükenmez kalem • Not almak isteyen katılımcılar için yeterli sayıda kâğıt

KONULAR

EĞİTİM

YURTTAŞLIK

ÇOCUKLAR

ZORLUK

DÜZEY 3

GRUP BÜYÜKLÜĞÜ

8-50

SÜRE

115 DAKİKA

Yönerge

Bu etkinlik iki bölümden oluşur: Birinci bölümde (35 dakika) insanların nasıl bir eğitim istedikleri tartışılır, ikinci bölümde ise (60 dakika) alacakları eğitimle ilgili olarak insanların söz söyleme hakkının olduğu demokratik sistemlerin nasıl geliştirileceği tartışılır.

Bölüm 1: Nasıl bir eğitim istiyoruz? (35 dakika)

1. İnsanların "eğitim" teriminden ne anladığı üzerine kısa bir tartışma yaparak bu bölüme başlayın. Katılımcılar, eğitim almanın bir insan hakkı olduğunu bilmeliler.
2. Eğitimin olumlu ve olumsuz yanları üzerine bir beyin fırtınası yapın. Anahtar kelimeleri bir yazı tahtası kâğıdına not edin.
3. Katılımcılardan ikili gruplar oluşturmalarını isteyin. İnsanların neyi nasıl öğreneceğine kimin karar verdiğini dikkate alarak eğitim hakkının anlam ve önemini değerlendirmeleri için çiftlere on beş dakika süre verin.
4. Genel oturuma geri dönün. Katılımcılardan geri bildirim isteyin.

Bölüm 2: İnsanların alacakları eğitimle ilgili söz söyleme hakkını yaratan demokratik sistemlerin geliştirilmesi. (60 dakika)

1. Katılımcılardan eski eşlerine dönmelerini isteyin. Bu defa okul, üniversite ya da kulüplerinde kararların nasıl alındığını tartışmalılar. Mesela, neyin öğretileceğine ya da hangi etkinliklerin düzenleceğine kim karar veriyor? Okul, üniversite ya da kulüp nasıl yönetiliyor? Bütçe ile ilgili kararlar ya da harcama kararları nasıl alınıyor? Politikalar nasıl geliştirilip nasıl kabul ediliyor? Genç insanların ne kadar söz söyleme hakkı var?
2. Şimdi çiftlerden farklı bir çiftle birleşerek dört kişilik küçük gruplar oluşturmalarını isteyin. Katılımcılardan, eğitim alma hakkına sahip olduklarını ve kendilerini ilgilendiren konularla ilgili karar alma süreçlerine katılma hakları olduğunu akıllarının bir köşesinde bulundurmalarını isteyin.
3. Her gruptan, yerel düzeyde demokratik bir sistemle seçilmiş bir oluşumun eğitimle ilgili kararları almasının olumlu ve olumsuz taraflarını düşünmelerini isteyin. Böyle bir oluşum, bir okul ya da üniversitenin öğrenci konseyi ya da bir gençlik kulübü ya da gençlik örgütünün kurulu olabilir.
4. Şimdi gruplardan bu tarz bir konsey ya da kurulun yapısının ne olması gerektiğini düşünmelerini isteyin (Bu yapı, alınan eğitimle ilgili olarak herkesin söz hakkına sahip olduğu bir yapıdır).
5. Bir sonraki aşama grubun içinde bulunduğu duruma bağlıdır. Okul ya da kulübünüzün bir konseyi yoksa katılımcılar ne tür bir konsey istediklerine ve bunu kurmak için nasıl bir yol izlenmesi gerektiğine karar vermeliler. Grubunuzun halihazırda bir konsey ya da kurulu varsa, grup bu yapının nasıl işlediğini incelemeli ve yapının daha iyi işlemesi için planlar geliştirmeli. Katılımcılara GZFT (*SWOT*) analizinin nasıl yapıldığını anlatın. Gruplara büyük bir kâğıda yazacakları bir eylem planı hazırlamak için otuz dakika verin.
6. Genel oturuma geçin. Gruplardan ulaştıkları sonuçları raporlamalarını isteyin.

Bilgilendirme ve değerlendirme

Farklı tartışma aşamalarında birçok konu zaten gündeme gelmiş olmalı. Yine de etkinliği bir bütün olarak değerlendirmek için zaman ayırın. Neler öğrenildiğini ve bundan sonra neler yapılabileceğini inceleyin.

- Katılımcılar etkinlikten hoşlandılar mı? Etkinlik faydalı mıydı? Neden?
- Mevcut karar alma yapıları neden şu anda olduğu gibidir? Geçmişteki örnekler nasıl? Bu yapılar geçmişte işlevlerini yerine getirdi mi? Günümüz için neden uygun değiller?
- Karar alma ile ilgili yapı ve prosedürler neden düzenli olarak gözden geçirilmelidir?
- Ortaya çıkan eylem planları arasındaki farklar neydi?
- Süre, işgücü ve maddi kaynak açısından hazırlanan planların maliyeti neydi?
- Planlar ne kadar gerçekçiydi? (Not: Büyük hayaller peşinde olmak iyidir, fakat amaca doğru aşama aşama gitmeniz de gerekir!)

Kolaylaştırıcılar için ipuçları

Beraber çalıştığınız gruba bağlı olarak, etkinliği insan haklarının farklı yönleri açısından –eğitim hakkı ve karar alma süreçlerine katılma hakkı– aktarmanın en iyi yolunun hangisi olduğuna karar vermeniz gerekir. Bunu ya katılımcılara bildiklerini birbirleriyle paylaşmalarını söylerek ya da kendiniz bazı girdiler sağlayarak yapabilirsiniz.

GZFT (*SWOT*) analizi 3. bölümde (Eyleme geçmek) anlatılmaktadır.

İzleme önerileri

Grup, bu etkinlikte ortaya çıkan fikirler üzerinden çalışmaya devam edebilir. Katılımcılar, Sayfa 269'daki "Eyleme geçmek" bölümündeki ipuçlarından faydalanarak okul, üniversite ya da kulüpleriyle ilgili alınan kararlarda daha çok söz sahibi olmak için çaba gösterebilirler.

Grubunuz, istedikleri eğitim türü üzerinde düşünmekten hoşlandıysa, sayfa 71'deki "İki şehrin hikâyesi" etkinliğini uygulayabilirsiniz. Bu etkinlik insanların ne tür bir şehirde yaşamak istedikleriyle ilgili konuları gündeme getirmektedir.

Eylem fikirleri

Katılımcılar yaşadıkları bölgede ya da ulusal veya uluslararası düzeyde çalışan diğer öğrenci konseyleriyle bağlantı kurabilir ve bilgi alışverişinde bulunabilirler.

Ek bilgi

Okul konseyi neden gereklidir?

Öğrenci konseyleri, okulda kendileriyle ilgili konularda öğrencilerin seslerini duyurmalarını amaçlar. Bir okul konseyi kurmak ve bu yapının etkin çalışmasını sağlamak için birçok neden bulunmaktadır.

Öğrenciler açısından faydaları

Okul konseyine katılım öğrencilerin eğitsel ve kişisel gelişimini sağlar, çünkü:

- konseyler yurttaşlık, siyasi etkinlik ve demokratik tutumları geliştirir
- konseyler toplumsal güven duygusunu ve kişisel değerleri geliştirir
- öğrenciler otoriteyle mücadele için güçlenirler
- öğrenciler adil ve şeffaf yöntemlerle karar almayı öğrenirler
- öğrenciler hayatın gerçeklerini öğrenir (örneğin, sınırlı bütçe ile ya da tepkisiz bir otorite ile nasıl çalışılacağı gibi).

Pratik faydaları

- demokratik bir yönetim tarzı otokratik bir tarzdan daha iyi sonuç verir; bunun nedeni, demokratik yönetim tarzının öğrencilerde sorumluluk duygusunu harekete geçirmesi ve sonuç itibariyle daha etkili olmasıdır
- konseyler öğrencileri işbirliğine teşvik eder, enerji pompalar, yabancılaşmayı azaltır
- konseyler okul atmosferini geliştirir: Öğretmenlere karşı güven duygusu artar, kurallar daha adil temellere oturur
- sosyal ve siyasi baskılar yüzünden karşılaşılan kısıtlamalar ne olursa olsun, konseyler, öğrencilerin okul idaresinin iyi niyetini ve bazı temel değerlere karşı saygısını görmesini sağlar.

Önemli gün

5 Ekim
Dünya Öğretmenler Günü

Cinsellik konuşma zamanı!

"Peter'in gey olduğunu duymuş muydun?"

KONULAR

SAĞLIK

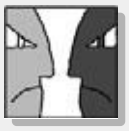

AYIRIMCILIK

CİNSİYET EŞİTLİĞİ

ZORLUK

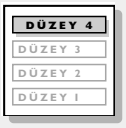

DÜZEY 4

GRUP BÜYÜKLÜĞÜ

10 YA DA DAHA FAZLA

SÜRE

60 DAKİKA

Konular	Sağlık, Ayrımcılık ve Yabancı düşmanlığı, Cinsiyet eşitliği
Zorluk	Düzey 4
Grup büyüklüğü	10+
Süre	60 dakika
Genel bakış	Bu etkinlik homofobi (homoseksüellere yönelik nefret ya da korku) de dahil olmak üzere cinsellikle ilgili tutum ve davranışları ele alır. Bunun için "balık tası" tekniği kullanılır.
İlgili haklar	• Evlenme ve aile kurma hakkı • Ayrımcılığa maruz kalmama hakkı ve eşit muamele görme hakkı • İfade ve örgütlenme hakları
Amaçlar	• Homoseksüellik de dahil olmak üzere cinsellikle ilgili hakları ve konuları ele almak • Bu konularla ilgili görüş ifade etmek üzere bireylerin özgüvenini geliştirmek • Hoşgörü ve empati duygularını geliştirmek
Materyal	• 3 sandalye • 2 kolaylaştırıcı • Katılımcıların rahatça hareket etmeleri için uygun mekân • Kâğıtlı tahta ya da yazı tahtası, markörler • Küçük kâğıt şeritler, tükenmez kalemler • Bir şapka
Hazırlık	• Birçok toplulukta cinselliğin hassas bir konu olduğunu aklınızdan çıkarmayın. Bu sebeple, etkinliğin yöntemini ya da konusunu –ya da ikisini birden– şartlara uyarlamaya hazırlıklı olun! • Cinsellik hakkında –heteroseksüel, homoseksüel, biseksüel ya da transseksüel erkek ve kadın– konuşmaktan çekinmeyen birkaç kişiyi belirleyin

Yönerge

1. Sahneyi hazırlayın. Birçok insan tarafından cinsellik mahrem bir mesele olarak algılansa da cinsel yönelimden ötürü ayrımcılık görmemek temel bir insan hakkıdır ve birçok Avrupa ülkesinde bu hak yasalarla korunmaktadır. Bu etkinlik cinsellik ve homoseksüellik ile ilgili tutum ve davranışları inceleme fırsatı sunar. Cinsellikleri hakkında açıkça konuşan ünlü kişiler üzerine bir beyin fırtınası yaparak çalışmaya başlayın.
2. Kâğıt şeritleri ve tükenmez kalemleri dağıtın. Ardından insanlara homoseksüellik ya da genel olarak cinsellikle ilgili akıllarına takılan herhangi bir soruyu kâğıt şeritlere yazmalarını söyleyin. Sorular daha sonra şapkanın içine atılsın. Soruyu soran kişi adını kâğıda yazmasın; yani sorular isimsiz olsun.
3. Bu etkinliğin cinsellik, özellikle de homoseksüellik ile ilgili tutum ve davranışlarla ilgili ol-

duğunu aktarın. Herkes kendi görüşünü –geleneksel olsun ya da olmasın, ister tartışmalı ister toplumal normlara meydan okuyan nitelikte olsun– ifade etme konusunda kendini özgür hissetmeli. Katılımcılar –alay edilme ya da aşağılanma korkusu yaşamadan– katıldıkları ya da katılmadıkları bakış açılarını dile getirmeliler.

4. Üç sandalyeyi grubun önüne yarım daire şeklinde yerleştirin. Bu sandalyeler "balık tası" içindeki üç konuşmacı için. Grubun kalan diğer kısmı ise gözlemci olacak.
5. "Balık tası"nda yapılan sohbete, size katılması için iki gönüllüyü davet edeceğinizi anlatın. Bir kişi istediği noktada sohbete katılabilir, fakat herhangi bir zaman diliminde tasta sadece üç balığa yer olduğu için yeni katılacak kişi için bir balığın tastan çıkması gerekir. Sohbete katılmak isteyen kişi ileri çıkmalı ve "konuşmacılar"dan birinin omzuna hafifçe dokunmalı. Böylelikle iki kişi yer değiştirmeli ve ilk baştaki "konuşmacı", gözlemciye dönüşmeli.
6. Öne çıkıp fikirlerini ifade etmeleri için gruptakileri cesaretlendirin. Sadece kendi fikirlerini değil, başkalarına ait farklı fikirleri de dile getirebilmeliler. Bu yolla, tartışmalı, "siyasi olarak yanlış", ya da hayal bile edilemeyen bakış açıları enine boyuna tartışılabilir, konular farklı birçok açıdan detaylıca konuşulabilir.
7. Gruptaki bireylere yönelik olarak saldırgan ya da yaralayıcı yorumlara izin verilmemelidir.
8. Bir gönüllünün şapkadan bir soru çekmesini ve bunu tartışmaya başlamasını söyleyin. Tartışma insanlar konuyu tüketene ve tüm noktalar ele alınana kadar devam etsin.
9. Daha sonra üç gönüllünün farklı bir soruyu tartışmasını ve yukarıda anlatılan kurallarla yeni bir konuşma turuna başlanmasını isteyin.
10. Süreniz elverdiği kadar ve grubunuzun ilgisi sürdüğü sürece tartışın. Değerlendirme bölümüne geçmeden önce, katılımcıların "balık tası"ndan çıkabilmeleri için kısa bir mola verin. Tartışma hararetlendiyse ve fikir uyuşmazlığı meydana çıktıysa böyle bir ara vermek yerinde olacaktır.

Bilgilendirme ve değerlendirme

"Balık tası"nın içinde ve dışında olmanın katılımcılara kendilerini nasıl hissettirdiğini sorarak etkinliği gözden geçirmeye başlayın. Ardından, ifade edilen farklı görüşler hakkında konuşun; son olarak grubun bu etkinlikten neler öğrendiğini tartışın:

- İfade edilen herhangi bir bakış açısı herhangi bir kişinin sarsılmasına ya da şaşırmasına neden oldu mu? Hangisi? Neden?
- Yaşadığınız toplulukta, insanlar genellikle cinsellik hakkında ne kadar açık fikirlidir?
- Bazı gruplar diğerlerinden daha mı açık? Neden?
- Cinselliğimizi belli kalıplara sokan etkenler hangileridir?
- İnsanlar cinsellik ile ilgili değerleri nereden edinirler?
- Katılımcıların cinsellikle ilgili tutumları anne-babalarından ya da büyükanne ve büyükbabalarından farklı mıdır? Eğer öyle ise farklar nedir? Neden?
- Bazı ülkelerde, kanunlar ve toplumsal baskı, bireyin insan hakları ile –saygı görme ve onur hakkı, kendi tercih etttiği insana aşık olma hakkı, özgürce evlenme hakkı vs.– uyuşmazlık içinde gibidir. Bu tür uyuşmazlıklar nasıl çözülür?

Kolaylaştırıcılar için ipuçları

Birlikte çalıştığınız grubun sosyal ortamının farkında olun ve etkinliği bu duruma göre uyarlamaya çalışın. Bu etkinliğin amacı katılımcıların kendi cinsellikleri ve toplumsal normlar üzerine dü-

şünmelerine yardımcı olmak, kendi bakış açılarını ifade etmek için ihtiyaç duydukları özgüvene kavuşmaları için onları cesaretlendirmektir. Gruptakiler, kendi görüşlerini ifade ederken aynı zamanda farklı görüşteki insanlara karşı da hoşgörülü olmayı öğrenirler. Amaç, herhangi bir bakış açısı konusunda birinin diğerlerini ikna etmesi ya da bir fikir birliğine varmak değildir.

Etkinliği yürütmeye başlamadan önce cinsiyet, ayrımcılık ve yabancı düşmanlığı ile ilgili arka plan bilgisini okuyarak hazırlanmanızı öneririz. Ne tür konuların gündeme gelebileceğini düşünün. Sıklıkla sorulan sorular ya da gündeme getirilen konular şunlar olabilir:

- Homoseksüellik nedir?
- Heteroseksüel, gey, lezbiyen, biseksüel, transseksüel kişiler arasındaki farklar nelerdir?
- Homoseksüellik bir hastalık mıdır?
- İnsanlar nasıl gey ya da lezbiyen olurlar?
- AİDS riski nedir?
- Bazı ülkelerde homoseksüellik kabul edilmekte ve geyler birbirleriyle evlenebilmektedirler; başka ülkelerde ise bu durum ölüm cezası ile sonuçlanmaktadır.
- Homoseksüeller nasıl seks yapar?

Kolaylaştırıcı olarak kendiniz, aileniz ve diğerlerinin hakları ile ilgili değer ve inançlarınızı gözden geçirmeniz önemlidir. Bu değer ve inançların; yaptığınız ve söylediğiniz her şeye, hatta yapmadıklarınız ve söylemediklerinize de yansıyacağını unutmayın. Kendi değer ve önyargılarınızın farkında olmanız ve bu değerlerin kaynağının ne olduğunu kavramanız hayati önem taşımaktadır. Bunu yapabildiğiniz sürece katılımcılar da kendi değerlerinin kökenlerini kavrayabilirler.

Cinsel tercihlerini ya da cinsellikle ilgili konuları açıkça dile getiren ünlüler üzerine beyin fırtınası yapmaktaki amaç, katılımcıları cinselliği açıklık ve rahatlıkla konuşmaya özendirmektir. Beyin fırtınasının bir diğer faydası ise gey, lezbiyen, homoseksüel, heteroseksüel, biseksüel ve transseksüel gibi kavramları açıklığa kavuşturmaktır (Sayfa 339'daki arka plan bilgisine bakın).

Etkinliklikte kullanılan genel ses tonunun belirlenmesindeki rolünüz önemlidir. İlki kolaştırıcı olarak çalışmanız ve her ikinizin de konuşmacı olarak başlaması yerinde olacaktır. Örneğin, biriniz "Duydun mu, Peter gey olduğunu açıklamış?" diyerek başlayabilir, diğeriniz "Hayır, hiç aklıma gelmezdi; demek istediğim, hiç geye *benzemiyor* ki" diyerek karşılık verebilir. Bu yöntemle, aranızda geçen sohbetin ortak bir arkadaş hakkında ve "yakın çevre"ye ilişkin olduğunun ve teorik bir münazara olmadığının sinyallerini vermiş olursunuz. Bunu yapmak aynı zamanda, katılımcıların homoseksüellik hakkındaki bilgi birikimleri ve tavırları üzerine bir tartışma başlatılmasına yardımcı olacaktır.

Umarız, gözlemcilerden biri hemen yerinize geçmek isteyecek, sizin yerinize katılımcılar tartışmayı devam ettireceklerdir. Yine de, tartışmayı bir gözlemci olarak takip edip birkaç kez daha konuşmacı olma şansınızı elinizde bulundurun. Bu sayede tartışmayı sağduyulu bir şekilde yönlendirebilirsiniz. Bu, hem tartışmanın yeni açılımlar kazanması hem de kurallara uymayan bir kişiyi kibar bir şekilde tartışmadan uzaklaştırma olanağı sağlayacaktır.

Dilerseniz, belli bir görüşün sadece bir kez gündeme getirilebileceği kuralını koyabilirsiniz. Bu sayede hem herhangi bir konunun sadece birkaç yönünün tartışılmasını sağlamış hem de popüler önyargıların tekrarlanmasını engellemiş olursunuz.

Çeşitlemeler

Kullanılabilecek diğer konular şunlar olabilir:

- Rıza yaşı (evlenmek ya da seks yapmak için): Homoseksüellerde farklı mı olmalıdır?

- Evlat edinme ve evlenme: Gey ve lezbiyen çiftlerin evlenmesine izin verilmeli mi? Ya da çocuk evlat edinmelerine? Neden?
- AİDS: Homoseksüellerin daha fazla tehlike içinde olduğu doğru mu?

İzleme önerileri

Grubunuz transseksüellerin spor müsabakalarına katılma hakkı da dahil ayrımcılığın farklı yönlerini incelemek istiyorsa sayfa 150'deki "Bir dakika" etkinliğini yürütebilirsiniz.

Eyleme geçmek

Ülkenizdeki gey ve lezbiyen örgütleriyle irtibata geçin; onlara ulaşmak eyleme geçmenin bir yoludur! Grubunuzla söyleşi yapması için bu örgütlerden bir temsilci çağırın. Eşitlik ve haklar alanında ülkenizde homoseksüellerin ne tür baskılar yaşadığını anlamaya çalışın.

Ek bilgi

"Cinsellik hayatın ayrılmaz bir parçasıdır. Cinselliğimiz, sosyal, kişisel, duygusal ve psikolojik olarak, insanlarla ilişkilerimizde kendini bellli eden kişilik ve davranış şeklimizi etkiler. Cinselliğimiz; cinsiyet, toplumsal cinsiyet özellikleri ve farklı ve karmaşık bir çok etken tarafından şekillenir. Cinselliğimiz aynı zamanda yaşam boyu sürecek dinamik bir değişime tabi olacaktır."

ASPA information technology project (ASPA bilgi tekonoloji projesi), www.aspa.asn.au

Cinsel tercihlerdeki çeşitlilik ve insan hakları

İlk bakışta bu iki konunun birbiriyle ilişkisi olmadığı düşünülebilir. Birinin, özel ve kişisel tercihe dayandığı, diğerinin ise hukuki ve siyasi yapının, yurttaşla ilişkide işlev gören kamusal alanla ilgili olduğu iddia edilebilir. Fakat son dönemdeki tarih, antropoloji ve sosyoloji alanında yürütülen çalışmalara göre, cinsel kimlik ve cinsel isteği ifade etmenin farklı biçimlerinin hem zamana hem de kültüre göre toplumsal düzeni sürdürmeyi engelleyici bir potansiyeli olduğu düşünülmektedir. Bazı durumlarda, bu tarz belirsiz cinsel istek, geleneksel ya da dinsel inançlara meydan okur ya da kırılmalara yol açar, başka durumlarda ise psikolojik rahatsızlık olarak değerlendirilir.

Cinsel tercihlerdeki çeşitlilik ve insan hakları arasındaki bağın tam merkezinde hegemonik bir güç yatmaktadır. Bu güç, insan haklarına eşit düzeyde erişimi sürekli marjinalleştirmeye çalışır. Bu güç, heteroseksüelliğin 'doğal olarak emredildiği' varsayımının kurumsallaşmasıdır. Buna göre heteroseksüellik cinsel isteğin 'normal' ifade ediliş şeklidir. Marjinalleşme sürecinin değişmez varsayımı, heteroseksüelliğin "doğal" ve bu yüzden ahlaki olarak kabul edilebilir olduğu, bununla birlikte cinsel ifadenin farklı şekillerinin "doğal olmadığı" ve bu yüzden de ahlaki olarak kabul edilebilir olmadığıdır.

Gey ve Lezbiyen İnsan Hakları Komisyonu
(Gay and Lesbian Human Rights Commission)'ndan uyarlanmıştır, www.iglhrc.org

Önemli gün

29 Aralık
Uluslararası Biyolojik Çeşitlilik Günü

Mükemmel bir dünyada yaşamak

Si vis pacem, para pacem (Barış istiyorsan, barışı hazırla)

KONULAR

BARIŞ VE ŞİDDET

SAĞLIK

ÇEVRE

ZORLUK

DÜZEY 3

GRUP BÜYÜKLÜĞÜ

15-30

SÜRE

90 DAKİKA

Konular Barış ve Şiddet, Sağlık, Çevre

Zorluk Düzey 3

Grup büyüklüğü 15-30

Süre 90 dakika

Genel bakış Bu etkinlik barışın farklı yönlerini yansıtan atasözleri ve özdeyişlere ilişkin bir sınavla başlar, ardından katılımcıları aşağıdaki noktaları düşünmeye yönlendirir:

- Barışın anlamı
- İç barış (iç huzur), başkalarıyla barış ve çevre ile barış
- Barışçıl davranışın geliştirilmesi

İlgili haklar

- Barış hakkı
- Yaşama hakkı
- Sağlıklı bir çevre hakkı

Amaçlar

- Barışın farklı boyutları arasındaki karşılıklı bağımlılık ilişkisini kavramak
- Barışın taşıdığı farklı anlamları ve barışın gündelik yaşantımıza nasıl yansıdığını tartışmak
- Saygıyı, dayanışmayı ve sorumluluğu geliştirmek

Materyal

- Büyük boy bir kâğıt (A3) ya da yazı tahtası kâğıdı
- Renkli markörler
- Her küçük gruba birer tane sınav kâğıdı ve tükenmez kalem
- Her küçük gruba birer tane tartışma kılavuzu
- Her küçük gruba kutu 1 ve kutu 2'nin birer kopyası
- Her küçük gruba boş birer barış çarkı ve sınav kâğıdı

Hazırlık Büyük boy bir kâğıda kutu 1'deki barış çarkının bir kopyasını çıkarın. Mümkün olduğunca büyük olsun.

Yönerge

Bu etkinlik iki bölümden oluşmaktadır: Bölüm 1, barış çarkının tamamlanması (25 dakika) ve bölüm 2, barış hakkında konuşma (30 dakika)

Bölüm 1: Barış çarkının tamamlanması (25 dakika)

1. Genel oturumda, katılımcılara çizmiş olduğunuz –tamamlanmamış– barış çarkını gösterin. Dairedeki farklı kısımları gösterin: Kendimizle barış, başkalarıyla barış ve doğayla barış. Tamamlanmış çarkın ideal barış durumuna ulaşmayı temsil ettiğini açıklayın. Çarkı tamamlamak için katılımcıların yirmi bir tane "evrensel hakikat sözcüğü" bulmaları gerekmektedir. Bu sözcükler barışın egemen olduğu bir yaşamın yirmi bir farklı alanıyla ilgilidir. Bulunması istenen bu sözcükler dünyanın farklı noktalarında söylenen atasözlerinden ya da özdeyişlerden çıkarılabilir.

2. Katılımcılardan üç gruba ayrılmalarını isteyin. Her gruba bir tükenmez kalem, boş bir çark ve boş bir sınav kâğıdı verin. Katılımcılara her atasözünün içindeki eksik sözcükleri bulmaları gerektiğini söyleyin. Bu sözcükler, barış çarkının farklı alanlarına oturan değerler için anahtar olacaktır.
3. Gruplar çalışmalarını bitirdikten sonra, herkesi biraraya toplayın. Tamamlanmış atasözlerini okumak için kimlerin gönüllü olmak istediğini sorun. Okunan sözcüklerin doğruluğunu kontrol edin. Okuyucudan renkli bir tükenmez kalem almasını ve sözcüğü büyük barış çarkına yazmasını isteyin.
4. Bu etkinliği barış çarkı tamamlanıncaya ve ideal barış durumuna ulaşıncaya kadar devam ettirin.

Bölüm 2: Barış hakkında konuşma (30 dakika)

1. Katılımcılardan gruplarına geri dönmelerini isteyin. Her gruba birer tartışma kılavuzu dağıtın. Tartışma kılavuzunda yer alan soruları tartışmalarını isteyin. Bunu yaparken barış çarkının ilgili kısmındaki değerleri de göz önünde bulundurmalılar. Sorularla ilgili uzlaşmaya varıp varamadıklarını görmeliler, daha sonra da yaptıkları tartışmayı anlatmak için hazırlık yapmalılar.
2. Çalışma sona erdiğinde herkesi genel oturuma davet edin. Her gruptan yaptığı tartışmayı anlatmasını isteyin.

Bilgilendirme ve değerlendirme

Barış çarkı ve burada temsil edilen değerlerin evrenselliği hakkında konuşarak bu bölüme başlayın. Ardından etkinliğin ikinci bölümünü gözden geçirin.

Bölüm 1:

- Eksik kelimeleri bulmak ne derecede zordu? Atasözü ya da özdeyişlerden kaçı önceden biliniyordu? Bunlar gerçekten bugün için de geçerli olan "özlü sözler" mi?
- Dairenin ortasına en yakın sözcükler evrensel değerleri mi simgeliyor? Bunlar, tüm kültürler için eşit düzeyde öneme sahip değerler mi? Kendi kültürünüzde en önemli değerler hangileri?
- Değinilmemiş başka değerler var mı?

Bölüm 2: Her gruptan kendi ellerindeki tartışma kılavuzunda yer alan soruların kısa bir özetini yapmasını isteyin. Ardından aşağıdaki soruları sırasıyla sorun.

- Tartışılan her konu üzerinde uzlaşmaya varmak kolay oldu mu?
- En tartışmalı soru hangisiydi? Neden?
- Bu sorunun tartışmalı olması hakkındaki görüş nedir?
- İnsanlar barışı ilgilendiren konularda neden farklı görüşlere sahiptir?
- İnsanlar iç huzurla ilgili tartışmayı çoğunlukla dinle bağlantılandırırlar. Bunun sebebi nedir?
- İç huzur için gerekli değerlere sahip olmak için dindar mı olmak gerekir?
- Tartışmakta oldukları konularla insan hakları arasında ne tür bir ilişki vardır?
- İnsan hakları kültürünün varolması için barış zorunlu bir ön koşul mudur? Yoksa barış durumuna ulaşılması için önce insan haklarına saygı mı zorunludur?

Önemli gün

21 Haziran
Dünya Barış ve İbadet Günü

Kolaylaştırıcılar için ipuçları

Bu etkinlikte gündeme getirilen konularla ilgili ek bilgi sayfa 376'daki barış ve şiddetle ilgili arka plan bilgisinde mevcuttur. Bu bilgi genel oturumdaki tartışmayı yönlendirmenizde yardımcı olacaktır. Barışın üç boyutu arasındaki ilişkiyi açmaya çalışın. Ortaya çıkabilecek anlaşmazlıklar gözünüzü korkutmasın, bu durum konunun doğasından kaynaklanmaktadır. Konuların lehinde ya da aleyhindeki argümanları incelemeye çalışın. Konuların siyah ve beyaz alanları olmadığını ve soruların net yanıtları olmadığını vurgulayın.

Grupta on sekizden fazla kişi varsa, grupların sayısını ikiyle çarpmak, üç büyük grup yerine altı küçük grupla çalışmak en iyi çözümdür. Her materyalden ek kopya çıkarmayı unutmayın!

Çeşitlemeler

Birinci bölümü yani, barış çarkını tamamlamayı büyük grup etkinliği şeklinde düzenleyebilirsiniz. Atasözlerinin her birini sırasıyla okuyun ve eksik sözcükler için önerileri alın. Sözcükleri doğrudan büyük daireye yazmanız gerekecek. Bu durumda ikinci bölüm için, tamamlanmış çarkı çoğaltmanız gerekecek.

İzleme önerileri

Etkinlik sayesinde elde edilen anlayışla, katılımcılar yaşamlarında barış (huzur) olmadığı dönemlerde başlarına gelen olayları tartışabilir ve bireysel şiddetle başetmek için pratik stratejiler geliştirebilirler. Sayfa 248'deki "Hayatımdaki şiddet" etkinliğine bakın.

Ek bilgi

Barış çarkını kullanma fikrine Pierre Weil'in "*El Arte de Vivir en Paz, Hacia una nueva conciencia de Paz*", Errepar, Arjantin, 1995 eseri esin kaynağı olmuştur. "*El arte de vivir en paz, hacia una nueva conciencia de paz*", "barış içinde yaşama sanatı, yeni bir barış bilincine doğru" anlamını taşır.

Barış çarkını yorumlamanın birçok yolu vardır. Aşağıdaki notlar bununla ilgili tartışmayı yönlendirmenizde faydalı olabilir:

- Barış çarkının merkezinde sonsuzluk yer almaktadır. Orada başlangıç ve bitiş yoktur.
- Dairenin merkezine en yakın bölümdeki sözcükler hayatımızın ilgili alanlarında bulunması *gereken* değer ve davranışları ya da varoluş durumunu temsil eder. Örneğin, başkalarıyla ve toplumla barış içinde olma yetimizle ilişkili olarak, ekonomi, sosyal yaşam ve kültür alanlarında barışa ihtiyacımız vardır.
- Akıl, vücut ve duygular "kendimizle" olan ilişkimizde ve iç huzurumuzda odaklanmamız gereken alanlardır. Bireysel iç huzura erişmek için bilgeliğe, sevgiye, sabıra, şefkate, sevince ve sağlıklı bir vücuda ihtiyacımız vardır.
- Barışın üçüncü boyutu olan çevre; doğa ile barış içinde olmayla çakışmaktadır. Burada üç alanımız var: Nasıl bilgi edineceğimizi bilmemiz, yaşama saygı duymamız ve madde (doğa, ağaçlar, çiçekler, hayvanlar, vs. gibi varlıklar) ile uyum içinde olmamız gerekir.

BİLGİ MATERYALİ

Barış çarkı

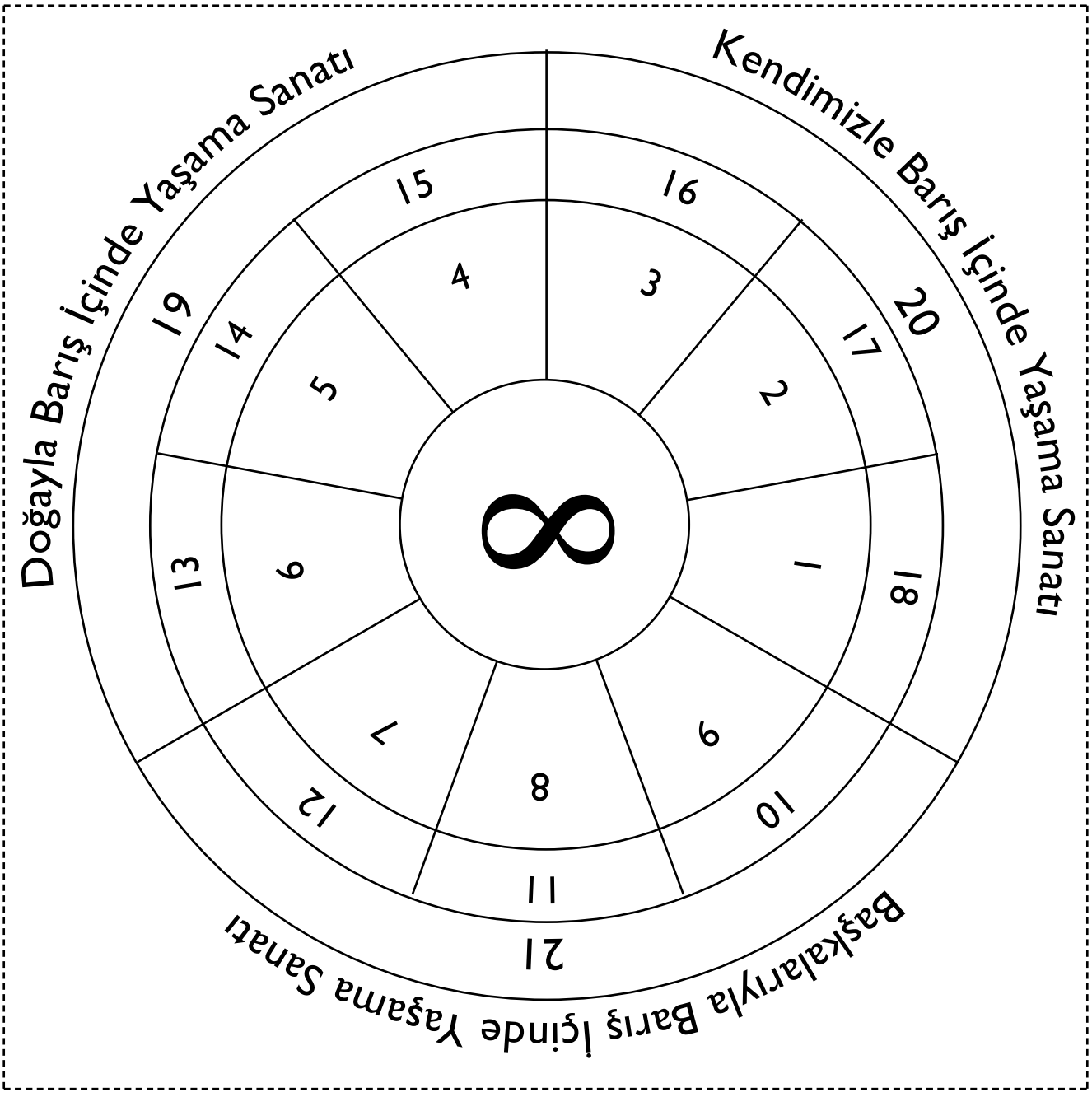

Sınav kâğıdı

Aşağıda sunulan atasözü ya da alıntılardaki eksik sözcükleri bulun. Doğru sözcükleri bulduğunuzda, barış çarkı içindeki doğru yerlere koyun!

Boşlukları doldurmanız gereken kelimeler: Adalet, Ahenk, Akıl, Bilgelik, Bilgi, Birey, Çevre, Dayanışma, Duygular, Ekonomi, Enformasyon, Gerçek, Güzellik, İşbirliği, Kültür, Madde, Refah, Sabır, Sağlık, Saygı, Sevgi, Sevinç, Sosyal yaşam, Şefkat, Toplum, Vücut ve Yaşam.

Alan 1. Tecrübe _____'in annesidir.

Alan 2.

a) _____ olan yerde karanlık yoktur. (Burundi atasözü)

b) _____ ve sebat, karşısında zorlukların yok olduğu, engellerin kaybolduğu sihirli bir etkiye sahiptir. (John Quincy Adams)

c) Bir insan, yüreğinden _____'in çıkıp gitmesine izin verse de Tanrı bunu asla yapmaz. (William Cowper)

d) _____ ile dolu olduğunda asla hiçbir vaatte bulunma; çok öfkeli olduğunda asla mektup yanıtlama. (Çin Atasözü)

Alan 3. _____ servetten iyidir.

Alan 4. Şüphe _____'in anahtarıdır. (İran Atasözü)

Alan 5. Eğer saygı görmek istiyorsan kendine _____ göstermen gerekir (İspanyol atasözü)

Alan 6. Toprağa dokunmak doğa ile _____ içinde olmaktır. (Oglala Sioux. Kızılderili)

Alan 7. Ne kadar muazzam olursa olsun, başkalarının _____'i uğruna, kendi _____'ini görmezlikten gelme; birinin _____'i söz konusu olduğunda, kişi kendi amaçlarına odaklanmış olsun. (Budist Atasözü)

Alan 8. Yönetme ve _____ hayat yasası içindeki her şeyde mevcuttur, anarşi ve rekabet ölümün yasasıdır. (John Ruskin)

Alan 9.

a) İçinde bilgelik olmayan _____ çamur içindeki çiçek gibidir. (Romen Atasözü)

b) Er ya da geç _____ günışığına kavuşur. (Hollanda Atasözü)

c) _____ sonsuza değin, _____ sonsuza değin, _____ sonsuza değin. Birlik bizi güçlü kılar. (Ralph Chaplin)

d) Eve şiddet girdiğinde kanun ve _____ baca deliğinden kaçar. (Türk atasözü)

Alan 10. Aklın _____'i yüreğe hizmet etmelidir. (Mahatma Gandhi)

Alan 11. Bak _____'a ve neşeyle otur / Sevinçli ve tasasız / Oldukça değişip büyüyüp / Zevke ve içkiye dalıncaya kadar (Robert Burns, 1759-1796).

Alan 12. Verim olmayan yerde _____ olamaz. (Beaconsfield)

Alan 13. İlk görünüşe aldanmayın, görünen _____ değildir. (İngiliz Atasözü)

Alan 14. Sabırla geçirilen kısa bir an büyük bir felaketi engelleyebilir, sabırsızlıkla geçen kısa bir an bütün bir _____'i mahvedebilir. (Çin Atasözü)

Alan 15. Bilginin içinde kaybettiğimiz bilgelik nerede? _____'in içinde kaybettiğimiz bilgi nerede? (T.S. Eliot)

Alan 16. _____'i bükmek iradeyi bükmekten daha kolaydır. (Çin Atasözü)

Alan 17. _____'imizi aç bırakırsak espri anlayışı olmayan, katı, basmakalıp düşüncelere sahip kişiler oluruz; onları baskı altında tutarsak kuralcı, yanlışları düzelten ve diğerlerinden daha kutsal kimseler oluruz; onları cesaretlendirirsek hayatımızı güzel kokularla süslerler; eğer cesaretlerini kırarsak hayatımızı zehirlerler. (Joseph Collins)

Alan 18. _____'in ile gör, yüreğinle işit. (Kürt Atasözü)

Alan 19. İnsan kendini, _____'ini şekillendiren karar ile biçimlendirir. (Rene Dubos)

Alan 20. Her yürek diğer bir yürektir. Her ruh diğer ruhtur. Her yüz diğer yüzdür. _____ yalnızca bir yanılsamadır. (Margaurite Young)

Alan 21. Çöplerinin ne kadarının geri dönüştürüldüğüne bakılarak bir _____'in ne kadar iyi konumda olduğu söylenebilir. (Tahanie)

Tartışma kılavuzları

Tartışma kılavuzu: Kendimizle barış (1. Grup)

1. Bir insanın kendisiyle barış içinde olması ne anlam ifade eder?
2. Her gün söylediğimiz ya da yaptığımız ne tür şeyler bizim kendimizle savaş halinde olduğumuzun ve sağlıklı bir iç huzura sahip olmadığımızın göstergesidir?
3. Vücut, akıl ve duygular arasında bir ilişki var mıdır? Bu ne tür bir ilişkidir?
4. Kendimizle barış içinde olmamızda bize yardımcı olacak özellikleri nasıl geliştirebiliriz?
5. Kendimizle barış içinde değilsek, başkalarıyla olumlu bir ilişki kurmamız mümkün müdür?

Tartışma kılavuzu: Başkalarıyla barış (2. Grup)

1. Biz insanlar başkalarıyla barış içinde yaşama yeteneğine sahip miyiz?
2. Savaş olmaması başkalarıyla barış içinde olduğumuz anlamını taşır mı?
3. Gündelik yaşantımızda başkalarıyla daha barışçıl bir ilişki içinde olmayı öğrenebilir miyiz? Nasıl?
4. Gelecekte barış içinde bir dünyada yaşamayı umudetmek için ne tür gerekçeler var?
5. Savaşların açtığı yaralar iyileşir mi –ki insanlar böylelikle yeniden barış içinde yaşayabilsin?

Tartışma kılavuzu: Doğayla barış (3. Grup)

1. Toplum çevreye değer verir mi?
2. Doğa ile uyum içinde yaşamak ne anlama gelir?
3. Çevreyi korumak kimin görevidir?
4. Gelecekte; etnik, kültürel ya da dini çatışmalar gibi sebeplerle yapılan savaşlara kıyasla, doğal kaynaklar için kaç savaş yapılacak (örneğin, su)?
5. Doğayla barış içinde yaşama becerisi sizce tam bir barış durumuna ulaşmakla ilgili midir?

Barış çarkı sorularının yanıtları

Alan 1. Bilgelik
Alan 2. a) Sevgi,
b) Sabır,
c) Şefkat,
d) Sevinç
Alan 3. Sağlık
Alan 4. Bilgi
Alan 5. Saygı
Alan 6. Ahenk
Alan 7. Refah
Alan 8. İşbirliği
Alan 9. a) Güzellik,
b) Gerçek,
c) Dayanışma,
d) Adalet
Alan 10. Kültür
Alan 11. Sosyal yaşam
Alan 12. Ekonomi
Alan 13. Madde
Alan 14. Yaşam
Alan 15. Enformasyon
Alan 16. Vücut
Alan 17. Duygular
Alan 18. Akıl
Alan 19. Çevre
Alan 20. Birey
Alan 21. Toplum

Tamamlanmış barış çarkı

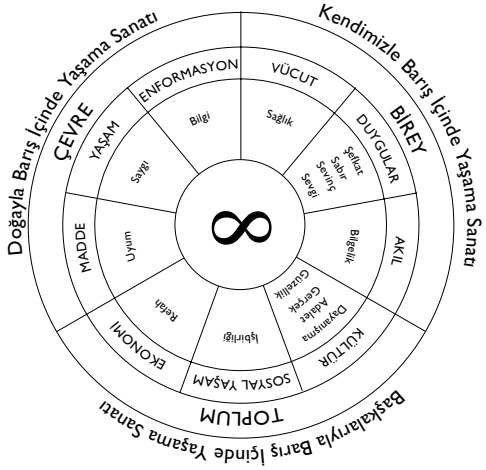

Makah balina avcılığı

İstediğin kadar alla pulla – balina avlamak cinayettir ve cinayet yanlıştır."
Greenpeace

KONULAR

ÇEVRE

KÜRESELLEŞME

GEN. İNSAN HAKLARI

ZORLUK

DÜZEY 4

GRUP BÜYÜKLÜĞÜ

14 YA DA DAHA FAZLA

SÜRE

150 DAKİKA

Konular	Çevre, Küreselleşme, Genel insan hakları
Zorluk	Düzey 4
Grup büyüklüğü	14+
Süre	150 dakika
Genel bakış	Bu etkinlik küçük grup çalışması, rol oynama, tartışma ve uzlaşma sağlama unsurlarından oluşur. İlgili konular şunlardır: • Deniz kaynaklarının sürdürülebilir kullanımı • Yerlilerin kültürel yaşamları ve gelişme ile ilgili hakları
İlgili haklar	• Kültürel yaşama katılma hakkı • İnsanların doğal zenginlikleri özgürce kullanma/harcama hakkı • Gelişme ve doğal kaynaklardan faydalanma hakkı
Amaçlar	• Gelişme ve kültürel yaşam hakkı ile çevrenin korunması arasındaki çatışmayı incelemek • Kültürlerarası iletişim becerisini geliştirmek ve önyargılar üzerinde düşünmek • Kültürel farklılığa karşı açık fikirli olma tutumunu geliştirmek
Materyal	• Bilgi materyali • Grupların not tutması için tükenmez kalem ve kâğıt
Hazırlık	• Konularla ilgili bilgi edinmek için materyalin tamamını okuyun. Böylece gerektiğinde başvurulabilecek kaynak kişi olabilirsiniz. • Her grup için rol kartlarını çoğaltın. Her katılımcıya bir rol kartı düşmelidir.

Yönerge

Bu etkinlik iki bölümden oluşmaktadır: 1. Bölüm (30 dakika) etkinliğe giriş niteliğindedir ve çevresel ve kültürel konuları içerir. 2. Bölüm (90 dakika) ise Makah kabilesinin balina avlamaya devam edebilmek üzere Uluslararası Balina Avcılığı Komisyonu (*International Whaling Commission*)'na yaptığı başvurunun tartışıldığı bir toplantı simülasyonudur.

Bölüm 1: Çevresel ve kültürel konulara giriş (30 dakika)

1. Bu etkinliğin çevresel ve kültürel haklarla ilgili olduğunu açıklayın. Etkinliğin merkezinde Makahlar tarafından Uluslararası Balina Avcılığı Komisyonu (UBAK)'na balina avlamaya devam edebilmek için yapılan talep başvurusuna karşı muhafazakarların ve diğer kesimlerin muhalefeti yeralmaktadır.
2. Gruba Makah'tan sözedin. (bilgi materyaline bakın)
3. Şimdi bu etkinlikte ele alınan konuların ne olduğunu katılımcılara aktarın. Katılımcılar, aşağıdaki sorulara otur-kalk tekniğiyle yanıt vermeliler. (Bu tekniğin nasıl kullanıldığını öğrenmek için sayfa 62'ye bakın). Aşağıdaki ifadeleri sırayla okuyun:
   "İnsan haklarını ihlal etmediği sürece, insanların geleneklerine/alışkanlıklarına saygı gösterilmelidir."

"İnsanların yiyecekleri şeyleri özgürce seçme hakkına saygı duymalıyız; vegan olsun vejetaryen olsun ya da et yesin."

"Yediğimiz gıda maddeleri çevre dostu yöntemlerle üretilmiş olmalıdır."

"Hayvan çiftliklerinde; yoğun üretim ya da vahşice kesim yapma gibi acımasız yöntemler kullanılmamalıdır."

"Kültürel gelenekler, insanlar için büyük önem taşımaktadır; bunlara saygı gösterilmesi gerekir."

"Kültürel sebeplerle olsa bile balinalar avlanmamalıdır."

Bölüm 2: Makah kabilesinin balina avlamaya devam edebilmek için UBAK'a yaptığı başvuruyu tartışmak üzere yapılan bir toplantı simülasyonu. (90 dakika)

1. Makah kabilesinin UBAK'a balina avlamaya devam edebilmek için başvuruda bulunduğunu ve birçok çevreci örgütün bunun karşısında olduğunu gruba hatırlatın. Bu etkinlik Çeskhak (Çevre, Sürdürülebilirlik, Kültür, Haklar ve Konuşma) adlı hayal ürünü bir örgütün toplantı simülasyonudur. Çeskhak, insan hakları perspektifini çevresel konuların gündemine taşımak için çalışan bağımsız bir kuruluştur. Örgüt, bu konuda diyalog yöntemini kullanarak, karşılıklı anlayış geliştirmeyi amaçlar.

   Simülasyon dört grup arasında gerçekleşen bir Çeskhak toplantısıdır:

   a. Balina avlamaya tekrar başlamak için uğraşan Makah kabilesi
   b. Balina ve fokbalığı avcılarını temsil eden bir şemsiye örgüt olan Yukarı Kuzey Birliği (*High North Alliance*). Örgüt kıyı kültürlerinin geleceği ve deniz memelilerinin sürdürülebilir kullanımı için çalışmaktadır. Yukarı Kuzey Birliği, Makah kabilesini desteklemektedir.
   c. Denizdeki doğal yaşam türlerini koruyan uluslararası hukuk, yönetmelik ve anlaşmaların ihlalini araştıran ve belgeleyen bir örgüt olan, Deniz Çobanı (*Sea Shepherd*). Bu örgüt Makah'ın talebine karşı çıkmaktadır.
   d. Balina avcılığına karşı çıkan çevreci aktivistlerin örgütü Greenpeace.
2. Çeskhak'ın rolü gruplar arasında arabulucuk yapmaktır. Tartışmalar dört soruya odaklanacaktır:
   - Balina avcılığına izin verilmeli mi?
   - Balina avcılığının kültürel bir geleneğin parçası olduğuna dair özel bir durum mevcut mu?
   - Balina avcılığı hangi düzeyde yapılmakta?
   - Ne tür bir yönetim şekline ihtiyaç var?
3. Çeskhak'ı temsil etmek üzere gönüllü iki kişi seçin. Kalanları dört gruba bölün, her grupta eşit sayıda insan olsun. Rol kartlarını dağıtın. Grupların kendi aralarında tartışmaları ve Makah'ın talebiyle ilgili savunmalarını hazırlamaları için 30 dakikaları var.
4. Gruplar hazır olduğunda herkesi genel oturuma çağırın. Çeskhak'ı temsil eden iki kişiden 60 dakika kadar sürecek olan toplantı simülasyonunu düzenlemesini isteyin. Toplantının amacı bilgiyi paylaşmak, konuları tartışmak ve dört soru üzerinde bir uzlaşmaya varmaktır.
5. Çeskhak, tartışmanın insan hakları ve çevresel boyutu üzerine kısa bir giriş yaparak toplantıyı başlatır. Makah kabilesi kendi durumunu sunar. Ardından tartışma başlar.
6. Tartışma sona erdiğinde bilgilendirme ve değerlendirme bölümüne geçin.

Bilgilendirme ve değerlendirme

Gruptan tartışma sürecini değerlendirmesini isteyin ve bir uzlaşmaya varmanın mümkün olup olmadığını sorun.

- Farklı rolleri üstlenmek zor muydu?
- Katılımcıların öğrendikleri en ilginç şey neydi?
- İyi iddiaları diğerlerinden ayıran faktörler nelerdi? Duygusal olmaları mı yoksa akılcı, mantıklı olmaları mı?
- İddianın diğer yüzünü görmek ne ölçüde zordu? İddiayı kabul etmek ne derecede zordu?
- Gerçek hayatta, başka insanların kültürel uygulamalarını –ne kadar kaba, anlaşılmaz ya da ahlak dışı gelse de– kabul etmek ne ölçüde zordur?
- Kültürel çatışma hangi noktada ayrımcılığa dönüşür?
- Kültürel farklılıklara karşı açık fikirli olmak ne ölçüde zordur?
- Küreselleşme kaçınılmaz bir biçimde kültür kaybına yol açar mı? Değişime uğramış bir kültür kaybedilmiş bir kültür müdür?
- Değişen bir dünyada kültürel değişimi, olumlu bir süreç olarak mı değerlendirmeliyiz?
- Birbiriyle çelişen yasal iddialar genellikle mahkemelerde çözümlenir. Bu, haklarla ilgili meseleleri çözmenin adil bir yolu mudur?
- Hangisi öncelikli olmalıdır, insanların gıda ve yaşama hakkı talebi mi, yoksa çevrenin ve türlerin korunması talebi mi?

Katılımcıların balina avcılığına dair tutumlarını değiştirip değiştirmediğine bakmak için, oturumu bir tur daha otur-kalk tekniğini uygulayarak bitirin. Bölüm 1'de sorduğunuz soruları tekrar yöneltin.

Kolaylaştırıcılar için ipuçları

Bu etkinlikte ele alınan konular zor ve karmaşık olduğundan, tartışma becerisine ve belirli bir olgunluğa sahip bir grup bu etkinlik için daha uygundur. Etkinlik çerçevesinde özümsenmesi gereken birçok bilgi bulunmaktadır. Rol kartlarındaki metinler insan hakları ve çevre terminolojisi hakkında belli bir bilgi düzeyi gerektirmektedir. Etkinliği iki oturumda yapabilir, bu sayede katılımcılara arada rol kartlarını okuma ve konular üzerinde düşünme zamanı tanımış olursunuz.

Bu etkinliğin başlıca amacı genç insanları kendi kültürel perspektiflerinin sınırları ile yüzleştirmek ve sürdürülebilir doğal yaşama ilişkin tutumlarını yeniden düşünebilmelerini sağlamaktır. Balina avcılığı birçok insanın duygularını harekete geçiren, derin düşüncelere sevkeden bir konudur. Bu yüzden balina avcılığı üzerinde çalışılması zor bir konudur. Etkinliğin ikinci amacı ise, grup içinde uzlaşmaya varmak için gerekli becerilerin geliştirilmesidir. Hayal ürünü olan Çeskhak (Çevre, Sürdürülebilirlik, Kültür, Haklar ve KONUŞMA) adındaki bir örgütün arabuluculuk yaptığı bir toplantıda tartışma yapmak bu yüzden tercih edilmiştir. Etkinliğe başlamadan önce, sayfa 59'da fikir birliğine varma ile ilgili bilgiye başvurabilirsiniz.

Katılımcıların rol kartlarında yer alan bazı terim ve kavramları anlayıp anlamadıklarını kontrol etmeniz gerekebilir. Örneğin:

Yerli halklar (*Indigenous peoples*)

Yerli halkları net bir şekilde tanımlamamızı sağlayacak kesin ve sabit ayrımlar bulunmamaktır. Genel olarak, sömürgeciler gelmeden ve devlet sınırları çizilmeden önce toprağın sahibi olan insanların soyundan gelen insanlar oldukları söylenebilir. Yerliler marjinaldir ve çoğunlukla kabileler halinde yaşarlar.

Tedbir prensibi

Tedbir prensibi "eğer bir etkinlik insan sağlığına ya da çevreye tehdit oluşturuyorsa, bilimsel neden sonuç ilişkisi tam olarak kurulmuş olmasa bile önlem alınmalıdır" der. Belirsizliğe rağmen

eyleme geçmek; tehdit yaratan aktörleri kanıtlama zorunluluğuna tabi tutmak; hasar verme potansiyeli taşıyan alternatifleri analiz etmek ve katılımcı karar alma yöntemleri, tedbirler arasında yer almaktadır.

Sürdürülebilirlik

Brundtland Raporu olarak da adlandırılan BM Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu (WCED) 1989 yılında sürdürülebilir kalkınmayı "gelecek nesillerin kendi ihtiyaçlarını karşılama şansını tehlikeye düşürmeden, günümüz ihtiyaçlarını karşılayan kalkınma" olarak tanımlamıştır. "Kaynakların sürdürülebilir kullanımı" sadece yenilenebilir kaynaklar için geçerli bir terimdir ve "kaynakları, yenilenme kapasitesine sahip olacak oranda kullanmak" anlamını ifade eder. Dünya üzerindeki doğal kaynakların sürdürülebilir kullanımına ilişkin küresel olarak üzerinde uzlaşı sağlanmış ilkeler vardır. Bu ilkeler bilimsel kanıtlara ve nesnel verilere dayanmaktadır.

Çeşitlemeler

Birlikte çalıştığınız grup küçük ise iki grup halinde etkinliği yürütebilirsiniz. Bu durumda bir tarafta Makah ve Yukarı Kuzey Birliği, diğer tarafta ise Greenpeace ve Deniz Çobanı olmalı.

Bu etkinliği yürütmek için alternatif bir yöntem ise bir münazara düzenlemektir. Münazarada dört gruptan –Makah, Yukarı Kuzey Birliği, Deniz Çobanı ve Greenpeace– birer kişi olsun. Bu kişiler sırayla kendi görüşlerini sunsun. Ardından grubun kalanı, konuşmacılara sorular yöneltsin. En sonda, her dört soru için birer oylama yapılsın. Bu şekilde katılımcıların insan hakları konusunun kültürel ve çevresel boyutunu hesaba katmalarını sağlamış olursunuz. Fakat bu durumda etkinliğin uzlaşmaya varma kısmı eksik olacaktır.

İzleme önerileri

Küreselleşme bu etkinlikte değinilen konulardan biriydi. Grubunuz küreselleşmenin diğer yönlerini araştırmak istiyorsa, sayfa 69'daki "Küreselleşme sözlüğü" etkinliğini gerçekleştirebilirsiniz.

Eylem fikirleri

Ürünlerini satın alarak yerli insanları destekleyebilirsiniz. Mağazalarda "adil ticaret" (*fair traded*) ürünü olarak satışa sunulan el sanatı eserleri yerli insanlar tarafından yapılmıştır. Birine hediye almak için yapacağınız bir sonraki alışverişte bu tür ürünlere de bir göz atın.

Ek bilgi

Yukarı Kuzey Birliği: *www.highnorth.no*, Uluslararası Deniz Çobanı: *www.seashepherd.com*, Uluslararası Balina Avcılığı Komisyonu: *www.iwcoffice.org*, Makah Halkını Koruma, *http://content.lib.washington.edu/aipnw/renker/contemporary.html*, Greenpeace: *www.greenpeace.org*

Önemli gün

9 Ağustos
Uluslararası Yerli Halklar Günü

BİLGİ MATERYALİ

Makah halkı (Makah ya da Makah kabilesi de denmektedir) ABD'nin Washington eyaletininin Olympic Yarımadasının kuzeybatı ucunda, kendilerine ayrılmış bölgede yaşamaktadır. Bu bölge şu anda yaklaşık 109.269 m^2 büyüklüğündedir. Temmuz 1999'da yapılan nüfus sayımı verilerine göre Makah kabilesi 1.214 kayıtlı üyeden oluşmaktadır, bunlardan 1.079'u kendileri için ayrılmış bölgede yaşamaktadır. Bölgedeki ortalama işsizlik oranı yaklaşık % 51'dir. Bölgedeki hanehalkının neredeyse % 49'u federal yoksulluk seviyesinin altında bir gelir seviyesine sahiptir. Konutların % 59'u ise standartların altındadır.

Bu olumsuz tabloya rağmen kabile çok sağlam geleneklere sahiptir. Üniversite mezunu birçok Makah, kabile için çalışmak üzere bölgeye geri dönmekte, bölge kliniğinde ve devlet okulunda çalışmaktadır.

Kaynak: *http://content.lib.washington.edu/aipnw/renker/contemporary.html*

BİLGİ MATERYALİ

Rol kartları

ÇESKHAK rol kartı

Balina avcılığı hakkında tarafsız bir görüşe sahipsiniz. Rolünüz, insan hakları ve çevre hukuku üzerine arka plan bilgisi sunmak ve gruplar arasında arabuluculuk yapmak. Arabulucu olarak tartışmanın asıl mesele üzerine odaklanmasını sağlamanız gerekiyor. Ayrıca yanlış algılamaları ve yanlış anlamaları açıklığa kavuşturmalısınız. Aşağıdaki sorulara bir fikir birliği içinde yanıt verebilmeleri için gruplara, farklılıklarından sıyrılmaları ve paylaştıkları ortak özellikleri/görüşleri araştırıp bulmaları için yardımcı olmalısınız:
– Balina avcılığına izin verilmeli mi?
– Balina avcılığının kültürel bir geleneğin parçası olduğuna dair özel bir durum mevcut mu?
– Balina avcılığı yapılmalı mı, hangi düzeyde? Balina avcılığının hangi düzeyde yapılmasına izin verilecek?
– Ne tür bir yönetim şekline ihtiyaç var?

Herkesi çağırarak başlayın. Tartışmanın çerçevesini oluşturun. Konunun genel insan hakları ve çevresel yönlerini iki dakika içinde toparlayarak sahneyi hazırlayın. Dilerseniz aşağıdaki alıntılardan faydalanabilirsiniz. Bazı insanların balina avcılığına ahlaki açıdan karşı olduğunu vurgulamanız gerekir.

Ardından Makah kabilesinden, balina avcılığına devam etme gerekçelerini açıklamak üzere bir sunum yapmasını isteyin. Daha sonra genel oturumu açın. 40 dakikalık tartışmanın ardından konuşulanları toparlamaya çalışın.

İnsan hakları, kültür ve çevre üzerine arka plan bilgisi

Uluslararası Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi'nin 1. maddesi şöyle der:
1. Bütün halklar kendi kaderini belirleme hakkına sahiptir. Bu hak yoluyla, bütün halklar, kendi siyasal statülerini belirlemede ve ekonomik, sosyal ve kültürel gelişmelerini gerçekleştirmede özgürdürler.
2. Bütün halklar, kendi amaçları doğrultusunda, karşılıklı yarar ve uluslararası hukuk temelinde, uluslararası ekonomik işbirliğinden kaynaklanan herhangi bir yükümlülüğe halel gelmeksizin, kendi doğal zenginlikleri ve kaynaklarından özgürce yararlanabilirler. Bir halk hiçbir zaman kendi maddi kaynaklarından yoksun bırakılamaz.

Madde 15:
1. Bu Sözleşmeye Taraf Devletler, aşağıda belirtilen hakları herkese tanırlar:
(a) Kültürel yaşama katılma;
(b) Bilimsel gelişmelerin ve uygulamaların nimetlerinden yararlanma;

1993 Viyana Bildirisi'nin başlangıç metni şöyle der, "Tüm insan hakları evrenseldir, birbirine bağlıdır ve bölünemez. Uluslararası topluluk, insan haklarını küresel olarak adil ve eşit bir şekilde, aynı yaklaşım ve aynı önemle ele almalıdır ... ulusal ve bölgesel özellikler ve çeşitli tarihsel, kültürel ve dinsel gerçekler dikkate alınmalıdır."

1981 yılında Uluslararası Balina Avcılığı Komisyonu, yerli halkların geçimi için balina avcılığına izin verme kararı almıştı. Bu tür avlanma, "yerli insanların kendi yaşadıkları bölgede tüketmesi için yapılan balina avcılığıdır. Avlanma yerli ya da o yöreye özgü insanlar adına ya da o insanlar tarafından yapılır. Tüketimi yapan kabileler, balina avcılığı ve balina kullanımına karşı sürekli ve geleneksel bir bağımlılık içindedir ve güçlü, ailevi, toplumsal ve kültürel bağlara sahiptir."

BM Deniz Hukuku Sözleşmesi şöyle der, "Genel ilkelerden biri yenilenebilir deniz kaynaklarından sürdürülebilir şekilde yararlanılmasıdır."

1982 yılında, nesli tükenme tehlikesi altındaki gri balinanın avlanması üzerine bir morataryum kabul edildi. 1994 yılında ise popülasyonun 21.000 bireye çıkmasıyla, gri balina ABD Nesli Tehlike Altındaki Türler Listesi'nden çıkarıldı.

Makah kabilesi rol kartı

Rolünüz Kuzey Amerika'nın kuzeybatı sahilinde yaşayan Makah kızılderililerinin şu anda içinde bulundukları durumu aktarmak. Bu etkinlikte, insan hakları ve çevresel konularla ilgili sahip olduğunuz bilgi birikimini kullanmalı, Makah web sitesinden alınmış aşağıdaki bilgi ve alıntılardan faydalanmalısınız:

"Son avlanma üzerinden 70 sene geçmiş olmasına rağmen, tüm törenler, ritüeller, şarkılar ve masallar günümüze kadar taşındı ve canlı kalmayı başardı. Makahlar'ın toplumsal yapısı avlanma çevresinde kurulmuştur. Makah Kızılderilileri şu anda som balığı ve pasifik samur balığı avlayarak geçimlerini sağlıyorlar. Bu balıklar yöredeki balık çiftliğine satılsa da, aile ve arkadaşlar arasında paylaşıma dayanan eski sistem hâlâ geçerli."

"Balina sürülerinin yok olmasının nedeni, Avrupalılar ve Amerikalılar tarafından yürütülen endüstriyel balina avcılığı faaliyetleriydi. Amerikan Hükümeti sonunda koruma önlemleri almaya karar verdi. Bu kararla birlikte Makahlar da avlanmaya son vermeye zorlandı. Şu anda balina popülasyonu geçmişte yüksek bir rakam olarak kabul edilen 21.000 rakamına ulaştı, geçen sene ise ABD'nin Nesli Tehlike Altındaki Türler Listesi'nden çıkarıldı."

"Kendilerine özgü kültürü ve tarihi temel alan bir kimliğe sahip olmanın değeri genç insanlar tarafından daha çok önemsenir oldu. Uzun soluklu bir geleneğe sahip bir kültürün parçası olmak ABD'de pek çok gencin sahip olamadığı bir ayrıcalık olarak algılanıyor."

"Gri balinaları ticari amaçlarla avlamayacağız ... balinaları Japonlar'a satacağımıza dair söylentiler etrafta dolaşsa bile. Avlanmamızın amacı törensel sebeplere ve geçimimizi sağlamamıza dayanıyor. 5 gri balinaya kadar izin talebinde bulunduk ama bu demek değil ki hepsini avlayacağız. Gri balinaların Nesli Tehlike Altındaki Türler Listesi'ne bir daha girmemesi için aktif rol oynayacağız ... Avlanmaya sınırlama getirilmesini kabul eden taraflardan ilki, kabile olmuştur. ... bu bizim değerlerimizin yapı taşlarından biridir."

"Makahlar balık avlama faaliyetlerine küçük kıyı teknelerinde devam ediyorlar. Ne tür bir teknoloji kullanılacağına dair bir karar henüz alınmadı. Seçeneklerden biri geleneksel el zıpkını, ya da Alaska kuzey kutbu balinasını avlamakta kullanılan ucunda bomba bulunan değişik bir zıpkın türü."

Yukarı Kuzey Birliği rol kartı

Yukarı Kuzey Birliği, Kanada, Grönland, Faröer Adaları, İzlanda ve Norveç'teki balina ve fokbalığı avcılarını, bunun yanında bir dizi yerel topluluğu da temsil eden bir şemsiye örgüttür. Yukarı Kuzey Birliği, kıyı kültürlerinin geleceği ve deniz memelilerinin sürdürülebilir kullanımı için çalışıyor. Bu etkinlikte, insan hakları ve çevresel konularla ilgili sahip olduğunuz bilgi birikimini kullanmalı, Yukarı Kuzey Birliği'nin web sitesinden alınmış aşağıdaki bilgi ve alıntılardan faydalanmalısınız:

"Makahlar 2.000 yıldır balina avcılığı yapmaktaydı, ta ki beyaz emperyalistler gelip balinaları yok edene kadar. Onlar için petrol ve diğer şeyler çok önemliydi. Onlar balina kaynaklarını istismar ettiler. Makahlar ise geleneklerini devam ettiremez oldular. Makahlar balina kaynaklarının geri dönmesini sabırla beklediler. Ve bugün bu gerçekleşti. Fakat şimdi beyaz insanlar fikir değiştirdiler. Birdenbire bu kaynağın kullanımını tamamen yasaklamaya kalktılar."

"Farklı kültürler hangi hayvan türlerinin özel ya da hangilerinin akşam yemeği için en iyisi olduğunda bir türlü anlaşamayacaklar. Kuzey Norveç'te yaşayan insanların pufla ördeğiyle aralarında özel bir bağ varken, Danimarka'da av hayvanı tüccarları tarafından pufla göğsü bir spesiyalite olarak satılıyor. Bu nedenle, 'balinalar farklıdır" ifadesi şu soruyu gündeme getirmektedir: Farklıdır ama kimin için?"

"Balina ve fokbalığı avcılığına, yerli insanlar tarafından yapıldığı ve ticari amaçlar güdülmeden yapıldığı sürece izin verilebilir. Sadece 'geleneksel' kullanıma izin verilebilir. 'Geleneksel' kullanımın ne olduğunu tanımlayan da içerideki değil dışarıdaki insanlardır. Balina ve fok balığı avcılığını ticari amaç dışı üretime bağlamak, insanların geleceklerini tayin etme hakkını görmezden gelmektir. Hiçbir kültür durağan değildir, fakat balina avcılığı karşıtlarının uygulamayı "dondurma" politikası *de facto* bir çaba, dönüşmekte olan bir kültürü durağan bir müze nesnesine çevirme girişimidir. İşin ticarete dökülmesi, görünüşe göre Uluslararası Balina Avcılığı Komisyonu'na taraf hükümetlerin çoğunluğu tarafından kötü olarak nitelendirilmektedir. Bu görüşün, serbest ticaretin kararlı savunucusu olan hükümetler tarafından ifade edilmesi de ironiktir. Görünüşe bakılırsa, bazı halkların dünya pazarına girişine izin verilmemektedir. Eğer bu halklar dünya ekonomisinin bir parçası olmak istiyorlarsa, bu kendi şartlarında değil, dışarıdakilerin şartlarında olacaktır."

"Mevcut moratoryum, ya da 'elini balinadan çek' politikasının mantıklı argümanlarla savunulması zordur. Tarım, balıkçılık ve ormancılıkta sürdürülebilir olmayan birçok uygulama mevcuttur, fakat bu sektörlerde herhangi bir yasaklama sözkonusu değildir."

"Avrupa Konseyi'nin 12 Temmuz 1993 tarihli Deniz Memelileri raporu şöyle der: 'Deniz memelileri okyanus ekosisteminin canlı kaynaklarının bir parçasıdır. Tehlike altında oldukları müddetçe korunmaları ve yalnızca sürünün büyüklüğünün uygun olduğu kesinleştiğinde avlanmaları gerekir. Deniz ekosisteminde aşırı düzeydeki popülasyon artışını ve dengesizlikleri önlemek için de avlanma gerekli olabilir."

"Balina avcılığı, uluslararası işbirliğinin, aşırı tüketimden kaynaklanan bir durumu sürdürülebilir kullanıma nasıl dönüştürdüğüne iyi bir örnektir. Uluslararası işbirliği bugün mükemmel bir durumda olmasa da işleyebilmektedir."

Deniz Çobanı ve Balina ve Yunusları Koruma Topluluğu rol kartı

Deniz Çobanı, denizdeki doğal yaşam türlerini koruyan uluslararası hukuk, yönetmelik ve anlaşmaların ihlalini araştıran ve belgeleyen, kâr amacı gütmeyen, Sivil Toplum Kuruluşudur (STK). Balina ve Yunusları Koruma Topluluğu, tüm balina, yunus ve benzeri balıkların korunmasına kendini adamış en aktif yardım örgütüdür.

Rolünüz doğa ve vahşi yaşamın korunmasıyla ilgilenen insanların görüşünü aktarmak. Bunu yaparken, insan hakları ve çevresel konularla ilgili sahip olduğunuz bilgi birikimini kullanmalı, Deniz Çobanı ve Balina ve Yunusları Koruma Topluluğu'nun web sitesinden alınmış olan aşağıdaki bilgi ve alıntılardan faydalanmalısınız:

"Makahların girişiminin asıl sebebi balina etinin bir kilosunun Japonya'ya 80 Amerikan Dolarına gittiğini, bir balinanın yaklaşık bir milyon dolar değerinde olduğunu çok iyi bilmeleridir. Bu sadece öldürmek istediklerini söyledikleri beş balina ile bitmeyecektir. Bu durum binlerce balinanın hayatını etkileyecektir. Norveç ve Japonya ve balina avcılığı yapmak isteyen Rusya ve İzlanda gibi ülkeler bu durumu yakından takip etmektedir. Çünkü eğer Makahlar'a izin verilirse, uluslararası deniz canlılarını koruma hareketinde Amerika Birleşik Devletleri'nin sağladığı bütünlük çökecektir." *Kaptan Paul Watson, Deniz Çobanı*

İnsanların, kendileri için gerekli gıdayı toplamak için kullandıkları uzun soluklu geleneksel yöntemleri devam ettirmek için, tarihten gelen haklarına saygı gösterilmesi ve balinaların korunması için gerekli dengenin sağlanması ..., (ve) yerli insanların değişen dünyalarını anlamak üzere çaba gösterilmesi için ip cambazı gibi gergin bir ip üzerinde yürüyoruz. Örneğin, 1995 yılında Ruslar'ın gri balina avlaması eleştirilmişti, çünkü balina eti yerliler tarafından yenmiyor, tilki kürkü için işletilen çiftliklerde tilkilere yem olarak veriliyordu."

"Alaska Kuzey Eğimi Eskimoları bir yüzyıl önce balina avlayan insanlardan ekonomik anlamda bugün çok farklı bir konumdadır. Petrol sömürüsü Alaska'ya kirlilik, bozulma ve beraberinde birçok yeni insan getirdi. Bölgede yaşayan insanlara da aynı zamanda çok para getirdi. Rasgele bir gözlemci için, modern helikopter ve skidoo'larla yapılan avlanmadan yerlilerle ilgili bir tanım çıkarmak biraz zorlama olacaktır."

"Uluslararası Balina Avcılığı Komisyonu ticari amaçlı balina avcılığının yeniden devam edilmesini tartışadursun, neredeyse hiç kimse farkında olmadan her yıl yüzlerce balina, yunus ve benzeri türler yerliler tarafından öldürülüyor."

"Tedbir prensibine yönelik şu söylenebilir; vahşi yaşam bağlamında yapılmak istenen uygulamanın bir canlı türü üzerindeki etkisi bilinmiyorsa, o canlı türünün menfaati için ortaya çıkan kuşkular dikkate alınmalı ve o canlı türüne kabul edilemez bir maliyet ya da kayıp yüklemeyeceği kanıtlanana kadar bu uygulamalardan vazgeçilmelidir."

Greenpeace rol kartı

Dünya üzerindeki Greenpeace destekleyicileri daha sürdürülebilir bir dünyada yaşama vizyonları için kampanyalar yürütüyorlar.

Bu etkinlikte, insan hakları ve çevresel konularla ilgili sahip olduğunuz bilgi birikimini kullanmalı, web'den alınmış aşağıdaki bilgi ve alıntılardan faydalanmalısınız:

"İstediğin kadar alla pulla – balina avlamak cinayettir ve cinayet yanlıştır. Balinalar insan değilse insanlardan daha mı az değerlidir? Balinaların öldürülmesine sevinen zihniyet 'daha aşağı' insanların soykırıma uğramasını kabul eden zihniyetten farksızdır. "İnsan hakları" teriminin yüzeysel bir canlı türü şovenizmi içinde olduğuna inanıyoruz. Daha geniş bir anlamda, balina ve sezgileri olan diğer memeliler, insani geleneğin parçası olarak kabul ettiğimiz en temel yükümlülüğümüz olan insan haklarına, ya da en azından 'insani haklar'a tabidir."

"Greenpeace, hiçbir balina avcılığı programını desteklemese de geçim amaçlı balina avcılığının karşısında değildir. Fakat ticari bir unsur söz konusu ise, ön saflarda yerimizi alıp, programlarına karşı olduğumuzu yüzlerine haykıracağız."

"Aşağıda imzası bulunan gruplar, Makah yerlilerinin balina avcılığına tekrar başlama niyetinden vazgeçmesini istemektedir. Dünya üzerindeki birçok kültür, balinaları kutsal kabul etmekte ve her bir türü kendi içinde saygı görmeye ve korunmaya layık, özerk bir millet olarak değerlendirmektedir. Gri balinalar her yıl uzun mesafeler katederek göç eder, binlerce balina gözlemcisinin sevinç kaynağı olurlar. Balinalar kısa bir süre için Makah sularından geçer. Manevi gelenekler ele alınırken, vahşi yaşamı yok edilen bir gezegen gerçeğini gözden kaçırmamak gerektiğini düşünüyoruz." *Hayvanlar için Eylem, Hayvanlar için İşbirliği Ağı Eylemi ve diğer gruplar.*

"Gri balinaları ya da herhangi bir tür balinayı öldürmeyi tasarladığımızı duyduğumda şok geçirdim ... Uzun bir yol katettik ve görevimizi yerine getirdik ve bir de baktık ki bir kabile 5 gri balinanın öldürülmesi için yetki talebinde bulunmuş. Eğer kabile amacına ulaşırsa Kanada ve Alaska'daki daha birçok kabile 'Eğer onlar avlanabiliyorsa, neden biz de avlanmayalım' diyecektir. Bence Amerikalılar –balinalarla aralarında özel bir bağ olanlar– şu anda bu türde bir balina hasatına hazır değiller." *ABD temsilcisi Jack Metcalf*

"Uluslararası topluluk tarafından dayatılan 1986 tarihli balina avcılığı moratoryumuna rağmen, balinalar hâlâ tehlike altında. Balinaları daha iyi koruyabilmenin etkili bir yöntemi, avlanmanın geçici bir süre için değil sonsuza dek yasak olduğu sığınaklar yaratmaktır."

"Farklı balina popülasyonları içindeki balina sayısını doğru bir şekilde belirlemek oldukça güçtür. Birçok popülasyonun büyüklüğüne dair bilgi artı ya da eksi % 50'den daha yüksek değildir. Değişimler çok yavaş yaşandığı için birkaç senelik bir çalışmayla, bir popülasyonun büyüdüğü ya da küçüldüğünü söylemek imkânsızdır. Bununla birlikte, balina sayısındaki düşüşün ticari balina avcılığından kaynaklandığı şüphe götürmez bir gerçektir."

Bağlantı kurmak

Sivil toplum nedir –kim, kimin için, ne yapar?

Konular Yurttaşlık, Demokrasi, Genel insan hakları

Zorluk Düzey 4

Grup büyüklüğü 8-20

Süre 90 dakika

Genel bakış Bu etkinlik, demokrasi ortamında yurttaşların hak ve sorumlulukları, hükümet, sivil toplum kuruluşları ve medya konuları üzerine görüşme ve pazarlık yapmayı içermektedir.

İlgili haklar
- Oy kullanma hakkı; ülke yönetimine katılım ve ülkeye hizmet etme hakkı
- Bilgi ve ifade özgürlüğü
- Topluma karşı ödevler

Amaçlar
- Hak ve sorumluluklar arasındaki ilişkiyi anlamak
- Demokrasinin farklı sektörleri arasındaki karmaşık ilişkiyi anlamak
- İşbirliği becerisi ve yurttaş sorumluluğu bilincini geliştirmek

Materyal
- Her grup için büyük boy kâğıt (A3) ya da yazı tahtası kâğıdı
- Her grup için farklı renkte iki markör (örneğin yeşil ve kırmızı)
- Bir yumak sicim ya da yün (yeşil tercih edilir)
- Her grup için bir rulo bant
- Makas
- Oyun kurallarının kopyaları

Hazırlık 1,5 metre uzunluğunda 24 adet sicim/yün kesin

KONULAR

YURTTAŞLIK

DEMOKRASİ

GEN. İNSAN HAKLARI

ZORLUK

DÜZEY 4

GRUP BÜYÜKLÜĞÜ

8-20

SÜRE

90 DAKİKA

Yönerge

1. Etkinliğin amacının, (ideal) demokratik toplumun dört sektörü arasındaki farklı ilişkilerin bir "harita"sını çizmek olduğunu anlatın
2. Katılımcıları eşit sayıdan oluşan dört gruba ayırın. Gruplar demokrasinin dört "aktör"ünü temsil edecekler: Hükümet, sivil toplum kuruluşları, medya ve yurttaşlar.
3. Her gruba büyük boy kâğıt ve markörleri dağıtın. Kendi "aktör"lerinin demokratik bir toplum içinde oynadığı rol üzerine bir beyin fırtınası yapmaları için gruplara 10 dakika süre verin. Bu süre içinde yapmaları gereken aktörün temel işlevlerini ortaya koymak. Gruplar en önemli beş işlevi kırmızı markörü kullanarak büyük boy kâğıtlara liste halinde yazmalılar.
4. Grupları, sonuçları sunmak üzere biraraya toplayın. Gruplar birbirleriyle yorumlarını paylaşsın. Katılımcılara dört "aktör"ün temel *işlevleri* üzerinde hemfikir olup olmadıklarını sorun. Gelen yorumlar sonucunda gruplar dilerse listeyi değiştirebilir.
5. Katılımcılar tekrar gruplarına dönsünler. Gruplardan bu sefer diğer "aktör"lerden ne beklediklerine dair bir beyin fırtınası yapmalarını isteyin. Kendi işlevlerini yerine getirebilmek için diğer "aktör"lerden ne talep ediyorlar? Bu talepleri ayrı başlıklar halinde listeleyip yeşil markörle kâğıda yazsınlar. Bu görev için gruplara 15 dakika süre verin.

6. Süre sona ermek üzereyken gruplardan en önemli gördükleri altı talebi seçmelerini isteyin. Her gruba bu talepleri simgelemek üzere bir rulo bant ve kesmiş olduğunuz iplerden verin.
7. "Oyunun kuralları"nın bulunduğu kâğıdı dağıtın. Kuralları açıklayın ve herkesin bir sonraki aşamada ne yapacağını anladığından emin olun. Gruplardan kâğıtlarını odanın ortasına getirmelerini ve birbirleri arasında 1 m. mesafe olacak şekilde bir kare içinde yere koymalarını isteyin (çizime bakın). Her gruptan kendi "köşe"lerine yakın bir yerde durmasını isteyin.
8. Pazarlık turları şimdi başlayabilir. Her tur için 10 dakika süre tanıyın. Eğer bir talep kabul edilirse sorumluluğun kabul edildiğini gösteren bir ip parçası yerdeki iki kâğıt arasına yapıştırılmalı.
9. Süreç sona erdiğinde, dört "aktör" birbiri ile karmaşık bir ağ halinde bağlanmış olmalı. İnsanlar şema etrafında oturmaya devam ederken bilgi edinme ve değerlendirme bölümüne geçin.

Bilgilendirme ve değerlendirme

Katılımcılardan meydana getirdikleri ağa bakmalarını ve etkinliği enine boyuna düşünmelerini isteyin.

- Demokratik bir toplumda, hükümet, sivil toplum kuruluşları, medya ve yurttaşların yerine getirmeleri gereken işlevleri düşünmek zor muydu?
- Gruplar içinde hangi işlevlerin kabul edileceği ve hangilerinin reddedileceği konusunda anlaşmazlıklar yaşandı mı?
- Diğer gruplara biçilen sorumluluklardan hangileri ilgili gruplar tarafından kabul görmedi? Neden? Sizce böyle durumlar gerçek hayatta sorun yaşanmasına neden olur mu?
- Grupların kabul ettiği ama daha önceden farkında olmadığı sorumluluklar ortaya çıktı mı? Bu konuda ne düşünüyorlar?
- Etkinlik, katılımcılara demokratik bir toplum hakkında daha önce bilmedikleri yeni şeyler gösterdi mi? Bir sürprizle karşılaşıldı mı?

Kolaylaştırıcılar için ipuçları

Açıklamaların 4. aşamasında, grupların kendi aktörlerinin temel işlevlerini listelemesinin ardından büyük grup halinde yapılacak tartışma için çok vakit harcamayın. Bu vakti daha çok bir sonraki küçük grup çalışması için kullanın. Gruplar diğer grupların işlevleri hakkında bilgi sahibi olmalılar.

Gruplar taleplerini sıralarken (5. aşama) gerçeklerden uzaklaşmamalılar. Belirlenen sorumluluklar kabul edilebilir olmalı, adaletsiz ya da mantıksız talepler öne sürülmemeli.

Gruplar pazarlığa başladıklarında (8. aşama) bunu bir "yarış" olarak algılamamalı, ayrıca bu bölüm için çok vakit harcamamalılar. Gruplar kendilerini birbirleriyle işbirliği içine giren birimler olarak görmeliler: Burada asıl amaçlanan tüm "aktör"lerin herkesin refahı için çalıştığı bir toplum yaratmaktır. Bu nedenle, hızlı adımlar atılmalıdır: Gruplar kendilerine mantıklı gelen talepleri kabul etmeli, kabul edilebilir olmayanları ileriki bir aşamada tartışmak üzere geri çevirmelidir.

Çeşitlemeler

Bu etkinlik, farklı sayıda "aktör" kullanılarak daha zor ya da daha kolay hale getirilebilir. Örneğin gruplara, "iş sektörü", "azınlıklar", ya da "dezavantajlı gruplar"ı ekleyebilirsiniz. Eklenen gruplarla pazarlık süreci biraz daha karmaşık hale gelebilir. Bununla birlikte grupların hepsinin diğerleriyle talep alışverişine girmesini sağlayabilirsiniz. Bunun yanında genç insanların hayatlarıyla doğrudan ilgili kategoriler kullanabilirsiniz –örneğin, "yurttaşlar"ı "genç insanlar"la yer değiştirebilir, "hükümet" yerine "okul"u tercih edebilirsiniz.

Bu etkinlik gruplardan biri ya da daha fazlası çıkarılarak daha kolay uygulanır hale getirilebilir: Örneğin, sadece "yurttaşlar" ve "hükümet" ile çalışabilirsiniz. Küçük bir grubunuz varsa bu seçeneği tercih edin.

Etkinliği şemayı kullanmadan yürütebilirsiniz: Pazarlık sürecinde, ilk gruptan bir kişi ipin bir ucunu elinde tutabilir ve diğer ucunu ikinci gruptaki bir kişiye teklif edebilir. Süreç sona erdiğinde katılımcıların tamamı ellerinde bir ipin ucunu tutuyorlarsa, "toplum"un tamamı fiziksel olarak birbiriyle bağlantı kurmuş hale gelecektir!

İzleme önerileri

Grup, topluma yeni aktörler ekleyerek haritayı genişletebilir (Çeşitlemeler kısmına bakın). Daha net olması için haritayı farklı bir kâğıda aktarabilir, farklı renkler kullanarak bağlantıları çizebilirler –örneğin, kırmızı renk hükümet için, sarı renk medya için, yeşil renk sivil toplum kuruluşları için vs. Yaşadığınız toplumda hangi bağlantıların iyi kurulmadığını, bunu aşmak için neler yapılması gerektiğini düşünün.

Grubunuz kendi yörelerindeki yerel yönetim, sivil toplum kuruluşları ve medya arasındaki işbirliği ve aralarındaki bağlantı üzerine daha pratik bir proje üzerinde çalışmak isterse, sayfa 139'daki "Bahçekondu" etkinliğini yürütebilirsiniz.

Önemli gün

9 Kasım 1989
Berlin Duvarı'nın yıkılışı

BİLGİ MATERYALİ

Oyunun Kuralları

1. Oyundaki amaç her "aktör"ün taleplerini diğer "aktör"lere kabul ettirmesidir.
2. Pazarlık "aktör" çiftleri arasında üç turda aşağıdaki sırayla yapılır:
   - 1. tur: Yurttaşlar ve STK'lar pazarlık yapar, medya ve hükümet pazarlık yapar.
   - 2. tur: Yurttaşlar ve medya pazarlık yapar, STK'lar ve hükümet pazarlık yapar.
   - 3. tur: Yurttaşlar ve hükümet pazarlık yapar, medya ve STK'lar pazarlık yapar.
3. Çiftler kendi aralarında kimin önce başlayacağına karar verir, ardından sırayla diğer taraftan ne istediklerini dile getirirler.
4. Bir talepte bulunurken, katılımcılar talepleri açık ve net bir şekilde ifade etmelidir. Talebin neyle ilgili olduğunu, neden böyle bir talepte bulunulduğunu, yani, aktörün kendi işlevini yerine getirmede diğer aktörden talep edilen işlevin neden bu kadar önemli olduğunun anlatılması gerekir.
5. Katılımcıların, bir talebi kabul edip etmeme kararı alırken istenen şeyin adil olup olmadığını ve bu işlevi yerine getirip getiremeyeceklerini düşünmeleri gerekir.
6. Eğer ikinci grup talebi reddederse, ip kenara konur. Eğer kabul edilirse, iplerden biri iki aktör arasında kurulmuş bağlantıyı simgelemesi için karşılıklı şemalara yapıştırılır. "Kabul eden grup" şemanın üzerine talebin ne olduğunu daha sonra hatırlamak üzere kısaca not almalı.
7. Tüm talepler üzerinde tartışma yapılana kadar süreci tekrar edin.
8. Dört aktör arasındaki bağlantılar kurulana kadar her turdaki süreci tekrar edin.

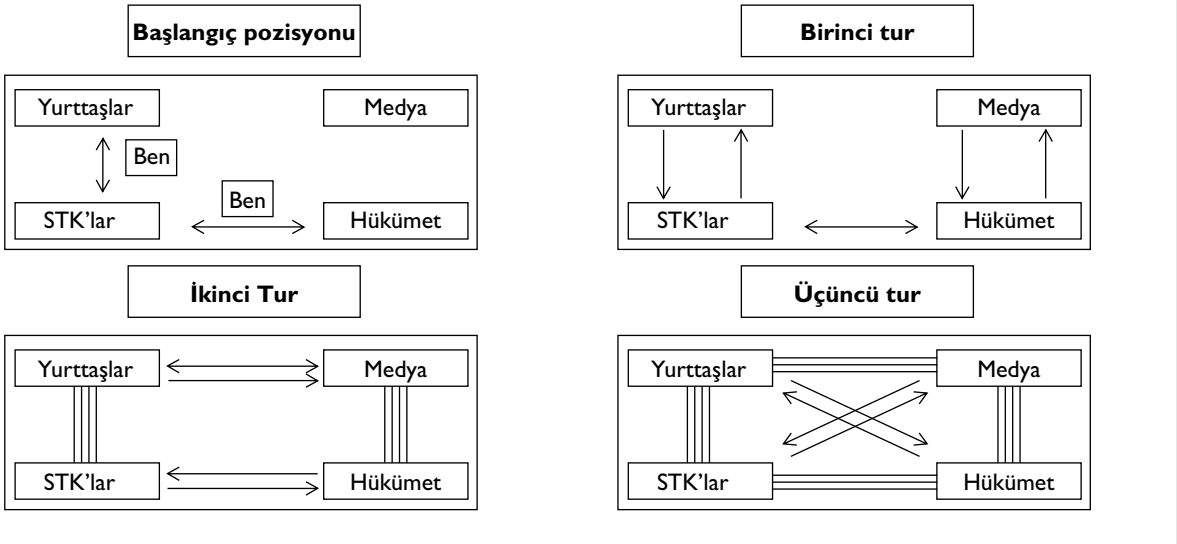

Harcanacak para

Savaş zamanında, ekmek bombadan daha iyidir.

Konular İnsan güvenliği, Barış ve Şiddet, Genel insan hakları

Zorluk Düzey 2

Grup büyüklüğü Herhangi

Süre 90 dakika

Genel bakış Bu etkinlikte gruplar aile bütçesini belirlemek üzere rol kartları kullanarak bir tartışma yürütür. Etkinlikte rol oynama tekniği sözkonusudur. İlgili konular şunlardır:
- "İstekler" ve "ihtiyaçlar" arasındaki farklar
- Devlet harcamaları ve askerileşme
- "Barış hissesi"nin yarattığı fırsatlar

İlgili haklar
- Sosyal ve ekonomik haklar (sağlık, gıda ve eğitim hakkı gibi)
- Sağlıklı ve temiz bir çevrede yaşama hakkı
- Güvenlik hakkı

Amaçlar
- Kişisel ve ailevi ihtiyaçlar üzerinde düşünmek, bu ihtiyaçların önceliklerini tasarlamak
- Demokratik karar alma becerisi geliştirmek
- Sorumluluk ve adalet duygusu geliştirmek

Materyal
- "Bütçe kalemi kartları" (her grup için birer deste)
- Her grup için birer zarf
- Makas
- Kartları duvar panolarına yapıştırmak üzere bant ya da yapıştırıcı (her grup için birer tane)
- Duvar panosu yapmak için büyük boy kâğıtlar (A3) ya da yazı tahtası kâğıdı
- Ebeveyn rol kartından bir kopya
- Sayfa 379'daki şemanın bir kopyası

Hazırlık
- "Bütçe kalemi kartları"nın bulunduğu sayfayı çoğaltın. Kartları kesin ve bir zarfa koyun. Her grup için birer deste karta ihtiyacınız olacak.
- Sayfa 379'daki (5. bölüm) dünya üzerinde yapılan askeri harcamalar ve alternatiflerinin bulunduğu şemanın büyük boy bir kâğıda ya da tepegöz asetatına kopyasını çıkarın ya da her katılımcı için birer fotokopi yapın
- Odayı grup çalışması için uygun hale getirin
- Etkinliğe başlamadan önce, sağduyunuzu kullanarak bir kişiyi "özel ebeveyn"i (anne ya da baba) canlandırması için seçin. Bu kişiden "özel" rolünü diğerlerinden saklı tutmasını isteyin. Kendisine "Ebeveyn rol kartı"ndan bir kopya verin. Bir aile/grupta –grup sayısı ne olursa olsun– sadece bir "özel ebeveyn" olması gerekir.
- Kullanmak istediğiniz herhangi bir bilgi kutusunu çoğaltın ya da tepegöz asetatına kopyasını çıkarın.

KONULAR

İNSAN GÜVENLİĞİ

BARIŞ VE ŞİDDET

GEN. İNSAN HAKLARI

ZORLUK

DÜZEY 2

GRUP BÜYÜKLÜĞÜ

HERHANGİ

SÜRE

90 DAKİKA

Yönerge

1. Katılımcıların küçük gruplar halinde çalışacağını, her grubun farklı bir aileyi temsil edeceğini anlatın. Her ailenin hedefi gelecek ayın harcamaları için bir bütçe çıkarmak.
2. Katılımcıları küçük gruplara bölün (gruplarda beşten fazla kişi olmaması tercih edilmeli). Her grup bir baba, bir anne ve çocuk(lar)dan oluşmalı. Grup içindeki bireylerin kimin hangi rolü canlandıracağını kararlaştırmalarını, ardından bir aile ismine karar vermelerini isteyin.
3. Her gruba bütçe kalemi kartlarının bulunduğu zarflardan ve büyük boy kâğıttan birer adet dağıtın.
4. Bütçe kalemi kartlarının, gelecek ayın bütçesini tartışmak ve kararlaştırmak için gerekli olduğunu anlatın. Bütçe için sadece kartlardaki bütçe kalemleri dikkate alınmalıdır. Her kartta maliyet belirtilmiştir, bunlar değiştirilemez.
5. Her ailenin bütçesi 10.000 (onbin)'dir. Her ailenin bütçeye neyin dahil edileceğine, neyin dışarıda bırakılacağına karar vermesi gerekir.
6. Demokratik bir süreç sonunda bütçe üzerinde anlaşma sağlanmasının tercih edildiğini anlatın. Aileler seçtikleri bütçe kalemi kartlarını büyük boy kâğıda yapıştırarak bir duvar panosu şeklinde sergilemek üzere hazırlamalı.
7. Gruplara bütçe kararlarını alması ve duvar panolarını hazırlaması için 20 dakika süre verin.
8. Katılımcıların oda içinde dolaşarak farklı bütçeleri incelemesini ve hangisinin en uygun hangisinin en az uygun bütçe olduğunu düşünmelerini isteyin. Bunun için 10 dakika süre ayırın.
9. Genel oturuma geçin ve bilgilendirme bölümüne başlayın.

Bilgilendirme ve değerlendirme

Her gruptan sırayla etkinlik hakkında genel bir yorum yapmasını isteyin. Tartışmayı genişletmek için aşağıdaki soruları kılavuz olarak kullanın:

- Aileler bütçeyi nasıl kararlaştırdı? Süreç demokratik miydi?
- Bütçeyle ilgili kararlar alınırken hangi ölçütler kullanıldı?
- Gıda, barınma ve giyim "ihtiyaçları"nı, güvenlik ihtiyacıyla ve serbest vakitleri değerlendirme "istekleri"yle nasıl dengelediler? Hangi sosyal ve ekonomik faktörler önem kazandı?
- Önemli olduğunu düşündükleri bir bütçe kalemi, ailenin diğer bireyleri tarafından onaylanmadığı ve bu kalem bütçeye dahil edilmediği zaman katılımcılar ne hissettiler?
- En uygun ve en az uygun bütçe hangisiydi? Neden?
- Aile bütçeleri ve dünya genelindeki devlet bütçeleri arasında paralellikler var mı? İkisi kıyaslanabilir mi?
- Hangi liste devlet bütçesine en yakın olanıdır?
- Hangi liste ideal bir devlet bütçesine en yakın olanıdır?

Gruba şimdi sayfa 379'daki "Dünya üzerinde yapılan toplam askeri harcamalar ve alternatifleri" şemasını gösterin.

- Askeri teçhizat, silah ve diğer askeri donanım için ayrılan gerçek toplam devlet bütçesi hakkında katılımcılar ne düşünüyor?
- Dünya genelinde devletler silahlanma için neden bu kadar çok para harcıyor?
- Bu harcamanın mantıklı gerekçeleri var mı? Bu harcamalar sayesinde dünya daha güvenli ve daha barışçıl bir hale mi geldi? Bu tarz bir bütçe tahsisinin insanların sosyal ve ekonomik haklardan faydalanmasına ve çevreye etkisi nedir?

- Bu durumu nasıl değiştirebiliriz? Aranızda "askeri dönüşüm" ya da "silahsızlanma fonu"nu duyan var mı? Eğer yoksa, bunlarla ilgili haberlere medyada neden çok nadir rastlanıyor?

Kolaylaştırıcılar için ipuçları

Geleneksel aile yapısı ülkeden ülkeye değişir. Bu yüzden, eğer uygunsa katılımcıların büyükanne-büyükbaba ya da diğer akrabaları aileye katmasına izin verin.

Etkinlikte "özel ebeveyn" bulunmasının iki sebebi vardır; birincisi özellikle demokrasi geleneğinin çok köklü olduğu ülkelerde, tartışmayı hararetlendirmesi, ikincisi kıyaslanacak ve üzerinde tartışılacak birbirinden farklı bütçeler olmasıdır. Rol oynama grubundaki diğer "aile bireyleri"nin özel ebeveynin tavrı yüzünden canlarının sıkılacağını hatta öfkeleneceklerini unutmayın. Bunun bir oyun olduğunun farkında olmadıkları için kafaları karışabilir. Grup içinde "sorunlar" çıkacabileceği için dikkatli olun, müdahale etmeniz gerekebilir. Grubun, rolü canlandıran karakterin ne yapmaya çalıştığının farkına varmadan etkinliğe devam etmesini sağlayın! Eğer rolün çok fazla sorun çıkaracağını ya da grubun içinde bulunduğu duruma uygun olmadığını düşünüyorsanız, bu bölümü etkinlikten çıkarın.

Bütçe kalemi listesi, yaşadığınız yer, bölge ya da ülkedeki aile gerçeklerine uymuyorsa listeyi uyarlayabilirsiniz. Fakat, birkaç "güvenlik" kalemi ve birkaç lüks malzeme kalemi eklemeyi unutmayın. Böylelikle katılımcılar nelere ihtiyaç olduğu nelere olmadığı arasında bir tercih yapabilsinler.

Çeşitlemeler

Kart kullanmak yerine diğer bir alternatif de listenin bulunduğu kâğıdı kullanmak ve aile/gruplardan tercihlerini işaretlemelerini istemektir. Bu durumda, aile/gruplardan bütçelerini büyük bir kâğıda yazmalarını ve herkesin görebileceği bir yere asmalarını isteyin.

İzleme önerileri

Grup olumlu gelişmeler hakkında bir araştırma yapabilir, örneğin, silahsızlanma fonu ya da ordusu ve askeri silahları olmayan ülkelerin durumunu inceleyebilirler (Kosta Rika gibi).

Savaşın özellikle mülteciler üzerindeki etkileri hakkında bir etkinlik yürütmek isterseniz, sayfa 98'deki "İçeri girebilir miyim?" etkinliğini deneyin.

Eylem fikirleri

Katılımcıları silahsızlanma üzerine bir tartışma yapmak üzere teşvik edebilirsiniz. Bu sorundan ne kadar çok insan haberdar olursa değişim yaşanması için hükümet üzerinde baskı kuracak insan sayısı o oranda artacaktır. Ülkenizde, askeri harcamalar ve sosyal ihtiyaçlar için devlet bütçesinden ne kadar pay ayrıldığını öğrenin. Grubunuz meclis üyelerine mektup yazarak, değişiklik talebinde bulunabilir.

Dünya üzerinde birçok silahsızlanma kampanyası yürütülmektedir. Bunlara katılım sağlamak için birçok fırsat bulunmaktadır. Bunlardan ikisi Gençler ve Öğrencilerin Nükleer Silahsızlanma Kampanyası (*Youth and Student Campaign for Nuclear Disarmament*) (*http://freespace.virgin.net/ys.cnd/*) ve *Pax Christi International* (*www.paxchristi.net*)' dır. Ya da grup olarak kendiniz bir kampanya başlatın ve bu gibi kuruluşları kaynak olarak kullanın.

Önemli gün

Eylül ayının ikinci Pazartesi gününü takip eden Salı
Barış günü

Ek bilgi

Uluslararası silah endüstrisi insan güvenliğini ciddi biçimde tehdit etmektedir. Bunun sebebi önceliklerin değiştirilerek kaynakların temel insan ihtiyaçlarından uzaklaştırılmasıdır. Askeri harcamalara ayrılan kaynak için öne sürülen temel argüman ülke topraklarını ve içindeki insanları koruma ihtiyacıdır. Fakat insanlar eğitim ve sağlık hizmetlerinden faydalanamaz ve gıda alamazsa gerçekten korunmuş olurlar mı? Askeri harcamalar toplumun ihtiyaçlarını mı yoksa devletin çıkarlarını mı yansıtır?

Bu durumla ilgili başka bir sorun ise devletin güvenlik için yaptığı yatırımların bir kısırdöngü içinde oluşudur; her devlet diğer devletlerin askeri gücünü sollamak için her gün daha iyi silahlara sahip olmak ister. Buna "silah yarışı" denir.

Soğuk Savaşın bitişini takip eden 10 yıllık süre içinde askeri harcamalarda bir düşüş yaşandı. Bir taraftan silahsızlanma gerçekleşirken, diğer taraftan "barış hissesi"nin –askeri bütçeden tasarruf edilen para– insan güvenliğini güçlendirmek için kullanılması (örneğin eğitim ve sağlık harcamalarını artırarak) ve bu amaca uygun devlet politikaları geliştirilmesi gerekirdi. Gerçek hayatta bu çok nadir gerçekleşti çünkü "barış hissesi" çoğunlukla ulusal borçları kapatmak üzere kullanıldı.

Dünya üzerinde yapılan askeri harcamalar bugün gene artış göstermeye başladı. Artış 1999'da başladı ve 2000'de devam etti. Dünya üzerindeki birçok ülkenin güvenliği geçmişe oranla daha gelişmiş olduğundan askeri harcamaların artmaya başlaması bir paradoks gibi gözükebilir. Bunun sebebi en büyük harcamayı yapan devletlerin büyümeyi de içine alan savunma planları uyguladığı ya da uygulayacağını duyurması olabilir.

Barış aktivistleri ve barış kampanyası yürütenler onyıllardır askeri üretimden sivil üretime dönüşümü sağlayan etkili ve yaratıcı bir program öne sürmekteler. Buna gerekçe olarak aşağıdakiler de dahil olmak üzere birçok sebep öne sürülmektedir:

- silah endüstrisinin ölümsüzlüğü ve sahip olduğu yıkıcı kapasite
- silah ticaretinin hızla artmasından kaynaklanan tehlikeler
- silah endüstrisinin kendini ve hangi silahların üretileceğini kontrol etme beceriksizliği
- endüstrinin kendi özünde yatan savurganlık, kaynakların ve insan beyin gücünün korkunç bir biçimde kötüye kullanımı
- Dönüşümün yaratacağı fırsatlar

Bölüm 5, sayfa 376'da yer alan barış ve şiddet konulu arka plan bilgisinde, bu etkinlik için geçerli istatistik ve tablolar bulunmaktadır.

BİLGİ MATERYALİ

Bütçe kalemi kartları

Gıda (2.000)	Okul/üniversite ödemesi (2.000)	Aile sağlık sigortası (1.000)
Yeni araba (4.000)	Aylık spor faaliyeti ödemesi (300)	Oyuncak ve oyunlar (200)
Bilgisayar (800)	Piyango (100)	Evin yenilenmesi (400)
Alarm sistemi (1.500)	Giyim (400)	Evcil hayvan maması (100)
Su faturası (200)	Güvenlik için eğitimli köpek (400)	İlaç (300)
Ulaşım (benzin, otobüs ve tren bileti) (400)	Kira ya da ev taksidi (2.500)	Annenin yaşgünü hediyesi (400)
Çamaşır makinası tamiri (200)	Bu ayın okul/üniversite araç gereci (300)	Şahsi tabanca (400)
Olta takımı (200)	Ev için yeni elektronik alet (100)	Elektrik faturası (200)
Yeni model arkaya yaslanan koltuk (700)	Anne ve evin kız(lar)ı için kişisel savunma dersleri (300)	Boş vakit değerlendirme (sinema, tiyatro, eğlence fuarı, eğlence parkı) (200)
Araba alarmı (300)	Deniz kıyısında bir hafta sonu tatili (400)	Kişisel savunma malzemesi (örneğin, biber spreyi ve şok) (100)
Bir restoranda ailece akşam yemeği (100)	Telefon faturası (300)	Büyükanne-büyükbaba ya da diğer akrabalar için yardım parası (200)
Gençlik tatil kampı (200)		

Ebeveyn rol kartı

Otoriter ebeveyn rol kartı

Ailede para kazanan tek kişisin. Bu yüzden parasal konularda eşin ya da çocuklarından daha fazla söz hakkının olması gerektiğini düşünüyorsun; ne olursa olsun eve para getiren kişi sensin!

Yaşadığınız şehirde kanun ve düzen eksikliği olduğuna inanıyorsun. Şehir bu aralar çok tehlikeli! Bu yüzden; ailenin, evinin ve sahip olduğun varlıkların korunması ve güvenliği en büyük önceliğin.

"Gelecekler"imiz

Gelişmemizin ölçütü, elinde zaten çok şey olan insanların zenginliğini artırmamız değil; elinde çok az şeyi olanlara yeteri kadar şey sunup sunamadığımızdır.
Franklin D. Roosevelt

KONULAR

ÇOCUKLAR

ÇEVRE

GEN. İNSAN HAKLARI

ZORLUK

DÜZEY 2

GRUP BÜYÜKLÜĞÜ

15-20

SÜRE

60 DAKİKA

Konular Çocuklar, Çevre, Genel insan hakları

Zorluk Düzey 2

Grup büyüklüğü 15-20

Süre 60 dakika

Genel bakış Bu etkinlikte katılımcılar gelecek nesil için umutları ve kaygıları üzerinde düşünür, bunları kâğıda döker ve tartışırlar. Ele alınan konulardan bazıları şöyledir:

- Gelecek nesli etkileyen çevresel konular
- Gençler ve aile
- Topluluk yaşantısı

İlgili haklar

- Fikir sahibi olma hakkı ve bilgiye erişim hakkı
- Çocuğun her konuda en yüksek menfaati gözönünde bulundurularak söylediklerinin dinlenme hakkı
- Uygun standartlarda yaşama hakkı

Amaçlar

- Topluluk yaşantısı, haklar ve sorumluluklar üzerine bilgi seviyesini artırmak
- Açık bir şekilde tartışma yapma, ekip içinde çalışma ve vizyon sahibi olma becerilerini geliştirmek
- Dünyayı, her genç bireyin olumlu ya da olumsuz etkide bulunduğu, gelişmekte olan ve açık uçlu bir fırsat ortamı olarak görmek

Materyal

- Taslak çıkarmak için kâğıt
- Tasarımın son halini çizmek için büyük boy kâğıtlar
- Boya, tükenmez kalem ve markörler
- Kolaj için gerekli malzeme: Renkli kâğıt, dergi, ince ağaç dalı, pirinç, fasulye, kurumuş yapraklar, deniz kabukları, vs.
- Yapıştırıcı
- Semtin/şehrin on ya da yirmi sene önceki durumunu gösteren resim ya da fotoğraflar (tercihe bağlı)

Yönerge

1. Zaman içinde yaşanan değişim konusunu gündeme getirin. Katılımcılardan küçüklük günlerine geri dönmelerini, o zamanlarda evlerinin, sokaklarının nasıl göründüğünü hatırlamalarını, bunların zaman içinde nasıl değiştiğini düşünmelerini isteyin. Okullarındaki veya evlerindeki herhangi bir oda yeniden dekore edildi mi, ya da yeni bir mobilya kullanılmaya başlandı mı? Yaşadıkları semte yeni bir bina yapıldı mı? Katılımcılara bu değişimlerin neden yaşandığını ve neyin nasıl değişeceğine ilişkin kararları kimin verdiğini sorun.
2. Eğer kendilerine danışılsaydı katılımcıların yapacağı değişikliklerin neler olabileceğine dair bir beyin fırtınası yaptırın.

3. Şimdi de insan hayatını etkileyen kararların alınışı ile insan hakları arasında ilişki kurun. Grup, insan haklarının karar alma süreci için faydalı bir çerçeve sunduğunu düşünüyor mu? İnsan hakları, gelecekte karar alıcılar için daha mı çok yoksa daha mı az önemli olacak? Neden?
4. Gruba şimdi bu fırsatın karşılarına çıktığını söyleyin! Gelecek yaşantılarını düşünmek –ve etkilemek– üzere ellerine bir şans geçti.
5. Katılımcılardan üçlü ya da dörtlü gruplara dağılmalarını isteyin.
6. Kâğıt ve tükenmez kalemleri dağıtarak gelecek için hayal ettikleri semte/şehre ilişkin fikirlerinin taslağını çıkarmalarını isteyin.
7. Grupların taslak planlarını tamamladıktan sonra, bu planı büyük boy bir kâğıda aktarmaları gerekiyor. Ardından bunu boya ve kolaj malzemesi ile tamamlamalılar.
8. Çalışma sona erdiğinde, her gruptan sırayla planını sergilemesini ve bu fikirlere nasıl ulaştıklarını ve bu fikirleri nasıl geliştirdiklerini anlatmalarını isteyin. Her sunum sonunda soru ve yanıtlar için kısa bir süre ayırın, genel tartışmayı ise bilgilendirme bölümüne bırakın.

Bilgilendirme ve değerlendirme

Katılımcılardan grup çalışmasının nasıl yapıldığına ilişkin yorum isteyin. Kararları nasıl aldılar? Çalışmayı nasıl yürüttüler?

- Çalışmaya katılmak ve katkı sağlamak için herkes kendini yeterli hissetti mi? Gruplar üyelerinin yeteneklerini en iyi şekilde kullanmak için ne yaptı?
- Planlar hakkında geri bildirim almak nasıldı?
- Kendi planları hakkında diğer gruplara geri bildirim sunmak nasıldı?
- Sınıf ya da grupta herkesin ihtiyaç ve isteklerini karşılayacak bir sınıf ya da grup planı tasarlanması gerekseydi katılımcılar bazı fikirlerden vazgeçerler miydi?
- "Geleceğin mimarları" olmak katılımcıların hoşuna gitti mi?
- İdeallerinin bir gün gelip de gerçekleşeceğine inanıyorlar mı? Neden?
- Ortaya çıkan planlar üzerinde yetişkinlerin tartışmaya hazır olduğunu düşünüyorlar mı? Neden?
- Planlar arasında karşılaştıkları en büyük sürpriz neydi?
- Geleceğin yurttaşlarının hakları ne olmalıdır?
- Geleceğin yurttaşlarının ödevleri ne olmalıdır?
- Kendi hayatlarını ve geleceklerini biçimlendiren demokratik süreçleri etkilemek için genç insanlar ne tür adımlar atabilir?

Kolaylaştırıcılar için ipuçları

Bu etkinliğin adı "Gelecekler"imiz. Kelimenin çoğul kullanılmasının sebebi geleceğin önceden belirli olmaması fakat onu bizim yarattığımız gerçeğidir. Bu yüzden birden çok gelecek olasılığı vardır. Gençlerin aşması gereken zorluk ise kendi ideallerini ve isteklerini yansıtan bir gelecek yaratmalarıdır.

Değişim kavramını daha vurucu bir şekilde sunmak için yaşadığınız yerin on ya da yirmi yıl önce nasıl göründüğünü anlatan eski fotoğraflar gösterebilirsiniz. Grubu küresel değişimleri düşünmeye de yönlendirebilirsiniz. Örneğin, otuz yıl önce İnternetin bilim kurgu niteliği taşıdığını, fakat çok yakın bir gelecekte dünyadaki her okul ve kütüphanenin İnternet bağlantısı olacağını düşünmeliler.

Önemli gün

12 Ağustos
Uluslararası
Gençlik Günü

Yaşadıkları şehrin gelecekte neye benzeyeceğinden emin değillerse katılımcılara şu soruları yöneltebilirsiniz:

- Burada kimler yaşıyor olacak? Burada doğmuş olanlar mı, yeni gelenler mi? Hangi yaşlarda olacaklar? Aile olarak mı yaşayacaklar?
- Günlük yaşantıları nasıl olacak? Yiyecek için alışveriş yapacaklar mı? Nasıl seyahat edecekler?
- Ne tür hizmetlere ihtiyaç duyacaklar, örneğin hastane, dişçi vs.?
- Okullar neye benzeyecek?
- Nasıl bir sosyal yaşantıları olacak? Serbest zamanlarını hangi etkinliklerle değerlendirecekler?
- Evcil hayvanları olacak mı?
- İnsanlar ne tür işler yapacak?
- Ne tür teknolojik gelişmeler olacak?
- Peki ya doğal çevre?

Çeşitlemeler

Alternatif bir yöntem "gelecek çarkı" metodunu uygulamak olabilir. Katılımcıları küçük gruplara ayırın. Her grup bir konu üstlensin (örneğin, eğitim, aile, topluluk, istihdam ya da sağlık). Gruplar ilgili konuya dair "gelecek çarkı"nı çizsin. Örneğin, çevreye ait gelecek çarkının en ortasında en önemli unsurlar bulunmalı, bunun çevresinde eşmerkezli daireler bulunmalı. Daire, çizgilerle parçalara ayrılmalı, bunların içine önemli noktalar yazılmalı, örneğin: Sigara içilmiyor, elektromobiller, bir sürü ağaç, temiz nehirler, doğal tarım gibi.

İzleme önerileri

Yerel kalkınma ile ilgili planlama süreçlerine ve bu süreçlere etkide bulunmaya ilişkin daha fazla bilgiye ulaşın. Konsey toplantılarına katılarak okul, kulüp ya da derneğin karar alma süreçlerine katılım sağlayın, hatta seçimlerde aday olun. Kılavuz içinde, geleceğin fırsatlarını ele alan başka etkinlikler de bulunmaktadır. Örneğin sayfa 185'teki "Eşitlik diyarına giden yol" cinsiyet eşitliğinin nasıl sağlanacağını, sayfa 222'deki "İnternetin etkisi" yeni teknolojilerle ilgili gelecek senaryolarını ele almaktadır.

"Gelecekler"imiz üzerine hayaller kurarken, daha adil bir toplum yaratarak işe başlayabiliriz. Eğer grup zorbalık konusuyla ilgileniyor ve herkese karşı empati ve saygı geliştirmek istiyorsa sayfa 111'deki "Alternatifimiz var mı?" etkinliği uygulanabilir.

Eylem fikirleri

Planı yerel konseye/şehir konseyine sunun. Planın dikkate alınıp alınmadığına bakın. Planınız şehir/köy planında kullanılabilir.

Eşitlik diyarına giden yol

"Engel yoldur."
Zen deyişi

Konular	Cinsiyet eşitliği, Ayrımcılık ve Yabancı düşmanlığı, Eğitim
Zorluk	Düzey 3
Grup büyüklüğü	4+
Süre	90 dakika
Genel bakış	Bu etkinlik küçük grup çalışması, hayalgücü, cinsiyet eşitliği ve kadınlara karşı ayrımcılık konularıyla ilgili çizim yapmayı kapsar.
İlgili haklar	• Cinsiyet ve toplumsal cinsiyet temelli ayrımcılığa maruz kalmama hakkı • Eşlerin birbirleriyle özgürce ve kendi rızalarıyla evlenme hakkı • Doğumdan önce ve sonra annenin özel olarak korunma hakkı
Amaçlar	• Eşitlik ve cinsiyet dengesi amacını kavramak ve bunlara değer vermek • Geleceği kurgulamak üzere hayalgücü ve yaratıcılığı geliştirmek • Adalet duygusunu ve saygıyı geliştirmek
Materyal	• Beyin fırtınası için her gruba birer adet A4 kâğıt ve birer kurşun kalem • Her gruba birer büyük boy (A3) kâğıt ya da yazı tahtası kâğıdı • Her grup için yeterli sayıda, farklı renkte markör • Bir harita, tercihen bir yürüyüş haritası ya da fiziksel öğeleri (örneğin, dağlar, vadiler, nehirler, ormanlar, köyler, köprüler vs.) gösteren bir harita.
Hazırlık	Haritayı ve üzerinde gösterilen sembolleri tanımaya çalışın.

KONULAR

CİNSİYET EŞİTLİĞİ

AYRIMCILIK

EĞİTİM

ZORLUK

DÜZEY 3

GRUP BÜYÜKLÜĞÜ

4 YA DA DAHA FAZLA

SÜRE

90 DAKİKA

Yönerge

1. Bu etkinlikle, katılımcıların Eşitlik diyarına nasıl gidileceğini anlatan hayal ürünü bir harita çizeceklerini anlatın. Eşitlik diyarında gerçek anlamda cinsiyet eşitliği var. Bu, gelecekte varolacak bir ülke, fakat şu anda sadece insanların hayallerinde yaşıyor.
2. Katılımcılara ahlaki değerleri anlatmak üzere kendini yollara vuran gezgin metaforunu anlatın; bu metaforu kullanan bir halk masalı ya da öykü bilip bilmediklerini sorun. Örneğin karanlık bir ormanın şeytan metaforu olarak kullanılabildiğini ya da kırmızı parlak bir elmanın cazibeyi temsil ettiğini anlatın. Gezgin, hızla akan bir nehri yüzerek geçtiğinde sahip olduğu ahlaki iradeyi; acı içindeki bir hayvana yardım ettiğinde alçak gönüllüğünü göstermiş olur.
3. Bir haritanın neye benzediğini anlatın. Yükseklik çizgileri, dağları simgeleyen gölgeler, nehirler, ormanlar, bataklıklar, konut alanları, elektrik telleri, vs. için kullanılan sembolleri gösterin.

4. Katılımcılardan 3-5 kişilik gruplara dağılmalarını isteyin. Küçük boy kâğıt ve tükenmez kalemleri dağıtın. Aşağıdaki konular üzerine üç kısa beyin fırtınası yapmaları için 15 dakika süre verin:
   - nasıl bir Eşitlik diyarı hayal ediyorlar?
   - Eşitlik diyarına giden yolda ne tür engellerle karşılaşabilirler?
   - bu engelleri nasıl aşabilirler?
5. Şimdi büyük boy kâğıtları ve markörleri dağıtın. Her gruptan hayal ürünü bir harita hazırlamalarını isteyin. Bu haritada hem günümüz ve hem de geleceğin peyzajı bulunmalı, her ikisinin arasından bir yol geçmeli. Katılımcılar, coğrafi özellikler, engeller ve yol boyunca karşılarına çıkan fırsatlar için kendi sembollerini yaratmalılar.
6. Gruplara haritaları çizmek için 40 dakika süre verin. Kullanılan semboller için bir anahtar hazırlamayı unutmasınlar.
7. Genel oturuma geçin. Gruplardan haritalarını sunmalarını isteyin.

Bilgilendirme ve değerlendirme

Farklı grupların kendi içlerinde nasıl çalıştıklarını, neyin sembolize edileceğine ve haritanın nasıl çizileceğine ilişkin kararların nasıl alındığını tartışarak bu bölüme başlayın. Ardından Eşitlik diyarının gerçekte neye benzeyebileceğini ve karşılaşılacak engellerin ne olduğunu konuşun.

- Katılımcılar etkinliği beğendi mi? Neden?
- Sorulardan hangisi hakkında beyin fırtınası daha kolay yapıldı? En zoru hangisiydi? Neden?
- Eşitlik diyarının temel özellikleri ne idi?
- Katılımcıların şu anda içinde yaşadıkları toplumu, ideal Eşitlik diyarı olmaktan alıkoyan engeller neler?
- Toplumsal cinsiyet eşitliğinin varolduğu bir toplum yaratmak için neyi değiştirmek gerekiyor?
- Pozitif ayrımcılık politikaları, cinsiyet eşitliğini teşvik edecek kısa vadeli önlemler olarak mı gerekçelendiriliyor?
- Eğer ülkenizi dünya üzerindeki tüm ülkeler içinde erkek ve kadınların fırsat eşitliği bakımından derecelendirmeniz gerekse, 1 ile 10 arasındaki bir aralıkta kaç puan verirdiniz? 1 eşitlik kesinlikle yok, 10 ideal eşitliğe çok yakın.
- Toplumunuzda başka hangi gruplar ayrımcılığa maruz kalıyor? Ayrımcılık nasıl ortaya konuyor? Hangi insan hakları ihlal ediliyor?
- Dezavantajlı gruplar kendi haklarını savunmak üzere nasıl güçlendirilebilir?
- Bu tip bir güçlendirme çabasında eğitimin oynadığı rol nedir?

Kolaylaştırıcılar için ipuçları

Katılımcılar fikirlerini kâğıda dökecekleri aşamada bir türlü yol alamıyorlarsa, avukat olmak isteyen kadınlara yönelik önyargı nehrini aşmak için bir kadının eğitim köprüsünden geçtiğini hayal etmelerini söyleyin. Başka bir örnek de kreş öğretmeni olarak çalışan bir erkeğin, küçük çocuklara bakarak mutluluk mücevherine ulaşması olabilir. Tabii ki toplumsal hayata dair gerçekleri yansıtan cinsiyet kalıpyargıları üzerine örnekler de düşünmelisiniz!

Çeşitlemeler

Gruplar "ıvır zıvır" kullanarak bir peyzaj maketi oluşturabilirler. Bu durumda küçük kutular, kap, rulo, kâğıt, taş, kabuklu yemiş, yün/sicim, ataş, vs. den oluşan iyi bir koleksiyonunuz olmalı. Bunun yanında maketin zemini için karton ve yapıştırıcı gerekli.

Bugünle gelecek arasında bir harita çizme yöntemi, katılımcıların sorunlara çözümler bulmak için özgür düşünebilmeleri ve yaratıcı olmaları gereken birçok çalışmaya/konuya uyarlanabilir.

İzleme önerileri

Toplumsal cinsiyet ya da gündeme gelen başka konuları derinlemesine inceleyin. Örneğin, yaşadığınız semt/bölge kütüphanesinde ya da İnternette araştırma yapabilir, ya da toplum içinde yer alan özel bir grubun fırsat eşitliğine sahip olması için çalışan bir örgütün temsilcisinden, grubunuza bir konuşma yapmasını isteyebilirsiniz.

Alternatif olarak, sayfa 166'daki "Makah balina avcılığı" etkinliğiyle, sürdürülebilir kalkınmaya ilişkin, ayrımcılık ve kültürel kimlik hakkı konularını ele alabilirsiniz.

Eylem fikirleri

Okul, kulüp ve çalıştığınız kurumun cinsiyete dayalı fırsat eşitliği ile ilgili politikalarına bakın. Bu politikaların nasıl uygulandığını tartışın. Kurumunuzu Eşitlik diyarı seviyesine getirmek için ne tür değişikliklerin yapılması ya da ne tür ek çabaya girilmesi gerektiğini anlamaya çalışın.

Ek bilgi

Bu etkinliğin arkasındaki anahtar kavram "Güçlendirme/yapabilir kılma (*empowerment*)"dır. Güçlendirme tercüme edilmesi ve kimi zaman izah edilmesi zor bir kelimedir, İngilizce'de bile! "Güçlendirme", bazılarının "özgürleştirici" eğitim diye adlandırdığı pedagojinin hem bir aracı hem de sonucudur.

'Güçlendirme' Oxfam tarafından şu şekilde izah edilmektedir:

"Güçlendirme, milyonlarca insanın içinde yaşadığı toplumda eşit olmayan şartlara maruz kalmasına, temel insan haklarının yadsınmasına sebep olan her türlü baskı rejiminden kaynaklanan engellerin aşılmasıdır."

Önemli gün

25 Kasım
Uluslararası Kadına Yönelik Şiddetin Yok Edilmesi Günü

Resim oyunları

Bir fotoğraf binlerce kelime anlatır, fotoğraf makinası yalan söylemez – yoksa söyler mi?

KONULAR

GEN. İNSAN HAKLARI

MEDYA

AYIRIMCILIK

ZORLUK

DÜZEY 1

GRUP BÜYÜKLÜĞÜ

HERHANGİ

SÜRE

30 DAKİKA

Konular Genel insan hakları, Medya, Ayrımcılık ve Yabancı düşmanlığı

Zorluk Düzey 1

Grup büyüklüğü Herhangi

Süre 30 dakika

Genel bakış Görüntüler üzerinde çalışmak hem eğlencelidir hem de yaratıcılığı kullanmayı sağlar. Bu etkinlikler katılımcıların kendi haklarının farkına varmasını sağlarken diğer taraftan bir kaynaşma oyunu (*ice-breaker*) olma özelliği taşır. Etkinlikte aşağıdaki konular ele alınır:

- Kalıpyargılar
- Her insanın dünyayı kendine göre algılayışı
- Görüntülerin bilgi vermek veya yanıltmak amacıyla nasıl kullanıldığı

İlgili haklar Herhangi (Seçtiğiniz resim ve konulara bağlı olarak)

Amaçlar

- İnsan haklarının günlük yaşantımızın bir parçası olduğu hakkında bilinç geliştirmek
- "Görsel okuma", dinleme ve iletişim becerilerini geliştirmek
- Empatiyi ve insan onuruna saygıyı geliştirmek

1. Ne görüyorsun?

Materyal

- Bir deste fotoğraf
- Sert karton, yapışkan plastik folyo (tercihe bağlı)
- Yazı tahtası, büyük boy kâğıtlar ya da kâğıtlı yazı tahtası kâğıdı, markörler
- İHEB maddelerini sıralayan duvar şeması (Sayfa 402'den kopyalayın)

Hazırlık

- Farklı ülkelerden ve farklı ortamlardan insanları gösteren 25 fotoğraflık bir deste oluşturun
- Fotoğrafların arkasına sert karton yapıştırın, kalıcı olması için yapışkan plastik folyo ile kaplayın (tercihe bağlı)
- Fotoğrafları numaralandırın

Yönerge

1. Fotoğrafları odadaki masalara dağıtın.
2. Herkesin bireysel çalışma yapacağını söyleyin.
3. İHEB'den bir madde okuyun ve bunu tahtaya/tahta kâğıdına yazın.
4. Katılımcılardan fotoğraflara bakmalarını ve okuduğunuz maddeyi en iyi temsil eden/anlatan fotoğrafı seçmelerini isteyin.
5. Ardından herkese sırayla hangi fotoğrafı seçtiğini ve bunun nedenini sorun.
6. Hangi fotoğrafların seçildiğini not edin; tahtaya numaralarını yazın.
7. Dört ya da beş tur daha İHEB maddesi okuyarak aynı çalışmayı yapın. (Kişisel, siyasal, sosyal ve ekonomik haklardan oluşan bir karışım olsun.)

Bilgilendirme ve değerlendirme

Etkinliği gözden geçirin, ardından bu etkinlik sayesinde grubun ne öğrendiğini sorun.

- Farklı hakları temsil eden fotoğraflar seçmek zor oldu mu? Katılımcılar her turda farklı fotoğraf mı seçtiler, yoksa bir ya da iki fotoğrafın her şeyi anlattığını mı düşündüler?
- Farklı katılımcılar farklı turlarda aynı fotoğrafı mı seçtiler, yoksa herkesin farklı hakları temsilen farklı fotoğraf tercihleri mi oldu? Bu durum her birimizin dünyayı nasıl gördüğüne dair ne anlatıyor?
- Yazı tahtasındaki listeye göz atın. En çok hangi fotoğraflar seçilmiş? Bu görüntüleri diğerlerinden farklı kılan nedir? Bunlar neden daha çok tercih edildi? Fotoğrafın boyutu ya da içindeki renklerin bir etkisi oldu mu, ya da fotoğrafı özel yapan şey neydi?
- Farklı insan hakkını temsil eden özel bir fotoğraf var mıydı?
- Bir kişinin fotoğraf tercihinin/yorumunun bir başkası tarafından onaylanmadığı oldu mu?
- Hiç seçilmeyen bir fotoğraf oldu mu? Bu fotoğraflar yine de bir insan hakkını temsil edebilir mi? Bunlar hangi haklar olabilir? Katılımcılar tercihlerinin sebebini açıklamalı.
- Katılımcılar, etkinlik kapsamında konuşulan hakların hepsini biliyorlar mıydı? Değilse, hangilerini biliyorlardı?
- Medyanın görüntüleri kullanma biçimi (nesnel ya da taraflı) nasıl gerçekleşir? Güncel bir konu seçin ve bunun gazete ve televizyonlarda nasıl sunulduğunu analiz edin. Konuyla ilgili insan hakları nasıl aktarıldı?

Kolaylaştırıcılar için ipuçları

Bir fotoğrafın kaç kere seçilmesi gerektiği konusunda bir sınırlama yoktur. Bir görüntü bir turda birçok kez seçilebilir, ya da farklı turlarda seçilebilir. Başka bir deyişle, birçok insan için aynı maddeyi temsil edebilir, ya da farklı insanlar için farklı maddeleri temsil edebilir.

Kendi fotoğraf destenizi oluşturmak için gerekli bilgiye sayfa 38'deki "PUSULA'yı nasıl kullanacaksınız?" başlığından ulaşabilirsiniz. Fotoğrafların hiçbirinde bir metin olmamasına dikkat edin, fakat her fotoğrafın orjinal başlığını ya da gerekli bilgiyi bir yere not edin. Bu sayede gelen soruları yanıtlayabilirsiniz. Fotoğraflar "dünya üzerindeki yaşam"ın farklı yönlerini yansıtmalı; kişi ya da grup görüntüleri, farklı yaş ve kültürden, farklı beceriye sahip insanlara ait görüntüler olabilir. Kırsal ve kentsel yaşama ait fotoğraflar, endüstri ve tarıma ait görüntüler, farklı işler yapan, farklı hobilerle uğraşan insanlar gösterilebilir. Fotoğrafları numaralandırırken bir düzen olmamasına dikkat edin. Fotoğraflara numara koymanın sebebi kolaylıkla tanımlanmalarıdır.

Fotoğrafların analizinde katılımcıları ne oranda yönlendireceğiniz grubun kendisine ve "görsel okuma" becerisine bağlıdır. Etkinliği bir ya da iki fotoğrafı ortaklaşa analiz ederek başlatabilirsiniz. "Ek bilgi" kısmında verilen soruları kılavuz olarak kullanabilirsiniz.

Çeşitlemeler

Katılımcılardan, insan hakları kavramını en iyi anlatan fotoğrafı seçmelerini isteyebilirsiniz. Herkes seçimini yaptıktan sonra tercih nedenlerini sorun.

İzleme önerileri

Bir fotoğraf makinası ödünç alın, ya da satılıyorsa bir kereliğine kullanılan bir çek-at fotoğraf makinası bulun. Yaşadığınız yörenin "insan hakları manzaraları" üzerine bir proje düzenleyin.

Görüntülerin kaynağı sadece fotoğraflar değildir; durum ve olaylar da kaynak olabilir. Grubun ayrımcılığı "görmesi" için sayfa 217'deki "İleri doğru bir adım at!" etkinliğini düzenleyin.

Eylem fikirleri

"İnsan hakları manzaraları" projesine ait fotoğraflardan oluşan bir sergi düzenleyin. Buna alternatif olarak aşağıdaki "Diğer resim oyunları"na ait bazı poster fikirleri geliştirebilir, bunları bir sergiye dönüştürebilirsiniz.

Ek bilgi

Fotoğrafları "okumak" beceri gerektirir. Bu beceri öğrenilir ve geliştirilir. Alfabedeki harfleri anlamak ve yazılı bir kelimeyi okuyabilmek için okuma becerisi olması gerektiğinden bahsedilir. Okumak, aslında bundan daha fazlasını gerektirir. Okuyabilmek için bir metni bütün olarak analiz etme, anlama ve yorumlama becerisine sahip olmak gerekir. Aynı şekilde, "görsel okuma" da bir görüntüyü "okuma" becerisini tanımlar. Bir fotoğrafı "okumak" için fotoğrafın kim tarafından neden o şekilde yaratıldığını, arkasında yatan dürtüleri sorgulamanız gerekir. Bununla birlikte fotoğrafın taşıdığı duygusal etkiyi, fotoğrafın konuya ilişkin tutumunuzu nasıl etkinlediğini farketmeniz gerekir. Sayfa 130'da yer alan "Hak mücadelesi verenler" etkinliğine ait fotoğraflara bakarak aşağıdaki soruları yanıtlayabilirsiniz:

Konu: Kim, ne, nerede ve ne zaman?

- Kimin portresi çıkarılmış; yaşı, cinsiyeti, sağlık durumu, refah düzeyi ya da statüsü nedir?
- Fiziksel duruşları ve yüz ifadesi bana onlar hakkında ne anlatıyor?
- Fotoğrafın konusu olan kişi fotoğraf çekildiğinin farkında mı? Poz verilmiş mi, yoksa doğal bir fotoğraf mı?
- Etrafta ne tür görüntüler var? Bu görüntüler, fotoğrafın konusu olan kişiyle uyum içinde mi, yoksa zıtlık içinde mi?
- Bu insanlar neler yapıyorlar? Bu sıradan bir faaliyet mi, yoksa özel bir şey mi?
- Kişi hakkında edindiğiniz genel kanı nedir? Olumlu mu yoksa olumsuz mu? Kişiye karşı kendinizi yakın mı hissettiniz yoksa ilgisiz mi?

Bağlam

- Fotoğrafın orjinali nerede yayınlanmış? Bir gazetede mi, dergide mi yoksa seyahat broşüründe mi? Başka bir deyişle, fotoğraf bilgi ya da satış amaçlı mı yoksa propaganda amaçlı mı kullanılmış? Ya da başka hangi amaç için kullanılmış?
- Fotoğrafçının izleyiciye sunmak istediği herhangi bir mesajı temsil eden, bir başlık ya da bilgi var mı?

Teknik detaylar

- Fotoğraf siyah beyaz mı yoksa renkli mi? Bu durum, fotoğrafın sizin üzerinizdeki etkisini değiştiriyor mu? Fotoğraf daha büyük olsaydı daha mı etkili olurdu?
- Fotoğraf çekilirken kullanılan açı sizi etkiledi mi?
- Ne tür özel efektler kullanılmış (mesela yumuşak aydınlatma ya da netleme gibi). Neden?
- Fotoğrafçı görüntüyü istediği şekilde mi kullanmış? Fotoğraf yalan mı söylüyor? Görüntü, fotoğrafçının çektiği anda önünde duran şeyin aynısı mı, yoksa görüntü bilgisayarla rötuşlanmış mı (mesela kişiyi daha alımlı göstermek için)?

Fotoğrafı kim çekti?

- Fotoğrafçı ve fotoğrafın öznesi arasındaki ilişki nedir?
- Fotoğrafçı, özne ile aynı duyguları mı paylaşıyor?
- Çekim karşılığı fotoğrafçı para almış mı, yoksa fotoğraf amatörce mi çekilmiş?
- Fotoğrafçı fotoğrafı neden çekmek istemiş? Bunun arkasındaki dürtü nedir? Fotoğrafçı fotoğraf ile bize ne "anlatmak" istiyor?

Sonuç olarak *hangi* görsel semboller ve kalıpyargıların farkına vardınız? Örneğin, halkını kollayan siyasi lider Martin Luther King, ya da Tibetli bir köylü Ngawang Sangdrol. Bu kılavuzun editörleri neden bu etkinlik için bu fotoğrafları seçtiler? Bu görüntüler, portresi çıkarılan bireye karşı tutumunuzu *nasıl* etkiliyor? Fotoğraflar, okuduğunuz metnin yanısıra bu bireye karşı takdirinizin artmasına sebep oluyor mu? Nasıl? Neden?

Kaynak: "Focus for Change" (Değişime Odaklanmak; Uluslararası bağlamda sınıf, toplumsal cinsiyet ve ırksal eşitsizlik ve medya) den uyarlanmıştır, Focus for Change, 1992. (103 London Street, Reading, Berkshire, RG1 4QA, İngiltere)

2. Pancho karikatürlerinde ne görüyorsun?

Materyal ve hazırlık

- Kılavuzdaki tüm Pancho karikatürlerini fotokopiyle çoğaltın (**5. bölüm**'e bakın). Mümkünse büyütün.
- Karikatürleri her gruba bir deste düşecek şekilde çoğaltın.

Yönerge

1. Katılımcılardan küçük gruplara dağılmalarını isteyin.
2. Her gruba Pancho karikatürlerinden birer deste dağıtın. Katılımcılardan tüm karikatürlere bakmalarını, ardından bireysel olarak kendilerine en çekici gelen karikatürü seçmelerini isteyin.
3. Herkes seçimini yaptıktan sonra katılımcılar sırayla tercihlerinin ne olduğunu söyleyip aşağıdaki soruları yanıtlasın:
   - Karikatür kişiye ne anlatıyor?
   - Kişi, karikatürü neden seçti?
   - Karikatürün, kişinin kaygılarıyla ve gerçeklerle nasıl bir ilişkisi var?
   - Kişi, karikatürü insan haklarıyla nasıl ilişkilendiriyor?
4. Her katılımcı açıklamasını yaptıktan sonra grubun geri kalanı açıklama hakkında yorum yapmalı.
5. Herkes açıklamalarını bitirdikten sonra genel oturuma geçilmesini isteyin.

Bilgilendirme ve değerlendirme

Her gruptan genel izlenimlerini alın. Ardından "Ne görüyorsun?" başlıklı birinci resim oyununda yöneltilen sorularla devam edin (sayfa 189).

Kolaylaştırıcılar için ipuçları

Pancho karikatürlerini farklı şekillerde kullanabilirsiniz. Örneğin, katılımcılardan karikatüre bir başlık atmalarını isteyin ya da konuşma balonlarındaki metinleri silerek katılımcılardan bunları

doldurmalarını isteyin. Lütfen, sanatçıların telif haklarına karşı saygılı olmaları konusunda katılımcıların bilinçli olmalarını sağlayın.

3. Resmin parçası

Materyal ve hazırlık

- Basit bir hikâyesi olan resimler/fotoğraflar bulun. Resimleri ikiye bölün. Yalnız, resimleri öyle bir bölün ki izleyici birbirinden ayrılan iki görüntüyü birleşik halinden çok farklı bir şekilde okusun.
- Resim setlerini ayrı zarflara koyun. Her katılımcı için bir set hazırlamanız gerekiyor.

Yönerge

1. Katılımcılar ikili gruplara ayrılsın
2. Her çifte iki zarf verin.
3. Katılımcılardan sırayla bir zarfı açıp eşlerine resmin bir parçasını vermelerini isteyin. Eşler sırasıyla resimde yaşanan şey hakkında düşüncelerini, öznenin kim olduğunu, ne yaptığını anlatsın.
4. Ardından, birinci katılımcı eşine resmin ikinci parçasını versin. Resmin bütününün meydana çıkmasıyla, eşinden ne olup bittiği konusunda düşüncelerini anlatmasını istesin.
5. Kısa bir değerlendirme yapın:
   - Hangi sürprizle karşılaşıldı?
   - İnsanlar gördükleri şeylere ne sıklıkta inanırlar ve bunun belki de "hikâyenin bütünü" olmadığı ihtimalini unuturlar?

Kolaylaştırıcılar için ipuçları

Bu etkinliği bir kaynaşma oyunu (*ice-breaker*) olarak kullanabilir ya da çiftlerin resimlerini bir başka çiftle değiş tokuş yaparak oyunu yinelemelerini isteyebilirsiniz. İkinci tur daha mı kolay oldu? Yoksa daha mı zor? Neden?

4. Resimler için başlık

Materyal ve hazırlık

- Numaralandırılmış resimler/fotoğraflar
- Her katılımcıya bir adet kâğıt ve tükenmez kalem
- Makas, bant ve yapıştırıcı
- Büyük boy kâğıt (A3) ya da kâğıtlı tahta. Resim sayısı kadar kâğıt yaprağınız olmalı.

Yönerge

1. Resimleri bir masaya koyun. Katılımcılardan bireysel olarak ya da çiftler halinde her resim için birer başlık bulmalarını isteyin. Başlıklar düzgün bir şekilde yazılmalı çünkü daha sonra ayrı ayrı kesilecek.
2. Herkes çalışmayı bitirdiğinde resimleri sırayla kaldırıp katılımcılardan buldukları başlığı okumasını isteyin.

3. Resimleri büyük boy bir kâğıdın ortasına yapıştırın. Katılımcılardan resmin etrafına buldukları başlıkları yapıştırmalarını isteyin. Bunun sonucunda bir "poster" meydana gelsin.
4. Posterleri bantla duvara yapıştırın.
5. Resimler ve başlıkları ile ilgili kısa bir değerlendirme yapın.
   - Başlık bulmak ne kadar zordu?
   - İyi bir başlık nedir, nasıl olmalıdır?
   - Eğer bir resim binlerce kelime anlatabiliyorsa, başlığa neden ihtiyacı olsun?

Kolaylaştırıcılar için ipuçları

Başlıklar için renkli kâğıt ve renkli tükenmez kalem kullanarak posterleri daha ilgi çekici hale getirebilirsiniz. Bu yöntemi her resmin başlığı için kullanmak hem eğlenceli hem de dikkat çekici olabilir. Bu sayede katılımcılar iyi bir tartışmaya hazırlanmış olurlar. Resim başlığı çalışması, her bireyin dünyayı kendi perspektifinden gördüğü ve buna saygı duyulması gerektiğini anlatmak için ideal bir yöntemdir.

5. Konuşma balonları

Materyal ve hazırlık

- Her çift için bir resim/fotoğraf (İki ya da daha fazla çiftin resmi aynı olabilir.)
- İki kişi için bir yaprak kâğıt ve tükenmez kalem
- Yapıştırıcı

Yönerge

1. Katılımcılardan ikili gruplara ayrılmalarını isteyin. Resim, kâğıt ve tükenmez kalemleri dağıtın.
2. Resme bakarak, Kim? Ne? Nerede? Ne zaman? ve Nasıl? sorularına yanıt aramalarını isteyin.
3. Resmi kâğıda yapıştırarak resimdeki karakterlere konuşma balonları yazmalarını söyleyin.
4. Çiftlerden çalışmalarını birbirleriyle paylaşmalarını isteyin, ardından etkinliği kısaca gözden geçirin:
   - Resimdekileri analiz etmek ve konuşma balonları yazmak ne kadar zordu?
   - Aynı resme sahip çiftlerin yaptığı resim analizleri arasında fark var mı?
   - Resimlerde ve konuşma balonlarında ne tür kalıpyargılarla karşılaştınız?

Kolaylaştırıcılar için ipuçları

Grup çalışmasını yalnızca insan resimleri kullanarak sınırlandırmayın. Oyuna, içinde hayvanların bulunduğu resimler de katabilirsiniz. Katılımcıları kalıpyargılar hakkında konuşmaya teşvik etmek istiyorsanız bu sayede iyi sonuç alabilirsiniz. Karikatürlerde hayvanların nasıl basmakalıp rollere sahip olduğunu anlatıp grubun kendi resim ve konuşma balonlarındaki kalıpyargılara göz atmasını isteyebilirsiniz.

Önemli gün

21 Mart
Dünya Şiir Günü

Oyun oyna!

"Yaşam, oyun kartlarını Tanrının karıştırdığı, şeytanın dağıttığı ve bizim kozları kullanmamız gereken bir iskambil oyunu gibidir"
Yugoslav atasözü

KONULAR

SPOR

BARIŞ VE ŞİDDET

GEN. İNSAN HAKLARI

ZORLUK

DÜZEY 3

GRUP BÜYÜKLÜĞÜ

10-15

SÜRE

45 DAKİKA

Konular Spor, Barış ve Şiddet, Genel insan hakları

Zorluk Düzey 3

Grup büyüklüğü 8-15

Süre 45 dakika

Genel bakış Kartlarla oynanan bir oyunu temel alan bir simülasyon etkinliğidir. Fakat oyuncuların hepsi oyunu adil bir şekilde oynamamaktadır. Etkinlik, çatışma ve çatışma çözme konularıyla ilgilidir.

İlgili haklar
- Karar alma süreçlerine katılım hakkı
- İnsan onuru ve haklar bakımından eşitlik
- Hukuk karşısında adil muamele görme hakkı

Amaçlar
- Sorunları ve bunların altında yatan sebepleri tanımlama konusunda anlayış geliştirmek
- Çatışma çözme becerisi geliştirmek
- Katılım, işbirliği ve diğer insanlara karşı saygı bilincini geliştirmek

Materyal
- Bir deste iskambil kâğıdı, ya da farklı bir kâğıt destesi (örneğin "mutlu aileler"i oynamak için kullanılan desteler)
- Rol kartları

Hazırlık
- Çatışma çözme ile ilgili, aşağıda sunulmuş bilgiyi okuyun ve süreç hakkında bilgi sahibi olun.
- Basit ve 20 dakika içinde oynanabilecek bir oyun (örneğin "pişti" ya da "yirmibir") seçin. Seçtiğiniz oyun en az 8 kişiyle oynanabilmeli ve hile yapmaya müsait olmalı.
- Her rol kartından birer kopya çıkarın. Bunu ya elle ya da fotokopi makinasıyla yapın.
- Etkinlik boyunca özel rol oynayacak dört kişi seçin. Bu kişilere simülasyonu açıklayın; gizlice rol kartlarını verin ve bunun çok gizli tutulması gerektiğini anlatın

Yönerge

1. Katılımcıları biraraya getirin ve bir iskambil oyununa katılmak isteyip istemediklerini sorun.
2. Herkesin oyunun genel kurallarını bildiğinden emin olun. Eğer bilinmiyorsa kurallar üzerinden hızlıca geçin. Büyük bir grup sözkonusuysa, grubu bölebilir ve farklı oyunlar düzenleyebilirsiniz.
3. Oyuna başlayın. Mümkün olduğu kadar uzun oynayın. (Oyuncuların kendi aralarında bir arabuluculuk yöntemi geliştirmesine izin verin. Sadece, kimse bir girişimde bulunmazsa ya da ortam gerginleşmeye başladığında müdahale edin. Müdahale ederken sezgilerinizi kullanmalı ve tercihen iki oyun turu arasını tercih etmelisiniz.)
4. Oyun sona erdiğinde, katılımcılara sakinleşmeleri ve oynadıkları rolden çıkmaları için biraz süre verin. Ardından bilgilendirme bölümüne geçin.

Bilgilendirme ve değerlendirme

Uzlaştırma çabaları esnasında zaten birçok tartışma yapılmış olmalı. Katılımcılara bu bölümde etkinlik hakkında ne düşündüklerini, arabuluculuk ve çatışma çözme süreci üzerine ne öğrendiklerini sorun.

- Etkinlikten hoşlandılar mı? Oyun esnasında neler yaşandı?
- Dört kişiye özel rol verilmişti; bunlar kimdi ve rolleri ne idi?
- Oyun, oyunculardan biri tarafından ilk kez baltaladığında ne oldu? Oyunculara sırayla yaptıkları gözlemleri ve ne yapmaya çalıştıklarını sorun.
- Çatışmayı çözmek için önerilen fikirler nasıl ortaya çıktı? Ve nasıl uygulandı?
- Kolaylaştırıcının ağırlığını koyup oyunun nasıl oynanması gerektiğini aktarması yerine arabuluculuk yapmaya çalışması oyuncuları hayal kırıklığına uğrattı mı?
- Katılımcılar, çatışma çözme aşamalarını tanımlayabilirler mi?
- Gerçek yaşamda, sorunları emir ve hükümlerle çözmek yerine müzakereyle çözmeye çalışmanın artı ve eksileri nelerdir?

Kolaylaştırıcılar için ipuçları

Oyuncular kendi başlarına çatışma çözme yöntemi geliştiriyorlarsa, mümkün olduğunca az müdahale edin! Etkinliğin amacı zaten budur. Katılımcılar bu beceriyi kendi başlarına geliştirebiliyorsa mükemmel! Eğer böyle bir durum ortaya çıkarsa, katılımcıların kullandıkları yöntemleri bilgilendirme bölümünde muhakkak değerlendirin.

Oyun esnasında, katılımcıları kendi yöntem ve çözümlerini kendi başlarına bulmaları için yönlendirin, bunu yaparken çatışma çözme (*conflict resolution*) ya da bazen isimlendirildiği şekilde ilkeli müzakere (*principled negotiation*) sürecini unutmayın. Süreç üç aşamadan oluşur:

1. Çatışmanın farkına varılması
   - *Görüş üzerinden tartışma yapmayın.* (Bu durumda kimin haklı kimin haksız olduğunu tartışmayın)
   - *Sorunu tanımlayın* (Olup biteni netleştirin)
   - *Kişiyi sorundan ayırın.* (Oyuncuların birbirini küçük düşürmesine izin vermeyin, fakat sorun olan davranışa odaklanın.)
2. Yanlış giden şeylerin saptanması ve olası çözümler üretilmesi
   - *Çıkarlara odaklanın, görüşlere değil.* Bu şu demektir, ortak bir zemin bulmaya çalışın. (Oyunu oynamak istiyorlar mı yoksa istemiyorlar mı?)
   - *İki tarafın da kazanç sağlayabileceği seçenekler geliştirin.* Adil olduğu kabul edilen ve herkesi memnun edecek çözümler önerin. (Örneğin, son turu bir daha oynayın. Böyle yapmanın kuralları netleştirmeye yararlı olup olamayacağını sorun. Bu konuda bir tartışma yapmalı mıyız? Ceza mı öngörmeliyiz? Başka fikirler var mı?)
3. Uygun çözüm önerilerinin uygulanması
   - *Tarafsızlık ölçütünü vurgulayın.* (Bu durumda kural ve cezaları belirleyin)
   - *Katılım*. Birbiriyle çatışan tarafların sorunları çözme sürecine katılması ve sorumluluk almasını sağlamalısınız. Dışarıdan dayatılan çözümler sonuca ulaştırmaktan uzaktır; iki tarafın da kabul edeceği bir çözüm ararken tarafların sürece tam anlamıyla dahil olması çok daha sağlıklı bir yöntemdir.

Çatışma çözme süreci üç aşamadan oluşsa da pratikte bu aşamaları birbirinden ayırmak mümkün değildir. Üstüste binmelerin olması çok doğaldır, bunu unutmayın!

Bu etkinliği kolaylaştırmak için gerekli beceriler gözünüzü korkutmasın: Çatışma çözme dip-

Önemli gün

Temmuz ayının ilk Cumartesi günü
Uluslararası Kooperatif Günü

lomanız olması ya da ilgilendiğiniz tüm çatışmaları çözmüş olmanız gerekmiyor! Çatışma çözme becerinizi geliştirmek için neden bir deney yapmayasınız? Çatışma deneyimlerinizi gözden geçirin. Üzerinde düşündükten sonra yukarıda aktarılan üç aşama çerçevesinde gerçekleşenleri analiz etmeye çalışın.

Çeşitlemeler

Birlikte çalıştığınız grup on beş kişiden fazlaysa, grubu iki ya da üç küçük gruba ayırmanız gerekir. Bu durumda aynı anda üç ya da dört oyun oynanacaktır. Bunu ancak birden fazla yardımcı kolaylaştırıcının desteğiyle yapabilirsiniz!

Her turda oyuncuları değiştirebilirsiniz. Böylece oyun daha dinamik hale gelir ve "gizli çalışan oyuncuların" keşfedilmesi güçleşir. Bir alternatif de grup içinden birkaç kişinin gözlemcilik yapması olabilir. Seçilmiş kişiler ya sadece gözlemcilik yapar ve oyun sonundaki bilgilendirme bölümünde geri bildirim yaparlar, ya da arabuluculuk yapabilirler. Arabuluculuk yapmaları durumunda bu konuda daha önce rehberliğinizi almış olmaları gerekir. Çok sayıda gözlemciniz olmadığından emin olun.

İzleme önerileri

Grup "ilkeli müzakere" becerisini pratiğe dökmek istiyorsa, sayfa 153'teki "Bırak tüm sesler duyulsun" etkinliğini uygulayabilirsiniz. Bu etkinlik bir örgütü temsil eden yapıları, –örneğin okul ya da kulüp konseyi– oluşturmayla ilgilidir.

Eylem fikirleri

Bireysel değişime yoğunlaşın. Katılımcılara, bir çatışmayla karşı karşıya geldiklerinde çatışma çözmenin üç aşamasını hep akıllarında tutmalarını söyleyin –çatışma hangi düzeyde olursa olsun, anne-babayla, öğretmenle ya da arkadaşlarla. Arasıra biraraya gelerek, katılımcıların çatışma çözme becerisinde katettiği ilerlemeyi gözden geçirmelerini ve edindikleri deneyimleri birbirleriyle paylaşmalarını sağlayın.

Ek bilgi

Çatışma (uzlaşmazlık, ihtilaf) insan faaliyetlerinin her düzeyinde/aşamasında gerçekleşir. Çatışma, bir bireyin kendi içinde barındırdığı çatışmadan uluslararası çatışmalara kadar uzanır. *Çatışma çözme*, çatışan tarafların ortak sorunları paylaşmasını temel alan çok kapsamlı bir yaklaşımdır. Bir çatışmanın çözülmesi kökü derinlere inen çatışma sebeplerinin ele alınmasını gerektirir. Çatışma çözmede davranış değişikliği gerekir ki böylece çatışma artık şiddet içerikli olmasın, tutum değişikliği gerekir ki artık düşmanca duygular olmasın ve yapısal değişiklik gerekir ki artık sömürü yaşanmasın. Terim, hem bu değişimleri yaratacak süreç (ya da niyet) anlamını taşır hem de sürecin sona ermesini.

Çatışma çözme süreci, ilk olarak anlaşmazlık yaşayan tarafların birbirine yaklaşmasına engel olan olumsuz duygusal enerjiyi dağıtmak için tasarlanmıştır. İkinci olarak, birbiriyle çatışan tarafların birbirleri arasındaki farkları anlamaları ve bunları çözmek için, çatışmanın kökenine inerek karşılıklı olarak kabul görecek çözümler yaratmaları için tasarlanmıştır. Son yıllarda, alanın uzmanlarından bazıları 'çatışmanın dönüştürülmesi' (*conflict transformation*) terimini kullanmaya

başladılar. Bu terim çatışma çözmede, yapıların, ilişkilerin ve kültürel unsurların daha derinlemesine ve uzun vadeli olarak ele alınması anlamını taşır. Çatışmanın dönüştürülmesi, çatışma çözme sürecinde en derin düzeyde değişimin yaşanması olarak algılanmalıdır.

Çatışma çözme becerilerini geliştirmek üzere *www.brad.ac.uk/acad/confres* web adresinden gerekli bilgiye ulaşılabilir. Bu adreste hem kolay, hem ücretsiz hem de çok faydalı bir kişisel eğitim kursu bulunmaktadır. Roger Fisher ve William Ury tarafından yazılan "*Getting to Yes*" (Evet Dedirtme Sanatı) (Arrow books 1987) konu hakkında yazılmış bir klasiktir, okunması hem kolay hem de eğlencelidir.

Çatışma: Farklı insan ya da grupların amaçlarının birbiriyle uyuşmazlık ve anlaşmazlık ilişkisi içinde olmasıdır. Latince *conflictus* kelimesinden türemiştir, "birbiriyle çarpışmak" anlamına gelir. Hem bir süreci hem de durumu ifade eder. "Çatışma, iki ya da daha fazla sayıda kişinin değerler yüzünden savaşması, ya da iktidar için ve kıt kaynaklar yüzünden rekabete girmesidir." (Moore, 1986)

Çatışma çözme işbirliğini temel alır.

Çatışma çözme kişisel algılamalara *odaklanır*. Uzun vadede çatışmanın nedenlerini yok etmeyi *amaçlar*. İletişimi *geliştirir*. Baskı kullanmaksızın "kazan-kazan" durumların gelişmesini sağlar.

BİLGİ MATERYALİ

Rol kartları

Kural koyucu

Oyuna yeni kurallar ekliyorsun. Bunlar, üzerinde tartışılan ve diğer oyuncuların kabul ettiği yeni kurallar değil –kuralları tamamen kendi inisiyatifinle koyuyorsun! Bu kurallar tabi ki senin avantajına olmalı!

Uydurduğun kurallar önemli ya da önemsiz olabilir, fakat ısrarcı olman ve durmadan haklı olduğunu ve bunların oyunun resmi kuralları olduğunu söylemen gerekli!

Suçlayıcı

Oyunu baltalayıp diğerlerini oyunu kurallarına göre oynamamakla suçlayan kişisin, örneğin bir oyuncunun oynamak için çok uzun süre beklemesi, kartların iyice karıştırılmaması – ya da ne olursa.

Ortalığı karıştırmaktan hoşlanıyorsun. Küçük bir kavga çıkması hiç de fena olmaz, bunun için masum oyunculara yüklenebilirsin!

Hileci

Oyunda hep hile yapmaya çalışıyorsun; oradan buradan kâğıt çalıyor, kendi puanını daha yüksek, diğerlerinin puanlarını daha düşük gösteriyorsun.

Hile yaparken sağduyunu kullanmalısın; hilenin aşikar olması ve oyuncuları deliye çevirmesi için bir süre beklemelisin. En başta suçlamaları reddetmelisin; fakat zaman ilerledikçe rolünü şartlara göre nasıl uyarlayacağına karar vermen gerekiyor. Bunun için, çatışma çözme süreci içinde geçen tartışmaları ve ortaya atılan çözümleri dikkate alman gerekiyor.

Kaybeden

Oyunu kazanmayacağını garanti etmen gerekiyor; her turda çok kötü oynaman gerekli! Bununla birlikte kazanma hırsı olan insan tipini canlandırman gerekiyor. Kazanamadığın için oyunun kaybedeni oluyorsun ... deliye dönüyorsun, oyunu kazanan kişilerin kendilerini kötü hissetmelerine sebep olacak şeyler yapıyorsun (kâğıtları havaya fırlatıyor ya da bağırıyorsun).

Elektrik santrali

Bu elektrik santrali pozitif ve yaratıcı enerji üretsin!

KONULAR

BARIŞ VE ŞİDDET

YURTTAŞLIK

GEN. İNSAN HAKLARI

ZORLUK

DÜZEY 3

GRUP BÜYÜKLÜĞÜ

10 YA DA DAHA FAZLA

SÜRE

90 DAKİKA

Konular	Barış ve Şiddet, Yurttaşlık, Genel insan hakları
Zorluk	Düzey 3
Grup büyüklüğü	10+
Süre	90 dakika
Genel bakış	Güç çoğunlukla şiddet ile ilişkilendirilir. Bu etkinlik yaratıcı bir grup çalışmasıyla aşağıdaki konuları ele alır: • Toplumda şiddet • Şiddet sorununa çözüm bulmanın yolları
İlgili haklar	• Bireyin güvenlik hakkı • Ayrımcılığa maruz kalmama hakkı • Mahremiyet hakkı, onur ve itibarın korunması hakkı
Amaçlar	• Şiddetin farklı anlamları ve nedenleri üzerine anlayış geliştirmek, bu konuda bilgi düzeyini artırmak • İşbirliği ve grup çalışması becerilerini geliştirmek • Şiddete karşı yaratıcı çözümler geliştirmek üzere sorumluluk almak
Materyal	• Oda uzunluğunda dayanıklı yün ip ya da sicim • Bir çift makas • A4 boyutunda kâğıt (kişi başına 6 yaprak yeterli olacaktır) • Markör (herkese bir tane) • Zil (tercihe bağlı) • Bant • 2 oda (tercihe bağlı, ama önerilir)
Hazırlık	• Bir odayı "elektrik santralı" olarak düzenleyin. Ortada bir alanı boş bırakın. Bir parça sicimi odanın bir ucundan öteki ucuna uzatın. Uçlarını sıkıca bağlayın. Sicim elektrik kablosunu simgelemektedir. İp, yerden yaklaşık bir metre yukarıda olmalıdır. İpi çok gergin bağlamayın (her elektrik arızasında kablonun tamir edilmesi gerektiğinden düğüm yapabilmek için ip hafif gevşek olmalı!) • Kapıya "Elektrik Santrali" yazan bir tabela koyabilirsiniz.

Yönerge

Etkinlik iki bölümden oluşur: Birinci bölüm, şiddetin dışavurumu üzerine bir beyin fırtınası (10 dakika) ve ikinci bölüm, elektrik santralinde çalışma (60 dakika).

Bölüm 1: Şiddetin dışavurumu üzerine beyin fırtınası

1. Katılımcılardan yaşadıkları topluluk içinde gerçekleşen şiddet eylemleri (okul, gençlik kulübü, üniversite, semt, vs.) üzerine hızlı bir beyin fırtınası yapmalarını isteyin. Terörizm ya da soykırım gibi "büyük meseleler"e bakmamalarını, bunun yerine gündelik yaşantı

içinde rastlanan şiddet eylemlerine –çetecilik, zorbalık, sözle taciz, küçük düşürme, alay etme, vs.– odaklanmaları gerektiğini anlatın.

2. Sözcükleri markör kullanarak büyük harflerle yazmalarını isteyin. Anahtar kelimeler ya da kısa ifadeler kullanmalı, her kelimeyi ayrı bir kâğıda yazmalılar.
3. Kâğıtları biraraya getirin. Tekrarlanmış şiddet eylemi olup olmadığını kontrol edin. Fazlalıkları çıkarın.
4. İkinci bölüme hazırlanmanız için katılımcılara beş dakikalık bir mola verin. Kâğıtları katlayıp "elektrik kablosu"na asın. Kâğıtlar arasında yarım metrelik aralık olmalı. Kâğıtları ipe asmak için bant kullanmak gerekli olabilir, böylelikle kaymaları engellenmiş olur.

Bölüm 2: Elektrik santrali

1. Katılımcıları "elektrik santrali"ne davet edin. Burada teknisyen olarak çalışacaklar.
2. Katılımcıları iki gruba ayırın.
3. Bu elektrik santralinin "negatif enerji" ürettiğini, "negatif enerji" çok ağır olduğu için sürekli elektrik arızası meydana geldiğini anlatın. (Göreviniz iki "sorun" kâğıdı arasındaki ipi kesip elektrik arızasını meydana getirmek) Katılımcıların görevi ise, gidişi tersine çevirmek ve kabloya "pozitif enerji" yüklemek.
4. Elektrik arızası yaklaştığında ışıkların yanıp sönmeye başlayacağını ve bir zil sesi duyulacağını anlatın. Elektrik kesilir kesilmez, her gruptan bir kişi kabloya doğru koşmalı. Bir kişi kopmuş uçlardan birini, diğer kişi öteki ucu yakalayıp uçları birleştirmeli, böylece "elektrik akışının geçici olarak devam etmesini" sağlamalı.
5. Her iki teknisyen boşta kalan elleriyle kesintinin her iki yanında yer alan kâğıt parçalarından birini alır ve mesajı sesli bir şekilde okur.
6. Şimdi her iki grup da arızayı gidermek zorunda. İki soruna da çözüm önerisi getirilmesi için gruplara beş dakika süre tanıyın.
7. Gruplar önerilerini diğerleriyle paylaşarak tartışmaya açmalı ve her sorun için bir çözüm üzerinde uzlaşmalı. Çözüm önerileri, ardından boş kâğıtlara yazılarak teknisyenlere verilmeli.
8. Teknisyenler şimdi "kablo"nun uçlarını bağlayıp, "çözüm" kâğıtlarını ipin birleştiği noktaya yapıştırıp arızanın kalıcı olarak giderilmesini sağlasınlar.
9. Kullanılmış "şiddet eylemi" kâğıtlarını duvara yapıştırın.
10. Şimdi "kablo" üzerinde başka bir noktayı kesip alıştırmayı tekrarlayın. Tüm "şiddet eylemleri" kablodan uzaklaştırılıp "çözüm" kâğıtlarıyla yer değiştirdiğinde etkinlik sona ermiş olacak.
11. Son olarak, tüm "çözüm kâğıtları"nı kablonun üzerinden toplayın ve bunları duvardaki şiddet eylemlerinin yanına yapıştırın.

Bilgilendirme ve değerlendirme

Bilgilendirme bölümüne, etkinliği genel olarak gözden geçirerek başlayın. Arkasından her tür şiddet eylemini ve çözüm önerilerini tartışın:

- Etkinlik esnasında katılımcılar neler hissetti? Eğlendiler mi? Neden?
- Tanımlanan şiddet eylemlerinin sebepleri nedir?
- Önerilen çözüm ve eylemler kısa ve uzun vadede gerçekçi miydi?
- Önerilen çözümleri hayata geçirmek istediklerinde insanlar ne tür zorluk ve dirençle karşılaşabilirler?

Önemli gün

20 Şubat
Şiddetsiz Direniş Günü

- Genç insanlar şiddeti nasıl durdurabilir ya da şiddetle nasıl mücadele edebilir?
- Şiddet eylemleriyle insan haklarından hangileri ihlal edilir?

Kolaylaştırıcılar için ipuçları

Birinci bölüm (beyin fırtınası) için 10 dakika, ikinci bölüm (elektrik santralı çalışması) için 60 dakika ve bilgilendirme ve değerlendirme için 20 dakikaya ihtiyacınız var.

Etkinliği hızlı yürütmeye çalışın. Gençlerin sıkılmasına izin vermeyin.

Soruna çözüm niteliği taşıyacak bir fikir ya da slogan bulabilmek için (açıklamaların 6. aşaması) katılımcılar daha ayrıntılı bir açıklama istiyorsa şu örneği sunabilirsiniz: Kâğıtlardan birinde "zorbalık", diğerinde "televizyonda şiddet" yazıyorsa, bir grup zorbalıkla başetmek için okullarda atölye çalışmaları düzenlenmesini, şiddet içerikli filmlerin saat 23.00'ten sonra yayınlanmasını önerebilir. Diğer grup ise zorbalık sorununa karşı arabuluculuk yapacak yaşıt gençlerin eğitilmesini ve şiddet içerikli filmlerin 21.00'den önce gösterilmemesini sağlayacak bir sınır konmasını önerebilir. Ardından iki grup öneriler üzerinde tartışmalı ve kâğıtlara yazmadan önce çözümleri ya birleştirmeli ya da düzeltmeli. Her grup iki ya da daha fazla öneri getirebilir, fakat bir tanesi yeterlidir.

Grubunuz küçükse sadece bir tane "acil durum teknisyenleri" grubuyla çalışmayı yürütebilirsiniz. İki grupla çalışmanın nedeni iki grubun aynı soruna çoğunlukla farklı çözüm önerileri getirmesidir. Bu sayede seçenekler artacaktır.

Sayfa 57'deki "İnsan aygıtı" kaynaşma oyunu (*ice-breaker*) katılımcıların işbirliğine yönelik bir ısınma sağlayacaktır.

Bu teknik, sorunların tanımlanmasını ve çözümlerin üretilmesini gerektiren herhangi bir konuya uyarlanabilir.

İzleme önerileri

Ayrımcılık ya da toplumsal cinsiyet konusu "elektrik santralı" çalışmasında gündeme gelebilir. Gelmese bile kimlik, onur ve saygıda eşitlik hakkı temalarını incelemek istiyorsanız sayfa 257'deki "Ben kimiz?" etkinliğine bir göz atabilirsiniz.

Eylem fikirleri

Etkinlikte gündeme gelen sorunlardan birinin üzerine gidin. Örneğin, seçilen konulardan biri zorbalık ise, grubunuz okulda bir atölye çalışması düzenlemeyi ve bir sonraki okul ya da dernek konseyi toplantısında bunu gündeme getirmeyi önerebilir.

Not: "Elektrik santralı" Dariusz Grzemny, Çocuk ve Gençlik Derneği (Chance), Glogow, Polonya tarafından önerilmiş bir etkinliktir.

Irkçılığa yanıt

Okul ortamında herkesin ırka dayalı taciz ya da ırkçı eylemleri denetleme ve bunlara çözüm bulma sorumluluğu vardır.

Konular Eğitim, Ayrımcılık ve Yabancı Düşmanlığı, Genel insan hakları

Zorluk Düzey 3

Grup büyüklüğü 4-50

Süre 120 dakika

Genel bakış Bu etkinlik, katılımcıların sahip oldukları kültürel farklılık anlayışlarını gözden geçirmelerini sağlar. Bunun için etkinlik kapsamında bir rol oynama tekniğiyle kritik bir olayın değerlendirmesi yapılır. Aşağıdaki konular tartışılarak ve yazılarak ele alınır:

- Bir kişinin kendi kültürel bakış açısından çıkabilmek için yaşadığı zorluklar
- Irkçılık, kalıpyargılar ve kültürel farklılıklar
- Okul ya da diğer eğitim kurumlarında rastlanan ırkçılık olaylarıyla nasıl baş edileceği

İlgili haklar

- İnsan onuru ve haklar bakımından eşitlik
- Ayrımcılığa maruz kalmama hakkı
- Düşünce, vicdan ve din özgürlüğü hakkı

Amaçlar

- İnsan hakları ve ırkçılık üzerine ilgiyi artırmak
- Demokratik katılım, iletişim ve işbirliği becerilerini geliştirmek
- Sorumluluk, adalet ve dayanışma duygularını geliştirmek

Materyal

- Büyük boy kâğıtlar ya da yazı tahtası kâğıdı, markörler
- Rol oyunu için 4 gönüllü
- Kritik olay rol kartı ve kolaylaştırıcılar için kılavuz, birinci bilgi materyali
- Okulun (ya da örgütün) ırkçı eylemlerle ilgili politikası ve kılavuzu
- İkinci bilgi materyali olan "dikkate alınması gereken birkaç pratik nokta"nın fotokopileri, ya da maddelerin büyük bir kâğıda ya da tepegöz asetatına yazılmış hali (tercihe bağlı)
- Kâğıt ve kalemler

Hazırlık

- Birinci bilgi materyalinde anlatılan kritik olayı gözden geçirin, eğer gerekliyse kendi durumunuza uyarlamaya çalışın
- Dört tane gönüllü seçip, kritik olay üzerine kısa bir oyun hazırlamalarını isteyin

KONULAR

EĞİTİM

AYIRIMCILIK

GEN. İNSAN HAKLARI

ZORLUK

DÜZEY 3

GRUP BÜYÜKLÜĞÜ

4-50

SÜRE

120 DAKİKA

Yönerge

Bu etkinlik iki bölümden oluşmaktadır: Bölüm 1, bir inceleme: "Irkçılık" teriminden ne anlıyoruz?; bölüm 2, okulda (ya da kulüp ya da örgütte) rastlanan ırkçı eylemlerle başetmek üzere bir politika taslağı çıkarılması.

Bölüm 1: Bir inceleme: "ırkçılık" teriminden ne anlıyoruz?

1. Etkinliğe ırkçılık üzerine bir beyin fırtınasıyla başlayın. Irkçı öğeler taşıyan bir şaka ve fıkrayla katılımcıların ırkçılığa tepki vermesini sağlayabilir, bu konuda ne düşündüklerini sorabilirsiniz. Verdikleri yanıtları büyük boy bir kâğıda ya da yazı tahtası kâğıdına yazın.

2. Irkçı eylemler ve farklı kültürlerin birbirlerini yanlış anlaması potansiyelini taşıyan eylemler her gün gerçekleşir. Gündelik yaşam içinde ne tür eylemlerin ve davranışların ırkçı öğeler taşıdığına dair bir beyin fırtınası yapın.
3. Şimdi kritik olay üzerinde çalışmaya başlayın. Kâğıt ve tükenmez kalemleri dağıtın. Katılımcılardan oyunu izlemelerini ve sahne aralarında yöneltilen sorulara cevap niteliğinde birkaç anahtar kelimeyi kâğıda not almalarını isteyin. Gönüllüler oyuna başlasın.
4. Katılımcıların yorumlarından oluşan kısa bir bilgilendirme çalışması yapın:

- Birinci arada ne yazdılar? Bu sonuca varmalarına sebep olan neydi?
- İkinci arada ne yazdılar? Bu sonuca varmalarına sebep olan neydi?
- En sonda ne farkettiler? Ne olacağını tahmin ediyorlardı?

Bölüm 2. Okulda (ya da örgütte) rastlanan ırkçı eylemlerle başetmek üzere bir politika taslağı çıkarılması

1. Okul, kulüp ya da örgüt için bir politika taslağı çıkarılmasıyla ilgili ikinci görevi anlatın.
2. Okul ya da kulüpte yer alan farklı aktörlerin kim olduğu üzerine kısa bir beyin fırtınası düzenleyin. Örneğin, okuldaki aktörler: Öğrenci, öğretmen, okul müdürü, temizlikçi, kütüphaneci, okul otobüsü/servisi şoförü ve danışman kadro (mesela oyun bahçesi sorumlusu).
3. Ardından, katılımcılardan dört ya da beş kişiden oluşan küçük gruplara dağılmalarını isteyin. Okul topluluğunun farklı üyelerinin ırkçı eylemler temelinde ödev ve sorumluluklarını düşünmelerini isteyin. Bu kişilerin bu tür olaylarla nasıl başedeceklerini tanımlayacak bir kılavuz taslağı çıkarmalarını isteyin. Konuyu tartışmaları ve önemli noktaları kâğıda yazarak bir rapor hazırlamaları için gruplara 30 dakika süre verin.
4. Çalışmalarını aktarmaları için grupları genel oturuma davet edin. Kolaylaştırıcı olarak, aktarılan noktaların bir özetini çıkarmalısınız. Ardından, katılımcıların bu noktaları okuldaki mevcut politikalarla kıyaslamalarını isteyin.
5. Şimdi her gruptan bir adım daha ilerlemelerini isteyin. Örneğin: Eğer okul için genel bir ırkçılık ve ayrımcılık yönetmeliği gerekiyorsa, gruplardan biri bunu hazırlama sorumluluğunu almalı. Gruplar vardıkları sonuçları ifade etmenin yollarını tartışmalı. Bunu, sadece yazarak değil hislerini daha iyi ifade edebilecek görüntüler, kolajlar ve heykelcikler kullanarak yapmalı.
6. Genel oturumda gruplardan çalışma sonuçlarını ve bu fikirleri nasıl hayata geçireceklerini aktarmalarını isteyin.

Bilgilendirme ve değerlendirme

Etkinliği genel olarak gözden geçirerek bu bölüme başlayın. Ardından etkinlik sayesinde katılımcıların ne öğrendiğini ve neler yapmaları gerektiğini konuşun.

- Okul ya da kulübünüzde ırkçılık ne kadar yaygın? Peki ya toplumun genelinde?
- En çok mağdur olan gruplar hangileri? Neden? Bu gruplar yirmi ya da elli yıl önce de hedef alınıyor muydu?
- Bir eylemi ırkçı kılan unsurlar, ektinlikten sonra katılımcıların gözünde değişti mi? Nasıl? Örnek verir misiniz?
- Okulunuzda (ya da örgütünüzde) ırkçı eylemlerin gerçekleşmesine engel olmak kimin sorumluluğundadır?
- Kritik olayı tekrar düşünün. Öğretmenlerin, Abdullah'ın babasının ve okul müdürünün adil bir sonuca ulaşmak için ne yapmaları gerekirdi?

- Irkçı eylemlerle mücadele etmek üzere bir politika geliştirilmesi önemlidir, fakat böyle bir şeye hiç ihtiyaç duyulmasa daha iyi olmaz mıydı? Okulda ya da toplumun genelinde ırkçı davranışlara sebep olan unsurları ortadan kaldırmak için ne yapılabilir ve yapılmalıdır?

Kolaylaştırıcılar için ipuçları

Grup üyelerinin ait oldukları sosyal ve kültürel çevreyi dikkate alarak etkinliği bu şartlara uyarlamaya çalışın. Gerçeği yansıtan olayları gündeme getirirseniz gruptakiler daha katılımcı olacaktır. Bunun yanında etkinliğin sonucunda ortaya çıkabilecek duygusal durumlara karşı hazırlıklı olun. Sadece bir kritik olay/örnek olay çalışması yapmak yerine farklı örnekler ve bakış açılarını biraraya getirmek de faydalı olabilir. Bu yaklaşım farklı iktidar ilişkilerinin dikkate alınmasını sağlayacaktır; örneğin, akranlardan gelen ırkçı davranışlar, herhangi bir öğretmenin ya da okul müdürünün ırkçı davranışları.

Etkinliğin başında katılımcıları ırkçı öğeler taşıyan bir şaka ya da fıkrayla kışkırtmak istersenız, sınıfınız ya da gençlik grubunuzda temsil edilmeyen bir grup üzerine espri yapın. Her ülkenin diğer milletlerle ilgili fıkraları vardır. Katılımcılardan bir ya da iki tanesini grupla paylaşmasını isteyebilir, bu şekilde tartışmayı başlatabilirsiniz. Ardından ırkçı olan fıkralarla ırkçı olmayan fıkraları birbirinden ayıran noktaların neler olduğunu konuşabilirsiniz. Diyelim, Pakistanlılar ya da Türkler'le ilgili şaka ya da fıkralar miliyetçi bir yaklaşım içinde midir yoksa ırkçı mı? Bu açıklama ırkçı bir fıkra ya da şakanın ve ırkçı bir eylemin ne anlama geldiğini açıklayabilmenizi sağlar (aşağıdaki "ek bilgi" bölümüne bakın).

İkinci bölümün 4. aşamasının sonunda gelinen nokta bir sonraki aşamada kullanılmaya çok elverişli olmayabilir. Bu durumda, ikinci bilgi materyalindeki "dikkate alınması gereken birkaç önemli nokta"yı kullanabilir, grupları ilk dört adımı geliştirmeye teşvik edebilirsiniz.

Çeşitlemeler

Etkinlik, zorbalık gibi eylemleri ele almak üzere uyarlanabilir. Zorbalık gündemdeki bir konuysa, kabadayılığı yok etmek üzere bir politika geliştirme çabasına girmeden önce, sayfa 111'deki "Alternatifimiz var mı?" etkinliğini düzenleyebilirsiniz.

İzleme önerileri

Konuyu düzenli aralıklarla gözden geçirin, örneğin, yılda bir ya da iki kez. Politikalar, amaçlara hizmet edip etmediklerine bakılarak gözden geçirilmelidir. Toplum değiştikçe, politikaların da değişen şartlardan kaynaklanan zorluklara yanıt verebilecek hale getirilmesi gerekir.

Grup, ticari karar alma süreçlerinde ırkçılığın nasıl gündeme geldiğini inceleyebilir. Sayfa 80'deki "İlaçlara erişim" 1990 yılında Güney Afrika hükümeti ve AİDS tedavisi için ilaç üreten firmalar arasında yürütülen davayı ele alır, bunun yanında ırkçılık dahil birçok konuyu da gündeme alır.

Eylem fikirleri

Okulunuz ya da örgütünüzdeki politikalar üzerinde çalışmaya devam edin. Bunların yürürlüğe girmesini sağlayın. Grubunuz ülkenizde yürütülen ırkçılık karşıtı farklı projelerle de bağlantı kurabilir. Örneğin, "Irkçılık Yapılmayan Okullar (*Schools Without Racism*)" Belçika'da yürütülen bir programdır. Program, okul nüfusunun en az % 60'ının ayrımcılık karşıtlığı için hazırlanmış ortak bir bildiriyi imzalamasını ve yürürlüğe sokmasını gerektirir (*www.schoolwithoutracism-europe.org*).

Önemli gün

21 Mart
Uluslararası Irk Ayrımcılığının Yok Edilmesi Günü

Ek bilgi

Irkçılığın farklı tanımları

Irkçılık genel olarak, insanları renk, kültür ya da etnik kökenlerinden dolayı avantajlı ya da dezavantajlı konuma sokan davranış, söz ya da uygulamalardır. Irkçılığın, kendini çok kolay belli etmeyen örnekleri de, açık örnekleri kadar zararlıdır.

Kurumsallaşmış ırkçılık; renk, kültür ya da etnik kökenlerinden dolayı insanlara gerektiği gibi profesyonel hizmet sunmada bir örgütün bir bütün olarak yetersiz kalmasıdır. Bu duruma, etnik azınlıkları dezavantajlı duruma sokan kasıtsız önyargı, bilgisizlik, görmezden gelme, düşüncesizlik ve ırkçı kalıpyargılar yüzünden ayrımcılıkla sonuçlanan süreç, tutum ya da davranışlarda rastlanabilir. Irkçı eylemlere ve tacize, farklı etnik kökenden gelen öğrencilerin sayısına bakılmaksızın, herhangi bir kurumda rastlanabilir.

Irkçı bir eylem mağdur ya da başka biri tarafından ırkçı olarak nitelenen herhangi bir olaydır.

Ne tür eylemler ırkçı eylem olarak nitelendirilebilir?

Aşağıdaki eylem listesi ırkçı eylemler olarak kabul edilmelidir.

Fiziksel taciz: Azınlık gruplarındaki çocukları ya da yetişkinleri hedef alan şiddet içerikli saldırı ya da fiziksel anlamda gözdağı verme gibi bariz örnekler dışında, sonuç itibariyle her defasında etkisini artıran korkutma ve gözdağı verme eylemlerinden oluşur.

Sözle taciz: Azınlık gruplarına üye kişilere küfretme, bir insanın kökeniyle ya da kültürüyle (örneğin, müzik, giysi ya da yeme alışkanlığı) alay etme en açık örneklerdendir. Kendini çok kolay belli etmeyen farklı sözle taciz şekilleri olabilir. Bunlar öğretmen, öğrenci ya da yetişkinlerle ilgili, doğaçlama olarak söylenen, ırkçı öğeler taşıyan ifadeler olup hakarete sebep olabilir.

İşbirliğine girmekten kaçınma ya da saygısızlık: Azınlık grubuna dahil öğrenci, öğretmen, eğitmen, gençlik lideri vs. ile işbirliğine girmeyi reddetme ve saygı göstermeme gibi durumlar –ırkçı bir dürtü olduğuna dair bir kanıt varsa ya da "mağdur" ırkçı bir dürtü algılıyorsa– okul/eğitim ortamlarında ırkçı eylem olma özelliği taşıyabilir. Saygısızlık da bazen kasıtsız bir ırkçı eylem niteliği taşıyabilir, örneğin, bir öğretmen ya da eğitmen bir öğrencinin kültürel alışkanlığını görmezden geliyorsa bu durum, mağdurun kendini rahatsız ya da suistimale uğramış hissetmesine sebep olabilir.

Diğer eylemler: Irkçı şaka ya da fıkralar, ırkçı öğeler taşıyan kelimelerin kullanılması, ırkçı işaretler taşımak, rozet, t-shirt gibi, ırkçı grafiti (duvar yazısı), ırkçı edebiyat ya da posterlerin dağıtımı, okul içi ya da çevresinde ırkçı ya da faşist örgütlerin varlığı, ya da yetişkinlerin ayrımcılığa yol açan tutumları.

Birçok ırkçı eylem dışarıdan kolaylıkla algılanmaz. Gizlice zarar veren bu tarz eylemler teşhisi ve başedilmesi en zor olanlarıdır. Öğrencileri hedef alan birçok ırkçı eylem öğretmen ya da yetişkinlerin bulunduğu ortamlarda meydana gelmez. Bu yüzden okuldaki tüm aktörlerin konuya duyarlı hale gelmesi, sorumluluk alması, rapor etmesi, eylemlerle doğrudan ilgilenmesi için okulun çeşitli stratejiler geliştirmesi gerekir.

Irkçılık karşıtı politikalar üretirken dikkate alınması gereken birkaç pratik nokta

Irka dayalı taciz ya da ırkçı eylemlerle mücadele etmek için okulun (örgütün) kurumsal olarak politika geliştirmesi ve bunu bir bütün olarak uygulamaya geçirmesi gerekir. Irkçı eylemlere karşı yaklaşımın okulun ya da örgütün genel politikaları ve uygulamalarıyla uyum içinde olması gerekir. Eylemler "kendine özgü fakat birbirinden kopuk olmayan" olaylar olarak ele alınmalıdır. Dikkate alınması gereken birkaç pratik nokta şöyledir:

- Irkçı eylem ya da ırka dayalı taciz eyleminin hiçbirinin hoşgörülmeyeceğini açıkça ifade eden bir politika bildirisi hazırlanmalıdır.
- Politikaya göre, ırkçı bir eylem meydana geldiğinde izlenecek prosedürleri okulun çok açık bir şekilde ifade etmesi gerekir.
- Okulun yaklaşımı –süreçler ve ırkçı eylemlere nasıl müdahale edileceğine dair kararlaştırılmış eylemler dahil olmak üzere– okuldaki tüm aktörleri içine almalıdır: Okul yöneticileri, okul kadrosu (eğitmen kadrosu ve eğitmen olmayan okul kadrosu), anne-babalar, öğrenciler ve ziyaretçiler.
- Okul ortamında yeralan herkesin ırka dayalı taciz ya da ırkçı eylemleri denetleme ve bunlara çözüm bulma sorumluluğu olduğuna dair herkes tarafından bir anlayış geliştirilmiş olması gerekir.
- Herkesin kendisinden ne beklendiğinin farkında olduğuna dair tutarlı bir yaklaşım geliştirilmiş olması gerekir.
- Irkçı bir eylem meydana geldiği anda karşılık verileceğinin ya da olayın rapor edileceğinin herkes tarafından anlaşılmış olması gerekir.
- Irkçı eylemi takiben atılacak adımlar belirli bir zaman çerçevesi içinde olmalıdır.

Kaynak: Northamptonshire County Council

BİLGİ MATERYALİ

Kritik bir olay – Rol kartı

Aşağıdaki olayla ilgili kısa bir doğaçlama yapın. Rol, aşağıda aktarıldığı gibi üç sahneden oluşuyor. İki sahne arasında, kolaylaştırıcı(lar) gözlemcilerden yaşanan olaylara dair düşüncelerini aktarmasını istemeli.

Birinci sahne. Öğretmen odasında sohbet eden iki öğretmen.
Son aylarda okulda yankesicilik olayları meydana gelmeye başladı. Son olarak, yeni bir hırsızlık olayı yaşandı. Okul müdürü meseleyi kökünden halletmeye kararlı, bunun için öğretmenleri hırsızın bulunması konusunda yardıma çağırdı. Abdullah, ailesi Kuzey Afrikalı olan bir öğrenci. Yankesicilik yapmasından şüphe ediliyor. En azından son olaydan sorumlu tutuluyor.

İkinci sahne. Abdullah'ın babasıyla okul müdürü arasında geçen konuşma
Okul müdürü görüşme için Abdullah'ın babasını okula davet ediyor. Sonuç olarak, Abdullah'ın babası çalınmış para miktarının tamamını okul müdürüne ödüyor.

Üçüncü sahne. İki öğretmen, öğretmen odasında yeniden sohbet ediyorlar.
Abdullah'ın babasının parayı ödemesi öğretmenlere göre Abdullah'ın suçlu olduğunun kanıtı. Fakat daha sonra, Abdullah'ın hırsızlık olayıyla hiçbir ilişkisinin olmadığını gösteren kanıtlara ulaşılıyor.

Kritik bir olay – Kolaylaştırıcı için kılavuz

Gönüllüler rollerini canlandırsın. Her sahne arasında, gözlemcilere aşağıdaki soruları yöneltin ve sunumun bu aşamasında yanıtlarını özetleyen birkaç anahtar kelimeyi not almalarını isteyin.

Birinci sahne: Son aylarda okulda yankesicilik olayları meydana gelmeye başladı. Son olarak, yeni bir hırsızlık olayı yaşandı. Okul müdürü meseleyi kökünden halletmeye kararlı, bunun için öğretmenleri hırsızın bulunması konusunda yardıma çağırdı. Abdullah, ailesi Kuzey Afrikalı olan bir öğrenci. Yankesicilik yaptığından şüphe ediliyor. En azından son olaydan sorumlu tutuluyor.

Birinci ara. Gözlemcilere ilk soru: Siz okul müdürü olsaydınız ne yapardınız?

İkinci sahne: Okul müdürü görüşme için Abdullah'ın babasını okula davet ediyor. Sonuç olarak, Abdullah'ın babası çalınmış para miktarının tamamını okul müdürüne ödüyor.

İkinci ara. Gözlemcilere ikinci soru: Sizce olay tatmin edici bir biçimde çözümlendi mi?

Üçüncü sahne: Abdullah'ın babasının parayı ödemesi öğretmenlere göre Abdullah'ın suçlu olduğunun kanıtı. Fakat daha sonra, Abdullah'ın hırsızlık olayıyla hiçbir ilişkisinin olmadığını gösteren kanıtlara ulaşılıyor.

Üçüncü ara. Gözlemcilere üçüncü soru: Şimdi ne düşünüyorsunuz?

Haklar tombalası!

İnsan hakları hakkında ne biliyoruz?

KONULAR

GEN. İNSAN HAKLARI

ÇOCUKLAR

İNSAN GÜVENLİĞİ

ZORLUK

DÜZEY 1

GRUP BÜYÜKLÜĞÜ

8 YA DA DAHA FAZLA

SÜRE

40 DAKİKA

Konular	Genel insan hakları, Çocuklar, İnsan güvenliği
Zorluk	Düzey 1
Grup büyüklüğü	8+
Süre	40 dakika
Genel bakış	Bu etkinlik basit bir sınav ve Tombala oyununun farklı bir türünü içerir. Etkinlik esnasında katılımcılar insan hakları üzerine bilgi ve deneyimlerini paylaşırlar.
İlgili haklar	Herhangi
Amaçlar	• İnsan haklarının her yerde ve herkes için geçerli olduğunu bilmek • Dinleme becerisi kazanmak • İnsanlara ve fikirlerine karşı saygılı olmak üzere katılımcıları cesaretlendirmek
Materyal	• Her katılımcı için sınav kâğıdının bir kopyası ve bir kurşun kalem • Yazı tahtası kâğıdı ve markörler
Hazırlık	• Sınav kâğıdının kopyasını büyük boy bir kâğıt ya da yazı tahtası kâğıdına çıkarın • İHEB (sayfa 402) ve Çocuk Hakları Sözleşmesi (sayfa 406) maddelerinde yer alan temel hakları öğrenmeye çalışın

Yönerge

1. Sınav kâğıtlarını ve kurşun kalemleri dağıtın
2. Her katılımcıdan bir eş bulup kâğıttaki sorulardan birini eşlerine yöneltmelerini isteyin. Yanıtın içindeki anahtar kelimeler ilgili kutunun içine yazılmalı.
3. Çiftler dağılsın, ardından yeni eşler bulunsun.
4. Oyunun tek gayesi her kutunun içinin bir yanıtla doldurulması değil, aynı zamanda her sorunun farklı bir insan tarafından yanıtlanması amaçlanıyor.
5. Bütün kutuların yanıtını bulan kişi "Tombala!" diye bağırmalı. Böylelikle oyunu bu kişi kazanmış olacak.
6. Tartışmaya geçin. İlk kutudaki soruyu ele alın, katılımcıların yanıtlarını sırayla grupla paylaşmalarını isteyin. Anahtar kelimeleri yazı tahtasına sıralayın. Bu aşamada kısa yorumlar yapılmasına izin verin.
7. Şema tamamlandığında, geri dönüp kutular içindeki yanıtları daha ayrıntılı olarak tartışın.

Bilgilendirme ve değerlendirme

- Tüm sorular insan haklarıyla mı ilgiliydi? Bunlar hangi haklardı?
- Hangi sorular yanıtlanması en zor sorulardı? Neden?
- En tartışmalı sorular hangileriydi? Haklar neden tartışmalıdır?
- Katılımcılar, insan hakları ve insan hakları ihlalleri hakkındaki bilgiye nasıl ulaşıyorlar? Bilgi kaynaklarına güveniyorlar mı?

Kolaylaştırıcılar için ipuçları

Etkinliği grubunuzun çıkarlarına ve seviyesine uygun hale getirmek için sorularda değişiklik yapabilirsiniz.

Katılımcıların yanıtlarını not alırken, sadece anahtar kelimeler kullanın. Şemayı doldurmanın gayesi daha sonra yapılacak tartışma için kullanılacak olmasıdır. Her turdan sonra, belirsizlik ya da yorum farklılıklarından kaynaklanan soruları kısaca yanıtlayın. Daha derinlemesine tartışma gerektiren noktaları not alın ve bunlara etkinliğin sonunda geri döneceğinizi söyleyin.

Katılımcılar, bilginiz dahilinde olmayan örnekler sunabilir. Yanıtlar anlaşılmaz olabilir, ya da kişiye özel olabilir. Bunun önemi yoktur. Kimseden her şeyi bilmesi beklenemez! Sundukları bilgiye nasıl ulaştıklarını katılımcılara sorabilir, bu bilginin doğruluğunu ve güvenirliğini tartışabilirsiniz. Etkinlik, katılımcıları –ilke olarak– bilginin eleştirel sorgulamasını yapmaya teşvik etmek için iyi bir fırsat yaratır.

Yanıtlardan bazıları tartışmalı olabilir. Örneğin, bir kişi kürtajın yaşama hakkının reddedilmesi anlamına geldiğini iddia edebilir. Grubun bazı üyeleri bu görüşe sonuna kadar katılabilir; bazı grup üyeleri ise bu görüşün karşısında durabilir. Öğrenilmesi gereken ilk nokta bir meselenin her bakış açısına göre anlaşılmaya çalışılmasıdır: İnsanların *neden* bu görüşe sahip olduğunu anlamaya çalışın. Çıkarlar ve haklar her zaman çatışma içindedir (örneğin kürtaj konusunda anne ve doğmamış bebek arasındaki çıkar ve haklar çatışması). Haklarla ilgili görüş ya da yorum farklılıkları ne olursa olsun, insanlar kendilerinden farklı görüşe sahip insanlara karşı saygılı olmalıdır. Başkasının bakış açısını kabul etmese de bir insanın karşıt görüşteki insana saygı göstermesi gerekir.

Öğrenilmesi gereken ikinci nokta ise insan haklarının tartışmalı bir alan olduğunu bilmektir. İnsan hakları sınırları belli, bir kerede karara bağlanan, nasıl yorumlanacağı ve uygulanacağı kesin olan bir alan değildir; tekrar tekrar değerlendirilmesi ve sürekli geliştirilmesi gerekir. Bu sebepten herkesin insan haklarını tanıma, geliştirme ve koruma sürecinin bir parçası olma sorumluluğu vardır.

İzleme önerileri

Tartışma yaratan yanıtlardan bir ya da ikisini ele alın. İnsan haklarına saygılı bir kültür ortamı yaratmaya çalışırken meydana gelen gerçek hayat ikilemlerini tartışın.

İnsan haklarını öğrenmenin bir diğer yolu da görüntülerden faydalanmaktır. Sayfa 188'deki "Ne görüyorsun?" etkinliğiyle insan haklarının nasıl algılandığını öğrenin. Etkinlik birçok yeni tartışma yaratabilir (örneğin kalıpyargılar, çevremiz hakkındaki imgelerimizin nasıl oluştuğu ya da ayrımcılık hakkında).

Önemli gün

8 Mayıs
Dünya Kızıl Haç ve Kızılay Günü

BİLGİ MATERYALİ

Sınav kâğıdı

İnsan haklarını ilân eden belgenin adı	Tüm çocukların sahip olması gereken özel bir hak	Kızıl Haç'ın kardeş kuruluşu
Ülkenizde yaşayan bazı insanların mahrum olduğu hak	Şahsen mahrum bırakıldığınız bir insan hakkı	İnsan hakları için mücadele veren bir örgüt
İnsan haklarıyla ilgili hepimizin yerine getirmesi gereken ödev	Bir ayrımcılık örneği	Kadınların bazen mahrum bırakıldığı bir hak
İnsan hakları için mücadele eden bir kişi	Bir yaşama hakkı ihlali örneği	Bir insanın mahremiyet hakkının nasıl ihlal edildiğine dair bir örnek

Beceriyi farket!

Beceriyi farket, özrü değil!

Konular Ayrımcılık ve Yabancı düşmanlığı, Sosyal haklar, Spor

Zorluk Düzey 3

Grup büyüklüğü 6-36

Süre 120 dakika

Genel bakış Engelli insanlara karşı empati geliştirmeyi sağlayan pratik bir etkinliktir. Ele alınan konular arasında şunlar vardır:

- Engelli insanların toplumsal yaşamla bütünleşmede karşılaştıkları engeller
- Engelli haklarının temel insan hakları olarak algılanışı

İlgili haklar

- Ayrımcılığa maruz kalmama hakkı
- İnsan onuru ve haklar bakımından eşitlik
- Sosyal güvenlik hakkı

Amaçlar

- Engellilerin günlük yaşamda karşılaştıkları sıkıntılar üzerine bilinç artırmak
- Engellilerin ihtiyaçlarını karşılamak üzere anlayış ve beceri geliştirmek
- Empati ve dayanışma anlayışı geliştirmek

Materyal

Giriş için:

- Her katılımcıya birer sayfa kâğıt ve bir tükenmez kalem

İkinci bölüm için, her çifte:

- Bir plastik poşet; poşetin içinde şunlar olmalı: Bir lahana ya da kıvırcık salata yaprağı, bir kurşun kalem, bir tebeşir, bir ağaç yaprağı, bir adet renkli kâğıt ve bir şişe ya da bir kutu alkolsüz içecek
- Gözleri bağlamak için eşarp/bez
- Bir sayfa kâğıt ve bir tükenmez kalem

Üçüncü bölüm için, her çifte:

- 1 rol kartı
- Bir sayfa kâğıt ve bir tükenmez kalem

Dördüncü bölüm için:

- Tekerlekli sandalye (sekiz kişi için bir tane)
- Bariyer patikasını oluşturmak için yeterli alan (İkinci bir oda tercih edilebilir, fakat zorunlu değildir. Dış mekânda çalışmak bir alternatif olabilir.)
- Bariyerler (örneğin, masa ve sandalye, tahta parçaları, eski gazetelerden oluşan yığınlar, vs.)
- Büyük boy kâğıt ya da yazı tahtası ve markörler
- Bir saat ya da kronometre

KONULAR

AYIRIMCILIK

SOSYAL HAKLAR

SPOR

ZORLUK

DÜZEY 3

GRUP BÜYÜKLÜĞÜ

6-36

SÜRE

120 DAKİKA

Hazırlık

- Rol kartlarını hazırlayın. Ya etkinlikte önerilen 'durum'lardan birini seçin ya da kendiniz özel bir 'durum' hazırlayın.
- Mümkünse, bariyerli tekerlekli sandalye yarışından önce ikinci bir oda düzenleyin ya da yarışı dışarıda düzenleyin. Dışarıda yarışarak patikayı daha zorlu hale getirebilirsiniz. Eğer etkinliği iç mekânda yapacaksanız, dar koridorlar oluşturmak için masa, sandalye kullanın, bariyerlerle dolu doğal bir patikayı andırması için yerlere eski gazete yığınları, tahta parçaları koyun.

Yönerge

Bu etkinlik dört bölümden oluşur: Bölüm 1, giriş, bölüm 2, gözler bağlı yürüyüş, bölüm 3, işaretler ve bölüm 4, bariyerli tekerlekli sandalye yarışı.

Bölüm 1: Giriş (10 dakika)

1. Etkinliğin üç 'engelli olma durumu'na odaklandığını anlatın: Görme, işitme ve konuşma ve yürüme engelli.
2. Katılımcılardan, engelli olsalardı kendilerine nasıl davranılmasını –ve davranılmamasını– istediklerini birkaç dakikalığına düşünmelerini isteyin. Bununla ilgili birkaç anahtar kelime yazsınlar.
3. Katılımcılardan şimdi de eğer engelli olsalardı en çok neden korkabileceklerini yazmalarını isteyin.
4. Bu çalışma sona erdiğinde, katılımcılardan kâğıtlarını ters çevirmelerini ve "gerçekliğe adım atmaya" hazırlanmalarını isteyin.

Bölüm 2: Gözler bağlı yürüyüş

1. Katılımcılardan ikili gruplara ayrılmalarını isteyin. Gözleri bağlamak için eşarpları dağıtın. Her çiftten biri engelli kişi, diğeri ise onun kılavuzu olmalı. Gözleri bağlı kişinin bu bölüm boyunca güvenliğini sağlamak kılavuzun görevi. Güvenlikle ilgili basit sorulara sadece "evet" ya da "hayır" diye cevap verebilirler.
2. Kılavuzlardan eşlerini alıp beş dakikalık bir yürüyüşe çıkmalarını isteyin. Etrafta yapılacak yürüyüş, merdivenleri inip çıkmayı ya da dışarıya çıkmayı da içerebilir.
3. Odaya dönüldüğünde gözleri bağlı eşler kılavuzlarının yardımıyla sandalyeye otursun. Fakat sandalyede bir sürpriz onları bekliyor! Bir poşet! İçinde ne var?
4. Görme engelli oyuncular poşetin içindekileri tahmin etmek zorunda. Kılavuzların görevi ise yapılan tahminleri kâğıda yazmak.
5. Şimdi "göremeyen" oyuncuların göz bağlarını çıkarmalarını ve poşetin içindeki nesnelere bakmalarını isteyin. Eşlerden edindikleri deneyimi ve karşılaştıkları sürprizleri birbirleriyle paylaşmalarını isteyin.
6. Katılımcılara, rolden çıkmaları için birkaç dakika süre verin. Ardından Bölüm 3'e geçin.

Bölüm 3: İşaret dili

1. Eşlerden rolleri değiştirmelerini isteyin; önceki bölümde kılavuzluk yapan şimdi bir konuşma engelli olacak. Eşler ise engelli olmayan yardımcı rolünü oynayacak.
2. Her engelli oyuncuya birer tane 'durum kartı' dağıtın. Kartları eşlere göstermemeliler. Yardımcıların her birine bir parça kâğıt ve tükenmez kalem verin.
3. "Dilsiz" oyuncuların yaşadıkları sorunu yardımcılarına aktarmaları gerektiğini anlatın. Konuşmaya, yazmaya ya da çizim yapmaya izin yok. Kılavuzlar algıladıkları mesajı kâğıda yazmalılar.
4. "Sessiz" oyuncu elinden geldiği kadar iletişimini tamamladıktan sonra, kılavuza rol kartını göstermeli. Çiftler şimdi, en baştaki niyetlerini, sorunlarını ve hayal kırıklıklarını birbirleriyle paylaşsın.

Bölüm 4. Bariyerli tekerlekli sandalye yarışı

1. Bariyerli patikayı katılımcılara gösterin. Turu en kısa sürede tamamlayan kişinin yarışmayı kazanacağını duyurun. Yoldaki bariyerlere çarpmanın cezası var.
2. Sonuçları büyük boy bir kâğıda yazın.
3. Gönüllü katılımcılar turlarını tamamladıktan sonra kısa bir ara verin. Ardından bilgilendirme ve değerlendirme bölümüne geçin.

Bilgilendirme ve değerlendirme

Genel oturuma geçin. Bölüm 2, 3 ve 4'ün genel değerlendirmesini yapın. Ardından katılımcılardan etkinliğin başında bildikleri gerçekleri ve yaşadıkları deneyim sonucunda neler öğrendiklerini sorun.

1. Gözler bağlı yürüyüşle başlayın. Gözleri bağlı olanlarla, kılavuzluk yapanların tepkilerini paylaşmalarını isteyin:
   - Eşler alıştırma esnasında neler hissetti?
   - Alıştırmanın en zor yanı hangisiydi? En eğlenceli yanı ve en korkutucu yanı neydi?
   - Güvenmek ve güvenilir olmak ne kadar zordu?
   - Poşetteki nesnelerin tanımlanmasında ne kadar başarılıydılar? Hangi duyularını kullandılar? Kaç kişi içindekini içmek üzere şişeyi/kutuyu açmaya cesaret etti?
2. İşaret dili bölümü hakkında bilgi edinmeye çalışın:
   - Eşler alıştırma esnasında neler hissetti?
   - Alıştırmanın en zor yanı hangisiydi? En eğlenceli yanı ve en korkutucu yanı neydi?
   - İşaret dili kullanmak ve anlaşılmamak hayal kırıklığına uğrattı mı?
   - Anlamamak hayal kırıklığına uğratıcı ya da utanç verici bir deneyim miydi?
3. Şimdi bariyerli tekerlekli sandalye yarışını değerlendirin:
   - Hareket sınırlamasına sahip olmak nasıl bir duyguydu?
   - Alıştırmanın en zor yanı hangisiydi? En eğlenceli yanı ve en korkutucu yanı neydi?
4. Etkinliğin başında ifade edilen korku ve beklentileri gözden geçirin. Katılımcılardan yazmış oldukları anahtar sözcüklere bakmalarını isteyin:
   - Korkularından bazıları etkinlik esnasında karşılık buldu mu?
   - Katılımcılar eşlerine nasıl yardım ettiler?
   - Önerilen yardım nasıl karşılandı?
   - Hangi düzeyde yardım edilebileceğini tahmin etmek ne ölçüde kolaydı?
5. Engelli olmanın getirdiği korkular nelerdi? Bu korkuların temeli neydi? Katılımcılar, bir kaza ya da hastalık sonucu engelli olmaktan hiç korkmuşlar mı?
6. Etkinlik sayesinde katılımcıların öğrendiği en ilgi çekici şey neydi?
7. Görme ve konuşma engelli ya da tekerlekli sandalye kullanmak zorunda olan bir tanıdıkları var mı? Tanıdıkları bu kişilerin sosyal yaşamları nasıl? Başkalarının onlara karşı yaklaşımı nasıl?
8. Civardaki binalar ve sokakların görünüşüne bakın, bunlar ne kadar "engelli dostu"?
9. Engelli insanların eşitlik ve insan onurunu garanti altına almak için ne yapılabilir ve ne yapılmalı?
10. Engelli hakları bir insan hakları meselesi midir? İHEB'de yer alan hangi haklar bu durum için geçerlidir?
11. Okul, dernek ya da gençlik grubunuz engelli insanların eşitlik ve insan onurunu korumak ve geliştirmek için ne yapabilir?

Önemli gün

3 Aralık
Uluslararası Engelliler Günü

Kolaylaştırıcılar için ipuçları

Bölüm 4'teki bariyerli patika alıştırmasının süresini çok uzun tutmayın. Sadece iki ya da üç tane tekerlekli sandalyeniz varsa 2-3 dakika yeterli olacaktır, yoksa katılımcılar kendilerine sıra gelmesi için beklemek zorunda kalacak ve sıkılacaklardır. Yaşadığınız bölgenin ya da semtin hastanesinden ya da tekerlekli sandalye ihtiyacı içinde olan insanlara geçici destek sunan bir örgütten tekerlekli sandalye ödünç alabilirsiniz. Bir alternatif de, katılımcılara fiziksel engeller yaratmak olabilir. Örneğin, katılımcıların yanlış ayaklarına (sağ yerine sol, sol yerine sağ) devasa boyutta lastik bot giymelerini sağlayabilirsiniz!

Bu etkinliği nasıl düzenleyeceğiniz büyük oranda grubunuza bağlıdır. Katılımcıların bir dizi "gerçek hayat simülasyonu"ndan geçeceğini ve bu esnada engelli olmanın nasıl bir şey olduğunu, duyguları ve verdikleri tepkiler vasıtasıyla deneyimleme fırsatı elde edeceklerini bilmeleri gerekir. Amaçlanan şeyin herhangi bir kişiyi gülünç duruma düşürmek, biriyle alay etmek ya da biri üzerinde yersiz bir baskı ya da utanç duygusu yaratmak olmadığını anlatın. Katılımcılar "doğal" davranmalı, gereğinden fazla duygusallık göstermemeliler. Bazı anlarda kendilerini aciz ve güvenlikten uzak hissedeceklerini aktarın, bununla birlikte başlarına kötü ya da tehlikeli bir şey gelmeyeceğinden emin olmalarını söyleyin.

"Gerçek hayat simülasyonları"nın tamamını düzenlemek için yeteri kadar vaktiniz yoksa, bir ya da ikisini düzenleyin. Gözleri bağlama alıştırması, kendi başına belki de en güç ve dokunaklı deneyim olacaktır. Bu sebepten, bir bölüm seçmek zorundaysanız, bu bölümü öneririz. Katılımcıların rolleri değişmeleriyle, herkesin bir kez engelli olma deneyimi yaşamasını sağlayabilirsiniz. Unutmayın, bu durumda tanımlanması için ikinci bir nesne poşeti hazırlamanız gerekiyor.

Bu ciddi bir etkinliktir, fakat komik durumlar meydana gelebilir. Olmasına izin verin. Gruptakiler güvenli olmayan bir şey deniyor ya da engelli insanları küçük duruma düşürecek yorumlar yapıyorsa müdahale etmelisiniz. Bunu bilgi edinme ve değerlendirme bölümünde de şu gibi soruları yönelterek gündeme getirin: İnsanlar engellilerle ne zaman dalga geçerler? Bunu kim neden yapar? İnsanların engel/sakatlık/özürleriyle alay etmek ne zaman kabul edilebilir? Bir insan espri ile hakaret arasındaki sınırı nasıl belirler?

Çeşitlemeler

Etkinlik kapsamında birçok türdeki engeli/sakatlığı gündeme alabilirsiniz, bunlara dışarından çok kolay algılanmayan engel türlerini de dahil edebilirsiniz, öğrenme zorluğu ya da konuşma güçlüğü gibi. Grubunuzun gerçeklerine daha yakın olan engelleri seçin. Diğer bir olasılık ise yaşlılıktan kaynaklanan engelleri ele almaktır; bu sayede gençlerin yaşlı kimseler ve onurlu bir yaşam için gerekli şartlar (olanaksızlıklar) konusunda bilinç seviyesi yükselmiş olur.

İzleme önerileri

Eğer çocuklarla çalışıyorsanız, Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin 23. maddesine göz atabilirsiniz. Bu madde, engelli çocukların seviyeli bir yaşama sahip olmalarını sağlayacak özel bakım, eğitim ve formasyon hakkına sahip olduğunu ifade eder. Gruptan, kendi yaşadıkları sosyal çevre içindeki (aile de dahil) engelli ve mağdur kişiler hakkında bilgi sahibi olmalarını isteyin. Grubunuz, bu kişilerin hangi hizmet ve şartlara erişimleri olduğunu araştırabilir. Gençlik grubu, dernek ya da okullarında engelliler bulunuyor mu? Bu kişiler herkesin yaptığı şeyleri yapabiliyorlar mı? Yapamıyorlarsa sebebi nedir?

Grubunuz ırk temelli ayrımcılığın yarattığı "gündelik" sorunlarla nasıl başedileceğini incelemek istiyorsa, sayfa 201'deki "Irkçılığa yanıt" etkinliğini düzenleyebilirsiniz.

Eylem fikirleri

Katılımcılar korunmaya muhtaç bir grup belirleyip bu gruba destek olmak için ne yapılabileceğini/yapılması gerektiğini kararlaştırabilir. Kılavuzun "Eyleme geçmek" bölümündeki bilgi ve fikirlere başvurun. Engellilerle çalışan örgütlerle işbirliği yapmanın ve engellilerin tanımladığı ihtiyaçlardan yola çıkmanın büyük önemi vardır.

Ek bilgi

Engelli insanlara sağlanan bakım ve engellilerin haklarının korunma düzeyi ülkeden ülkeye değişmektedir. Bu farklılık sözde ekonomik sebeplerden kaynaklanmaktadır, ancak eşitlik ve toplumsal dayanışma herhangi bir sebepten daha ciddi bir öneme sahiptir. Örneğin, işitme için gerekli yardım sosyal sigorta tarafından ödeniyor olabilir ya da olmayabilir. İşitme engelli insanlar için özel işitme cihazlarına özel bir ödenek ayrılabilir ya da ayrılmayabilir. Bir insanın elektrikli tekerlekli sandalyeye ihtiyacı varsa, bunun parası bazen halk tarafından ödenir bazen de devlet tarafından.

Engelli insanlara karşı ayrımcılıkla ilgili bilgi sayfa 338'deki ayrımcılık ve yabancı düşmanlığı ile ilgili arka plan bilgisinde bulunabilir. Engelli Olimpiyatları ile ilgili bilgiye sayfa 392'deki spor ve insan hakları ile ilgili arka plan bilgisinden ulaşabilirsiniz.

Not: Bu etkinlik Dr. Mónika Mádai tarafından önerilmiştir. Kendisi Ortak Yazgı Organizasyonu'nun başkanı (Közös Sors Egyesület, engelli ve engelli olmayan insanların sosyal yaşama entegrasyonu için çalışan bir Macar STK'sı), Macaristan'ı Uluslararası Rehabilitasyon Kuruluşu (Rehabilitation International)'nda temsil eden Engellilerle İlişkiler Macar Ulusal Konseyi'nin bir üyesi, uluslararası gençlik eğitmeni, sorumlu bir kişidir ve doğuştan engellidir.

BİLGİ MATERYALİ

Durum 1.

Hiçbir sözcük kullanmadan, arkadaşına şiddet mağduru olduğunu anlatmaya çalışıyorsun. Bir grup dazlak tarafından parkta saldırıya uğradın. Çantanı çaldılar ve seni dövdüler. Karakolun nerede olduğunu soruyorsun.

Konuşamaz, yazamaz, ya da çizim yapamazsın.

Durum 2.

Bir kafeteryadasın; muhtemelen ya okulun ya da Avrupa Gençlik Merkezlerinden birinin kafeteryasında. Aşçıya vegan olduğun için kıyma soslu spagetti yiyemeyeceğini anlatmalısın: Sadece et yememekle kalmıyorsun, aynı zamanda süt ürünleri de tüketmeyen bir vejetaryensin (örneğin, süt içmiyor, yumurta ya da peynir yemiyorsun).

Konuşamaz, yazamaz, ya da çizim yapamazsın.

Herkes için spor

"Spor, kimsenin galip gelmediği kötü bir oyundur."
İtalyan atasözü

KONULAR

SPOR

AYIRIMCILIK

SAĞLIK

ZORLUK

DÜZEY 2

GRUP BÜYÜKLÜĞÜ

8 YA DA DAHA FAZLA

SÜRE

120 DAKİKA

Konular	Spor, Ayrımcılık ve Yabancı düşmanlığı, Sağlık
Zorluk	Düzey 2
Grup büyüklüğü	8+
Süre	120 dakika
Genel bakış	Katılımcıların yaratıcılıklarını ve hayalgüçlerini kullanarak yeni oyunlar tasarladığı çok enerjik bir etkinliktir. Ele alınan konular şunlardır: • Oyunların kuralları, kuralların gerekçeleri ve izleme mekanizmaları • Yaşam kuralları olarak insan hakları • Sporda ayrımcılık
İlgili haklar	• Sağlık hakkı • İnsan onuru ve haklar bakımından eşitlik
Amaçlar	• Spor etkinliklerinin sosyal ve siyasi konulardan arındırılması hakkında bilinç geliştirmek • Grup çalışması ve işbirliği için gerekli becerileri ve yaratıcılığı artırmak • İnsan haklarının, yaşam oyununun kurallarına göre oynanması olarak algılanmasını sağlamak
Materyal	Dört kişiden oluşan alt grupların herbiri için aşağıdakilere ihtiyacınız var: • 4 büyük kova ya da atık kâğıt kutusu • 1 yumak kalın sicim • 2 top (futbol topu büyüklüğünde) • 2 gazete • Bir parça tebeşir • Bir çift makas

Yönerge

1. Katılımcılara "Herkes için Spor" hareketinden bahsedin. Ulusal Spor Konseyi'nin herkes tarafından oynanacak ve binyıla damgasını vuracak yeni bir oyun icat etmeye karar verdiğini anlatın.
2. Katılımcıların dörtlü gruplara ayrılmalarını isteyin.
3. Her grubun verilen aletlerle yeni bir oyun üretmek için yirmi dakikası var. Yeni oyunun amacına ve kurallarına karar vermek tamamen gruba bağlıdır.
4. Gruplar birbirlerinin oyunlarını oynasın.

Bilgilendirme ve değerlendirme

Farklı gruplardaki katılımcıların birbirleriyle nasıl etkileşim içine girdiğini gözden geçirin. Katılımcılar etkinlikten keyif almışlar mı? Şimdi de icat edilen oyunları ve kuralları değerlendirin. Son olarak, spor ve gerçek hayattaki spor oyunları üzerine konuşun.

- Bir oyun tasarlamak zor muydu?
- Gruplar nasıl çalıştı? Çalışma demokratik miydi yoksa kararları sadece bir kişi mi verdi?
- Görev paylaşımı yapıldı mı? Örneğin, bir kişi fikir insanı, diğeri fikirleri uygulamaya geçiren kişi, bir başkası oyunu temele oturtan kişi, vs. miydi?
- Katılımcılar en çok hangi oyundan hoşlandı? Bir oyunu "iyi oyun" yapan nedir?
- Hangi gruplar, oyunu diğerleriyle denedikten sonra kuralları değiştirmek gerekliliğini hissetti? Oyun kurallarını neden değiştirmek zorunda kaldılar ve bunu nasıl yaptılar? (Süreç grubun tamamı tarafından mı, sadece birkaç kişi tarafından mı yoksa sadece bir kişi tarafından mı yürütüldü?)
- Tüm bireylerde oyuna kolayca katılabilecekleri duygusunu yaratmak için net bir oyun amacı ve adil kurallar olması ne kadar önemli?
- Oyuna katılmak için herkes kendini yeterli hissetti mi, yoksa kendini avantajlı ya da dezavantajlı durumda hisseden var mıydı?
- Gerçek hayatta, belli bazı gruplar spordan nasıl dışlanır? Dışlamanın hangi şekilleri insan haklarının ihlali kapsamına girer?
- İHEB'nin maddeleri çoğulcu bir dünyada yaşamanın kuralları olarak görülebilir. Bunlar iyi kurallar mıdır? Bu kurallar örneğin, tüm oyuncular (tüm insanlar) için evrensel anlamda kabul görecek kurallar mıdır? Yeterli sayıda kural var mı yoksa kurallar çok mu fazla? Kurallar adil mi? Tüm oyuncular (tüm ülkeler) oyunu kurallarına göre mi oynuyor?

Kolaylaştırıcılar için ipuçları

Grupların kendi içlerinde "çeşitlilik" göstermesine dikkat edin, örneğin, uzun boylular ve kısa boylular, gözlüklüler ve gözlüksüzler, cinsiyet, yaş ve atletik beceri bakımından farklı olanlar vs.

Grubun durumuna bağlı olarak, çalışmayı oyunlar üzerine genel bir beyin fırtınasıyla başlatmanız gerekebilir. Örneğin, spor oyunlarının açık amaçları ya da hedefleri ve kuralları olması gerektiği üzerine bir beyin fırtınası yapılabilir.

Bazı sınırlandırmalar getirebilirsiniz, örneğin, oyunun belirli bir yerde oynanacağı ya da yirmi dakikadan fazla oynanmayacağı gibi. Oyunlar oynandığı sırada tasarım hatalarına rastlanıyorsa, oyunu tasarlayan kişiler oyun kurallarını değiştirebilirler.

Tartışma insan haklarıyla çeşitli şekillerde ilişkilendirilebilir. Oyun kuralları ve insan hakları arasındaki benzerlik ve farkları düşünebilirsiniz. İyi belirlenmiş kurallar, tıpkı insan hakları gibi, bazı oyuncuların diğer oyuncular üzerinde kullandığı gücü sınırlandırarak oyunun adil bir şekilde oynanmasını garanti eder. Tıpkı insan haklarının evrensel oluşu gibi, oyun kurallarının da tüm oyuncular için geçerli olması gerekir. Birçok kural, bir hak sunarken beraberinde bir ödevi de zorunlu kılar. Örneğin, bir futbolcunun bir topa vurmaya hakkı vardır, fakat başka bir futbolcuya vurmaya hakkı yoktur. Kurallar ihlal edildiği takdirde bunu cezalar takip edecektir.

Oyunun kurallarını değiştirme kararı süreci, kanunların "gerçek hayat"taki değişme süreciyle kıyaslanabilir. Kanunlar, kararname ya da yasama organı vasıtasıyla mı değişiyor yoksa, referandumla ya da STK'lar ya da başka organlara danışılarak mı?

Önemli gün

10 Ekim
Dünya Zihinsel Sağlık Günü

Bilgi edinme bölümünde katılımcılar, sporda dışlanma ya da ayrımcılığın o kadar da önemli meseleler olmadığını söyleyebilirler. Bunun sebebi insanların en yatkın oldukları spor dalını seçmeye eğilimli olmalarıdır. Örneğin, uzun boylular basketbolu tercih ederken, daha az enerjik tipler bilardo ya da satrançı seçebilir. Fakat ne olursa olsun, yalnızca ümit vaadeden gençler tüm ilgiyi çekiyor ve müsabakalara katılmak üzere önlerine fırsatlar sunuluyor; sırf eğlenmek için spor yapan gençler ise daha az ilgi çekiyor. Bu durumda burada halledilmesi gereken bir mesele olduğu söylenebilir. Bazı spor dalları eldeki kaynakların yetersizliği yüzünden, örneğin, çok pahalı aletlerle yapıldığı ya da antrenörlük masrafları olduğu için dışlanabilir.

Gruptakilere Sokak Sporu (*Street Sports*) projesinden bahsedebilirsiniz. Bu proje Balkanlar'da yaşayan gençlerle, hoşgörü ve insan haklarını geliştirmenin amaçlandığı bir girişimdir (sayfa 392'deki spor ve insan hakları üzerine yazılmış arka plan bilgisine bakın).

Çeşitlemeler

Bu etkinliği grup çalışması becerisini geliştirmek üzere düzenlemek istiyorsanız, bir gruptan işbirliği gerektiren bir oyun, bir başka gruptan rekabete dayalı bir oyun yaratmasını isteyin. Bilgilendirme bölümünde her iki oyunu ne derece eğlenceli oldukları bağlamında kıyaslayabilirsiniz.

İzleme önerileri

Grubunuz, eşitlik meselesinin diğer yönleriyle ilgileniyorsa, sayfa 185'deki "Eşitlik diyarına giden yol" etkinliğini düzenleyebilirsiniz. Bu etkinlik cinsiyet eşitliğiyle ilgili konuları inceler.

Eylem fikirleri

Grup olarak hep beraber bir "spor günü" düzenleyin. Yarattığınız yeni oyunları oynamak üzere diğer kulüplerden gençler davet edin. Grubunuz etkinliğin mümkün olduğunca kapsayıcı olması için çeşitli kararlar almalı.

Ek bilgi

"Herkes için Spor (*Sports for All*)" ırk, sosyal sınıf ya da cinsiyete bakılmaksızın sporun her bireyin sahip olduğu bir insan hakkı olduğu anlamını taşıyan Olimpiyat idealini geliştirmeye çalışan bir harekettir. Bu hareket her yaştan, her iki cinsiyetten ve farklı sosyal ve ekonomik şartlardan gelen insanlar tarafından uygulanan spor etkinliklerini teşvik eder. *www.olympic.org/ioc/e/org/sportall*

İleri doğru bir adım at!

"Her şeyin kaynağı diğer insanların sahip olduğu haklar ve benim bu haklara karşı saygı göstermek için sahip olduğum sonsuz görevdir."
Emmanuel Lévinas

Konular Ayrımcılık ve Yabancı düşmanlığı, Yoksulluk, Genel insan hakları

Zorluk Düzey 2

Grup büyüklüğü 10-30

Süre 60 dakika

Genel bakış Hepimiz eşitiz, fakat bazıları diğerlerinden daha eşit. Bu etkinlik sayesinde katılımcılar toplumda başka biri olmanın neye benzediğini deneyimleyecekler. Ele alınan konular şunlardır:
- Çoğunlukla ayrımcılık ve dışlanmanın sonucu olarak ortaya çıkan sosyal eşitsizlik
- Empati ve sınırları

İlgili haklar
- Ayrımcılığa maruz kalmama hakkı
- Saygınlık bakımından eşitlik hakkı
- Sosyal haklara erişimde eşitlik

Amaçlar
- Farklı olanlara karşı empati geliştirmek
- Toplumdaki fırsat eşitsizliği üzerine bilinç düzeyini artırmak
- Belirli sosyal azınlıklara ya da kültürel gruplara dahil olmanın getirebileceği kişisel sonuçlar üzerine anlayış geliştirmek

Materyal
- Rol kartları
- Geniş bir alan (bir koridor, geniş bir oda ya da açık hava)
- Kaset ya da CD çalar ve yumuşak/rahatlatıcı bir müzik

Hazırlık
- Etkinliği dikkatlice okuyun. "Durum ve olaylar" listesini gözden geçirerek birlikte çalıştığınız grup için uyarlamaya çalışın.
- Rol kartlarını her katılımcıya bir tane düşecek şekilde hazırlayın. Uyarladığınız rol kartı sayfasının ya elle ya da fotokopi makinasıyla kopyasını çıkarın, kâğıtları kesin ve katlayın.

KONULAR

AYIRIMCILIK

YOKSULLUK

GEN. İNSAN HAKLARI

ZORLUK

DÜZEY 2

GRUP BÜYÜKLÜĞÜ

10-30

SÜRE

60 DAKİKA

Yönerge

1. Arka planda dinlendirici bir müziğin çaldığı rahat bir ortam yaratın. Ya da katılımcılardan sessizce oturmalarını isteyin.
2. Rol kartlarını rastlantısal olarak dağıtın, her katılımcıya bir tane verin. Kartları kendilerine saklamalarını ve başka kimseye göstermemelerini söyleyin.
3. Tercihen yere oturarak rol kartlarını içlerinden okumalarını rica edin.
4. Şimdi, rollerine girmeye başlasınlar. Yardımcı olması için aşağıdaki sorulardan birkaçını yöneltin. Katılımcıların düşünmeleri, kendilerini ve yaşantılarını gözlerinde canlandırmaları için her sorudan sonra kısa bir ara verin:
   - Çocukluğunuz nasıldı? Yaşadığınız ev nasıldı? Ne tür oyunlar oynardınız? Anne-babanız ne iş yapardı?

- Şu anda günlük yaşantınız nasıl? Sosyalleşme ortamlarınız hangileridir? Sabah, öğleden sonra ve akşam neler yaparsınız?
- Ne tür bir yaşam tarzınız var? Nerede yaşıyorsunuz? Aylık ne kadar kazanıyorsunuz? Boş vakitlerinizde neler yapıyorsunuz? Tatillerde neler yapıyorsunuz?
- Sizi heyecanlandıran şeyler nelerdir? Sizi korkutan şeyler nelerdir?

5. Şimdi, katılımcılardan atletizmdeki başlama çizgisinde olduğu gibi mutlak bir sessizlik içinde yanyana dizilmelerini isteyin.
6. Katılımcılara durum ve olaylardan oluşan bir liste okuyacağınızı söyleyin. "Evet" diye yanıtladıkları her ifade için ileri doğru bir adım atmalılar. Aksi takdirde, oldukları yerde kalmalı, kıpırdamamalılar.
7. "Durumları" sırayla okuyun. Her ifadeden sonra, ileri doğru adım atmaları ve diğerlerine kıyasla nerede durduklarını anlamaları için kısa bir süre bekleyin.
8. Etkinliğin sonunda, katılımcılar nerede bulunduklarına bakmalılar. Rolden sıyrılmaları için birkaç dakika süre tanıyın. Ardından genel oturuma geçip bilgilendirme bölümüne başlayın.

Bilgilendirme ve değerlendirme

Katılımcılara ne olup bittiğini, etkinlik hakkında ne düşündüklerini sorarak bu bölüme başlayın. Gündeme gelen konular ve katılımcıların etkinlik aracılığıyla neler öğrendiğini konuşun.

- İleri doğru adım atarken –ya da dururken– neler hissettiler?
- İleri doğru daha sık adım atan kişiler, diğerlerinin kendileri kadar hızlı ilerlemediğini ne zaman farkettiler?
- Temel insan haklarının görmezden gelindiği anlar olduğunu düşünenler var mı?
- Katılımcılar birbirlerinin rolünü tahmin edebiliyor mu? (Bu aşamada herkesin rolünü açıklamasını isteyin)
- Farklı bir rolü canlandırmak ne ölçüde kolay ya da zordu? Rolünü oynadıkları kişiyi kafalarında nasıl canlandırdılar?
- Bu alıştırma toplumsal gerçekleri bir anlamda yansıtıyor mu? Nasıl?
- Oynanan değişik roller için hangi insan hakları geçerli? Herhangi bir kişi, insan haklarına saygı duyulmadığını ya da bu haklara erişimi olmadığını söyleyebilir mi?
- Toplumdaki eşitsizliklerle mücadele için atılması gereken öncelikli adımlar hangileridir?

Kolaylaştırıcılar için ipuçları

Etkinliği açık alanda yaptığınız takdirde, katılımcıların sizi duyabildiğinden emin olun, özellikle büyük bir grup ile çalışıyorsanız! Yardımcı kolaylaştırıcılar, okuduğunuz "durum ve olaylar"ı gruba tekrar ileterek size yardım edebilirler.

Baştaki hayal etme aşamasında, bazı katılımcılar rolünü canlandıracakları kişinin yaşamı hakkında çok az bilgiye sahip olduklarını söyleyebilirler. Bunun çok da önemli olmadığını, hayal güçlerini kullanmalarını ve ellerinden geldiğince iyi bir iş çıkarmaya çalışmalarını söyleyin.

Etkinliğin gücü katılımcılar arasında büyümekte olan mesafenin grup üzerinde yarattığı etkide yatar. Özellikle etkinliğin sonunda ileri doğru çok sık adım atanlarla hiç adım atmamışlar arasında büyük bir mesafe olacaktır. Etkiyi artırmak için, rolleri katılımcıların kendi yaşantılarıyla ilgili gerçeklerle uyumlu hale getirin. Bu durumda en az sayıda insanın ileriye doğru adım atmasını ("evet" demesini) sağlamış olduğunuzdan emin olun. Grubunuz çok büyük olduğu için yeni roller üretmeniz gerekiyorsa aynı durum gene geçerlidir.

Bilgilendirme ve değerlendirme bölümünde, katılımcıların canlandırdıkları karakter hakkında neler bildiklerini ele almak gerekir. Bu bilgiler kişisel deneyim yoluyla mı yoksa farklı bilgi kaynaklarından (haberler, kitaplar ya da fıkralar) mı edinilmiş? Karakterle ilgili zihinlerine yerleşmiş bilgi ve görüntülerin doğruluğundan ne kadar eminler? Bu yöntemle kalıpyargıların ve önyargıların nasıl ortaya çıktığını göstermiş olursunuz.

Bu etkinlik, katılımcıların farklı kuşak haklar (kişisel, siyasal ve sosyal, ekonomik ve kültürel haklar) arasındaki ilişkiyi algılamalarını, ayrıca bu haklara erişim konusunda fikir yürütmelerini sağlar. Yoksulluk ve sosyal dışlanma –örneğin sosyal dışlanma, mülteci ve sığınmacılar için de geçerli olmasına rağmen– sadece resmi haklarla ilişkili sorunlar değildir. Sorun, çoğunlukla bu haklara etkin erişim olmamasından kaynaklanır.

Çeşitlemeler

Birçok sorunu gündeme getirmenin ve katılımcıların konularla ilgili kavrayışını geliştirmenin bir yolu, ilk önce küçük gruplarda çalışma yapılması ardından da fikirlerin genel oturumda paylaşılmasıdır. Bu durumda yardımcı kolaylaştırıcılarla çalışmak neredeyse bir zorunluluk halini alır. Bu yöntemi roller açıklandıktan sonra bilgi edinme bölümünün ikinci kısmında küçük grup çalışması yaparak uygulayın. Katılımcılardan, yaşadıkları toplumda kimlerin daha az veya çok şansa ya da fırsata sahip olduğunu araştırmalarını isteyin. Bu tür eşitsizlikleri ortadan kaldırmak için ne tür önlemler alınabileceğini ve alınması gerektiğini sorun. Bir diğer alternatif, katılımcıların rollerinden birini ele alıp ne yapılabileceğini sormak olabilir, örneğin katılımcılara, toplumun ve hükümetin bu kişiye ilişkin ne gibi ödev ve sorumlulukları olduğunu sorabilirsiniz.

İzleme önerileri

Çalıştığınız sosyal ortamla ilgili olarak, belirli kültürel ya da toplumsal azınlıkları savunan grupların temsilcilerini grubunuzla söyleşi yapması için davet edebilirsiniz. Ne tür sorunlarla mücadele ettiklerini, sizin ve gençlerin bu gruba nasıl yardımcı olabileceğini sorabilirsiniz. Bu tarz bir yüzyüze görüşme aynı zamanda etkinlik esnasında ortaya çıkabilecek önyargı ya da kalıpyargıları ele alma ya da bunları gözden geçirme fırsatı yaratacaktır.

Grubunuz dünya genelinde eğitime aktarılan kaynaklardaki eşitsizlik ve bu sorunla ilgili alınan önlemler hakkında daha fazla bilgi sahibi olmak istiyorsa, sayfa 122'deki "Herkes için Eğitim?" etkinliğine göz atabilirsiniz.

Eylem fikirleri

İzleme kısmında ortaya atılan fikirden yola çıkın. Kültürel ve toplumsal azınlıklarla çalışan örgütler ya da gruplara sizin ve gençlerin nasıl yardımcı olabileceğiniz üzerine biraz daha kafa yorun. Ortaya çıkan fikirleri uygulamaya koyun.

Önemli gün

18 Aralık
Uluslararası Göçmenler Günü

BİLGİ MATERYALİ

Rol kartları

İşşiz ve bekâr bir annesin.	Bağlı olduğu parti şu anda hükümette olan siyasi bir partinin gençlik örgütünün başkanısın
Yerel banka şubesi müdürünün kızısın. Üniversitede ekonomi okuyorsun.	Fast food sektöründe işletmecilik yapan başarılı bir Çinli göçmenin oğlusun.
Dini bütün anne-babasıyla yaşayan Müslüman bir Arap kızısın.	Şu anda yaşadığın ülkenin Amerikan büyükelçisinin kızısın.
Orduda askersin. Zorunlu askerlik hizmetini yapıyorsun.	Başarılı bir ithalat-ihracat şirketinin sahibisin.
Tekerlekli sandalye ile hareket edebilen engelli genç bir adamsın.	Ayakkabı üreten bir fabrikadan emekli olmuş bir işçisin.
İlkokulu bitirememiş 17 yaşında bir Roman (Çingene) kızısın.	Eroin bağımlılığı olan genç bir sanatçının kız arkadaşısın.
HİV pozitif olan, orta yaşlı bir fahişesin.	22 yaşında bir lezbiyensin.
Yeni resmi dilini akıcı konuşamadığın bir ülkede işsiz bir öğretmensin.	Afrika kökenli bir foto modelsin.
24 yaşında, Afganistan'dan gelen bir mültecisin.	27 yaşında, evsiz bir adamsın.
Mali'den gelen kaçak bir göçmensin.	Dağların arasında çok uzak bir köyde yaşayan bir çiftçinin 19 yaşındaki oğlusun.

Durum ve olaylar

Aşağıdaki durumları sesli bir şekilde okuyun. Okuduğunuz her durumdan sonra, ileri doğru adım atmaları ve diğerlerine kıyasla nerede durduklarını anlamaları için katılımcılara kısa bir süre tanıyın.

- Hiçbir zaman ciddi bir maddi sıkıntıyla karşı karşıya kalmadın.
- Telefon hattı ve televizyonu olan nezih bir evin var.
- İçinde yaşadığın toplumda, dil, din ve kültürüne saygı gösterildiğini hissediyorsun.
- Toplumsal ve politik olaylarla ilgili fikrinin dikkate alındığını, görüşlerinin dinlendiğini hissediyorsun.
- İnsanlar çeşitli konularda sana danışıyorlar.
- Polis tarafından engellenme korkun yok.
- İhtiyacın olduğunda tavsiye ve yardım için kime başvuracağını biliyorsun.
- Kökeninden dolayı ayrımcılığa uğradığını hiçbir zaman hissetmedin.
- İhtiyaçların için yeterli düzeyde sosyal ve tıbbi güvenceye sahipsin.
- Yılda bir kez tatile çıkabiliyorsun.
- Arkadaşlarını evine akşam yemeği için davet edebiliyorsun.
- İlginç bir yaşantın var, geleceğin için olumlu düşünceler içindesin.
- Kendi tercih ettiğin bir dalda öğrenim görüp bu konuda ilerleyebileceğini düşünüyorsun.
- Tacize uğramaktan, sokakta ya da medya tarafından saldırıya uğramaktan korkmuyorsun.
- Genel ve yerel seçimlerde oy kullanabiliyorsun.
- En önemli dini bayramları akrabaların ve yakın arkadaşlarınla kutlayabiliyorsun.
- Yurtdışında bir seminere katılabiliyorsun.
- Haftada en az bir kez sinema ya da tiyatroya gidebiliyorsun.
- Çocuklarının geleceğinden endişe duymuyorsun.
- Ayda en az bir kez yeni giysiler alabiliyorsun.
- Tercih ettiğin birine aşık olabiliyorsun.
- Yaşadığın toplum içinde beceri ve yeteneklerinin takdir edildiğini ve saygı gördüğünü düşünüyorsun.
- İnterneti kullanabiliyor, İnternetten faydalanabiliyorsun.

İnternetin etkisi

Her mükemmel teknoloji içinde siyasi ve toplumsal bir önyargı barındırır.

KONULAR

MEDYA

KÜRESELLEŞME

GEN. İNSAN HAKLARI

ZORLUK

DÜZEY 4

GRUP BÜYÜKLÜĞÜ

8-50

SÜRE

180 DAKİKA

Konular	Medya, Küreselleşme, Genel insan hakları
Zorluk	Düzey 4
Grup büyüklüğü	10-50
Süre	180 dakika
Genel bakış	Bu etkinlik hem küçük gruplar arasında hem de genel oturumda yapılacak tartışmayı içine alır. Aşağıdaki konular ele alınır: • İnternetin geleceği ve dijital bölünme (*digital divide*) • İnsan haklarını geliştirmek için İnterneti kullanmak
İlgili haklar	Herhangi
Amaçlar	• İnternetin taşıdığı anlamlar ve dünyada varolan bilgiye erişim hakkında bilinç artırmak • Hayalgücünü ve eleştirel düşünme becerilerini geliştirmek • İnsan haklarını korumaya yönelik çalışmak için adalet duygusu ve diğer insanlarla dayanışma becerilerini geliştirmek
Materyal	• Bilgi materyalleri • Her grup için büyük boy kâğıt ve markörler • Genel oturum ve küçük grup çalışması için uygun mekân
Hazırlık	• 1 nolu bilgi materyalini (“İnternetin gücünü tahmin etmek için altı seçenek”) iki kişiye bir tane düşecek şekilde çoğaltın. • 2, 3, 4, 5 ve 6 nolu bilgi materyallerini beş çalışma grubunun her üyesine birer kopya düşecek şekilde çoğaltın.

Yönerge

Bu etkinlik üç kısımdan oluşur: Bölüm 1, giriş (10 dakika), bölüm 2, İnternetin etkisinin tahmin edilmesi (60 dakika) ve bölüm 3, insan haklarını savunurken İnternetten nasıl faydalanılabilir (90 dakika).

Bölüm 1: Giriş (10 dakika)

1. Her katılımcının hayalgücü ve eleştirel düşünme becerileriyle, etkinliğe katkıda bulunacağını anlatarak giriş yapın. Grubun görevi, İnternet ve yeni bilgi teknolojilerinin yaşamımıza ve insan hakları çalışmalarına yönelik etkisini ölçmek.
2. Çalışmaya ısındırmak ve genel bir ön bilgi vermek için, gruba İnternet hakkında bazı temel bilgileri aktarın. Ardından katılımcılardan çiftler halinde İnternete ilişkin kendi deneyimlerini paylaşmalarını, İnternetin avantaj ve dezavantajlarını tartışmalarını isteyin. Bunun için on dakika ayırın.

Bölüm 2: İnternetin etkisinin tahmin edilmesi (60 dakika)

1. “İnternetin etkisini tahmin etmek için altı seçenek” başlıklı 1 no’lu bilgi materyalini dağıtın. Kararları uç noktalara çekebilmek için senaryoların aşırı uçtaki örnekleri içerdiğini açıklayın.

2. Her çiftin gerçekleşme olasılığı en yüksek ve en düşük olan senaryoya karar vermesini isteyin. Bunun için 15 dakika süre verin.
3. Katılımcılardan genel oturuma katılıp geri bildirimlerini vermelerini isteyin. Aşağıdaki tartışma konularını toparlamaya çalışın:
   - Gerçekleşmesi en muhtemel senaryolar.
   - İnsan haklarının bilgi teknolojileri ile olan ilişkisi (örneğin ifade özgürlüğü konusu).
   - Dijital bölünme.
4. Bir ya da iki katılımcıdan temel görüşleri yazı tahtasına not almasını isteyin.

Bölüm 3: İnsan haklarını savunurken İnternetten nasıl faydalanılabilir (90 dakika).

1. Katılımcıları A'dan E'ye beş gruba ayırın. Bilgi materyalini dağıtın. A grubundaki her katılımcıda "A grubu için bilgi materyali, 'Geleceğe İlişkin Senaryolar: Kötümser görüş'." B grubundaki her katılımcıda ise "B grubu için bilgi materyali, 'Geleceğe İlişkin Senaryolar: İyimser görüş'" olmalıdır.
2. Bilgi materyalini okumaları ve gruplar halinde birbirleriyle genel görüşlerini paylaşmaları için 20 dakika süre ayırın.
3. Okudukları bilgileri birinci bölümde İnternetin etkisi üzerine yapılan tartışmanın sonuçlarıyla ilişkilendirerek düşünmeleri gerektiğini söyleyin. Çalışmanın bu bölümünde, etkinliğin bir sonraki aşaması için gerekli bilgiler sunulacağından dolayı özellikle dikkatli olmalarını isteyin.
4. Katılımcıları beşer kişilik yeni gruplara ayırın. Bir kişi bir önceki A grubundan, bir kişi B grubundan, bir kişi C'den, gibi.
5. Yeni grupların ödevi insan haklarının geliştirilmesi ve savunmasında İnternetin en önemli üç avantajının ne olduğuna karar vermek.
6. İlk önce bir bilgi aktarma turuyla çalışmaya başlamalarını önerin. STK çalışmaları hakkında bilgi sahibi olan C, D ve E grubundaki kişilerle başlansın, A ve B grubundakilerle de bitirilsin. Bu sayede insan hakları savunusunda İnternetin nasıl kullanıldığını tanımlamak ve bu konuda anlaşmaya varmak için daha uygun bir ortam yaratılmış olacaktır.
7. Kapanış oturumunda çıkan sonuçları yazı tahtasında sunmak için her gruptan bir sözcü seçilmeli. Bu aşama için 35 dakika süre ayırın.
8. Katılımcıları çalışmalarının sonuçlarını diğerleriyle paylaşmak üzere genel oturuma davet edin.

Bilgilendirme ve değerlendirme

Etkinliği genel olarak gözden geçirin, gruptaki bireylerin katılım düzeyi üzerinde durun. Ardından etkinlik sayesinde neler öğrenildiğini tartışın.

- Katılımcılar İnternet hakkında ne biliyorlar? İnterneti ne sıklıkta kullanıyorlar? Hangi amaçla kullanıyorlar?
- Katılımcılar arasında dijital bölünme var mı? Bunun, insanların etkinliğe katılma kapasitesine bir etkisi oldu mu? Bazı katılımcılar, katkı sağlama konusunda kendilerini yetersiz gördükleri için dışlanmış hissetti mi?
- Bazı katılımcılar deneyim yetersizliğini grup çalışmasının önünde bir engel olarak algılamış olabilir mi?
- Grup üyelerinin her birinin bir konuyla ilgili farklı deneyim ve yaklaşıma sahip olması grup çalışması için nasıl bir avantaj sağladı?
- İnsan hakları STK'larının çalışmaları hakkında katılımcıların öğrendiği en ilgi çekici şeyler neydi? Bir sürprizle karşılaştılar mı?

• İnternet, birbiriyle bağlantı içindeki bilgisayarların oluşturduğu dünya çapındaki bir iletişim ağıdır.
• İnternete dünya genelinde 150 milyondan fazla insanın erişimi vardır.
• İnternet kullanıcılarının % 90'ı Kuzey Amerika, Avrupa, Japonya ve Avustralya'da yaşamaktadır.
• İnsanlar, yeni bilgi teknolojilerine erişimde eşitsizlik anlamına gelen dijital bölünme üzerine kafa yormaktadır.
• İnternet, kullanıcılara on-line bilgi yayınlama ve bilgiye on-line ulaşma fırsatı verir, kullanıcıların birbiriyle elektronik posta (e-posta), mesaj grupları, haber grupları ve chat odaları aracılığıyla doğrudan iletişim kurmasına olanak verir.

- İnternetin insan haklarını korumak için kullanılmasının sağladığı avantajlar, dezavantajlarına nazaran daha mı fazladır?
- Dezavantajlarla başetmek için ne yapılması gerekiyor?

Kolaylaştırıcılar için ipuçları

Katılımcıların etkinlikten önce İnternete ne kadar aşina olduklarını anlamaya çalışın, böylelikle düzeyi ve genel yaklaşımı tartmış olursunuz.

Bilgilendirme bölümünde, yeni bilgi teknolojilerine erişimle ilgili hem küresel hem de yerel konulara bakmak iyi bir fikir olabilir. Bu sayede İnternete erişimde sorun yaşayan ya da erişimi olmayanlar da düşüncelerini dile getirebilir, seslerini duyurabilirler. Grupta dijital bölünmeye ilişkin soruların amacı ve farklı deneyimlere sahip kişilerle çalışmanın avantajı karar alma esnasında katılımcıların farklı sorunları değerlendirmelerini sağlamaktır.

Çeşitlemeler

Uzlaşmaya varma alıştırması ekleyerek etkinliği zenginleştirebilirsiniz. Yöntem şöyledir:

1. Bölüm 2'de çiftlerin karar aldığı 2. adımdan sonra, her çiftten başka bir çiftle biraraya gelerek, dört kişilik gruplar halinde tercih yapmalarını isteyin. Bu tercihlerini karşılaştırarak hangi senaryonun daha yüksek veya düşük olasılıkla gerçekleşebileceği konusunda tartışmalarını isteyin. Dörtlü gruplardan, yüksek olasılıkla gerçekleşeceğine inandıkları senaryoya, insan hakları sorunlarıyla ilgili birkaç cümle eklemelerini isteyin (örneğin, ifade özgürlüğüne ilişkin). Yazdıkları cümleler bir sonraki aşamaya geçmeden önce, hızlıca uzlaşmaya varan grupların seçmiş oldukları senaryo üzerinde düşünmeye devam etmelerini ve senaryoyu daha fazla sahiplenmelerini teşvik etmeli (15 dakika).
2. Şimdi, dört kişilik her grubun başka bir grupla biraraya gelmesini ve sekizli gruplar halinde tercihlerini karşılaştırmalarını, ardından hangi senaryonun daha yüksek ve düşük olasılıkla gerçekleşeceğine dair tartışmalarını isteyin. Her gruptan bir sözcü belirlemesini isteyin (15 dakika). Ardından etkinliğe Bölüm 2, 3. adımla, yani grupların vardığı sonucu genel oturumda sunmalarıyla devam edin.
3. Genel oturumda katılımcıların insan haklarına ilişkin ekledikleri cümleleri okumalarını ve neden bu cümleleri seçtiklerini açıklamalarını isteyin. Sözcüler dahil olmak üzere tüm katılımcıları şunlar üzerinde düşünmeye yönlendirin:
   - farklı gruplar tarafından yapılan tercihler arasındaki fark ve benzerlikler,
   - belirli bir seçeneği tercih etmeye iten sebepler,
   - İnternete ilişkin insan hakları konuları,
   - tercih ettikleri senaryonun uygulamadaki sonuçları.
4. Katılımcılardan nasıl çalıştıklarını da düşünmelerini isteyin.
   - Çeşitli pazarlıklar esnasında katılımcılar fikir değiştirdi mi?
   - Geniş gruplarla çalışmak daha mı zordu?
   - İnternete ilişkin deneyimi olanlar mı yoksa olmayanlar mı başı çekti?
   - Katılımcılar, İnternet konusundaki yetkinliklerinden bağımsız olarak kendilerini ifade edebildi mi?

İzleme önerileri

Katılımcıları "STK Profili" bilgi materyalinde yeralan İnternet sitelerini ziyaret etmeye teşvik edin. Böylece aşağıdaki konuları ele alan bir proje üzerine düşünebilirler:

(a) Yaşadıkları yörede insan haklarına ilişkin farkındalık yaratmak için İnterneti kullanmak
(b) İnterneti insan haklarının geliştirilmesinde kullanmak için yeni yöntemler geliştirebilirler
(c) Kendi İnternet sitelerini kurarak farklı gençlik gruplarıyla bağlantı kurabilirler.

Katılımcılar İnternetin insan haklarının geliştirilmesi için kullanılmasına ilişkin bir örneği ele almak isterlerse, sayfa 250'deki "Yarın geldiğinde" etkinliğini düzenleyebilirler. Yaşama hakkı ile ilgili bu etkinlik, ölüm cezasına çarptırılmış bir mahkum tarafından geliştirilmiş olan İnternet sitesindeki materyallerden faydalanmaktadır.

Eylem fikirleri

Etkinlikte geliştirilen fikirleri ele alarak bunları izleyin ya da "STK Profili" bilgi materyalindeki İnternet sitelerinde sunulan yüzlerce eylemden birine katılın.

Ek bilgi

UNDP'nin 2001 yılı "İnsani Gelişme Raporu" dijital bölünmeye yer vermektedir. Rapora *www.undp.org* adresinden ulaşılabilir.

Önemli gün

17 Mayıs
Dünya
Telekomünikasyon Günü

BİLGİ MATERYALİ

İnternetin etkisini tahmin etmek için altı seçenek

1. DÜNYA DAHA GÜZEL BİR YER OLACAK! 2010 yılına kadar, dünya üzerinde yaşayan insanların tamamının İnternet bağlantısı olacak. İnternet sayesinde mağazalar, ofisler ve iş seyahatleri tamamen gereksiz hale gelecek. Bu sayede o kadar çok para tasarrufu yapılacak ki, her şey bedava olacak! Savaşlar sona erecek! Herkes mutlu olacak!
2. DÜNYA DAHA KÖTÜ BİR YER OLACAK. 2010 yılına kadar Batı'da yaşayan insanların tamamının İnternet bağlantısı olacak, fakat gelişmiş kapitalist toplum dışında kalan, nüfusu durmadan büyüyen milyarlarca insan, yoksulluk içinde yaşamaya devam edecek. Ortaya çıkan istikrarsızlık bir dünya savaşına neden olacak, ya da en sonunda biri nükleer bombanın İnternette yayınlanan tarifini kullanacak. Tüm insanlar ölecek.
3. İNSANLAR İNTERNETİN YÖNETİMİNİ ÜSTLENECEK. 2010 yılına kadar İnternet trafiği o kadar yoğunlaşacak ki hükümet kontrolü imkânsız hale gelecek. Kendi kendini yöneten ufak toplumlar oluşacak ve bu toplumlar hep birlikte "sanal köylerde" yaşamaya başlayacak. Tüm insanlar özgür olacak.
4. HÜKÜMET İNTERNETİN YÖNETİMİNİ ÜSTLENECEK. Orwell'in "1984"te tahmin yürüttüğü gibi, 2010 yılına kadar Büyük Birader sizleri gerçekten izliyor olacak. Tüm e-postalarınız, tüm banka bilgileriniz, kişisel tüm plan ve programlarınız ve yaptığınız alışverişler –her şeyin kaydı tutulacak ve incelenecek. İnternet bağlantısı olan bilgisayarlardaki kameralar vasıtasıyla günde 24 saat boyunca izleneceksiniz. Totaliter rejimler dünyanın her yerinde hüküm sürecek. Tüm insanlar baskı altında yaşayacak.
5. İNTERNET GEÇİCİ BİR HEVES. 2010 yılına kadar, sanal alemin yeniliği ortadan kalkacak. Herkes eskiden nasıl çalışıyorsa, o şekilde iş yapmaya devam edecek. İfade özgürlüğü için yeni bir mücadele alanı olarak bilgi teknolojileri üzerine tartışma yapmak gereksiz olacak. Sanal alemi görmezden gelmek paradan tasarruf etmenizi sağlayacak –sanal alem yok olacak.
6. İNTERNET KALICI OLACAK. 2010 yılına kadar, dünya üzerindeki tüm insanlar birbirleriyle bağlantı içinde olacak. Bilgisayar monitörü vasıtasıyla toplumsallaşacak, oturma odanızı terketmeden tatile çıkacak, hiç karşılaşmadığınız binlerce insanla İnternet üzerinden tartışma yürüteceksiniz. İnternet her şeyin içine o kadar çok girecek ki, ekonomik kurtuluş için tek şansınız Net'e yatırım yapmak olacak ve tüm stratejinizi Net üzerinden belirlemek zorunda kalacaksınız.

Kaynak: "Human Rights and the Internet" (İnsan Hakları ve İnternet), S. Hicks, E. F. Halpin ve E. Hoskings (Der.), McMillan Press Ltd., Londra, 2000'den uyarlanmıştır.

Grup A. Gelecek senaryoları: Kötümser görüş

Neil Postman, "Teknolojik değişim üzerine beş düşünce" (*Five ideas about technological change*)

Birincisi, *teknoloji için her zaman bir bedel ödemek zorundayız*; teknoloji ne kadar büyükse, ödenecek bedel o derece büyük olacaktır.

İkincisi, *her zaman kazanan ve kaybedenler olacak*, kazananlar, kaybedenleri kazananın onlar olduğuna inandırmaya çalışacak.

Üçüncüsü, *her büyük teknolojinin içinde epistemolojik, siyasi ve toplumsal bir önyargı saklıdır*. Bu önyargı bazen avantajdır, bazen değildir. Yazılı basın sözel geleneği yok etti; telgraf mesafeyi yok etti, televizyon dünyayı yozlaştırdı; bilgisayar da belki toplumsal yaşantının kalitesini bozacak, vs.

Dördüncüsü, *teknolojik değişim bir katkı maddesi değildir; ekolojiktir*, bunun anlamı şudur, her şeyi değiştirir, bu yüzden Bill Gates'in ellerine teslim edilmeyecek kadar önemlidir.

Ve **beşincisi**, *teknoloji efsaneleşme eğilimindedir;* yani, her şey doğal düzenin bir parçası olarak algılanmaya başlamış, bu yüzden yaşamlarımızı gerektiğinden fazla kontrol eder hale gelmiştir.

(27 Mart 1998, Denver, Colorado'da düzenlenen "Yeni Teknolojiler ve İnsan: Yeni Binyılda inancın iletişimi" (The New Technologies and the Human Person: Communicating the Faith in the New Millennium) konferansında yapılan bir konuşmadan alınmıştır, www.new-tech.org/address10-en.htm).

Grup B. Geleceğe İlişkin Senaryolar: İyimser görüş

Sean Kidney, "Yurttaş hareketlerinin kolaylaştırıcısı olarak İnternet"

(*The Internet as a facilitator of citizen activity*)

Buna göre, İnternete ilgi duyanlar için senaryo bence iyimserdir. Herhangi bir temel dönüşüm ya da değişimde sözkonusu olduğu gibi, İnternet birçok fırsat yaratır, beraberinde kayıplar da getirir. Sonuç olarak, yazılı basında bazı kayıplara rastlayacağız. Bence bu, insanların bir etki yaratabilmesi için gerekli ortamı sunan bir devrimdir, çünkü insanlara söz sahibi ve bilgi sahibi olabilmeleri için gerekli imkânları sunuyor. Devrimlerde, haberler çoğunlukla kaybolur, ama İnternette böyle değildir.

İnternet için ümidim yurttaş hareketleri için kolaylaştırıcı olması ve değişik bir tür demokrasiye ulaştırması. Eğer, özellikle gelecek 10 yıl içinde sosyal bölünmenin ilerlemesine engel olursak ve bu sırada devrimin dünyanın kalan bölgelerine yetişmesi mümkün olursa, bu hareketin bizler için çok önemli olduğunu düşünüyorum. Bu devrimin geleceği şekillendirmesi için birlikte çalışmalıyız, sadece ulusal boyutta değil, aynı zamanda küresel boyutta.

Eğer *okuyabiliyorsanız*, bilgiye erişimdeki bir sonraki engel enformasyona ya da kütüphanedeki gibi okunabilir kaynaklara erişimdeki güçlük olacaktır. Kültürümüzde kütüphanenin nasıl bir devrim niteliği taşıdığını bir düşünün. İnternetin bizlere vaat ettiği tabii ki küresel bir kütüphanedir.

(NSW Editörler Derneği tarafından düzenlenen bir konuşmadan alınmıştır, 6 Nisan 1999, http://online.socialchange.net.au)

Grup C. STK profili: Uluslararası Af Örgütü (*www.amnesty.org*)

Uluslararası Af Örgütü, 1961 yılında kuruldu. Örgüt, tüm düşünce suçlularının özgür bırakılması; siyasi mahkumların adil ve ivedi bir biçimde yargılanması; ölüm cezası, işkence ve mahkumlara karşı diğer acımasız uygulamaların ortadan kaldırılması; siyasi cinayetlerin ve "ortadan kaybolma" vakalarının sona ermesi için; hükümetler ya da karşıt gruplar tarafından işlenen insan hakları ihlallerine karşı çıkılması için kampanyalar yürütür. Uluslararası Af Örgütü'nün 162 ülke ve bölgede yaklaşık bir milyon üye ve destekçisi vardır. Faaliyetler, halk gösterilerinden mektup yazmaya, insan hakları eğitiminden kaynak oluşturma amaçlı konserlere, bireysel düzeyde yapılan mahkeme başvurularından, küresel kampanyalara kadar uzanır.

Örgüt tarafsızdır ve herhangi bir hükümet, siyasi görüş ya da dini inançtan bağımsızdır. Uluslararası Af Örgütü, dünyanın dört bir yanındaki üyelerinden gelen aidat ve bağışlarla finanse edilir. Örgütün İnternet sitesinde bir kampanya kılavuzu ve bir adil yargılanma kılavuzu sunulmaktadır. İnternet sitesinde ayrıca, kampanyalara katılma, önemli haberleri cep telefonundan SMS yoluyla almak için kaydolma ve işkenceyi önlemek için posta kartları gönderme olanakları sunulmaktadır.

Uluslararası Af Örgütü'nün çalışmalarından örnekler

Yapılan bazı hatalar sonucu kamuoyundaki itibarının olumsuz etkilenmesi üzerine 1960'ların sonlarına doğru, Uluslararası Af Örgütü, örgüt çalışanlarının ancak kendi ülkelerinin dışındaki olaylar üzerine çalışabilme kuralını getirdi. Uluslararası Af Örgütü çalışmalarının büyük bölümü hâlâ gönüllüler tarafından yürütülüyor. Gönüllüler; aykırı görüşteki insanların haklarını, tutuklama, taciz, tehdit, fiziksel kötü muamele, işkence, "ortadan kaybolma" ya da siyasi cinayetlerle ihlal eden hükümetlere mektup yazıyorlar. Halk etkinliklerinde masa açıyor, düşünce suçluları ve insan haklarına ilişkin halka bilgi veriyor, gösteriler düzenliyor, basın bültenleri yayınlıyor, kilise, sinagog ya da camilerde mektup yazma grupları oluşturuyor ve aldıkları istihbaratı ve hayalgüçlerini sınırsız şekilde kullanarak çeşitli eylemlerde bulunuyor.

Uluslararası Af Örgütü mahkumların serbest bırakılmasından kendisine asla bir pay çıkarmıyor. Serbest bırakmalar, içinde ailelerin ve arkadaşların büyük risk alarak girişikleri eylemlerin de yeraldığı pek çok etken sonucunda gerçekleşebilir. Bununla birlikte, serbest bırakılan birçok tutuklu Uluslararası Af Örgütü'nün yürüttüğü tanıtım ve mektup kampanyalarının önemini vurgulamaktadır.

1977 yılında, Uluslararası Af Örgütü, çalışmaları sayesinde Nobel Barış Ödülü'ne layık görüldü. İHEB'nin 50. yılı çerçevesinde gerçekleştirilen "Ayağa Kalk İmza At" kampanyasında Bildirge'yi desteklemek için 13 milyon imza toplandı. 2001 yılında UAÖ İşkenceyi Durdur İnternet Sitesi 2001 yılında "e-posta'nın en başarılı kullanma yöntemi" seçilerek Devrim Ödülü'ne layık görüldü (*www.stoptorture.org*).

Grup D. STK profili: Derechos* İnsan Hakları (*www.derechos.org*)

Derechos İnsan Hakları 1995 yılında belki de ilk İnternet tabanlı insan hakları örgütü olarak kuruldu. Derechos, dünya üzerinde işlenen insan hakları ihlalleriyle mücadelede ve insan hakları örgütlerinin dünyaya seslerini duyurmasında İnternetin en etkin araç olma potansiyeline sahip olduğunu farkederek İspanya'daki kardeş kuruluş Equipo Nizkor ile yola çıktı. Derechos, Latin Amerika'daki ve dünyadaki diğer insan hakları örgütleri ile birlikte, kendi ülkelerinde insan haklarının durumuna ilişkin bilgileri doğru ve dakik bir şekilde yaymak ve yardım olanakları sunmak için çalışıyor. Örgüt, aynı zamanda çeşitli insan hakları mesaj listelerini düzenliyor, İnternet üzerinden bir insan hakları dergisi yayınlıyor, ortadan kaybolan kişilerin hatırlanması için çalışıyor ve adalet için çalışmalar yürütüyor. Örgütün İnternet sitesi, insan hakları örgütlerinin kapsamlı bir bağlantı listesini içermektedir.

Derechos'un çalışmalarından bir örnek

1998'de Javier Vildoza (21) Derechos web sitesinde aşağıdaki yazıya rastladı: "Vildoza, Jorge (takma ismi) 'Gaston', Teğmen, ast GT332 (...); halen kaçak, İngiltere'de yaşıyor; Cecilia Vinas'ın 1977 yılı Eylül ayı ortasında doğan oğlunu kaçırdığı zannediliyor". Javier, babası sandığı kişinin tanınmış bir insan hakları ihlalcisi olduğunu ve Arjantin'in diktatörlük döneminde kötü bir üne sahip olan Donanma Mekanik Okulu toplama kampından bir çocuk kaçırmış olduğunu ve bu tarihin de kendi doğum tarihine denk geldiğini öğrendi. Aslında kendisi Cecilia Vinas ve Hugo Reinaldo Penino'nun oğluydu ve daha sonra 60 ayrı işkence ve cinayet vakasıyla suçlanan Jorge Vildoza tarafından kaçırılmıştı. Javier Gonzalo Vildoza Grimaldo adıyla nüfus kaydı yapılmış ve Vildoza ve karısı tarafından tek çocukları olarak yetiştirilmiş, gerçek aile kökleri hakkında kendisine asla bilgi verilmemişti.

Derechos ve Ortadan Kaybolanlar Projesi web sitesinde 'sörf' yaparken, Javier gerçek anne-babasının kayıplar listesinde olduğunu ve büyükanne ve büyükbabasının onu 20 yılı aşkın bir süredir aradığını öğrendi. 1998 yılında, Javier onları buldu. Gerçekte kim olduğunu ve babasının neler yaptığını anlamasıyla Arjantin'de mahkemeye başvurarak DNA testi istedi. Sonuçlar şüpheleri ortadan kaldıracak nitelikteydi: Javier; Cecilia Vinas ve Hugo Reinaldo Penino'nun oğluydu. Javier, artık gerçek büyükanne ve büyükbabasıyla yaşıyor. Javier'in öyküsü on-line aktivizmin önceden tahmin edilemeyen ancak beklentilerin çok üzerinde gerçekleşen sonuçlarını gözler önüne seriyor. Ortadan Kaybolanlar Projesi tasarlanırken hedefi kayıp kişileri birer insan olarak anmak ve Latin Amerika'nın ve dünyanın farklı yerlerinde gerçekleşen kaybolma vakalarından sorumlu olanları kınamaktı. İnternet sitesinin kayıp çocuklardan birine, kendisiyle ilgili gerçeği öğrenmesinde yardımcı olacağı beklentiler arasında değildi.

(Michael Katz-Lacabe ve Margarita Lacabe, "Doing Human Rights Online: The Derechos' Cyberbirth" (İnsan Hakları'nın Online hale gelmesi: Derechos'un Sanal Doğumu), S. Hicks, E. F. Halpin and E. Hoskins (Der.), "Human Rights and the Internet" (İnsan Hakları ve İnternet) McMillan Press Ltd., Londra, 2000'den uyarlanmıştır)

(*) İspanyolca'da haklar anlamına gelir.

Grup E. STK profili: İnsan Hakları İzleme Örgütü (*www.hrw.org*)

İnsan Hakları İzleme Örgütü, bağımsız ve Sivil Toplum Kuruluşudur. Dünya çapında bireyler ve vakıflar tarafından yapılan katkılarla desteklenmektedir. Örgüt, 1978 yılında Helsinki İzleme Örgütü (şu anda İnsan Hakları İzleme Örgütü/Helsinki) olarak kuruldu. Örgüt; Moskova, Varşova ve Prag'da, hükümetlerin insan haklarının kilometre taşı olarak değerlendirilen Helsinki anlaşmalarında yer alan hükümlere ne ölçüde uyduğunu takip etmek için, zor şartlar altında çalışan yerel grupların çağrısına yanıt vermek amacıyla kuruldu. Örgüt, doğrudan veya dolaylı olarak hükümetler tarafından sağlanan hiçbir kaynağı kabul etmemektedir. İnsan Hakları İzleme Örgütü, bir dizi insan hakları ihlalini durdurmak için çalışır. Bu ihlaller arasında ölüm cezası; işkence; keyfi alıkoyma; ifade, örgütlenme, toplanma ve din özgürlüğünü kısıtlama; hukuki süreç ihlalleri ve ırk, cinsiyet, etnik ve din temelli ayrımcılıklar yer alır.

İnsan Hakları İzleme Örgütü, ihlalci bir hükümeti kendi yurttaşları ve uluslararası toplumun gözünde küçük düşürmek amacıyla kamuoyuna yönelik duyurular yapar. Örgüt aynı zamanda, insan haklarını sistematik olarak ihlal eden devletlere sağlanan askeri, ekonomik ve diplomatik yardımın geri çekilmesi için çaba gösterir.

İnsan Hakları İzleme Örgütü çalışmalarına üç örnek:

Uluslararası Ceza Mahkemesi: İnsan Hakları İzleme Örgütü, –suç nerede işlenirse işlensin– en ciddi insan hakları suçları davalarına bakan kalıcı bir mahkeme olan Uluslararası Ceza Mahkemesi (UCM)'nin kurulmasında ön saflarda yeraldı. Dünya çapındaki kamuoyu baskısı ve hükümetler ve sivil toplum gruplarıyla yürütülen savunuculuk girişimleri sonucunda 114 hükümet UCM'yi kurma anlaşmasını kabul etti, 21 hükümet de anlaşmayı onayladı..

Çeçenistan: İnsan Hakları İzleme Örgütü, Rusya saldırıları boyunca Çeçenistan sınırında yerleşik tek uluslararası insan hakları grubu oldu. Örgütün bölgeyle ilgili aktardığı bilgiler, Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Komisyonu'nun, Rusya'nın Çeçenistan'daki uygulamalarını kınayan bir karar almasını sağladı. Bu karar, komisyonun BM Güvenlik Konseyi'nin daimi üyelerinden birini kınaması bakımından bir ilk niteliği taşıyor.

Kosova: İnsan Hakları İzleme Örgütü Kosova'da önemli bir araştırma operasyonu başlattı. Bu çalışma NATO bombardımanından önce başladı. Örgütün Kosova ile ilgili kitap kalınlığındaki raporu ilk olarak 1990 yılında yayınlandı. Örgüt, ardından 1990'lar boyunca gerçekleşen olayları çok yakın bir şekilde takip etti. 1998'in sonu ve 1999'ın başlarında örgütün bir dizi katliamla ilgili yürüttüğü saha araştırması dünya çapında büyük ilgi gördü.

Dil engeli

Şu soruları yanıtlar mısın? Sığınma başvurun kabul edilir mi?

KONULAR

AYIRIMCILIK

İNSAN GÜVENLİĞİ

EĞİTİM

ZORLUK

DÜZEY 2

GRUP BÜYÜKLÜĞÜ

HERHANGİ

SÜRE

30 DAKİKA

Konular	Ayrımcılık ve Yabancı düşmanlığı, İnsan güvenliği, Eğitim
Zorluk	Düzey 2
Grup büyüklüğü	Herhangi
Süre	30 dakika
Genel bakış	Bu etkinlik mültecilerin sığınma başvurusu yaparken karşılaştıkları zorlukları ele alan bir simülasyondur. Gündeme gelen konular şöyledir: • Mültecilerin yaşamak zorunda kaldıkları hayal kırıklığı ve duygusal çöküntü • Dil engelinin aşılması • Başvuru sürecinde yaşanan ayrımcılık
İlgili haklar	• Sığınma talebi ve sığınma hakkı • Etnik köken ya da geldiği ülkeye göre ayrımcılığa maruz kalmama hakkı
Amaçlar	• Sığınma başvurusu esnasında göç konusunda çalışan kurumlar tarafından yapılan ayrımcılığa ilişkin farkındalığı artırmak • Dil ve kültürlerarası eğitimin önemini gözler önüne sermek • Sığınma talebiyle başvuru yaptıkları sırada mültecilerin yaşadığı hayal kırıklığını anlayabilmek için empati geliştirmek
Materyal	• "Sığınma başvurusu" bilgi materyalinden her katılımcı için birer tane çoğaltın • Her katılımcıya birer tükenmez kalem
Hazırlık	Odayı, masa başında çalışan bir bürokratı canlandırabileceğiniz resmi ortamı yaratacak şekilde düzenleyin.

Yönerge

1. Katılımcıların odaya girmesine izin verin, fakat ne bir selam verin ne de varlıklarının farkında olduğunuzu hissettirin. Ne olacağına dair hiçbir şey anlatmayın.
2. Planlanmış başlama saatinden sonra birkaç dakika bekleyin, ardından "Sığınma başvurusu" formlarını ve tükenmez kalemleri her katılımcıya bir tane düşecek şekilde dağıtın.
3. Formu doldurmak için sadece beş dakikaları olduğunu söyleyin, başka hiçbir açıklama yapmayın. Gelen soruları ve itirazları duymazlıktan gelin. Eğer iletişime geçmek zorunda hissediyorsanız, başka bir dilde (ya da uydurma bir dilde) konuşun, el kol hareketleri kullanın. İletişimi en alt düzeyde tutun. Mültecilerin yaşadığı sorunların sizi ilgilendirmediğini, işinizin sadece formları dağıtmak ve toplamak olduğunu söyleyin!
4. Geç gelenleri sert bir şekilde selamlayın (örneğin, "Geç geldiniz. Formu alın ve doldurun. Doldurmak için sadece birkaç dakikanız kaldı" deyin.)
5. Beş dakika sona erdiğinde gülümsemeden ya da kişisel bir iletişim kurmadan formları toplayın.

6. Doldurulmuş formlarda yer alan isimlerden birini çağırın ve o kişinin öne çıkmasını isteyin. Forma bakıp formu nasıl doldurduğuna dair uydurma bir şey söyleyin, örneğin, "8. soruyu cevaplamamışsınız" ya da "Görüyorum ki 6. soruya 'hayır' yanıtı vermişsiniz. Sığınma talebiniz reddedildi." Kişinin ayrılmasını isteyin. Tartışmaya girmeyin. Bir sonraki kişiye öne çıkması için seslenin.
7. Süreci tekrar edin. Tüm başvuruları almak gerekmiyor, sadece katılımcıların ne olup bittiğini anlamalarını sağlayacak şekilde rolünüzü devam ettirin.
8. Rolünüzü sona erdirin ve katılımcıları yaşananları tartışmaya davet edin.

Bilgilendirme ve değerlendirme

Etkinlik sürecinde katılımcılara neler hissettiklerini sorun. Ardından olup bitenleri ve katılımcıların neler öğrendiğini tartışmaya geçin.

- Katılımcılar, anlamadıkları bir formu doldururken neler hissetti?
- Simülasyon, bir sığınmacının deneyimini gerçekçi bir şekilde aktarıyor muydu?
- Ülkenize sığınmak için başvuru yapanların adil bir muameleye tabi tutulduklarını düşünüyor musunuz? Neden?
- Bir kişinin sığınma başvurusunun reddedilmesi sizce ne gibi sonuçlar doğurur?
- Katılımcılar, dilini bilmedikleri bir yetkili, mesela bir emniyet görevlisi ya da bilet kontrolörü ile karşı karşıya kalmışlar mı? Neler hissetmişler?

Kolaylaştırıcılar için ipuçları

Gerçekleştirilmesi oldukça kolay bir etkinliktir: Sizden beklenen şey rolünüzü "güçlü" bir şekilde canlandırmanız, ciddi, katı ve bürokratik olmanız. Mültecilerin içinde bulunduğu kötü durum umurunuzda değil; siz işinizi yapmak için buradasınız! Asıl önemli nokta insanların büyük bölümünün ülkelerinde mültecileri istemediği. Göçmen bürosu memurları verilen talimat üzerine mültecileri yoğun bir elemeden geçiriyor; sadece kimlik belgeleri olan ve başvuru formunu doğru bir şekilde dolduranları içeri alıyorlar. Mülteciler çoğunlukla gittikleri ülkenin diline vakıf değiller, bu yüzden başvuru formunu doldurmakta güçlük çekiyorlar. Bunun yanında, oldukça üzgün ve duygusal bir durumdalar. Neler olup bittiğini anlamaları çok zor çünkü başvuruları sürekli olarak reddediliyor ve bunun gerekçelerini anlayamıyorlar.

İzleme önerileri

Mültecilerin bir ülkeye kabulü ya da reddi çerçevesinde sunulan iddiaları incelemek isterseniz sayfa 98'deki "İçeri girebilir miyim?" etkinliğini düzenleyebilirsiniz.

Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği'nin web sayfasında mültecilerle ilgili yürütülen etkinlikler hakkında daha fazla bilgiye ulaşabilirsiniz: ***www.unhcr.ch***.

Eylem fikirleri

Çalışma grubu olarak, işinin zorlukları hakkında bilgi vermesi için bir göçmen bürosu memurunu davet edebilirsiniz veya bir göçmen bürosuna ziyaret düzenleyerek sığınma başvurusu işlemlerini yerinde inceleyebilirsiniz. Grup üyeleri, sığınmacılar ve göçmen bürosu memurlarıyla görüşme yaparak, yöntemde adaletsiz veya düzensiz buldukları noktaları gündeme getirebilirler.

Önemli günler

26 Haziran
BM Şartı Günü

21 Şubat
Uluslararası Anadil Günü

Elde edilen bulgular, mültecilerle ilgili yürütülen bilinç artırma kampanyalarında ya da göçmen bürosu ya da BMMYK gibi örgütlere sunmak üzere kullanılabilir.

Ek bilgi

Mültecilerle ilgili bilgi ve verilere sayfa 98'deki "İçeri girebilir miyim?" etkinliğinin ek bilgi kısmından ulaşılabilir.

Not: Bu etkinlik; *Donahue, D., Flowers, N., The Uprooted, Hunter House Publishers, 1995* kaynağından uyarlanmıştır.

Mülteci ya da sığınmacı: Aradaki fark ve benzerlikler nelerdir?

"Sığınmacı" ve "mülteci" terimleri arasında çoğunlukla fark gözetilmez. Mülteci terimi sığınma arayışı içinde olan ya da sığınma olanağına kavuşmuş kişi için kullanılır. "Mülteci" ve "sığınmacı" terimleri kanunen birbirinden ayrıdır ve farklı sonuçlar doğurur.

Sığınmacı, mülteci olarak kabul edilmeyi bekleyen kişidir, aynı zamanda başvurusu değerlendirme aşamasında olan kişidir. Sığınma prosedürü esnasında göçmen büroları sığınmacının durumunun mülteci tanımlamasına girip girmediğini ve tüm mültecilik ölçütlerine uyup uymadığını belirler. Örneğin, sığınmacı, inandırıcı bir zulme uğrama tehlikesi içinde olduğunu ve ciddi bir suç (siyasi olmayan), insanlık suçu ya da savaş suçu işlemediğini kanıtlamak zorundadır. Sığınmacılar, başvurularının adil bir şekilde değerlendirilmesi hakkına ve başvuru gözden geçirilene kadar sığınmanın talep edildiği ülkede kalma hakkına sahiptir.

Mülteci, "önceden" sığınmacı olan kişidir, bunun anlamı şudur; mülteci başvurusu kabul edilmiş kişidir. Mültecilik statüsüyle bağlantılı bir takım haklar mevcuttur, örneğin, yaşamını ya da durumunu tehlike içine sokacak ülkeye geri gönderilmeme hakkı, ayrımcılığa maruz kalmama hakkı ve sığınma hakkının verildiği ülkenin hükümeti tarafından temel ihtiyaç yardımı alma hakkı.

Son elli yıl içinde, milyonlarca insan dünya üzerindeki pek çok ülkede sığınma hakkına kavuştu. Dünya genelinde halen yaklaşık 1,2 milyon sığınma başvurusu bekletilmektedir.

BİLGİ MATERYALİ

Sığınma başvuru formu

1. Családi és utónév
2. Дата і месца нараджэння
3. Viimeisin osoite
4. Անձնագրի համարը
5. Επάγγελμα ή κύρια απασχόληση
6. Başvuran kişiye eşlik eden refakatçi veya yakınlarının isimleri
7. Meio e local de entrada no país
8. Ghaliex titlob ghall-azilju?
9. Свидетельство преследований, на основании которых составлено заявление
10. Avez-vous présenté une demande d'asyle auparavant? Veuillez donner des détails sur les pays, les dates et les motifs.
11. Dali imate rodnini ili poznanici vo ovaa zemja? Ako imate, navedete gi iminjata i adresite.
12. ما هي اللغات التي تتكلمها وما هي مستوى ثقافتك

Servet ve iktidar kapışması

Yaşamları boyunca bazı insanlar düşleri için mücadele eder, bazıları ise servet ve iktidar için.

Konular Yoksulluk, İnsan güvenliği, Küreselleşme

Zorluk Düzey 3

Grup büyüklüğü 8-25

Süre 90 dakika

Genel bakış Bu etkinlik servet ve iktidar için verilen mücadele ve dünya üzerindeki eşitsizlikler üzerine yapılan bir simülasyon etkinliğidir. Ele alınan konular şöyledir:
- Servet dağılımındaki eşitsizlik
- İktidar dengesizliği ve getirdiği sonuçlar
- Yoksulluk kaynaklı adaletsizlik

İlgili haklar
- İnsan onuru ve haklar bakımından eşitlik
- Eğitim hakkı
- Sağlık, gıda ve barınma hakkı

Amaçlar
- Servet ve iktidarın eşitsiz bir şekilde dağılımıyla sonuçlanan adaletsizlik durumuna ilişkin anlayış geliştirmek
- Yoksulluğun sebep ve sonuçları üzerine eleştirel düşünmek
- İnsan onuru ve adalet duygusunu kavramak ve geliştirmek

Materyal
- 120 madeni para
- 3-4 çift çorap
- 2 adet büyük boy kâğıt ve markörler
- Kâğıt ve tükenmez kalemler
- Geniş bir mekân

Hazırlık
- Etkinliğin bütününü kavramak üzere açıklamaları okuyun. Simülasyon üç bölümden oluşur: Bölüm 1, Kapışma (10 dakika); bölüm 2, Bağışlar (10 dakika); bölüm 3, Ekonomik Adalet Ortamı (40 dakika). Ardından tartışmalar yapılır.
- 20 madeni parayı alıp bir kenara ayırın
- Göçmen rolünü canlandıracak üç kişi seçin
- Oyuncuların servetlerini kaydetmek üzere bir duvar tablosu hazırlayın (çizime bakın)
- "Onurlu Bağışçılar" isimli bir tablo hazırlayın

KONULAR

YOKSULLUK

İNSAN GÜVENLİĞİ

KÜRESELLEŞME

ZORLUK

DÜZEY 3

GRUP BÜYÜKLÜĞÜ

8-25

SÜRE

90 DAKİKA

Yönerge

Bunun bir simülasyon etkinliği olduğunu anlatın. Katılımcılar dünya üzerindeki mevcut tüm servet ve iktidarı kendi aralarında paylaşacaklar.

Servet tablosu

Büyük Servet ve İktidar (6 ya da daha fazla madeni para)	Orta düzeyde Servet ve İktidar (3 ve 5 madeni para arasında)	Küçük Servet ve İktidar (2 ya da daha az madeni para)

Küresel bölünme

Gelişmekte olan ülkelerde 10 çocuktan biri beş yaşından önce ölmektedir. Amerika Birleşik Devletleri'nde ise 165 çocuktan biri beş yaşından önce ölmektedir.

Gelişmekte olan ülkelerde, 1998 yılında 625 milyon çocuktan 130 milyonu okul çağı geldiği halde ilkokula gitmedi. Bunlardan 73 milyonu kız çocuğudur (UNICEF).

Dünyanın en varlıklı insanlarının beşte biri tüm mal ve hizmetlerin yüzde 86'sını tüketirken, en fakir beşte bir ise sadece yüzde birlik bir tüketim yapıyor.

Bölüm 1: Kapışma (10 dakika)

1. Oyunun amacının mümkün olduğunca fazla sayıda madeni para bulmak olduğunu anlatın. Sadece bir kural var: Hiçbir katılımcı grubun başka bir üyesine hiçbir zaman dokunamaz (bunun için bir ceza önerebilirsniz, örneğin, bir madeni para ödemek gibi).
2. "Göçmenler"i canlandıranların dışındaki herkesin yere bir daire etrafında oturmalarını isteyin (ki böylelikle oyunu oynamak için yeterli büyüklükte alan olsun).
3. Ayrılmış yirmi madeni parayı alıp bunları herhangi dört ya da beş katılımcı arasında paylaştırın.
4. Farklı dört katılımcıya ise birer çift çorap verin. Çorapları ellerine geçirmelerini ve oyun boyunca böyle kalmalarını isteyin. Madeni paraların ve çorapların dağıtımıyla ilgili tartışmayı bilgilendirme ve değerlendirme bölümüne erteleyin.
5. 100 adet madeni parayı dairenin ortasına düzgün bir şekilde dağıtın.
6. "BAŞLA" komutuyla birlikte katılımcılar mümkün olduğunca fazla sayıda madeni para toplamaya çalışmalılar. Bunun iki dakikadan fazla süreyi almayacağı tahmin edilmektedir!
7. Madeni paraların tamamı toplandıktan sonra katılımcılardan servetlerini grubun tamamına bildirmelerini isteyin. Servet tablosuna herbir katılımcının ismini ve elindeki madeni para adedini yazın.
8. Gruba, toplanan madeni paranın servetlerini ve dünya üzerinde sahip oldukları iktidarı simgelediğini anlatın. Katılımcıların sahip olduğu varlık kendi ihtiyaçlarına (örneğin, temel eğitim, yeterli düzeyde gıda ve beslenme, yeterli düzeyde tıbbi bakım, uygun barınma şartları) ve isteklerine (örneğin, yüksek öğrenim, araba, bilgisayar, oyuncak, televizyon ve diğer lüks ürünler) yanıt verme kapasitesini etkileyecektir. Elde edilen servetin karşılıkları şöyledir:
   - altı ya da daha fazla madeni para: Katılımcı tüm temel "ihtiyaçlarını" ve "isteklerinin" çoğunu karşılama şansına sahip olacak
   - üç ve beş madeni para arasında: Katılımcı temel ihtiyaçlarını karşılayacak
   - iki ya da daha az madeni para: Katılımcı hastalık, eğitim yetersizliği, yetersiz beslenme ve uygunsuz barınma şartlarından dolayı yaşam mücadelesi vermekte zorlanacak.

Doğumda yaşam beklentisi 1995-2000

Yeni doğmuş bir bebeğin –doğduğu sırada geçerli ölüm oranı çocuğun yaşamı boyunca sabit kaldığı takdirde– yaşayacağı yıl sayısı.

UNDP Raporu 2001

Japonya	*80,5*
Norveç	*78,1*
Yunanistan	*78,0*
İrlanda	*76,1*
Çek Cumhuriyeti	*74,3*
Rusya Federasyonu	*66,1*
Maldivler	*65,4*
Güney Afrika	*56,7*
Ekvator Ginesi	*50,0*
Zimbabve	*42,9*
Zambiya	*40,5*
Sierra Leone	*37,3*

En yüksek doğumda yaşam beklentisi ile en düşüğü arasında 43,2 yıl fark bulunmaktadır!

Bölüm 2: Bağışlar (10 dakika)

1. Katılımcılara, dilerlerse başkalarına madeni para verebileceklerini söyleyin. Fakat, bunu yapmak zorunda değiller. Madeni paralarını paylaşmak isteyenler bağışçı olarak onurlandırılacak, isimleri "Onurlu bağışçılar" listesine yazılacak.
2. Dilerlerse madeni paralarını paylaşmak üzere katılımcılara 3-4 dakika süre verin.
3. Madeni para bağışında bulunan kişilerin isimlerini ve ne kadar bağışta bulunduklarını sorun. "Onurlu bağışçılar" listesine kaydedin.
4. Ardından madeni para alıp vermenin bir sonucu olarak kategori değiştiren herhangi bir kişi olup olmadığını sorun. Kaymaları tabloda oklarla kaydedin.

Bölüm 3: Ekonomik adalet ortamı (40 dakika)

1. Katılımcıları ellerindeki madeni para adedine göre üç gruba ayırın (büyük servet sahipleri, orta düzeyde servet sahipleri, küçük servet sahipleri)
2. "Göçmenler"in herbirini üç gruba dağıtın. Neden bir başka grup değil de bu gruba dahil olduklarına dair tepkilerini gözlemleyin. Yerleştirilmeyle ilgili tartışmayı oyun sona erdikten sonra yapılacak bilgilendirme bölümüne saklayın.
3. Tükenmez kalem ve kâğıtları dağıtın. Gruplara madeni paraların (dünya üzerindeki servetin) adil bölüşümü için bir plan hazırlamaları gerektiğini anlatın. Bu planın amacı farklı servet ve iktidar düzeyleri arasındaki uçurumu daraltmak. Gruplarca hazırlanan eylem planlarında şunlar anlatılacak:

- ne yapılması gerektiği (eğer yapılması gereken bir şey varsa),
- grubun neyi, neden yapmayı planladığı,
- planın neden adil olduğu.

4. Gruplara planlarını oluşturmaları için 10'ar dakikalık süre verin. Planın ayrıntılı bir tasarımını yapmak için uğraşmak yerine, yoksullukla mücadelede etkili olabilecek araçlardan bazılarını ortaya koymalarını söyleyin.
5. Grupların herbirinden bir sözcü belirleyerek içinde yeraldıkları grubun planını diğerlerine anlatmasını ve soruları yanıtlamasını isteyin. Önerilen planları büyük boy bir kâğıda liste halinde sıralayın.
6. Şimdi hangi planın seçileceğine dair bir oylama yapılacağını duyurun. Oyların dağılımı şu şekilde olacak:
   - "Büyük servet ve iktidar" sahibi grubun her üyesi – beş oy
   - "Orta düzeyde servet ve iktidar" sahibi grubun her üyesi – iki oy
   - "Küçük servet ve iktidar" sahibi grubun her üyesi – yarım oy
7. Katılımcılar oylama yapsın. Her plan için verilen oyları büyük boy bir kâğıdın üzerine kaydedin. Oylama sonuçlanınca, hangi planın uygulanacağını duyurun.
8. Planı uygulamaya başlayın, eğer gerekirse servetin bölüşümünü yeniden yapın.

Bilgilendirme ve değerlendirme

Etkinlik üzerine kısa bir değerlendirme ile başlayın, katılımcıların etkinlikten keyif alıp almadıklarını öğrenin. Ardından olup biteni ve katılımcıların öğrendikleri şeyleri tartışın. Tartışmayı geliştirmek üzere aşağıdaki soruları yöneltin:

- Katılımcılar madeni paraların sahiplenilmesi ve dağıtımıyla ilgili neler hissetti? Adil muamele gördüklerini düşünüyorlar mı?
- Katılımcılardan bazıları neden madeni paralarını başkalarına verdiler? Onurlandırılmak için mi? Yoksa kendilerini suçlu hissettiklerinden mi? Ya da bunun herhangi başka bir nedeni olabilir mi?
- İkinci bölümde madeni para alan katılımcılar neler hissetti? Minnettarlık mı? Yoksa kendilerine patronluk taslandığını mı?
- Peki ya çoraplı katılımcılar? Bunlar hangi insanları temsil ediyorlardı? Oyunun sonunda hangi gruba dahil oldular?
- Gruplara dağıtılan "göçmen" statüsündeki üç katılımcı neler yaptı? Adil muameleye tabi olduklarını düşündüler mi? Başlarına gelenler dünyadaki diğer insanların yaşadığı güçlüklerle benzer nitelikte mi? Bunlar nasıl insanlar? Geldiğimiz nokta sadece şansa mı dayalıdır?
- Adil bölüşüm için önerilen planlardaki farklar neydi? Planlar öneriyi getiren grubun servet düzeyini yansıtıyor muydu?
- Neden bazı insanlara daha fazla oy hakkı verildi? Bu durum, dünya üzerinde daha fazla ya da daha az güce sahip insanların durumunu doğru bir şekilde temsil etti mi?
- Servet ve iktidar seviyeleri arasındaki farklar insan haklarının ihlali anlamına mı gelir? Evet ise hangilerinin?
- Dünyada, ülkenizde ve toplumunuzdaki "zengin" ve "yoksullar" kimlerdir? Bu duruma nasıl gelmişlerdir?
- "Zenginler", "yoksullar"ın durumundan endişe duymalı mıdır? Neden? Güvenliğe ilişkin, ekonomik, ahlâki/dini ya da siyasi sebeplerden dolayı mı? "Zenginler" "yoksullar"a neden para ya da kaynak sağlamalıdır? Bu, yoksulluktan kaynaklanan sorunları çözmenin bir yöntemi midir?

Önemli gün

17 Ekim
Uluslararası Yoksulluğun Yok Edilmesi Günü

- "Yoksullar" durumlarını iyileştirmek için neler yapabilirler? "Yoksullar"ın, servet ve iktidar eşitsizliğiyle mücadele etmek üzere dünya çapında ve ülkenizde giriştikleri eylemler nelerdir?
- Sizce, dünya üzerindeki tüm servet ve iktidar yeniden bölüştürülmeli midir? Neden? Evet ise, bunun yapılabilmesi için neler önerirdiniz? Değişim önerinizin ilkeleri neler olmalıdır?
- İnsan hakları söylemi, servetin yeniden bölüşümünü desteklemek üzere kullanılabilir mi?

Kolaylaştırıcılar için ipuçları

Bu etkinliğin amacı katılımcıların dikkatini dünya üzerindeki servet ve iktidarın eşitsiz dağılımına çekmektir. Fakat varolan eşitsizliklerin pekiştirilmesi tehlikesi de sözkonusudur. Bu yüzden grubun sosyal ve ekonomik bileşimini dikkate alın ve tartışmayı buna göre geliştirin.

Katılımcıların oyunun havasına girmelerini sağlayın ki etkinliğe katılsınlar ve madeni paralar gerçekten de kendi servetleriymiş gibi "rol yapsınlar". Etkinlikten sonra ya da çay molasında madeni paralarını saklayabileceklerini, parayla içecek ve/veya bisküvi "satın" alabileceklerini söyleyin.

Gerçek hayatta, madeni paralarını verdikleri takdirde servetlerinin bir bölümünü ve servetin sunduğu ayrıcalıkları kaybedeceklerini vurgulayın.

Çorapları kullanmak için ortam çok sıcak ise, bazı oyuncuların diğerlerinden daha çok servet ve iktidara sahip olduğunu anlatmak üzere başka bir yöntem kullanın. Örneğin, bazı katılımcıların geride durup 15-30 saniye sonra oyuna katılmaları sağlanabilir. Ya da oyuncuların bir elleri arkalarına bağlanabilir. Örneğin oyuncu normalde solaksa sağ elini, normalde sağ elini kullanıyorsa sol elini kullanabilir.

Bilgilendirme ve değerlendirme bölümündeki sorular karmaşıktır, bu yüzden derinlemesine ve uzun süreli tartışma süreçlerini gerektirebilir. Süreniz kısıtlı veya grubunuz büyükse soruları küçük gruplara dağıtabilirsiniz. Gruplar "karışık" olabilir, yani hepsinde her bir servet düzeyinden kişiler bulunabilir. Farklı grupların genel oturumda biraraya gelerek birbirlerine geri bildirim vermelerini sağlayın, böylelikle herkesin soruların tamamını duyma ve üzerinde düşünme şansı olsun.

Not: Bu etkinlik; *"Economic and Social Justice: A Human Rights Perspective", Human Rights Resource Center, University of Minnesota, 1999* kaynağından uyarlanmıştır.

İzleme önerileri

Konuları daha derinlemesine tartışabilir ya da katılımcılardan bir rapor hazırlamalarını isteyebilirsiniz: Önerilen konu başlıkları şöyledir:

- Servet ve iktidar bir kişinin insan onuru ve insan haklarını nasıl etkiler?
- Servet ve iktidar sahibi olmaya ilişkin sorumluluklar var mıdır?

Grubunuz yoksulluk temasıyla devam etmek isterse, sayfa 145'teki "Yoksulluğun yıldız falı" etkinliği yoksulluğun sonuçlarını incelemelerini sağlayacaktır.

Eylem fikirleri

Toplumunuzdaki dezavantajlı kesim için çalışma yapan bir örgütle iletişime geçerek yerel düzeydeki ihtiyaçları tespit edebilirsiniz. Ardından yardımcı olmak amacıyla bir proje hazırlayarak devam edebilirsiniz.

Bazen basit bir "söylenti yayma" eylemi değişim yaratmak için yerinde bir adım olabilir. Katılımcıların anne-baba ve arkadaşlarıyla konuşurken servet dağılımındaki eşitsizlik meselesini gündeme getirmelerini teklif edebilirsiniz.

Yaşam ağı

İnsanlar çevrenin bir parçasıdır – ondan ayrı değil!

Konular	Çevre, Küreselleşme, Genel insan hakları
Zorluk	Düzey 2
Grup büyüklüğü	10+
Süre	30 dakika
Genel bakış	Katılımcılar bu etkinlikte küresel bir besin ağına ilişkin bağlantılarla ilgili bir beyin fırtınası çalışması yapar. Ele alınan konular şunlardır: • Canlı ve cansız varlıkların karşılıklı bağımlılık ilişkisi • İnsan faaliyetlerinin çevre üzerindeki kaçınılmaz etkisi ve doğurduğu sonuçlar
İlgili haklar	• Mülkiyet hakkı • Sağlıklı çevre hakkı • Gelişme hakkı
Amaçlar	• Canlı ve cansız varlıkların karşılıklı bağımlılık ilişkisi hakkında bilgi sahibi olmak • İnsan faaliyetlerinin ekosistemler için ne anlam ifade ettiğini anlamak • Yaşamın özündeki değere ilişkin saygı geliştirmek
Materyal	• Bir yumak ince sicim ya da dayanıklı yün • Bir çift makas

KONULAR

ÇEVRE

KÜRESELLEŞME

GEN. İNSAN HAKLARI

ZORLUK

DÜZEY 2

GRUP BÜYÜKLÜĞÜ

10 YA DA DAHA FAZLA

SÜRE

30 DAKİKA

Yönerge

Bu etkinlik iki bölümden oluşmaktadır: Bölüm 1, yaşam ağının oluşması, bölüm 2, yaşam ağının parçalanması.

Bölüm 1: Yaşam ağının oluşması

1. Katılımcılardan bir daire etrafında ayakta durmalarını isteyin.
2. Bir yaşam ağı modeli kuracaklarını anlatın.
3. Sicim yumağını elinizde tutun ve buna yeşil renkli bir bitki adı verin, mesela marul.
4. Sicimin ucunu tutarak yumağı daire içindeki bir kişiye fırlatın. Yumağın yakalanması gerekir! Şimdi ikiniz arasında gergin ve düz bir hat var.
5. Yumağı elinde tutan kişinin marul yiyen bir hayvan ismi söylemesi gerekir, mesela tırtıl. Bu kişinin sicimi tutarak yumağı daire içindeki üçüncü bir kişiye fırlatması gerekir.
6. Üçüncü kişi tırtıl yiyen bir hayvan ismi düşünmeli, örneğin, bir kuş, ya da eğer biliyorsa ardıç gibi bir kuş türü söyleyebilir. Ardından yumağı dördüncü bir kişiye fırlatmalı.
7. Oyuna devam edin, ta ki sicim yumağı daire içinde gelip giderek "yaşam ağı"nı temsil eden karmaşık bir ağa dönüşünceye kadar.

Bölüm 2: Yaşam ağının parçalanması

1. Makasları alın ve katılımcılardan bu yaşam ağına nelerin zarar verdiğine dair somut örnekler vermelerini isteyin, örneğin, tarım alanları üzerinden geçen otoyollar, ya da morina balığının aşırı avlanması.
2. Her örnek için sicim ağını herhangi bir noktasından kesin.

Bilgilendirme ve değerlendirme

Katılımcılara, yaşam ağı parçalanırken neler hissettiklerini sorun, ardından ilgili konular üzerine konuşun, çevrenin korunması için neler yapılması gerektiğini tartışın.

- Ağın aşamalı olarak parçalandığını görürken neler hissettiniz?
- Farklı besin ağları içindeki hayvan ve bitki isimlerini söylemek kolay oldu mu? Gruptakilerin doğa tarihine ilişkin bilgi düzeyleri nasıl?
- Çevrenin korunmasından kim sorumludur?
- Doğanın dengesi oldukça karmaşıktır. Belirli bir faaliyetin ne tür bir küresel sonuca sebep olacağını önceden tahmin etmek kolay değildir. Öyleyse dünya üzerindeki kaynakların nasıl kullanılacağına ilişkin kararlar almak nasıl mümkün olabilir? Örneğin, ekin yetiştirmek üzere ormanlık alandaki ağaçların kesilip kesilmemesi kararını insanlar nasıl verebilir?
- Uluslararası Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi'nin 1. maddesi "bütün halklar kendi amaçları doğrultusunda, kendi doğal zenginlikleri ve kaynaklarından özgürce yararlanabilirler" ifadesini dile getirir. Bu hüküm, insanların çevre kaynaklarını kullanma hakkı olduğu anlamına mı gelir?
- Beslenmemiz için gereken gıdayı, nefes almamız için gereken temiz havayı sağladığı için çevreye bağımlıyız. Sağlıklı bir çevre olmadan yaşayamayız. Sağlıklı çevre yaşamın bir şartıdır. Bu yüzden doğal kaynakları kullanma hakkımızı kısıtlayan çevreye karşı saygı göstermek gibi önemli bir ödevimiz olduğunu söyleyebilir miyiz? (Aynı şekilde diğer insanların hak ve özgürlüklerine saygı gösterme yükümlülüğümüz vardır, bu da bireyler olarak haklarımızın kısıtlanması sonucunu doğurur.)

Çevreyle ilgili başarı hikâyeleri üzerine kısa bir beyin fırtınası yaptırarak etkinliği noktalayın. Durum o kadar da ümitsiz değil! Gelecek kuşaklara emanet edilebilecek sürdürülebilir bir çevrenin güvence altına alınması için, dünya üzerinde birçok insan aktif bir şekilde çalışmaktadır.

Kolaylaştırıcılar için ipuçları

Her besin zinciri gerçek ya da muhtemel ilişkiyi betimlemelidir. Örneğin, ot – koyun – insan. Ya da plankton – balina. Ya da plankton – ringa balığı – domuz (domuzlara çoğunlukla balıktan yapılmış yem verilir) – insan – kaplan! Unutmayın, bir hayvan öldüğünde bakteriler vücudunun çürümesine sebep olur ve mineraller yeşil bitkiler tarafından kullanılmak üzere serbest kalır. Böylece yaşam döngüsü yeniden başlar. Buna benzer milyarlarca döngü, yaşam ağını yaratmak üzere birbiriyle ilişki içinde çalışır.

Katılımcıların düşünebildikleri kadar çok çeşitli besin zinciri örneği düşünmelerini sağlayın. Ağaçlık arazi, orman, dağ, fundalık, bataklık, göl, nehir ve deniz habitatlarında yaşayan canlı türlerini aklınıza getirin. "Mineraller denize taşındı ve deniz fitoplanktonları (bitki planktonu) tarafından kullanılıyorlar" gibi bir şey söyleyerek müdahale edebilirsiniz. Ya da deniz ekosisteminden kara ekosistemine geçiş yapmak için "şimdi de martı kıyıdaki yengecin ölüsünü yemek için tarım arazisi üzerinden içerilere doğru uçtu ve burada öldü" gibi bir şey söyleyebilirsiniz. Oyunculardan biri bir sonraki bağlantıyı kuramıyorsa grubun diğer üyelerinden öneri alabilir.

İkinci bölümde, sicimi keserken ağın çeşitli yerlerini rastlantısal olarak kesin. İlk birkaç kesik büyük bir önem taşımayacaktır, bunun sebebi sicimin birbiri üzerinde çok kez geçmiş olması ağın iyi kötü birarada durmasını sağlıyor olmasıdır. Fakat, daha çok kesik, ağın aşamalı olarak çözülmesine sebep olacak, en sonda da herbiri ellerinde işe yaramayan ufak ip parçaları tutan insanlar tarafından çevrelenmiş, ortasında bir yığın iplik olan bir zeminle başbaşa kalacaksınız.

Etkinliğin ikinci bölümünde "ağı parçalayan nedir?" sorusuna çelişkili birtakım yanıtlar almaya hazır olun. Bazıları, örneğin vejetaryenler, insanların et yemesinin ağa zarar verdiğini söyleyebilirler. Bu bakış açısının gerçekliğini kabul etmeli ve diğer katılımcıların görüşünü almalısınız. Fakat bu aşamada derin bir tartışmaya girmemeye dikkat edin; ilk önce oyunu bitirin, sondaki bilgilendirme ve tartışma bölümünde bu konuya tekrar dönün.

Tartışmaya saplanıp kalmak yerine etkinliğin amacını –insan faaliyetlerinin çevreye olan etkisini– aklınızda bulundurun.

Parçalanmış ağ oldukça vurucu bir görüntü sunar. Bu yüzden en azından çevreyi korumak üzere halihazırda neler yapıldığına dair kısa bir beyin fırtınası ya da tartışma yapmak için muhakkak zaman ayırın. Bu çalışmaya, daha başka neler yapılabileceğiyle ilgili (katılımcıların yapabileceklerini de içeren) bazı noktalar ekleyebilirsiniz. Yerkürenin durumu gerçekten moral bozucu ancak, insanlar yapılması gerekenlerin büyüklüğü karşısında kendini aciz hissetmemelidir.

Soruları sormaya başlamadan önce sayfa 350'de yer alan insan hakları ve çevre ilişkisi üzerine yazılı arka plan bilgisini okuyabilirsiniz.

Bu etkinlik bir fen sınıfı için çok uygundur.

İzleme önerileri

Bu etkinlik insan hakları ve çevre üzerine yapılacak bir tartışma için iyi bir başlangıç olabilir. Örneğin, insan haklarının diğer farklı başlıkları gibi, çevreye özgü bir insan hakkı olması iyi bir fikir olur muydu? Çevre sahip olduğu araçsal değerden başka ve daha üstün bir değer taşır mı? Hayvanlara haklar tanımak anlamlı mıdır?

Kaynakların sürdürülebilir kullanımı siyasi irade, zaman, çaba ve para gerektirir. Ülkeler silahlanma ve ordu için bu kadar çok harcama yapıyor olmasalardı, çevre eğitimi, bilimsel araştırmalar ve uygulamalı çevre koruma çalışmalarıyla daha ne kadar çok şey yapabileceklerini bir düşünün. Grubunuz bu konuda yol almak isterse sayfa 177'deki "Harcanacak para" etkinliğini düzenleyebilirler.

Eylem fikirleri

Yerel düzeydeki çevre projeleriyle ilgilenin. *Youth and Environment Europe* (YEE; Avrupa Gençlik ve Çevre) ile iletişime geçin. YEE, kırkın üzerinde bağımsız, bölgesel ve ulusal gençlik örgütünden oluşan bir şemsiye örgüttür. Kuruluş, Avrupa kapsamında doğa ve çevrenin korunması ve bu konunun araştırılması üzerine çalışır. *www.ecn.cz/yee/*.

Yerel düzeyde çalışan bir çevre örgütüyle iletişime geçerek çevre dostu bir tüketici olmak için neler yapılması gerektiği konusunda daha fazla bilgi edinmeye çalışın.

Ek bilgi

Doğada her şey birbiriyle bağlantı içindedir. Tüm canlı ve cansız varlıklar döngüler aracılığıyla birbirine bağlıdır, örneğin, karbon döngüsü ve su döngüsü gibi. Besin zincirleri bu döngülerin birer parçasıdır. Bir besin zinciri yeşil bir bitkinin, yaşama ve büyüme enerjisini sağlayabilmek için güneş ışığı, topraktaki mineraller ve sudan enerji almasıyla başlar. Yeşil bir bitki, örneğin marul, yendiğinde, marul yaprağında birikmiş mineraller ve enerji geçiş yapar ve onu yiyen canlının yaşaması ve büyümesi için kullanılır, mesela bir tırtılın. Her hayvan sırayla başka bir hayvan tarafından yenildiğinde enerji ve mineraller besin zinciri boyunca geçiş yapmaya devam eder. Besin zincirinin en üstündeki hayvan öldüğünde ise vücudu bakteriler tarafından "yendiği" için çürümeye başlar. Vücudundaki mineraller yeşil bitkiler tarafından alınır ve böylece yeni bir besin zinciri daha başlamış olur.

Önemli günler

22 Mart
Dünya Su Günü

22 Nisan
Dünya Günü

Oy kullanmak, ya da kullanmamak?

Her oy sayılır!

KONULAR

DEMOKRASİ

YURTTAŞLIK

GEN. İNSAN HAKLARI

ZORLUK

DÜZEY 4

GRUP BÜYÜKLÜĞÜ

HERHANGİ

SÜRE

270 DAKİKA

Konular	Demokrasi, Yurttaşlık, Genel insan hakları
Zorluk	Düzey 4
Grup büyüklüğü	Herhangi
Süre	270 dakika (3 bölüm)
Genel bakış	Bu etkinlik aşağıdaki konular üzerine uygulanan bir anket çalışmasını ele alır: • Seçimlerde oy kullanma • Toplumsal katılım
İlgili haklar	• Ülke yönetimine katılma hakkı • Demokratik seçimlere katılma hakkı • İfade özgürlüğü
Amaçlar	• Seçimlerde kullanılan oyların değerini kavramak • Bilgiye erişme ve bilgiyi analiz etme becerisi geliştirmek • Demokratik bir ortamda her yurttaşın kişisel katkısının bilincine varmak
Materyal	• 1 ve 2 nolu anket formları (her çift için birer tane) • "Anketin nasıl yürütüleceğine dair notlar" başlıklı metni çoğaltın (her çift için birer tane) • Herkese birer tükenmez ya da kurşun kalem • Büyük boy kâğıt (A3) ya da yazı tahtası kâğıdı ve markörler • Yapışkan bant
Hazırlık	• Büyük boy bir kâğıda, anket formu örneğinin fotokopisini çıkarın. Bunu açıklama yaparken kullanacaksınız • Yazı tahtası kâğıdına 1 ve 2 nolu anket formu örneğini çıkarın. Bunu sonuçları biraraya getirmek için kullanacaksınız • Etkinlik için bir zaman çizelgesi çıkarın. Birinci bölüm (anketin tanıtımı) için 60 dakika, ikinci bölüm (anket) için en az 120 dakika ve üçüncü bölüm (sonuçların analizi, bilgilendirme ve değerlendirme) için 90 dakika'ya ihtiyacınız olacak.

Yönerge

Bölüm 1: Anketin tanıtımı

1. İlk oturumda, katılımcıların toplumdaki insanların oy kullanma ya da kullanmama nedenlerini anlamak üzere sahada yürütülecek bir anket çalışmasına hazırlanacağını anlatın.
2. Katılımcılara bir sonraki (ya da ilk?) genel ya da yerel seçimlerde oy kullanmaya niyetli olup olmadıklarını sorun. Tercihlerine göre ellerini kaldırsınlar. Ardından grubu oy kullanmaya niyetli olanlar (A) ve olmayanlar (B) olarak iki gruba ayırın. İki grubun sayısını dengelemek için "bilmiyorum" diyenler iki gruba rastlantısal olarak dağıtılabilir.

3. Her gruptan neden oy kullanmak istedikleri ya da istemediklerine dair sebepleri sıralamalarını isteyin. Sebepleri büyük boy bir kâğıda liste halinde yazmalılar. Listeyi hazırlamak için 15 dakika süre verin.
4. İki grubu biraraya toplayın, A ve B gruplarından birer temsilcinin listede yazanları aktarmasını isteyin. Sonunda kısa bir tartışma için zaman ayırın, yeni önerileri listeye ekleyin.
5. Anket formlarını dağıtın. Büyük anket formu örneğini gösterin. Formun birinci bölümünün 'oy kullanmayanlar"ın yanıtları için, ikinci bölümünün ise 'oy kullananlar' için olduğunu aktarın. 2. soru dışındaki soruların birbiriyle aynı olduğunu aktarın. 2. soru iki bölümde farklıdır. Soruların üzerinden geçerek katılımcılar için netleşmesini sağlayın.
6. Yanıtları kaydetme yöntemini aktarın. Gruba örneği gösterin (bilgi materyaline bakın) ve hesabın tutulması için "beşli çentik" yönteminin nasıl uygulandığını anlatın.
7. Önceden çoğalttığınız "anketin nasıl yürütüleceğine dair notlar" metnini her çifte bir tane düşecek şekilde dağıtın. Notların üzerinden geçin ve aşağıdaki noktalar üzerinde konuşun:
   - Görüşme yapılan kişilerin rastlantısal olarak seçilmesinin nasıl sağlanacağı
   - Her çiftin kaç kişiye soru yönelteceği (Ne kadar fazla o kadar iyi!)
   - Anketin ne zaman ve nerede uygulanacağı
   - Anketin ne zaman sonuçlanacağı
   - Biraraya gelip sonuçlar üzerinde tartışmak için ne kadar süre ayrılacağı
8. Eğer herkes göreve hazırsa, bölüm 2'ye –anketin uygulanmasına– geçin!

Bölüm 2: Sonuçların analizi

Anket formları tamamlandı. Gruplar sonuçları düzenlemek, analiz etmek ve sonuçlar üzerine tartışmak üzere biraraya gelsin. Bunun için 60 dakikalık süre ayırın.

1. Çiftlerden kutulardaki rakamların toplamını bulup bunları iki büyük tablonun içine eklemelerini isteyin. Böylelikle tüm gruptan gelen bilgiler biraraya gelmiş olur ve grubun tamamının sayısal verileri hesaplanabilir. Grupların görüşme yapılan kişinin sunduğu "sebepler"i de kaydetmeleri gerekir. Eğer bir sebep birden fazla öne sürüldüyse, bunun ne sıklıkta söylendiğini "beşli çentik" yöntemini kullanarak gösterebilirsiniz.
2. Tüm bilgiler biraraya geldiğinde katılımcılardan aşağıdaki istatistikleri hesaplamalarını isteyin:
   - Soru yöneltilen toplam kişi sayısı
   - Oy kullananların ve kullanmayanların toplam örneklem sayısına oranı
   - Soruları yanıtlayan erkek ve kadınların oranı
   - Soru yöneltilen kişilerin yaş gruplarının görüşülen insan sayısının toplamına oranı
   - Oy kullananlar arasında en düşük sayıya sahip yaş grubu
   - Oy kullananlar arasında en yüksek sayıya sahip yaş grubu
   - Oy kullanmamak için en sık gösterilen sebep
   - Oy kullanmak için en sık gösterilen sebep
   - İnsanlar genellikle kişiyle mi bağlantılı yoksa partiyle mi bağlantılı (iki türlü de) gerekçeler gösterdiler?
3. Şimdi katılımcılarla, anketi uygularken iyi vakit geçirip geçirmediklerini, ne tür deneyimler edindiklerini tartışın ve neler öğrendiklerini sorun.

Bilgilendirme ve değerlendirme

Sonuçların genel olarak tartışıldığı bölümde, birçok farklı konuya değinebilirsiniz, örneğin:

- Anket çalışması yaparken grup neler düşünüyordu? İnsanlar anket sorularını yanıtlamak için genel olarak hazırlıklı mıydı?
- Anketi uygulamak zor muydu? İyi vakit geçirdiler mi?
- Grup nüfusun bütününü "temsil" eden bir örneklem oluşturmayı başardı mı? Bunu yaparken karşılaşılan güçlükler neydi?
- Grubun elde ettiği sonuçlar bağlamında bir yargı oluşturulurken karşılaşılan güçlükler nedir? Bunlar nasıl aşılabilir?
- Ortaya grubu şaşırtan bir istatistik çıktı mı?
- Beklenmedik sonuçlar ortaya çıktı mı?
- İnsanlar tarafından verilen yanıtlar grubunuzun düşünceleriyle örtüşüyor mu? Grubunuzun, nüfusun bütününü "temsil" ettiğini düşünüyor musunuz?
- Anket çalışmasını yeniden uygulayacak olsalar yapmak isteyecekleri farklı bir şey olur muydu?
- Anketin sonuçları toplumun/topluluğunuzun seçmen davranışları hakkında gerçekçi bulgular sunuyor mu? Neden?
- İstatistiksel veriler çoğunlukla bir iddiayı desteklemek üzere sunulan, gerçekleri yansıtan verilerdir. İstatistiksel verilere karşı ne kadar tedbirli olunması gerekir?
- Grubun bir ihtiyaç veya eylem olarak oy kullanmaya ilişkin görüşü şu anda nedir? Herhangi bir kişinin görüşü değişti mi (her iki yönde de olabilir!)? Eğer öyleyse, en ikna edici iddia hangisiydi?

Kolaylaştırıcılar için ipuçları

Anketin planlandığı 1. bölüm, 2. bölümde uygulanan anket çalışmasının temelini oluşturmak içindir. Etkinliğin gayesini etkinliğin en başında açık bir biçimde dile getirebilirsiniz; yani genç insanların demokratik süreçlere yapabilecekleri katkıyı anlamalarını sağlamak olarak açıklayabilirsiniz. Oy kullanmaları için onları "ikna etmek" üzere konuşma yapmak yerine etkinliğin bu yönünü anlatmanız tavsiye edilir. Grubun her üyesinin oturumun sonunda kendi kararını vermesi gerektiğini, bu yüzden de oy kullanmak için birçok geçerli sebep olduğunun farkına varmaları gerektiğini söyleyin.

Oy kullanma ya da kullanmamaya ilişkin tartışmanın (Adım 4) mümkün olduğu kadar "nesnel" olmasına özen gösterin. "Oy kullananlar"ın, "oy kullanmayanlar"ın üstüne gitmesine izin vermeyin. Bu tartışmanın çok uzun sürmemesine dikkat edin; burada amaçlanan anket çalışması için hazırlıkların yapılmasıdır.

Anketin nasıl yürütüleceğine dair tartışmayı (7. adım) yürütürken, grubun bu çalışmayı yaparken karşısına çıkabilecek sorunları dikkate almalısınız. Bazı toplumlarda, sokakta tanımadıkları kişiler tarafından sorular yöneltilmesi, insanları rahatsız edebilir. Böyle bir durumda, grup üyelerinin anket sorularını arkadaşlarına ve tanıdıklarına yöneltmesi daha uygun olacaktır.

Grubun ne kadar veriyle başa çıkabileceğini tahmin etmeniz çok önemlidir. Katılımcıların karmaşık hesaplamalara saplanıp kalmaması için fazla sayıda veri toplanmamasına dikkat edin. Grubunuz büyükse, küçük bir grupta olduğundan daha az sayıda insanla görüşme yapılmalıdır.

İzleme önerileri

Sayfa 326'da demokrasi üzerine yazılmış arka plan bilgisine göz atın. Ülkenizde kadınlara seçme hakkının hangi tarihte verildiğini öğrenin. Aynı zamanda yaşadığınız toplumda bugün hangi kesimin seçme hakkına sahip olmadığını bulmaya çalışın (örneğin –çocuklar, göçmenler, mahkumlar, vs.). Bunun sebeplerini, adil olup olmadığını tartışın.

Demokratik bir toplumda, insanların kendilerini ilgilendiren konularda eyleme geçmeleri için birçok olanak mevcuttur. Sayfa 198'deki "Elektrik Santralı" etkinliği sosyal değişimin geliştirilmesi için izlenmesi gereken çeşitli yollar üzerine düşünme fırsatı verir.

Eylem fikirleri

Ülkenizde kadınlara seçme hakkı verilen tarihte bir kutlama düzenleyin.

Toplumunuzda seçme hakkı olmayan gruplar mevcutsa ve bunun adil olmadığını düşünüyorsanız, meclis üyelerine grubunuzun bu durumdan ne kadar kaygı duyduğunu dile getiren bir mektup yazın. Başka kişilerden de imza toplayın.

Önemli gün

5 Aralık 1934

Anketin nasıl yürütüleceğine dair notlar

Görüşme yapılacak kişilerin bulunması

1. Görüşme yapılacak kişileri *rastlantısal* olarak seçin: Başka bir deyişle ankete dahil edilecek ya da edilmeyecek kişileri *genç, yaşlı, hoş, kadın, vs.* oldukları için "seçme"ye kalkmayın. Önyargılı olma eğiliminden kaçının.
2. Görüşme yapmak istediğiniz kişiye anket için birkaç soru sormanın sakıncası olup olmadığını sorun; kim olduğunuzu aktarın; yanıtlarda ismin belirtilmeyeceğini ve anket sonuçlarının kamuya açık olmayacağını belirtin. Anket sadece etkinliği düzenleyen grubun kullanımıyla sınırlıdır.

Görüşmenin kaydı

1. Görüşme yapılmak istenen kişi ankete katılmayı kabul ederse, en son seçimlerde oy kullanıp kullanmadığını sorun. Yanıt "hayır" ise 1 nolu "oy kullanmayanlar" isimli anket formunu doldurun. Yanıt eğer "evet" ise 2 nolu "oy kullananlar" anket formunu doldurun.
2. Soru 1: Görüşülen kişi bir sakınca görmüyorsa yaşını vermeli. Aksi takdirde sondaki sütuna bir işaret konulmalı.
3. Soru 2: Görüşülen kişiye seçenekleri göstererek bir tanesini seçmesini isteyin. Farklı bir sebep öne sürüyorsa bu sebep E sütununa yazılmalı. Not: B ile C arasındaki fark, B'nin *kişinin kendisiyle ilgili bir* sebep olması, C'nin ise bir *partiyle* ilgili olmasıdır.
4. Sonradan kolay sayılabilmesi için işaretler belirgin olmalıdır. Mümkün olan en fazla sayıda kişi anket formuna kaydedilmelidir. Bir işaret bir kişinin verdiği yanıta karşılık gelmelidir.

BİLGİ MATERYALİ

Anket formu

1: Oy kullanmayanlar

Soru 1: Hangi yaş aralığı içindesiniz? (İsteğe bağlı)

	25 altı	25-40	40-60	60 üstü	Söylemeyi tercih etmiyor
ERKEK					
KADIN					

Soru 2. Son seçimlerde oy kullanmamanızın asıl nedeni neydi?

A. Sonuca bir etkisi olmayacağını düşündüm
B. Oy atmak isteyeceğim kimse yoktu
C. Sunulan politikaların hiçbiriyle hemfikir değildim
D. Zahmete girmek istemedim
E. Farklı bir sebep (detay verin):

A	B	C	D	E

2: Oy kullananlar

Soru 1: Hangi yaş aralığı içindesiniz? (İsteğe bağlı)

	25 altı	25-40	40-60	60 üstü	Söylemeyi tercih etmiyor
ERKEK					
KADIN					

Soru 2. Son seçimlerde oy kullanmanızın asıl sebebi neydi?

A. Demokratik bir sorumluluk olduğunu düşündüm
B. [Bir kişi] için oy kullanmak istedim
C. [Bir parti] için oy kullanmak istedim
D. [Farklı bir kişi/partinin] kazanmasını istemedim
E. Farklı bir sebep (detay verin):

A	B	C	D	E

Doldurulmuş anket formu örneği

Anket formu 1: Oy kullanmayanlar

Soru 1: Hangi yaş aralığı içindesiniz? (İsteğe bağlı)

	25 altı	25-40	40-60	60 üstü	Söylemeyi tercih etmiyor
ERKEK	𝍸 𝍸 II	𝍸 𝍸 II	𝍸 𝍸 II	𝍸 𝍸 II	II
KADIN	𝍸 𝍸 II	𝍸 𝍸 II	𝍸 𝍸 II	𝍸 𝍸 II	II

Soru 2. Son seçimlerde oy kullanmamanızın asıl nedeni neydi?

A. Sonuca bir etkisi olmayacağını düşündüm
B. Oy atmak isteyeceğim kimse yoktu
C. Sunulan politikaların hiçbiriyle hemfikir değildim
D. Zahmete girmek istemedim
E. Farklı bir sebep (detay verin):

A	B	C	D	E
𝍸 𝍸 II 𝍸 𝍸 II	𝍸 𝍸 II 𝍸 𝍸 II	𝍸 𝍸 II 𝍸 𝍸 II	𝍸 𝍸 II 𝍸 𝍸 II	• O sırada oy kullanmam gereken yerde değildim • Politikacılara inanmıyorum • Biri oy kullanmamamı söyledi

Sendika toplantısı

Adil bir çalışma günü, adil bir ödemeyi hakeder.

KONULAR

SOSYAL HAKLAR

DEMOKRASİ

YURTTAŞLIK

ZORLUK

DÜZEY 4

GRUP BÜYÜKLÜĞÜ

10-15

SÜRE

120 DAKİKA

Konular Sosyal haklar, Demokrasi, Yurttaşlık

Zorluk Düzey 4

Grup büyüklüğü 10-15

Süre 120 dakika

Genel bakış Bu etkinlik, işveren ile çalışanlar arasında geçen, sendika temsilcilerinin de bulunduğu, ücretler ve çalışma koşulları üzerine görüşme yapılan bir toplantı simülasyonudur. Ele alınan konular şunlardır:

- Sendikaların rolü
- İşyerinde toplu pazarlık
- İşçi hakları

İlgili haklar

- Toplu pazarlık hakkı
- Toplanma ve örgütlenme özgürlüğü, özellikle sendika kurma ve sendikaya katılma hakkı
- Haksız yere işten çıkarılmama hakkı

Amaçlar

- Sendikaların üstlendiği rolü kavramak
- Fikir birliğine dayalı karar alma becerilerini geliştirmek
- Katılım, sorumluluk ve dayanışma bilincini geliştirmek

Materyal

- "Durum" başlıklı birinci bilgi materyalinden çoğaltın, her katılımcı için birer tane
- "Küçük işçi-işveren terimleri sözlüğü" başlıklı ikinci bilgi materyalinden çoğaltın, her katılımcı için birer tane
- Kimliği tanıtmak amaçlı etiketler (isteğe bağlı)
- Kâğıt, renkli markörler ve tükenmez kalemler (isteğe bağlı)
- İki oda (önerilir, fakat isteğe bağlı)

Hazırlık

- Bilgi materyali de dahil etkinliği baştan sona okuyun. Etkinlik esnasında oyuncular sizden bilgi almak için faydalanacaklar
- Odayı düzenleyin. Bir daire içine beş tane sandalye koyun. Bu sandalyeler farklı tarafların temsilcilerine ve toplantıyı yönetecek kişiye ait. Arkalarına diğer katılımcıların da oturması için kalan sandalyeleri yerleştirin

Yönerge

1. Bu etkinliğin bir tarafta işverenler, diğer tarafta çalışanlar ve sendika temsilcileri arasında geçen bir toplantı simülasyonu olduğunu aktarın. Hedef, toplu pazarlık yöntemiyle işçilerin ücret ve çalışma koşulları üzerine bir anlaşmaya varmak.
2. Isınmak için, gruptan sahnede yeralacak şirketin ismi ve çalışma sahasına karar vermesini isteyin. Şirket ve ürünleri gerçek ya da hayal ürünü olabilir. Sendika için de isim bulunmalı.
3. Katılımcıları şimdi iki gruba ayırın, grupların birbirine oranı 2:1 olsun. Küçük grup işverenlerden oluşacak, büyük grup ise çalışanlar ve sendika temsilcilerinden.

4. 1 nolu "Durum" ve 2 nolu "Küçük işçi-işveren terimleri sözlüğü" bilgi materyallerini dağıtın. Metinlerin okunması için 10 dakika süre verin. Ardından katılımcıların yazılanları anlayıp anlamadığını kontrol edin.
5. Simülasyonun nasıl yürütüleceğini kısaca anlatın: İşverenler toplantı çağrısında bulunacak, bunların arasından bir kişi toplantıyı yönetecek. İlk olarak işverenler tekliflerini masaya koyacak. Sonra sendika ve işçi temsilcileri kendi tekliflerini sunacak. Ardından taraflar bir anlaşmaya varabilmek üzere müzakerelere başlayacak.
6. Katılımcılardan toplantıda izlenecek prosedür üzerine bir anlaşmaya varmalarını isteyin, örneğin, görüşmeler devam ederken, herkesin konuşması için bir zaman sınırlaması konulmalı mı –belki azami 2 dakika kadar? Toplantının toplam süresi ne olmalı? Sendika temsilcilerinin çalışanlara danışması için kısa aralar verilmeli mi? Sadece temsilciler mi konuşacak?
7. Katılımcılar şimdi hazırlanmak üzere gruplarına dağılmalı (30 dakika). İşverenler iki temsilci ve toplantıyı yönetecek birini seçmeli. İşçiler/sendika, dört temsilci belirlemeli. Her iki grup da:
   • Toplantıda sunmak üzere yeni bir öneri geliştirmeli.
   • Temcilcilerin müzakere yetkisinin ne olacağına karar vermeli.
   • En alt sınırın ne olduğuna, yani, en kötü senaryo gerçekleştiği takdirde kendileri için kabul edilebilir en alt sınırın ne olacağına karar vermeli.
8. Gruplar hazır olduğunda, temsilcileri iç dairedeki beş sandalyeye oturmaya davet edin. Diğerleri temsilcilerin arkasına otursun. Oturum başkanı toplantıyı başlatsın.
9. Toplantı sona erdiğinde, katılımcıların rollerinden çıkması için kısa bir ara verin. Arkasından bilgilendirme ve değerlendirmeye geçin.

Bilgilendirme ve değerlendirme

Etkinliği kısaca gözden geçirin. Katılımcılar iyi vakit geçirdi mi? Ardından olup biteni ve neler öğrenildiğini tartışmaya geçin:

- İlk tekliflerini kararlaştırmak üzere gruplar nasıl bir çalışma yürüttü? Kolay mı yoksa zor muydu?
- İlk teklif geliştirilirken gruplar kendi çıkarlarını mı yoksa şirketin çıkarlarını mı gözetti?
- Gruplar görüşmeler için bir taktik geliştirdi mi?
- Toplantı nasıl geçti? Konuşmak isteyen herkes bu şansı elde etti mi?
- Taraflar karşılıklı olarak kabul edilen bir anlaşmaya vardı mı?
- Sendikaya katılma hakkı, benimsenmiş bir insan hakkıdır. Bu hak ne kadar önemlidir? Bu hakka sahip olmamanın sonuçları nedir?
- Katılımcılar sendikalar hakkında, sendikaların ne olduğu hakkında ve ne işle meşgul olduğu hakkında ne kadar bilgiye sahip?
- Ülkenizde sendikalar ne kadar güçlü? Peki ya işverenler? Ülkenizde işveren örgütleri bulunuyor mu?
- Katılımcılar arasında sendika üyesi olanlar var mı? Neden? Bunun avantaj ve dezavantajları neler?

Kolaylaştırıcılar için ipuçları

Etkinliğe başlamadan önce, ülkenizde sendikalara karşı genel tutum ve görüşlerin nasıl olduğunu dikkate almalısınız. Örneğin, eski komünist toplumlarda, sendikaların 'komünizm okulu' ola-

Önemli gün

1 Mayıs
Uluslararası İşçi Günü

rak görülmesi mirası yüzünden bu toplumlarda etkinliğe karşı direnç gösterilebilir. Bu tür durumlarda kişilerin sendikalara yönelik kalıpyargılarını, sendikaların nasıl algılandığını incelemeye alın. Katılımcılardan, bilgi almaları için yerel sendikalara başvurmalarını ve ülkenizdeki işçi-işveren meseleleriyle ilgili araştırma yapmalarını isteyebilirsiniz. Bunun yanında, sendikaların işçi haklarının korunmasında –siyasi sistemden bağımsız olarak– oynadıkları rolün önemine dikkat çekmeye çalışabilirsiniz.

Grubunuzun içinde bulunduğu duruma bağlı olarak, pazarlık sürecinde daha fazla destek olabilirsiniz. Katılımcılara durumlarını ve tekliflerini hazırlarken neleri dikkate almaları gerektiği konusunda bazı ipuçları verebilirsiniz, örneğin:

- İşçilerin işlerini kaybetmemesi için çalışanların ücret artışından vazgeçmesi kabul edilebilir bir şey midir?
- İşten çıkarmalar er ya da geç gerçekleşecekse, hangi kategorideki işçiler işten çıkarılmalı?
- Teklif gerçekçi mi? Şirket ekonomik bir külfeti kaldırabilecek mi?

Toplantı ve müzakereleri kendi kaderine terkedin! Tartışmalar sırasında, çalışanlar ve sendika temsilcileri tarafından tekliflerini desteklemek üzere bir grev düşünülüyorsa, grev gözcüsüne poster hazırlaması için kâğıt ve tükenmez kalem verebilirsiniz. İşverenler eğer işçileri içeri almama kararı alırsa, yani bir lokavt düzenlerse, işçiler için ikinci bir odanın hazır bulunması gerekiyor!

Avrupa'da birçok ülkede toplu pazarlık/toplu sözleşme sistemini düzenleyen kanunlar bulunmaktadır. Etkinlik için böyle bir kanun belirleyip, ilgili maddelerini katılımcılar için çoğaltıp, böylelikle grubun etkinlikten en iyi biçimde faydalanmasını sağlayabilirsiniz.

Çeşitlemeler

Haklar üzerine yapılan bir müzakere örneği de okulda "sorunlu" bir öğrenciyle ilgili yaşanan bir çatışmanın çözümlenmesi olabilir. Toplantı, öğrenci ve anne-babası bir taraf, okul müdürü ve öğretmenler diğer taraf olacak şekilde düzenlenebilir.

İzleme önerileri

Bir sendika temsilcisini konuşma yapmak üzere davet edin. Sendikaların telefon numaralarına telefon rehberinden ulaşabilirsiniz. Sendikalar genellikle gençlere ulaşmaya heveslidir, bu da sizin için iyi bir fırsat yaratır!

Eğer grup değişik fikirler üzerine tartışma yapmaktan hoşlanıyorsa sayfa 254'teki "Nerede duruyorsun?" etkinliği ilgi çekici gelebilir. Bu etkinlikte katılımcılar, bir dizi insan hakları meselesi üzerine fikirlerini savunmak durumundadırlar.

Eyleme geçmek

Gençlere sendikacılığı tanıtmak üzere yerel bir sendika ile ortaklaşa bir proje geliştirin.

Ek bilgi

Sayfa 387'de yeralan sosyal haklarla ilgili arka plan bilgisinden, gençlik ve sendika üyeliği hakkında bilgiye erişebilirsiniz.

Not: Bu etkinlik Britanya'daki GMO Sendikası, Avrupa Sendika Koleji (European Trade Union College - ETUCO) ve Avrupa İşçilerin Yeni Teknolojiler Üzerine Eğitimi Derneği (Association for European Training of Workers on the Impact of New Technology - AFETT) işbirliğiyle geliştirilmiştir.

BİLGİ MATERYALİ

Durum

Bir şirket toplantısı sahnesi. Toplantı işverenler ile çalışanlar ve sendika arasında geçiyor. Taraflar, ücret talebi üzerine bir anlaşmaya varmaya çalışırken bir çıkmaza girmiş durumda.

Fabrika günde 24 saat, yılda 365 gün çalışıyor. Üretimden yönetime toplam bin kişilik çalışan kadrosuna sahip. Tüm işçiler sendika üyesi.

Şirket halen mali ve ekonomik zorluklar içerisinde, fakat iflas etme tehlikesi ile karşı karşıya değil. Kâr düzeyi uzun bir süre yüksek kaldıysa da geçen sene sektörün bütünü bir inişe geçtiği için kâr düzeyi düştü. Geçen üç sene içinde ücretlerde % 3 oranında bir düşüş yaşandı, ayrıca çalışan sayısında % 10'luk bir düşüş oldu.

İşçiler diğer endüstriyel sektörlerdeki artışa paralel ücret artışı talebinde bulunuyor.

Şirket yönetimi ücret artışında bulunabilmek için çalışan sayısının düşürülmesi gerektiğini belirtiyor. Teklifleri şöyle:

- Kontratlarda, genel ücret düzeyinde 12 ay üzerinden % 4'lük ücret artışı (enflasyon yıllık % 2 düzeyinde)
- Ödeme, günlük ya da haftalık çalışma saatine bakılarak değil, yıllık çalışma saati esas alınarak yapılacak. Fazla mesai uygulaması kalkacak.
- Kadro sayısında indirim (kadronun % 10'u –bunlar temel olarak yarı zamanlı çalışanlar, geçici pozisyonlar ve çıraklar– son giren ilk çıkar kuralı izlenerek) ve iş azlığı sebebiyle kendi isteğiyle işten ayrılma uygulamasına geçilecek.

Yönetimin önerisi önceki hallerinden daha kötü bir duruma düşeceklerini düşüren genel işçiler birliği tarafından reddedildi. (Halihazırda, işçilerin % 40'ı ücretlerinin önemli bir bölümünü fazla mesai ödemelerinden alıyordu.) Sendika ve işçiler yönetime yönelik bir karşı-öneri hazırladılar:

- İki yıl süreyle maaşlarında % 9 artış
- Fazla mesai ve ikramiyelerin korunması
- Halihazırdaki çalışan sayısının korunması ve işgücüne artık ihtiyaç kalmadığı için işten çıkarılması düşünülen işçilerin şirket içinde tekrar eğitilmesi
- Talepler kabul edilmediği takdirde grev yapılması.

Sendika ve işçilerin karşı önerisi şirketin sorunlarını çözemeyeceği gerekçesiyle, yönetim tarafından reddedildi.

Görüşmeler iki aydır sürmektedir. Şirket politikasına göre, iki ay süresince anlaşmaya varılamadığı takdirde, tüm tarafları kapsayan özel bir toplantı çağrısı yapılır. Bu toplantı söz konusu simülasyonun konusunu oluşturmaktadır. Her iki taraf da, karşılıklı anlaşmayı sağlayabilecek gerçekçi birer öneri ile gelmek durumundadır. Anlaşma masasının etrafında toplam 7 kişi bulunması gerekiyor: Yönetimden iki temsilci, yönetimin atadığı bir toplantı yöneticisi, iki sendika temsilcisi. Genel bir toplantı olduğundan dolayı tüm çalışanların katılımına açıktır.

Küçük işçi-işveren terimleri sözlüğü

Toplu sözleşme: Ücret ve çalışma koşulları gibi konuların masaya yatırıldığı, işveren ve işçi temsilcilerinin sorunlara ortak çözümler üretmek üzere biraraya geldiği müzakere sürecidir. Süreçte ücret ve çalışma koşulları gibi konular masaya yatırılır.

Lokavt: Lokavt işverenin en radikal güç kullanma araçlarından biridir. İşveren, çalışanların işyerlerine girmesine izin vermeyerek yönetimin taleplerini kabul etmeye zorlar.

İhtiyaç kalmaması nedeniyle işten çıkarma: Yönetimin bir iş kolunu kapatmaya karar vermesi halinde, bazı işçilere ihtiyaç kalmaması nedeniyle işten çıkarılmaları anlamına gelir. Bu durumda, işçilerin tazminat alarak işten çıkarılmaları mümkündür.

Kıdem tazminatı: Eğer kadrolu bir çalışan haksız yere veya şirketin yeniden yapılanması nedeniyle işten çıkarılacaksa, kıdem tazminatı alması gerekir. Kıdem tazminatı genellikle çalışanın almakta olduğu ücret temel alınarak belirlenir, örneğin, her çalışma yılı için bir haftalık maaşlarının toplamı, gibi.

Grev: Greve gitme hakkı temel sosyal haklardan biridir. Grev, başarılı bir toplu pazarlık sürecinde işveren-işçi arasındaki eşitsizliği azaltmanın önemli bir aracıdır. Grev, çalışmanın çalışanlar tarafından reddedilmesi ya da engellenmesidir. İşçiler canları istedikleri için greve gidemezler! Belli bazı şartların yerine getirilmiş olması gerekir ve bu şartlar kanunlarla belirlenmiş olup ülkeden ülkeye farklılık gösterebilir.

Sendika: Sendika ücret ve çalışma koşulları dahil olmak üzere, işçilerin çıkarlarını korumak için kurulmuş bir birliktir. işçi sendikaları genelde işverenlerle müzakere sürecinde işçileri temsil eden kurumlardır. Pek çok ülkede sendikalar konfederasyon olarak örgütlenmiştir.

Hayatımdaki şiddet

Üç S'den vazgeçmeyin: Saygı; kendinize karşı/Saygı; diğerlerine karşı ve/Sorumluluk; tüm eylemleriniz için." Dalai Lama

KONULAR

BARIŞ VE ŞİDDET

İNSAN GÜVENLİĞİ

GEN. İNSAN HAKLARI

ZORLUK

DÜZEY 3

GRUP BÜYÜKLÜĞÜ

HERHANGİ

SÜRE

60 DAKİKA

Konular	Barış ve Şiddet, İnsan güvenliği, Genel insan hakları
Zorluk	Düzey 3
Grup büyüklüğü	Herhangi
Süre	60 dakika
Genel bakış	Katılımcıların kişilerarası şiddet deneyimlerini ele aldıkları bir tartışma etkinliğidir.
İlgili haklar	• Yaşama, özgürlük ve güvenlik hakkı • Düşünce, vicdan ve din özgürlüğü hakkı
Amaçlar	• Bir insanın kendini şiddetin sadece nesnesi olarak değil aynı zamanda şiddetin potansiyel bir öznesi olarak da görebilmesini sağlamak • Şiddetle pozitif yollardan baş etmek için gerekli becerilerin gelişimini desteklemek • Hoşgörü ve sorumluluk değerlerini geliştirmek

Yönerge

1. Bu etkinliğin, katılımcıların yaşadıkları kişiler arası şiddet deneyimleri üzerine düşüncelerini ve hissettiklerini birbirleriyle paylaşmaları için bir fırsat olduğunu anlatın. Kişiler arası şiddet dendiğinde, hem başkalarının onlara karşı şiddet kullandığı anları hem de onların başkalarına karşı şiddet kullandığı anları düşünmeliler.
2. Herkesin katılımcı grup çalışmasının kurallarını bildiğinden ve bu kuralları anladığından emin olun: Herkese saygı gösterilmesi, herhangi birinin söylediği şeylerin gizlilik içinde kalması ve herhangi bir kişinin kendini rahatsız hissetmesine sebep olacak bir şeyi söylemek için kendini baskı altında hissetmemesi.
3. "Şiddet" sözcüğü üzerine bir beyin fırtınası düzenleyin. Katılımcılardan günlük yaşam içinde karşılaşılabilecek şiddet örnekleri vermelerini isteyin, örneğin, küfür, hakaret, aşağılama, müdahale etme, çocuğa tokat atmak ya da vurmak, hırsızlık, kapkaç ya da yankesicilik, vandallık, vs.
4. Katılımcılardan kişisel olarak yaşadıkları şiddet olayları üzerine beş dakika düşünmelerini isteyin. Üzerine düşünmeleri gereken şiddet olayları şunlar olmalı:
   a) biri tarafından şiddete maruz kaldıkları bir an
   b) başka biri üzerinde şiddete başvurdukları bir an
   c) başka birinin şiddete başvurduğu fakat katılımcının müdahale etmediği bir an

Bilgilendirme ve değerlendirme

Etkinlik hakkında kısa bir tartışma yaparak bu bölüme başlayın. Etkinliğin zor olup olmadığını ve neden böyle olduğunu tartışın. Arkasından yukarıdaki a), b) ve c) şıklarında sözü geçen farklı durumların sebepleri ve sonuçları üzerine inceleme yapın. Gönüllü katılımcıların genel tartışma için kendi deneyimlerini paylaşmasını isteyin. Yaşanan olayın ne olduğunu ve bu konuda ne hissettiklerini sorun, ardından konuyu herkesin katılacağı genel tartışmaya açın.

- Şiddet eylemi neden gerçekleşti?
- Benzer bir durumda grubun diğer üyeleri ne yapardı, nasıl davranırdı?
- Neden bu şekilde davrandınız?
- Farklı şekilde nasıl davranabilirdiniz? Grubun diğer üyelerinin önerileri var mı?
- Olayın gerçekleşmesine engel olmak için ne yapılabilirdi?
- c) şıkkında bahsedilen olayda katılımcı neden müdahale etmemiş?
- Gerçekleşen olayın sebepleri neydi?
- Yanlış anlama sonucu ortaya çıkan olaylar kaç taneydi? Kaçı sertlik, kin ya da kıskançlık sonucu gerçekleşti? Kaçı kültür, adet, görüş ya da inanç farklılığından kaynaklandı?
- Katılımcılar "hoşgörü" sözcüğünden ne anlıyor? Bu sözcüğü nasıl tanımlıyorlar?
- Başkalarının yaptığı ya da söylediği her şeye karşı tamamen hoşgörülü olmak doğru mu?
- Hoşgörü, insan haklarının gelişiminde neden anahtar niteliğinde bir değer olarak kabul ediliyor?

Kolaylaştırıcılar için ipuçları

Sürprizlere hazır olun. Etkinliği zor ya da rahatsız edici bulan katılımcılara destek olmak için de hazırlıklı olun. Herkesin nereden, ne tür bir kökenden geldiğini bilemediğiniz gibi ailesi içinde neler yaşanmakta olduğunu ya da yaşanmış olduğunu da bilemezsiniz. Katılımcılardan bazılarının şiddetin farklı şekilleriyle ilgili deneyimlere sahip olma olasılığı vardır. Bu etkinliğin amacının şiddetle başa çıkma becerileri geliştirmek olduğunu vurgulayın. Bu beceriler, şiddetin nedenlerini anlayarak, yarattığı hisleri tanıyarak, bunu kontrol etmek için sağlam bir tavır almanın gerektirdiği becerileri geliştirerek ve şiddet içeren durumlara şiddet içermeyen araçlarla cevap vermek için yollar bularak gelişecektir. Katılımcılardan İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nin birinci maddesini hatırlamalarını isteyin: "Bütün insanlar özgür, onur ve haklar bakımından eşit doğarlar." Eğer başkalarından bu maddeye uymasını bekliyorsak bizim de uymamız gerekir. Grubunuzun üye sayısı 10 kişiden fazlaysa grubu ikiye bölebilir, öykülerini küçük gruplar halinde birbirleriyle paylaşmalarını sağlayabilirsiniz.

Çeşitlemeler

Etkinlikten güzel bir drama etkinliği türetilebilir. İki, üç ya da dört kişiden bir olayı canlandırmalarını isteyin. Grubun geri kalanı oyunu izlemeli. Belirli aralarda oyunu kesebilir, izleyicilerden görüş isteyebilir ya da oyunun nasıl devam edeceği konusunda öneri getirmelerini rica edebilirsiniz. Alternatif olarak, izleyiciler oyuna doğrudan müdahale edebilir, oyuncuların rolünü üstlenip alternatif sonuçlar üretebilir.

İzleme önerileri

Şiddet mağdurlarına yardım sağlayan örgütler hakkında bilgi edinin, örneğin, telefon yardım hatları ya da mağdurlara destek sağlayan iletişim ağları. Barış ve savaş temasıyla devam etmek isterseniz sayfa 160'taki "Mükemmel bir dünyada yaşamak" etkinliğine göz atın. Bu etkinlikte barış çarkını tamamlamak için sorulan sorulara doğru yanıtı bulmak gerekiyor!

Eylem önerileri

Toplumda şiddet karşıtı olan ve barış için çalışmalar yürüten bir örgütle bağlantıya geçin. Çalışmalarına nasıl katılabileceğinizi sorun.

Önemli gün

16 Kasım
Uluslararası Hoşgörü Günü

Yarın geldiğinde

"Sistemin seni yargıladığı gibi sen de başkalarını yargılarsan, bu durum seni, ölüm cezasına mahkum eden insanlardan daha iyi bir insan haline getirmez." Dwight Adanandus

KONULAR

İNSAN GÜVENLİĞİ

MEDYA

BARIŞ VE ŞİDDET

ZORLUK

DÜZEY 3

GRUP BÜYÜKLÜĞÜ

HERHANGİ

SÜRE

60 DAKİKA

Konular	İnsan güvenliği, Medya, Barış ve Şiddet
Zorluk	Düzey 3
Grup büyüklüğü	Herhangi
Süre	60 dakika
Genel bakış	Etkinlik, sunulan bilgi materyali çerçevesindeki bir tartışmayı içerir. Şu konular ele alınır: • Suçlu hakları • Ölüm cezası • Toplumun suçlulardan korunması
İlgili haklar	• Yaşama hakkı • Zalim, insanlık dışı ya da küçük düşürücü davranışa maruz kalmama hakkı
Amaçlar	• Suçlular hakkındaki önyargılarımızı incelemeye almak ve ölüm cezasının getirdiği bazı sonuçlar üzerine düşünmek • Dinleme becerimizi ölçmek ve bize sunulan bilgiyi nasıl "yorum"ladığımızın farkına varmak • İnsan onuru ve adalet duygusunu geliştirmek
Materyal	• "Yarın geldiğinde" başlıklı bilgi materyalinden her katılımcı için birer tane çoğaltın • Her katılımcı için birer kâğıt ve kurşun kalem

Yönerge

Adım 1:

1. "*Yarın geldiğinde*" metninin birinci bölümünü gruba sesli bir şekilde okuyun. Bittiğinde, katılımcılara öykünün başlıca noktalarını hatırlamaları ve kendi sözcükleriyle yazmaları için beş dakika verin. Ardından her katılımcıdan kendi kâğıdını yanında oturan kişi ile değiş tokuş etmesini isteyin, yazılanlar okunsun ve geri bildirim verilsin.
2. Yazdıklarını paylaşmak isteyen bir gönüllü olup olmadığını sorun. Birkaç gönüllü yazdıklarını okusun. Yazılanlar arasındaki farklar üzerine tartışın: Bazı katılımcılar diğerlerinden daha mı çok ayrıntı hatırlıyor? Özgün metinde geçmeyen ayrıntılar uyduran katılımcılar oldu mu?
3. Katılımcılara öykü hakkında ne düşündüklerini sorun: Yazarın kim olduğunu düşünüyorlar? Ne olmuş?

Adım 2:

1. Gazete kupürünü ve Nanon'un anlatımını içeren ikinci bölümü okuyun.
2. Şimdi, edindikleri yeni bilgiyi birbirleriyle tartışmak üzere çiftlere 10-15 dakika süre verin. Metindeki ayrıntılara bakma ihtiyaçları olacağını düşünerek "*Yarın geldiğinde*" öyküsünün metnini katılımcılara dağıtın.

3. Ardından aşağıdaki iki konu üzerinde düşünmelerini isteyin:
   - Ölüm kuyruğunda (*Death Row*) olduklarını öğrendiklerinde, katılımcıların Dwight ya da Nanon hakkındaki fikirleri değişti mi? Nasıl? Neden?
   - Dwight 'Sistemin seni yargıladığı gibi sen de başkalarını yargılarsan, bu durum seni, ölüm cezasına mahkum eden insanlardan daha iyi bir insan haline getirmez!' derken ne anlatmak istiyordu? Bu düşünceye katılıyorlar mı?
4. Farklı çiftlerin görüşlerini alarak konuyu genel tartışmaya açın.

Bilgilendirme ve değerlendirme

Bu etkinlik birçok önemli ve ilgi çekici konuyu gündeme getirmek için kullanılabilir, bu sayede diğer etkinliklerin ya da tartışmaların çatısı oluşturulabilir. Bununla birlikte, bilgilendirme bölümünde yeni temalara girmek yerine grubunuzun konuştuğu konulara sadık kalmaya çalışın (aşağıda yer alan 'kolaylaştırıcılar için ipuçları' başlığına bakın).

- Etkinlik kendiniz hakkında herhangi bir şey öğretti mi? Önceki görüş ve inançlarınızı gözden geçirmenize sebep oldu mu?
- Etkinlik sizce ne anlatmaya çalışıyordu? Amacına ulaştı mı, değilse neden?
- Etkinlik yaşama hakkı üzerine size ne anlatmaya çalıştı? Tartışmada sözü geçen başka hak meselesi var mıydı?

İleride kullanmak üzere bu meseleleri büyük boy bir kâğıt ya da yazı tahtası kâğıdına not edin.

Kolaylaştırıcılar için ipuçları

Birinci bölümü okuduktan sonra yapılan tartışma sırasında iki erkeğin içinde bulunduğu durumla ilgili ipucu vermemeniz gerekir: Karakterler hakkında hangi kanıya sahip olduklarını katılımcıların anlatmasını sağlayın, fakat bunu yapmakta özel bir sebep olduğunu söylememelisiniz. Burada asıl niyet, içinde bulundukları durum ya da geçmişlerini bilmeden iki erkeğin insani yanlarını anlamaya çalışmaktır.

Birinci adımın sonunda, çiftlerin yazdıklarını birbirleriyle değiş tokuş etmesiyle gösterilmek istenen aynı bilginin insanlar tarafından farklı şekillerde algılandığı ve hatırlandığıdır. Bunun bir "sınav" olarak görülmemesi gerektiğini önemle vurgulayın, böylelikle katılımcılar yazdıklarından utanmasınlar. Burada asıl yapılması gereken farklı bakış açılarının envanterini çıkarmak. Kaleme aldığı notlar, eşinin notlarından çok farklı olan katılımcılardan görüş bildirmelerini isteyin. Bunun neden meydana geldiğini sorun –örneğin, başkaları tarafından atlanan bazı ayrıntıların neden diğerleri tarafından hatırlandığını sorun.

Etkinlik bir oturum için büyük bir olasılıkla çok fazla konunun gündeme gelmesine neden olacaktır, bu yüzden katılımcıların örneğin ölüm cezasını tartışmaya kendilerini kaptırmalarına engel olup, tartışmayı önerilen çerçevede yürütmeye çalışın. Tartışmayı iki temel mesele üzerinde odaklamaya çalışın, bunlar:

1. İnsanları yaptıkları şeylerden dolayı (bizim yaptıklarına inandığımız şeylerden dolayı) "yargılamanın" kapsamının biz, devlet ve herkes için ne olması gerektiği. Devletin kendisini (ve Nanon'u) yargıladığı gibi insanların onları "yargılamaması"ndan bahsederken, Dwight'in anlatmaya çalıştığı belki de buydu. Devlet onları, geçmişte yaptıkları (yaptıklarına inandığı) bir şeyden dolayı –açık ve net bir şekilde– bir birey olarak gözden çıkarmıştı.
2. "Azılı suçlular" bile kendi özlerinde insani özelliklere sahip olabilir ve bu özellikleri koru-

Önemli gün

26 Haziran
Uluslararası İşkence Kurbanları ile Dayanışma Günü

1 Mart
Uluslararası Ölüm Cezasının Kaldırılması Günü

yabilirler –Dwight'ın bahsettiği yalnızca "sorumluluk ve şefkat" duyguları değil, bunun yanında Nanon'un hapse girdikten sonra betimlediği "hüsran ve depresyon" duygularıdır.

"Yaşama hakkı" üzerine tartışırken, bu iki insanın yaşama hakkına sahip olup olmadığı –eğer değilse, bir insanın bu hakkı nasıl "kaybedeceği"– üzerine tartışmayı yönlendirebilirsiniz. Örneğin herhangi bir insanın, bir suç işlemiş olsalar bile diğer yurttaşların elinden bu hakkı alma yetkisi var mıdır?

İzleme önerileri

Etkinliğin sona ermesinin ardından gündeme gelen konuları izleyin. Bir münazara düzenleyin ya da sayfa 127'deki "Seçim propagandası" etkinliğindeki yöntemi kullanın. Tartışılacak konu başlıkları şunlar olabilir:

- Cezalandırma: Suçluları bir yere kapatmanın ve/veya onları idam etmenin sebebi nedir? Birincil amaç toplumu korumak mıdır, yoksa suçluların davranışlarını değiştirmek midir? Yoksa öç almak/hakedilen cezayı vermek midir?
- Ölüm cezası: Ölüm cezasını savunurken ve ölüm cezasının karşısında dururken kullanılan iddialar nelerdir?
- Ulusun güvenliği karşısında bireyin güvenliği: Bir hükümetin en kötü suçları işleyen kişilere ya da teröristlere karşı davranışındaki sınırlar nedir? Örneğin –bir insana işkence yapılması "ulusun güvenliği" için bir gerekçe olabilir mi?

Not: Nanon Williams'ı Destekleme Derneği'nin web sayfasına, *http://nawisa.org* bir göz atın.

Eylem fikirleri

Ölüm Cezasına Karşı Kanada Koalisyonu (*Canadian Coalition Against the Death Penalty*-CCADP,)'nun web sitesini ziyaret edip mahkumların yazılarına ulaşın (*www.ccadp.org*). Ardından Ölüm Kuyruğunda bekleyen birine mektup yazın (CCADP web sitesi nasıl mektup arkadaşı olunabileceği hakkında bilgi içermektedir) ya da yaşadığınız yerdeki Uluslararası Af Örgütü ofisiyle irtibata geçin.

Not: "Yarın geldiğinde" metninin tamamı CCADP web sitesinde bulunabilir.

BİLGİ MATERYALİ

Yarın geldiğinde, Nanon Williams

Bölüm 1:

"Dwight Adanandus'un ölümünden tam bir gün sonra idi, yaşama tamamen farklı bir şekilde bakmaya başlamıştım. Kışın ilk günleriydi. Yaşanan her günün birbirinden farksız olduğunu düşündüğüm, büyük ıstıraplar çektiğim o günlerde bile, gülümsemesi yüzünden eksik olmayan arkadaşımı düşünüyordum. Sessizlik içinde uzanmış düşünürken kapının altından atılan gazeteyi elime aldım, gazete ondan bahsediyordu.

Onun hakkında yazılanları okumak ve onu bir daha asla göremeyeceğimi öğrenmek yüreğimi dağlamıştı. Bazen, avluya ağır ağır salınarak gelip 'Hey ne oldu, delikanlı?' diye seslendirdi. Ben de etrafıma bakar, yüzümü ona çevirir ve 'Hey, sen kime delikanlı diyorsun?' diye karşılık verirdim, ardından aynı anda kahkahalar atarak gülmeye başlardık, çünkü bizim blokta yaşayanların en genci bendim. O günleri bugün düşündüğümde, kederleniyorum, çünkü o avluda bir daha asla Dwight'sız kalmak istemiyorum, öfkeden yüzümü allak bullak eden kahkalarından mahrum kalmak istemiyorum.

Yıllar geçtikçe, zamanın geçmesi için kullandığım yöntemler de değişti. Bu yeni yöntemlerin beni daha iyi bir insan yapacağını ümit ediyorum, aynı Dwight'ın daha iyi bir insana dönüştüğü gibi. Bunu ümit etmek hoşuma gidiyor. Kendimi zayıf hissettiğim anlarda, 'Dwight olsa ne yapardı' diye sorar halde buluyorum kendimi.

Bana 'Unutma derdi, 'sistem ancak sen izin verirsen sana erişebilir. Tanrın her kimse onunla barış ve hayatını en iyi şekilde yaşamaya başla, onun değerini bil'. Ve şöyle devam ederdi, 'Delikanlı, neden burada olduğunu bilmiyorum, fakat buraya ait olmadığından eminim...'

Bölüm 2:

'..... Aslında, kimse buraya ait değil, kimse ölüm kuyruğuna ait değil. Burada tecavüzcüler, insan kaçırmaktan suçlu bulunanlar, soyguncular, çocukları taciz etmiş insanlar ve sadist kişiler bulunuyor, bu insanların umurunda bile değilsin. Fakat bunun yanında, sorumluluk sahibi ve şefkatli insanlar da var burada, aynı şeyleri yapmış, fakat değişmenin bir yolunu bulmuş insanlar. İşte her zaman bunu hatırlamanı istiyorum senden' demişti bana, idam edilmeden haftalar önce. 'Hiçbir şeyi hatırlamasan bile şunu hatırla. Sistemin seni yargıladığı gibi sen de başkalarını yargılarsan, bu durum seni, ölüm cezasına mahkum eden insanlardan daha iyi bir insan haline getirmez!' Şu anda bu sözler kulağımda çınlarken, ne anlatmak istediğini anlamam neden bu kadar uzun sürdü diye merak ediyorum. Tabi ki söylediği şeyi duydum ve benim için bir şeyler ifade etti ama o sözcüklerin gerçek anlamını kavramak ve bunların zihnimde bir anlam kazanması tamamen farklı bir şey. Sanırım, onun bana seslendiği gibi delikanlıydım, toydum. Fakat gerçek tüm çıplaklığıyla ortaya çıktığında, çok büyük ıstırap veriyor.

Hapse girmek psikolojik bir işkence silahı, biliyorum. Bu silah, hüsran duygusu yaratıyor, ta ki onun yerini depresyon alana kadar, fakat devam etme isteği ve heyecanı sadece birkaç insanda kalıyor. Ölüm kuyruğuna girmesine sebep olan suç ne olursa olsun o heyecan Dwight'ın içinde hep vardı. O, bu heyecanla, sistemin mezarlığındaki cesetler gibi çürümeye yüz tutmuş başka insanların yaşamlarını değiştirmeyi başardı. 'Kolay olmadığını biliyorum Delikanlı,' derdi. 'Fakat kimse hayatın kolay olduğunu söylemedi. Her günü hakettiği gibi yaşa. Yolun sonunda bir ışık gördüğün sürece, bunun sana güç vermesine, sana kılavuzluk etmesine izin ver.' Bunlar vedalaşmadan önce bana gözyaşları içinde söylediği son sözlerdi. Bunun benim için ne ifade ettiğini anlatmaya cesaret edemiyorum. Geçmiş ve gelecek günler için ayakta kalabilmek için ihtiyacım olan gücü bulmam için bu sözleri söylediğini tahmin ediyorum. İlkelerimden ya da yaşamda en çok değer verdiğim şeylerden –mesela ailem ve sevgi– asla vazgeçmedim. Yarın bir gün geldiğinde, biliyorum ki o gün cennetin kapılarından geçeceğim."

Nanon Williams 17 yaşındayken Teksas Eyaleti tarafından cinayet suçundan ölüm cezasına çarptırıldı. Nanon verilen cezaya itiraz etti. Son dokuz yılını ölüm kuyruğunda (*Death Row*) geçirdi.
Kaynak: www.ccadp.org

Gazete kupürü

Huntsville – 2 Ekim 1997. Dokuz yıl önce, bir bankayı soyduktan sonra kaçarken kendisini durdurmaya çalışan San Antonio'lu bir işadamını vuran bir soyguncu Çarşamba gecesi idam edildi. 41 yaşındaki Adanandus, Vernon Hanan'ı öldürme suçundan ölüm kuyruğuna girdi. Vernon Hanan 28 Ocak 1988 günü San Antonio'nun kuzey yakasındaki bir bankanın girişinde Adanandus'la boğuşurken göğsünden vurulmuştu.

Nerede duruyorsun?

Sosyal ve ekonomik haklar sadece zengin ülke vatandaşlarının sahip olduğu bir lüks müdür?

KONULAR

GEN. İNSAN HAKLARI

YURTTAŞLIK

YOKSULLUK

ZORLUK

DÜZEY 2

GRUP BÜYÜKLÜĞÜ

HERHANGİ

SÜRE

50 DAKİKA

Konular Genel insan hakları, Yurttaşlık, Yoksulluk

Zorluk Düzey 2

Grup büyüklüğü Herhangi

Süre 50 dakika

Genel bakış Tartışma içeren bu etkinlikte aşağıdaki konular ele alınır:
- İnsan onurunun temel esasları
- Kişisel ve siyasal haklar ile sosyal ve ekonomik hakların göreceli önemi
- Hükümetlerin, sosyal ve ekonomik haklarla ilgili yükümlülükleri

İlgili haklar Hepsi

Amaçlar
- Kişisel ve siyasal haklar ile sosyal ve ekonomik haklar arasındaki farkları anlamak
- Hakların korunmasıyla bağlantılı karmaşık konular üzerine düşünmek
- Tartışma ve argüman sunma becerileri geliştirmek ve bu becerileri kullanmak

Materyal
- "Çeşitli ifadeler" başlıklı bilgi materyalinin bir kopyası
- Büyük boy kâğıt ya da yazı tahtası kâğıtları, tükenmez kalemler
- Sicim ya da tebeşir (tercihe bağlı)
- Sayfa 402'deki İHEB'nin özet metninin fotokopileri (tercihe bağlı)

Hazırlık
- İki poster hazırlayın –birinin üzerinde "Katılıyorum" diğerinde ise "Katılmıyorum" yazmalı. Bunları odanın karşılıklı iki duvarına yapıştırın, böylelikle katılımcılar iki poster arasında düz bir sıra oluşturabilsin. (İki poster arasında tebeşirle düz bir çizgi çizebilir ya da bunun yerine sicim kullanabilirsiniz.)

Yönerge

1. Kişisel ve siyasal haklar ile sosyal ve ekonomik haklar arasındaki farkları kısaca aktararak etkinliğe başlayın.
2. Haklar kategorisinin kapsamına girebilecek farklı haklar üzerine beş dakikalık bir beyin fırtınası düzenleyin. Hakları yazı tahtasına yazın, bunları kişisel ve siyasal haklar ile sosyal ve ekonomik haklar başlıkları altında toplayın.
3. Şimdi bir dizi ifade okuyacağınızı söyleyin. Bu ifadelere katılımcılar ya katılmalı ya da katılmamalı.
4. "Katılıyorum" yazan posterle "Katılmıyorum" yazan posterleri iki uç noktayı işaret edecek şekilde yerleştirin. Katılımcılara (hayal ürünü olan) çizgi boyunca bir noktada durmalarını söyleyin. Katılımcıların çizgi üzerine kendilerini öyle bir konumlandırmaları gerekir ki, her biri yanında duran kişilerle neredeyse aynı görüşe sahip olsun. Katılımcılar yerlerini bulmaya çalışırken kısa tartışmalar yapılmasına izin verin!

5. İfadeleri sırayla okuyun. Ritmi çeşitlendirin: Bazı ifadeleri arka arkaya okuyun, bazılarını okuduktan sonra bir sonrakine geçmeden önce tartışma için vakit ayırın.
6. Katılımcıları düşüncelerini yansıtmaya ve tartışmaya teşvik edin. Uç noktalarda duranlara neden bu noktada durduklarını sorun. Merkeze yakın duranlara, durdukları noktanın güçlü bir görüş yetersizliğinden mi yoksa bilgi yetersizliğinden mi kaynaklandığını sorun.
7. Birbirlerinin yorumlarını dinledikten sonra katılımcılara yerlerini değiştirmeleri için izin verin.
8. İfadeleri okumayı bitirdikten sonra grubu bilgilendirme bölümü için biraraya toplayın.

Bilgilendirme ve değerlendirme

Bu bölüme etkinliği gözden geçirerek başlayın. Ardından gruptakilerin neler öğrendiği üzerine bir tartışma yapın.

- Yanıtının bulunması imkânsız sorular –ya karar vermek zor olduğu için, ya da soru cümlesi iyi ifade edilmediği için– var mıydı?
- Tartışma sırasında katılımcılar durdukları yeri neden değiştirdiler?
- Bazı konularda hemfikir olmama durumu katılımcıları şaşırttı mı?
- İnsan haklarına katılmamamızın bir önemi var mıdır?
- Farklı ifadelerin "doğru" ve "yanlış" yanıtları mı olduğunu düşünüyorsunuz, yoksa bu tamamen kişisel görüşe mi dayanıyor?
- Herkesin insan hakları üzerinde bir anlaşmaya varması mümkün olabilir mi?
- (İlk) iki "kuşak" insan hakları, yani kişisel ve siyasal haklar ile sosyal ve ekonomik haklar arasında temel farklar var mı? Bunların hangisinin daha önemli olduğunu söylemek mümkün mü?
- Başka haklara ihtiyacımız var mı? Üçüncü kuşak haklar olmalı mı?

Kolaylaştırıcılar için ipuçları

Bu etkinlik tüm insan haklarını kapsıyor olsa da, sosyal ve ekonomik haklara vurgu yapılır; örneğin, çalışma ve serbest zaman hakkı, tıbbi bakım hakkı ve elverişli yaşam standartları hakkı. (İHEB'nin 16. ve 22-29. maddeleri)

Aşağıda verilmiş ifadeler, kişisel ve siyasal haklarla sosyal ve ekonomik haklar arasındaki farklarla ilgili süregelen tartışmayı ele almak üzere tasarlandı. Tartışma sırasında birçok konuya değinileceği için etkinliğin en başında çok fazla ayrıntıya girmemeye çalışın.

Etkinliğe giriş yaparken iki noktaya dikkat çekmek faydalı olabilir. Birincisi, kişisel ve siyasal hakları diğerlerinden farklı kılan şey, bunların kişisel ve siyasal konularda hükümetlere yapılan ahlaki taleplerle ilgili olmalarıdır; örneğin adil yargılanma hakkı, oy kullanma hakkı, düşünceyi ifade etme hakkı gibi. Sosyal ve ekonomik haklar ise sosyal ve ekonomik konularla ilgili yapılan taleplerdir; örneğin evsiz barksız olmak, yetersiz tıbbi bakım, yoksulluk gibi. Birinci tür haklar aynı zamanda *birinci kuşak* haklar olarak, ikinci tür haklar da *ikinci kuşak* haklar olarak adlandırılır. Bu sıralama bu hakların evrensel insan hakları olarak kabul edildiği tarihi süreç içinde belirlenmiştir.

İkinci nokta ise, bazı insanların farklı tür haklar arasında temel bir ayrıma gittiğidir. Birçokları tarafından sosyal ve ekonomik hakların daha az önemli olduğu ve/veya bu hakların garanti altına alınmasının kişisel ve siyasal haklardan daha zor olduğu iddia edilmiştir. Bazıları buna itiraz etmektedir. Bu tartışma hakkında daha fazla bilgiye Bölüm 4'ten ulaşabilirsiniz.

Önemli gün

5 Aralık
Uluslararası Ekonomik ve Sosyal Kalkınma Gönüllüleri Günü

Beyin fırtınası sırasında katılımcılara İHEB'nin özet metnini dağıtabilirsiniz; ya da bildirgenin bazı maddelerini yüksek sesle okuyup bunları doğru kategoriye yerleştirmelerini isteyebilirsiniz. Bildirge'nin 16. ve 22-29. maddeleri genel olarak sosyal ve ekonomik haklarla ilgilidir.

Etkinliğin sıraya girme bölümünü tartışmaya çok fazla vakit ayırmadan çabucak bitirip, ardından iki ya da üç ifade seçip bunları ayrıntılı bir şekilde grubun tamamı için tartışmaya açabilirsiniz. Yine de, etkinliği bazı yerlerde durdurup katılımcıların farklı bakış açılarını ölçüp biçmelerini, bulundukları konumu bu açıdan değerlendirmelerini sağlamalısınız.

Çeşitlemeler

Farklı "ifadeler" geliştirebilirsiniz ya da grup üyelerinden kendi ifadelerini yazmalarını isteyebilirsiniz.

İzleme önerileri

Konulardan biri üzerine bir münazara düzenleyin. Katılımcılardan iddialarını önceden hazırlamalarını rica edin. Münazaranın sonunda oylama yapın. Grubunuz dışında, gençleri ya da halktan insanları münazarayı izlemek üzere davet edebilirsiniz.

İnsan hakları hakkında bilgi sahibi olmak önemlidir, fakat hakların korunması için aktif bir yurttaş olmak hayati bir önem taşır. Sayfa 127'deki "Seçim propagandası" etkinliğini düzenleyebilirsiniz. Bu etkinlik başkalarını kendi görüşleri doğrultusunda ikna etmeyi ele alır.

Eylem fikirleri

İnsan hakları ya da toplumsal refah için çalışan yerel bir örgütle ilişkiye geçin, çalışmalarına nasıl destek olabileceğinizi öğrenin.

Ek bilgi

Kılavuzun 4. bölümünde farklı kuşak haklarla ilgili arka plan bilgisi mevcuttur. Bu bölümde "üçüncü kuşak" haklar anlatılır.

BİLGİ MATERYALİ

Çeşitli ifadeler

- Başınızı sokacağınız bir evinizin olması, istediğiniz şeyleri söyleyebilmenizden daha önemlidir.
- İnsanlar çalışma yükümlülüğüne sahiptir, çalışma hakkına değil.
- Bir hükümetin en temel sorumluluğu yurttaşlarının kendilerine yetecek düzeyde yiyeceğe sahip olmasını sağlamaktır.
- "Dinlenme ve serbest zaman" hakkı sadece zengin ülkelerin gücünün yeteceği bir lükstür.
- İnsanların açlıktan ölmelerine engel olmak hükümetin görevi değildir –bu insanların görevidir!
- Yurttaşlarımıza nasıl muamele ettiğimiz uluslararası toplumu ilgilendirmez.
- Yoksul ülkeler, kişisel ve siyasal haklardan önce tüm yurttaşlarının elverişli yaşam standartlarına sahip olmasını sağlamaya çalışmalıdır.
- Aşırı düzeydeki ekonomik eşitsizlik temel hakların ihlalidir.
- Sosyal ve ekonomik haklar bir gelecek idealini ifade eder, fakat dünya bu hakları garanti altına almaya bugün hazır değildir.
- Eğer haklar garanti altına alınamıyorsa, varolmaları bir anlam ifade etmez.

Ben kimiz?

Ben neysem oyum, sen neysen osun, o neyse o...
fakat hep birlikte o kadar çok ortak yönümüz var ki!

Konular	Cinsiyet eşitliği, Ayrımcılık ve Yabancı düşmanlığı, Yurttaşlık
Zorluk	Düzey 2
Grup büyüklüğü	8+
Süre	25 dakika
Genel bakış	Etkinlik uğultu grupları (*buzz groups*), beyin fırtınası, çizim ve grup tartışmasını içerir. Tartışmada kimlik konusu ele alınır.
İlgili haklar	• İnsan onuru ve saygı bakımından eşitlik • Ayrımcılığa maruz kalmama hakkı • Yaşama, özgürlük ve güvenlik hakkı
Amaçlar	• Kendimizin ve başkalarının bireyselliğinin farkına varmak • Diğer insanlarla paylaştığımız ortak yönleri tanımlamak • Dayanışma ve saygıyı geliştirmek
Materyal	• Renkli tükenmez kalem ve markörler (mümkünse her katılımcıya farklı bir renkte) • Her katılımcıya birer yaprak kâğıt • Yazı tahtası kâğıdı ve tahta kalemleri

KONULAR

CİNSİYET EŞİTLİĞİ

AYIRIMCILIK

YURTTAŞLIK

ZORLUK

DÜZEY 2

GRUP BÜYÜKLÜĞÜ

8 YA DA DAHA FAZLA

SÜRE

25 DAKİKA

Yönerge

1. Isındırmak için katılımcılardan "uğultu grupları" oluşturmak üzere çiftler halinde ayrılmalarını isteyin. Birbirlerine yabancıymış gibi davranarak, birbirlerine tekrardan kendilerini tanıtmalarını isteyin.
2. Şimdi de bir insanla ilk tanıştıklarında, o insan hakkında nelerin önemli ya da ilgi çekici olduğunu sorun. Bir insanı tanımak için ihtiyaç duyulan bilgilerin sınıflandırılması üzerine bir beyin fırtınası yapın. Örneğin, isim, yaş, cinsiyet, milliyet, aile içindeki rol, din, etnik köken, meslek/eğitim, müzik zevki, hobiler, spor, sevdiği ve sevmediği şeyler vs.
3. Şimdi katılımcılara grubun diğer üyeleriyle ne ölçüde ortak yönleri bulunduğunu araştıracaklarını söyleyin. Kâğıt ve kalemleri dağıtın ve her katılımcıdan kimliklerini temsil eden birer resim yapmasını isteyin. Kendilerini, kimlik özellikleriyle topluma ışık saçan yıldızlar gibi düşünmelerini söyleyin. Grup üyelerinden kimliklerinin en önemli 8-10 özelliğini dikkate alarak kendi yıldızlarını çizmelerini isteyin.
4. Katılımcılardan odanın içinde dolaşarak çizdikleri yıldızları karşılaştırmalarını isteyin. Bir başka katılımcı ile ortak bir ışın bulduklarında, ışının yanına o kişinin ismi yazılmalı (Örneğin, Jan ve Parvez'in "repçi" ışını varsa, o ışının yanına birbirlerinin ismini yazmalılar). Bunun için 15 dakika süre ayırın.
5. Genel oturuma geri dönün ve katılımcılara ne kadar bireysel davrandıklarını sorun. Şu sorular sorulabilir:
   - Kimlikler sözkonusu olduğunda hangi özellikler ortak olabiliyor? Hangileri kişiye özel ve benzersiz olabiliyor?

- Gruptakiler ne ölçüde birbirlerine benziyorlar veya birbirlerinden ne kadar farklılar? Katılımcıların sahip oldukları ortak özellikler farklı olanlardan fazla mı?

6. Son olarak, insanlar tarafından daha sonra seçilen veya doğuştan gelen kimlik özellikleri üzerine bir beyin fırtınası yapın. Bunları yazı tahtasına iki sütun halinde yazın.

Bilgilendirme ve değerlendirme

Katılımcıların, kendileri, diğer grup üyeleri ve insan hakları hakkında neler öğrendiğini tartışın.

- Grup üyeleri kendileri hakkında neler öğrendi? Kimliklerinin en belirgin özelliklerinin ne olduğuna karar vermeleri zor oldu mu?
- Yıldızları karşılaştırırken ortaya çıkan sonuçlar şaşırtıcı mıydı? Beklediklerinden daha mı çok yoksa daha mı az ortak özellik çıktı?
- Grubun çeşitliliği hakkındaki görüşler neler? Çeşitlilik grubu daha mı ilgi çekici kıldı yoksa birlikte çalışmayı daha zor bir hale mi getirdi?
- Başkalarının kimliğine ait bazı özellikler hakkında tepki gösterip "hayır ben böyle değilim" diye yanıt veren katılımcılar oldu mu? Örneğin, ben futboldan, tekno müzikten, köpeklerden hoşlanmıyorum ya da ben homoseksüel değilim ya da Hristiyan değilim gibi.
- Kimlik nasıl oluşur? Kimliğin hangi yönleri toplumsal yapıdan etkilenerek gelişir, hangisi sabittir ve insanın doğasında vardır?
- Toplumsal cinsiyet konusu bağlamında, cinsel kimliğin hangi yönleri toplumsal yapıdan etkilenerek gelişir, hangisi sabittir ve insanın doğasında vardır? Katılımcılar "kız" ya da "erkek" yazdılar mı? Katılımcılar "erkek" ya da "kız" kelimelerini kullandığında akıllarına ne geliyor? Akıllarına gelen şey her iki cinsiyet için de, yani tüm kızlar ve tüm erkekler için de aynı mı?
- Bireysel kimliklerinden dolayı insanlar ne düzeyde yargılanıyorlar? Ait oldukları gruptan dolayı insanlar ne düzeyde yargılanıyorlar?
- Katılımcılar bir insanın kendi kimliğini seçme özgürlüğüne sahip olması hakkında ne düşünüyorlar? Bunun kendileri için ve toplum için, özellikle eşitlik ve saygı görme hakkı açısından anlamı nedir?

Kolaylaştırıcılar için ipuçları

Bu etkinliğin ismi yanlış değildir! Burada amaçlanan katılımcıları şaşırtmaktır.

Isınma bölümünde bazı katılımcılara bir örnek vererek yardım etmeniz gerekebilir. Kendinizi ya da hayal ürünü bir kişiyi örnek olarak gösterebilirsiniz: Örneğin Olena, kadın, Ukraynalı, anne, eş, eğitmen, gezgin, müzik dinlemeyi sever.

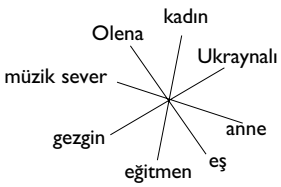

Her katılımcıya farklı renk bir kalem vermekteki amaç herkesin biricik olduğu mesajını ve grubun farklı kimliklerden oluşan bir gökkuşağı olduğu duygusunu vermektir. (Bu benzetme Güney Afrika için kullanılmaktadır. Güney Afrikalılar kendilerini "gökkuşağı ulusu" olarak adlandırır, bunun anlamı her renkten insanın bir araya gelerek Güney Afrika ulusunu oluşturmasıdır.) Eğer çalışmayı büyük bir grupla yürütüyorsanız iki ya da daha fazla kişinin bir kalem kullanması gerekebilir, bu durumda farklı yazı stillerinde yazmalılar.

Dilerseniz etkinliği daha karmaşık hale getirebilirsiniz; katılımcıların kendi yıldızlarının ışınlarını kimliklerinin herhangi bir özelliğinin özel ya da kamusal olma durumuna göre uzunlu kısalı yapmalarını tavsiye edebilirsiniz. Uzun ışınlar topluma daha yakın olmayı temsil edebilir.

Son bölümde yapılan beyin fırtınasında (6. adım) aşağıdaki konular gündeme gelebilir:

- Seçebildiğim kimlik özelliklerim: İsim, arkadaş, meslek, siyasi parti üyeliği, beğendiğim müzik türü, giyim tarzım, tuttuğum futbol takımı, yaşadığım yer,
- Doğuştan sahip olduğum kimlik özelliklerim: Cinsiyet, yaş, boy, göz rengi,
- Kavram karışıklığı yaratacak kimlik özellikleri ortaya çıkabilir, örneğin, milliyet, cinsiyet ve cinsel özellikler, din, azınlık grubuna dahil olmak gibi.

Kimliğin nasıl meydana geldiği, kimliğin hangi özelliklerinin toplumsal temelli olduğu, hangilerinin doğuştan olduğu üzerine yapılan tartışma, konu özellikle din ve cinsiyet ise grubu anlaşmazlığa sürükleyebilir. Bu durumda katılımcılara kendi büyüme süreçlerini düşünerek, doğuştan geldiğini düşündükleri özellikleri dahil olmak üzere hangi kimlik özelliklerinin yıllar içinde nasıl değişime uğradığını sormamız işe yarar.

Tartışmadan bazı sonuçlar çıkarmak isteyebilirsiniz, örneğin, hepimizin ırk, renk, mülkiyet, doğum ya da herhangi bir özelliğimizden dolayı bizden alınamayacak veya bize bahşedilemeyecek temel insan haklarına sahip olduğumuz gibi.

İzleme önerileri

Bu etkinlik birçok yeni tartışma açmak üzere kullanılabilir, örneğin, insan haklarının evrenselliği ile ilgili sorular, ayrımcılık ve yabancı düşmanlığı, çocuk hakları ve yurttaşlık.

Grubunuz kimlik ve toplumsal cinsiyet meselesi üzerinde çalışmaya devam etmek istiyorsa sayfa 142'deki "Kadın ve erkek kahramanlar" etkinliği hoşlarına gidecektir.

Önemli gün

7 Ağustos
Transgender Uluslararası Haklar ve Eğitim Günü

Çalışma yaşamı ve bebekler

Bir işe girmeyi mi planlıyorsun? O zaman çocuk sahibi olmayı aklından çıkar!

KONULAR

SOSYAL HAKLAR

CİNSİYET EŞİTLİĞİ

AYIRIMCILIK

ZORLUK

DÜZEY 2

GRUP BÜYÜKLÜĞÜ

10-25

SÜRE

90 DAKİKA

Konular	Sosyal haklar, Cinsiyet eşitliği, Ayrımcılık ve Yabancı düşmanlığı
Zorluk	Düzey 2
Grup büyüklüğü	10-25
Süre	90 dakika
Genel bakış	Rol oynamayı içeren bir etkinliktir. Şu konular ele alınır: • Çalışma yaşamında doğurganlık hakları • İşyerinde kadınlara yönelik ayrımcılık
İlgili haklar	• Kadınların doğurganlığa ilişkin seçme hakkı • Kadınların hamilelik, doğum izni ve medeni hali nedeniyle işten çıkarılmama hakkı • Kadınların eşit istihdam ve ücretlendirme olanaklarına sahip olma hakkı
Amaçlar	• Kadınların doğurganlık hakları konusunda bilgi düzeyini geliştirmek • Ayrımcılığa maruz kalmanın nasıl bir şey olduğuna ilişkin anlayış geliştirmek • Eşitlik, adalet ve sorumluluk duygularını geliştirmek
Materyal	• Büyük boy bir kâğıt, yazı tahtası kâğıdı veya yazı tahtası • Küçük grup çalışması ve rol oynama için uygun büyüklükte bir mekân • Rol oynama için destekleyici materyal; masa ve sandalye, tükenmez ve kurşun kalem
Hazırlık	Senaryoyu yazı tahtası kâğıdına veya tahtaya yazın

Yönerge

1. Etkinliğin, işyerinde kadınların sahip olduğu doğurganlık hakları ile ilgili sorunları ele alan bir rol oynama etkinliği olduğunu söyleyin. Katılımcıların terimin anlamını kavrayabilmeleri için kadınların doğurganlığa ilişkin hakları üzerine bir beyin fırtınası yapın.
2. Katılımcıları küçük gruplara ayırın (her grupta en fazla beş kişi bulunsun).
3. Rol oynamaya temel oluşturması için aşağıdaki senaryoyu okuyun:

"Maria neredeyse bir yıldır işsiz ve büyük bir gayretle iş arıyor. On gün önce bir iş görüşmesine gitti. Bu hayallerini süsleyen, tam aradığı gibi bir işti! Her şey yolunda gitti ve Maria'nın başvurusu kabul edildi. Sözleşmesini imzalaması için Maria'dan personel müdürü Bay Wladstock ile görüşmesi rica edildi. Maria görevleri ve yapacağı işle ilgili meseleleri görüşme esnasında zaten netleştirmişti. Sözleşmeyi tam imzalayacakken, Bay Wladstock, işe alınması için iki yıl içinde çocuk sahibi olmayacağına dair bir belge imzalaması gerektiğini söyledi."

4. Katılımcılara küçük gruplar halinde öykünün nasıl bittiğine karar vermelerini ve bunu canlandırmalarını söyleyin. Bunun için yirmi dakikaları var. Canlandırma Maria ve Bay Wladstock arasında geçen toplantıyla başlamalı ve beş dakikadan fazla sürmemeli.
5. Her grubu rollerini oynamaları için davet edin. Yorumları bilgilendirme bölümüne saklayın.

Bilgilendirme ve değerlendirme

Bu bölüme küçük gruplardaki katılımcıların rollerini diğerlerinin yorumlarına göre nasıl geliştirdiklerini içeren birer geri bildirim isteyerek başlayın. Ardından sözkonusu ayrımcılığın neye dayandırıldığı ve bununla başetmek için neler yapılması gerektiği üzerine konuşun.

- Bu duruma şaşıran oldu mu? Bu duruma ülkenizde rastlanıyor mu?
- Grup öykünün sonuna nasıl karar verdi?
- Öykü için uydurulan sonlar gerçekçi miydi? Maria'nın sorununu çözmek için başvurduğu yöntemin olumlu ya da zayıf yönleri nelerdi? Böyle durumlarda saldırgan veya edilgen tavır sergilemektense sağlam bir duruş sergilemek ne ölçüde zor olur?
- Ülkenizde, hamile kalan kadınlar çalışma ortamında ne tür haklara sahiptir?
- Şirket böyle bir şeyi Maria'ya neden şart koştu? Bu adil midir? Neden?
- Maria'nın insan hakları ihlal edildi mi? Evet ise, hangileridir?
- Maria bir erkek olsaydı, aynı şey olur muydu? Neden?
- Erkeklerin bu konuyu algılama biçimi kadınlarınkinden ne şekilde farklılaşır?
- Kadınların doğurganlığa ilişkin haklarını koruma altına almak ve geliştirmek için sizce neler yapılabilir?

Kolaylaştırıcılar için ipuçları

Gruba bağlı olarak, katılımcıları cinsiyetlerine göre karışık olarak veya tek tipte (sadece kadın veya sadece erkek gibi) üyeleri bulunan küçük gruplara ayırabilirsiniz. Sadece kadın veya sadece erkek üyelerin bulunduğu gruplarda daha zengin tartışmalar yürütülür ve daha kışkırtıcı sonuçlara ulaşılır. Katılımcılar "doğurganlık hakkı" terimine aşina olmayabilirler. Böyle bir durumda resmin bütününü görebilmeleri için yardımcı olmalısınız. Doğurganlık hakkının aşağıdaki unsurları içerdiğine dikkat çekin:

Doğurganlık hakları aşağıdaki öğeleri içerir:

- Bir enfeksiyon kapma ya da hastalığa yakalanma korkusu olmadan yaşanan zevkli ve tatmin edici cinsel ilişki
- Çocuk sahibi olma ya da olmama konusunda seçme şansı
- Kadınlara onurlu ve saygılı bir şekilde davranan, mahremiyete özen gösteren, güvenli kürtaj hizmeti sunan aile planlaması hizmetleri
- Cinsellik eğitimi

İnsan haklarının ihlal edilip edilmediğine dair yönelttiğiniz soru, ceninin yaşam hakkına karşılık kadının kürtaj hakkını kullanması gibi tartışmalı bir konuyu gündeme taşıyabilir. Bu, katılımcıların açık fikirli olmalarını, kalıpyargıları ve önyargıları bir kenara bırakmalarını ve eleştirel düşünme becerilerini kullanmalarını gerektiren İHE'ye ilişkin çok önemli bir konudur. İnsan haklarının kendi doğasında barındırdığı karmaşayı bu durum çok iyi bir şekilde gözler önüne serer. Bu konu gündeme gelirse, bunu ayrıca tartışmak üzere bir zaman belirleyebilirsiniz.

Çeşitlemeler

Katılımcıları küçük gruplara dağıtmak yerine Maria ve Mr. Wladstock'u oynayacak iki gönüllü ile çalışmaya başlayabilirsiniz. Grubun diğer üyeleri de izleyici olur. Belli aralıklarla sunumu bölüp izleyicilerden yorum isteyebilir, bundan sonra ne olması gerektiğini sorabilirsiniz. Alternatif olarak, izleyiciler oyuncularla yer değiştirip canlandırmanın gidiş yönünü farklı bir bakış açısıyla değiştire-

Önemli gün

15 Mayıs
Uluslararası Aile Günü

bilirler. Rol oynama teknikleri ile ilgili daha fazla bilgiye ulaşmak için, kılavuzun **1. bölümü**'nde sayfa 50'ye bakın.

Olaya farklı karakterler de katabilirsiniz. Maria'nın sendika temsilcisi olan kocasını oyuna katabilirsiniz, bu sayede oyun insan kaynakları bölümündeki toplantıdan öteye gidebilir.

Karakterlerin isimlerini ülkenizde sıkça kullanılan isimlerle değiştirmekten çekinmeyin.

İzleme önerileri

Grubunuz ülkenizdeki doğurganlık hakları üzerine bir araştırma yapabilir. Bu çerçevede, hem kadınlar hem de işverenlerle görüşmeler yaparak kanunların uygulamada nasıl işlediğini anlamaya çalışabilirler. Bunun yanısıra bu alanda Avrupa hukukunun ulusal hukuk üzerindeki etkisi incelenebilir.

Grubunuz aynı zamanda ülkenizdeki cinsellik eğitimini ele alabilir. Bu eğitimin doğurganlık haklarının tamamını içerip içermediği incelenebilir.

Çalışma yaşamında karşı karşıya kalınan diğer ayrımcılık şekillerini ele almak isterseniz sayfa 107'deki "Farklı ücretler" etkinliğini düzenleyebilirsiniz.

Eylem fikirleri

Okul ya da dernek konseyinizde doğurganlık haklarıyla ilgili konuları gündeme getirebilirsiniz.

Ek bilgi

"Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi"nin oynadığı rol

Sözleşme, kişisel haklar yanında kadınlar için en can alıcı konulardan birine, doğurganlık haklarına dikkati çeker. Sözleşmenin girişinde "kadınların nesillerin üremesindeki rolünün ayrıma neden olmaması" gerektiği vurgulanır. Ayrımcılık ve kadınların üreme rolü arasındaki ilişki Sözleşme'nin yinelenen kaygı noktalarından biridir. Örneğin, Sözleşme'nin 5. maddesi "anneliğin toplumsal bir görev olarak doğru anlaşılmasını" savunur, ayrıca çocukların yetiştirilmesinde kadın ve erkekten ortak sorumluluk beklenir. Bununla ilgili olarak, anneliğin korunması ve çocuk bakımıyla ilgili hükümler, bunların temel haklar olduğunu bildirir. Bu haklar Sözleşme'nin ele aldığı her temada yer alır, örneğin istihdam, aile hukuku, sağlık hizmetleri ya da eğitim. Toplumun görevleri arasında, sosyal hizmetlerin sağlanması, özellikle, bireylerin aile yükümlülüklerini çalışma yaşamı ve kamu hayatına katılım ile birleştirmelerini mümkün kılacak çocuk bakımevlerinin sunulması bulunur. Sözleşme çerçevesinde anneliği koruma altına alan özel tedbirler tavsiye edilmiştir ve bu özel önlemler "ayrımcılık şeklinde görülemez" (Madde 4). Sözleşme, kadınların doğurganlığına ilişkin seçme olanağına sahip olma hakkından da bahseder. Bu özelliğiyle aile planlamasına ilişkin tavsiyeleri eğitim sürecine dahil etmesi gerektiğini belirtir (Madde 10.h). Ayrıca, kadınların dünyaya getireceği çocuk sayısı ve yerine ilişkin seçme olanağına sahip olma hakkını koruyan ailevi normlar geliştirmek ve kadınların, bu haklarını kullanmalarını sağlayacak bilgi, eğitim ve araçlara erişimlerini sağlamak da devletin yükümlülükleri arasındadır (Madde 16.e).

İnsan hakları takvimi

Aşağıdaki takvim dünyanın dört bir yanındaki insanların, insan haklarını kutladığı günleri ilk biraraya getirme çabasıdır. Önemli günler; resmi BM Uluslararası Günleri'nden, STK'ların tanıdığı dünya günlerinden, tarihi olayların yıl dönümlerinden derlendi. Bu takvim tamamlanmış ve kesin bir liste olarak algılanmamalıdır, daha ziyade genç insanlarla birlikte çalışmak için bir başlangıç noktası olarak kullanılmalıdır. **Bölüm 2**'de yeralan etkinlikler referans olarak kullanıldı.

Takvimin kopyası çıkarılıp bir postere dönüştürülüp duvara asılabilir, böylelikle insan hakları meselelerine olan ilgi canlı tutulabilir, özellikle takvimin kendi içindeki çeşitlilik bunu sağlayacaktır. Katılımcılar seçilen bir konu üzerine tartışmaya davet edilebilir ve kendi yaşadıkları yöre ya da ülkede geçerli olan önemli günler üzerine bir araştırma yapabilirler. Bu tarihler takvime eklenip grup için bir kaynak işlevi görebilir.

Bölüm 2'de yer alan her etkinliğe önemli bir tarih eşlik etmektedir. Bu şekilde, takvimi bir yılın insan hakları eğitimi takvimini hazırlamak üzere kullanabilirsiniz. Her hafta ya da her ayın başında "tematik" bir etkinlik düzenlenebilir. Örneğin, Dünya Basın Özgürlüğü Günü olan 3 Mayıs'ta "Birinci sayfa" etkinliğini düzenleyebilirsiniz (sayfa 135) ya da Uluslararası Kadına Yönelik Şiddetin Yok Edilmesi Günü olan 25 Kasım'da "Aile içi ilişkiler" etkinliğini uygulayabilirsiniz (sayfa 114). Buna bir alternatif olarak, grubunuz bu tarihlerde farklı kuruluşlar tarafından düzenlenen etkinliklere katılım sağlayarak "eyleme" geçebilir, örneğin 22 Nisan Dünya Günü'nü bir çevre grubuyla kutlayabilir.

İnsan hakları anlayışı her yıl değiştikçe ve geliştikçe bu takvim de değişmelidir. Bu kılavuzu kullananlara sunulan fırsat ise, insan haklarını yılın her günü kutlamanın yeni yollarını keşfetmeleridir.

Tarih	Kutlama	Etkinlik
8 Ocak	Dünya Okur Yazarlık Günü	*Herkes için eğitim!*
27 Ocak	Uluslararası Soykırımı Anma Günü	
20 Şubat	Pasif (Şiddet kullanmadan) Direniş Günü	*Elektrik Santrali*
21 Şubat	Uluslararası Anadil Günü (UNESCO)	*Dil engeli*
1 Mart	Uluslararası Ölüm Cezasının Kaldırılması Günü	*Dil engeli*
8 Mart	Uluslararası Kadınlar Günü	*Kadın ve erkek kahramanlar*
21 Mart	Dünya Şiir Günü (UNESCO)	*Resim oyunları*
21 Mart	Uluslararası Irk Ayrımcılığının Yok Edilmesi Günü	*Irkçılığa yanıt*
22 Mart	Dünya Su Günü	*Yaşam ağı*
23 Mart	Dünya Meteoroloji Günü (WMO)	
24 Mart	Dünya Tüberküloz Günü (WHO)	
7 Nisan	Dünya Sağlık Günü (WHO)	*Bir dakika*
8 Nisan	Dünya Romanlar Günü	*İleri doğru bir adım at!*
22 Nisan	Dünya Günü	*Yaşam ağı*
23 Nisan	Dünya Kitap ve Telif Hakları Günü (UNESCO)	
30 Nisan	Soykırımı Anma Günü (Yom ha Shoah)	
1 Mayıs	Uluslararası İşçi Günü	*Farklı ücretler, Sendika toplantısı*
3 Mayıs	Dünya Basın Özgürlüğü Günü (UNESCO)	*Birinci sayfa*
8 Mayıs	Dünya Kızıl Haç ve Kızılay Günü	*Haklar tombalası!*
15 Mayıs	Uluslararası Aile Günü	*Çalışma yaşamı ve bebekler*
17 Mayıs	Dünya Telekomünikasyon Günü (Uluslararası Telekomünikasyon Birliği, ITU)	*İnternetin etkisi*
21 Mayıs	Diyalog ve Kalkınma İçin Dünya Kültürel Çeşitlilik Günü	
31 Mayıs	Dünya Tütüne Hayır Günü (WHO)	
4 Haziran	Uluslararası Saldırı Kurbanı Masum Çocuklar Günü	*Alternatifimiz var mı?*
5 Haziran	Dünya Çevre Günü (UNEP)	*Bahçekondu*

12 Haziran	Uluslararası Çocuk İşçiliğiyle Mücadele Günü	
15 Haziran	Dünya Gıda Günü	
17 Haziran	Dünya Çölleşme ve Kuraklıkla Mücadele Günü	
20 Haziran	Dünya Mülteciler Günü	*İçeri girebilir miyim?*
21 Haziran	Dünya Barış ve İbadet Günü	*Herkes eşit – herkes farklı, Mükemmel bir dünyada yaşamak*
26 Haziran	Uluslararası Uyuşturucu İstismarı ve Yasadışı Uyuşturucu Trafiğiyle Mücadele Günü	
26 Haziran	Uluslararası İşkence Kurbanları ile Dayanışma Günü	*Yarın geldiğinde*
26 Haziran	BM Şartı Günü	*Dil engeli*
Temmuz ayının ilk Cumartesi günü	Uluslararası Kooperatif Günü	*Oyun oyna!*
11 Temmuz	Dünya Nüfus Günü (UNFPA)	
6 Ağustos	Hiroşima Günü (Japonya, Hiroşima'ya atılan ilk atom bombası kurbanlarını anma günü, 1945)	
7 Ağustos	Transgender Uluslararası Haklar ve Eğitim Günü	*Ben kimiz?*
9 Ağustos	Uluslararası Yerli Halklar Günü	*Makah balina avcılığı*
12 Ağustos	Uluslararası Gençlik Günü	*"Gelecekler"imiz*
23 Ağustos	Uluslararası Köle Ticaretini ve Yasaklanmasını Anma Günü (UNESCO)	
Eylül ayının ikinci Pazartesi gününü takip eden Salı	Barış Günü	*Harcanacak para*
8 Eylül	Uluslararası Okur Yazarlık Günü (UNESCO)	*Küreselleşme sözlüğü*
16 Eylül	Uluslararası Ozon Tabakasının Korunması Günü	
21 Eylül	Uluslararası Barış Günü	
Ekim ayının ilk Pazartesi günü	Dünya İnsan Yerleşimleri Günü (Gecekondusuz Şehirler)	*İki şehrin hikâyesi*
Ekim ayının ikinci Çarşamba günü	Uluslararası Doğal Afetlerin Azaltılması Günü	
1 Ekim	Uluslararası Yaşlılar Günü	
1 Ekim	Uluslararası Müzik Günü	
5 Ekim	Dünya Öğretmenler Günü (UNESCO)	*Bırak tüm sesler duyulsun*
10 Ekim	Dünya Zihinsel Sağlık Günü	*Herkes için spor*
16 Ekim	Dünya Gıda Günü (FAO)	
17 Ekim	Uluslararası Yoksulluğun Yok Edilmesi Günü	*Servet ve iktidar kapışması*
24 Ekim	Dünya Kalkınma ve Enformasyon Günü	*Dikkat et, gözümüz üstünde!*
24 Ekim	Birleşmiş Milletler Günü	*Seçim propagandası, Hak mücadelesi verenler*
3 Kasım	Erkeklerin Dünya Günü	*Kadın ve erkek kahramanlar*
9 Kasım	Kristallnacht, Uluslararası Faşizm ve Yahudi Düşmanlığı Karşıtlığı Günü	
9 Kasım	Berlin Duvarı'nın yıkılışı (1989)	*Bağlantı kurmak*
11 Kasım	Uluslararası Bilim ve Barış Günü	*Yoksulluğun yıldız falı*
16 Kasım	Uluslararası Hoşgörü Günü (UNESCO)	*Hayatımdaki şiddet*
20 Kasım	Evrensel Çocuk Günü	*Çocuk hakları*
21 Kasım	Dünya Televizyon Günü	*Resim oyunları*
25 Kasım	Uluslararası Kadına Yönelik Şiddetin Yok Edilmesi Günü	*Aile içi ilişkiler, Eşitlik diyarına giden yol*
29 Kasım	Uluslararası Filistin Halkıyla Dayanışma Günü	
1 Aralık	Dünya AİDS günü (WHO)	*İlaçlara erişim*
2 Aralık	Uluslararası Köleliğin Yasaklanması Günü	*Âşik'in öyküsü*
3 Aralık	Uluslararası Engelliler Günü	*Beceriyi farket!*
5 Aralık	Uluslararası Ekonomik ve Sosyal Kalkınma Gönüllüleri Günü	*Nerede duruyorsun?*
10 Aralık	İnsan Hakları Günü (1948)	*"Kelimeyi çiz" oyunu, İfade et*
18 Aralık	Uluslararası Göçmenler Günü	*İleri doğru bir adım at!*
29 Aralık	Uluslararası Biyolojik Çeşitlilik Günü	*Cinsellik konuşma zamanı*
5 Aralık	Oy kullanma hakkının *ülkenizde* yasallaştığı gün	*Oy kullanmak ya da kullanmamak?*

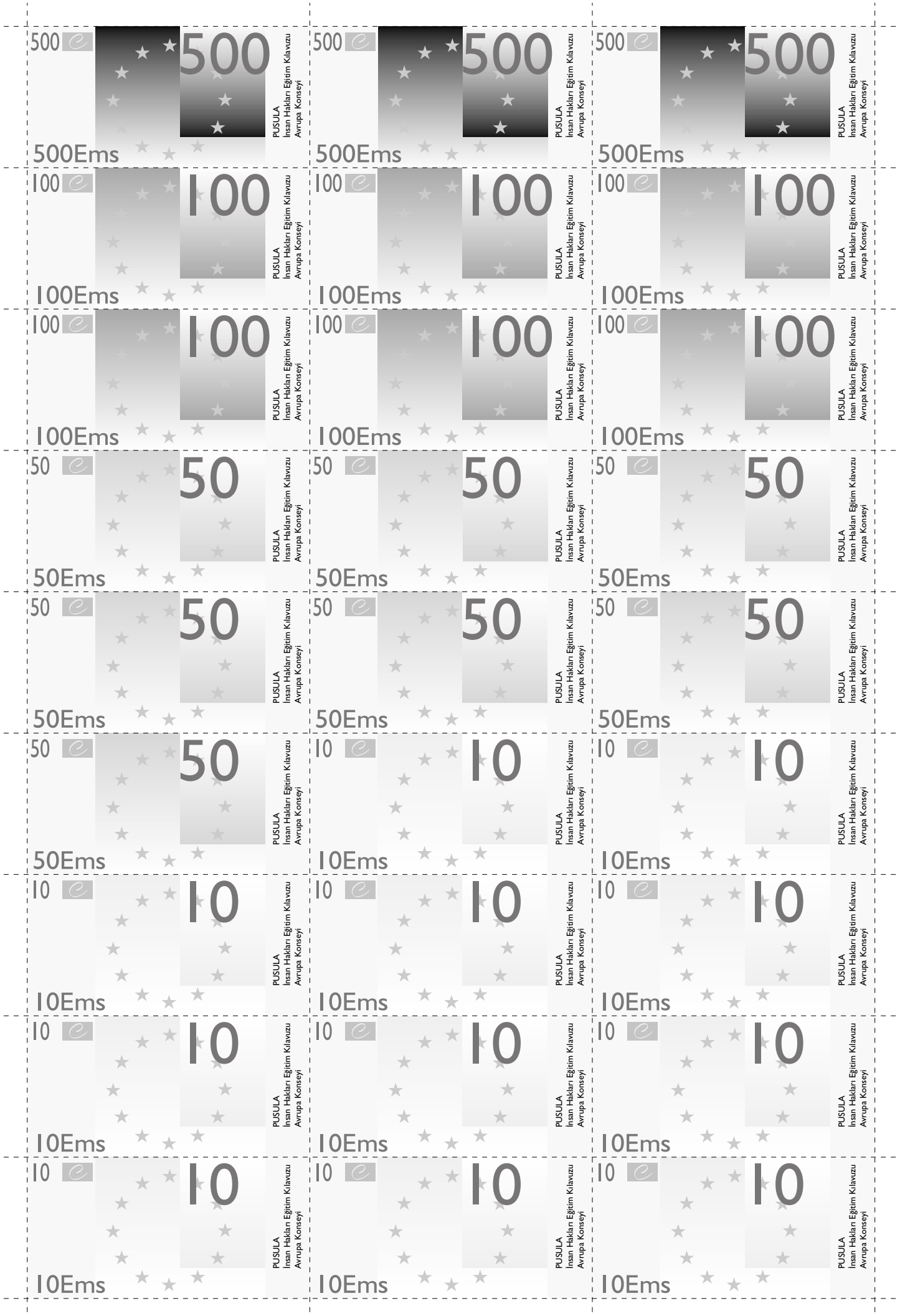
500
500Ems
100
100Ems
50
50Ems
10
10Ems
PUSULA
İnsan Hakları Eğitim Kılavuzu
Avrupa Konseyi

Bölüm 3

Eyleme Geçmek

Bu bölümün içindekiler

Eyleme Geçmek 269
Aktivizme duyulan ihtiyaç 269
Aktivizme giden yolda atılacak basit adımlar 270
Arayıp bulun; bilgileri güncelleyin 270
Konuları gündeme taşıyın 272
Başka bir sivil toplum örgütüyle güçlerinizi birleştirin 273
Sonuca ulaşmak! 275
Bir eylem planı çıkarmak 276
Grubunuzun özellikleri neler? 276
Ulaşmak istediğiniz şey ne? 277
Hedefe nasıl ulaşacağız? 278

Eyleme Geçmek

"Yaptığın son derece önemsiz gözükebilir, ama ne olursa olsun bunu yapıyor olman son derece önemlidir."

Mahatma Gandhi

Aktivizme duyulan ihtiyaç

İnsan hakları eğitiminin ilgilendiği konulardan biri de, insan hakları kültürünü güçlendirecek tutumlar geliştirmektir. Ancak insan hakları eğitimi bundan daha fazlasını hedefler. Zira kendimiz, arkadaşlarımız ya da iş arkadaşlarımız insan haklarına ne kadar saygılı olursak olalım, insan hakları ihlalleriyle çevrelenmiş bir şekilde yaşıyoruz. Bu ihlalleri de (en azından kısa vadede) sadece eğitimle geliştirilecek olumlu tutumlarla durduramayız.

Gençler de insan hakları ihlallerinin durdurulmasının kolay bir süreç olmadığının farkında. Bu durum bazen eğitim çabalarımızın altını oyabiliyor. Sonuçta gerçek hayatta İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi kimsenin umurunda değilse bu belge hakkında bilgi sahibi olmak ne işe yarar? İnsan hakları ihlallerine engel olmak için hiçbir şey yapamıyorsak, bu ihlallerin farkında olmamızın ne faydası var? Ve kurbanlar acı çekerken kendimizi onların yerine koymamızın—bu da sadece insan hakları ihlallerinden kaynaklanan acıların çoğalmasından başka bir işe yaramıyorsa— anlamı ne?

Gençleri insan hakları ihlallerine karşı eyleme geçmeye teşvik etmek büyük bir anlam taşır. Bu, sadece dünyada gerçekten bir değişim yaratmakla alakalı değildir; eylemde bulunmak aynı zamanda genç insanların istediği bir şeydir. Eylemlerinin bir şeyleri değiştirdiğini görmek gençlerin kendilerine güvenmelerini, daha güçlü hissetmelerini ve heyecan duymalarını sağlar; ayrıca insan hakları eylemi deneyimini hayatlarına daha kolayca taşıyabirler. Hiçbir etkinlik ya da ders aynı deneyimi kazandırmaz.

Ne tür yöntemler kullanabiliriz?

Bu bölümün ikinci kısmı grubunuzla atabileceğiniz somut adımlardan bahsetmektedir. Öncelikle *aktivizme giden yolda atılacak basit adımlarla* başlayalım: Bunlar, insanlara mesajlarımızı iletmek için kullanılabilecek küçük ölçekli etkinliklerdir ve dört alt başlıkta toplanabilir:

1. Haberdar olmak
2. Meseleleri gündeme taşımak
3. Mevcut sivil kuruluşlarla ilişki kurmak
4. Sonuca ulaşmak!

Bu kategoriler, bir faaliyet silsilesi belirtmekten çok, daha kolay organize olabilmeyi anlatabilmek amacıyla sıralanmıştır. Fakat bir kategoriden bir sonrakine geçiş yaparken bir ilerleme kaydetmiş olmak gerekir. Bu sıralama çok katı bir şekilde algılanmamalıdır, çünkü önerilen birçok eylem birden fazla kategoriye girebilecektir. Burada verilmek istenen önemli nokta, bu kategorilerin her birinin diğerlerinden bağımsız olarak ele alınabileceği ve her kategorinin nispeten az hazırlık gerektirdiğidir.

Eylem önerileri kendi içlerinde radikal değildir. Bu eylemlerin bir çoğunu yürütmekte olduğunuz çalışmalarda kullanabilirsiniz –poster tasarlamak, belli konular üzerine münazara yapmak, kültürel etkinlikler düzenlemek, farklı örgütlerle biraraya gelmek, mektup yazmak, vs. Basit olduğu açıkça belli olan bu tür yöntemler aslında profesyonel aktivistler tarafından kullanılmakta ve etkili olmaktadır.

Aslında neredeyse her yöntem uygundur! Grubunuzla yaptığınız çalışmanın *aktivizm* niteliği taşıması, belirlediğiniz amaçlarla ve çalışmanızın topluma ne kadar ulaştığıyla alakalıdır.

"Kötüyü protesto etmeden kabul eden kişi gerçekte onunla işbirliği yapıyor demektir."

Martin Luther King

" 'İleri!' diye haykıracaksanız, lütfen hangi yöne doğru ilerlememiz gerektiğini eklemeyi unutmayın. Çünkü bu sözcüğü aynı anda bir papazla bir tanrıtanımaza bağırırsanız, ters yönlere doğru koşmaya başlayacaklardır."

Anton Çehov

Planlama

Bu bölümün üçüncü kısmı etkin planlamayla ilgilidir. Bu kısım sadece bir kerelik eylemler geliştirmeniz için değil, daha ziyade grubunuz insan hakları temalarını derinlemesine kavradıktan sonra düzenleyeceğiniz aktivizm etkinlikleri için daha stratejik bir yaklaşım geliştirmeniz için sunuldu. Grubunuz daha sistematik bir yaklaşım içinde çalışmaya hazırsa (ya da hazır olduğunda), planlama uygulamalarına göz atmanız ve bunlardan bazılarını uygulamanız faydalı olacaktır. Uygulamalar, grubunuzun erişmek istediği amaçları daha iyi tanımlaması ve formüle etmesi için yararlı olacaktır. Grubunuz bunu yapmak için ne kadar çok beceri geliştirirse başarılı olma şansı o derece artacaktır.

Grubunuzun öneri getirmesine izin verin. Bu sayede büyük bir olasılıkla kendi yeteneklerine daha uygun fikirler geliştireceklerdir, bu da eylemin daha etkili olmasını sağlayacaktır.

Aktivizme giden yolda atılacak basit adımlar

Arayıp bulun; bilgileri güncelleyin

Ne olup bittiği bilinmediği sürece kimse bir şey yapamaz. Haberdar olmak, etkin aktivizm için atılacak en önemli adımlardan biridir. Bilgi sahibi olmak yapılabilecek birçok şey için yeni fikirler geliştirilmesinde yardımcı olur. Fakat bilgiye erişimi ille de kuru ya da statik bir süreç olarak görmeyin: Bilgi her yerdedir, çeşitli kaynaklardan faydalanmak için yaratıcı olmamız gerekir.

Çevrenizde olup biten olayları araştırın

- İnsan hakları ihlallerinin yaşandığı olayları bulmak üzere yerel ya da ulusal gazeteleri takip edin.
- İlginizi çeken ya da sizi kaygılandıran bu olaylarla alakadar olan insanlarla iletişime geçin: Bu konuda herhangi biri bir şey yapıyor mu?
- Farklı vakaları içeren bir duvar kolajı yapın. Aynı haklarla ilgili olan vakaları birleştirin. Bu vakaları takip edin.
- Grubunuzla bu vakaların üzerine gitmenin yollarını tartışın.
- Azınlık grupları ya da dezavantajlı grupların üyeleriyle görüşün, ne düşündüklerini öğrenin.

? Ne oluyor? Nerede?

Diğerleriyle karşılaştırıldığında ülkeniz ne durumda?

- Hükümetinizin hangi uluslararası sözleşmelere imza attığını bulun. Bu sözleşmelerin içeriğini öğrenin.
- İnsan hakları konusunda çalışan uluslararası sivil toplum kuruluşlarının (örneğin Uluslararası Af Örgütü, Uluslararası İnsan Hakları Birliği Federasyonu-*International Federation of Human Rights Leagues* ya da İnsan Hakları Gözlem Örgütü-*Human Rights Watch*) ülkenizde ilgilendiği konular var mı?
- Bu konuda hükümetin ne yaptığını öğrenin.
- Ülkenizde insan hakları ihlalleriyle mücadele eden mevcut STK'ların hangileri olduğunu bulun.

Dünyada ne olup bittiğini öğrenin

- Sizi en çok ilgilendiren insan hakları konularının hangileri olduğuna karar verin. Bu hakların dünyanın hangi bölgelerinde özellikle tehdit altında olduğunu bulun.
- Bu hakların ihlal edildiği yerleri bir dünya haritası üzerinde işaretleyin.
- Bir ülke ya da bölge tespit ederek (bulunduğunuz yer olmamalı) burada ihlallere neyin sebep olduğunu bulmaya çalışın.
- Bu konularda hangi örgütlerin bir çalışma içine girdiğini bulun –daha fazla bilgiye ulaşmak için bu örgütlerle irtibata geçin.
- Uluslararası STK'lar ve hükümetlerarası örgütlerin web sitelerine ya da yayınlarına bakın (Avrupa Konseyi, Birleşmiş Milletler vs.)

Eylem

Örnek: Semtinizde bir anket çalışması yapın

Sonuç getirecek bir eyleme geçmek istiyorsanız, bir anket çalışması yerel düzeydeki toplumla ilişkiye geçmek için uygun bir yöntemdir. İnsanların belirli konulara nasıl yanıt verdiğini gözlemleyerek toplumun nabzını yoklamış olursunuz; bu da toplumunuz için gerekli ve uygulanabilir eylem yöntemini seçmenizde size yardımcı olur. İnsanlarla konuşmak, çalışmanızı tanıtmak, insanlara bilgi vermek ve destek almak için de iyi bir yoldur. Herhangi bir kamuoyu yoklaması daha somut bir eylemle de birleştirilebilir.

? Toplumunuzdaki insanların görüşlerinden ne kadar haberdarsınız?

Kime soru yöneltebiliriz?

Bir anketle aşağıdaki gruplarla iletişime geçebiliriz:
- tanıdığınız insanlarla –arkadaşlarınız ve aileniz;
- okulunuzda –öğrenciler ve öğretmenlerle (ya da her ikisiyle);
- sokaktaki insanlarla;
- azınlık gruplarıyla ya da diğer dezavantajlı topluluklarla;
- farklı gençlik gruplarıyla;
- iş camiasıyla (bu gruplarla bazen formları sonra toplamak amacıyla posta kutularına atarak da ilişkiye geçilebilir).

Neyi araştırabiliriz?

Anketinizi geliştirmek için aşağıdaki alanlardan bazılarını ele alabilirsiniz. Anketin nasıl yürütüleceğine dair daha detaylı bilgi için sayfa 238'deki "Oy kullanmak ya da kullanmamak?" etkinliğine bakın.
- İnsan hakları üzerine insanların ne bildiğini öğrenin:
  Tutuklandıklarında hangi haklara sahip olduklarını biliyorlar mı?
  Ayrımcılık karşıtı yasadan haberleri var mı?
  Üzerinde çalışılan herhangi bir yasa tasarısından haberdarlar mı?
  Hakları ihlal edildiğinde ne tür bir yardım alabileceklerini biliyorlar mı?
- Önemli olduğunu düşündükleri şeyin ne olduğunu öğrenin:
  Günlük yaşantılarında kendilerini en çok kaygılandıran/meşgul eden insan hakları hangisi/hangileri?
  En ciddi insan hakları ihlallerinin nerede işlendiğini düşünüyorlar?

Onları kaygılandıran belirli bir insan hakları teması ya da ihlali var mı?
Kaygılandıkları belirli bir konuyla ilgili eyleme geçmişler mi?

- Kendilerini kaygılandıran bir konuyla ilgili harekete geçmeye ne kadar hazır olduklarını anlamaya çalışın:
  Bir konuyla ilgili hoşnutsuzluklarını ifade etmek için bir şey yapmaya hazırlar mı?
  Bir sokak eylemine katılmaya hazırlar mı?
  Herhangi bir konuda bir dilekçe imzalamaya hazırlar mı?
  Bir hükümet yetkilisine mektup/dilekçe yazmaya (ya da yazılan dilekçeyi imzalamaya) hazırlar mı?

? **Sizi hangi konular endişelendiriyor? Bunlarla ilgili herhangi bir şey yapmaya hazır mısınız?**

Konuları gündeme taşıyın

Reklamın her türlüsü iyi reklamdır.

Aktivizmin gücünde insan sayısı genellikle etkilidir. Politikacılar büyük sayıdaki insan gruplarını dikkate alırlar –çünkü bir insan tek başına büyük bir insan kümesi kadar güçlü olamaz. Bu sebeple, ne kadar çok insanı inandıklarınızla etkileyebilirseniz olumlu bir sonuca ulaşma şansınız o kadar yüksektir.

Ancak insanlar gündelik yaşamlarında hayli yoğundur. Bu yüzden kendi yaşantılarıyla doğrudan bağlantısı olmayan bir mesele için zaman ve enerji harcamaya her zaman istekli olmayabilirler. Bunun için her şeyden önce insanları *bilgilendirmeli* ve onların *ilgisini çekmelisiniz*; konu üzerinde oturup düşünmeleri için bilgilendirmeyi orjinal yöntemler kullanarak ve canlı bir şekilde yapmalısınız. İnsanları güldürün, durup bakmalarını sağlayın –hatta onları şoke edin. İlgilerini üzerinize çekmeye çalışın!

- Belli bir konuya ilgi çekmek üzere bir poster ya da poster serisi tasarlayın. Bir sergi düzenleyip arkadaşlarınızı ve ailenizi davet edin.
- Grubunuzun insan hakları alanındaki çalışmasını tanıtmak üzere bir web sitesi açın.
- Bir İnternet tartışma grubu oluşturun –ve arkadaşlarınıza bundan bahsedin. Değişik ülkelerden insanların gruba katılmasını sağlayın.
- Bir insan hakları teması üzerine kameranızla kendi görsel materyalinizi hazırlayın ya da bir tiyatro gösterisi düzenleyin (sayfa 86'daki "İfade et" etkinliğine bakın)
- Bir şarkı, müzikal ya da bir oyun yazın, bunu sunun!
- İnsan hakları temalarından biri üzerine halka açık bir münazara düzenleyin; arkadaşlarınızı davet edin.
- Bir insan hakları teması üzerine kaygılarınızı dile getiren, bu konuda gerekli bilgiyi içeren bir broşür hazırlayın; broşürleri sokakta dağıtın ya da posta kutularına atın.
- Yerel (ya da ulusal) gazete için bir makale yazın.
- İnsan hakları eğitimiyle bireysel olarak ilgilenin! Diğer gençlik grupları ya da civardaki okullarla irtibata geçin ve çalışmanız üzerine konuşup konuşmak istemediklerini sorun.

Eylem

Örnek: Basının ilgisini çekmeye çalışın

? **Düzenleyeceğiniz faaliyet başkalarının ilgisini çeker mi? Bununla ilgili haberleri insanların okumalarını nasıl mümkün kılarsınız?**

Bir faaliyet düzenliyorsanız, etkinliklerinizin tanıtımı için yerel gazete, radyo ve televizyonlardan faydalanın. Söylemek istediklerinizi kâğıda dökmek her zaman en iyi yöntemdir, bu sayede gazeteciler zamandan tasarruf ederler. Gönderdiğiniz yazı masada gözlerinin önünde duruyorsa bunu kullanmaları olasılığı, kalkıp sizinle görüşme yapmaları olasılığından daha yüksektir. Bu durumda etkinliğinizin basına yansıyış şeklindeki doğruluk oranı da artar.

Şunları unutmayın:

- Yazdıklarınız kısa ve basit olsun, teknik bir dil ya da kısaltmalar içermesin.
- Kısa, vurucu ama toparlayıcı bir başlık atın.
- İlk paragraf temel bilgiler vermeli: Kim, ne, ne zaman, nerede ve neden.
- İkinci paragrafta ne yaptığınızı daha detaylı anlatın.
- Ek bilgi ya da arka plan bilgisi üçüncü paragrafta yer alabilir.
- Basın bülteninin sonuna "Daha fazla bilgi için ... ile iletişime geçin" yazmayı unutmayın
- Kâğıdın sadece bir yüzünü kullanarak çıktı alın. Çift satır aralığı kullanın.

"Benim için İnsan Hakları Eğitimi, gey ve lezbiyenlerle birlikte çalışmak, onların yaşamları ve hissettikleri hakkında konuşmak, normal olmaya dair sorular üzerine tartışmaktır."

Martin Krajcik, İnsan Hakları Eğitimi Forumu gönüllüsü ve katılımcısı

Başka bir sivil toplum örgütüyle güçlerinizi birleştirin

Ülkenizde (bölgenizde) faaliyet gösteren STK'lar üzerine bir inceleme yapın

- Yerel yönetim ya da ilgili Bakanlığa kayıtlı sivil toplum örgütlerinin listesini bularak bunu yapabilirsiniz. İnternette tarama yapın ya da bölge kütüphanesine gidin. Bu alanda faaliyet gösteren bir örgüt biliyorsanız sizi diğer örgütlere yönlendirecektir.
- Hangi uluslararası STK'ların ülkenizde faaliyetleri olduğunu ya da hangisinin ülkenize özel bir ilgisi olduğunu bulmayı unutmayın.
- Kendisini ille de 'insan hakları örgütü' olarak tanımlamayan kuruluşlara da bakın. İnsan haklarını geniş bir çerçevede ele alın; engellilerle, düşük gelir seviyesi olan ailelerle, aile içi şiddet kurbanlarıyla, ya da çevresel konularla ilgilenen grupları da dikkate alın.

Bu STK'lara uğrayıp, buradan bir temsilciyle görüşmeye çalışın, çalışmaları hakkında bilgi alın ya da temsilciyi grubunuzla söyleşi yapmak üzere davet edin.

- Bölgenizde çalışan farklı STK'ları gösteren bir şema hazırlayın: Hangi haklar üzerine çalıştıklarını, kullandıkları yöntemleri, coğrafi kapsamlarını ve çalışan ve gönüllü sayılarını şemaya kaydedin.

Örgüt	*Personel (gönüllü) sayısı*	*Hak türleri*	*Yöntemler*	*Etki alanı*	*Gönüllülere nerede ihtiyaç var?*
'Greenia'	5 (6)	Çevresel	Kampanya, eğitim	Yerel	Protesto gösterileri
'Uluslararsı Af Örgütü'	2 (12)	Kişisel ve siyasal haklar	Lobi, kampanya, mektup	Uluslararası	Mektup yazma
'Kadınlar Haklıdır!'	10 (8)	Kadın hakları	Eğitim, kadın mülteciler	Ulusal	Broşür dağıtımı

Yerel bir sivil toplum örgütüne gönüllü olmayı teklif edin

Birçok örgütün bir gönüllü ekibi vardır. Bu örgütler yarı zamanlı gönüllü destek karşılığında doğrudan deneyim sunabilir. Böylece profesyonel aktivistlerle birlikte çalışma ve sivil toplum örgütü aktivitelerini kavrama fırsatı yakalanabilir.

Bunun yanında, bazı örgütlerin bünyesine yeni gönüllüler katarken ihtiyatlı davranabileceğini unutmayın. Gönüllü olmak isteyen gençler, bu sivil toplum örgütleriyle ilişkiye geçmeden önce aşağıdaki noktalar üzerinde düşünmüş olmalıdır:

- Gönüllü destek vermek üzere vakit ayırabilir misin?
- Çalışmalarda ne tür sorumluluk alabilirsin? Kalıcı ve güvenilir bir gönüllü olacağına dair örgüte güvence verebilir misin?
- Ne tür becerilere sahipsin? Bir örgüte bunlarla ne katabilirsin?
- Örgüt hangi alanda çalışıyor? Bu konuyla ilgileniyor musun?
- Gönüllü çalışarak bundan ne sağlamayı umuyorsun? Bunu örgütle görüştün mü?

Yerel bir insan hakları örgütüne katılın, ya da kendi örgütünüzü kurun

"Uluslararası Af Örgütü müzik yapmamız için bize ilham veriyor. Müzik insanlara en kısa yoldan ulaşıyor. Mesaj ise çok net: Bir mektup yazabilir ya da bir kart gönderebilirsiniz. Ve ne kadar çok verirseniz, bunun karşılığında o kadar çok şey alırsınız."

U2 Solisti Bono

Uluslararası Af Örgütü üyeliklerle yürüyen bir örgüttür. Çalışmaları, örgüte destek veren dünya çapındaki binlerce gönüllü tarafından yürütülür. Grubunuzun bazı üyeleri bu örgüte katılmak isteyebilir ya da bunun yerine kendi inisiyatifinizi oluşturabilirsiniz. Bu kuruluştan materyal ve destek alabilir, bunun karşılığında kampanya ve lobi eylemlerinde kuruluşa yardımcı olabilirsiniz.

Daha fazla bilgiye erişmek için, eğer mevcutsa, ülkenizdeki Af Örgütü ofisiyle ilişkiye geçin.* Ya da *1 Easton Street, London, WC1X , Britanya* adresindeki Uluslararası Sekreterya'ya ulaşın; ya da web sitelerine bakın: *www.amnesty.org*

Uluslararası İnsan Hakları Birliği Federasyonu (*The International Federation of Human Rights Leagues* - FIDH) kurulan ilk uluslararası insan hakları örgütüdür (1922). Kuruluşun amacı İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi ve insan haklarını koruma altına alan diğer uluslararası aygıtlarla tanımlanmış olan tüm hakların uygulamalarının geliştirilmesidir. Federasyon, 86 ülkeden 105 kuruluşla, birçok ülkede işlenen insan hakları ihlalleri üzerine güvenilir raporlar hazırlayan bir uzmanlık ve dayanışma ağıdır.

Ülkenizde FIDH'ye bağlı herhangi bir insan hakları örgütü olup olmadığını araştırarak işe koyulabilirsiniz. Bu örgütlerden materyal ya da ülkenize dair bilgi rica edebilirsiniz. *www.fidh.org* sitesinden ulusal düzeydeki kuruluşların adreslerine ulaşabilir, yayınlanmış raporlara bakabilirsiniz.

Bir STK için kaynak geliştirin

Bir insan hakları örgütüne destek sunmanın bir yolu da –büyük bir ihtimalle reddetmeyeceklerdir!– etkinlikleri için kaynak geliştirmektir. Kaynak geliştirme çalışmasına başlamadan önce STK ile irtibata geçmeli ve ne yapmak istediğinizi ve bunu nasıl yapacağınızı anlamalarını sağlamalısınız. Bunun için kuruluşlara danışın. Bazı kuruluşların kaynak geliştirme için çok katı kuralları vardır, belli bazı yöntemlerle edinilmiş kaynakları kabul etmeyebilirler.

Grubunuz için en etkili kaynak oluşturma yönteminin hangisi olduğu üzerinde düşünün. Olasılıklar üzerine beyin fırtınası yapın ve grup üyeleriyle bu çalışmayı ne şekilde yaparlarsa kendilerini daha iyi hissedeceklerini tartışın.

? Aşağıdaki kaynak geliştirme yöntemlerini kendi grup etkinliklerinizde kullanır mıydınız?

- Sponsorlu bir etkinlik organize etmek (koşu, yüzme, vs.)
- Kendi ürün ya da el işlerinizi yapıp satmak
- İnsanların bilet alıp katılabileceği kültürel bir etkinlik
- Bir garaj satışı, ikinci el eşya satışı, bir parti ya da yaz pikniği vs.
- Bir yardım kurumu adına insanlarla birebir ilişki içine girmek
- Bir piyango düzenlemek
- Bir yardım kuruluşuna kaynak geliştirme etkinliklerinden birine katılmayı önermek

(*) Uluslararası Af Örgütü Türkiye şubesi için bkz. *www.amnesty-turkiye.org*

Sonuca ulaşmak!

"Liderleri beklemeyin; kendi başınıza, bireyden bireye halledin."

Rahibe Teresa

Bu alt bölüm, belirli hedefleri olan ve sonuca çabuk ulaşıldığı varsayılan bir dizi eylemi ele almaktadır. Bunlar çoğunlukla "bir kerelik" eylemlerdir; bu sebeple grubunuzla planlama yaparken özellikle dikkatli olmalısınız. Hedeflenen belirli sonuçlara ulaşmayan bir etkinlik moral bozucu olabilir; bu yüzden atılacak her adımın önceden düşünülmüş olması gerekir. Eylem planını oluşturmak için "Düzenleme yapmak" başlığına bakın.

Eylemin etkisini artırmak için çalışmanızı bir kamuoyu tanıtımı etkinliğiyle birleştirmeniz akıllıca olacaktır.

Örnekler:

- Herhangi bir insan hakları temasına ilgi çekmek üzere bir sokak eylemi düzenleyin. Çıkan yeni bir kanuna, bir koruma alanına fabrika kurulması planlarına, tanınmış bir şirketin etik olmayan bir uygulamasına, bir azınlık grubunun insan haklarının ihlaline, halk yararına kullanılan bir binanın yerel yönetim kararıyla kapatılmasına, vs. halk tepkili olabilir. Mesajınızın nasıl yaygınlaşacağı ve kimlere ulaşmak istediğiniz üzerine düşünmelisiniz.
- Bir "oturum" düzenleyin. Değişim yaratmanın bir yolu da söylemek istediklerinizi insanların duymasını sağlamaktır. Bir oturum düzenleyerek toplum üzerinde etkisi olan yerel temsilcileri (örneğin yerel yöneticiler, iş kadın/adamları, okul yöneticileri ve toplum liderlerini) biraraya getirebilir, bu kişilerin yetişkinler paneli olarak, gençlerden oluşan diğer bir panelden yöneltilen soruları yanıtlamalarını sağlayabilirsiniz. Yetişkinler panelinde kimlerin olmasını istediğinizi düşünün. Gençlerin panelinde kimleri istediğinizi tartışın ve sorulacak sorular listesi oluşturmak üzere bir beyin fırtınası yapın.
- İçinde yaşadığınız çevre/doğanın durumunu iyileştirin. Nasıl bir çevrede yaşamak istediğinizi düşünün. Bu amaca nasıl katkıda bulunabileceğinizi tartışın. Halka açık yerlerin temizlenmesi, ağaç ve çiçek ekmek, kanal ya da havuzların temizlenmesi iyi bir başlangıç olabilir. Bu konularda maliyeti düşük tutarak da sonuca ulaşabilirsiniz. Bütün bunlardan daha fazlasını da hedefleyebilirsiniz: Toplumunuza ait diğer bireyleri projenize davet edebilir ya da önerilerinizi yerel konseyle paylaşabilirsiniz.
- Muhtaç insanlara yardım sunabilirsiniz. Bu kesimden insanlar yaşlılar, engelliler, düşük gelir düzeyinden insanlar, azınlık grupları vs. olabilir. Bu gruplar yararına belirli bir amaç için kaynak geliştirebilir, giyim ya da erzak yardımında bulunabilir; grubun durumunun iyileştirilmesinde yardımcı olabilir; grubun çıkarları için hükümet üzerinde baskı kurulmasında yardımcı olabilir; ya da basitçe arkadaşlık edebilir ve moral desteğinizi sunabilirsiniz.
- Hükümet yetkililerine, meclis üyelerine, Cumhurbaşkanına, Başbakana, özel sektör temsilcilerine, basına, ya da ilgili aktörlere bir mektup yazarak belirli bir insan hakları teması hakkında görüşünüzü ifade edebilirsiniz. Bu tarz bir yaklaşım Uluslararası Af Örgütü'nün sık kullandığı kampanya tekniklerinden biridir. Bu eylem, aynı zamanda sorumluların belirli bir konuda kamuoyu ilgisi olduğunu öğrenmelerini sağlayan etkili bir yoldur.
  - Mektup yazacağınız kişiye uygun bir şekilde nasıl hitap edeceğinizi öğrenin.
  - Ana mesajınızı ifade ederek başlayın.
  - Kim olduğunuzu ve kimi temsil ettiğinizi anlatın.
  - Mektup gönderdiğiniz kişinin bu konudan neden sorumlu olduğunu aktarın.
  - En fazla üç nokta üzerinde durun, her noktayı açık ve net bir iddia ile destekleyin.
  - Mektubun sonunda mesajınızı yineleyin.
  - Mektubu alan kişinin ne yapmasını istediğinizi belirtin.

"Mutluluk özgür olmaya bağlıdır, özgürlük de cesur olmaya."

Thucydides

"Chi Wen Tze harekete geçmeden önce her zaman üç kez düşünürdü. Oysa iki kez düşünmek yeterlidir."

Konfüçyüs

Bir eylem planı çıkarmak

Başarılı aktivizm genellikle iyi bir planlama gerektirir. Bu, genel bir plan çıkararak işe başlamak durumunda olduğunuz anlamına gelmez – amaçlarınız yeteri kadar net olduğu sürece bu bölümde önerilen çalışmaları kısa bir planlamayla da uygulayabilirsiniz. Yine de, grup olarak yapacağınız bir planlama toplantısı ne istediğinize, ne yapabileceğinize ve istediğiniz sonuca ulaşmak için en iyi yolun hangisi olduğuna odaklanmanızı sağlar. Daha iddialı hedefler için bu sadece bir ilk adım olacaktır. Unutmamak gerekir ki istenen hedeflere ulaşılamaması hayal kırıklığı yaratabilir. Yaptığınız ilk şeyin *etkili* olmasına çalışın.

Grubunuzla çalışırken aşağıdaki dört aşamanın üzerinden geçin:

1. Grubunuzun özelliklerini öğrenin: Grubunuz için –aşağıdaki şemadaki gibi– bir GZFT analizi yapın.
2. Ele almak istediğiniz sorunun ne olduğuna ve ulaşmak istediğiniz sonuca karar verin.
3. Grubunuzun kaynaklarını dikkate alarak bu sorunu çözmenin en iyi yolunu belirleyin.
4. HAREKETE GEÇİN!

"En hakiki bilgi, cehaletimizin boyutunu bilmektir."

Konfüçyüs

Grubunuzun özellikleri neler?

GZFT analizi grubunuzun özelliklerini ve grubunuzun yapabileceklerine etki edebilecek dış etkenleri bulup çıkarmanın en etkili yoludur.

GZFT analizi (örnek)

Grubumuzun *güçlü yanları* neler?

- Büyük!
- Zamanımız var ve bir şeyler yapmaya çok hevesliyiz
- Misha'nin babası politikacı
- Şehir merkezinde toplanabileceğimiz bir yer var
- Gabriela çok iyi bir konuşmacı
- Bojka'nın bilgisayarı var

Grubumuzun *zayıf yanları* neler?

- Çok fazla sayıda lider var!
- Paramız yok
- Kız sayısı çok az
- Daha önce böyle bir şey yapmadık
- Bazılarımız şehir merkezine çok uzak yerlerde oturuyor
- Her zaman iyi grup çalışması sergilemiyoruz

Grup dışındaki *fırsatlar* neler?

- Haberlerde insan haklarından çok fazla bahsedildi
- Seçimler yaklaşıyor
- Mültecilerle ilgili projeler için mevcut hibeler var
- Civar şehirde Uluslararası Af Örgütü grubu faaliyet gösteriyor
- Tiyatro etkinliği için uygun olabilecek bir kültür merkezi kuruldu

Etkinliklerimize yönelik dış *tehditler* neler?

- Ekonomik durum belirsiz
- Bazılarımızın sınav dönemi yaklaşıyor
- Şehir konseyi halk toplantılarını yasaklama tehdidinde bulunuyor
- Mültecilerin yerel düzeydeki işleri kaptığına dair çok güçlü bir kanı var
- Dışarısı bir etkinlik yapmak için çok soğuk

GZFT kısaltmasının açılımı şöyledir:

***G**üçlü yanlar:* Grubunuzun yapmakta başarılı olduğu şeyler

***Z**ayıf yanlar*: Grubunuzun yapmakta çok da başarılı olmadığı şeyler

***F**ırsatlar*: Yararlanabileceğinizi düşündüğünüz grup dışındaki fırsatlar

***T**ehditler*: Yapmaya çalıştığınız şeyde yolunuzu kesecek grup dışındaki unsurlar

Grubu dört küçük çalışma grubuna ayırın. Gruba dair güçlü ve zayıf yanlar, fırsat ve tehditleri bulmaları için her başlığı bir gruba dağıtın. Ardından grupları biraraya toplayın ve arkadaşlarının çıkardığı analizlerle hemfikir olup olmadıklarını anlamaya çalışın.

Yukarıdaki şema tamamlanmış bir analiz örneğidir, size fikir verebilir. Fakat bu örneği birebir kopyalamaya kalkmayın! Grubunuzun kendine özgü özellikleri vardır ve kendiniz için tanımlayacağınız güçlü yanlar/zayıf yanlar muhakkak olacaktır.

"Dünyayı güzelleştirmek için hiç kimsenin bir saniye bile beklememesi ne kadar mükemmel bir şey."

Anne Frank

Ulaşmak istediğiniz şey ne?

Hangi konuyu ele almak istiyorsunuz? Açıkça görülen ve acilen ele alınması gereken adaletsizlikler üzerine mi çalışmak yoksa insan hakları ihlallerine karşı genel bir protesto mu yapmak istiyorsunuz?

Beyin fırtınası yapmak için çeşitli konular

Grubunuz bu kılavuz kapsamındaki etkinliklerden bazılarını uyguladıysa üzerinde çalışılabilecek konular hakkında zaten birçok fikir ortaya çıkacaktır. Çalışmanıza yeni başladıysanız grup üyelerini aşağıdaki önerilerle (ya da sizin bulduğunuz önerilerle) harekete geçirebilirsiniz. Grup üyelerine her konu hakkında genel bir bilgi sunun, arkasından dağılıp, önceliklere karar vermek üzere ikinci kez toplanana kadar kendi araştırmalarını yapmalarını rica edin.

Bir sorun listesi örneği:

- Ülkemdeki ölüm cezası
- Afrika kıtasında AIDS
- Eskimekte olan bir nükleer santral
- Mültecilere karşı olumsuz tutum
- Çocuk işçiler
- Ülkemde/başka bir ülkedeki basın özgürlüğü
- Azınlıkların kendi dillerinde eğitim görme hakları
- Aile içi şiddet

? Yaşadığınız toplumda insan hakları ihlallerine en fazla maruz kalan gruplar hangileri?

Grup hazırsa ve konulardan bazılarını daha detaylı incelediyseniz genel bir beyin fırtınası oturumuyla bir "sorunlar" listesi çıkarabilirsiniz. Hangi sorunlar grup üyelerini daha çok ilgilendiriyor?

Listedekileri 3 ya da 4 soruna indirip indiremediğinize bakın –belki de grubun en çok meşgul olmak istediği ve grubun üzerine gitmesi en gerçekçi sorunlar kalmalı. Farklı seçeneklerin üzerinden bir bir geçmeniz gerekir. Grubunuz ortak karar almakta zorlanıyorsa son kararı bir oylama ile belirleyebilirsiniz. Herkese istediklerini belirlemek üzere üç oy hakkı verin: Bir konu için üç kez oy kullanabilirler yahut iki üç farklı konu için oy kullanabilirler. Oylamadan sonra hangi konunun en çok oy topladığını bulun.

"Zeki insan doğru yanıtları veren kişi değildir; doğru soruları yönelten kişidir."

Claude Lévi-Strauss

"Ağaçlar ve taşlar size, efendilerinizden asla öğrenemeyeceğiniz şeyleri öğretecek."

St. Bernard of Clairvaux (yaklaşık 1100)

Amaçlarınızı sınırlandırmak

Bu aşamada üzerinde anlaştığınız konu için bir 'sorun ağacı' çizmek yardımcı olacaktır. Bu hem sorunun kökenine odaklanmanızı hem de belirli bir konuyu meydana getiren öğelerin hepsini kavramanızı sağlayacaktır. Bunun ardından belki de sorunu doğrudan ele almak yerine, sorunun "kök"lerinden sadece bir tanesi üzerine gitmenin daha etkili olacağına karar verebilirsiniz.

- Uğraşmak istediğiniz sorunun ne olduğunu büyük bir kâğıdın ortasına yazın.
- Bunun altına, sorunun oluşmasına etki eden tüm unsurları yazın ve kökleri oluşturmak üzere bu unsurları temel soruna çizgilerle bağlayın.
- Her "kök"ü sırayla ele alarak bunun sebepleri üzerine düşünün. Bunları yazarak, sorunun oluşmasına sebep olan unsurlara çizgi çekerek bunları bağlayın.
- Her "kök" en derine inene kadar uygulamaya devam edin: Ağacın kökleri düşündüğünüzden daha derinlere gidebilir.
- Dilerseniz ağaca aynı mantıkla "dallar" çizebilirsiniz: Bunlar temel sorunun *belirtileri* olacaktır. Bu çalışma sonucunda, ele aldığınız temel sorunun gerçekte başka bir ağacın kökü ya da dalı olduğunun farkına varabilirsiniz.
- Çalışma sona erdiğinde ağacınıza bakın. En başta belirlediğiniz görevin üstesinden gelebilecek misiniz ya da sorunun oluşmasında etkili unsurlardan biriyle mi başetmelisiniz? Bir sorunu çözmenin çeşitli yollarını düşünmek için ağaç yardımcı oldu mu?

Hedefe nasıl ulaşacağız?

Bir strateji geliştirmek

Grubunuzun elindeki fırsatlar açıklığa kavuştuktan ve üzerine gitmek istediğiniz sorun alanına karar verdikten sonra, artık sorunu ele almanın en iyi yolları üzerine düşünmeye hazırsınız.

Şunlar üzerinde düşünmelisiniz:

1. Ele alacağınız somut sorun ne: *"Sorun Ağacı" alıştırmasıyla hangi sonuca ulaşıldı?*
2. Ulaşmak istediğiniz kesim hangisi: *Kimler üzerinde etkili olmak istiyorsunuz?*
3. Ulaşmak istediğiniz kesim üzerinde hedeflediğiniz değişimler ne: *Eyleminiz sonucunda ne yapmalarını ya da ne düşünmelerini istiyorsunuz?*
4. Değişim nasıl gerçekleşecek: *Ulaşmak istediğiniz kesim nasıl şeylerden etkilenir?*
5. Değişim yaratmak için hangi yöntemleri kullanacaksınız: *Birinci kısımda anlatılan farklı eylem şekillerini düşünün ya da kendiniz yeni fikirler üretin. Mevcut şartlar altında kullanılacak en uygun yöntem hangisi?*

Şema 2'de (sayfa 280) gösterilmiş olan farklı plan aşamaları üzerinde çalışın. Her aşamayı grubun tamamıyla tartışın. Planın her parçası üzerinde grubun fikir birliğine varmış olması gerekir. Bazı grup üyeleri bazı noktalardan hoşnutsuzsa, grubunuzun sahip olduğu değerli kaynakları kaybedebilirsiniz.

Düzenleme yapmak

"Amaç her zaman ulaşmak için belirlenmez, bazen de amaçlanan noktaya hizmet etmek için belirlenir."

Joseph Joubert

Son olarak uygulamaya geçmeden önce, düzenlemeye dair sorulara yanıt verecek bir eylem planı çıkarmanız gerekir. Bunu yapmadığınız takdirde bazı önemli görevlerin yerine getirilmediğini farkedebilirsiniz, bu da uzun zamandır üzerinde çok detaylı çalıştığınız hedefleriniz üzerinde olumsuz etkiler bırakabilir.

"Muktedir olduğunu düşünen kişi muktedirdir."

Buda

Şunlara karar vermelisiniz:

- Hangi görevler yerine getirilmeli?
- Farklı görevleri kim yerine getirecek?
- Bunlar ne zaman yapılmalı?

1. Planınız üzerinde nasıl ilerlediğinize dair üzerine işaret atabileceğiniz bir liste hazırlayın. Bunun için iki büyük kâğıt parçası ve keçeli kaleme ihtiyacınız olacak.
2. Tartıştığınız konunun ne olduğu herkes için açık ve net olmalı. Bir kişiyi yazıcı olarak belirleyin. Kâğıdın en üstüne bir başlık atın. Yapılması gereken tüm işler üzerine bir beyin fırtınası yapın ve herkesin görmesi için bunları büyük boy kâğıtlardan birine yazın.
3. Bir etkinlik düzenliyorsanız, o gün neler olabileceğini hayal edin. Tüm işlerin gözden geçirilip geçirilmediğini bir kez daha kontrol edin.
4. Şimdi listenin üzerinden geçerek hangi işlerin şimdi, hangisinin yakın zamanda, hangisinin sonra yapılacağını tespit edin. Her iş için Ş (şimdi), Y (yarın) ya da S (sonra) harflerini kullanın.
5. İkinci sayfayı "karar" sayfası olarak kullanın. Kâğıdın sol tarafına yerine getirilecek görevleri sıralayın, yanındaki sütuna her bir görevi kimin yerine getireceğini yazın. Son olarak, üçüncü sütuna görevlerin yerine getirilmesi için son tarihi yazın.
6. İşleri aranızda paylaşın: Her şeyi bir ya da iki kişinin üzerine yıkmayın! Hasta oldukları takdirde ya da başka işlerle yoğun olarak uğraşmaları gerektiğinde ne olacağını düşünün!

Aşağıda bir "karar" sayfası örneği bulunmakta:

Karar sayfası

Etkinlik: Azınlık hakları için sokak eylemi		
Görev	**Kim yerine getirecek?**	**Ne zaman?**
Dağıtmak üzere broşür hazırlama	Sally, John, Natalie, Mark	10 ve 17 Eylül toplantılarında
Baskı işini düzenleme	Rumen, Mark	20 Eylül'den sonra
Bezafiş/döviz hazırlama	Herkes	24 Eylül'le başlayan hafta
Bezafiş için malzeme alma vs.	Shila, Karen, Ivan	17 Eylül'le başlayan hafta
Başkalarının ilgisini çekmeye çalışma	Shila, Moca, Tania	Tarih kesinleştiğinde
Yerel düzeydeki kurullarla irtibata geçme	Damien, Sue	
Polise haber verme	Damien, Sue	
Toplum üzerinde etkili bir kişinin katılımını sağlama		
Azınlık gruplarına haber verme		
Konuşmaların taslağını çıkarma		
İkram ayarlama		
Eylem bittikten sonra ortalığın toparlanması		

Şema 2

PROGRAM PLANI

Hangi *sorunu* ele almak istiyorsunuz?
- insanların haklarını talep etmemesi
- işkencenin hâlâ devam etmesi
- x'in ... ülkesinde hâlâ düşünce suçlusu olması
- y'nin yasalara aykırı bir güce sahip olması
- bir etnik azınlığın ayrımcılığa maruz kalması
- hükümetin kitle imha silahları ticareti yapması

Ulaşmak istediğiniz *kesim* kimlerden oluşuyor?
- gençler
- bulunduğumuz bölgedeki insanlar
- anneler
- politikacılar
- özel sektör
- uluslararası toplum

Ne tür *değişimler* görmek istiyorsunuz?
- Ulaşılmak istenen kesimin duygularında değişim
- kamuoyu görüşünde değişim
- kazanılmış yeni beceriler
- farklı aktörlerin etkin katılımı
- basında yer verilmesi
- yeni kanun
- ombudsmanlık kurumu
- bir adaletsizliğin düzeltilmesi
- konunun tartışmaya açılması

Değişim *nasıl* meydana gelecek?
- tartışarak/ikna ederek
- insanları eylemlerle şok ederek
- hukuki yollarla
- seçim/referandumla
- uyanık davranarak
- ulaşılmak istenen kesimi cesaretlendirerek
- belli vakalar üzerine bilgi sağlayarak
- kamuoyu baskısı; lobi yoluyla
- uluslararası baskıyla

Ulaşmak istediğiniz kesimi etkilemek için hangi *araçları* kullanacaksınız?
- basına mesaj göndererek
- İnternet aracılığıyla
- kampanyalar; halk toplantılarıyla
- postalama, broşür ve posterlerle
- bilgi sunan reklamlarla
- makalelerle, istatistiklerle
- sokak gösterisiyle
- eğitim kursları; münazaralar; seminer/atölye çalışmalarıyla
- hükümete mektup yazarak

Bölüm 4

İnsan Hakları Üzerine Arka Plan Bilgisi

Bu bölümün içindekiler

İnsan Haklarını Anlamak ... 283
İnsan hakları nedir? ... 283
Tarihi çerçeve ... 285
Dünyada insan hakları ... 287
Haklarımızı nasıl kullanabiliriz? ... 288
İnsan haklarında ikilemler ve insan haklarının kötüye kullanımı ... 289
Daha çok bilmece ... 290
İnsan haklarının evrimi ... 291
Hangi haklara sahibiz? ... 291
İnsan haklarının yasalarla korunması ... 296
Temel uluslararası belgeler ... 297
İnsan haklarının korunmasını zorunlu kılmak ... 300
Peki bu kadarı yeterli mi? ... 304
Aktivizm ve STK'ların bu alanda oynadığı rol ... 305
Başarılı aktivizm örnekleri ... 307
Sorular ve yanıtları ... 310
Kafa karıştıran sorular ... 312

İnsan Haklarını Anlamak

İnsan hakları nedir?

Bir bilmece

İnsan hakları aynı bir zırh gibidir: Bizi korur; aynı kurallara benzer, çünkü nasıl davranmamız gerektiğini anlatır bize ve tıpkı yargıçlara benzer, zor durumda onlara başvurabildiğimiz için. İnsan hakları soyuttur –hisler gibi ve tıpkı hisler gibi, herkese aittir ve ne olursa olsun varolmaya devam ederler.

İnsan hakları aynı doğa gibi saldırıya uğrayabilir ve aynı ruha benzer, çünkü ona asla zarar verilemez. İnsan hakları tıpkı zaman gibidir, hepimize eşit muamele eder –zengin ve yoksul, yaşlı ve genç, beyaz ve siyah, iri ve küçük. Bize saygıyla muamele eder ve bizim de başkalarına saygıyla yaklaşmamızı ister. İyilik, doğruluk ve adalet kavramlarında olduğu gibi, insan haklarını da tanımlarken anlaşmazlığa düşeriz, fakat karşı karşıya kaldığımızda onun farkına varırız.

? **İnsan haklarını tanımlayabilir misiniz? İnsan haklarının ne olduğunu nasıl ifade edersiniz?**

İnsan haklarının kaynağı nedir?

"İnsan hakları kimsenin elinizden alamayacağı şeydir."

René Cassin

Bir hak, meşru gerekçesi olan bir iddiadır. Eğer parasını ödediysem alışveriş sepetimdeki ürünler üzerinde hak iddia edebilirim. Aynı şekilde ülke anayasasında yer alıyorsa, ülke yurttaşlarının başbakanlarını seçme hakları vardır. Gene aynı şekilde, eğer anne-babası söz verdiyse, bir çocuğun hayvanat bahçesine götürülme hakkı vardır. Bütün bunlar, ikinci bir taraf yapılacağına dair söz ya da garanti verdiyse insanların yapılmasını beklediği şeylerdir.

Fakat insan hakları, yukarıdaki örneklerden ufak bir fark taşır. Bu fark, insan haklarının ikinci bir tarafın verdiği söz ya da garantiye bağlı olmamasıdır. Bir insanın yaşama hakkı başka bir insanın onu ödürmeme sözü vermesine bağlı değildir: Belki *yaşamı* evet ama *yaşama hakkı* değil. Yaşama hakkı sadece bir şeye bağlıdır, o da insan olmaya.

İnsan haklarının kabul edilişi herkesin şu iddiayı kabul etmekle yükümlü olması anlamına gelir: *Sen ne dersen de ya da yap, ben bu haklara sahibim, çünkü ben bir insanım, aynı senin gibi.* İnsan hakları tüm insanların özünde barındırdığı bir unsurdur.

İnsan hakları iddiası neden desteklenmeye ihtiyaç duymaz? Hakların temeli nedir? Ve buna neden inanmalıyız?

Bu iddia sonuç olarak ahlakidir, ahlaki değerleri temel alır. Yaşama hakkım, *hiç kimsenin yaşamımı benim elimden alamayacağı* anlamına gelir. Böyle düşünüldüğünde yaşama hakkının gerekçelendirilmeye pek ihtiyacı kalmaz. Okuyucuların hepsi büyük bir ihtimalle bununla aynı fikirdedir, çünkü yaşamlarımıza ve varlığımıza ait bazı öğeler vardır, bunlara saldırılamaz ve kimse bunlara dokunamaz; çünkü kim ya da ne olursak olalım bu öğeler varlığımıza özgüdür; bu öğeler insanlığımız ve insan onurumuz için hayatidir. İnsan hakları, bu anlayışı bireysel düzeyden dünya üzerinde yaşayan tüm insanlara taşır. Başka bir deyişle eğer ben insan hakları iddiasında bulunabiliyorsam, bunu herkes yapabilmelidir.

? **Bir insanın yaşama hakkını çiğnemek neden yanlıştır? Bir insanın yaşamını elinden almak neden yanlıştır? Bu iki soru aynı mıdır?**

"İnsanın istediği şey bedeli ve sonucu ne olursa olsun bağımsız tercihte bulunabilmektir."

Fyodor Dostoyevski

Temel değerler

İnsan hakları düşüncesinin özünde yatan iki temel değer vardır. Birincisi insan *onuru*, ikincisi ise *eşitliktir*. İnsan hakları, onurlu bir yaşam için gerekli temel standartların tanımlanması olarak algılanabilir. Bu bağlamda insan haklarının *evrenselliği* tüm insanların eşit olmasından kaynaklanır. İnsanlar arasında ayrımcılık yapılamaz ve yapılmamalıdır.

Bu iki inanış ya da değer, insan hakları düşüncesinin temelini oluşturur. Aynı zamanda bu iki değer tartışmalı değildir. Bu yüzden insan hakları düşüncesi dünya üzerindeki her kültür, her medeni hükümet ve her temel din tarafından destek görür. Devlet iktidarının sınırsız ya da keyfi olamayacağı neredeyse evrensel olarak kabul görmüş bir gerçektir. Her iktidar hukuki bir yapı içinde her bireyin onurlu bir şekilde yaşaması için asgari koşulları sunmalıdır.

Birçok farklı değer bu temel iki değerden türetilebilir ve insan haklarıyla ilişkili tüm bu değerler, insanlar ve toplumların barış ve huzur içinde nasıl yaşayacağını tanımlamakta yardımcı olabilir. Örneğin:

Özgürlük: Çünkü özgür irade insan onurunun önemli bir parçasıdır. İrademiz dışında bir şeyi yapmaya zorlanmak insan ruhunu alçaltır.

Diğer insanlara saygı: Çünkü bir kişiye karşı saygı göstermemek o kişinin bireyselliğine ve özünde taşıdığı onura değer verilmemesi anlamına gelir.

Ayrımcılık yapmamak: Çünkü insan onuru bakımından eşit olma, diğer insanlar hakkında fiziksel (ya da başka) özellikler temelinde yargıda bulunmamayı gerektirir.

Hoşgörü: Çünkü hoşgörüsüzlük farklılıklara karşı saygının olmamasına işaret eder; eşitlik, *benzerlik ya da tekdüzelik* anlamına gelmez.

Adalet: Çünkü eşit insanlar adil bir muamele hak ederler.

Sorumluluk: Çünkü başka insanların haklarına saygı duymak bir insanın kendi eylemlerinden sorumlu olmasını zorunlu kılar.

İnsan haklarının özellikleri

Felsefeciler insan haklarının doğası üzerinde tartışmaya devam etmektedir. Ancak somut olarak bakıldığında uluslararası toplum, insan hakları için bir dizi temel ilke meydana getirdi. Bu ilkelere uyulması devletler tarafından kabul edildi. Bu ilkelere göre:

1. **İnsan hakları koşulsuzdur ve devredilemez.** Bu şu anlama gelir: İnsan hakları kaybedilemez, çünkü insanın varolmasıyla ilişkilidir. Bazı durumlarda bazı insan hakları –hepsi değil– askıya alınabilir ya da sınırlanabilir. Örneğin, bir kişi suç işlediyse, özgürlüğü elinden alınabilir; ya da toplumsal çatışma ortamında, bir hükümet insanların hareket etme özgürlüğünü sınırlayacak bir sokağa çıkma yasağı getirebilir.
2. **İnsan hakları bölünemez, birbirine bağımlıdır ve birbiriyle ilişki içindedir**. Bunun anlamı şudur: Farklı insan hakları özünde birbiriyle ilişki içindedir, bu haklar birbirinden bağımsız değildir. Bir insan hakkının kullanılması başka hakların kullanılmasına bağlıdır ve hiçbir hak diğer haklardan daha önemli değildir.
3. **İnsan hakları evrenseldir**, yani dünya üzerinde yaşayan tüm insanlar için geçerlidir ve zaman sınırlaması yoktur. Irk, renk, cinsiyet, dil, din ve siyasi ya da diğer görüş, ulusal ya da toplumsal köken, doğum ya da diğer statülere bakılmaksızın, her birey insan haklarından yararlanmalıdır.

"Değerler rüzgar gibi şeffaftır. Yaprakların kımıltısıyla rüzgarın estiğinin farkına varırsınız. Değerlerin farkına ise insan eylemleriyle varırsınız."

Éva Ancsel

İnsan haklarının *evrenselliğinin* bireylerin ya da farlı kültürlerin çeşitliliğini hiçbir şekilde tehdit etmediğini eklemek gerekir. Herkesin birbiriyle eşit olduğu ve eşit şekilde saygıyı hakettiği bir dünyada çeşitlilik varlığını sürdürebilir.

Tarihi çerçeve

İnsanların haklara doğuştan sahip olması düşüncesinin kökeni birçok kadim kültür ve gelenekte yatar. Sevilip sayılan birçok lider ve tarihteki hukuki uygulama örneklerinden anlaşılacağı üzere insan hakları ne bir 'Batı icadı' ne de bir yirminci yüzyıl geleneğidir.

"Dünya üç temel kural üzerinde varlığını sürdürmektedir: dürüstlük, adalet ve barış."

Talmud

Antik Tarih

- Babil'in (yaklaşık M.Ö. 2000, Irak) Hammurabi Kanunu, Babil Kralı tarafından oluşturulmuş yazılı ilk kanunnamedir. Bu kanun 'krallıkta adaletin hüküm sürmesi, kötülük ve şiddetin yok edilmesi, güçlü olanın zayıf üzerinde baskı kurmasının engellenmesi, ... ülkenin aydınlanması ve insanların içindeki iyinin geliştirilmesi'ni taahhüt etmişti.
- Antik Mısır'ın Firavun'u (yaklaşık M.Ö. 2000) kurmaylarına 'Aşağı ya da Yukarı Mısır'dan bir kişi bir taleple gelirse, ... her şeyin kanuna uygun yapıldığından, kuralların izlendiğinden ve her kişinin hakkına saygı gösterildiğinden emin olun' emrini vermişti.
- Pers Kralı'nın halkı için tasarladığı Kyros Kanunu (İran, yaklaşık M.Ö. 570) halka özgürlük, güvenlik, hareket özgürlüğü ve çeşitli sosyal ve ekonomik haklar tanımıştı.

? Ülke tarihinizde insan hakları değerlerini savunan ya da bu haklar için mücadele veren kişiler kimlerdir?

İngiliz Büyük Fermanı (Magna Carta) ve Haklar Yasası (Bill of Rights)

1215'te İngiliz asilleri ve papazlar güçlerini birleştirerek Kral 1. John'un gücünü kötüye kullanmasına karşı çıktı. Büyük Özgürlük Fermanı'nı (*Magna Carta*) hazırladı ve kralın bu kanuna itaat etmesini sağladı. Kral, Magna Carta'yı tanımasa da bu kanun özgürlüklerin korunmasında yaygın olarak örnek alınan bir belge oldu. Magna Carta, tüm özgür yurttaşların malvarlığına sahip olması, veraset hakkı ve aşırı vergilerden muaf olması gibi bir dizi haklar içeriyordu. Kanun ayrıca hukuki uygulama ve kanun önünde eşitlik ilkelerini getiriyordu. Kral 2. James'in kanunu kötüye kullanması, 1688'de halkı tarafından devrilmesine sebep oldu. 1689'da parlamento, bir yasa ile parlamentonun işleyişinde kraliyet müdahalesini artık hoşgörmeyeceği kararını aldı. Haklar Yasası olarak da bilinen bu haklar manzumesi parlamentonun rızası olmadan monarşinin kanunu askıya almasını yasakladı. Ayrıca parlamento üyeleri için serbest seçimler öngörüldü ve parlamentoda mevcut ifade özgürlüğünün mahkemeler ve başka ortamlarda sorgulanmayacağı duyuruldu.

Tabii hakların doğuşu

Avrupa'da 17 ve 18. yüzyıllarda bazı felsefeciler "tabii haklar" kavramını öne sürdüler. Bunlar bir kişinin belirli bir ülkenin yurttaşı olması ya da bir dine veya etnik gruba mensup olmasından kaynaklanan haklar değil, daha ziyade bir "insan" olmakla ilişkili haklardı. Tabii hakların insanlara belirli yasal hakları sağlaması düşüncesi yaygın olarak kabul görmeye ve bazı ülkelerin anayasalarında yer almaya başladı.

Fransız İnsan ve Yurttaş Hakları Beyannamesi (1789)

Fransızlar 1789 yılında monarşi sistemini devirerek birinci Fransız Cumhuriyeti'ni kurdular. Devrimden sonra ortaya çıkan Beyanname, papazlar, soylular ve halk tarafından, aydınlanmanın önemli kişilikleri olan Voltaire, Montesquieu, Ansiklopedistler ve Rousseau'nun fikirleriyle şekil

"Herkes ... doğası gereği özgür, eşit ve bağımsız olduğundan kimse ... rızası olmadan bir insanın politik gücüne tabi kılınamaz."

John Locke

"Öldürmeyeceksin."

İncil

bularak hazırlandı. Beyanname, monarşinin siyasi ve hukuki yapısını eleştiriyor ve bir insanın sahip olduğu tabii hakları "özgürlük, mülkiyet, güvenlik ve baskıya karşı direnme hakkı" olarak tanımlıyordu. Beyanname ile monarşi dönemindeki aristoktratik ayrıcalıkların yerini hukuk karşısında eşitlik prensibi aldı.

Amerika Birleşik Devletleri Bağımsızlık Beyannamesi, Anayasa ve Temel Haklar Bildirisi (1791)

Kuzey Amerika'da yerleşik Britanya kolonilerinin birçoğu 1776 yılında Amerika Birleşik Devletleri Bağımsızlık Beyannamesi'yle Britanya İmparatorluğu'ndan bağımsızlığını ilân etti. Bu belge Locke ve Montesquieu'nun "tabii haklar" teorisini temel aldı ve Fransız Devrimi ve Güney Amerika'daki İspanyol sömürgesine karşı girişilen isyana ilham verdi. Ardından, Amerika Birleşik Devletleri Anayasası kaleme alınarak hükümet merkezileştirildi. Ancak hükümetin gücü bireysel özgürlükleri güvence altına alacak şekilde sınırlandırıldı. Anayasa üzerinde yapılan on değişiklik Amerikan Haklar Bildirisi'ni (*American Bill of Rights*) oluşturdu.

İlk uluslararası anlaşmalar

19 ve 20. yüzyıllarda, bir dizi insan hakları konusu gündeme geldi ve bu konular uluslararası düzeyde sorgulanmaya başlandı. Bu konular arasında kölelik, serflik, kötü çalışma koşulları ve çocuk işçiliği vardı. İnsan haklarıyla ilgili ilk uluslararası sözleşmeler 19.yüzyılda kabul edilmeye başladı.

- On dokuzuncu yüzyıla girerken kölelik, İngiltere ve Fransa'da kanuna aykırı bir uygulama olarak kabul edildi. 1814'te Britanya ve Fransa hükümetleri köle ticaretinin engellenmesinde işbirliğine girmek üzere Paris Antlaşması'nı imzaladı. 1890 yılında düzenlenen Brüksel Konferası'nda kölelik karşıtı yasa imzalandı. Aynı yasa daha sonra onsekiz devlet tarafından da onaylandı.
- Savaş kurallarını belirleyen Birinci Cenevre Konvansiyonu (1864 ve 1929) bu alanda ulusların birbirleriyle işbirliğine girmesinin diğer bir örneğidir. Konvansiyon özellikle hasta ve yaralı askerlerin bakımıyla ilgili standartları ortaya koymaktaydı.

? Ülkelerin kendi bünyelerinde belli standartlar oluşturmaları yerine uluslararası anlaşmalara sizce neden ihtiyaç duyuldu?

Yirminci yüzyıl

Bu yüzyılda, insanların haklarını koruma fikri daha geniş kabul görmeye başladı. Bu hakların yazılı olarak yasalaştırılmasının önemi bazı devletler tarafından farkedildi ve bu şekilde yukarıda bahsi geçen belgeler günümüzde geçerli birçok insan hakları sözleşmesinin müjdecisi oldu. Bununla birlikte, İkinci Dünya Savaşı'nda yaşanan olaylar, insan haklarının uluslararası arenaya taşınmasını zorunlu hale getirdi.

Uluslararası Milletler Cemiyeti temel insan hakları standartlarını korumak için Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra hükümetler arası bir örgüt olarak kuruldu. Uluslararası bir hukuk yapısı ise ancak İkinci Dünya Savaşı sırasında işlenen insanlık dışı suçlar sonrasında (ve sonucunda) ortaya çıktı. Bu olaylar, uluslararası fikirbirliği çerçevesinde insan haklarını koruyacak ve tanımlayacak uluslararası bir yasayı hem mümkün kıldı hem de zorunlu hale getirdi.

"Sizinle savaşanlara karşı Allah yolunda siz de savaşın. Ancak aşırı gitmeyin. Çünkü Allah aşırı gidenleri sevmez."

(Bakara, 190)

26 Haziran 1945'te imzalanan Birleşmiş Milletler Şartı bu inancı yansıtır. Şart, Birleşmiş Milletler'in temel amacının "gelecek kuşakları savaş felaketinden korumak" ve "temel insan hakla-

rına, insan kişiliğinin onur ve değerine, erkeklerle kadınların hak eşitliğine olan inancı yeniden ilân etmek" olduğunu açıklar.

İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi (İHEB) Birleşmiş Milletler organlarından biri olan İnsan Hakları Komisyonu tarafından geliştirildi. Beyanname 10 Aralık 1948 tarihinde Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından kabul edildi. Bu tarihten beri beyanname ilkelerini koruma altına almak için bir dizi aygıt meydana getirildi ve uluslararası toplum tarafından kabul edildi. Bu uluslararası anlaşmaların bazılarıyla ilgili bilgiler aşağıda bulunabilir. Bunlar arasında İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin Korunmasına ilişkin Avrupa Sözleşmesi de yer alır.

"İnsanlık, insan doğasının birbiriyle özdeş olduğunu farketmeyi beceremediği sürece dünyanın neresinde olursak olalım savaşlar devam edecektir."

Pierre Daco, psikolog

Dünyada insan hakları

Birleşmiş Milletler sistemine paralel olarak dünyanın çeşitli bölgelerinde insan haklarını koruma altına alan sistemler geliştirildi. Bu alanda Avrupa, Amerika kıtası, Afrika ve Arap devletlerinde bölgesel kuruluşlar faaliyet göstermektedir. Asya-Pasifik bölgesinde henüz böyle bir girişim olmasa da bu bölgedeki ülkelerin büyük bölümü de temel Birleşmiş Milletler anlaşmaları ve sözleşmelerini onaylamış, genel ilkeleri kabul ettiklerini beyan etmiş ve uluslararası insan hakları hukukuna bağlı olacaklarını ilân etmişlerdir.

Afrika İnsan ve Halkların Hakları Şartı 1985 Ekim'inde yürürlüğe girdi ve 40'tan fazla ülke tarafından onaylandı. Şart, dünyanın diğer bölgelerinde kabul edilen sözleşmelerle karşılaştırıldığında ortaya çıkan farklar hayli ilgi çekicidir:

- Afrika Şartı, Avrupa ve Amerika sözleşmelerinden farklı olarak sosyal, ekonomik ve kültürel haklar yanında kişisel ve siyasal hakları da içermektedir.
- Afrika Şartı bireysel haklardan öteye geçmekte insanlara kolektif haklar da sunmaktadır.
- Şart, bireylerin hakları olduğu gibi ödevleri olduğunu da kabul etmekte, hatta bireyin ailesine, toplumuna, devlete ve uluslararası topluma karşı ödevlerini de sıralamaktadır.

? Bir insan hakları sözleşmesinde ödevlerden sizce neden bahsedilmektedir? Ödevlerin sizce bütün insan hakları belgelerinde yer alması gerekir mi?

Arap dünyasında bölgesel bir İnsan Hakları Komisyonu bulunsa da gücü sınırlıdır. Yine de bu bölgede Arap İnsan Hakları Şartı kabul edilmiş ve bununla bölgesel bir sistem oluşturmak hedeflenmiştir. Afrika Şartı gibi bu belge de sosyal ve ekonomik haklar yanında kişisel ve siyasal haklardan bahsetmekte, ayrıca 'Arap Halklarının Kolektif Hakları'nı içermektedir.

Asya-Pasifik bölgesi için de buna benzer bir sistem geliştirilmesi için çağrıda bulunulmuş fakat resmi bir sözleşme henüz geliştirilmemiştir. 1993 yılında Bangkok'ta bölge STK'larının katılımıyla düzenlenen bir toplantı sonucunda İnsan Hakları STK Bildirisi kaleme alınmıştır. Belgede şunlar vurgulanmıştır:

"Çoğulcu bir bakış açısıyla farklı kültürlerden öğreneceğimiz birçok şey var. ... Evrensel insan hakları birçok kültürün özünde mevcuttur. Tüm insanlığı korumaya çalışan insan haklarının evrenselliğini kabul ediyoruz. ... Kültürel çoğulculuğu savunurken evrensel olarak kabul edilen insan haklarına –bunlara kadın hakları da dahildir– aykırı kültürel uygulamalar hoşgörülemez. İnsan hakları evrensel bir nitelik ve değere sahip olduğu için insan haklarını savunmak ulusal egemenliğe saldırı olarak algılanamaz".

"Sahip olduğu siyasi, ekonomik ve kültürel sistemler ne olursa olsun, devletler; ulusal ve bölgesel özelliklerin ve çeşitli tarihi, kültürel ve dini kökenin önemini dikkate alarak, tüm insan hakları ve temel özgürlükleri korumak ve geliştirmekle yükümlüdür."

Viyana Bildirisi (1993)

"Hepimiz, özellikle de ben, her şeyden ve herkesten sorumluyuz."

Fyodor Dostoyevski

Haklarımızı nasıl kullanabiliriz?

İnsan hakları bizler için vardır. Peki, öyleyse bu haklardan nasıl faydalanabiliriz? Bu hakların mevcudiyetinin insan hakları ihlallerine son vermek için yeterli olmadığı çok açıktır, çünkü bilmekteyiz ki bu ihlaller dünyanın her yerinde her gün gerçekleşmekte. Öyleyse insan hakları bir şeyleri değiştirebilir mi? *Haklarımızı nasıl kullanabiliriz?*

? Hangi haklara sahip olduğunuzu biliyor musunuz?

Bu kılavuzun birçok bölümünde bu soru farklı yönleriyle ele alınmaktadır.

Haklarımızın farkına varmak

Bir sonraki kısımda uluslararası hukuk tarafından korunan değişik hak türlerine bakacağız. Eğer insan hakları hukukunun insan varlığının hangi alanlarında geçerli olduğunu ve bu hukuk bütünü içerisinde hükümetlerin yükümlülüklerinin ne olduğunu bilirsek, insan haklarını farklı yollarla gündeme getirmeye başlayabiliriz. Kılavuzun bu kısmı adaletsizliğin yer aldığı *her* alanın insan haklarını ilgilendirdiğini aktarmaya çalışır: Yoksulluk, çevre tahribatı, sağlık, çalışma koşulları, siyasi baskı, seçme hakları, genetik mühendisliği, azınlık konuları, terörizm ve soykırım... ve ötesi. Ve her geçen gün bu konuların sayısı artmaktadır.

İnsan hakları hukukunun uygulanmasıyla ilgili konular "Sorular ve Yanıtları" kısmında ele alınmaktadır. Bu kısım insan hakları ile ilgili sıkça sorulan soruların bazılarına kısa yanıtlar vermektedir.

Buna ek olarak, 5. bölümün her kısmı kılavuzdaki temaları daha detaylı olarak ele almaktadır. Sağlık hakkı, eğitim hakkı ya da adil çalışma koşulları gibi belirli bir konuda hakların daha iyi nasıl korunabileceğiyle ilgileniyorsanız bu konular üzerine yazılmış arka plan bilgisini okumak yardımcı olacaktır.

Yasal mekanizmaları kullanmak

Bu kısımda farklı alanlardaki hakların korunmasını sağlayan yasal mekanizmalara bakacağız. Avrupa'da insan haklarına yönelik ihlallerle ilgilenen daimi bir mahkemenin— Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi—varlığı bu açıdan bakıldığında büyük bir şanstır. Bazı başvurular bu Mahkeme'nin kapsamına girmese de göreceğiz ki, devletleri eylemlerinden dolayı hesap vermekle yükümlü kılan ve insan hakları hukuku kapsamında yükümlüklerini yerine getirmeye zorlayan başka mekanizmalar da mevcuttur. Devletleri yasalara uymaya zorlayan araçlar her zaman mevcut olmasa bile kanunun varlığı yardımcı olur.

Lobi, kampanya ve aktivizm

? Herhangi bir kampanya ya da insan hakları aktivizm etkinliğine hiç katıldınız mı?

"Ölüm cezasını, bir toplumun ahlaki ve yasal temelinin altını oyan, vahşi ve ahlaka aykırı bir kurum olarak görüyorum. Vahşetin vahşeti doğurduğundan ... eminim."

Andrei Sakharov

Dernekler, Sivil Toplum Kuruluşları, yardım kuruluşları ve diğer tür sivil girişim grupları, devletler üzerinde baskı kurulmasında önemli bir rol oynar. Aktivizm ve STK'ların rolü ile ilgili kısım bu konuyu ele almaktadır. Bu tür kuruluşların rolü sokaktaki insanı ilgilendirmektedir. Bunun sebebi bu tür derneklerin sadece bireysel vakalarla ilgilenmeleri değil, aynı zamanda insan haklarının korunması için sıradan insanlara gerekli araçları sunmalarıdır. Her şeyden önemlisi bu kuruluşların sıradan insanlar tarafından meydana getirilmiş olmasıdır! Bu tarz kuruluşların insan haklarını geliştirmek için yürüttükleri eylemlere ve başarılı eylem örneklerine bakacağız.

İnsan hakları savunusunun bir parçası olmak

Bölüm 3 (Eyleme Geçmek), bu tarz eylemlerin günlük yaşantıya nasıl aktarılabileceğini anlatır, bunun yanında dahil olabileceğiniz birkaç eylem örneği sunar. Devletler ya da uluslararası yapılar üzerinde baskı kurulması ve insan hakları ihlallerinin kamuoyunun dikkatine sunulmasında, gençlik grupları inanılmaz bir potansiyele sahiptir. Bu kısımda sunulan örnekler grubunuz tarafından uygulayacabileceğiniz çalışmalar sunar. Verilen bilgiler ayrıca sivil toplum kuruluşlarının günlük çalışmaları hakkında bir fikir edinilmesini sağlar.

"Her nefs ettiği hatanın esiridir."

(Müderris, 38)

İnsan haklarında ikilemler ve insan haklarının kötüye kullanımı

Bir grup insanın haklarının korunması başkalarının haklarının kısıtlanmasına sebep oluyorsa bu durumda ne yapmamız gerekir? İnsan hakları bazen ahlakiliği sorgulanabilecek eylemleri yerine getirmek bahanesiyle kullanılabilir. İnsanlar, hatta hükümetler insan haklarını savunduklarını iddia edebilirler, fakat bu eylemler gerçekte temel hakları ihlal etmektedir.

Bu tür vakaları kolayca yargılamak mümkün değildir. Aşağıdaki örnekleri inceleyelim.

Haklar çatışması

11 Eylül 2001'de Amerika Birleşik Devletleri'nde meydana gelen terörist saldırıların ardından, birçok hükümet terörizm tehditiyle mücadele etmek için kimi temel hürriyetleri sınırlamaya başladı. Britanya'da, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin beşinci maddesinden çekilmeyi sağlayan yeni bir kanun çıkarıldı. Bu madde insanları keyfi göz altı ve hapisten korumaktaydı. Bu değişiklik, hükümetin bir cezai hüküm ya da duruşma yapılmadan sadece şüphe üzerine insanları hapsetmesini mümkün kılmaktadır.

? Ulusal güvenlik adına azınlık haklarının kısıtlanmasına izin verilmeli midir? Yanıt evet ise bunda bazı sınırlamalar olmalı mıdır?

Birleşik Devletler Yargıtayı, Yahudi yerleşim bölgelerinde Nazi gruplar tarafından düzenlenen gösterilerin ifade özgürlüğünün hukuki bir şekli olduğunu beyan etti. Bu tarz grupların daha sonra bir grup insanı tamamen yok etmeye sebep olacak bir doktrin geliştirmesi engellenmeli midir? Yoksa bu, ifade özgürlüğü hakkının kabul edilemez şekilde kısıtlanması mıdır?

Kültürel gelenekler

Genç kızların, çoğunlukla çok genç yaşta iken, aileleri tarafından seçilen bir erkekle evlendirilmeye zorlandığı görücü usulü evlilikler birçok kültürde yaygınlaşmış bir uygulamadır. Böyle bir uygulama genç kızları korumak üzere yasaklanmalı mıdır? Yoksa bu, farklı kültürel geleneklere saygı gösterilmemesi anlamını mı taşır?

Halen birçok ülkede uygulanmakta olan kadın sünneti ya da kızların ve kadınların "namus cinayetleri"ne kurban gitmesi de farklı örneklerdendir. Binlerce insan bu tür uygulamaların yarattığı sonuçlar yüzünden büyük acılar çekmektetir. Birçok insan bu tür uygulamaların, hakların ciddi bir ihlali olduğunu kabul edecektir. Kadın sünneti 'hoşgörülmesi' gereken kültürlerarası bir farklılık mıdır?

? Kültürel değerler insan haklarının evrenselliğinin 'önüne' geçebilir mi?

"Adalet her öldüğünde zaten hiç varolmamış gibidir."

José Saramago

İyi niyet adına

1995 yılında BM Gıda ve Tarım Örgütü, Bağdat'daki çocuk ölümlerine dair 1995 rakamlarını 1989 rakamlarıyla kıyasladı. İki ekip üyesi topladıkları veriler ışığında bir yazı hazırladı. Buna göre, o tarihe kadar 567.000 Iraklı çocuk yaptırımlar sonucunda hayatını kaybetmişti. Nisan 1998'de UNICEF, yaptırımların bir sonucu olarak her yıl 90.000 çocuğun hayatını yitirdiğini iddia etti.

Yaptırımlar, kimi zaman uluslararası toplum tarafından, insan haklarını sistematik olarak ihlal eden rejimleri cezalandırmak için kullanılır. Yaptırımlar, insan haklarını ihlal eden ülkelerin eylemlerini gözden geçirmesi için, o ülke ile ticari ilişkileri yasaklar. Örneğin bazı ülkeler uluslararası toplum tarafından tamamen dışlanmıştır: Güney Afrika, Apartheid sistemi yüzünden yıllarca tecrit edildi, bugün örneğin Küba birçok dünya ülkesiyle ticaret yapamamakta. Hiç şüphesiz bu yaptırımların etkileri sıradan insanlar tarafından, özellikle toplumun en yardıma muhtaç kesimi tarafından hissedilmektedir. *Bir ülkenin insan hakları ihlallerini sona erdirmek için başka bir hükümet tarafından uygulanan yaptırımlar kabul edilebilir bir yöntem midir?*

Resmi olarak Birleşmiş Milletler tarafından onaylanmadan başlatılan Kosova'daki NATO bombardımanının gerekçesi olarak Arnavutların korunması ve soykırım suçlularının adalete teslim edilmesi gösterildi. Bu askeri müdahale yüzbinlerce insanın yaşadığı toprakları terketmesine, tahminen 500 kadar sivilin doğrudan cinayete kurban gitmesine ve Sırbistan'ın altyapısının ciddi anlamda tahribatına sebep oldu. Bu müdahale aynı zamanda Devlet Başkanı Miloseviç'in yakalanmasını ve uluslararası bir mahkemede yargılanmasını sağladı. Benzer bir harekat Afganistan'da 11 Eylül 2001 olayından sorumlu olduğu düşünülen terörist şebekelerin çökertilmesi adına yürütüldü. *Bu tarz eylemler birçok insanın ölümüne sebep olsa da sadece getirdiği sonuçlarla gerekçelendirilebilir mi?*

? Askeri müdahale, insan haklarının korunmasında gerekçe olarak gösterilebilir mi?

Nisan 2001'de Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Komisyonu terörizmle savaşın insan haklarını feda etmeye asla gerekçe olamayacağına dair bir karar aldı. 2001/24 nolu kararla Çeçenistan sorunuyla ilgili terörist saldırılar ve Çeçen kuvvetleri tarafından insani hukukun ihlal edilmesi, ayrıca Rus Federe Kuvvetleri'nin Çeçenistan'da sıklıkla kullandığı bazı yöntemler kınandı. Kararla, Rus ihlallerini incelemesi için ulusal bir komisyona çağrıda bulunuldu.

Daha çok bilmece

Bir önceki kısımda sorulan soruların hepsinin kesin yanıtları yoktur. Bu konular bugün bile çok ateşli tartışmaların merkezi olmaya devam ediyor. Bu tür tartışmaların yapılıyor olması bir yere kadar önemlidir. Bu tartışma, hem insan haklarına temel olan çoğulcu yaklaşımın, hem de insan haklarının bir bilim dalı ya da değişmez bir 'ideoloji' değil, bunun yerine gelişen bir ahlaki ve hukuki düşünce alanı olduğunun göstergesidir. Sorulara her zaman siyah beyaz yanıtlar bekleyemeyiz –bunun sebebi hem insan haklarıyla ilgili konuların karmaşık olması, hem de bu alanda son sözü söyleyecek ve tüm argümanları uzlaştıracak uzmanların olmamasıdır.

Bundan, hiçbir sorunun yanıtı olmadığı ve hiçbir uzlaşı alanı olmadığı anlamı çıkarılmamalıdır. Birçok yanıt ve uzlaşı alanı vardır ve bunların sayısı günden güne artmaktadır. Kölelik geçmişte üzerinde en çok tartışılan konu iken bugün bu uygulamayı hoşgörmek asla kabul edilemez bir davranıştır. Kölelik yasağı bugün evrensel olarak kabul görmüş temel bir insan hakkıdır. Kadın sünneti, bazı kültürler tarafından savunulsa da, bugün geniş bir kesim tarafından bir insan hakkı ihlali olarak kabul edilerek kınanmaktadır. Ölüm cezası üzerine yapılan tartışma da böyle bir süreçten geçmektedir –en azından Avrupa Konseyi'ne üye ülkelerin ölüm cezasını kaldırmasının gerekli kılındığı Avrupa'da.

Yukarıdaki soruların birçoğunun çözüme ulaşacağından emin olmalıyız. Bu süre zarfında biz de iki temel değer olan eşitlik ve insan onurunu hatırlayarak kendi yargımızı belirleyebilir ve tartışmaya bu şekilde katkı sağlayabiliriz. *Eğer bir eylem insan onurunun zedelenmesiyle sonuçlanıyorsa, o eylem insan haklarının ruhuna zarar veriyor demektir.*

Referanslar

Europe, Youth, Human Rights, *Report of the* Human Rights Week, *by Yael Ohana (Der.), European Youth Centre, Budapeşte, 2000.*

Garzón Valdés, E., "Confusiones acerca de la relevancia moral de la diversidad cultural", CLAVES de Razón Práctica, *No.74, Madrid, Temmuz - Ağustos, 1997.*

Human Rights, a basic handbook for UN staff, *Office of the High Commission of Human Rights, United Nations, Cenevre.*

Levin, L., Human Rights, Questions and Answers, *UNESCO, Paris, 1996*

İnsan haklarının evrimi

Vaadler, vaadler

Liderlerimiz bizim adımıza çok fazla vaatte bulundular! İmzaladıkları belgelerdeki her şart yerine getirilseydi, yaşamlarımız barış, güvenlik, sağlık ve rahatlık içinde geçiyor olurdu; hukuki yapılarımız adil olur ve herkese aynı düzeyde koruma sağlanıyor olurdu; siyasi süreçler şeffaf ve demokratik olur ve halkın çıkarlarını gözetirdi.

Peki öyleyse yanlış giden nedir? Yanlış giden ufak şeylerden biri politikacıların bizler gibi olması ve ilk fırsatta kestirme yolu tercih etmeleridir! Bu yüzden bizim adımıza tam olarak hangi vaadlerde bulunulduğunu öğrenmeli ve bu sözlerin yerine getirildiğinden emin olmalıyız.

? Yapacağınıza söz verdiğiniz şeyleri her zaman yapar mısınız? Kimse size hatırlatmasa bile yapar mısınız?

"Tüm haklar evrensel, bölünemez, birbirine bağlı ve birbirleriyle ilgilidir."

Viyana Bildirisi

Hangi haklara sahibiz?

Bir insan olarak, insan hakları başlığı altındaki tüm haklara sahip olmamız gerekir. İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi (İHEB), Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (AİHS) ve diğer uluslararası sözleşmeler farklı hakları içerir. Bu sözleşmeleri, oluşum ve uluslararası toplum tarafından benimsenme süreçlerini ele alarak inceleyeceğiz. İnsan haklarını sınıflandırmanın 'normal' yolu, bu hakları 'birinci, ikinci ve üçüncü kuşak' haklar olarak ele almaktır. Ancak ileride göreceğimiz gibi bu tip bir sınıflandırmanın sınırlı bir kullanımı vardır, hatta bazen yanıltıcı bile olabilir.

Birinci kuşak haklar (kişisel ve siyasal haklar)

Birinci kuşak haklar on yedi ve on sekizinci yüzyıllarda bir teori olarak ortaya çıktı. Ortaya çıkışına yoğun olarak siyasi kaygılar önayak oldu. İktidarı tamamıyla elinde bulunduran devletin her şeyi yapamayacağına dair düşünce yavaş yavaş kabul görmeye başladı. Halk kendi hayatını doğrudan ilgilendiren politikalar üzerinde etkili olabilmeliydi.

Bu dönemde iki temel düşünce oluştu. Bunlar, **kişisel özgürlük** ve **bireyin devletin ihlallerinden korunması** idi.

- **Kişisel** haklar bireylerin fiziksel ve ahlaki bütünlüğünün garanti altına alınmasını sağlar, bireylere vicdan ve inançları için kendi alanlarını yaratma imkânı verir: Örneğin, eşitlik ve özgürlük hakkı, dini yaşama özgürlüğü ya da düşünceyi ifade etme özgürlüğü, işkenceye maruz kalmama ya da yaşam hakkı.
- **Yasal** haklar genelde 'kişisel' haklar kategorisinde yer alır. İnsanların hukuki ve siyasal süreçlerde koruma altına alınmalarını sağlar: Örneğin, keyfi tutuklama ya da gözaltına karşı korunma, bir mahkeme tarafından suçlu bulunana kadar masum kabul edilme hakkı ve temyiz hakkı.
- **Siyasal** haklar toplumsal yaşama katılım için gerekli haklardır: Örneğin, oy kullanma hakkı, siyasi partilere katılma hakkı, özgürce toplanma ve toplantılara katılma hakkı, düşünceyi ifade etme hakkı ve bilgi edinme hakkı.

"Mesele esir düşmekte değil, teslim olmamakta bütün mesele!"

Nazım Hikmet

"Şoke eden gerçek ... devletlerin ve uluslararası topluluğun bir bütün olarak çok sık işlenen ekonomik, sosyal ve kültürel hak ihlallerini hoşgörmesidir. İhllaller kişisel ve siyasal haklar bağlamında yaşansaydı dehşet ve hakaret ifadeleriyle karşılaşılacak ve hakkın telafisinin acil bir şekilde yerine getirilmesini talep etmek için örgütlü bir çabaya girilecekti."

BM Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Komitesi tarafından Viyana Konferansı'nda açıklanan Bildiri

Kategoriler arasındaki çizgiler net değildir. Bu kategoriler birçok yol içinde farklı hakları sınıflandırılmak için kullanılan basit bir yoldur. Örneğin, bir insanın fikrini ifade etmesi hem kişisel hem de siyasal bir haktır. Bu hak, siyasi yaşama katılım için gerekli olduğu kadar kişisel özgürlük için de önemli bir yer taşır.

? Tüm siyasal haklar aynı zamanda kişisel hak mıdır?

Kişisel ve siyasal haklar bugün Uluslararası Kişisel ve Siyasal Haklar Sözleşmesi (UKSHS) ve İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin Korunmasına ilişkin Avrupa Sözleşmesi (AİHS) aracılığıyla detaylı olarak tanımlanır. En azından 'Batı'daki birçok devlet tarafından diğer haklar olmasa bile bu hakların en önemli insan hakları olduğu kabul edilmektedir. İlerleyen kısımlarda bunun yanlış bir görüş olduğunu anlayacağız.

Soğuk Savaş sırasında Sovyet Bloku ülkeleri kişisel ve siyasal hakları hiçe saydıkları için ciddi şekilde eleştirildi. Bu ülkeler bu eleştirilere yanıt olarak batı demokrasilerini temel sosyal ve ekonomik hakları görmezden geldiği için eleştirdi (bu hakları aşağıda ele alacağız). İki eleştiride de en azından bir gerçek payı vardı.

İkinci kuşak haklar (sosyal, ekonomik ve kültürel haklar)

Bu haklar (yaşamın temel gereksinimleriyle) insanların nasıl birlikte yaşayacağı ve çalışacağıyla ilgilidir. Bu haklar **eşitlik** ve **yaşam için gerekli sosyal ve ekonomik ürün, hizmet ve fırsatlara erişimin güvence altına alınması** düşüncesini temel alır. Bu haklar erken sanayileşme ve işçi sınıfının gelişmesi sonucunda uluslararası toplumu ilgilendiren konular arasında yer almaya başladı. Bu gelişmeler sonucunda onurlu bir yaşam sürmek için yeni talepler ve düşünceler oluşmaya başladı. İnsan onuru için, kişisel ve siyasal haklarla önerilen unsurlardan daha fazlasına ihtiyaç duyulduğunu insanlar yavaş yavaş farketmeye başladılar.

- **Sosyal haklar**, toplumsal yaşama tam anlamıyla katılmak için gereken haklardır. Eğitim hakkı, aile kurma ve aile yaşantısını devam ettirme gibi haklar yanında sıklıkla 'kişisel' haklar olarak kabul edilen haklar da sosyal haklar kapsamındadır: Örneğin, dinlenme ve boş zaman hakkı, sağlık hakkı, mahremiyet hakkı ve ayrımcılığa maruz kalmama hakkı.
- **Ekonomik haklar** aslında çalışma hakkı, ekonomik açıdan onurlu bir yaşam sürme hakkı ve yaşlı ya da engelliyseniz bakım ve barınma hakkını içermesi amacıyla ortaya çıktı. Ekonomik haklar insan onurunu asgari seviyede garanti altına almak için gereken güvenceyi sağlar. Bu haklar, aynı zamanda uygun bir iş ya da uygun barınma koşullarının olmamasının psikolojik olarak insanları küçük düşürebileceğine de işaret eder.
- **Kültürel haklar** bir toplumun kültürel 'yaşam tarzı'yla ilgilidir. Kültürel haklara çoğunlukla diğer haklardan daha az ilgi gösterilir. Kültürel haklar arasında toplumun kültürel yaşamına serbestçe katılım ve belki de eğitim hakkı vardır. Fakat, birçok başka tür haklar resmi anlamda 'kültürel' haklar olarak sınıflandırılmasa da bir toplum içindeki azınlık topluluklarının kendi kültürlerini korumaları için büyük önem taşımaktadır: Örneğin, ayrımcılığa uğramama hakkı ve kanunlar tarafından adil şekilde korunma hakkı.

"Gelişme hakkı, her insanın ve bütün halkların, bütün insan haklarının ve temel özgürlüklerin tam olarak gerçekleşeceği bir ekonomik, sosyal, kültürel ve siyasal gelişmeye katılma, katkıda bulunma ve bundan yararlanma hakkına sahip olması nedeniyle vazgeçilmez bir insan hakkıdır."

Madde 1, BM Gelişme Hakkına Dair Bildiri

? Yaşadığınız toplum içindeki farklı kültürel grupların hakları kısıtlanıyor mu? Hangi dini bayramlar ulusal nitelik taşıyor?

Sosyal, ekonomik ve kültürel haklar, hem Uluslararası Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi'yle (UESKHS) hem de Avrupa Sosyal Şartı'yla tanımlanmıştır.

Bazı haklar diğerlerinden daha mı önemlidir?

"İnsan hakları kahvaltıda başlar."

Léopold Senghor

Sosyal ve ekonomik hakların, kişisel ve siyasal haklarla eşit düzeyde kabul edilmesi için zor bir süreçten geçildi. Bunun altında hem ideolojik hem de siyasi sebepler yatmaktadır. Asgari düzeyde yaşama standardı, barınma ya da uygun çalışma koşullarının onurlu bir yaşam için gerekli unsurlar olduğu sıradan bir yurttaş tarafından kolayca anlaşılabilir ve kabul görebilir, fakat politikacılar bunu kabul etmek için o kadar da hazır olmadılar. Bunun bir sebebi, dünya üzerinde yaşayan tüm insanların sosyal ve ekonomik haklarının güvence altına alınmasının kaynakların yeniden bölüştürülmesi anlamına gelmesidir. Politikacılar böyle bir politikanın kendilerine oy kazandırmayacağının muhakkak ki farkındalar.

Bununla birlikte, ikinci kuşak hakların neden farklı bir düzen gerektirdiğine dair birçok gerekçe öne sürüldü. Sıkça öne sürülen iddialardan biri, sosyal ve ekonomik hakların—en azından kısa vadede— ne gerçekçi ne de gerçekleştirilebilir olduğu ve bu haklara aşama aşama ulaşılması gerektiğiydi. Bu yaklaşım Uluslararası Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi'nde kullanılır: Sözleşmeye göre hükümetler ekonomik ve sosyal haklara gelecekte ulaşmak için belirli önlemler aldıklarını sadece göstermek zorundadır. Ancak, bu iddia tartışmaya çok açıktır. İddianın her şeyden çok siyasi varsayımlar üzerine kurulmuş olduğu anlaşılmaktadır. Birçok bağımsız çalışma, ortak bir çabaya girildiği takdirde dünya üzerinde yaşayan insanların tamamının temel ihtiyaçlarının karşılanmasını güvence altına alacak yeterli düzeyde kaynak ve uzmanlık olduğunu açıklamaktadır.

İkinci bir iddia da birinci ve ikinci kuşak haklar arasında teorik bir fark olduğudur: Birinci kuşak haklar hükümetlere belirli konularda müdahil olmama şartı koşar (bunlar "negatif" haklar olarak adlandırılır); diğer yandan ikinci kuşak haklar hükümetlerin yapıcı mühadalesini gerektirir (bunlar da "pozitif" haklardır). Bu argüman şöyle devam eder: Hükümetlerin en azından kısa vadede pozitif adım atmalarını beklemek gerçekçi değildir ve hükümetler, kendilerini bu adımları atmaya yükümlü hissetmezler. Sonuç olarak ne birey ne de hükümetler açısından bir yükümlülük yoksa, kelimenin tam anlamıyla bir haktan söz etmek mümkün değildir.

Fakat, bu gerekçelerin temelinde iki yanlış anlama bulunmaktadır.

Birincisi, kişisel ve siyasal haklar tamamıyla negatif değildir. Bir hükümetin, örneğin, işkencenin yasaklanmasını güvence altına alması için hükümet yetkililerinin insanlara işkence yapmaktan kaçınması yeterli değildir! İşkencenin tamamıyla ortadan kalkması için bir denetleme ve kontrol mekanizması geliştirmek gerekir: Politikalar ve yasal mekanizmalar geliştirilmeli, bilginin paylaşımı ve tutuklama merkezlerine erişim sağlanmalı ve bunun yanında daha birçok şey yapılmalıdır. Aynı durum oy kullanma hakkı ve tüm kişisel ve siyasal hakların güvence altına alınması için de geçerlidir. Başka bir deyişle, bu haklar hükümetlere negatif uygulamadan kaçınma ve pozitif uygulamaları yerine getirme yükümlülüğü getirmektedir.

? Serbest ve adil seçimleri garanti altına almak için bir hükümetin ne tür pozitif uygulamaları yerine getirmesi gerekir?

İkincisi, sosyal ve ekonomik haklar, aynı kişisel ve siyasal haklar gibi hükümetlerin belli bazı faaliyetlerden *kaçınmasını* gerektirir. Örneğin, şirketlere büyük vergi kolaylıkları sunmaktan, zaten göreli olarak iyi durumdaki bölgelerde kalkınmanın teşvik edilmesinden, yahut gelişmekte olan ülkeleri dezavantajlı kılacak ticaret vergisini dayatmaktan kaçınmak gibi.

Aslında, farklı tür haklar sınıflandırmadaki etiketlerinin ötesinde birbiriyle daha yakın bir ilişki içindedir. Ekonomik haklar siyasal hakların içine geçmektedir; kişisel haklar çoğu zaman sosyal haklardan ayrı tutulamaz. Etiketler geniş bir resim görüntüsü vermek üzere kullanılır ama bu aynı zamanda yanlış anlamalara da sebep olur. Neredeyse her hak –farklı şartlar altında– her kategorinin içine girebilir.

"İlkönce gırtlak gelir sonra ahlak."

Bertold Brecht

"Kültür, bir insan her şeyi unutmuş olsa da onun içinde yaşamaya devam eden şeydir."

Emile Henriot

Üçüncü kuşak haklar (kolektif haklar)

Uluslararası toplum tarafından benimsenmiş insan haklarının listesi hiçbir zaman sabit kalmadı. 1950'li yıllarda İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nde yer alan haklar hiçbir zaman sorgulanmamış olsa da yeni sözleşme ve belgeler, bu Bildirge'de yer alan temel kavramları netliğe kavuşturarak geliştirdi.

Yapılan eklemeler bir dizi etken sonucunda ortaya çıktı: Bu ekler kısmen, insan onuru anlayışının süreç içinde değişmesiyle, kısmen teknolojik değişimlerle ve yoğun olarak yeni tehditlerin ortaya çıkmasıyla oluşturuldu. **Üçüncü kuşak** haklar olarak önerilen bu yeni haklar kategorisi, birinci ve ikinci kuşak hakların gerçekleştirilmesinin önündeki çeşitli engellerin farklı şekilde kavranması sonucunda ortaya çıktı. Küreselleşmenin hız kazanması, kaynakların bahsi geçen bu engellerin kaldırılması için kullanılmasını mümkün kıldı.

? Gelişmekte olan ülkelerde yaşayan insanların haklarına saygı gösterilmesinin önündeki engeller nelerdir? En çok tehdit altındaki haklar hangileridir?

Üçüncü kuşak hakların temelinde yatan fikir **dayanışmadır**; bu haklar **toplumun ya da halkların kolektif haklarını** kapsar –sürdürülebilir gelişme, barış ya da sağlıklı bir çevre hakkı gibi. Dünyanın büyük bir bölümünde, aşırı yoksulluk, savaş, ekolojik ve doğal felaketler gibi olaylar insan haklarına saygının çok sınırlı bir düzeyde gerçekleştiğini gösterdi. Bu sebeple, birçok insan yeni bir insan hakları kategorisinin oluşturulmasının gerekliliğini hissetti. Bu haklar toplum için –özellikle dünyanın gelişmekte olan bölgelerinde– uygun şartları hazırlayacak, zaten benimsenmiş olan birinci ve ikinci kuşak hakların garanti altına alınmasını sağlayacaktı.

Üçüncü kuşak haklar kategorisine giren haklar gelişme, barış, sağlıklı bir çevre, insanlığın ortak mirasından faydalanma, iletişim ve insani yardım haklarıdır.

Ancak bu yeni haklar kategorisi üzerinde hâlâ tartışılmaktadır. Bazı uzmanlar kolektif hakların 'insan' hakları olarak adlandırılmasına karşı çıkmaktadır. İnsan haklarına, tanımı itibariyle, bireyler sahiptir. İnsan hakları bireyin çıkarlarını önde tutar; bireysel çıkarlar bir toplumun ya da sosyal bir grubun çıkarlarından daha önceliklidir. Buna karşılık, kolektif haklar toplum hatta bir devletin bütününü koruma altına almayı amaçlar.

Bu tartışma, üçüncü kuşak hakların var olup olmadığı üzerine değil, daha çok bu hakların insan hakları olarak sınıflandılıp sınıflandırılmaması üzerinedir. Bu tartışma soyut düzeyde kalmamakta, sınıflandırmanın somut sonuçlarının da olacağı dile getirilmektedir. Örneğin, terminolojide yapılacak bir değişikliğin bazı baskıcı rejimlerin, (bireysel) insan haklarını, kolektif insan hakları adına reddetmek üzere bir 'gerekçe' olarak göstermesi bazı insanları endişelendirmektedir. 'Ekonomik gelişme'yi güvence altına almak için kişisel hakların katı bir kısıtlamaya tabi tutulması buna örnek olabilir. Her zaman olmasa bile dile getirilen başka bir kaygı daha bulunmaktadır: Üçüncü kuşak hakların devlet değil uluslararası topluluk tarafından koruma altına alması gerektiğinden, hesap verebilirlik asla sağlanamayacak bir koşuldur. Kafkasya ya da Filistin'de barış ortamının sağlanmasından kim ya da ne sorumlu olmalıdır?

Şunu da eklemek gerekir; bu haklara ne isim verirsek verelim, bu alanın uluslararası toplum tarafından daha iyi araştırılması ve daha büyük bir ilgiyle ele alınması noktasında genel bir kabul vardır. Bazı kolektif haklar kimi sözleşmelerle—özellikle Afrika İnsan ve Halkların Hakları Şartı'nda—zaten benimsenmiştir. Buna ek olarak İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi kendi kaderini tayin hakkını içermektedir. Ayrıca gelişim, bir insan hakkı olarak 1986 yılı BM Genel Kurulu Bildirisi'yle yasalaştırılmıştır.

"Herkes, [...] bilimsel ilerlemeleri ve bunun getirdiği yararları paylaşma hakkına sahiptir."

Madde 27, İHEB

Bilimsel ilerleme

Yeni hakların tanınmaya başlandığı başka bir alan da tıp bilimidir. Yeni bilimsel keşifler, özellikle genetik mühendisliği, organ ve doku nakli alanlarında insan haklarına dair yeni soruları gündeme getirmektedir. Teknik ilerlemeler kaydedildikçe, yaşam doğasıyla ilgili soruların bu alanların her biri için yanıtlanması gerekiyor. Avrupa Konseyi bu karmaşık ve sınırları zorlayan konulara uluslararası bir sözleşme ile yanıt verdi: Biyoloji ve Tıbbın Uygulanması Bakımından İnsan Hakları ve İnsan Haysiyetinin Korunması Sözleşmesi (Oviedo Sözleşmesi). Bu sözleşme Aralık 1999'da yürürlüğe girdi.

Bu sözleşme Avrupa Konseyi'ne üye 34 devlet tarafından imzalandı ve 20 devlet tarafından onaylandı. Sözleşme, yukarıda bahsi geçen sorun alanlarının bazılarını ele almaktadır.

İlgili sözleşme maddelerinin özeti:

- Bir insanın genetik mirasından dolayı herhangi bir tür ayrımcılığa maruz kalması yasaktır.
- Kestirim amaçlı(prediktif) genetik testler sadece sağlık nedenleriyle uygulanabilir, fakat bir çocuğun gelecekte sahip olacağı fiziksel özellikleri belirlemek üzere ve buna benzer durumlarda uygulanamaz.
- İnsan genomunu değiştirme amaçlı müdahaleler sadece önleyici amaçla ya da teşhis ya da tedavi amacıyla yapılabilir.
- Gelecekte çocuğun cinsiyetini belirlemek amacıyla yapılan tıbbi müdahaleli üremeye izin verilemez.
- Yaşayan bir insandan nakil amacıyla organ ya da doku alınmasına, ancak alıcının tedavisi için gerekliyse izin verilebilir. (Madde 21- Maddi çıkar yasağı)

"Bir insana genetik olarak özdeş, canlı veya cansız başka bir insan yaratmayı amaçlayan herhangi bir müdahale yasaktır."

İnsan Hakları ve İnsan Haysiyetinin Korunması Sözleşmesine Ek Protokol, Paris 1998

UNESCO

İnsan genomu konusuna UNESCO da özel bir ilgi göstermiştir. 10 Kasım 1997 tarihinde UNESCO Genel Konferansı, Evrensel İnsan Genomu ve İnsan Hakları Bildirisi'ni kabul etti. Bu Bildiri insanlığın genetik mirasına ve bireylerin genlerine yapılacak tıbbi müdahaleye benzeri sınırlamalar getirdi.

Biyoteknoloji

Genetik mühendisliği, önceden belirlenmiş bir yöntemle bir organizmanın genetik öğeleriyle oynayarak, organizmanın kendi özünde barındırdığı özellikleri değiştirme yöntemidir. Bu alanda kaydedilen ilerleme çeşitli ahlaki ve insan hakları ile ilgili soruların yoğun bir şekilde tartışılmasına sebep oldu; örneğin organizmanın tamamının ve onu takip eden kuşakların genetik yapısının kalıcı bir şekilde değişmesine sebep olacaksa mikrop hücreleriyle oynanmasına izin verilmeli midir ya da bir klon organizmasının bir genden yeniden üretiminin fare ya da koyunlar üzerinde denenmesine izin veriliyorsa, aynı uygulamaya insanlar için de müsaade edilmeli midir?

Biyomedikal teknoloji alanındaki ilerlemeler yetişkin ya da cenin organ ya da dokularının bir vücuttan ötekine naklini mümkün kıldı. Genetik mühendisliği gibi, bu alan da bazı insanların yaşam kalitesini yükseltmek için muazzam fırsatlar sunmakta hatta insan hayatı kurtarmaktadır –fakat bu ilerlemelerle birlikte ortaya çıkan şu sorunlara bir göz atmakta fayda var:

- Ölü bir insan bedeninden alınan bir organla bir yaşam kurtarılabiliyor ya da bununla bir yaşam iyileştirilebiliyorsa, böyle bir uygulamaya her zaman başvurulmalı mıdır? Ya da ölü bedenlere de saygı duyulması gerekir mi?
- Eğer sınırlı sayıda organ arzı varsa, ihtiyacı olan herkesin organ nakli için eşit şansa sahip olmasını nasıl garantileyebiliriz?
- Organ ya da dokuları koruma altına alan yasalar olmalı mıdır?
- Tıbbi müdahale bir birey genomunu etkiliyorsa ve ortaya çıkan sonuç bireyin yaşamı ya da yaşam kalitesi üzerinde bir tehdit olma niteliği taşıyorsa, bu bedeli ödemeye değer mi? Müdahale sonucu birey ölürse bunu cinayet olarak mı değerlendirmek gerekir?

Referanslar

Symonides, Janusz der., *Human Rights: New Dimensions and Challenges*, Manual on Human Rights, UNESCO/Dartmouth Publishing, Paris, 1998.

Donnelly, Jack, *Universal Human Rights in theory and practice*, Cornell University Press, 1989.

Robertson A. and Merrills J, *Human rights in the world*, Manchester University Press, 1996.

Bioetik üzerine AK'nin İnternet sitesi, www.coe.int/T/E/Legal_affairs/Legal_co-operation/Bioethics/

"Hukuk kalbi değiştirmez ama kalpsiz insanları zapteder."

Martin Luther King

İnsan haklarının yasalarla korunması

İnsan haklarının, her insanın sahip olduğu devredilemeyen haklar olduğunu artık biliyoruz. Peki bu haklara nasıl erişim sağlayabiliriz? Bu hakların devletler tarafından resmi olarak tanındığına dair kanıtlara nereden ulaşabiliriz? Ve bu hakları nasıl pratiğe geçirebiliriz?

İnsan hakları sözleşmelerle tanınır

Devletler, uluslararası düzlemde biraraya gelerek insan haklarıyla ilgili belirli sözleşmeleri kaleme aldı. Bu sözleşmeler, devletin bireylere karşı ödevlerini tanımlayarak devletin bireye karşı davranışı için belirli standartlar ortaya koyar. Sözleşmeler iki türlü olabilir: Yasal anlamda bağlayıcı olanlar ve bağlayıcı olmayanlar.

Çoğunlukla sözleşme, konvansiyon ya da anlaşma olarak adlandırılan bağlayıcı belgeler, devletlerin hakları ulusal düzeyde koruma altına almak üzere verdiği sözü temsil eder. Devletler bireysel olarak bu belgeye bağlı olma iradelerini sergilemelidir, bu da belgeyi onaylayarak yapılabilir (belgeyi sadece imzalamak onu bağlayıcı hale getirmez). Belgenin bazı hükümlerinden muaf olmak üzere devletlere genellikle çekince koyma izni verilir. Bunun arkasındaki sebep mümkün olan en fazla sayıda devletin belgeyi imzalamasıdır. Bir devletin insan hakları için gerekli koşullara uyması, insan haklarının tamamını reddetmesinden sonuç olarak daha iyidir! Bununla birlikte, bu mekanizma bazen suistimal edilmekte, bazı temel insan haklarının inkar edilmesi için bahane olarak kullanılmakta ve devletlerin belli alanlarda uluslararası denetimden 'kaçmasına' sebep olmaktadır.

? **Sizce kötü bir insan hakları siciline sahip devletler bile neden uluslararası insan hakları sözleşmelerine imza atmaya hazırdır?**

Buna karşılık, bağlayıcı olmayan belgeler, temel olarak devletlerin bir araya gelerek belli bir dizi hakkın sağlanması için çaba göstermek üzere kabul ettiği, yasal bir yükümlülük gerektirmeyen bildirge ya da siyasi anlaşmalardır. Bunun uygulamadaki anlamı şudur: Anlaşmayı resmi (ya da yasal) düzeyde yürürlüğe koyma mekanizmaları yoktur.

? **Eğer yasal mekanizmalarla desteklenmiyorsa, insan hakları standartlarına uymak için verilen 'sözün' değeri nedir? Böyle olması hiç olmamasından daha mı iyidir?**

Bir Birleşmiş Milletler bildirgesi ya da bağlayıcı olmayan bir belge genellikle Birleşmiş Milletler Genel Kurulu toplantısı ya da belli bir konu üzerine düzenlenen bir konferans sonucunda ortaya çıkan bir bildirgedir. Tüm devletler, Birleşmiş Milletler'e üye olarak ya da bir BM konferansına katılarak kaleme alınan bildirgeyi kabul etmiş olurlar. İnsan hakları aynı zamanda devlet ve halkı arasında yapılan bir sözleşme sonucunda ulusal düzeyde de tanınabilir. İnsan hakları ulusal düzeyde benimsendiğinde, devlet, halkına birinci derecede söz vermiş olur.

Temel uluslararası İnsan Hakları Belgeleri

İnsan haklarının önemi gün geçtikçe daha geniş çapta kabul görmekte, haklar daha geniş çerçevede koruma altına alınmaktadır. Bu, sadece insan hakları aktivistleri için değil, aynı zamanda tüm insanlık için bir zafer olarak algılanmalıdır. Yakın zamanda gerçekleştirilen kapsamlı insan hakları metinleri, aygıtları ve uygulama usulleri, bu başarının en önemli göstergesidir.

İnsan hakları aygıtları üç temel kategoride sınıflandırılır: Coğrafi kapsam (bölgesel ya da evrensel), sağlanan haklar kategorisi ve hakları koruma altına alınan insanlar ya da gruplar kategorisi.

Sadece BM seviyesinde insan haklarını ilgilendiren yüzden fazla belge bulunmaktadır. Bu rakamla bölgesel düzeyde geçerli belgeleri toplarsak rakam daha da büyür. Burada bu aygıtların hepsinden bahsedemesek de, en büyük önem ve geçerliliğe sahip şu belgeleri ele alacağız:

- Geniş çapta kabul görmüş ve diğer insan hakları aygıtlarının geliştirilmesine ön ayak olmuş belgeler
- Başlıca Avrupa belgeleri
- Bu kılavuzda ele alınan küresel temalara temas eden belgeler

Uluslararası İnsan Hakları Bildirgeleri

Küresel nitelikteki en önemli insan hakları aygıtı İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi (İHEB)'dir. Bu belge 1948 yılında BM Genel Kurulu tarafından kabul edildi. Belge o kadar geniş bir şekilde kabul gördü ki bağlayıcı olmayan karakteri değişime uğradı. Bildirge bugün uluslararası hukuk temelinde sıklıkla yasal bağlayıcılığı olan bir belge olarak kabul görüyor.

İHEB bir önsöz ve 30 maddeden oluşur; dünya üzerinde yaşayan erkek ve kadınların ayrımcılık yapılmaksızın sahip olduğu insan hakları ve temel özgürlükleri tanımlar. Bu belge hem kişisel ve siyasal hakları hem de sosyal, ekonomik ve kültürel hakları güvence altına alır.

Uluslararası Kişisel ve Siyasal Haklar Sözleşmesi (UKSHS) ve Uluslararası Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi (UESKHS)'nin her ikisi de 1976 yılında yürürlüğe girdi. Bu iki belge hem bağlayıcı niteliktedir hem de dünya geneli için geçerlidir. Bu belgeler İHEB ile Uluslararası İnsan Hakları Bildirgesi'ni meydana getirir. Her biri, isimlerinin işaret ettiği gibi farklı bir haklar kategorisine sahip çıkar.

UKSHS kapsamındaki haklar, bir devlet sözleşmeye bağlı kalmayı kabul ettiği anda uygulamaya geçerken, UESKHS'deki haklar aşamalı bir şekilde uygulamaya geçer. (Bu durumda devletler bu hakların tam anlamıyla hayata geçmesinde yardımcı olacak politika ve yasaları geliştirmek zorundadır). Bu sözleşmeler farklı şekillerde hayata geçer. Bunun nedeni, genel bir açıklama yapmak gerekirse, ekonomik, sosyal ve kültürel hakların bir anda gerçekleşmesinin mümkün olmamasıdır.

? Kişisel ve siyasal haklar hemen uygulamaya geçirilebilirken, sosyal ve ekonomik hakların dereceli olarak hayata geçmesi sizce doğru mudur?

Avrupa belgeleri

Beş dünya bölgesinden dördünde insan haklarını korumak üzere bir insan hakları sistemi mevcuttur. Amerika kıtasında, Amerikan Devletleri Örgütü bulunmaktadır ve temel bağlayıcı belge 1969 tarihli Amerikan İnsan Hakları Sözleşmesi'dir. Afrika'da ise 1986 yılında Afrika Birliği tarafından (ismi önceden Afrika Birliği Örgütü idi) Afrika İnsan ve Halkların Hakları Şartı kabul edildi. Asya kıtasında ise tam anlamıyla işleyen bir sistem şu ana kadar geliştirilmedi. Bu kıtadaki tek

Temel Haklar Şartı

Avrupa Birliği'nin ilk insan hakları belgesidir. Uluslararası, Avrupa ve ulusal düzeydeki bir dizi kaynakta ele alınan kişisel, siyasal, ekonomik, sosyal ve toplumsal hakları bir tek metinde toparlamıştır. Nice'te 7-9 Aralık 2000 tarihleri arasında Devlet ve Hükümet Başkanları Konseyi, Avrupa Parlamentosu ve Avrupa Komisyonu tarafından ortaklaşa bildirildi. Avrupa Konseyi sözleşmelerinden farklı olarak yasal olarak bağlayıcı değildir ve sadece Avrupa Birliği'ni kapsar.

bölgesel insan hakları aygıtı, bağlayıcılığı olmayan Asya İnsan Hakları Bildirgesi'dir. Peki ya Avrupa? Avrupa, Avrupa Konseyi bünyesinde oluşturulmuş iyi bir insan haklarını koruma sistemine sahiptir.

? Dünyanın farklı bölgeleri, insan haklarını korumak üzere kendi bünyelerinde bir sistem kurmaya sizce neden gerek duymuş olabilir?

Avrupa'da başlıca insan hakları aygıtı, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (AİHS) olarak da bilinen İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin Korunmasına ilişkin Avrupa Sözleşmesi'dir. Bu belge bir üyelik şartı olduğu için Avrupa Konseyi'ne üye tüm devletler tarafından kabul edilmiştir. 1950'de imzalanan sözleşme ancak üç yıl sonra yürürlüğe girmiştir. Bu belge kişisel ve siyasal hakları güvence altına alır. Sözleşmeyi güçlü kılan özelliği uygulama mekanizmasıdır, yani Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi. Bu mahkeme ve uygulamaları dünya çapında beğeni toplamaktadır. Mahkeme aynı zamanda, BM ve dünya üzerindeki sayısız ülke ve bölgenin anayasaya mahkemelerinin başvurduğu bir yapıdır.

BM düzeyinde olduğu gibi, sosyal ve ekonomik haklar Avrupa'da ayrı bir belgeyle ele alınmaktadır. Bağlayıcı bir belge olan (Değiştirilmiş) Avrupa Sosyal Şartı Avrupa'da insanların yaşam düzeyini geliştirmeyi amaçlayan çeşitli hakları içerir. Şart, 32 üye ülke tarafından imzalandı ve 2006 yılı sonuna kadar 27'si tarafından onaylandı.

Avrupa Konseyi'nin başlıca insan hakları aygıtları ve uygulama mekanizmaları

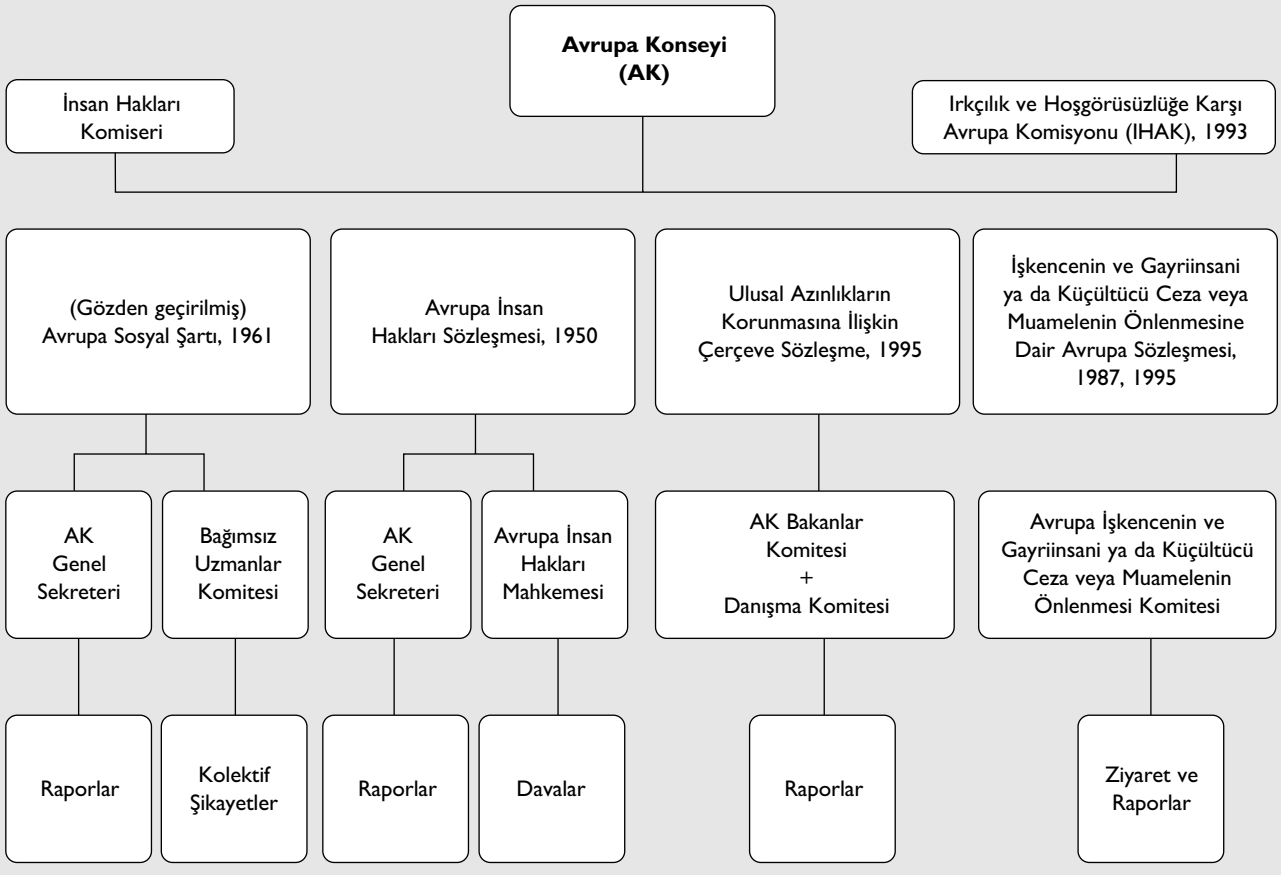

Özel grupların korunması

"Kendimi her yabancının gözünde görürüm."

Roger Waters

Bireylerin temel haklarının tanınmasının yanında, bazı insan hakları aygıtları özel grupların haklarını tanır. Geçmişte bu gruplara yönelik ayrımcılık eylemlerinin meydana gelmiş olması ve bazı grupların toplum içinde dezavantajlı ve zayıf durumda olması özel koruma aygıtlarına ihtiyaç duyulmasına sebep oldu. Özel korumaya sahip gruplardan bazıları şunlardır:

Azınlıklar

Azınlıklar şu araçlarla korunmaktadır:

- BM düzeyinde 1992 yılında kabul edilmiş olan Ulusal veya Etnik, Dinsel veya Dilsel Azınlıklara Mensup Kişilerin Haklarına Dair Bildiri ve İnsan Haklarının Korunması ve Geliştirilmesi Alt Komisyonu
- Avrupa düzeyinde, bağlayıcılığı olan – Ulusal Azınlıkların Korunmasına İlişkin Çerçeve Sözleşme. Bu sözleşme bağımsız uzmanlardan oluşan bir izleme yapısını gerekli kılar: Çerçeve Sözleşme Danışma Komitesi.
- Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı (AGİT) bünyesinde kurulan Ulusal Azınlıklar Yüksek Komiseri ve ilgili AGİT belgeleri.

Çocuklar

Çocukların koruma altına alınması BM düzeyinde hazırlanmış olan 1990 tarihli Çocuk Hakları Sözleşmesi ile mümkün oldu. Bu sözleşme en yaygın biçimde onaylanmış sözleşmedir (Amerika Birleşik Devletleri ve Somali tarafından onaylanmamıştır). Afrika'da ise Afrika Çocukların Hakları ve Refahı Şartı kıtaya özel durumları gözönünde bulundurarak çocuklara temel haklar sunar. Bu sözleşme 1999 yılında yürürlüğe girdi.

Mülteciler

Mültecilerin hakları Mültecilerin Hukuki Statüsüne ilişkin 1951 Sözleşmesi ve Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği aracılığıyla güvence altına alındı. Mültecilerin korunmasına yönelik bölgesel nitelikteki tek aygıt Afrika'da geliştirildi –1969 yılında onaylanan Mültecilerin Özel Durumlarına dair Sözleşme. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ise mültecilerin korunması için ek unsurlar içerir.

Kadınlar

Cinsiyetler arasında eşitliği tüm dünyada mümkün kılmak için kadınların hakları 1979 tarihli BM Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Sözleşmesi (CEDAW) ile koruma altına alındı.

Diğer gruplar

Sömürüye çok kolay uğrayabildiklerinden zayıf durumda oldukları için işçiler ve alıkonmuş insanlar da koruma altına alındı. Diğer gruplar, örneğin bazı bölgelerde yerliler, özel koruma statüsüne kavuşacak kadar şanslı olmadılar. Bu kesim, haklarının grup olarak koruma altına alınması için halen mücadele vermekte.

? **Yaşadığınız toplumda özel olarak korunmaya ihtiyacı olduğunu düşündüğünüz bir grup var mı?**

Irkçılık ve hoşgörüsüzlükle mücadele

AİHS 12 nolu Protokol

2000 yılında AİHS'ye ek yeni bir protokol kabul edildi: Protokol 12. Bu Protokol halihazırda 35 devlet tarafından imzalandı ve 14'ü tarafından onaylandı. 10 devlet tarafından onaylandıktan sonra 2005 yılında yürürlüğe girdi. Protokolün odak konusu ayrımcılık yasağıdır. AİHS, ayrımcılığa uğramama hakkını garanti altına alıyor olsa da (Madde 14), İHEB ve UKSHS gibi uluslararası aygıtlarda yeralan hükümlerle kıyaslandığında bunun yetersiz olduğu düşünüldü. Bunun asıl sebebi 14. maddenin –diğerlerinden farklı olarak– bağımsız bir ayrımcılık yasağı anlayışı içermemesidir; bunun anlamı şudur, bu madde ayrımcılığı sadece Sözleşmede tanınan 'hak ve özgürlüklerden yararlanma' bakımından yasaklamıştır. Bu Protokol yürürlüğe girdiğinde ayrımcılık yasağı AİHS'nin diğer hükümlerinden 'bağımsız' hale gelecektir.

Irkçılık ve Hoşgörüsüzlüğe Karşı Avrupa Komisyonu (IHAK), Avrupa Konseyi'ne üye Devletlerin 1993 yılında düzenlediği ilk Hükümet ve Devlet Başkanları Zirvesi'nde kuruldu. IHAK'ın görevi Avrupa'da ırkçılık, yabancı düşmanlığı, Yahudi düşmanlığı ve hoşgörüsüzlükle, insan haklarını koruma perspektifinden bakarak mücadele etmektir. Diğer bir deyişle IHAK kişiler ya da gruplara –ırk, renk, dil, din, millet ve ulusal ya da etnik köken temelinde– uygulanan şiddet, ayrımcılık ve önyargı girişimleri ile mücadele etmektedir.

IHAK üyeleri, hoşgörüsüzlükle mücadele alanındaki bilgi birikimlerine bakarak kendi hükümetleri tarafından seçilirler. Kişisel girişimleriyle aday gösterilir ve bağımsız olarak hareket ederler.

IHAK'ın temel faaliyet programı şu öğelerden oluşur:

- her üye ülkenin durumu hakkında ayrıntılı analiz içeren bir yaklaşım içinde somut öneriler geliştirmek ve takip
- genel temalar üzerine çalışmalar yürütmek (IHAK'ın önerilerini aktarmak üzere belli bazı konular üzerine başarılı uygulama örneklerini bir araya getirmek ve bu bilgileri paylaşmak)
- toplumla işbirliği içinde etkinlikler düzenlemek: Örneğin, üye ülkelerde bilinç artırma ya da bilgi paylaşımı etkinlikleri, ulusal ya da yerel STK'larla koordinasyon, ırkçılık karşıtı eylemler ve eğitim materyali üretimi.

İnsan haklarının korunması konusundaki yaptırımlar

Peki bu koruma mekanizmalarının işlemesini nasıl sağlarız? Yükümlülüklerini yerine getirmeleri için devletleri kim ya da ne zorlar? Başlıca izleme yapısı komisyon ya da komiteler ve mahkemelerdir. Bu yapıların tümü bağımsız üyelerden –uzmanlar ya da yargıçlar– oluşur. Bu üyeler hiçbir devleti temsil etmez. Bu organlar tarafından kullanılan temel mekanizmalar şu şekildedir:

1. Başvurular (bireyler, gruplar ya da devletler tarafından yapılan başvurular)
2. Hukuk davaları
3. Raporlama prosedürü

İnsan haklarını koruma altına almak için, insan hakları aygıtları ya da bölgesel sistemlerin hepsi aynı prosedürü izlemediği için, durumu birkaç örnekle netleştirmek gerekir.

Başvurular

Bir devlete karşı herhangi bir başvuru bir komisyon ya da komiteye yapılır. Bu işleme genelde kısmi adli prosedür denir. İzleme organı bir karara varır. Yasal bir yaptırım süreci olmasa da devletlerin karara riayet etmesi beklenir. Başvuru sistemini kabul ettiğini kanıtlamak için bir devletin ya ek bir bildiri sunması ya da isteğe bağlı bir protokolu onaylaması gerekir. Başvurularla ilgilenen organlara örnek olarak, İnsan Hakları Komitesi ve Irk Ayrımcılığı Tasfiye Komitesi (Birleşmiş Milletler sistemi bünyesinde) ve Amerikan Devletleri İnsan Hakları Komisyonu (Amerikan Devletleri Örgütü bünyesinde) verilebilir.

? Sizce, insan hakları standartlarına uyulmasını zorunlu kılan yasal bir mekanizma olmalı mıdır? Ne tür yaptırımların olması gerekir?

Hukuk davaları

Özel olarak insan haklarının uygulanması için denetim organı olarak işlev gören sadece iki mahkeme vardır: Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi ve Amerikan Devletleri İnsan Hakları Mahkemesi. Bunun yanında, 2002 yılında etkin hale gelen 1998 tarihli Uluslararası Ceza Mahkemesi Roma Statüsü tarafından yeni bir uluslararası mahkeme (Uluslararası Ceza Mahkemesi) daha kurulmuştur. Bu mahkeme insanlık suçu, soykırım ve savaş suçları işlemekle suçlanan kişilerin davalarına bakacaktır. Mahkeme bu anlamda devletlere karşı yapılan başvurulara bakan Avrupa ve Amerikan Devletleri Mahkemelerinden hem farklıdır hem de bu organları bütünleyici niteliktedir.

Raporlar ve gözden geçirme süreci

İnsan hakları aygıtlarının büyük bir bölümü devletlerin rapor sunmalarını zorunlu kılar. Bu raporlar devletler tarafından, denetleme organının belirlediği usule göre hazırlanır. Raporlar hakların ulusal düzeyde nasıl işlediğine dair genel bilgi içerir. Raporlar açık bir şekilde incelenir, STK'lar devlet raporu yanında gölge raporlar sunarak bu aşamada genellikle önemli bir rol oynar. Uluslararası Kişisel ve Siyasal Haklar Sözleşmesi, Uluslararası Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi ve Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Sözleşmesi rapor sunulmasını gerekli kılan aygıtlardan bazılarıdır.

Uygulama mekanizmalarının çoğu belirli bir insan hakkı ihlaline çözüm bulmak içindir. İşkence ve İnsanlık Dışı veya Alçaltıcı Muamele veya Cezanın Önlemesi için Avrupa Sözleşmesi (1987) farklı tür bir sözleşmedir. Bu sistemde, Avrupa İşkence ve İnsanlık Dışı veya Aşağılayıcı Muamele veya Cezayı Önleme Komitesi üyeleri kişilerin alıkonulduğu merkezlere ziyaretler düzenlerler –örneğin, hapishane ve ıslahevleri, karakollar, askeri kışla ve psikiyatri hastaneleri. Komite üyeleri alıkonmuş kişilerin nasıl muamele gördüğünü gözlemler ve eğer gerekli görürlerse işkence ve insanlık dışı muamele görmeme hakkına uyulması için tavsiyeler geliştirirler.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi

Strasbourg'daki Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) birçok nedenden ötürü büyük bir üne sahiptir. Bu ünün belki de en önemli sebebi Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (AİHS) metnine yaşam ve anlam katmış olmasıdır. Mahkemenin en önemli avantajlarından biri sahip olduğu zorunlu yargı yetkisi sistemidir. Bunun anlamı şudur: Bir devlet AİHS'yi onayladığı ya da kabul ettiği andan itibaren, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin yargı alanı içine girmiş olur. Sözleşmenin onaylanmasının hemen ardından onayı veren devlete karşı insan hakları davası açılabilir.

Mahkemenin başarısının arkasında yatan sebeplerden bir diğeri de Mahkeme'nin yaptırım gücüdür. Mahkemenin verdiği son hükme devletlerin riayet etmesi gerekir. Uyum, Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi tarafından izlenir.

AİHM önüne getirilen davalarda izlenen usuller arasında arabuluculuk yöntemiyle taraflar arasında dostane bir çözümün sağlanması da vardır.

AİHM süreç içinde kendini geliştirme şansına da sahip oldu. Mahkeme 1959 yılında kurulduğunda Avrupa İnsan Hakları Komisyonu'yla birlikte yarı zamanlı çalışan bir organdı. Dava sayısının artmasıyla tam zamanlı bir mahkeme zorunlu hale geldi ve Kasım 1998'de böyle bir mahkeme kuruldu. Dava sayısındaki bu artış Mahkeme'nin başarılı olduğunun açık bir kanıtıdır. İnsanların Mahkeme'nin varlığının farkında olmaları ve temel haklarının çiğnendiğini hissettiklerinde buraya başvuracaklarını bilmeleri önemli bir gelişmedir.

Avrupa İşkenceyi Önleme Komitesi (İÖK)

İÖK delegasyonları, Sözleşmeye taraf devletleri düzenli aralıklarla ziyaret eder, ayrıca bir ülkedeki durum gerektirdiğinde bu ülkelere ziyaretler düzenlerler. İÖK 2001 yılı içinde 18 ziyaret gerçekleştirdi; bunlara İsviçre, Rusya Federasyonu (Çeçen Cumhuriyeti), Malta ve İspanya ziyaretleri de dahildir. İÖK'nin işlevinin önemi Türkiye'de hapishanelerde yaşanan açlık grevi olayında görüldü. Türk Hükümeti'nin hapishane sisteminde değişiklikler tasarladığı dönemde bir dizi tutuklu, ilgili reformların bazılarını protesto etmek amacıyla açlık grevine başladı. Protesto gösterileri şiddetli eylemlere dönüştü. İÖK, hükümet ve açlık grevi yapanlar arasında geçen müzakerelerde aktif rol üstlendi, açlık grevi etrafında yaşanan olayları araştırdı ve yasa taslağının Türk hapishane sisteminini nasıl iyileştirebileceğini inceledi. İÖK, Türk hapishanelerinde yaşanan açlık grevleriyle ilgili olarak Türkiye'yi 2001 yılı içinde 3 kez ziyaret etti. İÖK raporları genellikle halka açıktır: *www.humanrights.coe.int*

"Ölüm kanun dışı ilân edilmeden ne insan yüreğinde ne de toplumda barış olacaktır."

Albert Camus

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin baktığı önemli davalar

Aşağıda AİHM'nin istişare ettiği önemli davalardan birkaçı bulunmakta:

- Soering / Britanya (Haziran 1989): Bu dava, suçlu bir erkeğin, ülkesi Amerika Birleşik Devletleri'ne iadesi ile ilgilidir. Erkeğin işlediği suçun iade edileceği ülkede cezası ölümdür. Mahkeme bu kişinin ABD'ye gönderilmesinin işkence, insanlık dışı ya da aşağılayıcı muamele ya da ceza yasağına aykırı olduğu (AİHS, madde 3) görüşünü savundu. Bu kararın sonuçlarından biri de kişilerin Avrupa Konseyi'ne üye ülkelerde koruma altında olması statüsünün Avrupa sınırlarını aşmış olmasıdır. Bu ilke, takip eden başka davalarda da izlendi, örneğin, Jabari / Türkiye (Temmuz 2000) davasında olduğu gibi. Sonuçta Mahkeme'nin kararları sığınmacıların, yaşamlarının tehlikeye gireceği ülkelerine geri gönderilmelerinin engellenmesini sağladı.
- Tyrer / Britanya (Mart 1978): Bu davada, Mahkeme çocuk suçlulara karşı bedensel cezanın AİHS'ye aykırı olduğunu beyan etti. Bunun gerekçesi olarak bu tür bir cezanın sözleşmenin üçüncü maddesinde güvence altına alınan işkence ya da aşağılayıcı ve insanlık dışı muamele ya da ceza yasağını ihlal ettiğini öne sürdü. Mahkemenin kendi cümleleriyle: "Otorite iradesi tarafından bir nesne olarak muamele görmesine sebep olacak ceza 3. Maddenin temel amaçlarından birine yani bir insanın onuru ve fiziksel bütünlüğünü ko-

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi
Kontrol Mekanizması

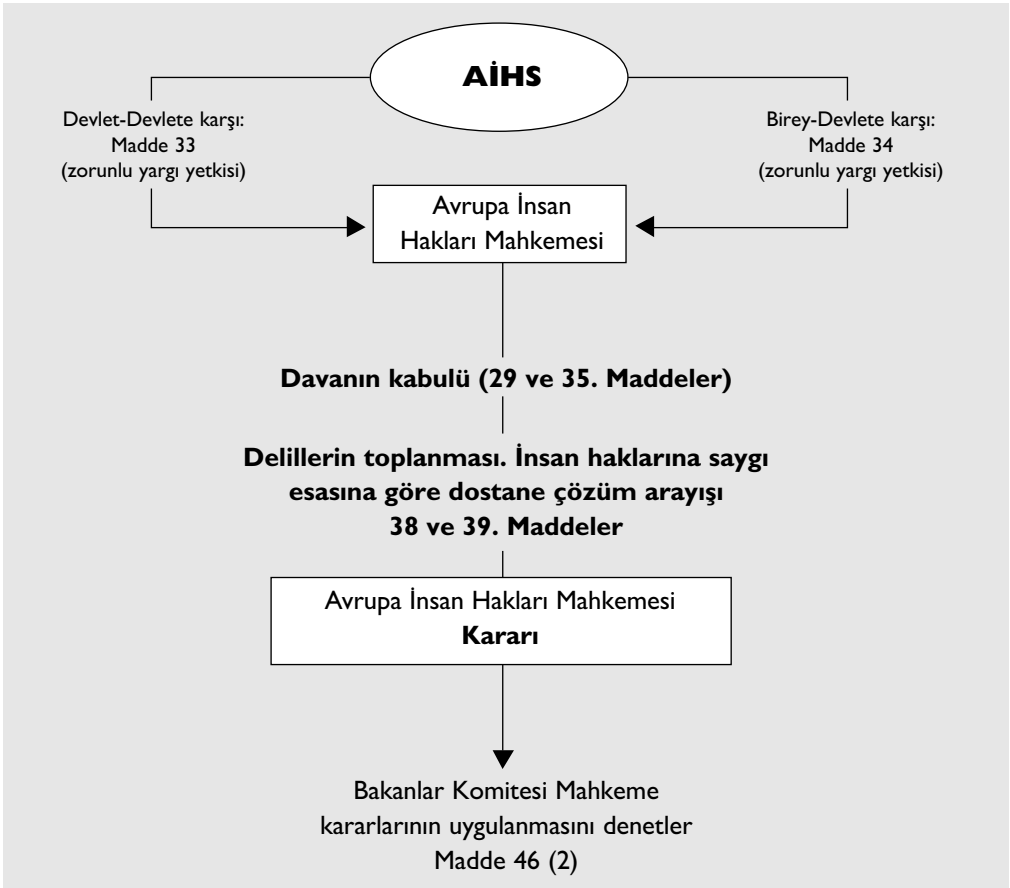

Konsept ve tasarım: P. Drzemczewski, Grafik: Publications unit, Directorate General of Human Rights

rumak maddesine – tam anlamıyla bir saldırı niteliği taşımaktadır." Bu dava AİHS'nin yaşayan doğasını yansıtmakta, diğer bir deyişle Mahkeme'nin toplumun değişmekte olan değerlerini dikkate aldığını göstermektedir.

- Kokkinakis / Yunanistan (Nisan 1993): Bu, farklı bireylerin haklarının çatışmasını ele alan hayli ilgi çekici bir davadır. Davanın konusu bir kişiyi kendi dinine çevirme çabası ve din öğretiminin (AİHS'nin 9. maddesi ile güvence altına alınmaktadır) bir insanın dini özgürlük hakkını ihlal edip etmediğidir. Mahkeme, bir insanı dinini değiştirmeye ikna etmek için kullanılan öğretim, vaaz ya da sosyal avantajlar sunmak, şiddet kullanmak ya da beyin yıkamak gibi ahlaki olmayan yöntemler arasında net bir ayrım yapılması gerektiğini düşündü (örneğin malzeme ya da sosyal avantajlar sunmak, şiddet kullanmak ya da beyin yıkamak).

AİHM yaşama hakkı, adil yargılanma hakkı ve ifade özgürlüğü gibi AİHS ile güvence altına alınan haklarla ilgili davalara bakar. Bununla birlikte, İkinci Dünya Savaşı'nı takip eden dönemde kurulduğu için sadece kişisel ve siyasal haklara odaklanır. Bunun sonucu olarak da ekonomik, sosyal ve azınlık hakları vakalarındaki etkisi sınırlıdır. Bu sınırlamalara karşın mahkeme, sicil kaydına bakıldığında büyük saygı uyandırmaktadır.

? Ülkenize karşı AİHM'de herhangi bir dava açıldı mı?

Rakamlarla Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi

• 48 yargıç bulunmaktadır.
• Başvuruların sayısı 1998'deki rakam olan 5.979'dan 2001'de 13.858'e yükselerek yaklaşık % 130'luk bir artış kaydetti.
• 2003'te 38.800, 2004'te 44.100 ve 2005'te 45.500 başvuru oldu.
• Nihai olmayan hükümler de dahil, verilen hükümlerin sayısı % 54 oranında arttı (2004 yılındaki 816 başvuruda 718 hüküm rakamlarına kıyasla, 2005'te 1.198 başvurunun 1.105'i hakkında hüküm verildi).

AAD, AİHM, UAD: Farkları ne?

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM), Avrupa Adalet Divanı (AAD) ve Uluslararası Adalet Divanı (UAD)'nın üstlendiği roller çoğu zaman birbiriyle karıştırılır. Bu üç organ aslında coğrafi yargı kapsamı ve incelenen dava türleri dikkate alındığında birbirinden çok farklıdır. AAD Avrupa Birliği bünyesindeki bir organdır. Bu organın asli görevi Avrupa Topluluğu hukukunun, üye ülkelerin her birinde benzer şekillerde yorumlanmasını ve uygulanmasını güvence altına almaktır. İnsan hakları hukukunu değil topluluk hukukunu temel alır; fakat kimi zaman Topluluk hukuku insan hakları meseleleriyle ilgili olabilir. AAD'nin bir hayli ses getiren kararlarından biri Bosman davasında aldığı karardı. Bu karar futbol takımları arasındaki transfer kuralları ile ilgiliydi. Bu davada divan, futboldaki transfer kurallarının Roma Antlaşması'nda yer alan rekabet ve çalışanların hareket serbestliği ile ilgili kurallarla uyumlu olmadığına karar vermişti.

Uluslararası Adalet Divanı ise Birleşmiş Milletler'in asli yargı organıdır. Divanın iki rolü vardır: Devletler tarafından bildirilen yasal uyuşmazlıkların uluslararası hukukla uyumlu bir şekilde çözülmesi ve yasal sorular üzerine danışmanlık görüşü bildirilmesidir. Bu organda sadece devletler başka bir devlete dava açabilir ve davalar genellikle devletler arasında imzalanmış antlaşmalarla ilgilidir. Bu antlaşmalar devletler arasındaki temel ilişkilerle (örneğin ticari ya da toprakla ilgili) ya da insan hakları ile ilişkili olabilir.

? Bu yasal mekanizmalar sıradan bir yurttaş için nasıl faydalı olabilir?

İnsan Hakları Komiseri

Avrupa Konseyi İnsan Hakları Komiserliği bürosu Ekim 1997'de Strasbourg'da düzenlenen Devlet ve Hükümet Başkanları Zirvesi'nde onaylandı. Bağımsız olan bu kurumun amacı Avrupa Konseyi'ne üye ülkelerde insan hakları kavramını geliştirmek ve bu haklara saygı gösterilmesini ve bu haklardan faydalanılmasını garanti altına almaktır. Komiser, yenilenebilir olmayan altı yıllık bir görev süresi için Parlamenterler Meclisi tarafından seçilir.

Komiserlik, adli yetkisi olmayan bir kurumdur. Komiserin eylemleri, insan haklarını geliştirme görevine sahip diğer Avrupa Konseyi kurumlarını bütünler nitelikte görülmelidir. Komiser sorumluluklarını tam bir bağımsızlık ve tarafsızlık içinde yerine getirmek zorundadır. Komiser, görevlerini yerine getirirken, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ya da Avrupa Konseyi'nin farklı insan hakları aygıtları tarafından tanımlanmış çeşitli izleme organlarının yetkisine saygı göstermekle yükümlüdür.

İnsan Hakları Komiseri'nin başlıca hedefleri şunlardır:

- Üye devletlerde insan hakları eğitimini geliştirmek ve insan hakları üzerine bilinç geliştirmek;
- Üye devletlerin insan haklarına uyumlarıyla ilgili yasalardaki olası eksikleri ve uygulamaları tespit etmek;
- Çeşitli Avrupa Konseyi aygıtlarıyla belirlenmiş olan, insan haklarına uyum ve haklardan yararlanılması süreçlerinde yardımcı olmak.

Komiser vazife icabı yetki sınırları içindeki herhangi bir konu ile ilgilenebilir. Komiser, bireysel başvuruları kabul edemese de, insan haklarının geliştirilmesi işlevi bağlamında, –Avrupa Konseyi için çok önemli bir yeri olan– insan haklarının korunmasıyla ilgili herhangi bir bilgiye eriştiğinde harekete geçebilir.

Konuyla ilgilenmek üzere başvuru ya da talepler Komiser'e devletler, ulusal parlamentolar, ulusal ombudsmanlar ya da benzeri kurumlar hatta bireyler ve örgütler tarafından yapılabilir.

Peki bu kadarı yeterli mi?

Birçok insan, dünyadaki kötü insan hakları sicilinin yaptırım mekanizmalarının yetersiz kalması sonucu ortaya çıktığını iddia edebilir. Önerilerin uygulanıp uygulanmaması kararı çoğunlukla devlete bırakılır. Birçok vakada görüldüğü gibi bir birey ya da grubun sahip olduğu hakkın güvence altına alınması uluslararası toplum tarafından yapılan baskıya ve büyük oranda STK'ların çalışmalarına bağlıdır. Fakat, bir insan hakları ihlalinin Birleşmiş Milletler ya da Avrupa Konseyi'nin kulağına gitmesi için çok uzun bir süre geçmesi gerekebilir. Dolayısıyla hakların korunması konusunda tam olarak istenilen noktaya gelinememiştir.

Bunu değiştirmek için ne yapılabilir? Birincisi, devletlerin insan haklarını ulusal düzeyde güvence altına alması ve herhangi bir ihlalin giderilmesi için iyi işleyen bir mekanizmanın geliştirilmesi hayati önem taşır. İkincisi, yaptırım usulü olan bu mekanizmalara uyum göstermesi için devletlere baskı yapılması gerekir.

Referanslar

Hanski, R., Suksi, M. (Der.), An introduction to the international protection of human rights: a textbook, Åbo Akademi University Institute for Human Rights, 1999.

Fact Sheet No. 2 (Rev. 1), The International Bill of Human Rights, Office of the High Commissioner for Human Rights, www.unhchr.ch/html/menu6/2/fs2.htm.

United National High Commissioner for Human Rights, www.unhchr.ch.

Short Guide to the European Convention on Human Rights, Council of Europe Publishing.

European Court of Human Rights, www.echr.coe.int.

The Committee for Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment, www.cpt.coe.int.

The European Social Charter, http://www.coe.int/T/E/Human_Rights/Esc/

Framework Convention on Protection of National Minorities, http://www.coe.int/T/E/Human_Rights/Minorities/

The Commission against Racism and Intolerance, www.coe.int/ecri.

The Council of Europe's Commissioner for Human Rights, www.commissioner.coe.int.

Aktivizm ve Sivil Toplum Kuruluşlarının (STK) bu alanda oynadığı rol

"[Bunun] gerçekleşmesi için çok uğraşmamız gerekti. Konuşma daveti alabilmek için örgüt olarak birçok gösteri yaptık, hapse girmek zorunda kaldık, hatta [Amerikan] Kongresi'nde kendimi masanın üzerine attım... beş dakika konuşabilmek için."
Cheri Honkala. A.B.D'de ilk sosyal yardım alan kişi;
Kensington Welfare Rights Union (Kensington Sosyal Yardım Birliği)

STK'lar nedir?

Hükümet dışı terimi, ya da –daha doğru bir şekilde– *kâr amacı gütmeyen* terimi genelde sivil toplumu oluşturan örgütlerin hepsini kapsayacak şekilde kullanılır. Bu tür örgütler genelde maddi çıkar dışında bir varoluş amacına sahip olma özelliğiyle anılır. STK'lar çok farklı kurumsal yapı ve etkinlikler yelpazesine sahiptir. STK'lar küçük baskı gruplarından –örneğin çevresel kaygılar ya da insan hakları ihlallerinden yola çıkan gruplar– eğitim yardım gruplarına, kadın sığınakları, kültür dernekleri, dini örgütler ve vakıflardan insani yardım kuruluşlarına kadar çeşitli dernek ve kuruluşlardan oluşabilir. STK'lar arasında, dünyanın dört bir yanında yüzlerce hatta binlerce bürosu ya da üyesi olan büyük ölçekli uluslararası örgütler de yer alır.

"Uyan, ayağa kalk, hakların için ayağa kalk."

Bob Marley

Kılavuzun bu kısmında bu tür örgütlerin dünya üzerinde insan haklarının korunmasında hangi rolü üstlenmiş olduğuna ve bu sürecin nasıl devam ettiğine bakacağız. Yurttaşların onuru devlet iradesi tarafından tehdit ediliyorsa, STK'lar ilgili bireylerin onurlarının korunması için aşağıdaki rolleri üstlenir:

- insan haklarının bireysel ihlaliyle mücadele etmek
- hakkı çiğnenen bireylere doğrudan yardım sunmak
- ulusal ve uluslararası hukukta değişikliğe gidilmesi için lobi yapmak
- ilgili kanunların içeriklerinin geliştirilmesinde yardımcı olmak
- halk arasında insan haklarına saygı duyulmasını ve bu alanda bilgi birikiminin gelişmesini sağlamak

STK'ların bu alana yaptığı katkı sadece ulaşılan sonuçlar ve bu sayede dünyada insan hakları savunusunda insanların hissettiği iyimserlik değil, aynı zamanda STK'ların dünya üzerindeki herhangi bir noktada yaşayan bir bireyin doğrudan kullanabileceği araçlar olmasıdır. STK'lar –birçok örgütte olduğu gibi– özel şahıslar tarafından yönetilir ve koordine edilir, fakat enerjilerinin büyük bölümünü davalarında gönüllü destek sunan topluluk üyelerinden alırlar. Bu durum dünyada insan haklarının iyileştirilmesine katkı vermek isteyen insanlar için itici bir güçtür.

İnsan hakları konusunda çalışan STK türleri

Viyana Konferansı olarak bilinen 1993 BM İnsan Hakları Konferansı'na, insan hakları misyonuyla çalışmalar yürüttüğünü ifade eden 841 STK katıldı. Kendi başına muazzam bir rakam olsa da, bu rakam dünya üzerinde aktif çalışan insan hakları STK'larının sadece ufak bir bölümünü yansıtır.

"Dünya yaşamak için tehlikeli bir yer! Kötülük yapan insanlar yüzünden değil, kötülük yapılmasını öylece izleyip bunun yapılmasına izin veren insanlar yüzünden."

Albert Einstein

"Tanrı bize ellerimizi bahşeder, ama O köprüler kurmaz."

Arap atasözü

Bu alanda uzmanlaşan sivil toplum örgütlerinin çoğu daha çok kişisel ve siyasal hakların korunmasıyla ilgilenir. Bu örgütler arasında en azından uluslararası arenada en çok tanınanı Uluslararası Af Örgütü (*Amnesty International*) ve İnsan Hakları İzleme Örgütü (*Human Rights Watch*)'dür. Her iki örgüt de küresel çapta çalışır. Fakat önceki bölümlerde gördüğümüz gibi kişisel ve siyasal haklar, uluslararası toplum tarafından kabul görmüş birçok insan hakları kategorisinden sadece birini temsil eder. Hatta bugün bile yeni tür haklar ortaya çıkmaya devam etmektedir. Bu durumu dikkate aldığımızda ve STK'ların yoksulluk, şiddet, ırkçılık, sağlık sorunları, evsizlik ve çevresel sorunlara karşı durmak için etkin çalışmalar yürüttüğünü düşündüğümüzde, insan haklarının korunması alanında çalışan gerçek STK sayısının dünya üzerinde yüzbinlere ulaştığını görebiliriz.

Uluslararası Af Örgütü 2001 yılında düzenlediği Genel Kurul'da amaçları ve eyleme geçme alanlarına ekonomik ve sosyal hakları ve gelişim hakkını ekleyerek reform yaptı.

? Ülkenizde insan hakları için mücadele veren bildiğiniz bir STK var mı?

Süreci nasıl etkilerler?

STK'lar, insan haklarının korunmasında farklı aşamalar ya da farklı düzeylerde aktif olabilir. Amaçlarına göre –amacın özel ya da genel olması, uzun vadeli ya da kısa vadeli olması ve yerel, ulusal ya da uluslararası kapsam, vs.– farklı stratejiler kullanabilirler.

a. Doğrudan yardım

Hakları ihlal edilen mağdurlara doğrudan hizmet sunmak, sosyal ve ekonomik haklar için çalışan STK'ların sıklıkla başvurduğu bir yöntemdir. Bu tür hizmetler arasında insani yardım, koruma, yeni beceriler kazandırma odaklı eğitim bulunur. Bunun dışında, eğer bir hak yasalarla koruma altına alındıysa, STK'lar yasal savunuculuk yapabilir ya da hakların savunulması için danışmanlık verebilir.

Ancak birçok durumda, insan hakları ihlali mağduruna doğrudan yardım etmek ya mümkün olmaz ya da bu yöntem örgüt kaynaklarının doğru şekilde kullanılmaması anlamına gelebilir. Sıkça rastlanan bu tür durumlar yüzünden STK'ların daha uzun vadeli bir görüşe sahip olması ve ihlalleri gidermek ya da benzeri olayların gelecekte gerçekleşmesini önlemek için farklı yollar düşünmeleri gerekir.

b. Güvenilir bilgiye erişim ve derleme

STK aktivizminin farklı şekillerinin merkezinde eğer temel bir strateji bulunuyorsa bu belki de adaleti çiğneyenleri 'afişe etmek'tir. Hükümetler çoğunlukla imza atmış oldukları uluslararası antlaşmalarla belirlenmiş yükümlülüklerinden kaçmaya meyillidir; bunun nedeni bu sözleşmelerde tanımlanmış politikaların kamuoyu tarafından bilinmemesidir. Güvenilir ve doğru bilgiye erişip bu bilgileri derlemek ve bunları hükümetleri 'afişe etmek' için kullanmak, hükümetleri hesap vermeye yönlendiren ve STK'lar tarafından sıkça kullanılan bir yöntemdir. Gerçekleşen hak ihlalleri üzerine, STK'lar kişiler ya da hükümetler üzerinde baskı kurar ve bilgiyi kamuoyuyla paylaşırlar.

Bu tarzda çalışan, başarılı ve yanlışsız izleme ve raporlama çalışmalarıyla tanınmış iki STK örneği, Uluslararası Af Örgütü (daha fazla bilgi için sayfa 226'ya bakın) ve Uluslararası Kızılhaç Komitesi (*International Committee of the Red Cross*)'dir. Her iki örgüt de sadece kamuoyu değil aynı zamanda BM tarafından kabul edilmiş bir otoriteye sahiptir. Uluslararası antlaşma hükümlerini kabul eden hükümetlerin izlendiği resmi süreçlerde bu örgütlerin raporları önemli bir girdi olarak kabul edilir.

c. Kampanyalar ve lobi

Lobi yapmak, politikaların değiştirilmesi için ulusal ve uluslararası aktörler üzerinde baskı kurmada kullanılan çeşitli yöntemlere verilen genel bir terimdir. Burada da STK'ların kullandığı çeşitli yöntemler bulunmaktadır. STK'lar amaçlarını, ne tür 'hedefleri' olduğunu ve tabii ki mevcut kaynakları gözden geçirdiklerinde ortaya çıkan en uygun yöntemi uygularlar. Sıkça başvurulan yöntemlerden bazıları şunlardır:

- Mektup yazma kampanyaları Uluslararası Af Örgütü ve diğer STK'lar tarafından kullanılan bir yöntemdir. Kişiler ve kurumlar hükümet yetkililerini, dünyanın dört bir yanındaki binlerce üye tarafından gönderilen mektuplarla 'topa tutar'.
- Örgütler eğer halkın desteğine ihtiyaç duyuyor ya da bir hükümeti 'utandırmak' için bir konuya halkın dikkatini çekmek istiyorsa, sokak eylemleri ve gösteriler –medyanın da çağrılmasıyla– hayli ilgi çekici olabilir.
- Medya lobi eylemlerinde daha sık yer almakta, İnternet ise gün geçtikçe daha belirgin bir rol oynamaktadır.
- Destek gösterileri ya da halk eylemleri yanında, STK'lar resmi görevlilerle özel toplantı ya da brifing düzenleyebilir. Yalnız başına bir konuyu kamuoyunun dikkatine sunma tehditi bile bir politika ya da uygulamayı değiştirmek için yeterli olabilir, aşağıdaki örnekte göreceğimiz gibi.

Genellikle, halkın ya da nüfuz sahibi aktörlerin desteği ne kadar büyük olursa (örneğin, diğer hükümetler) kampanyanın başarıya ulaşma olasılığı artacaktır. Verilen desteği doğrudan kullanamasalar bile, STK'lar geniş kitle hareketlerinin hükümetleri harekete geçmeye zorladığı sinyalini vererek, mesajlarının duyulmasını sağlayabilirler.

? Ülkenizde çok ses getirmiş/yüksek katılımlı kampanyalar düzenlendi mi? Sonuç ne oldu?

d. Uzun süreli eğitim

Birçok insan hakları STK'sı etkinliklerine halkı bilinçlendirme ya da eğitim çalışmalarını dahil eder. Sundukları desteğin merkezinde kamuoyu yeraldığı için STK'lar insan hakları meseleleri üzerinde halkın daha çok bilgi sahibi olmasını sağlamaya çalışır. Bu konular üzerine yeterli bilgi birikimine ulaşılması ve hakların savunulmasında kullanılacak yöntemlerin herkesçe bilinmesi, insan hakları ihlalleri gerçekleştiğinde halk desteğinin harekete geçirilmesini kolaylaştıracaktır. İşte insan haklarının geliştirilmesinde STK'ların gösterdiği başarının temelinde yatan destek budur.

"Otoriter ya da baskıcı rejimleri yöneten insanlara yazmak, bir diktatörle mektup arkadaşı olmak, yazdığınız mektuplarla, adamın başına tam anlamıyla dert olmak çok eğlenceli olabilir."

Sting

Başarılı aktivizm örnekleri

Rusya'da aile içi şiddet

Rusya'da yaşanan aile içi şiddet vakaları hakkında farklı tahminler vardır. Bazı verilere göre ailelerin yüzde 30-40'ında şiddet yaşanmaktadır. 1995 yılında, Pekin Kadın Konferansı'nın ardından bu konuyla ilgili ilk güvenilir istatistiki veriler yayınlandı. Bu verilere göre bir yılda 14.500 kadın kocaları tarafından öldürülmüş, 50.000 kadın ise hastaneye kaldırılmıştı. Rusya'da bu sorunun tanınması ve dikkate alınması için bile büyük çabalar gösterildi. Bu konuda başarının büyük bir bölümü ANNA adında bir STK'ya aitti. Bu kuruluş Rusya Kadınlar için Kriz Merkezi Derneği'nin kurucu üyelerindendi.

Örgüt, önde gelen bir kadın hakları aktivisti olan Marina Pisklakova tarafından kuruldu. Pisklakova Temmuz 1993'te zor durumdaki kadınlar için açılan telefon yardım hattında yalnız başı-

"İnsan Hakları Eğitimi bir yaşam tarzıdır. Yürüttüğümüz etkinliklerin tamamının İnsan Hakları Eğitimiyle ilgili olduğunun farkında olmadan biz bunu son birkaç yıldır zaten uyguluyormuşuz."

Alexandra Vidanovic, Open Club Nis, Yugoslavya Federal Cumhuriyeti, İnsan Hakları Eğitimi Forumu katılımcısı

"Hayır diyemedim; o kadar çok kadın vardı ki."

Marina Pisklakova

na çalıştı, ardından ülkedeki ilk kadın kriz merkezini kurarak çalışmasını genişletti. Tacizi yasaklayan yasalar için lobi yaptı, şiddet kurbanlarına yardım sunmak ve suçluları dava etmek için çalıştı. Kadına yönelik şiddeti gözler önüne sermek ve kadınları hakları konusunda eğitmek için bir medya kampanyası başlattı. Kendisine, kadın haklarına saygının geliştirilmesi için mesajlar verirken radyo ve televizyonlarda sıkça rastlanıyor.

Kuruluş, aile içi şiddet tanımını genişletmeyi –evlilik içi tecavüz, evlilik ve ilişkide cinsel şiddet, psikolojik şiddet, tecrit ve ekonomik denetimi de içine alacak şekilde– başardı. 1994 yazına kadar bir grup kadın telefon danışmanı olarak yetiştirildi. 1995 yılında ise diğer Rus şehirlerinde oluşmakta olan kadın yardım hattı ya da kriz merkezi kurmak isteyen yerel kadın örgütleri için çalışmaya başlandı. ANNA, aile içi şiddet kurbanlarına psikolojik ve hukuki danışmanlık sunmak üzere programlar geliştirdi. 1997 Nisan'ında örgüt için çalışan avukatlar ilk aile içi şiddet davasını açtı ve kazandılar. Bu vaka Rusya için hukuki bir emsal niteliği taşıdı. 2000 yılına girerken Rusya genelinde kırktan fazla kadın kriz merkezi çalışır hale getirildi. Bu kuruluşun web sitesi adresi: *www.owl.ru/anna*.

İsviçre'de çevresel sorunlar

"Ben sıradışı bir insan değilim. Benim durumumdaki herhangi bir kadın aynısını yapardı. Yeni bir şeyin başında olduğumu, Rusya'da büyük bir değişimin, yeni bir tutumun geliştiğini ... hissediyordum. Şimdi herkes aile içi şiddetten bahsediyor. Ve birçok insan bununla ilgili bir şeyler yapıyor."

Marina Pisklakova

1961-1976 yılları arasında büyük kimyasal şirketlerin bazıları 114.000 tondan fazla zehirli endüstriyel kimyasal atığı İsviçre Bonfol'daki eski bir kil ocağına yığdılar. Günümüzde atıkları bu alana dökmek kanuna aykırı olsa da 1961 yılında toprak ilk doldurulmaya başlandığında kanunlar bu tarz bir doldurma eylemini yasaklamıyordu. Zehirli atıklar bu alanda kaldı. Yaydığı organik ve inorganik zehirle civarda yaşayan insanları ve çevreyi zehirlemeye devam etti.

14 Mayıs 2000 tarihinde yüz Greenpeace aktivisti İsviçre, Basel yakınlarındaki Bonfol kimyasal atık arazisini işgal ederek alanı zehirli atıkla dolduran kimya devlerinin araziyi temizlemek için sorumluluk almasını talep etti. Aktivistler, kimya şirketleri araziyi insan sağlığı ve çevre için tehdit oluşturmayacak şekilde temizleyene kadar burayı işgale devam edeceklerini bildirdiler.

Zehirli atıkla doldurulmuş alanın işgali kimya şirketleri, topluluk temsilcileri ve Greenpeace ile bir toplantı yapmaya zorladı. Sonuç olarak kimya şirketleri Şubat 2001'e kadar araziyi temizlemek üzere araştırma çalışmasını tamamlayacağına ve 2001 yılında temizlik işlemine başlayacağına dair bir sözleşme imzaladı. Şirketler temizlik çalışmasında yöre toplulukları ve çevre örgütlerinin aktif olmasını kabul etti, yöre topluluklarını atıklardan kaynaklanan yeraltı suları ve içme suyu kirliliği hakkında bilgilendirme sözü verdi. 7 Temmuz 2001'de Greenpeace kimyasal atık arazisindeki işgali sona erdirdi. Greenpeace web sitesi adresi: *www.greenpeace.org*.

Toplama işlemi yapmak

Toplumsal ve İnsani Eylem için Kalkınma Girişimi (Development Initiatives for Social and Human Action– DISHA)

"Kimya endüstrisinin bıraktığı toksik miras gelecek nesillerin sırtında taşımak zorunda olduğu bir yük olmamalıdır."

Stefan Weber, Greenpeace kampanya sorumlusu

DISHA 1990'lı yılların başlarında Hindistan'ın Gujarat eyaletinde, 80.000 kadar üyesi olan köylü grupları ve orman işçilerini temsilen kuruldu. Bu kuruluş devlet bütçesini analiz etmek üzere bilgi edinme hakkını kullanarak, yoksullukla mücadeleyle ilgili yapılan kamuoyu duyuruları ve bildirilerinin bütçe dağılımıyla paralel olup olmadığını inceliyor.

Örgüt ormanlık alanlarda çalışan insanlara asgari ücret uygulanmasının başlatılması için girişimlerde bulunarak çalışmalarına başladı. DISHA'nın başkanı kuruluşun yaklaşımını şu şekilde dile getirdi: "Bu çalışma kapsamında bu alanda neden hâlâ gelişme kaydedilemediğine ve istihdam

fırsatlarının neden yaratılmadığına bakmaya başladık. Devlet tarafından yapılan harcamaları inceledik, devlet bütçesini incelemeye işte böyle başladık."

1994 yılında DISHA üyeleri yaptıkları analizi tüm parlamento üyelerine, basına ve önde gelen yurttaşlara göndermeye karar verdiler. Bu da bilginin geniş çapta kullanılması ve tartışılmasını sağladı.

Örgüt çalışmaya başladığından beri, köylülerin yaşadığı bölgelere devletin ayırdığı bütçe payı büyük oranda artış gösterdi: Başta bütçe payı % 12 iken bugün % 18'e ulaştı. Yapılan araştırma o kadar sağlam temeller üzerinde oturdu ki DISHA çok kısa bir sürede saygınlık kazandı: "Sadece slogan atarak, yürüyüş yaparak gerçekleşmedi bütün bunlar. Gerçek bilgi ve verilere dayanan anlamlı argümanlar sunarak oldu. Artık insanlar bütçe hakkında bilgi almak üzere bize geliyorlar –ülkede bütçeyi sınıflandırıp analizini yapan tek kuruluş biziz."

"Kölelik koşulları mevcuttu. İnsan onuruna saygı ve yasalara uyum neredeyse yok gibiydi."

M. D. Mistry, DISHA Başkanı

"Kampanya sorumlularının bu kadar dar zamanda bu kadar çok şey elde etmesi çok nadir rastlanan bir şeydir."

The Independent

Elmas savaşları

Global Witness (Küresel Tanık), Britanya'da kurulmuş, çevresel sömürü ve insan hakları ihlalleri arasındaki bağlantıyı ifşa eden bir örgüttür. Londra merkezli bir çevre grubu olarak kuruluş çalışmalarına 1993 yılında, içinde sadece bir bilgisayarın bulunduğu kiralık bir ofiste başladı.

Örgüt bugün hâlâ çok küçük, sadece 9 kişilik bir kadroya sahip. Örgütün kurucuları, Charmain Gooch, Simon Taylor ve Patrick Alley dört yıldır elmas endüstrisine karşı mücadele veriyor.

Global Witness bu süre zarfında kaçak elmas ticaretiyle kanlı Afrika savaşları arasında bağlantılar kurdu. Grup, Afrika'nın savaş alanlarında kaçak olarak çıkarılan elmasın –çocukların uzuvlarını kaybettiği, onbinlerce insanın öldüğü– çatışmaları finanse etmekte kullanıldığına dair deliller topladı. Bu gerçekler konusunda hükümetleri, Birleşmiş Milletler'i ve kamuoyunu ikna etmek için uğraştı. Örgüt "karar vericilerin hassasiyet göstermesi" için çok sert bir şekilde lobi çalışmaları yaptı, bunun için Angola'da çalışan diğer Sivil Toplum Kuruluşlarıyla işbirliğine girdi, BM Angola Yaptırımlar Komitesi Başkanı Kanadalı Büyükelçi Robert Fowler gibi nüfuz sahibi kişilerin dostluğunu kazandı. Çok kısa bir süre içinde küresel bir endüstriyle mücadele etme kapasitesine ulaşan küresel bir kampanya başlamış oldu.

Kanada'nın Birleşmiş Milletler Büyükelçisi Robert Fowler, Antwerp'te düzenlenen Dünya Elmas Kongresi'nde çok ciddi bir boykot yapılacağına dair uyarıda bulundu. Bunun üzerine elmas endüstrisi korku içine girdi. Temmuz 2000'de, yıllık 7 milyar Amerikan doları ciroya sahip küresel elmas endüstrisi cehennemin kıyısında olduğuna ikna olarak, kampanya sorumlularının elmas ticaretinde değişiklik yapılmasıyla ilgili taleplerini kabul etti.

Grubun web sitesi adresi: *http://www.globalwitness.org*.

Tuzla'da tekerlekli sandalye rampaları

1996 yılında, Bosna Hersek Tuzla'da bir STK trafik bilinci üzerine bir kampanya başlatmaya karar verdi. Lotos adındaki bu kuruluş engelli insanlar ve trafik hakkında bilinç geliştirmek üzere bir dizi hedef tanımladı. Bu hedefler arasında engelliler için özel parkyeri alanlarının açılması, kamu ulaşım araçlarının daha rahat kullanılması, engelliler için uygun kaldırım ve yollar düzenlenmesi bulunuyordu. Grup, seçim kampanyası başlamadan hemen önce bir hafta süresince çeşitli etkinlikler düzenledi. Bu süre sonunda kamuoyu bilinci arttı ve Tuzla'daki tüm kaldırımlar rampalarla yeniden inşa edildi!

"Bosna Hersek'in tamamında, tekerlekli sandalye kullanımı açısından en elverişli şehrin Tuzla olduğundan adım gibi eminim."

Kampanya sorumlusu, Tuzla

References

Risse T., Ropp S., Sikkink K., The Power of human rights, Cambridge University Press, 1999.

Forsythe, D., Human rights in International Relations, Cambridge University Press, 2000. www.speaktruth.org.

Hijab, Nadia, Human Rights and Human Development: Learning from Those Who Act, HDRO Background paper, 2000.

Sorular ve yanıtları

İnsan hakları nedir?

İnsan hakları, dünya üzerinde yaşayan her bireyin insan olması dolayısıyla sahip olduğu haklardır. Haklarımızı talep ettiğimizde normal şartlar altında hükümetimizden ahlaki bir talepte bulunuyoruz demektir. Bu talep, hükümetin insan haklarını ihlal edemeyeceği, *çünkü bunun bireysel alanım ve onurumun çiğnenmesi anlamına geleceği* anlamını taşır. Hiç kimse –hiçbir birey, hiçbir hükümet– insan haklarımızı elimizden alamaz.

İnsan haklarının kökeni nedir?

İnsan hakları bizim sadece fiziksel varlıklar olmadığımız, aynı zamanda ahlaki ve ruhsal *insan* varlıkları olduğumuz gerçeğinden yola çıkar. İnsan hakları, bireylerin *insanlığını* korumak ve sürekli kılmak için, aynı zamanda her bireyin onurlu ve yaşanmaya değer bir hayat sürmesi için vardır.

İnsan haklarına herkes neden saygı göstermek 'zorunda'dır?

Temel olarak her birey bir insan varlığı olduğu ve bu yüzden 'ahlaki' bir varlık olduğu için. Kendilerine, başka bir insanın onurunu zedeledikleri söylendiği takdirde insanların çoğu bundan kaçınacaktır. Genellikle, insanlar birbirlerine zarar vermek *istemezler*. Her birey vicdani bir kontrol mekanizmasına sahip olsa da, artık dünyanın birçok ülkesinde, hükümetleri, –bazen isteksiz olsalar da– yurttaşlarının temel insan haklarına saygı göstermekle *yükümlü* kılan yasalar mevcuttur.

Kimler insan haklarına sahiptir?

Kesinlikle herkes. Suçlular, devlet başkanları, çocuklar, erkekler, kadınlar, Afrikalılar, Amerikalılar, Avrupalılar, mülteciler, işsizler, işi olanlar, bankacılar, yardım kurumu için çalışanlar, öğretmenler, dansçılar, astronotlar...

Hatta suçlular ve devlet başkanları bile mi?

Kesinlikle *herkes*. Suçlular ve devlet başkanları da. Her birey özünde bir insan onuru taşıdığı için insan hakları *herkesi eşit şekilde* kapsar. İnsan hakları gücünü işte bundan alır. Bazıları başkalarının haklarını ihlal etmiş olabilir ya da toplum üzerinde bir tehdit oluşturuyor olabilir, işte bu yüzden başkalarının haklarını korumak için bazılarının haklarını *sınırlamak* gerekebilir, fakat bunu da belli sınırlar içinde yapmak gerekir. Bu sınırlar, onurlu bir yaşam için gerekli asgari değerlerdir.

İnsan haklarını kim kollar?

Aslında bunu hepimizin yapması gerekir. İnsan hakları alanında hem ulusal hem de uluslararası düzeyde belirli yasalar geliştirilmiştir. Bunlar hükümetlerin yurttaşlarına nasıl muamele edeceğini tanımlar. Fakat hükümet eylemlerinin uluslararası normları ihlal ettiğine kimse dikkat çekmezse, hükümetler sonuçta cezalandırılmayacaklarını bildiklerinden ihlallere devam edebilir. Bireyler olarak günlük yaşam içinde başkalarının haklarına saygı duymakla yetinmemeli aynı zamanda hükümetin ve başka kişilerin ne yaptığını da takip etmeliyiz. Korunma mekanizmaları bizim için işler, tabii eğer onları kullanmayı biliyorsak.

Kendi haklarımı nasıl savunabilirim?

Haklarınızın ihlal edildiğine dikkat çekin; haklarınızı talep edin. Karşınızdaki kişinin size bu şekilde muamele edemeyeceğinin farkında *olduğunuzu* bilmesini sağlayın. İHEB, AİHS ve diğer ulus-

lararası belgelerin ilgili maddelerini gösterin. Ülkenizde konuyla ilgili yasalar mevcut ise bunları da gösterin. Başkalarına konudan bahsedin: Basını bilgilendirin, parlamento üyelerine, devlet başkanına yazın, insan hakları alanında aktif STK'lara haber verin. Fikirlerini alın. Eğer fırsatınız varsa bir avukatla görüşün. Nasıl bir eyleme geçeceğinizi hükümetinizin bilmesini sağlayın. Asla vazgeçmeyeceğinizi öğrenmelerini sağlayın. Alabileceğiniz desteği gösterin. Son adımda, hiçbir şey işe yaramadıysa mahkemeye başvurun.

? Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne nasıl giderim?

İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin Korunmasına ilişkin Avrupa Sözleşmesi bireysel başvurular ve bir devletin başka bir devlete karşı yaptığı başvurular için gerekli usulü içermektedir. Bununla beraber davanın kabulü için belli koşulların yerine getirilmiş olması gerekir. Örneğin, bir davayı AİHM'ye götürmeden önce, davanızın ülkenizin mahkemelerinde görülmüş olması gerekir (en yüksek mahkemeye kadar!). Eğer denemek isterseniz ve davanın kabulü için gerekli kriterlerin bulunduğundan eminseniz resmi başvuru formunu (Mahkeme Sekreteryasında mevcuttur) doldurup bir başvuruda bulunabilirsiniz. Yine de, şikâyetinizin başarıyla sonuçlanması için hukuki danışmanlık almanızı ya da bu alanda çalışan STK'ların danışmanlığına başvurmanızı öneririz. Mahkeme tarafından hüküm verilene kadar uzun ve karmaşık bir süreç yaşayabileceğinizi önceden bilmeniz gerekir!

? Haklarımı kimden talep edebilirim?

Uluslararası belgelerde sıralanmış temel insan haklarının neredeyse tamamı *hükümetler* ya da devlet yetkililerine yapılan taleplerdir. İnsan hakları, devlet karşısında çıkarlarınızı korur. Bu yüzden haklarınızı devletten ya da devlet yetkililerinden talep etmelisiniz. Eğer haklarınızın örneğin işveren ya da komşunuz tarafından ihlal edildiğine kanaat getiriyorsanız, hükümetinizin işveren ya da komşuların bu şekilde davranmasına engel olmak için yapacağı bir şey varsa doğrudan uluslararası insan hakları yasalarına başvuramazsınız.

? Herhangi bir kişinin haklarımı koruma yükümlülüğü var mı?

Evet. Bir kişiye sorumluluk ya da bir görev yüklemiyorsa bir hak kendi başına çok anlamsızdır. Her birey, diğer bir insanın onurunu çiğnememek üzere *ahlaki* bir ödeve sahiptir. Hükümetinizin ise sadece ahlaki bir ödevi yoktur, imza attığı uluslararası sözleşmelerle aynı zamanda yasal bir yükümlülüğü de vardır.

? İnsan hakları sadece demokratik olmayan ülkelerin sorunu mudur?

Dünya üzerinde bugün bile insan hakları sicili tertemiz bir ülke yoktur. İnsan hakları bazı ülkelerde diğerlerinden daha fazla ihlal ediliyor ya da ihlaller nüfusun büyük bir bölümünü etkiliyor olabilir, fakat her bir ihlal yaşanmaması gereken bir sorundur ve her ihlalle ilgilenilmesi gerekir. Demokratik ülkelerden birinde hakları çiğnenen bir kimsenin, ülkesinin diğer dünya ülkelerinden 'daha temiz' bir insan hakları siciline sahip olduğunu bilmesi onu rahatlatmayacaktır!

? İnsan hakları ihlallerinin azaltılmasında bir ilerleme kaydettik mi?

Günümüze değin yapılanlar bazen okyanusta bir su damlacığı gibi gözükse bile büyük bir ilerleme kaydettik. Köleliğin kaldırılmasını, kadınların oy hakkını, ölüm cezasını yasaklayan ülkeleri, uluslararası baskıyla düşünce suçlularının serbest bırakılmasını, Güney Afrika'da Apartheid sisteminin çöküşünü, AİHM'de görülen davaları ve bunun sonucunda değiştirilen yasaları bir düşünün. Uluslararası kültür aşamalı olarak değişime uğramakta, bununla birlikte en otoriter rejimler bile ulus-

lararası arenada kabul görmek için artık insan haklarını dikkate almak zorunda kalmaktadır. Özellikle son 50 yıl içinde çok olumlu gelişmeler oldu, fakat yapılması gereken daha birçok şey var.

Kafa karıştıran sorular

? Dünyanın dört bir yanında insanların hakları ihlale uğrarken, insan haklarının evrensel olduğunu nasıl söyleyebiliriz?

Hakları ihlal edilen insanlar haklarına hâlâ *sahipler*. Bu şekilde muamele görmeleri sadece ahlaki normlarla değil, uluslararası düzeyde kabul görmüş normlarla da çatışma içindedir. Bu kişilerin devlet temsilcileri uluslararası hukuka göre suç işlemiş konumdadır. Bazı ülkeler uluslararası toplum tarafından 'cezalandırılmaktadır'. Bu cezanın şekli, yaptırım ya da askeri müdahale olabilir. Şunu da eklemek gerekir ki, bu tür uygulamalar çoğunlukla keyfidir. Müdahale çoğunlukla ihlalin yoğunluğundan çok ulusların çıkarlarına bağlıdır. Ancak şunu belirtmek gerekir ki artık hak ihlali suçlularının davalarının görüleceği (Roma Statüsü tarafından kurulan) bir daimi Uluslararası Ceza Mahkemesi mevcuttur. Uluslararası Ceza Mahkemesi, soykırım, savaş suçları ve insanlık suçları gibi suçlar işlemekten sanık olan kişilerin davalarına bakacaktır. Bu gelişme, evrensel insan haklarına saygının uygulamada zorunlu hale getirilmesi açısından oldukça önemlidir.

? Hukuki bağlayıcılığa sahip değilse İHEB ne işe yarar?

Halihazırda hükümetlerin İHEB maddeleri çerçevesinde yargılanabileceği uluslararası bir mahkeme olmasa bile, bu belgenin muazzam bir tarihsel önemi vardır ve bu belge günümüzde bile hükümetlerin uluslararası alanda yargılanması için bir kriter olarak işlev görmektedir. Bugün hükümetler, bu belgede sıralanan hakları kasten ihlal ettiklerinde diğer hükümetlerin kınamalarıyla ve hatta bazı yaptırımlarla karşı karşıya kalabileceklerini bilirler. Bu süreç her zaman tamamıyla nesnel değildir (!) fakat kesinlikle bir başlangıç teşkil eder. İHEB ayrıca düzenlenen ve (az ya da çok) uygulanabilir olan neredeyse tüm uluslararası anlaşmalar için temel oluşturmuştur.

? Hükümetim sıradan insanların haklarını hergün ihlal ediyorsa ve uluslararası toplum tarafından kınanmak gibi bir endişe taşımıyorsa, 'insan hakları' benim ne işime yarar?

Tekrar etmekte fayda var: İnsan hakları bir başlangıçtır. İnsan haklarının olması hiçbir şey olmamasından daha iyidir. İnsan hakları doğru koşullar altında, doğru yaklaşımla tamamen olmasa bile hükümetlerin bazı uygulamalarını değiştirme şansına sahiptir. Bu bazen ulaşılması zor bir hedef gibi gözükebilir—özellikle hükümetlerin işlediği suçlar ciddi boyutlardaysa ya da çok sık meydana geliyorsa. Fakat zaman göstermiştir ki insan haklarının bir değişim yaratması mümkündür. Hatta, bugünkü fırsatlar şu ana kadar sahip olduğumuz fırsatlardan çok daha fazladır. Değişim yaratmak zor ve uzun bir süreç olabilir, fakat bireylerin insan haklarına sahip olması ve bu gerçeğin dünya çapında gün geçtikçe daha fazla kabul görmesi –bu yüzden de hükümetler için en azından bir kaygı alanı olması– bize iyi bir mücadele aracı sunar.

? Eğer başkalarının haklarına saygı gösterirsem, onlara istedikleri her şeyi yapma şansı mı vermiş olurum?

Eğer istekleri sizin ya da başkalarının haklarını ihlal niteliği taşıyorsa hayır. Fakat kendi haklarınızın kapsamı açısından çok talepkar olmamalısınız: Bir insanın davranışını can sıkıcı ya da yanlış bulabilirsiniz, fakat bu davranış ille de haklarınızın çiğnenmesi anlamına gelmek zorunda değildir.

İşte bu yüzden eğer başkalarının size istediğiniz gibi davranmanıza izin vermesini istiyorsanız, başkalarının davranışları üzerinde daha hoşgörülü bir tutum sergileyebilirsiniz.

? Haklarımı savunmak için bir insana karşı şiddet kullanmak da dahil *her şeyi* yapabilir miyim?

Genellikle hayır. Fakat bu tam anlamıyla bir nefsi müdafa vakasıysa, bu durumda *karşı karşıya bulunduğunuz tehditle orantılı meşru güç kullanımına* izin verilebilir. Aldığınız zarar karşılığında 'hakedilen cezayı' vermenize izin verilemez, izin verilen sadece kendinizi, alacağınız daha fazla zarardan korumanızdır. İşkenceye ise asla izin verilemez.

? Eğer başkaları benim haklarıma saygı göstermiyorsa, ben neden başkalarının haklarına saygılı olayım?

Birincisi, başkalarının haklarına saygı göstermediğiniz takdirde kendi başınızı derde sokabileceğiniz için; ikincisi, başkalarının –sadece insan oldukları için– saygınızı hakettiği için; üçüncüsü, haklarınıza saygılı olmalarını sağlamak için kendinizi örnek bir kişi olarak konumlandırabileceğiniz için. Sonuçta, her şey size, nasıl bir insan olmak istediğinize ya da nasıl bir dünyada yaşamak istediğinize bağlıdır. Başkalarında beğenmediğiniz davranış ve tavırlar içine girdiğiniz takdirde neler olacağını, nasıl hissedeceğinizi bir düşünün. Bir de herkesin bir misilleme dürtüsü içinde birbirinin hakkını hiçe saydığı bir dünyada yaşamanın nasıl bir şey olacağını düşünün.

? Başkalarının insan haklarını en zalim şekilde ihlal eden insanlar neden 'insan hakları' öznesi olarak muamele görmelidir?

Bu belki de insan hakları teorisinin kabul edilmesi en zor, aynı zamanda en gerekli şartıdır. Kimi bireyler bize insani özelliklerden o kadar uzak görünür ki, onları insan olarak görmek için sadece körleşmemiz gerekir. Burada üzerinde durulması gereken en önemli üç nokta şöyledir:

- **Birincisi**, bazı insanlar insanlık dışı davranış ve tutum içinde olsalar da her insan kendi özünde bir insanlık barındırır. Zalimler annelerini, çocuklarını, eşlerini ya da başka birini severler. Zalimler acı, reddedilme korkusu, hayalkırıklığı ya da kıskançlık hisseder; takdir görmek, değer verilmek, destek görmek, sevilmek ve anlaşılmak isterler. Zalimlerin *hepsi*, birer birer, içten içe –hepsi birden olmasa bile– bazı insani duygular beslerler. Bu onları birer insan varlığı yapar ve işte bu yüzden zalimler de insan olarak saygımızı hak ederler.
- **İkincisi**, zalimlere, onların başkalarına yaptığı gibi zarar vermeye kalkışırsak burada bir hata yapıyoruz demektir: bu gibi duygular sadece saygınlığımızı azaltır.
- **Üçüncüsü**, şayet hiçbir insani özelliğe sahip olmayan sadece 'insan' şekline bürünmüş bir zalim ortaya çıkarsa (ki böyle bir şey henüz ortaya çıkmadı) aramızdan kim çıkıp o kişinin Bir İnsan Olmadığını kendinden çok emin bir şekilde dile getirebilir? Hangi kriterlere göre? O kişinin sevme ya da sevilme yetisine sahip olmama durumuna bakılarak mı? Peki bu düşüncemizde ya yanılıyorsak?

Üçüncü nokta bize şunu hatırlatır: bazı insanların başkalarını yargılaması sonucu korkunç ya da telafi edilemez durumlar ortaya çıkıyorsa insanlığın karşı karşıya bulunduğu riskleri gözönünde bulundurmak zorundayız. Bu tür hükümlerin verildiği, bazı insanların basitçe hiçbir insan hakkına sahip olmadığı, bu yüzden insan olmadıklarının ilân edildiği bir dünyada yaşamayı gerçekten istiyor muyuz? Tüm insan hakları mutlak bir evrenselliğe erişmezse, sahip olacağımız dünya işte budur.

Bölüm 5

Küresel Temalar Üzerine Arka Plan Bilgisi

Bu bölümün içindekiler

Çocuklar *317*
Yurttaşlık *322*
Demokrasi *326*
Ayrımcılık ve Yabancı düşmanlığı *331*
Eğitim *345*
Çevre *350*
Cinsiyet eşitliği *354*
Küreselleşme *358*
Sağlık *362*
İnsan güvenliği *367*
Medya *372*
Barış ve Şiddet *376*
Yoksulluk *382*
Sosyal haklar *386*
Spor *391*
Dipnotlar *396*

Çocuklar

Kaba bir tahminle dünya üzerinde bugün 2 milyar çocuk yaşamaktadır. Bunların 104 milyonu Avrupa Birliği'ne üye ülkelerde yaşamaktadır.

Çocuk Hakları Sözleşmesi 1989 yılında Birleşmiş Milletler tarafından benimsendi ve Amerika Birleşik Devletleri ve Somali hariç tüm dünya ülkeleri tarafından onaylandı. Bu sözleşme, çocuk hakları alanında devletlere yükümlülük getiren ilk uluslararası metin olma özelliğiyle tarihi süreç içinde bir dönüm noktası oldu.

"Sizin diye bildiğiniz evlatlar gerçekte sizlerin değildir. Onlar kendini özleyen Hayat'ın oğulları ve kızlarıdırlar. Onların vücutlarını çatabilirsiniz ama canlarını asla. Çünkü onların canları geleceğin sarayında oturur ve sizler düşlerinizde bile orayı ziyaret edemezsiniz."

Halil Cibran

Çocuk Hakları Sözleşmesi neden bu kadar önemlidir?

Sözleşme çocukların haklarının korunmasında birçok yenilik getirdi.

1. Sözleşme, dünya üzerinde en fazla sayıda devlet onayı almış insan hakları metnidir.
2. Sözleşme üç noktaya ağırlık verir. Birincisi, çocukların kendi kaderlerini etkileyen süreçlerde –yaş ve olgunluk durumları da dikkate alınarak– *katılımlarını* geliştirmeyi amaçlar; örneğin, adli süreçler ya da evlat edinme süreçlerinde ve aile veya toplum içinde. İkincisi, çocukların her türlü sömürü, şiddet ve hakların ihlaline sebebiyet verecek uygulamalardan *korunması* için geçerli hakları ifade eder. Son olarak, diğer sözleşmelerde olduğu gibi çocukların olası ihlallere karşı korunmasında gerekli hakları *sunar*.
3. Sözleşme çocukları hukukun bir nesnesi değil, öznesi olarak ele alır. Geleneksel olarak, yetişkinlerin büyük bir bölümünde, çocukları yetişkinlerin –öğretmenler, din büyükleri, anne-babalar, doktorlar, vs.– belirlediği kurallara koşulsuz şekilde uymak zorunda olan nesneler olarak algılama anlayışı mevcuttur. Sözleşme bunun yerine çocukları, sahip oldukları haklara, yetişkinler, toplum ve çocuklarla ilgili kurumlar tarafından saygı gösterilmesi gereken bireyler olarak kabul eder. Çocuklar yaşları ne olursa olsun, insan oldukları için, saygı duyulmayı, onurlu bir şekilde muamele görmeyi hak ederler.
4. Bir çocukla ilgili alınan –hukuki, idari, vs.– tüm kararlarda çocuğun çıkarları en üst düzeyde gözetilmek zorundadır. 'Çocuğun çıkarları' tanımlaması zor bir kavramdır ve bunun tam olarak ne anlama geldiği hakkında tartışmalar vardır. Uygulamada, bunun anlamı şudur: bir hakimin çocuğun velayetinin kime verileceğine karar vermesi gerekiyorsa,

İlgili etkinlikler

- İfade et, sayfa 86.
- Âşîk'in öyküsü, sayfa 91.
- Çocuk hakları, sayfa 103.
- Alternatifimiz var mı?, sayfa 111.
- Bırak tüm sesler duyulsun, sayfa 153.
- "Gelecekler"imiz, sayfa 182.
- Haklar Tombalası!, sayfa 206.

Çocuk katılımı

1. "BM Çocuk Hakları Sözleşmesi'ni hayata geçirmek için katılım büyük önem taşımaktadır;
2. [Katılım] sosyal dayanışmayı güvence altına almanın ve demokratik bir ortamda yaşamanın belirleyici bir unsurudur;
3. [Katılım] çocuğun gelişimi için gerekli bir süreçtir...[1]"

çocuğun yaşamıyla ilgili çeşitli durumları ve çocuğun büyüklerini incelemeye alması gerekir. Vaka ne olursa olsun, çocuğun sağlayacağı çıkar, çocuğun büyüklerinin sağlayacağı çıkardan daha önemlidir.

5. Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin içeriği, çocukların haklarına saygı gösterilmesi gereken birçok alanı –idari, adli, eğitsel, yasal, vs.– kapsar. Örneğin, doğduktan sonra kurallara uygun şekilde nüfus kaydı yapılmayan çocuk kanunen varolmamaktadır. Bunun sonucunda birçok çocuk okula kabul edilmemekte ve eğitimden yoksun kalmaktadır. Bu durum birçok ülkede binlerce çocuğu etkileyen bir sorundur. Okul idaresinin, idari ve yasal olarak "varolmayan" çocuğun okula kabulünü reddetmesi çocuğun eğitim hakkınının açıkça ihlal edilmesidir.

Sözleşmeyi onaylayan birçok ülkede uygulama açısından olumlu gelişmeler kaydedilmiştir. Bu ülkelerdeki mevcut yasaların bazı bölümleri değiştirilmiş ve/ya düzeltilmiştir.

? Çocukların kendi iyilikleri için büyüklerinin koyduğu kurallara kayıtsız şartsız uyması gerekir mi?

Çocukların içinde bulunduğu durum: gerçekler ve veriler

Sözleşme çocukların yararına atılmış dev bir adım olsa da veriler çocuk haklarının dünyanın birçok bölgesinde ihlale uğradığını göstermektedir.

Avrupa'da çocuklar...

- Ticareti yapılan kadın ve çocukların sayısında muazzam bir artış gözlenmektedir. Tahminlere göre her yıl 120.000'e ulaşan sayıda kadın ve çocuğun Orta ve Doğu Avrupa'dan batı Avrupa'ya ticareti yapılmaktadır.
- Bulgaristan'da, 14-18 yaşları arasındaki azımsanmayacak sayıda kız çocuğu için fuhuşun birincil gelir kaynağı olduğuna dair raporlar yayınlanmaktadır. Bu kız çocukları çoğunlukla örgütlenmiş bir ağın parçası durumundadırlar. Endişe verici başka bir durum ise genç erkek fahişe sayısındaki artıştır.
- Estonya'da, çok küçük yaştaki kızların büyümekte olan seks turizmi pazarında kullanıldığı dikkat çekmektedir. Letonya'da ise çok küçük yaştaki kız çocuklar fuhuşa zorlanmaktadır (8-10 yaş aralığında).
- Yapılan araştırmalara göre Britanya'da, büyük şehirlerde binlerce sokak çocuğu yaşamakta. Erkek ve kız sokak çocuklarının sayısı birbiriyle hemen hemen aynı. Her yıl yaklaşık 40.000 çocuğun evden kaçtığı tahmin edilmektedir.
- Fransa'da, sokak çocuğu vakaları 1980'lerde ciddi bir sorun olarak gündemi meşgul etmeye başladı. Bazı otoritelere göre sokak çocuğu sayısı 10.000'leri bulsa da bazıları bu rakamın daha düşük olduğunu tahmin etmektedir.
- Doğu ve Orta Avrupa'da sokaklarda yaşayan evsiz barksız genç insanların sayısı günden güne artmaktadır. Sadece Bükreş'te 1.500 çocuk ve gencin sokaklarda yaşadığı tahmin edilmektedir.
- Polonya ve Macaristan'da on beş yaşından küçük çocukların üçte birinden fazlası yoksulluk içinde yaşamaktadır. Polonya'da düzenlenen bir araştırmaya göre (UNDP, 1999) çocukların % 60'ı kötü beslenmekte, % 10'u ise sürekli yetersiz beslenmektedir. Rusya Federasyonu'nda ise iki yaşın altındaki yetersiz gelişim vakalarının oranı 1992'de % 9,4 iken bu oran 1994 yılında % 15,2'ye ulaştı.

Çocuk kimdir?

Sözleşmenin birinci Maddesinde tanımlandığı gibi, "kanun rüştün daha erken yaşta kazanılmasını öngörmemiş ise, on sekiz yaşın altındaki her insan çocuk sayılır."

Yani on sekiz yaşın altındaki her insan –ergenlik dönemindeki gençler de dahil– Sözleşme kapsamındadır.

Avrupa'da çocuk yoksulluğu oranları[2]

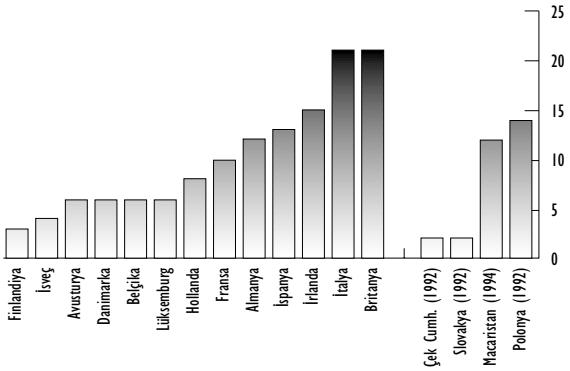

Dünya'da çocuklar...

- Beş yaşın altındaki 10 milyondan fazla çocuk önüne geçilebilir sebeplerden hayatlarını kaybetmektedir.
- 100 milyondan fazla çocuk ilkokula gidememektedir, bunların büyük bir bölümü kız çocuğudur.
- Tahminen 300.000 çocuk sıcak çatışmalarda yer almaktadır.
- 149 milyon çocuk yetersiz beslenmektedir, bunların üçte ikisi Asya'da yaşamaktadır.
- Sadece 2000 yılı içinde çoğunluğu kadın ve çocuk olan 31 milyon kadar insan savaş tehlikesiyle yüzyüze kaldı, evlerini terketmeye zorlandı, yerlerinden edildi ve mülteci oldu.

Avrupa'da çocuklar ve ergenlik çağındaki gençlerle ilgili meseleler

Çocuk haklarıyla ilgili Avrupa kurumlarını ve Avrupa hükümetlerini doğrudan ilgilendiren özel sorunlar mevcuttur. Bunun sonucu olarak, Avrupa'da çocuk haklarını doğrudan ihlal eden uygulamalara karşı çocukların korunmasını amaçlayan önlemlerin geliştirilmesi için belli bir irade geliştirilmiştir.

Avrupa'da *seks ticareti, fuhuş ve pornografi* ile ilgili yukarıda sunulan istatistikler ışığında Avrupa Konseyi ve üyeleri büyük kaygı duymakta. Konsey üyeleri bu kaygı sonucunda bir dizi tavsiye kararı aldı. Bunlar arasında şunlar bulunmaktadır:

- Çocuk ticareti ve diğer çocuk sömürü şekilleriyle ilgili Tavsiye kararı 1065 (1987);
- Çocuklar ve genç yetişkinlere yönelik cinsel sömürü, pornografi ve fuhuş ve ticaret üzerine Tavsiye kararı No. R (91) 11;
- Çocuklara yönelik cinsel sömürü üzerine İlke Kararı 1099 (1996).

Bu tavsiye kararları benimsendiğinde, devletler uygulama adımlarının atılmasını güvence altına almak zorundadır. Uygulama adımlarına verilebilecek bazı örnekler şunlardır [3]:

1. 23 Kasım 1992'de Belçika İçişleri Bakanı'nın girişimiyle yukarıda bahsi geçen ticaret türüyle mücadele etmek üzere Kayıp İnsanlar için Jandarma Merkez Bürosu bünyesinde bir birim kuruldu. 11 Eylül 1995'te Adalet Bakanı aynı büro içinde bir Kayıp Çocuklar Birimi kurulmasını sağladı. Bu birim, ergin olmayan çocukların kayıp olma vakalarında koordinasyon, destek ve uzmanlık sağlamaktan sorumlu oldu.
2. Lüksemburg'da polis teşkilatı bünyesinde özel bir çocuk koruma bölümü kuruldu. Lüksemburg şehrindeki Polis merkezinin araştırma biriminde bir çocuk koruma bölümü bulunmaktadır. Ayrıca çocuklar için bir telefon yardım hattı mevcuttur (*KannerJugendtelefon*).

? Bu ticaret türünü ortadan kaldırmak neden zordur?

Önemli günler

4 Haziran
Uluslararası Saldırı Kurbanı Masum Çocuklar Günü

12 Ağustos
Uluslararası Gençlik Günü

20 Kasım
Evrensel Çocuk Günü

"Çocuklarla birlikteyken ruh iyileşir."

Fyodor Dostoyevski

Çocuk işçiliği...

... 15 yaşın altındaki çocukların tam zamanlı çalışmasıdır.
... çocukların okula gitmesine engel olmaktadır.
... çocuklar için tehlikeli olan, fiziksel, zihinsel ya da ruhsal sağlıklarına zarar verecek çalışmadır.

Bu uygulamanın arkasındaki sebepler bazen çok karmaşık olabilir. Sebep kültürel alışkanlıklar da olabilir, anne-babanın ve ailenin çocuğun eve para getirmesini gerektirecek seviyede yoksulluğu da olabilir.

Sonuçlar açısından bakıldığında, çocuklar hem eğitimden yoksun kalmakta hem de fiziksel ve zihinsel gelişimleri sekteye uğramaktadır. Çocuk işçiliği bunun yanında ciddi sağlık sorunlarına sebebiyet verebilir, örneğin kas-iskelet sistemi bozuklukları, kimyasal zehirlenme, kesik ve diğer çeşit vücut yaraları, solunum hastalıkları, ciddi yanıklar, vs.

Çocuklar tarafından üretilen ürünler arasında halı, tuğla, kibrit, şeker, giysi, ayakkabı, sigara, havai fişek, binalar, kurşun kalem, deri malzemeler yer almaktadır. Çocuklar bunun yanında ekin toplama, fabrika işçiliği, ağır nesnelerin taşınması, balıkçılık ve basit ev hizmetlerinde kullanılmaktadır.

İnternet ve pornografi

Çocuklar İnterneti kullanırken birçok tehlike karşısında oldukça korunmasızdırlar. Bunlardan bazıları uygunsuz içerik (şiddet içeren fotoğraflar, ırkçılık ve yabancı düşmanlığı propagandası, vs.), sömürü ve pedofil faaliyetlerdir. Çocuk pornografisi üzerine bilgi alışverişi için oluşturulmuş ağlar olduğuna dair çok sağlam kanıtlar mevcuttur. Son yıllarda, Avrupa ve diğer kıtalarda, bu tarz kanun ve ahlak dışı faaliyetleri sürdürdükleri anlaşılan veya bu tür işlerde parmağı olduğu saptanan bazı kişiler tutuklanmıştır.

Çocuklarla ilgilenen kesimlere –sosyal hizmet sorumluları, öğretmenler, psikologlar, vs.– ve anne-babalara bu konuda sunulan çözüm önerilerinden bazıları şöyledir:

- *bireysel eyleme* geçmek, örneğin bir çocuğun bu tür bir riskle karşı karşıya olduğunun farkına vardıklarında ya da kanundışı veya tehlikeli İnternet içeriği ile karşılaştıklarında raporlama yapmak, şikâyette bulunmak ya da ilgililere soru yöneltmek;
- çocukları bu konuda bilgilendirerek, konuyu onlarla tartışarak *çocukların yetkili bireyler olmasını* sağlamak;
- İnternet kullanımıyla ortaya çıkan tehlikelerin farkına varmaları gereken *anne-babaları etkin bireyler haline getirmek*, onları konular hakkında bilgilendirmek.

Dünya Çocuk Zirvesi

Eylül 1990'da Dünya Çocuk Zirvesi tarafından Çocukların Yaşatılmaları, Korunmaları ve Geliştirilmelerine ilişkin Dünya Bildirgesi ile Faaliyet Planı benimsendi. Çocuk ölümleri, yetersiz beslenme, dünyada çocukların temel eğitime erişimi gibi bazı konularda bir dizi hedef belirlendi ve bu hedeflere 2000 yılına kadar ulaşılması planlandı.

? Bu hedeflerden hiçbirine ulaşılamadı. Bu durum, zirvenin gereksiz olduğu anlamına mı gelir?

Birçok STK, bu konuda kaygı duyan insanların oluşturduğu ağlar etrafında toplanarak, kanun dışı içerik sağlayan web sitelerini izlemekte ve raporlamaktadır.[4]

Avrupa Konseyi Siber Suç Sözleşmesi 8 Kasım 2001 tarihinde benimsendi. Yürürlüğe girdiğinde, bu sözleşme İnternet ve diğer bilgisayar ağları üzerinden işlenen suçları konu alan ilk uluslararası antlaşma olacaktır. *Çocuk pornografisi* dahil olmak üzere bilgisayarlar –ve İnternet– vasıtasıyla işlenen suçları ele alan sözleşmenin temel amacı toplumu siber suçlara karşı korumak üzere ortak bir ceza politikası geliştirmek, bunun için yasaları uyumlu hale getirmek ve bu alanda uluslararası işbirliğini artırmaktır. Sözleşmenin 9. maddesi İnternet üzerinden yapılan pedofili ve çocuk pornografi faaliyetleriyle mücadeleye odaklanır.

? Çocukların her türlü bilgi ve görüşü arama, bulma ve bildirme özgürlüğüne engel olmadan, İnternetin çocuklar tarafından kullanılmasını kontrol altına almak üzere önlem alabilir miyiz? (ÇHS, madde 13)

Çocuk Ombudsmanlığı

'Ombudsman' kelimesi İskandinavya'da kullanılan "*ombud*" kelimesinden gelmektedir. Kelime anlamı elçi, delege ya da habercidir. Ombudsman, tanımlı bir grubun (bu durumda çocuklar) şikâyetleriyle ilgilenen, bu grup adına konuşan, grup bireylerinin ve grubun bütününün içinde bulunduğu koşulları iyileştirmeye çalışan kişidir.

İlk çocuk ombudsmanlığı 1981 yılında Norveç'te kuruldu. Ombudsman bağımsız ve tarafsız bir sözcü, arabulucu ya da hakemdir. Ombudsman, çocukları ilgilendiren konularda ilerleme kaydetmek üzere ilgili bakanlıklar ve diğer birimlerin yasal yükümlülüklerini yerine getirmeleri için öneriler getirir; ergin olmayan çocukların ihtiyaçları, hakları ve çıkarlarını koruma altına alır, Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin uygulaması ve yayılması için çalışır. Ombudsmanın araştırma yapma, eleştiri getirme, bilgileri kamuoyuyla paylaşma gücü vardır, fakat idari uygulamaları iptal etme ya da idari kararları hükümsüz kılma yetkisi yoktur. Ombudsman, bir çocuğun doğrudan ya da dolaylı yolla taraf olduğu bir hukuk ya da suç davasında çocuğun haklarını temsil etmek üzere yasal temsilcilerden, anne-babadan ya da vasilerden bağımsız olarak müdahalede bulunabilir.

Bazı ülkelerde ombudsman, 'değerlendirme yöntemleri' uygulamaktan sorumludur, örneğin getirilen çeşitli hukuki teklif, yönetmelik ya da önlemlerin çocuklar üzerindeki olası etkilerini değerlendirmek ve tanımlamak üzere "çocuk etki değerlendirmesi" yapmak gibi. İsveç'te bir STK olan *Radda Barnen*'e göre şu ana kadar yirmi ülkede çocuk ombudsmanlığı kurulmuştur.

Avrupa'da, 1997 yılında Avrupa Çocuk Ombudsmanlığı Ağı (*European Network of Ombudsmen for Children* - ENOC) kuruldu. Bu ağda Avusturya, Belçika, Danimarka, Finlandiya, Fransa, Macaristan, İzlanda, Litvanya, Eski Yugoslav Cumhuriyeti Makedonya, Norveç, Portekiz, Rusya Federasyonu, İspanya, İsveç ve Galler'den temsilciler bulunmaktadır.
Rusya Çalışma ve Sosyal Gelişim Bakanlığı, beş "oblast"ta (eyalet) Çocuk Komiserliği kurarak yeni bir pilot proje başlattı. Kararname ile kurulan komiserliklerin görevi çocuk haklarının korunması ve geliştirilmesi olarak belirlendi.

Çocuklarla ilgili uluslararası ve bölgesel aygıtlar

1. Çocuk Hakları Sözleşmesi, 1989
2. Çocukların Yaşatılmaları, Korunmaları ve Geliştirilmelerine ilişkin Dünya Bildirgesi
3. Dünya Bildirgesini Uygulamak üzere Faaliyet Planı, 1990
4. Çocuklar için bir Avrupa Ombudsmanlığı kurmak üzere Parlamenterler Meclisi Tavsiye Kararı 1460 (2000), Avrupa Konseyi, Strasbourg 2001
5. Avrupa Çocuk Stratejisi üzerine Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi Tavsiye Kararı 1286, 1996
6. Avrupa Çocuk Haklarının Kullanımı Sözleşmesi, Avrupa Konseyi, Strasbourg 1996

Referanslar

Asquith, S., Juvenile Justice and Juvenile Delinquency in Central and Eastern Europe - A Review - *Centre for the Child and Society, University of Glasgow*

Final report of the study group on street children, *Council of Europe, Strasbourg, Nisan 1994.*

Flekkoy, M., A Voice for Children - Speaking as their Ombudsman, *UNICEF, 1991.*

The Global Movement for Children, www.gmfc.org

Human Rights Education Newsletter, *No.29, Centre for Global Education, University of York, Britanya, 2001.*

Setting up a European Ombudsman for Children, *doc. 8552, Council of Europe Parliamentary Assembly, 1999.*

The State of the World's Children, *UNICEF, 2000.*

"Trafficking in women, a comprehensive European strategy", *information sheets, European Commission.*

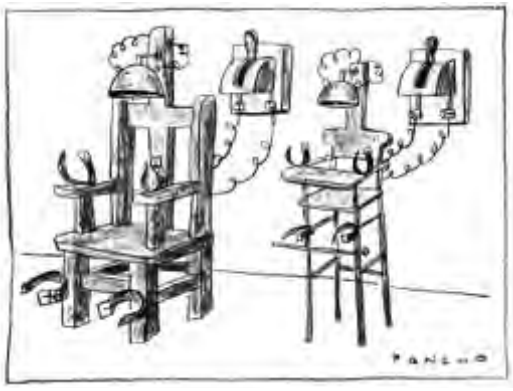

Yurttaşlık

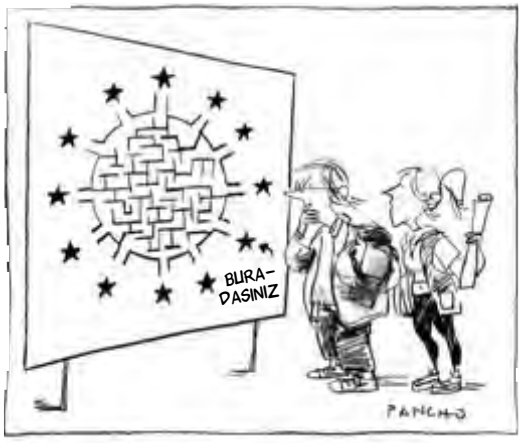

Basit görüş...

Dünya üzerinde yaşayan insanların birçoğu şu ya da bu ulus devletin yasal yurttaşlarıdır. Bu statü de kişilere belli ayrıcalık ve haklar sağlar. Yurttaş olmak aynı zamanda bir devletin kendi yargı alanı içinde, bireylerden beklediği belli ödevleri yerine getirmesini gerektirir. Yurttaşlar devletlerine karşı yükümlülüklerini yerine getirirken bunun karşılığında devletten çıkarlarının korunmasını beklerler; ya da olması gereken budur.

Güçlükler...

Bu basit denklemi karmaşıklaştıran iki temel soru şöyle formüle edilebilir:

1. Devletler yurttaşlarının hangi haklarını, hangi şartlar altında garanti altına almak *zorundadır*?
2. İkamet ettikleri ülkede şu ya da bu sebepten dolayı hakları koruma altına alınmayan yurttaşlar nasıl bir durumla karşı karşıyadır?

İlk soruyu yanıtlamak için bir *yurttaş* olmanın ne olduğunu ya da yurttaşlığın ne anlama geldiğini açıklığa kavuşturmamız gerekir. Buna aşağıda bakacağız. İkinci soruyu yanıtlamak için ise, bazı insanların neden ikamet ettikleri ülkenin yurttaşı olmadıklarına ve bu konuda ne yapılabileceğine bakacağız. Bu tartışma yeni başladı, biz de bu kısımda sadece bazı soruları gündeme getireceğiz.

Yurttaşlık nedir?

Yurttaşlık fikri binlerce yıldır tartışılmaktadır. Bugün bile bu kelimenin ne anlama geldiği hakkında bir uzlaşı sağlanamadı. *Yasal* yurttaşlık kavramı hayli basit gözükmektedir: yasal yurttaşlık bir ulus devletle bağlantılıdır ve devletin yasalarıyla tanımlanır. İşte belki de bu yüzden birçok insan için yurttaşlık fikrinin yurtseverlik düşüncesiyle doğrudan bir bağlantısı vardır: "iyi bir yurttaş" çoğunlukla "iyi bir yurtsever" olarak düşünülür.

Yurttaşlık fikrinin –bir sonraki kısımda aktarılan– tarihi köklerine baktığımızda anlayacağımız gibi, yurttaşlık kavramı aslında, yurtseverlikten daha fazla sayıda anlam katmanından oluşmaktadır. Bu kavramı anlamak için yurttaş ve kul arasındaki farkı algılamak işimizi kolaylaştırabilir.

? Yurttaşlar kanunlara her zaman uymak zorunda mıdır?

İlgili etkinlikler

• İki şehrin hikâyesi, sayfa 71.
• İfade et, sayfa 86.
• Dikkatli ol, gözümüz üstünde, sayfa 95.
• "Kelimeyi çiz" oyunu, sayfa 120.
• Herkes için eğitim?, sayfa 122.
• Seçim propagandası, sayfa 127.
• Hak mücadelesi verenler, sayfa 130.
• Bahçekondu, sayfa 139.
• Kadın ve erkek kahramanlar, sayfa 142.
• Bırak tüm sesler duyulsun, sayfa 153.
• Bağlantı kurmak, sayfa 173.
• Elektrik santrali, sayfa 198.
• Oy kullanmak, ya da kullanmamak?, sayfa 238.
• Sendika toplantısı, sayfa 244.
• Nerede duruyorsun?, sayfa 254.
• Ben kimiz?, sayfa 257.

Yurttaşlığın tarihi süreç içinde taşıdığı anlamlar

Yurttaşlığın bugün tartışılmakta olan çeşitli anlamlarını ortaya çıkarmak için yurttaşlık düşüncesinin geçirdiği bazı önemli gelişmelere bakmakta fayda var:

- Yurttaşlığın kökeni, "yurttaşların" devlet işlerine katılmaya yasal hakkı olan bireyler olarak tanımlandığı Antik Yunan'a kadar uzanır. Fakat o dönemde herkes yurttaş değildi: özellikle köleler ve kadınlar sadece kul olarak tanımlanıyordu. Yurttaş olma ayrıcalığına sahip insanlar için ise, "yurttaşlık erdemi" ya da "iyi" yurttaş olma düşüncesi bu kavramın önemli bir parçasıydı. Bu gelenek yurttaşların yerine getirmesi gereken ödevlere vurgu yapıyordu.
- Yurttaşlığın ulusal kimlikle ilişkilendirilmesi, bir "yurttaşın" sahip olduğu yasal statünün her zaman bir ulus devletle ilişki içinde olmasının doğal sonucu olarak ortaya çıktı. Böylelikle yurttaşlık ve yurtseverliğin bağlantısı da kurulmuş oldu.
- On dokuzuncu yüzyılda ortaya çıkan liberal yurttaşlık görüşü *tüm* yurttaşların sahip olduğu hakları ön plana çıkardı. Oy kullanma hakkı aşamalı olarak genişletilmeye başladığında adalet ve siyasal haklar nüfusun gitgide büyüyen bir bölümü için bir gerçeklik anlamı taşımaya başladı.
- Yirminci yüzyılda, "sosyal yurttaşlık" savunucuları, kavramı bir adım daha ileri götürerek, kişisel ve siyasal hakların yurttaşların devletten beklemesi gereken hakların sadece bir parçası olduğu fikrini öne sürdü. Son yüzyılda refah devleti kavramının yükselişi, yurttaş haklarının sadece "yüksek" siyasete katılımı olmaktan öte, insanların kendi yaşam ve çalışma koşullarını içine alması gerektiği fikrini savunan düşünürlere çok şey borçludur.
- "Çoklu yurttaşlık" (*multiple citizenship*) kavramı bir süredir varlığını sürdürmekte. Bu kavram bireylerin aynı anda birden fazla devletin ya da yeni örgütlenen yapıların yurttaşı olmasına izin verir. Örneğin, Avrupa Birliği'nin gelişimiyle, üye ülkelerin yurttaşları sadece kendi ulus devletleri değil aynı zamanda Birliğin bir bütün olarak sağladığı belli haklardan faydalanmaya ve Birliğe karşı belli ödevlere sahip olmaya başladılar.
- Son bir yurttaşlık kavramı anlayışı ise *eğitim* düşüncesi ile ilgilidir. Bu anlayış yavaş yavaş büyük önem kazanmaktadır. Eğer yurttaşlık geleneksel anlamda haklardan *faydalanılması* ve ödevlerin *yerine getirilmesi* anlamını içeriyorsa, yurttaşlığın *doğuştan olduğu değil sonradan yaratıldığı* söylenebilir. Örneğin, sadakat ve sorumluluk öğrenilmesi ve geliştirilmesi gereken niteliklerdir. Eğer bunlar yurttaş olmak için hayati öneme sahip niteliklerse, o zaman "gerçek" yurttaşlık, en geniş anlamda eğitimle öğrenilebilir.

Bugün insanların büyük çoğunluğunun yurttaşlık anlayışı yukarıda aktarılmış olan altı kavrama ait öğeleri farklı oranlarda olsa da içermektedir. Bazıları "ödev" öğesini öne çıkarırken, bazıları "haklar" ya da "yurtseverlik" kavramlarına ya da "gerçek" yurttaşlar tarafından sahip olunması gereken niteliklere daha çok vurgu yapar.

"Yurttaşlık, karmaşık ve çok boyutlu, kendi siyasal ve tarihi bağlamında belirlenmesi gereken bir gerçekliktir. Yurttaşlık diğer kavramlardan soyutlanarak ele alınamaz, çünkü yurttaşlık düşüncesi sadece toplumun gerçek ihtiyaçlarıyla ya da siyasi sistemle bağlantı kurulduğunda gerçek bir anlam kazanır. Demokratik yurttaşlık özellikle haklar ve sorumluluklar sistemine bireylerin aktif katılımı anlamına gelir, demokratik toplumlarda birçok yurttaş sisteme katılımda bulunurlar.[5]"

Yurttaşlığın insan haklarıyla ilişkisi

Haklar ve sorumlulukların, ilk dönemlerden beri yurttaşlık düşüncesinin önemli iki parçası olduğunu görebiliyoruz: yurttaşlar belirli bazı temel haklara sahip olma beklentisi içindedir, bunun yanında belli bazı ödevleri de yerine getirmeleri gerekir. *Bir yurttaşın nasıl olması ya da nasıl davranması gerektiğinden* bahsederken kastedilen bu "ödevler" ya da sorumluluklardır.

"Tanrı nasıl yapmışsa öyle, hatta beteriz."

Miguel de Cervantes

"Daha basit şekilde anlatacak olursak, kul yasalara uyar, yurttaş ise yasaların yapılması ve değiştirilmesinde rol oynar."

B. Crick

Ödev ya da sorumluluk düşüncesi her yurttaşın kendi özünde barındırdığı özgürlük ve onur kavramlarını kısıtlar gibi gözükse de, bu konudaki sınırların insan hakları teorisinin doğal bir sonucu olarak ortaya çıktığını hatırlamamız gerekir. Bu düşünce sadece, tüm yurttaşların insan haklarına saygı duyan, haklarla birlikte belirli sorumluluklara sahip yurttaşlardan oluşan toplumlar yaratma arzusunun yansımasıdır.

Yurttaşlık sorumluluğu ve insan hakları teorisi arasında iki çok yakın bağ vardır:

1. Bir bireyin temel insan haklarına sahip olması o bireye istediği şekilde davranma ehliyetini vermez. Bu durum o kişiye sadece başkalarının insan haklarını çiğnemediği sürece istediğini yapma ehliyeti verir. İyi yurttaşlık için emin olarak söyleyeceğimiz tek şey, iyi yurttaş olmak için *diğer insanların haklarına saygı göstermemiz gerektiğidir.*
2. İnsan haklarıyla ikinci yakın bağ, yurttaşlık kavramının *toplum üyeliğiyle* çok sıkı bir bağlantı içinde olmasıyla ilgilidir. Burada, örneğin ıssız bir adada yaşayan yurttaşlardan bahsetmediğimize göre yurttaşın herhangi bir bölgede yaşayan bir insandan daha fazlası olması gerekir. Yurttaş *belirli bir bölgede yaşayan* toplumun bir üyesidir; bu yüzden eğer insan haklarına saygı duyan toplumlar yaratmak istiyorsak, bu durum bireylere ve o toplum içindeki yaşayış şekillerine bazı kısıtlamalar getirir.

İyi yurttaşlık için söyleyebileceğimiz bir başka nokta şudur: *iyi yurttaşlık, toplumu insan haklarına daha saygılı hale getirecek davranış şekillerini gerektirir.*

? Toplum içindeki bazı kesimlerin haklarına saygı göstermede toplum başarılı olamıyorsa yurttaş ne yapmalıdır?

Yurttaşlıkla ilgili sorunlar

Bugün yurttaşlık üzerine yapılan tartışmaların birçoğu, demokratik toplum süreçlerine yurttaşların daha fazla katılımının sağlanmasına odaklanır. Gerek geçici bir süre içinde yönetimi devralan kişileri tam anlamıyla hesap verebilir kılmak açısından, gerekse sıradan yurttaşların kapasite gelişimi açısından bakıldığında, yurttaşların düzenli aralıklarla oy kullanmasının yetersiz kaldığı daha çok kabul görmeye başladı. Hatta, seçmen davranışlarına bakıldığında genel nüfusun siyasete karşı ilgisizliği demokrasinin etkin işleyişi için gerekli koşulları ciddi şekilde kötüleştirmeye başladı. Avrupa Konseyi'nin Demokratik Yurttaşlık Eğitimi (*Education for Democratic Citizenship*) işte bu tür sorunlar üzerine ortaya çıkmış programlardan biridir.

? Sıradan bir yurttaş, seçimlerde oy kullanmak dışında hangi katılım yollarına başvurabilir?

Bugüne kadar daha az ilgi gösterilmiş olan ama yavaş yavaş önem kazanmaya başlayan ikinci sorun dizisi, şu ya da bu sebepten dolayı yurttaşlığın sunduğu ayrıcalıklardan tam anlamıyla faydalanamayan insanlarla ilgilidir. Toplum içinde sürmekte olan ayrımcılık hareketlerinin ortaya çıkardığı sonuçlar bu sorunun sadece bir yönüdür: azınlık grupları çoğunlukla yaşadıkları ülkenin resmi yurttaşlığına sahip olsalar da toplumsal hayata tam anlamıyla katılımları hâlâ engelleniyor olabilir.

Bu sorunun ikinci bir yönü ise yükselmekte olan küreselleşmenin getirdiği sonuçlardır. Bu sonuçlar arasında, yeni çalışma ve göç kalıpları ve azımsanmayacak sayıda insanın yurtdışında ikamet etmesi ama yasal yurttaşlık başvurusunda bulunamaması vardır. Bu grup insanlar arasında göçmen işçiler, mülteciler, geçici olarak ikamet edenler, hatta başka bir ülkede kalıcı olarak ikamet etmeye karar vermiş kişiler vardır.

? Çokkültürlülük kavramının gelişmeye başladığı bir dünyada yurttaşlığın kriterleri ne olmalıdır? Göçmen işçiler yasal yurttaşlığa sahip olamasalar da yurttaşlığın getirdiği ayrıcalıklardan bazılarına sahip olmalı mıdır?

Demokratik yurttaşlık eğitimi: Avrupa Konseyi ve gençlik

Avrupa Konseyi'nin bu programı demokratik yurttaşlık eğitimini güçlendirmek için bir Avrupa çerçevesi oluşturmayı hedeflemektedir. Konsey, üye ülkeleri eğitsel, kültürel ve gençlik politikaları ve uygulamalarına bu tür programları dahil etmeye davet etmiştir. Program kendi başına yeni stratejiler ve yaklaşımların oluşturulması ve bunların yayımında başarılı olmuştur.

Demokratik Yurttaşlık Eğitimi Taslak Bildirisi ve Programı (Nisan 1999) aşağıdaki başlıca noktaları tanımlamıştır:

Demokratik Yurttaşlık Eğitimi:

- yaşam boyu eğitim deneyimi sağlar ve çeşitli bağlamlar için geliştirilmiş katılımcı süreçler sunar,
- kamu yaşamında aktif rol oynamaları için erkek ve kadınları donanımlı hale getirir, kendi kaderlerini ve toplumun kaderini sorumluluk bilinci içinde şekillendirmelerini sağlar;
- başkalarının insan haklarına tam anlamıyla saygı gösterilmesini ve bireyin kendi davranış ve tutumlarından sorumlu olunmasını sağlayan bir insan hakları kültürü aşılamayı amaçlar;
- insanları, çokkültürlü bir toplumda yaşamaya ve farklılıklarla bilgili, hassas, hoşgörülü ve ahlaklı bir ilişki içine girmeye hazırlar;
- sosyal bağlılık, karşılıklı anlayış ve dayanışmayı güçlendirir;
- toplum içindeki her yaş grubu ve katmanı içine alır.

Demokratik Yurttaşlık Eğitim Programı'nın önemli yönlerinden biri gençlerin sivil topluma katılımını teşvik etmek üzere çeşitli gençlik ağları, ortaklıklar, model girişimleri, vs. desteklemeyi hedeflemesidir. Gençler ulaşılmak istenen nüfusun önemli bir bölümünü oluşturur.

"Genç yaştaki insan hakları aktivistlerinin sayısının bu kadar yüksek olması beni çok etkiledi. Onların bilgi ve deneyimleri, okullarda insan hakları eğitimine devam etmek ve yurttaşlık hakkında daha fazla okul dışı etkinlik geliştirmek için bana güven aşılıyor. [6]"

Marina Kovinena, Gençlik İnsan Hakları Eğitimi Forumu, 2000.

Referanslar

Crick, B., Essays on citizenship, *Continuum, 2000.*
Education for Democratic Citizenship *(Council of Europe), http://www.coe.int/T/E/Cultural_Co-operation/education/E.D.C/*
Journal of Citizenship Studies, http://www.tandf.co.uk/journals/titles/13621025.asp.
Kennedy, K. (Der.), Citizenship education and the modern state, *Falmer Press, 1997.*
Oliver, D., Heater, D., The foundations of citizenship, *Harvester Wheatsheaf, 1994.*

Demokrasi

"Hiç kimse iyi bir yurttaş olarak dünyaya gelmez, hiçbir ulus bir demokrasi olarak doğmaz. Bunların her ikisi de bir ömür boyunca gelişmeye devam eden süreçlerdir. Gençler doğumlarından itibaren bu sürecin içine katılmalıdır. [7]"

Kofi Annan

Demokrasi bir grup insan için yaratılmış kurallar sistemini ifade eder. Kelimenin kökeni Yunanca *demos* –halk anlamını taşır– ve *kratos*'tur – irade anlamını taşır. Dolayısıyla demokrasi çoğunlukla "halkın yönetimi" olarak tanımlanır; demokrasi başka bir deyişle insanlar tarafından çeşitli kuralların meydana getirilmesi ve kuralları belirleyen insanlar tarafından bu kurallara uyulması sistemidir.

Böyle bir sistem gerçekten varolabilir mi, bu sistem karar almak için iyi bir yöntem olabilir mi? Böyle bir düşünce nasıl ortaya çıktı? Bu düşünce –en azından insanların ve ülkelerin büyük çoğunluğu tarafından– bugün hâlâ neden dikkate alınması gereken *tek* sistem olarak kabul ediliyor? Herkesin yönetme yetkisine sahip olması bir anlam ifade ediyor mu?

Neden Demokrasi?

Demokrasi fikri iki temel ilkeye sahiptir. Bu ilkeler aynı zamanda demokrasinin çekim gücünü anlamamıza yardımcı olur:

1. *bireylerin özerkliği* ilkesi: kimse başkaları tarafından dayatılan kurallara tabi olamaz.
2. *eşitlik* ilkesi: toplumun parçası olan bireyleri etkileyecek kararlarda herkesin eşit derecede söz hakkına sahip olması gerekir.

Bu ilkelerin her ikisi de herkese cazip gelir. Demokratik bir yönetim sistemi –en azından teoride– her iki ilkeyi de temel alır. Diğer sistemler, örneğin oligarşi, plutokrasi ya da diktatörlük her iki ilkeyi de doğal olarak çiğner: toplumun belli (sabit) bir kesimine iktidar sunar ve bu kesimde yaşayan insanlar nüfusun geri kalanı adına kararlar alır. Bu sistemlerde ne eşitlikten ne de bireysel özerklikten bahsedilebilir.

Yukarıda aktarılan ilkeler demokrasinin ahlaki gerekçelerini de içerir. Her ikisinin de aslında insan haklarının da başlıca ilkeleri olduğunu görürüz. Bu ilkelerin yanında demokratik bir yönetim sisteminin meşrulaştırılmasında başka sebepler de sunulur:

1. Demokratik bir sistemin daha etkin bir yönetim şekli sunduğu sıklıkla iddia edilir, çünkü bu durumda, alınan kararlar halk tarafından daha kolay benimsenir. İnsanlar "kendi" koydukları kuralları genellikle çiğnemezler.

İlgili etkinlikler

- Seçim propagandası, sayfa 127
- Bağlantı kurmak, sayfa 173
- Oy kullanmak ya da kullanmamak?, sayfa 238
- Sendika toplantısı, sayfa 244

2. Kararlar, toplumun farklı kesimlerinin fikir birliğiyle alındığından, halkın bu kararları onaylaması daha muhtemeldir; kurallar nüfusun büyük bir kesimi tarafından kabul edilmeyecekse o kurallar gerçekçi olmayacaktır. Demokratik bir şekilde yönetime gelen bir hükümetin yasaları denetleyen iç mekanizmaları dikkate alması gerekir.
3. Demokratik bir sistem, "bir elin nesi var, iki elin sesi var" ilkesinden hareketle daha fazla inisiyatif kullanmayı ve bunun sonucunda değişen koşullara daha kolay uyum göstermeyi sağlar.

? Ülkenizde geçerli kurallara karşı bir "aidiyet" hissediyor musunuz? Bunun sebepleri ne olabilir?

"Bir oy pusulası bir kurşundan daha etkilidir."

Abraham Lincoln

İyi bir teori...

Pratikte, toplumdaki her bireyden karar verme süreçlerine katkıda bulunmasını beklemek tabii ki pek akılcı olmaz, bunu toplumdaki her birey de istemez zaten. Bu yüzden birçok ülkede, yurttaşların kendi adına karar vermek üzere temsilciler atadığı bir sistem kullanılmaktadır: *doğrudan* demokrasi yerine *temsili* demokrasi. Teoride her yurttaş kendi çıkarlarını en iyi şekilde temsil edecek kişiyi seçerken eşit fırsata sahiptir. Bu şekilde eşitlik teorisi de izlenmiş olur.

Antik Yunan'da demokrasi ortaya çıktığında bu durum mevcut değildi. Kadınlar ve kölelerin ve tabii ki çocukların oy kullanmaya izni yoktu. Bugün ise dünyanın birçok ülkesinde kadınlar seçimlerde oy kullanma hakkına sahiptir, fakat bu mücadele çok kısa bir süre önce kazanılmıştır.

Toplumun bazı kesimleri –örneğin göçmenler, tutuklular, çocuklar– yaşadıkları ülkenin yasalarına uyma zorunlulukları olsa bile seçimlerde oy kullanamamaktadır.

? Toplumun belirli kesimlerini demokratik süreçlerin dışında bırakmanın mantıklı bir gerekçesi olabilir mi?

Yasama süreçlerinin denetimi

Eğer *eşitlik* ilkesi—en azından seçimlerde oy kullanma bakımından—bugün az ya da çok saygı görüyorsa, *özerklik* ilkesi mevcut demokrasilerde nasıl bir yere sahip? Bu toplumlardaki bireyler kendi belirledikleri temsilciler tarafından hazırlanan yasalar üstünde ne dereceye kadar "sahiplenme duygusu" hissediyorlar? Bu sorunun yanıtı pek ümit verici değil. Aslında, dünya üzerindeki demokrasilerde yaşayan insanların büyük çoğunluğu yasaların, kendi çıkarlarını temsil etmeyen kural koyucular tarafından kendilerine "dayatıldığını" iddia edecektir. Bu durumda ilk ilke uygulamaya geçirilememiş mi olur?

? Temsili demokraside insanların, kendi adlarına alınan kararlar üzerinde gerçek bir otoriteye sahip olması mümkün müdür?

Temsili demokraside, halkın yasama süreci üzerinde denetimi olduğunu söylemenin birkaç anlamı vardır. Birçok ülkenin içinde bulunduğu durumu doğru şekilde temsil etmiyor gözükse bile, yeniden ideal modeli hatırlamamız gerekir;. Bu model en azından sorun alanlarını tanımlamamızda bize yardımcı olur ve bu sorunların üstesinden nasıl gelineceğine dair öneriler sunar.

1. Yurttaşlar yasama süreçlerinde etki sahibi olabilirler, çünkü yasaları hazırlayacak kişileri seçerler: teoride, yurttaşlar seçimlere farklı temsilciler arasından kendi çıkarlarına uygun kişiyi seçerler. Aslında, yurttaş kendi çıkarlarına en yakın parti programını sunan kişiyi seçer.

"Demokrasi için iki kere çok yaşa: birincisi çeşitliliği kabul ettiği için ve ikincisi eleştiriye izin verdiği için. İki tane 'çok yaşa' yeterlidir: üçüncüsünü gerektirecek bir durum yoktur."

E.M. Forster

2. Politikacılar yeniden seçilmek için adaylıklarını koymak zorundadır. İki seçim arasındaki süre içinde meclis üyeleri bir sonraki seçimlerde, gösterdikleri performansa göre yargılanacaklarının farkındadır. Bu yüzden toplum tarafından onaylanmayacak yasaları çıkarmaya meyilli olmayacaklardır. Bu bir çeşit kendiliğinden denetimdir.
3. Prensipte, yurttaşların belli politika ve yasalardan hoşnut olmadıklarını etkili bir şekilde dile getirmek ve endişe duydukları bir konuda temsilcilerine mesaj göndermek için birçok seçeneği vardır.
4. Teoride, yasama sürecinde daha olumlu bir etki yaratabilmek için yurttaşların ellerinde bazı fırsatlar vardır. Bunlar arasında, STK'lar ya da baskı grupları ve danışma organları vasıtasıyla siyasi temsilcilerle görüşmeler yapmak vardır.
5. Hiçbir adayın kendi çıkarlarını temsil edemeyeceğini düşünen her birey sonuçta seçimlerde aday olma özgürlüğüne sahiptir.

Serbest ve adil seçimler –amaca ulaşma yöntemi

"Halkın istenci, yönetme yetkisinin temelini oluşturur; bu istenç, gizli oy ya da eşdeğer serbest oylama usulleri ve genel ve eşit oy esasıyla yapılacak düzenli ve gerçek seçimlerde ifade edilir."

Madde 21, fikra 3, İHEB

Seçimler meclis üyeleri üzerinde denetim gücüne sahip olma yöntemidir. Seçimler –en azından teoride– politikacıların yürüttükleri çalışmalarda, seçmenlerin isteklerini hesaba katma dürtüsü ya da ihtiyacını oluşturur. Böyle bir yöntem, seçimlerin serbest ve adil yapılmasını gerektirir ve belki daha temel bir şeyi zorunlu kılar: seçmenlerin çıkarlarını gözetmede başarısız oldukları takdirde seçmenlere hesap vermek zorunda kalacaklarına politikacıların *inanmasını.* Seçmen tarafından cezalandırılma *korkusu* olmadığı müddetçe, hiçbir politikacı kendi çıkarlarıyla örtüşmeyen şeyleri temsil etme ihtiyacı hissetmez. Sistemin iyi işlemesi için bu inancın geliştirilmesi gerekir; aynı şekilde sistemin etkin işleyişi için seçmenin ara sıra bu gücü kullanması ya da en azından öyle yapmaya hazırmış gibi gözükmesi gerekir.

"Seçimler"—bazen sistemi tam anlamıyla demokratik yapmasa da—siyasi bir sistemin içine çok rahatlıkla sokulabilir. Seçmen, temsilcilerinin hesap vermesini sağlayabiliyorsa, yapısal seçimler demokratik bir sisteme ancak o zaman katkı sağlayabilir. Yirmi birinci yüzyılın başında bir çok demokratik ülkede görülen yüksek 'oy kullanmama' oranları bu denetim mekanizmasının etkinliğini azaltmaktadır.

Bu sorun aslında demokratik şekilde seçilen bir hükümetin ne kadar meşru olduğu sorusunu da gündeme getirir. Zira bazı vakalarda görüldüğü gibi hükümetler tüm seçmenler arasındaki bir *azınlık* tarafından seçilebilir.

Seçimler ve seçmen kayıtsızlığı

"Stokholm, 17 Mayıs (IPS) – İsveç yerlilerinden Ren geyiği çobanlığı yapan Saamiler için yapılan ilk ulusal parlamento seçimlerine halkın gösterdiği ilgisizlik kutlamaların sessiz geçmesine sebep oldu ... Pazar günü yapılan seçimlere katılım hayli düşüktü, 12.000 seçmenin % 50'sinden azı sandıkbaşına gitti." *Interpress Third World News Agency (IPS), 1993*

"17 Aralık için planlanmış olan Vladivostok City Duma seçimleri şimdiden başarısızlığa uğradı sayılır. Bundan önce yapılan seçimlerde seçmenlerin sandık başına gitmemesi 12 kişinin adaylıktan çekilmesiyle sonuçlandı." *Vladivostok Daily, 29 Kasım 2000*

Seçimler sola doğru ani bir kayışla sonuçlansa da Romanya'daki siyasi atmosferin en belirgin özelliği oy kullanmayan seçmen sayısının çokluğu oldu. Oy kullanma oranı % 44,5 gibi tarihin en düşük oranıyla sonuçlandı. Bu oran 1996 yılında % 56,4 idi." *Central Europe Review, 12 Haziran 2000*

Britanya'daki genel seçimlerde oy kullanma oranı % 60'lık bir değerle seksen yılın en düşük oranı oldu. En düşük oy kullanma oranına sahip yerler arasında Liverpool Riverside geliyor, burada seçmenlerin % 34,1'i sandıkbaşına gitti. Seçim göstergelerine göre, ülke çapında 18-25 yaş arasındaki nüfusun en ilgisiz kesim olduğu tahmin ediliyor." *BBC, 9 Haziran 2001*

1994 Slovakya parlamento seçimlerinde % 70 üzerinde katılım sağlansa da, 18-25 yaş arasındaki seçmenlerin katılım oranının % 20 kadar olduğu tahmin ediliyor." *Rock volieb, 1998*

Gerçek dünyada demokrasi

Dünyada ne kadar demokratik ulus varsa o kadar farklı demokrasi şekli mevcuttur. İki demokratik sistem birbiriyle tıpatıp aynı olamaz ve sistemlerden hiçbiri bir "model" demokrasi olarak değerlendirilemez. Devlet başkanlığı ya da parlamentoya dayanan demokratik yapılar olabilir; federal, konfederal ya da üniter yapıda demokrasiler olabilir; referanduma sürekli başvuran demokrasiler olabilir; dış örgütlerin danışmanlığını daha çok ya da daha az tercih eden demokrasiler olabilir; nisbi seçim sistemi ya da oy çoğunluğu sistemini kullanan ya da her ikisinin bileşimini kullanan demokrasiler olabilir.

Bu sistemlerin herbirinin –en azından ismen de olsa– yukarıda aktarılan iki ilkeyi temel aldığı için "demokratik" oldukları varsayılır. Bu iki temel ilke tüm yurttaşların eşitliği ve her bireyin belli bir düzeye kadar kişisel özerkliğe sahip olması idi. "Özerlik" terimini *her bireyin istediği her şeyi yapabilmesi* anlamında tanımlamak gerçekçi olmaz. Oy hakkını yurttaşlar arasında eşit paylaştıran sistem, her bireyin en azından bağımsız olarak tercihte bulunmaya yetkin olacağını ve bu tercihin hesaba katılması gerektiğini kabul eder. Bundan sonrası büyük bir oranda yurttaşların ne yapacağıyla alakalıdır.

Dünya üzerindeki neredeyse her ülkenin "demokratik" olduğunu iddia etmesine rağmen, mevcut her demokratik sistemin günümüzdekinden biraz *daha demokratik* olabilme becerisine sahip olduğuna şüphe yoktur. Demokratik her sistemin böyle bir gelişime tartışmasız ihtiyacı vardır.

Demokraside yaşanan sorunlar

Yirmi birinci yüzyılın başında demokrasinin içinde bulunduğu durum hakkında evrensel düzeyde bir kaygıdan söz edilebilir. Bu kaygının temeli, yurttaşların seçimlere katılım oranının düşmesi, bunun sonucunda bu durumun yukarıda tartışılan demokratik süreç yollarından bazılarının altını oymasıdır.

Bu durum şüphesiz bir sorun olarak karşımıza çıksa da, başka çalışmalar farklı şekillerde katılımın yükselişte olduğunu gösterir –örneğin, baskı grupları, sivil girişimler, danışma organları, vs. Bu tür katılım şekilleri seçmenlerin sandıkbaşına gitmesi kadar önemli bir demokratik işleyiş yöntemidir. Seçimler halkın çıkarlarının doğru bir şekilde temsil edileceğine dair güvence verilmesinin dolaysız bir yoludur. Seçimler arasındaki dört ya da beş senelik süre hükümetin hesap vermesini beklemek için hayli uzun bir süredir. İnsanlar çabuk unutur!

Temsili demokrasi düşüncesi ile ilişkili iki sorun daha vardır, bunlar da azınlık çıkarları ile ilgilidir. Birinci sorun, seçim sistemiyle azınlık çıkarlarının çoğunlukla temsil edilememesidir: azınlığın sayısı, temsil için gerekli asgari seviyeden daha düşükse bu durum ortaya çıkabilir ya da seçim sisteminin "kazanan hükmeder" mantığıyla işliyor olması buna sebep olabilir. İkinci sorun ise, azınlıklar, yasama organında temsil ediliyor olsalar da temsilcilerin azınlıkta olmaları, bunun sonucunda da çoğunluk temsilcilerine karşı çıkabilmek için yeterli oya sahip olamamalarıdır. Bu sebeplerden demokrasi genellikle "çoğunluğun yönetimi" olarak tanımlanır.

Bu sorunlardan ikincisini çözmek için demokratik sisteme çok güvenmemek gerekir. Çoğunluğun, azınlığa zarar verecek kararları yürürlüğe sokması kolaylıkla tahmin edilebilir –ki sayısız kez meydana geldi. "Halkın iradesi"nin bu tür kararların gerekçesi olması beklenemez. Hem azınlığın hem de çoğunluğun temel çıkarları sadece insan hakları ilkelerine sadık kalarak koruma altına alınabilir. Bunu mümkün kılmak için, çoğunluğun iradesi ne olursa olsun, etkin bir yasal mekanizmanın geliştirilmiş olması gerekir.

Önemli gün

10 Aralık
İnsan Hakları Günü

"Kuzey İrlanda'da yeni bir Haklar Beyannamesi üzerinde tartışıyoruz. Bu beyannamede yer alan hakları gençlik kulübümüzdeki gençlerin yaşamlarıyla ilişkilendirmek istiyorum."

Tara Kinney, Kuzey İrlanda Gençlik Forumu, İnsan Hakları Eğitimi Forumu katılımcısı, 2000

"Demokrasi sıradan insanların ne istediklerini bildiği ve iyi (demokratik) bir yaşam biçimini hakettikleri bir teoridir."

H.L. Mencken

Neler için mücadele veririz?

özgürlük ve insan hakları için; her birey, kadın ve erkek, temsil ettiği sınıf, dış görünüş, cinsiyet, din ve ırkından dolayı ayrımcılık görmeden tüm siyasal haklara sahip olsun diye...

eşitlik için ve bireyler arasındaki tüm ayrımcılık şekillerine karşı; sosyal adalet için; kadın ve erkek eşitliği için; eşit haklar ve bilgiye eşit düzeyde erişim hakkı için...

özgürlük ve eşitlik ilkelerine dayanan **demokrasi** için, otoriterlik, popülizm ve diktatörlüğe karşı; tüm halkların sahip olacağı kendi kaderini tayin etme, özgürlük ve ifade özgürlüğü hakkı için.

evrensel dayanışma için; çünkü bireylerin özgürleştirilmesi için kolektif eylemin gücüne inanırız.

sorunlara **siyasi çözümler** bulmak için; çünkü insan varlıklarının dünyayı değiştirme yetisine sahip olduğuna inanırız.

Referanslar

Beetham, D., Democracy and human rights, *Polity Press, 1999.*

International Institute for Democracy, www.iidemocracy.coe.int.

Inter-Parliamentary Union, www.ipu.org.

Lijphart, A., Patterns of democracy, *Yale University Press, 1999.*

Politeia Network for Citizenship and Democracy in Europe, www.politeia.net.

Rock Volieb, Slovakya, www.icm.sk/zipcem/volby2002.html

Ayrımcılık ve Yabancı düşmanlığı

"Medeniyet, azınlıklara nasıl muamele ettiğine bakılarak muhakeme edilmelidir."

Mahatma Gandhi

Ayrımcılık nedir?

Ne İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nde ne de diğer uluslararası sözleşmelerde– bu konudan birçok yerde bahsediliyor olsalar da– "*ayrımcılık*" için geniş kapsamlı bir tanımlama yapılmaktadır. Belli bazı ayrımcılık şekilleriyle ilgilenen uluslararası ve bölgesel insan hakları aygıtlarının yaptığı ayrımcılık tanımlaması, ilgili ayrımcılık türüne göre değişir.

"*Irk ayrımcılığı*" Her Türlü Irk Ayrımcılığının Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Uluslararası Sözleşme'de "siyasal, ekonomik, sosyal, kültürel veya kamusal yaşamın herhangi bir alanında, insan hakları ve temel özgürlüklerin eşit ölçüde tanınmasını, kullanılmasını veya bunlardan yararlanılmasını ortadan kaldırma veya zayıflatma amacına sahip olan veya bu sonuçları doğuran ırk, renk, soy ya da ulusal veya etnik kökene dayanarak herhangi bir ayırma, dışlama, kısıtlama" olarak tanımlanmaktadır.

Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi (CEDAW) "*kadınlara karşı ayrımcılık*" terimini "kadınların, siyasal, ekonomik, sosyal, kültürel, kişisel veya diğer alanlardaki kadın ve erkek eşitliğine dayanan insan haklarının ve temel özgürlüklerin, medeni durumları ne olursa olsun kadınlara tanınmasını, kadınların bu haklardan yararlanmalarını veya kullanmalarını engelleme veya hükümsüz kılma amacını taşıyan veya bu sonucu doğuran cinsiyete dayalı herhangi bir ayrım, dışlama veya kısıtlama" şeklinde tanımlar.

Her iki tanımda yer alan unsurları şu şekilde sıralayabiliriz:

Ayrımcılığın bir kişi ya da grubun, örneğin 'ırk', cinsiyet ya da etnik kökenine –'o kadın siyah,' 'o bir kadın,' 'o adam Roman' gibi– dayanan bir *sebebi* vardır. Ayrımcılık yapan kişiler yukarıdaki özellikleri bir sorun olarak algılarlar. Ayrımcılık olarak nitelendirilebilecek *eylemler* vardır; bunlar reddetme (siyah bir insanı arkadaşlığa kabul etmemek), kısıtlama (bir eşcinselin diskoteğe girişine engel olmak), bir kişi ya da bir grup insanı dışlama (kadınları istihdam etmemek),

İlgili etkinlikler

• İlaçlara erişim, sayfa 80.
• İfade et, sayfa 86.
• Herkes eşit – herkes farklı, sayfa 88.
• İçeri girebilir miyim?, sayfa 98.
• Farklı Ücretler, sayfa 107.
• Alternatifimiz var mı?, sayfa 111.
• Kadın ve erkek kahramanlar, sayfa 142.
• Cinsellik konuşma zamanı!, sayfa 156.
• Eşitlik diyarına giden yol, sayfa 185.
• Resim oyunları, sayfa 188.
• Irkçılığa yanıt, sayfa 201.
• Beceriyi farket!, sayfa 209.
• Herkes için spor, sayfa 214.
• İleri doğru bir adım at!, sayfa 217.
• Dil engeli, sayfa 228.
• Ben kimiz?, sayfa 257.
• Çalışma yaşamı ve bebekler, sayfa 260.

"Hayatımı Afrikalı insanların mücadelesine adadım; beyaz egemenliğe karşı mücadele verdim; siyah egemenliğe karşı mücadele verdim. Tüm insanların birlikte uyum içinde ve eşit fırsatlara sahip olarak içinde yaşadığı demokratik ve özgür bir toplum idealiyle yaşadım. Bu, uğrunda yaşamayı hayal ettiğim ve ulaşmak istediğim bir idealdir. Gerekirse, uğrunda ölmeye hazır olduğum bir idealdir."

Nelson Mandela

vs. olarak tanımlanabilir. Ortaya çıkan bazı *sonuçlar* vardır ki, bunlar ayrımcılık eylemlerinin *amacı* olabilir. Tüm bunlar, mağdurun insan hakları ve temel özgürlüklerden faydalanmasına ve bu hak ve özgürlüklerin uygulanmasına engel olur.

Ayrımcılık doğrudan ya da dolaylı yollarla yapılır. Doğrudan ayrımcılık, bir kişi ya da gruba ayrımcılık yapma *niyetiyle* yapılır, örneğin bir iş bulma kurumunun başvuran bir Roman'ı reddetmesi ya da göçmenlere ev ayarlamayan emlak şirketi gibi. "Doğrudan ayrımcılık, bir kişinin ırk ya da etnik kökeni temelinde, benzer bir durumda bir başkasına gösterilen, gösterilmiş ya da gösterilecek davranıştan daha uygunsuz muamele görmesiyle ortaya çıkar".[8]

Dolaylı ayrımcılık bir politika ya da alınan bir önlemin yarattığı etkiyle ortaya çıkar. Dolaylı ayrımcılık, tarafsızlığı hayli açık bir hüküm, kriter ya da uygulama, bir azınlığa ait bir kişi ya da grubu fiili olarak diğerlerinden daha dezavantajlı bir duruma soktuğunda meydana gelir. İtfaiyeci olmak için getirilen asgari boy kriteri (bu meslekte birçok kadının dışlanmasına sebep olabilir), uzun etek giyen kadınları işe almayan mağaza ya da başı örtülü kişilerin içeri girmesine ya da girişine izin vermeyen hükümet binası ya da okul yönetmeliği örnekler arasında gösterilebilir. Bu kurallar etnik köken ya da din açısından bakıldığında tarafsızlık taşıyabilir, fakat fiiliyatta uzun etek giyen ya da başörtüsü takan bellli bir azınlığın ya da dini grubun üyelerini oransız bir şekilde dezavantajlı duruma sokar.

? Hiç ayrımcılığa uğradığınızı hissettiniz mi?

Kişilere ya da gruplara ırk, din, cinsiyet, etnik köken, soy, milliyet ya da cinsel yönelim temelinde ayrımcılık yapmak, birçok uluslararası insan hakları aygıtı ve ulusal yasayla yasaklanmıştır.

Yine de azınlıklar, ulusal, dini, kültürel, etnik ya da sosyal azınlık olma durumlarına bakılmaksızın ayrımcılığa maruz kalmaktadır.

İşyerinde ayrımcılık

"Bir mobilya mağazası olan Ikea'nın Fransa bürosu çalışanlarından biri, "koyu tenli insanların" işe alınmaması için şirket yöneticilerine bir rehber sunduğu için 4.572 Euro'luk cezaya çarptırıldı. Dört sendikanın "SOS Racisme" ve "Mouvement contre le Racisme et pour l'Amitié entre les Peuples" ile birlikte yaptığı başvuru üzerine hem suçlu bulunan kadın hem de Ikea Fransa toplam 15.240 Euro tazminat ödemek zorunda kaldı." *EFE Basın bülteni, Nisan 2001*

Açık ve örtülü ayrımcılığın getirdiği olumsuz sonuçlar bazı toplumları *pozitif ayrımcılık* uygulamasına yöneltti. *Olumlu ayrımcılık* olarak da bilinen pozitif ayrımcılık bazı uygulamalarda kadınlara, engellilere ya da belirli etnik gruplara kasti olarak öncelik verilmesi ya da bu grupların tercih edilmesidir. Bu tür politikaların başlıca sebeplerinden biri, önlemi alınmadığı takdirde bazı sosyal grupların, genellikle de azınlıkların karşılaşacağı yapısal ayrımcılığı aşmaktır. Bir başka sebep ise bu grupların temsilleri için gerekli dengenin oluşturulmasıdır.

AİHS'de ayrımcılık yasağı

Haziran 2000'de Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nin Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi 12. Protokol'ü benimsemesi ile sözleşmenin ayrımcılıkla ilgili faaliyet alanı genişletildi. Halihazırda, ayrımcılık yasağı madde 14'te ele alınmaktadır. Bu maddeye göre sadece sözleşmede tanınan hak ve özgürlüklerden yararlanmaya engel olacak ayrımcılık yasaklanmaktadır. Protokol 12 ise ayrımcılık yasağı koyan bir şart olarak, ırkçılık ve ayrımcılığın engellenmesinde daha gelişmiş düzeyde eylemler yapmak üzere fırsat sunduğundan kaydadeğer bir ilerleme olarak kabul edilebilir. Bu protokol, on devlet tarafından onaylandıktan sonra yürürlüğe girecek.

Yabancı düşmanlığı

Oxford İngilizce Sözlüğüne göre yabancı düşmanlığı (*xenophobia*) "yabancılar ya da yabancı ülkelere karşı hissedilen hastalıklı korku hali"dir. Başka bir deyişle, bilinmeyen kişiler ya da yabancılara karşı hissedilen tiksinti, iğrenme ya da nefret duygusudur.

Yabancı düşmanlığı toplumsal anlamda üretilmiş görüntü ve fikirlere dayanan hisler ya da algılardır. Bu hisler tarafsız ve mantıklı verilerle temellendirilmez.

Dünyaya yabancı düşmanlığı çerçevesinden bakılması, karmaşık toplumsal ve kültürel olayların basitleştirilmiş iyi ve kötü senaryolara indirgenmesine sebep olur.

"*Biz*" (yerliler)= iyi ve normal olanlar, herkesin nasıl gözükmesi, hissetmesi ya da düşünmesi gerektiğine kaynaklık edenler –bunun karşısında "*Onlar*" (yabancılar)= kabahatli, tehdit eden, rahatsızlık veren, serseri, şiddete başvuran, hırsız, işgalci, vs. İyi olan "*Biz*" (yerliler), kötü olan "*Onlar*"a (ötekiler) karşıyız. Bu durumda başkalarıyla ve kendimizle ilgili algılara belli bir değer yüklediğimiz açıktır, örneğin "*Biz*"= olumlu ve "*Onlar*"= olumsuz, gibi.

Bireyler ve bir grubun üyeleri, bir etnik grup, bir ulus, vs. olarak kimliğimizi yapılandırırken toplum içindeki çeşitliliğin ve kendimizle diğerleri arasındaki farkın ayırdına varırız. Bu durum kendi içinde olumsuzluk taşımaz, yeter ki çeşitlilik tehdit edici bir unsur olarak algılanmasın. Öteki (insan), her şeyden önce bir kardeş, bir insan olarak algılanmalıdır, bir yabancı, düşman ya da rakip olarak değil.

Doğu Avrupa'da yabancı düşmanlığının başlıca hedefi genellikle azınlık grubu üyeleridir. Batılı ülkelerin birçoğunda ise hedef göçmenler ve mültecilerdir, bunlar arasında Doğu Avrupa'dan gelen insanlar da bulunur.

? Ülkenizde son zamanlarda rastladığınız yabancı düşmanlığı eylemleri var mı?

Yabancılara karşı hissedilen korku ve düşmanlık, ahlaki anlamda kabul edilemeyen bir tutum ve insan hakları kültürüne aykırı bir durum olsa da yasadışı değildir, bu yüzden yasal olarak cezalandırma gerekçesi olamaz. Bunun neticesinde, yabancı düşmanlığının açıkça ortaya konması (yabancı düşmanlığının şiddet içeren tutum ve fiziksel eyleme dönüşmesi, örneğin ırkçı saldırılar, işyerinde ayrımcılık, sözlü taciz, küfür, etnik temizlik, soykırım, vs.) ise ceza ile sonuçlanır, çünkü bu tür eylemler yasaya itaatsizlik niteliği taşır.

Irkçılık

Irkçılık farklı şekillerde tanımlanabilir. Bir tanıma göre, ırkçılık bir ırkın diğer bir ırktan doğal olarak üstün olduğuna bilinçli ya da bilinçsiz olarak inanmaktır. Bu tarifin anlatmak istediği ilk olarak, "üstün" ırkın "aşağı" olan ırk üzerinde güç kullanma ve bu ırka hükmetme hakkına sahip olduğu fikridir. İkinci olarak, ırkçılık bireylerin ve grupların tutum ve davranışlarını koşullandırır. Bu durumda, 'ırkçılık' teriminin farklı "ırk"ların varolduğunu önceden varsayması gibi bir sorun ortaya çıkar. Son yıllarda, "ırk" kavramının aslında toplumsal bir kurgu olduğu, insanları "insan varlığı" olmak dışında başka bir kategoride sınıflandırmanın imkânsız olduğu görüşü ortaya çıktı. Bu yüzden "ırk" diye bir unsur varolmasa da ırkçılık vardır.

Avrupa uzun bir ırkçılık tarihine sahiptir. Tarihi süreçte "üstün" ve "aşağı" ırkların varlığı biyolojik farklar ile gerekçelendirildi. Darwinci evrim teorisi, insan varlıklarını "ırk"larına göre sınıflandırabilmek için kullanıldı. Avrupalı ulusların diğer ulusları sömürmek üzere bu ulusları kendi boyundurukları altına almasıyla ortaya çıkan sömürgecilik, sosyal Darwinizm ve benzeri "ırk-

Ayrımcılık, yabancı düşmanlığı ve ırkçılık dünyanın diğer bölgelerinde de yaygınlaşmıştır: Hindistan'da yaklaşık 160 milyon *Dalit* (*Parya* da denir, yani kast sistemi dışında kalan toplum tarafından hor görülen kimse) yaşamaktadır. Yapılan bir çalışmayla, Amerika Birleşik Devletleri'nde kimin ölüm cezasına çarptırılacağı kararında ırkın kilit bir rol oynadığı ortaya çıkarılmıştır. Ruanda'da 1994 yılında, üç ay gibi çok kısa bir sürede çoğu Tutsi olan yaklaşık bir milyon insan öldürüldü.

Önemli gün

23 Ağustos
Uluslararası Köle Ticaretini ve Yasaklanmasını Anma Günü

çı" teorilerin geniş katılımlı kabulü ile mümkün olabildi. "Beyaz adamın sırtındaki yük" inancı sömürgeci Avrupalıların diğer halkları "medenileştirmesi"ni öngörüyordu. Avrupalı girişimciler ve hükümetler arasında çok sık rastlanan başka bir uygulama ise kölelikti. 19. yüzyıla kadar kadar devam eden bu uygulama kölelerin "aşağı ırklara" ait olduğu görüşüne dayanıyordu.

Günümüzde ırkçılar biyolojik farklardan çok kültürel faklılıklara vurgu yapıyor. *Kültürel ırkçılık*, kültürler arasında bir hiyerarşi olduğu ya da belli kültür, gelenek, adet ve tarihi süreçlerin birbiriyle uyuşmadığı görüşüne dayanmaktadır. Buna göre yabancılar ya da azınlıkların dışlanması ya da ayrımcılığa maruz kalması sözde "birbiriyle uyuşmayan kültürler", dinler ya da "medeniyetler" yüzündendir.

Güç ve gücün yanlış kullanımı ırkçılıkla sıkı sıkıya bağlıdır. Irkçılık iktidara sahip olan kişilerce belirlenir. Irkçılık aynı zamanda ırkçılık suçu işleyenlerle kurbanlar arasındaki iktidar ilişkisini tanımlar. Irkçılık mağdurları kendilerini iktidar sahibi olmadıkları bir konumda bulurlar. Diğer insanlar ve gruplar hakkında kaydadeğer bir bilgi ya da deneyim sahibi olmadan edinilen önyargı ya da olumsuz yargı da ırkçılıkla sıkı bir ilişki içindedir. Böylelikle ırkçılık, eyleme geçme iktidarına sahip kesimin önyargılarının uygulamaya geçirilmesi şeklinde algılanabilir.

Irkçılık farklı düzeylerde ortaya çıkabilir:

- *kişisel düzeyde*: bir insanın kendi "ırk"ının üstünlüğü, diğer "ırklar"ınsa aşağı olması ile ilgili kişisel tutum, değer ve inanışları olmasıdır.
- *kişilerarası ilişki düzeyinde*: bir kişinin kendi "ırk"ının üstünlüğüne olan inancını diğer insanlara karşı davranışlarına yansıtmasıdır.
- *kurumsal düzeyde*: bir toplum, örgüt ya da kurumda, ırk eşitsizliği ve ayrımcılığının sistematik olarak meydana gelmesiyle sonuçlanan kurumsallaşmış hukuk, adet, gelenek ve uygulamalardır.
- *kültürel düzeyde*: bir kişinin sahip olduğu, doğuştan gelen kültürel alışkanlıkların norm ve ölçüt olarak değerlendirmesine, diğer kültürel alışkanlıkların aşağı olarak yargılamasına sebep olan sosyal davranış değerleri ve normlardır.

Irkçılığın ortaya çıktığı çeşitli düzlemler birbiriyle bağlantılıdır ve bunlar birbirini besler. Irkçılık açık ve örtülü şekillerde ortaya çıkabilir. Irkçılığın en örtülü ve en belirsiz olduğu uygulamalar, açıkça sergilendiği haller kadar zararlıdır.

Irkçılığın, hem tarihte hem de çağımızda yarattığı sonuçlar hem mağdurlar hem de bu adaletsizliğin yaşandığı toplumlar için yıkıcı olmaktadır. Toplu katliamların, soykırım ve baskıcılığın kökeninde ırkçılık vardır. Irkçılık, azınlıkların, servet ve gücü elinde bulunduran çoğunluğun boyunduruğu altına girmesine yol açmaktadır. Bu tür adaletsizliklerin telafisi için birçok ilerleme kaydedilmiş olsa da, saklı ve daha açık biçimde yürütülen soyutlama, ayrımcılık ve ayrı tutma uygulamaları günümüzde hâlâ devam etmekte, "farklı" ya da "yabancı" olarak kabul edilen insanların hareket özgürlüğü kısıtlanmakta, bu insanlar saldırı, aşağılama ve sosyal dışlamaya maruz kalmaktadır.

Irkçılık ve gençler arasında şiddet

1600-1850 yılları arasında Kuzey Amerika'da yaşayan yaklaşık 12 milyon Amerikan yerlisi Kızılderili katledilmiştir. 200 yıllık uluslararası köle ticareti süresince 10-20 milyon arasında siyah Afrikalı'nın öldüğü tahmin edilmektedir.

Irkçı nefretle ateşlenen gençler arasındaki şiddet eylemleri birçok Avrupa ülkesinin görmezden gelinemeyecek bir gerçeğidir. Gençlerin ve yetişkinlerin saldırıya uğradığı, dövüldüğü, tehdit edildiği ve son aşamada öldürüldüğü kayıtlara geçmiş birçok vaka vardır. Kurbanlar milliyet, görünüş, din ve ten, saç hatta sakal renginden dolayı saldırıya uğramaktadır.

Irkçı şiddetin, kendi kendini kolay göstermeyen ama daha yaygın ifade araçları vardır. Bunlar arasında günah keçisi haline getirme, ayrı tutma ve ayrımcılık yer alır. Bir insanın polis kont-

rollerinde sadece farklı göründüğü için –daha koyu ten ya da saç rengi gibi– seçilmesi ve şüpheli görülmesi de bir baskı çeşitidir.

Irkçılık, ırk ayrımcılığı, yabancı düşmanlığı ve benzeri hoşgörüsüzlüğe karşı Dünya Konferansı (WCAR)

Üçüncü WCAR 31 Ağustos - 7 Eylül 2001 tarihleri arasında Güney Afrika, Durban'da düzenlendi. Konferans önemli bir uluslararası hereketin ve birçok beklentinin gelişmesinde öncü oldu. Konferansa yaklaşık 160 devlet ve 1.500'den fazla STK temsilcisi katıldı. Konferanstaki tartışmalar iki konu üzerinde yoğunlaştı: Filistinliler'in içinde bulunduğu kötü durum (buna Siyonizm'i ırkçı bir uygulama olarak yeniden etiketleme çabaları da dahil) ve köleliğin insanlık suçu olduğunun kabulü ve bunun tazmini. Nihai konferans metni bu iki meseleyi tanıyarak birçok delegenin kabulüyle kaleme alındı:

> *"Yabancı işgali altındaki Filistin halkının içinde bulunduğu kötü durumdan endişe duyuyoruz. Filistin halkının kendi kaderini tayin etme ve bağımsız bir devlet kurma hakkının vazgeçilmez olduğunu kabul ediyoruz. İsrail de dahil olmak üzere bölgede yeralan tüm ülkelerin güvenlik hakkını da tanıyor, tüm devletleri barış sürecine destek vermeye ve bu süreci en kısa zamanda sonuçlandırmaya davet ediyoruz."*

Konferans metnine, tazmini önerilmese de 'kölelikten dolayı bir özür dilendiği' ifadesi eklendi. Köle ticareti ve köleliğin bir insanlık suçu olarak kabul edilmesi birçokları için insanlık onurunun onarılması için tarihi bir an anlamına geliyordu.

? Geçmişte kölelikten çıkar sağlamış ülkelerin hükümetleri bugün sizce tazminat ödemeli mi?

Resmi konferansa ek olarak, WCAR başlamadan önce bir STK forumu ve uluslararası gençlik forumu düzenlendi. Bu foruma gençlik örgütleri, temsilcileri ve hükümet delegasyonundaki gençler davet edildi. Tüm coğrafi bölgeleri temsil eden 200 civarındaki genç yetişkin, ırkçılık ve yabancı düşmanlığıyla mücadeleyle ilgili başlıca konuları tartışmak üzere biraraya geldi.

? İnternette yeralan ırkçı propaganda neden kontrol edilmeli ya da yasaklanmalı?

Göçmenler, mülteciler ve sığınmacılar

Avrupa'da günümüzde birçok göçmen, sığınmacı ve mülteci her türlü zor durumla karşılaşmakta, bu insanların temel hakları ve onurları hergün çiğnenmekte. Mülteci ve sığınmacılar savaş, zulüm ya da güven ortamının yetersizliğinden kurtulmak için çoğunlukla evlerini, ülkelerini ve ailelerini terketmek zorunda bırakılırlar. Dünya üzerindeki mültecilerin büyük bir çoğunluğu Avrupa'dan sığınma talebinde bulunmasa da, bazıları bu yola başvurur. Yükselmekte ve sürüp gitmekte olan milliyetçilik ve yabancı düşmanlığı ya da basitçe yabancı düşmanlığını besleyen politikacıların varlığı yüzünden Avrupa'da birçok hükümet sığınmacılara karşı çok katı önlemler almaya başladı. Bu önlemler genellikle sığınmacıların, sığınmak istedikleri ülkenin topraklarına ulaşmamasını sağlamaya yöneliktir.

Güç bir durum içindeki, belirli bir gruba ait sığınmacı ve mültecilerin statüsü 1951 tarihli Cenevre Mültecilerin Hukuki Statüsüne ilişkin Sözleşme ile tanımlandı ve koruma altına alındı. Bugün Avrupa ülkelerinin çoğunda sığınmacıların havaalanlarında ve sınır karakollarında alıkonma-

Önemli gün

21 Mart
Uluslararası Irk Ayrımcılığının Yok Edilmesi Günü

Polonya-Almanya sınırındaki Frankfurt (Oder) şehrinde bir grup genç Alman dazlak, üniversite öğrencilerini ve yabancı işçileri sürekli tehdit ediyor ve bu insanlara saldırıyorlar. Frankfurt'un (Oder) Polonya yakasının banliyölerinde Slubice adında bir yerleşim var. Burada bir grup genç neo-Nazi yabancılara saldırıyor. Son gelen bir habere göre bu grup bir öğrenciyi dövmeye başlamış, fakat daha sonra öğrencinin İspanyol olduğunu öğrenince kendisinden özür dilemişler. Öğrencinin Alman olduğunu zannetmişler.[9]

Önemli günler

20 Haziran
Dünya Mülteciler Günü

18 Aralık
Uluslararası Göçmenler Günü

sına izin veren yasalar mevcuttur. Bu yasalar uygulanırken sığınmacıların hakları çoğunlukla dikkate alınmaz. Başvurusu reddedilen kaçak göçmen ya da sığınmacıların sınırdışı edilmesi sıkça uygulanan, bazen onur kırıcı biçime dönüşen bir yöntemdir.

? Bir mülteci ülkenize sığınmak istiyorsa ne olur? Yapmak zorunda oldukları şeyleri biliyor musunuz?

Schengen sözleşmeleri (1990), Avrupa Birliği'ne üye 15 devletin sınırları arasında kişilerin hareket serbestliği ve kısıtsız bir şekilde yolculuk yapmasına izin verir. Bununla birlikte Avrupa Birliği, eski sınırları kaldırmakla Avrupa topraklarını korumak üzere daha geniş bir "sınır" yaratmış oldu.

Mülteci ve göçmenlerle ilgili ortak bir Avrupa politikası geliştirilmesi sıklıkla "Avrupa Kalesi" politikası olarak tasvir edilir. Bunun bir sebebi bu politikanın mültecilerin dışlanmasına yaptığı vurgu, bir diğer sebebi ise ekonomik göç korkusunun sığınmacı gerçeği ve ihtiyaçlarını dikkate almayı engellemesiydi.

? Mülteciler ülkenize nereden geliyor? Bu insanlar neden mülteci olmuşlar?

Avrupa ülkelerinin birçoğu tarafından izlenen hayli kısıtlayıcı yabancı düşmanı nitelikli politikalar, birçok göçmeni Avrupa'ya girmek için yasa dışı yollara itiyor. Bu insanlar çoğunlukla da örgütlü insan kaçakçılarının kurbanı oluyorlar. Çoğu Avrupa'ya ulaşamazken bazıları yolda hayatını kaybediyor: İspanya denizi ya da kıyılarında, Akdeniz'de terkedilmiş gemiler ve tekneler içinde ya da havasızlıktan ölmelerine sebep olan tren vagonları ya da kamyonlarda.

Kaçak göçmenlik birçok sanayi ve girişimci için aynı zamanda ucuz işgücü anlamına gelir. Moldova ya da Ukrayna gibi ülkelerdeki yoksulluk birçok insanın batı Avrupa ülkelerinde iş aramasına yol açıyor. Bu insanlar "kaçak" oldukları için çok kötü şartlarda, çok düşük ücretlerle çalışmaya zorlanıyorlar, pasaportlarına el konacağına ya da polise ihbar edileceklerine dair şantaja uğruyorlar. Genç kadınlar da insan ticareti sonucunda ev işlerinde çalışarak ya da fuhuşa zorlanarak benzer sıkıntılarla karşılaşıyorlar.

Birçok ülkede göçmenler *çıkar amaçlı* değerlendiriliyor. Göçmen, toplumun gelişimine katkı sağlayan bir insan varlığı olarak değil ihtiyaç duyulan işgücü potansiyeli olarak kabul ediliyor.

? Sizce sadece parası olan insanların mı bir ülkeye giriş yapmasına izin verilmelidir?

Göçmen kökenli ya da göçmen ailelerden gelen birçok genç insan, diğer bir deyişle ikinci ya da üçüncü kuşak göçmenler günlük yaşantılarında çeşitli ayrımcılık eylemlerine maruz kalıyor. Bu eylemler kimi zaman şiddet, sosyal dışlanma ve suç işleme ile sonuçlanıyor. Örtülü ırk ayrımcılığının en sık rastlanan örneklerinden biri de, bu gençlerin, aile ve "evsahibi" ülkenin "kültürü" arasında "bir seçim yapmak" zorunda bırakılmalarıdır. Kimlik, bağlılık ve yurtseverlik konsundaki şüphecilik diğer sosyal ve etnik azınlıklara da uygulanır.

Yahudi düşmanlığı ve Roman fobisi

Avrupa genelinde, Yahudiler ve Romanlar tarihi süreç içinde sözümona "*aşağı*" olma durumları ve bu aşağı olma statüsünden kaynaklanan olumsuz kalıpyargılar temelinde ayrımcılığa maruz kalmış ve uğradıkları ayrımcılıktan dolayı en çok zarar görmüş iki azınlıktır.

Her iki azınlığın kökleri Avrupa dışındadır. Yahudiler'in kökleri, günümüz İsrail ve Filistin'i ve Karadeniz'in güney sahillerinde, Romanlar'ın ise Hindistan'dadır. Her iki azınlık da zulümden dolayı göç etmek zorunda kalmış, her ikisi de yıllarca Avrupa'daki çoğunlukların iktidarında acı do-

"Göçmenlerle yaptığım çalışmaların merkezinde insan onuruna verdiğimiz değer var. Genç yaştaki göçmenlerin bize gelip öykülerini kendi durumundakilerle paylaşmaları için onlara cesaret veriyoruz."

Giulia Sanolla,
Sud'da İtalyan gönüllü

lu yaşamlar sürmüş ve her ikisi de aşağı olarak algılanmıştır. Her iki grubun üyelerinin birçoğu ikinci dünya savaşında Naziler tarafından yok edilmeye çalışıldı. Her ikisi de Avrupa'nın komünist rejimleri altında ıstırap dolu yaşamlar sürdü. Ve her ikisi de günümüzdeki sosyal gerçekler geçmişten hayli farklı olsa da halen ayrımcılık, nefret ve önyargı ile karşı karşıyadır.

? İkinci dünya savaşında ülkenizde yaşayan Yahudiler'e ne oldu?

Yahudi düşmanlığı

Yahudi düşmanlığı (*Anti-Semitism*) "Dini bir grup ya da azınlık grubu olarak Yahudiler'e karşı duyulan husumet ve sosyal, ekonomik ve siyasal ayrımcılık"[10] şeklinde tanımlanabilir. Yahudi düşmanlığı, Avrupa tarihinde geçmişten günümüze kadar hayli yaygındır. Yahudi düşmanları, Yahudi komploları içeren hikâyeler uydurmuş, bu hikâyelerle Yahudi olmayan kişilerin Yahudiler'e karşı nefretini körüklemiştir. Bu hikâyelerden en kötüsü "Siyon Liderlerinin Protokolleri (*Protocols for the wise men of Zion*)"dir; hayal ürünü olan bu iftira belgesi Yahudiler'e karşı şiddeti kışkırtır. Belge, günümüzde bazı Avrupa ülkelerinde elden ele dolaşmaya devam ediyor.

On dokuzuncu yüzyılın sonuna doğru Rusya'daki Yahudi toplulukları planlı kıyım (*pogrom*; Rusça "harap etme" anlamına gelir) kurbanı oldu. Bu eylemler yerel halkın Yahudi topluluklarına karşı örgütlü ve sistematik ayrımcı şiddet eylemleri şeklinde meydana geldi. Bu eylemlerde polisin aktif katılımı, bazen de sessiz kalarak onayı ile gerçekleşti. Eylemler, hükümetin Yahudi düşmanlığını besleyen politikaları tarafından teşvik edildi. Yahudi topluluklarına karşı düzenlenen saldırılar diğer Avrupa ülkelerinde –örneğin Fransa ve Avusturya– de hayli yaygındı.

Yirminci yüzyılın başlarında faşizmin yükselişi ve Yahudi düşmanlığının iktidar ideolojisinin bir parçası haline gelmesi Avrupa'da yaşayan birçok Yahudi'nin hayatında yeni sıkıntılar yaratmaya başladı. Yahudi katliamı esnasında, faşist rejim ve partiler Alman Nazi rejimiyle doğrudan ya da dolaylı yoldan işbirliği yaptı.

İkinci Dünya Savaşı sırasında Nazi Almanya'sı ve müttefikleri tarafından yürütülen Yahudi katliamında (*Shoah*; İbranice "perişanlık" anlamına gelir) yaklaşık 6 milyon Yahudi, sadece Yahudi oldukları için sistematik olarak yok edildi. Yahudi katliamı, Hitler hükümetini karakterize eden ırkçı ve Yahudi düşmanı politikaların vardığı en üst nokta idi. Bu insanlık dışı politika 9 Kasım 1938'de Almanya çapında yürütülen "*Kristallnacht*" katliamıyla başlatıldı.

Bolşevik Devrimi'nin ulaştığı başarı ile Ruslar tarafından yürütülen planlı kıyım Sovyetler'de sona ermiş oldu, fakat Yahudi düşmanlığı farklı şekillerde devam etti. Bunlar arasında zorunlu yerinden edilme, mülkiyete el koyma ve sahte duruşmalar bulunur. Yahudi düşmanlığı komünist rejimler esnasında çoğunlukla resmi Siyonizm karşıtı politikaların altına gizlendi.

Günümüzde Yahudi düşmanlığı üstü kapalı olsa da geçmişte olduğu kadar canlıdır. Üstün olduklarını iddia eden gruplar Yahudi mezarlıklarına saldırmakta, çoğunlukla gençlerden oluşan neo-Nazi gruplar Yahudi düşmanlığını açıkça dile getirmekte ve birçok web sitesi ve yazılı kaynak Nazi propagandası yapmaktadır.

Roman fobisi

Romanlar (yanlış bir biçimde Sinti ya da Çingene olarak adlandırılmaktadırlar) Avrupalılar'dan her daim farklı görüldü. Romanlar, tarihin büyük bir diliminde göçebe olarak yaşadılar; kalaycı, zanaatçı, müzisyen ve tüccar olarak sürekli göç ettiler. Tarihleri boyunca asimilasyona zorlandılar. Roman dili bazı ülkelerde yasaklandı, çocukları anne-babalarının ellerinden zorla alındı. Romanlar birçok ülkede köle olarak çalıştırıldı. Bu ülkelerden biri, 1856'da köleliğin ortadan kaldırıldığı Romanya'dır. Romanlar asla bir devlete sahip olmadı ve asla başka insanlarla savaşmadılar. Yirminci yüzyıl süresince *serseri göçebeler* olarak tanımlandılar. Birçok ülkede yerleşik düzene geçmeye zorlanmaları için yasalar geliştirildi.

Önemli günler

9 Kasım
Kristallnacht yıldönümü, Uluslararası Faşizm ve Yahudi Düşmanlığı Karşıtlığı Günü

30 Nisan
Soykırımı Anma Günü (Yom ha Shoah)

Önemli gün

8 Nisan
Dünya Romanlar Günü

Roman toplulukları günümüzde tüm Avrupa ülkelerinde doğrudan ya da yolaylı yoldan ayrımcılık görmekte, baskıya uğramakta ve dışlanmaktadır.

? Ülkenizdeki Roman toplumunun büyüklüğü nedir?

Porajmos kelimesi Avrupalı Roman toplumuna Alman Nazileri ve müttefikleri tarafından 1933-1945 yılları arasında uygulanan soykırım için kullanılır. Soykırım kurbanlarının sayısı farklı kaynaklara göre 500 bin ile 2 milyon arasında değişir. *Porajmos* sonucunda Avrupa'daki Romanlar savaş öncesi nüfuslarının % 70'ini kaybetmiş oldu.

Doğu Avrupa'daki kömünist rejimler "Romanlar'ın özgürleştirilmesi" yaftası altında Romanlar'ın yaşam tarzını yoketme girişimine başladı. Kapitalizmin gelmesi Romanlar'ın iyice dağılmasına yolaçtı. Romanlar yüksek teknolojiyle ilgili işlerde yeteri kadar nitelikli olmadıklarından ya el işi yapmak zorunda bırakıldı, ya da işsizlik ve sosyal dışlanmaya mahkum edildi.

Bugün Avrupa'da yaşayan Roman nüfusun 8-12 milyon arasında olduğu tahmin edilmektedir. Romanlar Avrupalı devletlerin hepsinde yaşamaktadır. Büyük çoğunluk yerleşik olarak yaşamakta, fakat bazı Batı ülkelerinde göçebelik –tam ya da kısmen– hâlâ görülmektedir. İspanya ve Portekiz'de yaşayan Romanlar –yasaklandığı ve baskı altında tutulduğu için– Roman dilini kaybetmiş olsa da, Romanlar'ın yaşadığı birçok ülkede Roman dili hâlâ birleştirici kültürel bir unsur olmaya devam etmektedir.

"Çingeneler ateş ve kılıçla avlanarak öldürülmeli."

İspanyol yasası, on sekizinci yüzyıl

Roman fobisi ve Romanlar'a yönelik ayrımcılık ve düşmanlık Avrupa'nın tümünde geçerli hayli yaygın bir durumdur. Romanlar, silahlı çatışmalarda en çok zarar görenler arasında yeralır. Buna bir örnek eski Yugoslavya'daki savaşlardır. Bu savaşlarda çapraz ateş altında kalan Romanlar'ın içinde bulunduğu kötü durum görmezden gelindi. Son örnekler arasında Roman ailelerin "suçlu oldukları" gerekçesiyle yasadışı olarak ellerinden mülkiyet hakkının alınması (Portekiz); temel hizmetlere ve Roman çocukların eğitim hizmetine erişiminde uygulanan ayrımcılık (Britanya ve Fransa, örneğin göçer topluluklar için) ya da sahip oldukları haklara basitçe saygı gösterilmemesi bulunmaktadır. Birçok ülkede Romanlar şiddet yanlısı faşist ve ırkçı grupların hedefi olmuş, bu eylemler ölümlerle sonuçlanmıştır. Roman çocukları kimi zaman zihinsel engelli çocuklarla aynı okullara konmaktadır. Roman köyleri genellikle soyutlanmış ve diğerlerinden ayrılmış konumdadır.

? Yayınlanan yerel haberler arasında Romanlar'la ilgili ne tür haberler görüyorsunuz?

Roman gençlerin ve çocukların birçoğu kendilerine düşmanlık gösteren sosyal ortamlarda yaşarlar. Kendilerine destek veren ve onları tanıyan tek grup kendi toplulukları ya da aileleridir. Temel haklarının birçoğu –eğitim ve sağlık hakkı gibi– ya reddedilir ya da bu haklara kısıtlı erişim sağlayabilirler.

Romanlar'la ilgili bilinç ve kaygı düzeyi yavaş yavaş artmaktadır. Uluslararası düzeyde, Uluslararası Roman Birliği (*International Romany Union*) temsil gücü en yüksek siyasi Roman örgütüdür. Kurumun çeşitli Birleşmiş Milletler organlarında danışmanlık statüsü vardır. Budapeşte'de kurulmuş olan Avrupa Roman Hakları Merkezi (*European Roma Rights Centre*) başlıca uluslararası Roman insan hakları kuruluşudur. Merkez, Roman insan hakları üzerine kamuoyu bilincinin artırılması, hakların izlenmesi ve savunulması için aktif olarak çalışır.

Engelli ve özürlüler

"Engellilerin toplumsal yaşamda bağımsız olma, sosyal bütünleşme ve katılma hakkı vardır."

Değiştirilmiş Avrupa Sosyal Şartı'nın 15. maddesi

Engelli olmak hastalık, yaralanma ya da fiziksel sakatlık sonucu kişiyi engelli konuma sokan bir durum olarak tanımlanır. Terim aynı zamanda yasal ehliyetsizlik ya da yetersizliği ifade etmek için de kullanılır.

"*Engelli*" (disabled) terimi, dünyanın herhangi bir ülkesinde yaşayan herhangi bir toplumda ortaya çıkabilecek birçok sayıdaki işlevsel yetersizlik ve sınırlamayı ifade eder. İnsanlar fiziksel, zihinsel ya da duygusal rahatsızlık yüzünden, tıbbi koşullar ya da zihinsel hastalıklardan dolayı engelli olabilirler. Bu tür rahatsızlık, koşul ya da hastalıklar kendi doğasına göre geçici ya da kalıcı olabilir.

"*Özürlü*" (handicapped) terimi topluluk yaşamına diğerleriyle eşit düzeyde katılım için gerekli fırsatların sınırlı olması ya da kaybedilmesi anlamında kullanılır. Engelli bir kişinin çevreyle karşılaştığında ortaya çıkan durumu tasvir eder. Aslında her iki terim de kullanım açısından uygundur, fakat her birinin vurgusu arasında ufak da olsa bir fark vardır.

? Engelliler kurumunuzun etkinliklerine nasıl katılım sağlayabilir?

Dünya nüfusunun ortalama % 10'unun engelli olduğu tahmin edilmektedir. Avrupa Konseyi'ne üye 47 devlette yaşayan yaklaşık 800 milyon kişi için, bunun anlamı 80 milyon kişinin engelli olduğudur. Son yıllarda çeşitli yerlerde kaydedilen ilerlemelere rağmen Avrupa'da yaşayan engellilerin çoğu eşit fırsatlara erişim ve toplumsal yaşama tam katılım için hâlâ engellerle karşılaşıyor, örneğin düşük eğitim ve mesleki eğitim düzeyi; yüksek işsizlik oranları; düşük gelir; fiziksel çevre engelleri; sosyal dışlanma; hoşgörüsüzlük, klişeler ve kalıpyargılar; doğrudan ya da dolaylı ayrımcılık; şiddet, kötü muamele ve suistimal.[11] 2001'de yürütülen bir Eurobarometre anketine göre, görüşme yapılan insanların % 97'si engellilerin toplumsal hayata daha iyi entegre olmaları için bir şeyler yapılması gerektiğini düşünüyor.[12]

Önemli günler

10 Ekim
Dünya Zihinsel Sağlık Günü

3 Aralık
Uluslararası Engelliler Günü

Avrupa Birliği'ne üye ülkelerde engelli insanların haklarını geliştirmek için çalışan örgütlerin birçoğu Avrupa Engelliler Forumu (*European Disability Forum*- EDF)'na dahildir. Avrupa Konseyi bünyesinde ise konuyla ilgili eylem ve politikalar, Sosyal İşler Genel Direktörlüğü tarafından koordine edilmektedir.

Avrupa Birliği 2003 yılını Avrupa Engelli Yurttaşlar Yılı olarak ilân etmiştir.

Engelli insanlar ne isterler?

"Çok özel ya da çok sıradışı şeyler değil. Yaşadığımız semtin okuluna gidebilmeyi isteriz, halk kütüphesini kullanmayı, sinemaya gitmeyi, şehir merkezinde alışveriş yapmak için otobüse binmeyi ya da şehrin ya da ülkenin öbür yakasındaki arkadaşlarımızı, ailemizi ziyaret etmeyi isteriz. Seçim gününde oy kullanmak için herkes gibi biz de semtimizdeki seçim sandığına gitmek isteriz. Evlenebilmek isteriz. Çalışabilmek isteriz. Çocuklarımızın ihtiyaçlarını karşılamak isteriz. Yüksek kalitede, parasını kolayca ödeyebileceğimiz tıbbi bakım isteriz. Gizlenmesi, acınması ya da yardım edilmesi gereken insanlar olarak değil, toplumun bir parçası olan gerçek insanlar olarak görülmek isteriz." Adrienne Rubin Barhydt, 10 Nisan1996 [13].

Kaynak: www.disrights.org

Homofobi ya da cinsel yönelim kaynaklı ayrımcılık

Homofobi; gey ya da homoseksüel insanlara ya da yaşam tarzları ve kültürlerine yönelik ya da farklı cinsel yönelimi olan insanlara karşı nefret ve tiksinti duyma olarak tanımlanır.

Önemli gün

7 Ağustos
Transgender Uluslararası Haklar ve Eğitim Günü

Dünyanın birçok yerinde farklı (çoğunluktan farklı) cinsel yönelime sahip insanlar ayrımcılığa uğramaktadır. Ayrımcılık şekilleri, aşağılanmadan öldürülmeye kadar uzanır. Birçok ülkede homoseksüellik hâlâ bir suç olarak kabul edilmekte, hatta bu ülkelerin bazılarında bu suç ölüm cezası ile sonuçlanmaktadır. Avrupa'da yasal değişikliklerle ilerleme kaydedilmiş olsa da insanların birçoğu homoseksüelliği hâlâ bir hastalık, psikolojik rahatsızlık ya da tuhaf bir davranış olarak değerlendirir.

Homoseksüellik farklı insanlar için farklı anlamlar taşır. Bazı başlıca tanımlar şöyledir:

- *Biseksüel*, hem kendi cinsinden hem de karşı cinsten hoşlanan kişidir.
- *Gey* kelimesi homoseksüel erkekler için kullanılır. Bazı ortamlarda bu terim homoseksüel kadınları da içerir (Lezbiyenler).
- *Homoseksüel*, sadece kendi cinsinden hoşlanan kişidir.
- *Heteroseksüel*, sadece karşı cinsten hoşlanan kişidir.
- *Lezbiyen* kelimesi kadın homoseksüeller için kullanılır, yani kadınlardan hoşlanan kadınlar için.
- *Transseksüel*, biyolojik cinsiyetinin tanımladığından farklı bir cinsiyete sahip kişidir (yani kadın vücuduna sahip bir erkek, ya da tam tersi)
- *LGBT*, Lezbiyen, Gey, Biseksüel ve Transseksüel'in kısaltmasıdır.

Avrupa'da günümüzde LGBT olarak yaşamak çok kolay (batı Avrupa'daki büyük kentlerde, iyi gelişmiş alt kültürlerde, bar, kulüp ve organizasyonlarda), hayli zor (batı Avrupa'daki küçük kentlerde, homoseksüellikle ilgili düşüncelerin yavaş yavaş değiştiği orta Avrupa'nın büyük kesiminde) ya da tam anlamıyla tehlikeli (bazı doğu Avrupa ülkelerinde, örneğin, Bulgaristan, Arnavutluk, Romanya ve Moldova'da, polis, "normal" insanlar ve ayrımcı yasalar tarafından uygulanan taciz ve nefret kaynaklı şiddet eylemleri) olabilir.

Haziran 2001'de cinsiyet ayrımcılığı üzerine Avrupa Parlamentosu'na sunulan bir rapora göre Polonya'da LGBT'lerin % 22'si fiziksel tacize uğradığını belirtmiştir. Bu kişilerin % 77'si aileleri ve polisten gelecek tepkiden korktukları için bu olayları polise asla bildirmemiştir.[14]

Lezbiyen ve gey çiftler Avrupa genelinde yasal ayrımcılık kurbanı olmaktadır, örneğin evlenme, aile kurma ve evlat edinme hakkı konusunda (başka bir deyişle heteroseksüel çiftlerin faydalandığı hakları aynı statüde kullanamamaktadırlar).

? Ülkenizde tanıdığınız meşhur gey ya da lezbiyen biri var mı?

Pembe üçgen

On binlerce homoseksüel, Nazi toplama kamplarında hayatını kaybetti. Pembe üçgen ve pembe renk genellikle homoseksüel hareket ve homoseksüel kültür ile ilişkilendirilmektedir. Bunun sebebi homoseksüellerin "cinsel sapkınlık"larından dolayı Nazi toplama kamplarında pembe rozet takmak zorunda kalmalarıydı.

"Geylerle ilgili şunu görüyoruz: tarihi süreç ve yaşadığımız deneyimler bize, yaranın derinleşmesinde yoksulluk ya da güçsüzlüğün değil görünmezliğin etkili olduğunu öğretti. İhtiras lekelendi, sapkınlık atfedildi, bedensel arzu utanç içine girdi, sevginin ifadesi yasaklandı, toplumda ahlaklı yurttaşlık kavramı inkar edildi, bütün bunlar sen kendin gibi olduğun için oldu (...)"
Hakim Albie Sachs, Güney Afrika Anayasa Mahkemesi, 1998.[15]

LGBT gençlerin karşı karşıya bulunduğu en büyük sorun, bir yandan yabancılar tarafından uygulanan ayrımcılıktır: yani şiddet, taciz ve hizmetlerin verilmemesi (örneğin bir restorandan dışarıya atılma). Diğer yandan, kişi durumunu açığa çıkardığında aile ve arkadaşlarıyla birçok sorun yaşamak zorunda kalır. Birçok insan için bunlar ciddi sorunlardır ve birçok LGBT genç reddedilme korkusuyla durumlarını açığa çıkarma işini ertelemektedir. Okulda yaşıtlarından gelen baskı çok kuvvetli olabilir ve durum LGBT öğrencilerin hayatını iyice zorlaştırabilir.

? Gey ve lezbiyen çiftlerin evlenmesine izin verilmeli midir?

Özellikle genç insanlar homofobik şiddet ve ayrımcılığın zayıf hedefleridir. Çoğunlukla suçluluk duygusu gibi hislerle, cinsel kimlikleriyle ilgili derin sorularla başetmek zorunda kalırlar; redde-

dilme ya da yanlış anlaşılma korkusu yaşarlar. Her şeyden önemlisi şiddet ve sömürü birçoğunun depresyona girmesine hatta bazılarının intihar etmesine yolaçar.

Din ayrımcılığı

Avrupa içindeki çeşitlilik, dini çeşitlilikte kendini iyice görünür kılmaktadır. Avrupalılar'ın çoğunluğu dini pratikleri yerine getirmese de Hristiyan'dır, fakat bu çoğunluğun içinde büyük bir çeşitlilik "saklı"dır. Avrupa, Katolikler ve Protestanlar arasında yürütülen savaşlarla derin yaralar aldı, geçmişte Katolikler'le Doğu Ortodoks Hristiyanlar arasında yaşanan savaşlarda olduğu gibi. Her mezhebe bağlı birbirinden farklı birçok kol bulunur. Bu kollar arasındaki farklar, sıradan bir inanan tarafından kolaylıkla seçilemese de bunlara sıkıya sıkıya bağlı insanlar için bu farklar büyük anlam ifade eder.

Dini Hristiyan azınlıklar Avrupa çapında mevcudiyetlerini koruyor olsa da geçmişte ayrımcılık yaşadılar, hatta günümüzde bile bazı ülkelerde hâlâ ayrımcılığa maruz kalmaktalar. Dinleri ya da kiliseleri "tanınmamakta" yahut "resmi" ya da nüfuz sahibi kilisenin sahip olduğu statü ya da haklara (örneğin, eğitimde) sahip değiller.

Kısmen Avrupa entegrasyonu ve işbirliği sürecinden dolayı Hristiyan mezhepleri arasındaki farklar sosyo-politik anlamda daha az önemli hale geldi. Bazı düşünür ve politikacılar için Hristiyanlık Avrupa kimliğinin temeli olmalıdır. Bu tehlikeli düşünce, dindar olmayan ve tabii ki Hristiyan olmayan milyonlarca Avrupalı'yı görmezden gelmektedir.

? Yaşadığınız şehir ya da toplumda hangi dini azınlıklar mevcut? Bu azınlıklar nerede toplanıp ibadet ediyor?

Hristiyan olmayan dinler arasında, tarihi süreç içinde kıta çapında belki de en çok ayrımcılığa maruz kalan din Yahudilik'ti. Örneğin 15. yüzyılda İspanya ve Portekiz'den sürüldükten sonra, bu topraklarda kalan Yahudiler dinlerini değiştirmeye zorlandı ya da dini pratiklerini hayatlarını riske atmak pahasına gizlice yerine getirmek zorunda kaldılar. Yahudi inancına dair önyargı ve yanlış algılamalar, Yahudi düşmanlığı içeren davranış ve tutumları körüklemektedir. Bu algılamalar tarihte ayrımcılık ve ayrı tutma uygulamalarında bir gerekçe olarak gösterildi. Büyük bir ihtimalle de ağırlıkla Hristiyan olan bazı toplumların Yahudi katliamına karşı direnç göstermeyerek, bu katliamları pasif olarak hoşgörmesiyle sonuçlandı.

Yehova Şahitleri İkinci Dünya Savaşı sırasında toplama kamplarına gönderildi, çünkü Alman ordusuna hizmet etmeyi reddettiler.

Avrupa'daki diğer önemli dini azınlık toplulukları arasında Hindular, Budistler, Bahailer, Rastafaryanlar ve Sihler vardır. Yaşadıkları ülkeye göre ayrımcılık şekli farklılık gösterir. Birçok vakada, dini ayrımcılık ırkçılıkla birleşir.

İslam fobisi (İslamofobi)

Hristiyan olmayan dinler arasında İslam Avrupa'da en yaygın dindir. Balkanlar ve Kafkasya'daki bazı ülke ve bölgelerde çoğunluğun dinidir. Fransa, Almanya ve batı ve doğuda birçok ülkede ise en büyük ikinci dindir.

Amerika Birleşik Devletleri'nde 2001 yılında gerçekleşen dehşet verici saldırılardan sonra dikkatler dünya üzerinde yaşayan Müslümanlar'ın üzerine çekildi. Bu durum aslında toplumsal ilişkilerimizin ve hoşgörü duygumuzun ne kadar kırılgan olduğunun bir göstergesidir. Batı'da yaşayan Müslümanlar, arkadaşları ve komşuları olduğunu düşündükleri insanların Dünya Ticaret Merkezi saldırıları yüzünden onları suçlamasıyla, hatta masum erkek, kadın ve çocuklara yönelik intikam saldırılarıyla şoka girdiler. En önemlisi de Amerika Birleşik Devletleri ve Avrupa genelinde başörtüsü takan birkaç kadın saldırıya uğradı.

"Herkes düşünce, vicdan ve din özgürlüğüne sahiptir. Bu hak, din veya inanç değiştirme özgürlüğü ile tek başına veya topluca, açıkça veya özel tarzda ibadet, öğretim, uygulama ve ayin yapmak suretiyle dinini veya inancını açıklama özgürlüğünü de içerir.

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi, Madde 9(1).

? Kafanızdaki İslam imajı nedir?

İslam fobisi, yani İslam, Müslümanlar ve onların sahip olduğu şeylere karşı hissedilen korku, aslında yeni bir olgu değildir. İslam fobisi, özellikle azınlık olarak yaşayan Müslümanların yaşamları üzerinde oluşturduğu yıkıcı etkiyle gündemde yerini almış, aslında hayli eski bir önyargı gerçeğidir.

Günümüzdeki durum birçok Avrupa toplumunun İslam'a karşı sahip olduğu derin ve güçlü önyargılardan beslenmektedir. En sık rastlanan uygulamalar arasında İslam'ın resmi bir din olarak benimsenmemesi, cami inşa edilmesine izin verilmemesi, istenen yerlerin tahsis edilmemesi ya da Müslüman grup ya da topluluklara destek verilmemesi vardır.

İslam dini hakkındaki bilgisizlik İslam fobisinin temel nedenidir. İslam çoğunlukla terörizm ve aşırılıkla ilişkilendirilir. Aslında, İslam diğer dinler gibi hoşgörü, dayanışma ve karşılıklı sevgiyi telkin eden bir dindir.

? Diğer dinler hakkında bilgi düzeyi ve anlayışı artırmak için örgütünüz ya da okulunuzda ne yapılabilir?

İslam'a karşı hissedilen en yaygın önyargı, bu dinin insan haklarıyla "*uyuşmazlığı*"dır. Bu önyargı İslam'ın çoğunluğun dini olduğu ülkelerin –çoğunlukla Arap ülkeleri– gerçeklerinden kaynaklanır. Demokrasinin olmaması ve geniş çaplı insan hakları ihlalleri "*uyuşmazlığın*" örnekleri arasında gösterilir. Sorgulanan rejimlerin hiçbiri demokratik olmadığı için İslam'ın basitçe bu durumu yaratan tek unsur olduğu hükmü verilir. Aynı mantık Hristiyan ülkelere uygulansaydı, Portekiz, İspanya ya da Yunanistan'daki eski diktatörlükler için Hristiyanlık dininin sorumlu tutulması gerekir, bu dinin insan hakları ve demokrasi ile uyuşmazlığı sonucuna varılması gerekirdi.

Genç insanlar genellikle İslam'a bağlılıklarını açıkça sergiledikleri için rahatsız edilmektedirler. Bazı ülkelerde ise Müslüman kızların başörtüsü takarak okula girmeleri yasaklanmaktadır.

Yasal çerçeve

Sayısız uluslararası ve bölgesel aygıt ayrımcılık ya da ayrımcılığın çeşitli şekillerini konu almaktadır. Birleşmiş Milletler düzeyindeki bazı örnekler şöyledir:

- İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi (1948)
- Her Türlü Irk Ayrımcılığının Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Uluslararası Sözleşme (1965)
- Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi (1979)
- Engelli Hakları Bildirgesi (1975)
- Uluslararası Çalışma Örgütü Bağımsız Ülkelerdeki Yerli ve Kabile Halkları ile ilgili Sözleşme (No. 169, 1989)

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ne ek olarak Avrupa Konseyi bünyesinde son yıllarda önemli başarılar elde edildi, özellikle aşağıdaki belgeler aracılığıyla:

- Avrupa Bölgesel veya Azınlık Dilleri Şartı (1992)
- Yabancıların Yerel Düzeyde Kamu Yaşamına Katılımına ilişkin Sözleşme (1992)
- Ulusal Azınlıkların Korunmasına İlişkin Çerçeve Sözleşme (1995)

Ek bilgi

Irkçılık ve ayrımcılık üzerine

- *The European Commission against Racism and Intolerance of the Council of Europe* (Avrupa Konseyi, Irkçılık ve Hoşgörüsüzlüğe Karşı Avrupa Komisyonu), *www.coe.int/ecri*
- *La Ligue Internationale contre le Racisme et l'Antisémitisme (LICRA)*, Fransa, *www.licra.org*
- *SOS Racisme* (Fransa), *www.sos-racisme.org*
- *UNITED for Intercultural Action* - Milliyetçilik, ırkçılık, faşizm karşıtı, göçmen ve mültecilere destek için Avrupa ağı, *www.xs4all.nl/~united*
- *The European network against racism* (Irkçılık karşıtı Avrupa ağı), *www.enar-eu.org*
- *The Internet Anti-racism Centre in Europe* (İnternet Irkçılık Karşıtlığı Merkezi), *www.ica-re.to*
- *The European Monitoring Centre on Racism and Xenophobia (EUMC)* (Avrupa Irkçılık ve Yabancı Düşmanlığı İzleme Merkezi), *www.eumc.eu.int*
- *Minorities of Europe (MoE)* (Avrupa Azınlıkları), *www.moe-online.com*
- *Young Women from Minorities (WFM)* (Genç Azınlık Adınları), *www.wfmonline.org*

Romanlar üzerine

- *The European Roma Rights Centre (ERRC)* (Avrupa Roman Hakları Merkezi), *www.errc.org*
- *The International Romani Union* (Uluslararası Roman Birliği)
- *Patrin Web Journal*, *www.geocities.com/Paris/5121/patrin.htm*

Engelliler üzerine

- *The World Institute on Disability (WID)* (Dünya Engelliler Enstitüsü), *www.wid.org*
- *The European Disability Forum* (Avrupa Engelliler Forumu), *www.edf-feph.org*

Göçmen ve mülteciler üzerine

- *The United Nations High Commissioner for Refugees* (Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği), *www.unhcr.ch*
- Göçmen haklarının korunması ve geliştirilmesi İnternet portalı, *www.december18.net*
- *Asssociation des Travailleurs Magrébins en France*, *www.atmf.org*
- *SOLIDAR*, *www.solidar.org*
- *The European Council on Refugees and Exiles* (Avrupa Mülteci ve Sürgün Konseyi), *www.ecre.org*

Din üzerine

- *The United Religions Initiative* (Birleşmiş Dinler İnisiyatifi), *www.uri.org*
- *Bahá'í Faith* (Bahai Dünyası web sitesi), *www.bahai.org*
- *İslam* hakkında (İslam 21 Projesi web sitesi), *www.islam21.net*
- *The Forum against Islamophobia and Racism* (İslam Fobisi ve Irkçılık karşıtı Forum, İngiltere), *www.fairuk.org*
- Sih web sitesi, *www.sikhs.org*
- Hindu Kaynakları, *www.hindu.org*
- *The World Council of Churches*, (Dünya Kiliseler Konseyi), *www.wcc-coe.org*
- Katolik Kilise - *The Holy See* web sitesi, *www.vatican.va*
- Doğu Ortodoks Kiliseleri, *www.orthodoxinfo.com*

- Rus Ortodoks Kilisesi, *www.russian-orthodox-church.org.ru*
- *Shamash* (İnternette Yahudi Bilgi ve Tartışma Ağı), *http://shamash.org/about.shtml*

Yahudi düşmanlığı üzerine

- *Antisemitism and Xenophobia Today* (Günümüzde Yahudi ve Yabancı Düşmanlığı), *www.axt.org.uk*
- *The Anti-Defamation League* (İftira ve Karalama Karşıtı Birlik), *www.adl.org*
- *The World Jewish Congress* (Dünya Yahudi Kongresi), *www.wjc.org.il*

Gey ve lezbiyen meseleleri üzerine

- *The International Lesbian and Gay Association* (Uluslararası Lezbiyen ve Gey Derneği), *www.ilga.org*
- *The Institute for Lesbian and Gay Strategic Studies* (Lezbiyen ve Gey Stratejik Çalışmalar Enstitüsü), *www.iglss.org*
- "Cinsel yönelim ve cinsel önyargılar hakkında gerçekler", *http://psychology.ucdavis.edu/rainbow*
- *The International Gay, Lesbian, Bisexual, Transgender and Queer Youth and Student Organisation (IGLYO)* (Uluslararası Gey, Lezbiyen, Biseksüel, Transeksüel ve Eşcinsel Gençlik ve Öğrenci Örgütü), *www.iglyo.net*

Referanslar

Alaux, J.P., Bach, J., Benot, Y., et Al., Égalité sans frontière:les immigrés ne sont pas une marchandise, Les notes de la Fondation Copernic, Haut Conseil de la Coopération Internationale, Éditions Syllepses, Paris, 2001.

Brander, P., Cardenas, C., Gomes, R., Vicente Abad, J, Taylor, M., Education pack "all different - all equal", Council of Europe European Youth Centre Strasbourg, 1995.

Crimes of Hate, Conspiracy of silence, Amnesty International, Londra 2001.

Liégeois, J-P, Roma, Gypsies, travellers, Council of Europe Press, Strasbourg, 1994.

Ohana, Y., Participation and citizenship - Training for minority youth projects in Europe, (der.), Council of Europe Publishing, 1998.

Patrin Web Journal, www.geocities.com/Paris/5121.

Symonides, J., Der., "The struggle against discrimination", A collection of international instruments adopted by the United Nations System, UNESCO, Paris, 1996.

Taguieff, P.-A., La force du préjugé, Gallimard, Paris, 1987.

"Xenophobia in a European context", Mind and human interaction, Vol. 9, No.1, University of Virginia, 2001.

Eğitim

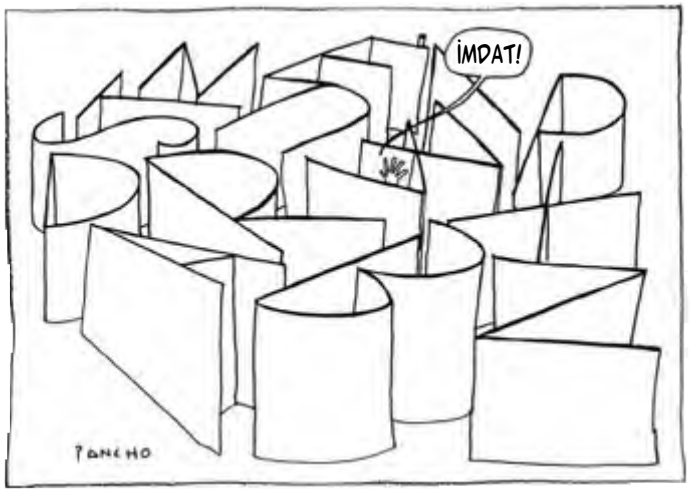

"Eğitim sadece bir gelir elde etme ya da servet sahibi olma aracı değildir. Eğitim, ruhsal bir yaşama geçiştir; gerçeğin aranması ve erdemin hayatın bir parçası olması için insan ruhunun eğitilmesidir."

Vijaya Lakshmi Pandit

Bir insan hakkı olarak eğitim hakkı

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin baktığı davalardan birinde eğitim hakkı "eğitim kurumlarına 'belirli bir süre içinde' erişim hakkı ve alınan eğitimden faydalanma hakkı, yani bitirilen öğrenimin resmi olarak tanınması"[16] olarak tanımlandı.

Eğitim

"... kendi içinde hem bir insan hakkı hem de diğer insan haklarını tanımanın vazgeçilmez bir aracıdır. Bireyleri ehliyetli kılma hakkı olan eğitim, ekonomik ve soysal anlamda marjinalleşmiş yetişkin ve çocukların kendilerini yoksulluktan kurtarmaları ve toplumsal hayata tam anlamıyla katılım sağlayabilmelerini sağlayan birincil araçtır. Eğitimin kadınların güçlendirilmesinde, çocukların sömürücü ve zarar veren işçilikten ve cinsel sömürüden korunmasında, insan hakları ve demokrasinin geliştirilmesinde, çevresel değerlerin korunmasında ve nüfus artışının kontrol edilmesinde büyük bir rolü vardır. Eğitimin, devletlerin yapabileceği en iyi mali yatırımlardan biri olduğu kabul edilmektedir. Fakat eğitimin önemi sadece pratik nedenlerden kaynaklanmamaktadır: özgürce ve sınırsız düşünebilen, iyi yetişmiş, aydınlanmış ve aktif bir beyin, insan varlığının en büyük neşe kaynağı ve ödülüdür [17]."

Eğitim hakkı aşağıdaki insan hakları aygıtlarında ele alınır:

- İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi (madde 26)
- İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin Korunmasına ilişkin Avrupa Sözleşmesi (Protokol No.1, madde 2)
- Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi (madde 10)
- Çocuk Hakları Sözleşmesi (madde 28 ve 29)
- Afrika İnsan ve Halkların Hakları Şartı (madde 17)
- Amerikan İnsan Hakları Sözleşmesi San Salvador Protokolü (madde 13)
- Uluslararası Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi (madde 13 ve 14). 13. maddenin Sözleşmenin en uzun maddesi olması, ayrıca uluslararası insan hakları hukukunda eğitim hakkı üzerine yazılmış olan en geniş çaplı ve en kapsamlı maddesi olması önemlidir.

İlgili etkinlikler

• Küreselleşme sözlüğü, sayfa 69
• Çocuk Hakları, sayfa 103
• Herkes için eğitim?, sayfa 122
• Bırak tüm sesler duyulsun, sayfa 153
• Eşitlik diyarına giden yol, sayfa 185
• Irkçılığa yanıt, sayfa 201
• Dil engeli, sayfa 228

Önemli günler

8 Eylül
Uluslararası Okur Yazarlık Günü

5 Ekim
Dünya Öğretmenler Günü

Günümüzde eğitim alanında karşılaşılan güçlükler nelerdir?

1996 yılında UNESCO Komisyonu, dünyanın karşı karşıya bulunduğu ve eğitimi etkileyen yedi temel gerilim alanını şu şekilde tanımlamıştır:

1. Küresel ve yerel arasındaki gerilim;
2. Evrensel ve birey arasındaki gerilim;
3. Gelenek ve modernite arasındaki gerilim;
4. Ruhsal ve maddi arasındaki gerilim;
5. Uzun ve kısa vadeli plan/düşünce/varsayımlar arasındaki gerilim;
6. Rekabet ve fırsat eşitliği arasındaki gerilim;
7. Bilginin sıradışı bir şekilde yayılması ile insan varlığının bu bilgiyi özümseme kapasitesi arasındaki gerilim.

UNESCO'nun, yukarıdaki güçlüklerle yüzleşmek ve bunların üstesinden gelmek üzere tanımladığı, öğrenmenin dört 'temeltaşı' şunlardır:

1. *Birlikte yaşamayı öğrenmek*: Eğitim, diğer insanlarla karşılıklı bağımlılık ilişkisi içinde olduklarını kabul etmeleri; uzlaşmazlıkların üstesinden gelmeleri; diğer insanlarla ortak amaçlar ve ortak bir gelecek için çalışabilmeleri ve planlama yapabilmeleri; çoğulculuk ve çeşitliliğe saygı göstermeleri (örneğin cinsiyet, etnik köken, din ve kültüre karşı); toplumsal yaşama aktif katılım sağlamaları için öğrencilerin beceri ve yeteneklerini geliştirmelidir.
2. *Bilmeyi öğrenmek*: Eğitim, bilginin araçlarını elde etmelerinde, öğrenmenin en önemli araçları olan iletişim ve sözlü ifade, okuma yazma, matematik becerisi ve sorun çözme; birkaç alanda hem geniş ve hem de derinlemesine bilgi edinmelerinde; hak ve sorumlulukları anlamalarında ve en önemlisi öğrenmeyi öğrenmelerinde öğrencilere yardımcı olmalıdır.
3. *Yapmayı öğrenmek*: Eğitim, birbirinden farklı yaşam şartlarıyla ilgili aldıkları kararlarda bilgiyi temel almaları için öğrencilere mesleki beceriler ve sosyal ve psikolojik yetenekler edinmelerinde yardımcı olmalı, sağlıklı sosyal ve iş ilişkileri kurmalarında, yerel ve küresel pazarlara katılmalarında, teknolojik araçları kullanmalarında, temel ihtiyaçları gidermelerinde ve kendilerinin ve diğer insanların yaşam kalitelerini geliştirmelerinde öğrencilere yardım etmelidir.
4. *Varolmayı öğrenmek*: Eğitim, kişiliğin gelişmesine katkı sağlamalı ve insanların daha gelişmiş özerklik, yargı ve eleştirel düşünme doğrultusunda hareket etmesini sağlamalıdır. Eğitim aynı zamanda her türlü potansiyeli –örneğin hafıza, muhakeme, estetik düşünce, ruhsal değerler, fiziksel kapasite ve iletişim becerisini– geliştirmeli; öğrencilerin sağlıklı bir yaşam tarzı geliştirmesini, spor yapmasını ve eğlenmesini; bir kişinin kendi kültürünü takdir etmesini; ahlaki ve manevi değerlere sahip olmayı; bir kişinin kendi adına konuşması ve kendini savunabilmesini amaçlamalıdır.

Resmi ve yaygın eğitimin birbirini tamamlayan rolleri

Avrupa eğitim politikalarına dahil edilmiş iki temel kavram vardır: *Öğrenen bir toplumda*, *yaşamboyu öğrenme*. Buradaki düşünce insanlara yaşamları boyunca yeteneklerini geliştirmeleri için çeşitli fırsatların sunulduğu bir toplumdur. Burada şunu önemle vurgulamak gerekir: sadece resmi eğitimin oynadığı rol değil, yaygın eğitim (yani resmi eğitim sistemi dışındaki eğitim programları) tarafından sunulan fırsatların önemi de gitgide daha çok kabul görmektedir. Bu programlar çoğunlukla gençlik örgütleri de dahil sivil toplum örgütleri tarafından yönetilmektedir. Bu prog-

"Eğitimin pahalı olduğunu düşünüyorsan, cehaleti dene."

Anonim

ramlar çerçevesinde birçok konu, farklı metodolojilerle ve esnek bir yaklaşımla ele alınmaktadır. Resmi eğitimden faydalanmasına izin verilmemiş ya da işlevsel olarak okuma yazma bilmeyen milyonlarca çocuk ve yetişkine sağlanan okuma yazma eğitimi başvurulan yollardan biridir.

"insan gelişimini derinlemesine ve daha ahenkli bir şekilde hayata geçirmenin temel aracı olan eğitim, yoksulluğu, dışlanmayı, cehaleti, baskıyı ve savaşları azaltır [18]"

? İçinde yaşadığınız topluma yönelik yaygın eğitim programlarına örnek verebilir misiniz?

Yirminci yüzyılda Avrupa'da halk ya da devlet okulları kitle eğitiminin başlıca kurumları olurken, resmi eğitim yaygın olarak kabul edilmeye başlandı.

Son on-yirmi yılda bu eğilim, temel eğitim için ayrılan bütçe payının yükselmesi, okula gitmeyi zorunlu kılan yasaların düzenlenmesi ve eğitim ve gelişimle ilgili konulara medyada hayli yaygın bir şekilde yer verilmesiyle sonuçlandı.

Resmi ve yaygın eğitim arasındaki "sınırların aşılması" gerektiğinden, eğitim uzmanları bugün ikisi arasındaki iletişim ve işbirliğinin güçlendirilmesinden bahsediyor, eğitim alan insanlara daha kapsayıcı bir dizi fırsat sunmak için eğitim etkinlikleriyle eğitim ortamlarının birbiriyle uyum içinde olmasının önemini anlatıyorlar.

Avrupa'da gençlik örgütlerinin oynadığı rol

Avrupa düzeyinde, gençlik örgütleri eğitimle ilgili konularda seslerini duyurabilmek için çeşitli yollar icat etti. Avrupa Ulusal Öğrenciler Birliği (*National Union of Students in Europe- ESIB*) ve ulusal okul öğrencileri örgütleri ve birliklerinden oluşan, orta öğrenim ve mesleki eğitimde aktif en geniş Avrupa platformu olan Avrupa Okul Öğrencileri Birliği Organizasyon Bürosu (*Organising Bureau of European School Student Unions- OBESSU*) gibi öğrenci organizasyonları da benzer yöntemler geliştirdiler. Bu kuruluşlar ulusal okul öğrencileri örgütleri arasındaki enformasyon, deneyim ve bilginin paylaşımının kolaylaştırılması için çalışıyor, Avrupa'daki resmi eğitim sistemlerinde gelişen yeni yönelimlerin tartışmaya açılması için çaba gösteriyorlar.

? Eğitim sistemleri, ortaya çıkan yeni gelişmeleri ne derece takip edebiliyor?

Dünya iyice karmaşık hale gelirken okul sistemleri de bir taraftan hem genişlemeye başladı hem de daha da karmaşık hale geldi. Bu sistem içindeki öğrenci sayısındaki artış muhtemelen nüfusun artışından daha yüksek oldu: gelişmekte olan ülkelerdeki ilköğretime kayıt oranı 1970'de % 50 iken bu oran 1990 yılında % 76, 1995 yılında ise % 82'ye ulaştı. Birçok sistem, hedef kesimine okul öncesi çağdaki çocuklar, ergenlik dönemindeki gençler ve yetişkinleri daha sistematik bir şekilde katmak için genişleme yoluna gitti.

Gelişmekte olan ülkelerdeki okuryazarlık oranları da artmaya başladı –bu oran 1970'de % 43 iken, 1990'da % 65'e, 1995'te % 70'e yükseldi. Böylesine bir yaygınlık, eğitim kalitesinin artışı, hükümetlerin ve uluslararası toplumun eskisine kıyasla eğitime daha büyük önem vermesi ve ailelerin eğitime verdiği değerin bir sonucudur. Eğitime hakettiği değer verilmekte, aynı zamanda aileler tarafından, karşılaşılan günlük zorlukların karşısında bir çare olarak algılanmaktadır.

Bu tablonun tam tersi bir durum da ortaya çıkmaktadır: bazı ülkelerde okul kayıt rakamlarında bir durgunluk görülmektedir. Bazı uzmanlara göre son yirmi yılda:

> *"ilk, orta ve üçüncü derece (orta öğretim sonrası) okul kayıtlarındaki artış oranı birçok ülke grubunda yavaşladı. Gayri Safi Yurtiçi Hasıla (GSYİH) içinde eğitim için ayrılan kamu harcamalarındaki artış oranı ülke gruplarının tamamında yavaşladı."* [19]

Son yirmi yılda, önceki yirmi yıla kıyasla daha yavaş ilerleme yaşanan ülkelerde bu durum, okuma yazma oranları da dahil olmak üzere eğitim alanında olumsuz sonuçlar yaratmaktadır.

Küreselleşme

Küreselleşmenin –ticaret serbestliği, şirketlerin operasyonlarını küresel ölçekte yürütmesi ve vergi kaçakçılığı gibi— kilit unsurları eğitime uzun vadede yatırım yapılmasını tehdit ediyor. Vergi sorunları, hükümetlerin eğitime maddi desteğini olumsuz yönde etkiledi. Gana örneğinde hükümet Gayri Safi Milli Hasıla (GSMH)'nın % 12'sini vergilerle topluyor. Hükümet eğer vergi gelirinin % 10'unu kaybedecek olsaydı –yani GSMH'nin % 1,2'si– bu, ilköğretim için ayrılmış olan bütçenin tam yarısına eşit olacaktı. Bu sebepten, evrensel olarak belirlenmiş ilköğretim amaçlarına erişmek için hükümetlerin yeterli gelir toplama kapasitesine sahip olması ve bunu koruması hayati bir öneme sahiptir. [20]

Birçok Orta ve Doğu Avrupa ülkesinde, ekonomik iyileşme hâlâ bir gerçeklik değeri taşımıyor. Peki bunun eğitim üzerindeki etkileri nedir?

> *"Sosyal harcamaların desentralizasyonu (bir merkezden idare edilmeyişi ve sorumluluğun dağıtılması) eğitim için mevcut kaynaklar üzerinde muazzam bir etki yarattı (Polonya, 1999; Rusya Federasyonu, 1999; Romanya, 1999). Birkaç Orta Avrupa ülkesi 1990 yılından önce eğitim maliyesi ve yönetiminde daha büyük desentralizasyona gitti. Bölgenin kalanında ise sorumluluğun merkezi hükümetten yerel düzeye devri için yeni çabalara girildi.*
>
> *Bununla birlikte, ilkokul öncesi eğitimden orta öğretime kadar süren eğitim hizmetinin sağlanmasında yerel yönetimlere daha büyük sorumluluk verildi. Bir çok yerde, okullara dikkate değer düzeyde yetki tahsis edildi. Harcama yapma sorumluluğu gözönüne alındığında, eğitimle ilgili harcamaların büyük bir bölümünün sorumluluğu bölgesel düzeye devredildi, bazı ülkelerde ise o ülkenin farklı bölgelerinin eğitim programını finanse etme kapasitesi arasında büyük açıklar oluşmaya başladı (Polonya, 1999).*
>
> *Bazı durumlarda, yerel yönetimler özellikle kırsal alanlarda kendilerini bekleyen yeni sorumlulukları yerine getirmek için yeterli düzeyde mali kaynağa sahip değiller, aynı zamanda ek kaynak oluşturmak için de yetersiz sayıda araca sahipler. Eğitim bütçesinin en yüksek kalemini temsil eden öğretmen ücretleri çoğunlukla merkezi hükümet tarafından belirleniyor, bu da okulların bütçe kararlarında alt düzeyde bir yetkiye sahip olmasına sebep oluyor.*
>
> *Eğitim için ayrılan kaynaklar zaten hayli küçülmüş olan bir kamu bütçesinden sağlanıyor. Ulusal gelirlerdeki büyük düşüş ve azalan vergi gelirleri, devletin eğitime desteğinin keskin bir şekilde azalmasına sebep oluyor.*
>
> *Geçiş süreciyle ilgili yaşanan zorluklara rağmen bahsi geçen ülkeler eğitim reformu yönünde kaydadeğer adımlar attı. Bu reformlar eğitim yasaları, müfredatın demokratikleşmesi, yönetimin ve maliyenin desentralizasyonu gibi alanlarda yapıldı. Kimi ülkelerde, bu reformların hayata geçmesi hayli yavaş ve çoğunlukla zor oldu"*[21].

Eğitimin dünyadaki durumuna dair eldeki veriler maalesef bu sektöre yatırım yapmak için ayrılan kaynakların hayli sınırlı kaldığını gösteriyor. Değişimin sürekli hız kazandığı günümüz dünyasında anne-babalar ve gençler okullarda öğretilenlerin ne kadar geçerli olduğunu sorguluyor. Ayrıca dünya ölçeğinde birçok okul, öğretmen yetersizliği, öğretim için ayrılan sürenin kötü kullanılması ve öğrenen bireylerin becerilerinin ihmal edilmesi sorunuyla karşı karşıya. Çocukların edindiği faydalı bilginin yetersiz olduğu, vaktin büyük bir bölümünün ezberci öğrenmeye ayrıldığı okullarda, bugün birçok çocuk eğitim sisteminin onlara sunduklarını reddetme yoluna gidiyor.

"Eğitimin kökleri acıdır ama meyvesi çok lezzetlidir."

Aristo

Okula devam eden bu öğrenciler arasından birçoğu analiz yapma ve okulda öğrendikleri bilgileri gerçek yaşamda kullanma becerisini elde edemiyorlar.

Avrupa Konseyi uzmanları, eğitim sistemi içinde korumasız/zayıf durumdaki gençleri üç grup altında topladı. Bunlar:

1. ekonomik yönden dezavantajlı ailelerden gelen gençler;
2. sınırlı düzeyde eğitim deneyimine sahip anne-babası olan gençler;
3. etnik azınlıklar, göçmenler ve seyahat halindekiler.

? Yaşadığınız toplum içinde bu listede adı geçmeyen başka korumasız/zayıf durumda olan gruplar var mı?

Dünyanın birçok yerinde, resmi ve değişmeyen eğitim sistemlerine şüpheyle yaklaşılmaya başlandı. İnsanlar eğitim sistemleri arasında –maliyet, kalite, başarı ve yeterlilik alanında– büyümekte olan eşitsizlik ve farklılığın farkına vardılar, bu da dünyanın birçok yerinde kamu okullarına yönelik "güven krizi"ne yolaçtı.

Eğer ilköğretim çağındaki çocukların hepsi en az dört yıl süren, kaliteli düzeyde temel eğitim alabilseydi okur yazar olmama sorunu bir kuşaklık bir süre içinde çözülmüş olacaktı. Fakat bugün:

1. İlköğretim çağındaki 125 milyon çocuk okula gitmiyor; bunların çoğu kız çocuğu.
2. Bunların dışında 150 milyon çocuk ilkokula başlasa da dört yıllık eğitimi sona erdirmeden okulu bırakıyor. Bu çocukların çoğunluğu okur yazarlık becerisi elde edemeden okuldan ayrılıyor.
3. Aşağı Sahara Afrikası ve Güney Asya'nın büyük bölümünde çocuklar 4-7 yıl arasında eğitim görürken, sanayileşmiş ülkelerde bu süre 15-17 yıl arasında değişiyor.
4. Bugün 870 milyon insan okuma yazma bilmiyor; bunlardan % 70'i kadın.

? Okuma yazma bilmeyen insanların bu kadar büyük bir bölümünün kadınlardan oluşmasının sebepleri ne olabilir?

Bundan elli yıl önce İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi ücretsiz ve zorunlu eğitimin temel bir insan hakkı olduğunu ilân etmişti. 1990 yılında gelindiğinde, iki hükümet dışında tüm dünya ülkeleri tarafından imzalanan Çocuk Hakları Sözleşmesi'yle, eğitim hakkının yasal anlamda bağlayıcılığı olan bir hak olduğu teyit edildi.

O zamandan beri bu temel insan hakkıyla ilgili üst düzey uluslararası anlaşmalar yapıldı.

Gelişmiş ülkeler 1990'larda düzenlenen uluslararası zirvelerle belirlenen hedeflere ulaşmak üzere bu alanda daha güçlü işbirliği yapmak için tekrar tekrar söz verdiler. Dünyanın farklı bölgelerinden birçok hükümet 1990 yılında Jomtien, Tayland'da düzenlenen Herkes için Eğitim Dünya Konferansı'nda biraraya geldi. Bu konferansta on yıl içinde dünya çocuklarının tamamına kapasitelerini tam anlamıyla geliştirme fırsatı sunulması için çeşitli hedefler belirlendi. Bu taahhüt kaliteli ilköğretime herkesin erişimi ve eğitimde cinsiyet eşitsizliğine son verilmesini kapsıyordu.

Devlet ve hükümet başkanları tarafından herkesin ilköğretime erişimi için alınan kararlardan sonuncusu 2015 yılına kadar bu hedefe ulaşmayı amaçlıyor. Güncel eğilimlere bakıldığında çok da iddialı olmayan bu hedef bile ulaşılamaz gözüküyor. Hükümetler bugün harekete geçmeyecek olursa 2015 yılında 75 milyon çocuk temel eğitimden mahrum kalacak.

Eğitim üzerine düzenlenen en son dünya zirvesinde (Dakar, 2000) şu ifade edildi:

> *"Eğitim temel bir insan hakkıdır. Eğitim sürdürülebilir kalkınmanın ve ülkeler arasında ve ülkeler içindeki barış ve istikrarın anahtarı, toplumsal hayata ve yirmi birinci yüzyıl ekonomilerine etkin katılımın vazgeçilmez bir aracıdır."*

"Zayıf doğarız, güce ihtiyacımız vardır; muhtaç doğarız, yardıma ihtiyacımız vardır; akılsız doğarız, mantığa ihtiyaç duyarız. Doğduğumuzda bunların hiçbiri yoktur elimizde, insan statüsüne erişmek için ihtiyacımız olan tek şey eğitimdir."

Jean-Jacques Rousseau

"Eğitim, özgürlüğü daimi bir ordudan daha iyi korur."

Edward Everett

Referanslar

Building Bridges for Learning, Youth Forum, Brüksel, 1999.
Education for All – country reports, 2000. *www.unesco.org.*
Education Now Campaign, Oxfam *www.caa.org.au/oxfam/advocacy/education.*
European Youth Trends 2000, Council of Europe, 2001.
Learning: The treasure within, UNESCO, Paris, 1996.
World Education Report, *www.unesco.org.*

Çevre

"Çölleşme artıyorsa, ormanlar yok oluyorsa, yetersiz beslenme artıyorsa ve kent alanlarında insanlar çok kötü koşullar altında yaşıyorsa, bunun sebebi kaynak yetersizliği değil, yöneticilerimiz tarafından yürütülen politikalardır. İnsanların haklarını ve halkların çıkarlarını reddetmek bizi öyle bir duruma itiyor ki, Afrika'nın geleceği için tek koşul yoksulluk haline geliyor ... Ancak özgür ve hakları korunan halklar, olgun ve sorumlu yurttaşlar gelişime katkı sağlayabilir ve çevreyi koruyabilir."

Konuşmacı, WECD Halk oturumu, Nairobi, 23 Eylül 1986

Çevreyi –çöller, ormanlar ya da kent alanlarını– insanlar ve insan haklarından özellikle de sosyal adalet ve kalkınma meselelerinden ayırmak mümkün değildir. Bu sadece Afrika için değil Avrupa da dahil olmak üzere heryer için geçerlidir. Çevre ile insanların iki yönlü bir ilişkisi vardır: her türlü insan etkinliğinin çevre üzerinde etkisi olduğu gibi, çevrenin de insan yaşamı üzerinde etkisi vardır. Buna bir örnek "sera etkisi"dir. Endüstriyel gelişimi hızlandırmak için dünya çapında 300 yıl boyunca kullanılan petrol, kömür ve benzin, küresel ısınmanın oluşumunda etkili oldu. Bunun sonucunda ortaya çıkan, son dört yıldır şahit olduğumuz iklim felaketleri yerkürenin dört bir yanında yaşayan insanların tamamını etkiliyor. Bununla birlikte, karbondioksit emisyonu yüzünden en çok suçlanması gereken Kuzey'in zengin ülkelerinde yaşayan insanlar kendilerini "doğal afetlere" karşı korumada Güney'in gelişmekte olan ülkelerinde yaşayan insanlardan daha iyi durumdalar. Bunlar adaletle, dolayısıyla insan haklarıyla ilgili meselelerdir.

Çevre ve insan hakları arasındaki ilişkiye dair birkaç örnek daha:

- savaşlar esnasında mayınlar yüzünden zehirlenen tarım alanları ve bu alanların insan güvenliği için artık bir tehdit oluşturması;
- yoksulluk yüzünden verimsiz topraklarda ekin yetiştirmek zorunda kalan insanlar ve bunun sonucunda ortaya çıkan çölleşme ve büyüyen yoksulluk;
- ilk olarak Someş nehrinde, ardından Tisza'da son olarak Tuna nehrinde siyanür kirliliğine sebep olan Baia-Mare kazası.

İlgili etkinlikler

• İki şehrin hikâyesi, sayfa 71
• Birinci sayfa, sayfa 135
• Bahçekondu, sayfa 139
• Mükemmel bir dünyada yaşamak, sayfa 160
• Makah balina avcılığı, sayfa 166
• "Gelecekler"imiz, sayfa 182
• Yaşam ağı, sayfa 235

Çevremizin yapı taşları

Ekonomik gelişme için gerekli hammaddeleri çevremizden sağlıyoruz. Aynı zamanda çevreyi atıklarımız için bir çöp tenekesi olarak görüyoruz. Diğer yandan yaşamı sürdürülebilir kılmak için çevrenin bize dengeli ısı, oksijen ve temiz su sağlamasını bekliyoruz. Her şeyin her şeyle bağlantılı olduğu –örneğin besin zinciri, su ve kaya döngüsü vasıtasıyla– kaynakları sınırlı bir yerkürede yaşıyoruz. Bu döngüler içinde doğal bir esneklik olsa da –örneğin hava kirliliği, yanlış tarım uygulamaları, sulama projeleri ya da aşırı balık avlama yüzünden– bunlar ciddi şekilde kesin-

tiye uğruyor bu da doğal dengenin bozulmasına sebep oluyor. Ukrayna'da yaşanan Çernobil felaketi, Almanya'nın Kara Orman'ında ağaçların ölümü, İspanya'daki çölleşme, Britanya'daki deli dana felaketi, Özbekistan'da Aral Gölü'nün kuruması ve Türkiye'deki Ilısu Barajı projesi, bunların her biri kalkınma sürecindeki insanların ekonomik faaliyetler ve yaşamın kendisi için çevrenin temelini nasıl tahrip ettiğine çok iyi birer örnektir.

? Yerel düzeyden örnekler verebilir misiniz? Örneğin, karayolu inşaatı projeleri ya da endüstriyel madencilik ya da diğer gelişmelerin yaşadığınız çevre üzerindeki etkisi nedir?

Sürdürülebilir gelişme düşüncesi

1989 yılında Brundtland Raporu olarak da bilinen Birleşmiş Milletler Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu (WCED) "sürdürülebilir gelişme" ilkesini geliştirdi. Bu kavram "günümüz ihtiyaçlarına, gelecek kuşakların kendi ihtiyaçlarını karşılama becerilerini tehlikeye atmadan yanıt veren gelişme" olarak tanımlandı. Raporu takiben 1992 yılında açıklanan Rio Deklarasyonu bunu şu şekilde ifade ediyordu: "İnsanlar sürdürülebilir gelişmeyle ilgili sıkıntı ve endişelerin merkezinde yer alıyor. İnsanların hepsi, doğayla uyum içinde sağlıklı ve üretken bir yaşamı hakediyor".

Asıl aciliyeti olan sorun ise yaşamamızı sağlayan çevreyi tahrip etmeden yoksulluk, küreselleşme ve gelişme hakkıyla ilgili insan hakları meselelerini nasıl çözeceğimiz.

Bir yaklaşıma göre çözüm, ilgili konular üzerine kaleme alınmış uluslararası sözleşmelerde. Örneğin, 1997'de Kyoto'da düzenlenen Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Konferansı'nda sanayileşmiş ülkeler sera gazı emisyonlarını azaltmak üzere bazı taahhütlerde bulundu. Gelişmekte olan ülkelerin muafiyetiyle ilgili pazarlıklar yapıldı ve sonuçta ortaya çıkan sözleşmenin ne kadar etkin ve adil olduğuna dair birçok eleştiri yapıldı.

Alternatif bir görüş ise, insan hakları yaklaşımı içinde olmayı önerir. Böyle bir yaklaşım, adalet ve eşitlik ilkelerinin tüm sözleşmelerin merkezinde olmasını öngörür. Bazıları, çevreye dair sorunların mevcut insan hakları yasalarında –örneğin mülkiyet, sağlık ve yaşama hakkı aracılığıyla— yeterli düzeyde ele alındığını iddia etmektedir. Bazıları ise yeni ya da "oluşmakta" olan çevresel haklardan bahsetmektedir.

Bir düşünceye göre mevcut insan hakları listesine çevresel insan hakları da eklenmelidir. Örneğin, 1994 İnsan Hakları ve Çevre İlkeleri Bildirisi taslağı şöyle der: "Her insanın güvenli, sağlıklı ve ekolojik değere sahip bir çevre hakkı vardır. Bu hak ve kişisel, kültürel, ekonomik, siyasal ve sosyal haklar da dahil diğer tüm insan hakları evrenseldir, birbirine bağımlıdır ve bu haklar bölünemez".

Bazıları, özellikle ekologlar çevresel insan hakları talebine eleştiri getiriyorlar. Bu görüşe göre, çevreyi korumanın asıl amacının insan yaşamı ve insan sağlığı olması ve çevrenin sadece insanların durumunu iyileştirme düzeyinde korunması hayli endişe verici bir durumdur. Bu kesim, bunun yerine daha bütüncül bir insan hakları yaklaşımı içinde olunması gerektiğini iddia eder. Onların görüşüne göre insanlar biyosferin (dünyada hayat belirtilerinin olduğu kısımlar) bir parçasıdır ve bu yüzden insanların insanlığa karşı ödevleri çevrenin korunması ödevinden ayrı tutulamaz. Daha geniş bir çerçeveden bakıldığında insan hakları talepleri hem gelecek kuşakların ihtiyaçlarını hem de devlet ve halkların birbiriyle çatışan çıkarlarını dikkate almalıdır.

Bazıları, nasıl insanların hakları varsa diğer türlerin de "hayvan hakları"na sahip olması gerektiğini öne sürer. Hukukta, hayvanların bu tür hakları yoktur. Yine de yasalarla çoğunlukla koruma altına alınırlar. Örneğin, birçok Avrupa ülkesinde çiftlik hayvanlarını korumayı ve koşullarını iyileştirmeyi amaçlayan yasalar mevcuttur.

Dünyada yaşanan felaketler[22]

Felaket olayları	1996	2000
Kasırga	62	99
Sel	69	153
Kuraklık	9	46

"Çevre hareketi, ancak bir adalet hareketine dönüşürse hayatta kalabilir. Katıksız bir çevre hareketi olarak, çevrecilik ya ölecektir ya da "yeşil" bir birlik olarak yaşamını sürdürecektir. Gerçek bir çevreci bu 'suya sabuna dokunmaz' bir rolü asla kaldıramaz. Hem ekolojik hem de adalet tabanlı bir hareket olarak çevreciliğin karşısında sınırsız sayıda fırsat vardır."

Vandana Shiva

Ekolojik insan hakları

Ekolojik insan hakları çevrenin küresel durumuna bir yanıt olarak algılanabilir. Siyasal ve kişisel haklar nasıl geçmiş zamanlarda yaşanan olayların bir ürünüyse ekolojik insan hakları da günümüzün bir ürünüdür.

Bir kesim tarafından gündeme getirilen ve üzerinde tartışılan konulardan biri de ekolojik insan hakları kavramıdır. Bu yaklaşım insan hakları felsefesiyle ekolojik ilkeleri uzlaştırmaya çalışır. İnsan hakları (örneğin insan onuru, özgürlük, mülkiyet ve gelişme hakkı) bireylerin sadece siyasi ve sosyal çevrede değil aynı zamanda doğal çevrede de işlev gördüğü gerçeğini dikkate alıp buna göre hareket etmelidir. Nasıl her birey diğer *insanların* kendi içinde barındırdığı öz niteliklere saygı duymalıysa her birey aynı zamanda *diğer* canlıların (hayvanlar, bitkiler ve ekosistemler) öz değerlerine saygı duymalıdır.

Öğretmen ve gençlik hizmetleri sorumlularının karşılaştığı en büyük güçlüklerden biri de hem insan onuruna hem de yaşamın kendisine karşı saygılı olmaya dayanan ikili kavramı insanlara öğretmeye çalışmak diğer yandan bunun için nasıl bir yaşam sürüleceğini anlatmaktır. Başka şekilde anlatacak olursak, "küresel düşünme ve yerel düzeyde hareket etme"nin nasıl mümkün olacağını ve gelecekte de sürdürülebilecek yeni yaşam tarzlarının nasıl bulunacağını anlatmak.

Gençlerin ve gençlik örgütlerinin katılımı

Okullar, çevresel sivil toplum kuruluşları ve diğer kurumlar genç insanların çevreyle ilgili konularda aktif hale gelmesi için çeşitli fırsatlar sunar. Yerel düzeyde ise gençler, yaşadıkları evleri, okullarını ya da gençlik kulüplerini daha çevre dostu hale getirip yerel karar alma süreçlerine katılım sağlayabiliyorlar. Gençler, mektup kampanyaları düzenleyerek, oyunlar sergileyerek ve kendilerini ilgilendiren konularda (barışçıl) gösteriler yürüterek bölgesel ve ulusal düzeyde kamuoyu tartışmalarına ya da siyasi müzakerelere etkide bulunuyor. Uluslararası ve küresel düzeyde ise Dünya Sözleşmesi (*Earth Charter*) gibi bildirilerle, Greenpeace gibi uluslararası kampanya örgütleri aracılığıyla bir etki yaratmaya çalışıyorlar.

Gençler, her düzeyde İnternet üzerinden yazışıyor, kampanyalara katılıyor ya da Dünya Çevre Günü ve Dünya Günü gibi küresel çapta düzenlenen kutlamaların bir parçası oluyor. 5 Haziran Dünya Çevre Günü, 1972'de düzenlenen Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nda kararlaştırıldı. Dünya Çevre Günü, günümüzde farklı şekillerde kutlanabiliyor: örneğin sokak gösterileri, bisiklet geçitleri, açık hava konserleri, okullarda makale ve poster yarışmaları, ağaç dikimi, geri dönüşüm çalışmaları ve çevre temizliği kampanyaları. Bu özel günde her yıl insanların

Goldman Çevre Ödülleri

Goldman Çevre Ödülleri yerel düzeyde çalışan çevrecileri onurlandıran dünyanın en büyük çevre ödülü programıdır.

2000 yılı ödülünü kazanan Oral Ataniyazova bu ödülü Aral Gölü krizinden etkilenen Özbek topluluklarla ilgili çalışmalarına borçlu. Eğitime, tıbbi ihtiyaçlara ve ailelerin içinde bulunduğu duruma yoğunlaşan Oral Ataniyazova hem kadınların hem de çocukların insan haklarının korunmasında aktif rol aldı.

2001 yılı ödülü ise Myrsini Malakou ve Giorgios Catsadorakis'e verildi. Bu ikili kuzey batı Yunanistan'daki Préspa'da tehlike altındaki sulak alan ekolojisini kurtarmak üzere çalışmalar yürüttü. Elde ettikleri başarılardan biri Arnavutluk, Eski Yugoslav Cumhuriyeti Makedonya ve Yunanistan arasında, Balkanlar'da ilk kez bir sınırötesi koruma alanı oluşturmak üzere bir sözleşme imzalanmasını sağlamak, bu sayede ülkeler arasında barışçıl işbirliğine örnek teşkil etmek oldu.

dikkatlerinin çekildiği farklı bir tema belirleniyor. Örnekler arasında "Dünyada Yaşam için – Denizlerimizi Kurtaralım", "Yoksulluk ve Çevre – Kısırdöngüyü Kırmak" ve "Çocuklar ve Çevre" bulunuyor (*www.unep.org*). 22 Nisan Dünya Günü ise Dünya Günü Ağı (*Earth Day Network*) tarafından koordine ediliyor. Bu ağ hem çevre ve hem de insan hakları örgütleriyle –örneğin Sierra Klübü (*Sierra Club*) ve Uluslararası Af Örgütü– birlikte çalışarak kutlamalar ve çeşitli etkinliklerle kamuoyu hareketi yaratıyor, insan hakları ve çevre ihlallerini protesto ediyor. *www.earthday.net/events/events-europe.stm*

Avrupa Konseyi'nin çalışmaları

Avrupa Konseyi 1961 yılında kendi bünyesinde bir çevre programı başlattı. Bu alandaki faaliyetler doğanın koruma altına alınmasına yoğunlaştı. Program, Avrupa Konseyi'nin Kültür ve Kültürel ve Doğal Varlıklar Bölümü'nün ilgilendiği temalardan biri haline geldi. Bu program üç parçadan oluşur: Avrupa Biyolojik ve Peyzaj Çeşitliliği Stratejisi, Avrupa'nın Yaban Hayatı ve Yaşama Ortamlarını Koruma Sözleşmesi (Bern Sözleşmesi, 1979) ve Biyolojik Çeşitlilik ve Peyzaj Çeşitliliği üzerine Bilincin Geliştirilmesi.

Çevre koruma bilincinin geliştirilmesi ve bu konuda bilgi temin edilmesi çalışmaları Avrupa Konseyi yayınları aracılığıyla yürütülmektedir. Konseyin ulusal ajanslarından oluşan ağ da biyolojik çeşitlilik ve peyzaj çeşitliliğini korumanın daha iyi bir düzeye ulaşmasına katkıda bulunmaktadır.

Uluslararası aygıtlar ve bildirgeler

Çevre ve insan haklarını birarada ele alan anlaşmalar ve aygıtlardan bazıları şöyledir:

1. 1989 Avrupa Çevre ve Sağlık Şartı
2. 1992 Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Bildirgesi
3. 1994 İnsan Hakları ve Çevre İlkeleri Taslak Bildirgesi
4. 1999 Çevre Hakları Bizkaia Bildirgesi
5. 2000 Dünya Sözleşmesi

Referanslar

Boyle, A, Anderson, M.R., Human rights approaches to environmental protection: An overview, *Clarendon Press, Oxford, 1996.*

Bosselmann, K., Human rights and the environment: redefining fundamental principles, *www.arbld.unimelb.edu.au*

Caring for the Earth, *The World Conservation Union (IUCN), United Nations Environment Programme (UNEP), World Wide Fund for Nature (WWF-UK), www.ciesin.org/IC/iucn/CaringDS.html*

The Council of Europe Environment Programme, www.nature.coe.int

1994 draft Declaration of Principle on Human Rights and the Environment, www1.umn.edu/humanrts/instree/1994-dec.htm

The Earth Charter initiative, www.earthcharter.org

Worldwatch, www.worldwatch.org

Önemli günler

5 Haziran
Dünya Çevre Günü

22 Nisan
Dünya Günü

"Dünyanın kurtuluşu; insan yüreğinde, insan gücünde, alçakgönüllülükte ve sorumluluktadır. Bizler hala, insanın 'yaratılışın bir parçası' değil, 'yaratılışın zirvesindeki varlık' olduğu gibi yıkıcı ve kibirli bir inanışa sevkediliyor, her şeye iznimiz olduğunu düşünüyoruz. Ahlakı, siyasetin, bilimin ve ekonominin önüne nasıl koyacağımızı hâlâ bilmiyoruz. Tüm eylemlerimizin belkemiğinin –eğer ahlaklı ise– sorumluluk olduğunu anlamakta hâlâ güçlük çekiyoruz. Sorumluluk ailemden, ülkemden, şirketimden, başarımdan daha yüksekte bir yerdedir. En yüksek sorumluluk ise her şeyin adil bir şekilde değerlendirileceği Varlık düzenine karşı olandır."

Vaclav Havel

Cinsiyet eşitliği

Bazı temel kavramlar

"Genç olmak ve planlayabileceğin ve üzerinde düşler kurabileceğin bir yaşama sahip olmak güzel olmalı. Bunun ötesinde genç bir kadın ya da genç bir erkek olmak eşit derecede güzel olmalı. Gerçek hayatta, birçok genç insan plan yapma, hayal kurma haklarından, bunun ötesinde güvenlik içinde olma ve onurlu bir yaşam sürme haklarından mahrum bırakılıyor. Gerçek hayatta, bir kız ya da bir erkek olarak dünyaya gelmek hatırı sayılır bir fark yaratıyor. Temel hakların ihlali bakımından genç kızlar daha büyük risk altında bulunuyor." [23]

1970'ler ve 1980'lerde kadın aktivistler "kadınları ekonomik gelişme sürecine dahil etmek"ten bahsediyorlardı. 1990'larda ise toplumsal cinsiyetle ilgili konuların kalkınma politikaları ve planlarına dahil edilmesinden bahsedilmeye başlandı.

Bugün "kadın hakları" ve "cinsiyet eşitliği" terimlerinin her ikisi de kullanılıyor. Bu terimlerin anlamı nedir ve aralarındaki fark nedir? "Kadınların insan hakları" kavramı kadın haklarının insan hakları olduğu anlamına vurgu yapmak için kullanılır. Yani kadınlar insan varlıkları oldukları için insan haklarından yararlanma yetkisine sahiptir. Bu düşünce kadın temasını insan hakları hareketinin bir parçası haline getirir. Aynı zamanda da insan hakları ilkelerini kadın hareketinin bir parçası haline getirir.

Cinsiyet eşitliği, her iki cinsiyetin de tüm kamusal alan ve özel yaşam alanlarında eşit seviyede yetki sahibi olması, bu alanlara eşit seviyede katılımı ve bu alanlarda eşit seviyede görünür olması anlamına gelir. Cinsiyet eşitliği cinsiyetler arasındaki farkların zıttı değil cinsiyet eşitsizliğinin zıttı olarak düşünülmelidir. Cinsiyet eşitliği, kadın ve erkeklerin toplumsal hayata tam katılımı için uygun ortamın geliştirilmesini amaçlar. İnsan haklarında olduğu gibi cinsiyet eşitliği için de sürekli mücadele verilmesi, eşitliğin korunması ve özendirilmesi gerekir.

'Toplumsal cinsiyet' terimi kadın ve erkek cinsiyetleri için biçilmiş, toplum tarafından belirlenmiş rolleri temsil eder. Cinsiyet rolleri bu yüzden sosyo-ekonomik, siyasi ve kültürel ortamlara bağlıdır ve bu roller ırk, etnik köken, sınıf, cinsel yönelim ve yaş da dahil olmak üzere birçok öğenin etkisi altında kalır. Cinsiyet rolleri öğrenilir. Bu roller kültürden kültüre farklılık gösterirken bir kültürün kendi içinde de farklılıklar olabilir. Bir kişinin biyolojik cinsiyeti değişmezken o kişinin taşıdığı cinsiyet rolleri değişim gösterebilir.

Sosyalleşme ve kalıpyargılar üzerine yapılan tartışmalar, sosyalleşmenin eski formlarının, yeni kimlik ve bireysellik formları için alan yarattığını ortaya çıkardı. Sosyalleşmenin 'yeni' formları eski formların yerini alsa da günümüzde geçmişin benzer kalıpyargısal beklentilerinin tekrar edilmesi ve gene geçmişe benzer sonuçlar üretilmesi durumu sözkonusu. Aile, okul ve çalışma ortamının etkileri artık o kadar güçlü olmayabilir, fakat yeni bilgi teknolojileri ve filizlenmeye başlayan yeni kültürel pratikler (müzik, medya ve televizyonda) devreye girerek kadınların ikinci derecedeki konumlarının sürekliliğine sebep oluyor ve erkeğin sosyal iktidarını güçlendiriyor olabilir."[24]

? **Kadın haklarının benimsenmesiyle ortaya çıkan değişimlere uyum göstermek erkekler için ne kadar kolaydır?**

İlgili etkinlikler

• Farklı Ücretler, sayfa 107.
• Aile içi ilişkiler, sayfa 114.
• Kadın ve erkek kahramanlar, sayfa 142.
• Cinsellik konuşma zamanı!, sayfa 156.
• Eşitlik diyarına giden yol, sayfa 185.
• Ben kimiz?, sayfa 257.
• Çalışma yaşamı ve bebekler, sayfa 260.

Kadın hakları ihlallarine örnekler

Aile içi şiddet

Kadına yönelik şiddetin en sık rastlanan şekli aile içi şiddettir. Aile içi şiddet uzun yıllar devlet ve adli sistemin müdahale edemeyeceği özel bir mesele olarak kabul edildi. Gerçekte aile içi şiddet kadının fiziksel ve psikolojik sağlığına karşı sadece bir saldırı ve kadının insan haklarının ihlal edilmesi değil aynı zamanda kanunlar karşısında suç işlemek anlamına da gelir.

İstatistiklere göre bir kadının partneri ya da eski partneri tarafından dövülmesi, saldırıya uğraması hatta öldürülmesi olasılığı bunların bir başka insan tarafından yapılma olasılığından daha yüksek.

- Avrupa ülkelerinde –ülkenin durumuna göre– kadınların % 20 - % 50'si aile içi şiddet kurbanı.
- Aile içi şiddet, toplumun her katmanında ve her yaş grubunda görülüyor.
- Aile içi şiddet farklı şekillerde uygulanabiliyor: fiziksel, cinsel, psikolojik ve yapısal.
- Beş kadından biri yaşantısının her hangi bir döneminde cinsel saldırıya maruz kalıyor. Kurbanların yaşları 2 ayla 90 yıl arasında değişiyor.
- Saldırganların % 98'i erkek ve % 50'si evli erkek, ya da bu kişiler fiili olarak evli ya da çift olarak yaşıyor.
- Tecavüzlerin % 70'i önceden tasarlanıyor ve saldırganların sadece % 3'ünde akli dengesizlik var.
- Çoklu tecavüz vakalarında artış gözleniyor.
- Verilere göre çok genç yaştaki kızlara yönelik saldırılarda artış var.

"Ortaya çıkan istatistikler, dünyanın hangi noktasıyla ilgili olursa olsun çirkin bir tablo sergiliyor ... Hiçbir ülke ya da bölge aile içi tacizde istisnai bir duruma sahip değildir". UNICEF'in 2000 yılında kadınlara ve kız çocuklarına yönelik aile içi şiddet üzerine hazırladığı rapor işte böyle diyor. 2000 yılında yayınlanan bu rapor aile içi şiddeti küresel boyutta inceleyen ilk girişimdir.

Kadın ve kız çocukların ticareti

Her yıl milyonlarca erkek, kadın ve çocuk dünya çapında yürütülen insan ticareti faaliyetlerinin kurbanı oluyor. İnsan ticareti kurbanlarının maruz kaldığı koşullar kölelik boyutuna ulaşıyor. Bu insanlar arasından binlerce kadın ve kız çocuk tuzağa düşürülüyor, kaçırılıyor ya da satılıyor, fuhuşa ya da farklı cinsel kölelik yöntemlerine zorlanıyor. Günümüzde bu süreç küreselleşme ve modern teknolojilerle iyice kolay hale geldi. İnsan ticaretinin altında yatan sebepler arasında yoksulluk, işsizlik ve eğitim yetersizliği bulunuyor. Bu sebepler insanları yaşam kalitelerini artırmak üzere risk almaya itiyor. Sanayileşmiş ülkelerde endişe yaratan eğilimlerden biri de "ucuz ve vasıfsız işgücünün kullanımı, bununla birlikte kadın ve çocukların fuhuş ve pornografiyle sömürülmesidir."[25]

İnsan ticareti aslında çok da yeni bir yöntem değil, fakat saf ve ümidini yitirmiş genç kadınların cinsel kölelik için satılması küresel ekonominin en hızlı büyüyen suç eylemlerinden biri haline geldi. "Belli bazı gelişmekte olan ülkelerle (Kuzey ve Orta Afrika, Latin Amerika ve Asya) varış noktası olan Batı ülkeleri arasındaki insan ticareti akışı devam ediyor. Bununla birlikte en çarpıcı durum ise ... Orta ve Doğu Avrupa ülkelerinden Avrupa Birliği'ne ticareti yapılan kadın ve çocukların sayısındaki artış. Batı Avrupa'ya her yıl satılan kadın ve çocukların sayısı 120.000 olarak tahmin ediliyor." [26] Kadın ve çocukların –ve genel olarak insanların– ticareti uzun yıllardır Avrupa Konseyi'nin çalışma gündemindeki öncelikli konulardan biridir.

Kadın sünneti

Yaklaşık 130 milyon kadar kız çocuğu ve kadının hayatını etkileyen kadın sünneti Afrika'da yaygın olarak uygulanıyor. Kadın sünneti kadınlara zarar veren kültürel bir uygulamadır. Bu yön-

Önemli günler

8 Mart
Uluslararası Kadınlar Günü

25 Kasım
Uluslararası Kadına Yönelik Şiddetin Yok Edilmesi Günü

Dünyada her yıl iki milyon kız çocuğu bu şekilde sünnet ediliyor. Bu rakam sünnet edilmiş 130 milyon kadına ekleniyor.[27]

tem, kadının yaşama hakkını ihlal ederken, kadının aynı zamanda vücut bütünlüğü, sağlık ve cinsellik haklarını da çiğniyor. Kadın sünneti en çok genç kızlar üzerinde uygulandığından çocuk haklarıyla ilgili ciddi soruları da gündeme getiriyor.

Ve çatışma alanları...

Son yıllarda Bosna, Kamboçya, Çeçenistan, Haiti, Peru, Somali ve Sierra Leone, Doğu ve Batı Timor ve dünyanın diğer çatışma alanlarından kadına karşı şiddet vakaları bilgisi geliyor. Uluslararası toplum, sayısı hayli küçük olan *ad hoc* uluslararası suç mahkemelerinin –örneğin Yugoslavya ve Ruanda için kurulanlar– ihtiyacına yanıt vermek üzere alternatif çözümler üretmek zorunda. Bu mahkemeler faydalı ve gerekli olsa da kadın haklarının korunması için ne yeterli ne de elverişliler.

Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi

"tecavüzün bir savaş suçu olarak benimsenmiş olmasına rağmen, bir savaş silahı olarak sistematik olarak uygulanmaya –Kosova ve Çeçenistan'daki çatışmalarda görüldüğü gibi– devam edilmesinden dolayı üzgündür. Bu suç sadece psikolojik travmaya sebep olmamakta, bunun yanında zorunlu hamileliğe de yolaçmaktadır."[28]

? Kadınlara ve kız çocuklarına karşı uygulanan şiddete bir son vermek için ne yapılabilir?

Mevcut uluslararası insan hakları aygıtları

Birleşmiş Milletler tarafından ilk kadın konferansı (Meksiko, Meksika, 1975) düzenlendiğinden beri kadınlar ve erkekler arasında eşitliği sağlama yolunda önemli ilerlemeler kaydedildi.

Birleşmiş Milletler Kadın Kalkınma Fonu (UNIFEM) 1976 yılında bu alandaki yenilik ve değişimleri maddi olarak desteklemek için kuruldu. Fon, o zamandan bu yana gelişmekte olan ülkelerde yürütülen, kadınların siyasi, ekonomik ve sosyal anlamda gelişimini amaçlayan sayısız proje ve girişime destek verdi.

Kadına karşı ayrımcılığı yasaklayan ve hükümetleri kadınların eşitliği için önlemler almaya zorunlu tutan ilk bağlayıcı uluslararası belge Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi ("Kadın Sözleşmesi" ya da CEDAW)'dir. Bu sözleşme 1979 yılında benimsendi, 1981 yılında ise yürürlüğe girdi.

Sözleşme kadınlara karşı her türlü ayrımcılığı yok etmeyi amaçlar. Ayrımcılık sözleşmenin 1. maddesinde "kadınların, siyasal, ekonomik, sosyal, kültürel, kişisel veya diğer alanlardaki kadın ve erkek eşitliğine dayanan insan haklarının ve temel özgürlüklerin, medeni durumları ne olursa olsun kadınlara tanınmasını, kadınların bu haklardan yararlanmalarını veya kullanmalarını engelleme veya hükümsüz kılma amacını taşıyan veya bu sonucu doğuran cinsiyete dayalı herhangi bir ayrım, dışlama veya kısıtlama" olarak tanımlanır. Taraf Devletler sözleşme kurallarına uyduklarına dair düzenli rapor sunmak zorundadırlar.

Son on yıl boyunca insan haklarına ait sınırlı kavramları zorlama yönünde küresel bir hareket ortaya çıktı. Bu hareket kadın haklarının, ikinci derece insan hakları olarak görülmesine karşı çıkmaktadır.

"İnsan hakları alanında kadınlar ve erkekler arasındaki eşitsizlik ve farklılıklar hakiki demokrasinin ilkeleriyle tutarsızlık içindedir."

Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi, Karar 1216 (2000).

1999 yılında, Birleşmiş Milletler Genel Kurulu CEDAW'a seçmeli protokol ekledi. Protokol Birleşmiş Milletler Kadınlara Karşı Ayrımcılığın Önlenmesi Komitesi tarafından geliştirildi. 2000 yılında yürürlüğe giren Seçmeli Ek Protokol, Kadınlara Karşı Ayrımcılığın Önlenmesi Komitesi'ne kadınların bireysel ya da grup olarak suç duyurusunda bulunma fırsatını sağladığı için, kadın haklarının korunmasında önemli bir adım niteliği taşıyor. Protokol aynı zamanda kadın hak-

larının ciddi şekilde ya da sistematik olarak ihlal edilmesi hallerinde soruşturma başlatması için Komite'ye yetki veriyor. Buna rağmen, Protokol'ü onaylayan devletlerin kendi topraklarında meydana gelen insan hakları ihlallerini incelemek üzere Komite tarafından getirilen bir talebi reddetme seçeneği olduğu için Protokol'ün yetkisi hayli sınırlıdır.

Avrupa Konseyi'nce kadın ve erkekler arasındaki eşitlik temel bir insan hakkı meselesi olarak görülmektedir. Bu konu Kadın Erkek Eşitliği Yürütme Komitesi'nin sorumluluğundadır. Konsey bünyesindeki hükümetler arası bir organ olan Komite analiz, araştırma ve değerlendirmeler yapar, strateji ve siyasi önlemleri belirler ve gerekli hallerde uygun yasal aygıtlara karar verir.

1995 yılında Pekin'de düzenlenen Dördüncü Kadın Konferansı yaklaşık 47.000 kadın ve erkeği biraraya getirdi. Bu konferans, hükümetler ve STK yetkililerinin yer aldığı en geniş katılımlı Birleşmiş Milletler konferansı olma özelliğini bugün hâlâ koruyor. Bu tarihi buluşmada 189 ülke oy birliğiyle Pekin Deklarasyonu ve Eylem Platformu'nu benimsedi. Hükümetler uygulanacak her politika ve programda cinsiyet eşitliğinin geliştirilmesi konusunu dikkate alacakları sözünü verdi. Hükümetler, kaygı duyulması gereken on iki kritik alan belirledi: yoksulluk, eğitim, sağlık, kadına karşı şiddet, silahlı çatışma, ekonomi, iktidar ve karar alma, cinsiyet eşitliği için gerekli kurumsal mekanizmalar, insan hakları, medya, çevre ve genç kızlar.

Temel sorun, eşitlik için kullanılan tanımın teorideki eşitlikten çok daha dar bir anlamda kullanıldığıdır. Bunun sonucunda ayrımcılığa karşı korunmak her zaman mümkün olmamaktadır. İkinci bir sorun ise, kadınların bu soruları "hakim görüşe sahip" toplum kesimlerinin dışında tartışmak zorunda kalmış olmasıdır. Üçüncü sorun ise kadınların birçok ülkede, karar alma yapılarında zayıf bir pozisyona sahip olmasıdır.[29]

Eğitim ... çözüm

Bu alanda atılacak önemli bir adım, hakların tanınması aşamasından hakların insanları güçlendirme boyutuna geçiş olacaktır. Tüm insan hakları eğitmenleri insan hakları görüşünün hassas doğasına karşı duyarlı olmalı, kadınların ihtiyaçları ve bu ihtiyaçların karşılanması arasındaki farklara saygı göstermelidir. Bu duyarlılık olmadan insan hakları eğitimi kadınlar üzerinde baskı kurmanın ya da kadınları kontrol etmenin başka bir şekline dönüşebilir. *Eğitim,* toplum normlarının, bilgi düzeyinin ve becerilerinin geliştirilmesinde rol oynadığı için cinsiyet eşitliği anlayışının geliştirilebileceği temel araçtır.

"Cinsiyet temelli şiddetle mücadele edilmesi ve cinsiyet eşitliğinin geliştirilmesi, eğitime ve toplumun her katmanından insanın –özellikle genç kadınlar ve erkekler, azınlık grubu üyeleri– aktif ilgisine ihtiyaç duyar, hem de başlangıçtan itibaren." [30]

? Bir eğitmen ya da gençlik lideri olarak gençlerle çalışmalarınızda toplumsal cinsiyet konusuna yoğunlaşıyor musunuz?

Referanslar

Connell, R. W., Gender and power, Stanford University Press.
Mertus, J., Flowers, N., Dutt, M., Local action, global change, UNIFEM and the Center for Women's Global Leadership, 1999.
Williams, S., et al., The Oxfam gender training manual, Oxfam Publication, 1994.
Ramberg, I. Violence against young women in Europe, Seminar Report, Council of Europe, 2001.

Kadın temalarıyla ilgili bazı faydalı web siteleri

OECD-DAC Gender, www.oecd.org/dac/gender
Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu (UNESCO), www.unesco.org/gender
Birleşmiş Milletler İstatistik Birimi, Kadın İstatistikleri, www.un.org/depts/unsd/gender
Birleşmiş Milltler Kadın Kalkınma Fonu (UNIFEM), www.undp.org/unifem
Women Watch, www.un.org/womenwatch
European Women's Lobby- EWL (Avrupa Kadın Lobisi), www.womenlobby.org
Women Against Violence Europe- Wave Network (Avrupa Şiddet Karşıtı Kadınlar), www.wave-network.org
Men Against Violence Against Women- MAVAW (Kadına Yönelik Şiddete Karşı Erkekler), http://menagainstviolence.tripod.com
Young Women from Minorities- WFM (Genç Azınlık Kadınları), www.wfmonline.org

Küreselleşme

Dünyamız yavaş yavaş devasa bir pazar haline geliyor. Bazılarına göre ise dünya bir köy haline geldi.

Hepimiz küreselleşmeden bahsediyoruz, fakat bunun tam olarak ne olduğunu biliyor muyuz?

Küreselleşme aşağıdaki özelliklere sahip bir süreçtir:

1. telekomünikasyon ve bilgi teknolojilerinin yaygınlaşması;
2. ticaret ve yatırım karşısındaki ulusal engellerin azalması;
3. sermaye akışının artması ve finansal piyasaların birbirine bağımlı hale gelmesi.

Göç hareketleri günümüzde her zamankinden daha sıkı kontrol ediliyor olsa da küreselleşme, insan hareketliliğini artırdı (örneğin hava trafiği dünya tarihi boyunca hiçbir zaman bu kadar önemli olmadı). Küreselleşme aynı zamanda şirketler arasındaki küresel ortaklıkların artmasına sebep oldu (telekomünikasyon ve gıda endüstrisi örneklerine bakın). Küreselleşme ile dünya üzerindeki herhangi bir ülkenin insanlarıyla bilgisayarlar vasıtasıyla sanal muhabbet yapmak mümkün oldu. Son olarak, Asya ve Latin Amerika'da yaşanan son finansal krizler, yükselmekte olan 'karşılıklı finansal ve ekonomik bağımlılık' kavramını ortaya çıkardı.

Peki küreselleşme karşısında aşılması gereken güçlükler nelerdir?

Küreselleşmenin getirdiği mevcut ve olası sonuçlar hayli tartışmalıdır. Bu konuyla ilgili birçok ikilem ortaya çıkmaktadır ve birçok durum için kesin ve net yanıtlar verilememektedir. Küreselleşmenin olumsuz etkilerinden endişe duyan bazı insan hakları aktivisti, ekonomist, araştırmacı ve sosyologlara göre küreselleşme konusunda aşılması gereken sorun alanları şöyle sıralanabilir:

1. *Devlet egemenliğinin azalması*: Ülke ekonomisini, dolayısıyla insanların yaşam koşullarını etkileyen kararlarda hükümet kontrolünün hergün biraz daha azaldığı bir dünyada, en büyük güce sahip uluslarötesi şirketler, hükümetler arası yapılar ve özel finansal kurumlar günümüzde artık daha büyük yetkiye sahip. Bu yapılar aynı hükümetler gibi hareket etmeye çalışıyor. İşte bu yüzden devletlerin egemenliğinin büyük oranda azaldığından bahsediliyor. Devletlerin sahip olduğu geleneksel roller yeniden tanımlanıyor.

İlgili etkinlikler

• Küreselleşme sözlüğü, sayfa 69.
• İlaçlara erişim, sayfa 80.
• Herkes eşit – herkes farklı, sayfa 88.
• Âşik'in öyküsü, sayfa 91.
• Dikkatli ol, gözümüz üstünde!, sayfa 95.
• Herkes için eğitim?, sayfa 122.
• Birinci sayfa, sayfa 135.
• Yoksulluğun yıldız falı, sayfa 145.
• Bir dakika, sayfa 150.
• Makah balina avcılığı, sayfa 166.
• İnternetin etkisi, sayfa 222.
• Servet ve iktidar kapışması, sayfa 231.
• Yaşam ağı, sayfa 235.

2. *"Ekonomiye odaklanma"*: Ekonomik kaygılar, siyasi ve sosyal kaygıların önüne geçiyor. Özel şirketler ve hükümetlerarası, uluslararası ve bölgesel örgütler devletlerin yönetiminde artık hergün biraz daha fazla rol oynamaya çalışıyor. Ekonomik ve finansal konuların, bu kurumların öncelikli ilgi alanları olmasından dolayı sosyal meselelerin, sağlık ya da çevre ile ilgili temel sorunların gözardı edilmesi tehlikesi ortaya çıkıyor.
3. *Şeffaflık ve sorumluluğun yetersiz olması*: Kendi ülkeleri ve kendi insanlarının geleceği için kararlar alma yetkisine sahip hükümetler, kamu kurumları, ulusal bankacılık yetkilileri, vs. bu sorumluluğun bazı alanlarda aşamalı olarak kendi ellerinden alındığının farkındalar. Hükümetler, demokratik olarak hesap vermek zorunda olduklarından eylemleri ve kararlarının büyük bir bölümü kontrol ediliyor. Fakat uluslarötesi şirketlere ya da uluslararası ya da bölgesel kurumlara baktığımızda bu durumun geçerli olmadığını görüyoruz. İnsan hakları ihlallerinden bu yapıları sorumlu tutmak ya da eylemlerini gözlem altına almak ise neredeyse imkânsız. Bu tür vakaların birçoğunda mevcut karar alma mekanizmalarının şeffaflığının yetersiz olduğuna dair kaygılar dile getiriliyor. Örneğin, bazı durumlarda Dünya Ticaret Örgütü tarafından karmaşık, çok taraflı gayrı resmi ve resmi müzakere süreçleri ardından, kararlar kapalı kapılar ardında alınıyor.
4. *"Dibe doğru yarış (Race to the bottom)"*: Ticaret serbestliğinin en önemli özelliklerinden biri uluslarötesi şirketlerin yer değiştirerek, kıyaslama yapıldığında kendilerine daha iyi şartlar sunan ülkelere yerleşmeleri. Bunun pratik olarak anlamı ise çalışanlara daha düşük ücret ödenmesi, daha esnek istihdam yasaları, daha esnek çalışma koşulları, mevcut olmayan ya da uygulanmayan çevre yasaları, daha düşük vergi ödenmesi ve daha düşük sosyal harcama kesintileri (işsizlik sigortası, sağlık sigortası, vs.). Özellikle ev sahibi ülkelerdeki zorlu sosyal ve ekonomik şartlar altında yaşamak zorunda kalan, kırılgan ekonomilerini canlandırmak için yabancı sermayeye ihtiyaç duyan işgücünün ekonomik ve sosyal hakları dikkate alındığında, insan haklarının bu tür uygulamalarla olumsuz yönde etkilendiği sonucuna varmak çok zor olmaz.
5. *Homojenleşme*: Bazıları da, standartlaşmış sosyal ve kültürel davranış kalıplarına sahip tek bir entegre toplumda yaşamanın oluşturduğu tehditlere dikkate çekiyor. Bu görüşe göre küreselleşme nerede yaşarsak yaşayalım, milliyetimiz ne olursa olsun bizi aynı yemeği yemeye, aynı müziği dinlenmeye ya da aynı filmleri görmeye koşullandıracak. Bu durum her ülkenin kendine ait özellikleri olduğu gerçeğini reddedecek, kendi kültürümüzün keyfini çıkarma hakkımızı ihlal edecek.

Bu bağlamda, tüketici boykotlarının ahlakdışı ve yasadışı şirket uygulamalarının düzeltilmesinde bazen başarılı olduğu söylenebilir. Ayrıca, bazı şirket ve örgütler küreselleşmeden kaynaklanan sorunları aşmak üzere çeşitli stratejiler geliştiriyor.

Biraz daha özele inersek, ticaret serbestliği sözkonusu olduğunda bu fikri geliştiren bazı temel hükümetlerarası, uluslararası ve bölgesel kurumlar bulunmaktadır, bunların bazıları:

- Dünya Ticaret Örgütü
- Uluslararası Para Fonu
- Dünya Bankası
- Dünya Ekonomik Forumu. Dünyanın en güçlü 2.000 şirketini biraraya getiren özel bir örgüt. Her yıl Davos, İsviçre'de bir araya gelinir.
- Bölgesel ticaret blokları, örneğin Avrupa Birliği, Kuzey Amerika Serbest Ticaret Anlaşması (NAFTA) ve Asya Pasifik Ekonomik İşbirliği (APEC).

? Giydikleriniz ya da yediklerinizin nereden geldiğini biliyor musunuz?

Adil Ticaret Hareketi

Sosyal pratikler ve insan hakları ile uyum içinde üretilmiş malları ve ürünlerin etiketlenmesini amaçlar. Bu tür konuların bilincinde olan tüketiciler, alım güçlerini kullanarak bu sayede bir şeyleri değiştirme fırsatı yakalamış olurlar.

"İnsan Haklarının Korunması ve Geliştirilmesi Alt Komisyonu ... tüm hükümetlerin ve ekonomi politikası forumlarının, uluslararası ekonomi politikası belirleme süreçlerinde uluslararası insan hakları yükümlülüklerini ve ilkelerini tam anlamıyla dikkate almasını talep eder.[31]"

İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi, Uluslararası Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi ve değiştirilmiş Avrupa Sosyal Şartı, ayrıca Çalışanların Temel Sosyal Hakları Topluluk Şartı ve Avrupa Birliği Temel Haklar Şartı (sonuncusu henüz bağlayıcı değildir) küreselleşme temasıyla doğrudan ilgili uluslararası ve bölgesel aygıtlardan birkaçıdır. Birleşmiş Milletler İnsan Haklarının Korunması ve Geliştirilmesi Alt Komisyonu ayrıca Ayrımcılığın Engellenmesi ve Azınlıkların Korunması Alt Komisyonu tarafından insan hakları ve küreselleşme ile ilgili bir dizi kararlar alındı. Bahsi geçen birinci Komisyon, ticaret serbestliği ve bunun insan hakları üzerindeki etkisine dair bir karar aldı (Karar 1999/30); ikinci Komisyon ise insan haklarının ticaret, yatırım ve finansal politikaların birincil amacı olmasına dair bir karar aldı (Karar 1998/12).

Küreselleşmenin olumlu olduğu varsayılan yönlerinden bazıları

1. *Yurttaşlığın yeniden tanımlanması*: Yurttaşlığın yeni bir boyutu ortaya çıkıyor: bunun adı küresel yurttaşlık. Bu kavram siyasal ve yasal hakların uygulanmasıyla ve oy kullanma gibi yükümlülüklerle bağlantılı geleneksel yurttaşlık kavramı ile birleşir. Aslında günümüzde küresel yurttaş olmak ne tükettiğimiz konusunda, bu ürünlerin hangi şartlar altında üretildiği konusunda daha eleştirel olmak, dünyayı etkisi altına alan yoksulluk, çevresel sorunlar ya da şiddet gibi küresel temaların daha fazla farkında olmak anlamına geliyor. Bazıları, sosyal ve kültürel küreselleşmenin homojenleşmeye yol açmadığını, etkileşim süreçleri sonucunda homojenleşmenin tam tersine yeni pratikler ve kimliklerin ortaya çıktığını iddia ediyorlar.
2. *Hareketliliğin artışı ve iletişimin hız kazanması*: Bu sürecin başlıca olumsuz yanlarından biri olan zengin ve yoksullar arasındaki teknolojik uçuruma rağmen, sınırların açılması ve İnternet ve diğer teknolojilerin geliştirilmesi olumlu sonuçlar doğurdu. Bu sonuçlardan biri, bir ülkeden başka bir ülkeye seyahat etmenin iyice kolay hale gelmesi, bir diğeri de dünyanın dört bir yanında yaşayan insanların birbirleriyle daha kolay iletişime geçebilmesi oldu. Bu koşullar bize birbirimizden ve farklı kültürler vasıtasıyla öğrenme ve bildiklerimizi paylaşma fırsatını veriyor. Aynı zamanda daha barışçıl ve daha hoşgörülü olmayı öğrenme şansı veriyor.
3. *Sınırların aşamalı olarak açılması*: Bu ilerleme, insan haklarını uluslarötesi ve bölgesel nitelikte koruyan adli sistemlerin geliştirilmesini ve uygulanmasını kolaylaştırabilir; dolayısıyla insan hakları ihlallerinin telafisini gerçekleştirebilir. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi buna iyi bir örnektir. Mahkeme insan haklarını koruyan, her yönüyle etkin bölgesel bir aygıttır.

Küreselleşme karşıtı hareket

Finansal ve ekonomik küreselleşmenin olumsuz sonuçlarından endişe duyan sivil toplumun çeşitli kesimleri, kendi deyimleriyle küreselleşmenin insancıllaşması amacını güden, dünya genelinde bir hareket örgütlemeye başladılar. 'Küreselleşme karşıtı hareket' diye bilinen bu uluslararası hareket, sendikaları, çevre alanında çalışan sivil toplum örgütlerini, politikacıları, insan hakları aktivistlerini, uzmanları, kadın derneklerini, kısaca birçok kurum ve bireyi biraraya getiriyor. Daha eşit bir dünya yaratmayı amaçlayan bu kurum ve bireylere göre neoliberalizm, (ve paralel olarak hükümetlerin yetkilerinin azaltılması ve özelleştirme) ekonomik küreselleşmenin lokomotifi olmaya devam ettikçe daha eşit bir dünya mevcut kılınamaz. Küreselleşme karşıtları insancıl yüze sahip bir küreselleşme istiyorlar. Bu gruplardan bazıları karşıtlıklarını gösteriler düzenleyerek sergileme yoluna gidiyor. Küreselleşme olgusuna destek veren G7+1 ve diğer kurumlar tarafından düzenlenen toplantılar esnasında geniş katılımlı protesto gösterileri düzenli-

yorlar. Bu tür faaliyetlerin en görünür yanı maalesef büyük maddi hasara sebep olan şiddet olaylarıdır. Bu hareket kendini aşamalı olarak örgütlemektedir. Dünya Sosyal Forumu, Davos, İsviçre'de toplanan Dünya Ekonomik Forumu ile "paralel" olarak Porto Alegre, Brezilya'da bir araya geldi. Forum, sivil toplum kuruluşlarından katılan binlerce delegeye, küreselleşme ile ilgili konuları ve sonuçlarını analiz etme ve alternatifler üzerinde çalışma fırsatını verdi. "Başka bir dünya mümkün" sloganı altında tartışılan sayısız anahtar alandan bazıları şunlar: Dünya Ticaret Örgütü'nün yeniden yapılanma süreci, insan haklarının savunulması (özellikle ekonomik, sosyal ve çevresel haklar) ve Üçüncü Dünya borçlarının silinmesi.

Son olarak, ATD *Quart Monde* temsilcisi Xavier Godinot'tan bir alıntı yapalım: "*Küreselleşme hem kolektif bir meydan okuma hem de dünya yurttaşları olmak adına yeni yollar yaratmamız için her birimiz adına gönderilen bir davettir.*"

"Halkların şefkati, dayanışmadır."

Ernesto Cardenal

Küreselleşme temasıyla ilgilenen STK ve kurumlardan bazıları:

- *Oxfam*, *www.oxfam.org*
- *Fédération Internationale des Droits de l'Homme*, *www.fidh.org*
- *International Forum on Globalisation* (Uluslararası Küreselleşme Forumu), *www.ifg.org*
- *Third World Network* (Üçüncü Dünya Ağı), *www.townside.org.sg*
- *L'Observatoire de la Mondialisation*, *http://terresacree.org/obsmondi.htm*
- *ATTAC*, *www.attac.org*
- *World Social Forum* (Dünya Sosyal Forumu), *www.forumsocialmundial.org.br*

? Ülkenizde faaliyet gösteren, bu listeye eklenebilecek bildiğiniz bir kurum ya da birey var mı?

Referanslar

Bîrzéa, C., Education for democratic citizenship: A lifelong learning perspective, *Council for Cultural Co-operation, Strasbourg, Haziran 2000, s. 8-11.*

Leary, V., "Globalisation and human rights", Human Rights, New Dimensions and Challenges, *UNESCO, Paris, 1998, s. 265-276.*

"Mondialisation et droits de l'homme", La Lettre, *No.28, Fédération Internationale des Droits de l'Homme, Paris, 1999.*

"Mondialisation et pauvreté", Revue QUART MONDE, *No.175, Éditions Quart Monde, Paris, 2000.*

Oloka-Onyango, J., Udagama, D., "Human rights as the primary objective of international trade, investment and finance policy and practice. Working paper submitted in accordance with Sub-Commission resolution 1998/12". United Nations, E/CN.4/Sub.2/1999/11, 1999.

Sağlık

"Sağlık, sadece, hasta ya da zayıf olmama durumu değil; fiziksel, zihinsel ve sosyal bakımdan tam anlamıyla iyi olma durumudur."

Heave

Sağlık, hem sosyal, ekonomik ve siyasi boyutu olan hem de insan haklarını ilgilendiren bir konudur. Yoksul insanların ölümlerinin ve bazı yaygın hastalıkların temelinde eşitsizlik ve yoksulluk yatar. Dünya Sağlık Raporu hastalık ve ölüm sebeplerini numara kodları vererek sınıflandırır. Dünya Sağlık Raporu'na göre dünya üzerindeki ölümlerin birinci sebebi 295.5 koduna sahiptir, bu kod da yoksulluğa aittir. Durum tam anlamıyla bir kısırdöngüye dönüşmüştür: yoksulluk hastalıklara sebep olur, bu durum da ardından daha büyük yoksulluğa sebep olur.

Son on-yirmi yılda, dünya genelindeki ekonomik değişimler insanların sağlığını, tıbbi bakıma ve sosyal hizmetlere erişimlerini kökten etkiledi. Dünyanın kaynakları sadece birkaç ekonomik aktörün elinde yoğunluk kazanmaya başladı. Bu aktörler ise sadece karlarını en yüksek düzeye çıkarma gayreti içindeler. Ekonomik ve finansal politikalar—Dünya Bankası, Uluslararası Para Fonu ve Dünya Ticaret Örgütü gibi—sadece küçük bir grup hükümet ve uluslararası organ tarafından belirleniyor. Bu örgütlerin politikaları çokuluslu şirketlerin faaliyetleriyle birleşince, hem Güney hem de Kuzey yarımkürede yaşayan insanların yaşamları, yaşam alanları, sağlık ve esenlikleri üzerinde ciddi tehlikeler meydana geliyor.

Geçmişte hiç olmadığı şekilde ölüm ve hastalıklara dair veriler adaletsizlik ve eşitsizliğin bir başka yüzünü ortaya çıkarıyor: dünya nüfusunun % 75'i gelişmekte olan ülkelerde yaşıyor. Ancak bu ülkeler dünya ilaç pazarının sadece % 8'ini temsil ediyor. Dahası, dünya nüfusunun üçte birinin hayati öneme sahip ilaçlara erişimi yok.

İlgili etkinlikler

• İlaçlara erişim, sayfa 80.
• Aile içi ilişkiler, sayfa 114.
• Bahçekondu, sayfa 139.
• Cinsellik konuşma zamanı!, sayfa 156.
• Mükemmel bir dünyada yaşamak, sayfa 160.
• Herkes için spor, sayfa 214.

AİDS ve insan hakları

Aktarılanlara bir örnek de AİDS. Zengin ülkelerde HİV/AİDS hastaları, *antiretroviral* ilaçlar sayesinde daha uzun süre ve daha iyi şekilde yaşayabiliyor. Bu ilaçlar bazı devletler tarafından bedava ya da uygun fiyatlarla sunuluyor. Güney ülkelerinde ise HİV pozitif insanlar ölüyor, çünkü tedaviye erişimleri yok. Bu ükelerde bir kişinin yıllık sağlık harcaması ise toplam 10 Amerikan Doları.

Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Komisyonu'nun AİDS ve insan hakları üzerine yayınladığı bir raporda, AİDS'in dünya çapında yaygınlaşmasıyla çok sıkı ilişki içinde olan insan hakları şu şekilde belirlenmiştir: [32]

- *Evlenme ve aile kurma hakkı*. BM İnsan Hakları Komisyonu tarafından hazırlanan bir rapora göre "HİV/AİDS'le yaşayan insanların hakları, devlet yasaları gereğince evlenme yetkisi almanın bir ön şartı olan evlilik öncesi zorunlu testle veya 'AİDS'sizdir sertifikası' talebiyle ihlal edilmektedir. İkincisi, HİV ile yaşayan kadınların kürtaja zorlanması ya da sterilizasyonu hem aile kurma hakkını hem de bir insanın özgürlük ve vücut bütünlüğü hakkını ihlal etmektedir."
- *Çocukların ve gençlerin insan hakları* da tehdit altında olabilir. "Bu hakların birçoğu, örneğin insan ticareti, fuhuş, cinsel sömürü ve cinsel tacize uğramama hakkı HİV/AİDS'in önlenmesi, çocuk bakımı ve çocukların desteklenmesi için geçerlidir. Bunun sebebi çocuklara karşı cinsel şiddetin, birçok şey yanında çocukların HİV/AİDS'e karşı zayıf olma durumunu ortaya çıkarmasıdır. Her türlü bilgi ve görüşü arama, bulma ve bildirme özgürlüğü ve eğitim hakkı, çocukların enfeksiyona engel olmaları için ve eğer enfeksiyona yakalandılarsa bununla nasıl başetmeleri gerektiği hakkında ihtiyaç duydukları bilgiyi verme ve alma hakkını sağlar."
- "*Mahremiyet hakkı* fiziksel mahremiyete saygı duyulması yükümlülüğünü de kapsar. Buna HİV testi yaptıracak kişinin rızasının alınması yükümlülüğü, ayrıca bilginin gizliliği, HİV'li bir kimsenin durumuyla ilgili bilginin gizliliğine saygı duyulması dahildir. Bir kişinin mahremiyet hakkı konu HİV/AİDS olduğunda zorunlu hale gelmektedir. Bunun birinci sebebi HİV testinin kaçınılmazlığı, ikincisi ise HİV durumu ortaya çıktığı takdirde mahremiyet ve gizliliğin kaybedilmesinden kaynaklanan damgalanma ve ayrımcılıktır. Mahremiyetin korunmasıyla, toplumdaki bireyler kamu sağlığı sisteminden faydalanırken kendilerini güvende ve rahat hissedeceklerdir."
- *Eğitim hakkı*: "Bu hak HİV/AİDS bağlamında üç büyük bileşenden oluşur. Birincisi, hem çocuklar hem de yetişkinler HİV üzerine, özellikle HİV'in önlenmesi ve tıbbi bakım konusunda eğitim alma hakkına sahiptir. HİV/AİDS konusunda eğitim verilmesi, HİV'i önlemenin ve tıbbi bakımın en önemli –yaşam kurtaran– bileşenlerinden biridir. Her kültürel ve dini gelenekte HİV/AİDS üzerine gerekli ve yeterli bilginin hem okulda hem de okul dışındaki eğitim programlarına dahil edilmesi için uygun araçların bulunmuş olması devletin sorumluluğundadır. İkincisi, devletler, HİV ile yaşamak zorunda olan çocukların ve yetişkinlerin eğitime erişimlerinin reddedilerek ya da HİV durumlarından ötürü kısıtlamalara uğrayarak ayrımcılığa uğramamalarını güvence altına almak zorundadır. Eğitimin engellenmesi gibi önlemlerin arkasında kamu sağlığı kaygısı yatamaz, çünkü eğitim ortamlarında HİV'nin gelişigüzel bulaşması riski yoktur. Üçüncüsü, devletler eğitim aracılığıyla HİV/AİDS ile yaşayan insanlara karşı anlayış, saygı, hoşgörü ve ayrımcılık karşıtlığının gelişmesini sağlamalıdır."
- "*Çalışma hakkı* her bireye gerekli mesleki nitelikler dışında bir ön şart gerektirmeden istihdam edilme hakkını sağlar. İş başvurusu yapan bir kişi ya da çalışan kişi HİV testi yaptırmak zorunda tutuluyor ve eğer test sonucu pozitif ise çalışması reddediliyor ya da işten çıkarılıyorsa ya da çalışanların faydalandığı kolaylıkları elde edemiyorsa bu hak çiğneniyor demektir."

? **Ülkenizdeki AİDS hastaları ya da HİV pozitif insanlar haklarının ne şekilde ihlale uğradığını düşünüyorlar? Buna nasıl engel olunabilir?**

Önemli günler

1 Aralık
Dünya AİDS Günü

7 Nisan
Dünya Sağlık Günü

Avrupa'da sağlık ve çevre konusu

Sağlıkla ilgili konuların bazıları çevre sorunlarıyla bağlantılıdır. İklim değişikliği ve ozon tabakası tahribatının sağlık üzerindeki etkilerini analiz etmek üzere Ekim 2001'de bir konferans düzenlendi. Alanın uzmanları "iklim değişikliği ve ozon tabakası tahribatı arasındaki etkileşimin getireceği potansiyel hasarın mühim boyutta olduğu" ve "bunun hem çevreye verdiği hasar hem de sağlık üzerindeki olumsuz etkisini azaltmak için ivedi bir şekilde eyleme geçilmesi gerektiği" konusunda hemfikirler." [33]

Sağlık ve gençlik

Son yıllarda Avrupa Birliği'ne üye devletlerin birçoğunda çok genç yaştaki insanların alkol tüketiminde ortaya çıkan artış endişe verici boyutlara ulaştı. Bunun sonucunda ortaya çıkan zarar dikkate değer nitelikte. Bir karşılaştırmalı risk analizine göre, örneğin, Avrupa'da 15-29 yaş arasındaki dört erkek ölümünden biri alkolle bağlantılı. Ortaya çıkan bu tablo üzerine Dünya Sağlık Örgütü Bakanlar Konferansı (Stokholm, 19-21 Şubat 2001) teması "Gençlik ve alkol" olarak belirlendi. Konferansın amacı Avrupa Alkol Eylem Planının uygulamaya geçmesine hız vermekti.

Konferans sonunda kabul edilen bildiri aşağıdaki unsurları içermektedir:

1. alkolün gençlerin sağlığı üzerinde büyük etkisi olduğunun kabul edilmesi;
2. ticari ya da ekonomik çıkarlar gözetilmeksizin halk sağlığı/alkol üzerine politikalar geliştirilmesi ihtiyacının tasdik edilmesi;
3. gençlerin politika yapım sürecinde katılımcı olmaları için fırsat yaratılması;
4. alkolün genç insanların sağlığı üzerindeki olumsuz etkisini azaltmak üzere ulusal ve yerel düzeyde hedefler belirlenmesi.

Dünya Sağlık Örgütü Avrupa Bölge Komitesi tarafından konuya ilişkin bazı önlemler tavsiye edildi. Bunlardan bazıları şöyle:

- *uluslararası işbirliğinin* güçlendirilmesi, özellikle Avrupa Komisyonu, Avrupa Konseyi, Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Teşkilatı (UNICEF), Avrupa İlaç Dernekleri Forumu (*European Forum of Medical Associations*) ve Dünya Sağlık Örgütü arasında;
- gençlerle ve gençlik örgütleriyle iletişimin bölgesel olarak devam ettirilmesi;
- alkollü içeceklerin gençlere *tanıtımını takip ve kontrol eden* bir sistem oluşturulması.

? Bu tavsiyelerin toplumunuz bünyesinde ya da ülkenizde uygulamaya geçilmesi için somut ve pratik bir eylem listesi geliştirebilir misiniz?

Yukarıdaki tavsiyelerde üzerinde durulduğu gibi, genç insanlar sağlık sorunlarıyla ilgili etkinlik ya da programların –önleme ve müdahale yöntemiyle– stratejik ortakları olabilir ve olmalıdır. Sağlık alanında aktif olarak çalışan gençlik örgütleri vardır, bunlardan biri dünyanın dörtbir yanında gençlik bölümleri olan Uluslararası Kızılhaç ve Kızılay Dernekleri Federasyonu'dur. Avrupa Sağlıklı Okullar Ağı (*European Network of Health Promoting Schools);* Dünya Sağlık Örgütü Avrupa Bölge Komitesi, Avrupa Komisyonu ve Avrupa Konseyi tarafından başlatılmış olan üç ortaklı bir projedir. Proje, eğitim sistemi içinde sağlığın daha iyi bir düzeye yükseltilmesinin önemine odaklanır. Bunun için de sağlık ve eğitim uzmanlarının topluluk/toplum üyeleriyle işbirliği yapması gerekir.

Sağlık hakkı

Sağlık hakkı bir dizi uluslararası insan hakları aygıtında ifade edilmiştir. Buna örnek Uluslararası Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi'nin 12. maddesi ve Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin 24. maddesidir. Avrupa özelinde ise Avrupa Sosyal Şartı'nın 13. maddesi sağlık hakkına geniş yer vermektedir:

"Sözleşmenin tarafları sağlık ve sosyal yardım hakkının etkin bir biçimde kullanılmasını sağlamak için:

1. Yeterli olanağı bulunmayan ve kendi çabasıyla veya başka kaynaklardan, özellikle bir sosyal güvenlik sisteminden yararlanarak böyle bir olanak sağlayamayan herkese yeterli yardımı sağlamayı ve hastalık halinde bunun gerektirdiği bakımı sunmayı;
2. Böyle bir yardım görenlerin, bu nedenle siyasal ve sosyal haklarının kısıtlanmasını önlemeyi;
3. Herkesin, kişisel veya ailevi mahrumiyet halini önlemek, gidermek ya da hafifletmek için gerekebilecek öneri ve kişisel yardımları uygun kamusal ya da özel hizmetler eliyle alabilmesini sağlamayı;
4. Bu maddenin 1. 2. ve 3. fıkralarında değinilen hükümleri, ülkelerinde yasal olarak bulunan başka Akit Tarafların vatandaşları ile kendi vatandaşlarını eşit tutarak, 11 Aralık 1953'te Paris'te imzalanmış olan Avrupa Sosyal ve Tıbbi Yardım Sözleşmesi ile üstlendiği yükümlülükler uyarınca uygulamayı taahhüt ederler."

1999 Dünya Sağlık Raporu ise ulusal hükümetler, uluslararası toplum ve sivil toplum için aşağıda aktarılan dört çalışma alanını belirlemiştir:

1. *yoksul insanların hastalıklarının azaltılması için sağlık sistemlerinin asgari sayıda müdahale ile en yüksek etkiyi yapacak şekle getirilmesi.* Sıtmayı kontrol altına almak üzere sorumluluk alınması, veremin kontrol altına alınması için daha geniş çaplı bir çabaya girilmesi, anne ve çocuk sağlığı ve beslenmesine yoğunluk verilmesi ve aşı programlarının daha geniş çapta uygulanması bu plan kapsamında yer alıyor.
2. *ekonomik krizlerin, sağlıksız bir çevrenin ya da insanların tehlikeli davranışlarının yolaçtığı olası sağlık tehditleri ile mücadele edebilecek sağlık sistemlerinin oluşturulması.* En büyük tehditlerden biri sigara bağımlılığıdır. Sigara tüketiminin kontrol altına alınması için girilecek ortak bir çalışma milyonlarca 'vaktinden önce' ölüme engel olabilir. Diğer öncelik alanları arasında mikrop öldüren ilaçlara karşı oluşan dirençle mücadele etmek ve ortaya çıkan yeni hastalık tehditlerine karşı önlemler geliştirmek yer alıyor. Bunların yanısıra çocuk felcinin tamamen yok edilmesi ve sağlıklı yaşam tarzının (daha temiz hava ve su, yeterli düzeyde hijyen, sağlıklı beslenme ve daha güvenli ulaşım) geliştirilmesi kritik öncelikler arasındadır.
3. *ücretsiz (ya da düşük ücretli) klinik hizmetlere yerinde ulaşım sunan sağlık sistemlerinin geliştirilmesi.* Bunun gerçekleşmesi için kamu maliyesi, hükümet tarafından sunulan sosyal sigorta ya da her ikisi birden gerekmektedir. Ancak bu hizmetler herkese sağlanacak olursa tüm hizmetlerin sunulamayacağı da anlaşılmaktadır. Bu yüzden uygun maliyetli hizmetlere öncelik verilmelidir. En varlıklı ülkelerde bile nüfusun tamamına her durumda her türlü müdahale yapılamamaktadır.
4. *bilgi tabanını genişletmek üzere sağlık hizmetlerinin yatırım yapmaya özendirilmesi. Bu girişimle yirminci yüzyılda sağlık alanında bir devrim yapılmış oldu. Bu durum yirmi birinci yüzyılda da ilerleme sağlanması için uygun araçları sunar.* Bu alandaki en önemli ihtiyaç ise yoksul in-

sanların yaşamını derinden etkileyen bulaşıcı hastalıklar üzerine araştırma ve geliştirme yapılmasıdır. Bununla birlikte ülkelerin kendi sağlık sistemlerini geliştirmeleri için bir enformasyon tabanı oluşturmak gerekir.

Referanslar

The World Health Report, World Health Organisation, www.who.int/whr.

İnsan güvenliği

İnsan güvenliği kavramı ilk olarak yirminci yüzyılın sonlarına doğru dünya gündemine girdi. Bundan önce, üç yüz yıldır bilinen ve kabul edilen görüş, devlet güvenliği idi. Devletler kendi toprak bütünlüklerini dış tehditlere karşı savunmakla yükümlüydü ve kendilerinden bu bekleniyordu. Hatta bazı özel tedbirlere böyle bir amaç için izin verilebiliyordu, fakat güvenlik olgusu en azından uluslararası düzeyde devlet sınırlarında sona eriyordu.

Güvenlik söylemi 1990'larda değişmeye başladı. Uluslararası toplum, sadece devletlerin değil *insanların* da güvenliğini koruma altına almak üzere—bu durum, bir devletin iç çıkarlarıyla çelişse bile—özel tedbirler alınması gerektiği düşüncesini benimsemeye başladı. Tabii ki bundan önce "güvenlik" kelimesi *insanlar* için de kullanılmaktaydı, fakat 1990'larda yaşanan radikal değişimin tabanında uluslararası söylem yatar: ulus devletlerin mutlak görevi olarak kabul edilen 'insanların tehditlerden korunması' görevi ilk defa uluslararası toplumun muhtemel görevlerinden biri haline geldi.

"İnsan güvenliğinin anlamı, 'halkların güvenliği' kavramının anlamıyla aynıdır ... İnsan güvenliğinin amacı insanların emniyeti ve hayatta kalmalarının mümkün kılınmasıdır."

Dr. Sverre Lodgaard

Kullanılan dil değişti, eylemler de beraberinde...

Birleşmiş Milletler rehberliğinde, uluslar tarafından oluşturulan koalisyonlar da dahil olmak üzere girişilen kolektif güvenlik müdahaleleri, ille de devletlerin güvenliğini sağlamak amacını gütmüyordu. Bu müdahaleler halkların güvenliği adına düzenlendi. Önceden *insani felaketler* gibi terimlerle nitelenen olaylar barış ve güvenlik başlığı altında yeniden tanımlanmaya başlandı. Bu da uluslararası müdahale araçları için bir gerekçe olarak kullanıldı. Buna bir örnek Somali'de (1992-1993) kullanılan insani müdahale programıdır. Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi konuyla ilgili görüşünü şu şekilde dile getirmişti:

> *"yaşanmakta olan insanlık trajedisinin boyutu ... uluslararası barış ve güvenliğe yönelik bir tehdit anlamına gelmektedir".*

İlgili etkinlikler

• İçeri girebilir miyim? sayfa 98.
• Harcanacak para, sayfa 177.
• Haklar Tombalası!, sayfa 206.
• Dil engeli, sayfa 228.
• Servet ve iktidar kapışması, sayfa 231.
• Hayatımdaki şiddet, sayfa 248.
• Yarın geldiğinde, sayfa 250.

Birleşmiş Milletler Somali Operasyonu (UNOSOM) 1992 yılında Mogadişu'daki ateşkesi izlemek ve insani malzemenin şehirdeki dağıtım merkezlerine aktarılmasına yardım etmek üzere kuruldu. Bunun ardından, Somali genelindeki insani misyonları ve dağıtım merkezlerini koruyabilmesi için misyonun yetkisi ve gücü genişletildi.

"Güvenlik Konseyi,

Birleşmiş Milletler Şartı'nın amaçları ve ilkelerini ve Güvenlik Konseyi'nin birincil sorumluluğu olan uluslararası barış ve güvenliği *gözönünde bulundurarak*,

Kosova, Yugoslavya Federal Cumhuriyeti'ndeki vahim boyuttaki insani durumu çözmeye ve tüm mülteci ve yerinden edilmiş insanların evlerine güvenli ve serbest bir biçimde dönmelerinin sağlamasında *kararlı olarak*,

Bölgedeki durumun uluslararası barış ve güvenlik için bir tehdit oluşturmaya devam etmesiyle ... ve bu çerçevede Birleşmiş Milletler Şartı'nın VII. Bölümünde aktarılan amaçlar doğrultusunda hareket etmeye *kararlı olarak*,

... Kosova'da konuşlanacak ve harekete geçecek uluslararası güvenlik varlığının sorumlulukları arasında şunların yer almasına *karar vermiştir*:

1. Yeni çarpışmalara engel olunması... ;
2. Kosova Özgürlük Ordusu'nun silahsızlandırılması ... ;
3. Mülteci ve yerinden edilmiş insanların evlerine güvenlik içinde dönebilmesi ... ve insani yardımın dağıtılabilmesi için güvenli bir ortam yaratılması ... ;

Bu sorumluluklar yerine getirilirken halk güvenliği ve düzen güvence altına alınacaktır ..."

Karar 1244 (1999)'dan alıntı yapılmıştır. Karar, BM Güvenlik Konseyi'nin 4011. toplantısında, 10 Haziran 1999 tarihinde benimsendi.

Değişimin iki yüzü:

Yukarıda geçen Birleşmiş Milletler'in Kosova ile ilgili aldığı karar metni alıntısı, uluslararası güvenlik için tehdit oluşturan olayların sınıflandırılmasında iki temel değişimi gözler önüne serer:

1. güvenlik tehdidi olarak görülen olayların türü;
2. hem devlet sınırları içinde gerçekleşen olayların hem de ulus devletler arasındaki çatışmaların güvenlik meselesi kapsamında ele alınması.

Peki bu değişime sebep olan şey ne?

Devletlerin güvenliğinden uzaklaşıp insanların güvenliği anlayışına geçiş hareketine önayak olan bir dizi olay yaşanmıştı. Bunlardan biri şüphesiz Soğuk Savaşın sona ermesiyle önceden gizlenen hükümet ve halk çıkarlarının su yüzeyine çıkmasıydı. Bunun bir sonucu, karmaşık ve çoğunlukla devlet içi çatışmaların patlakvermesi, çatışmaların kısırdöngü içine girmesi, bununla birlikte sivil ölümlerin farklı yöntemlerle engellenmesi zorunluluğunun ortaya çıkması oldu.

İnsanların savunulması için uluslararası toplum tarafından bazen harekete geçilmesi gerekliliğinin anlaşılmasından daha önemli bir hadise vardı belki de. Uluslararası toplum, bu gereksinimin yıllardır aslında farkındaydı, fakat bir devletin iç işlerine "müdahale" edilmesi mümkün ya da kabul edilebilir bir eylem olarak görülmüyordu. Bugün ise dünyada artmakta olan 'insan haklarına dair kaygılar' yeni bir gerekçenin evrensel anlamda olmasa bile en azından yaygın olarak kabul edilmesine sebep oldu: insan hakları, sonuç olarak devletlerden çok insanlarla ilgilidir ve tüm dünya ülkeleri insan hakları standartlarını en azından ilkede kabul ettiklerini ifade etmişlerdir.

? Ulusların iç politikaları uluslararası toplum tarafından ne düzeyde tahkik edilmelidir?

Birey çıkarları mı, devlet çıkarları mı?

"Güvenlik başka şeylerin mümkün hale geldiği bir koşuldur."

Emma Rothschild

İnsan hakları düşüncesinin merkezinde, insan onurunun belirli bir düzeye kadar herhangi bir hükümet ya da birey tarafından çiğnenemeyeceği fikri yatar. İnsan haklarını benimsemenin kaçınılmaz sonuçlarından biri de –eski terminolojiye göre– devletlerin egemenliklerinin bir bölümünden vazgeçmesi gerektiğidir. Uluslararası anlamda kabul edilen insan hakları normlarına taraf olan devletler eylemlerinde bireyleri en ön sıraya yerleştirdiklerini kabul etmiş olurlar. Bu yüzden devletin, çıkarları adına *herhangi* bir şey yapmalarını sağlayan mutlak iktidarı da terketmiş olurlar.

Uluslararası ilişkiler alanında son on yılda gelişen düşünce işte budur. Bu görüş sadece Birleşmiş Milletler misyonlarının artmasıyla ve bu misyonların eskiye kıyasla daha geniş yetkilerle donanmış olmasıyla sonuçlanmadı. Aynı zamanda insan haklarını ihlal eden kişilerin herhangi bir devletin sınırları dışında davasının görülebileceği daimi uluslararası bir ceza mahkemesinin kurulması için baskı oluşmasını da sağladı.

Uluslararası Ceza Mahkemesi

Uluslararası toplum Roma'da 15 Haziran-17 Temmuz 1998 tarihleri arasında bir araya gelerek minimum gerekli sayı olan 60 ülkenin onaylamasıyla Uluslararası Ceza Mahkemesi (UCM)'ni kurdu. Bu, soykırım, savaş suçu ve insanlık suçu işlediği iddia edilen bireylerin davalarına bakan daimi bir mahkemedir.

Devam eden tartışma: "yokluk"tan muaf olmak

Yeni insan güvenliği anlayışının kökleri 1992 yılında yayınlanmış olan, Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri Boutros Boutros-Ghali tarafından kaleme alınmış Barış Gündemi (*An Agenda for Peace*)'ne dayanmaktadır. Bu belge küresel güvenliğin karşısındaki tehditlerin sadece askeri olmadığı görüşünü ortaya atıyordu:

> *"Ozon tabakasındaki delik korunmasız insanlar üzerinde, saldırgan bir ordudan daha fazla tehdit yaratabilir. Kuraklık ve hastalıklar, en az savaş silahları kadar merhametsiz olup kıyımlara sebep olabilir."*

Belge, çevresel istikrarsızlık, yoksulluk, kıtlık ve baskının sadece güvenlik meselesi olmadığını bunun yanında çatışmaların hem kaynağı hem de sonucu olduğu düşüncesini ifade ediyordu.

Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı'nın 1994 yılı İnsani Gelişme Raporu bu fikri takip ederek güvenlik kavramını daha geniş bir çerçeve içinde yorumladı. Rapor insan güvenliği kavramını iki gruba ayırmayı öneriyordu:

1. "insanların günlük yaşam kalıpları içinde ani ve zararlı bozgunlardan korunması," (*korkudan muaf olmak* diye bilinir) ve
2. "insanların açlık, hastalık, suç ve baskıdan kaynaklanan daimi tehditlere karşı güvenlik içinde olması," (*yokluktan muaf olmak* diye bilinir).

Rapor bu kavramlar üzerinde dikkatle durarak birbirinden ayrı yedi insan güvenliği unsuru belirledi:

- *ekonomik güvenlik* (güvence altına alınmış temel gelir);
- *gıda güvenliği* (gıdaya fiziksel ve ekonomik anlamda erişim);
- *sağlık güvenliği* (hastalık ve enfeksiyonlardan göreli olarak muaf olma);
- *çevre güvenliği* (temiz su, temiz hava ve bozulmamış ekosistemlere erişim);
- *kişisel güvenlik* (fiziksel şiddet ve tehditlere karşı güvenlik);
- *toplumsal güvenlik* (kültürel kimliğin güvenliği);
- *siyasal güvenlik* (temel insan hakları ve özgürlüklerin koruma altına alınması).

Gençlik ve insan güvenliği

Barış, insan hakları, eğitim ve çevre konuları ya da insani yardım gibi konularda etkinlik ve programlar düzenleyen gençlik örgütlerinin insan güvenliği için çalıştığı söylenebilir. Bu tür çalışmalar insanların yokluktan ve korkudan muaf olması için gerekli koşulları geliştirmeyi amaçlar.

Bu geniş insan güvenliği anlayışı bazı kesimler tarafından eleştiri aldı. Bu kesimlere göre, insan güvenliği kavramına ne kadar çok parça eklenirse, daha az kullanışlı bir politika aracı haline gelecekti. Uluslararası "İnsan Güvenliği Ortaklığı" (*Human Security Partnership*)'nın kurucu üyelerinden biri olan Kanada Dışişleri ve Uluslararası Ticaret Bakanlığı (DFAIT) daha dar bir tanımlama önerisinde bulundu: "İnsan güvenliği, insanların hem şiddet içeren hem de şiddet içermeyen tehdit unsurlarına karşı emniyet içinde olma anlamına gelmektedir. Bu durum ya da koşul, hakları, emniyetleri, hatta yaşamlarına yönelik tehditlerden insanların muaf olması ile karakterize edilir ... Bir konuyu insan güvenliği çerçevesinden ele almaya karar vermenin tahlili, insanların emniyetinin ne düzeyde risk içinde olduğuna bakılarak yapılır."

? Güvenlik kavramını 'yokluk' ve 'korku'dan muaf olmayı da içine alacak şekilde genişletmenin avantaj ve dezavantajları nelerdir?

İnsan Güvenliği Gündemi

Farklı yorumlar, tanımlar ve önceliklere rağmen, farklı insan güvenliği kavramları ortak unsurlar taşımaktadır. Aşağıda aktarılanlar insan güvenliği gündeminin bir parçası haline gelmektedir.

- Devletlerin güvenliğinden insanların güvenliği anlayışına doğru bir geçiş yaşanmaktadır. Bu anlayış, insan güvenliği kavramına yapılan başlıca katkı olarak kabul edilmektedir. Önceden bahsedildiği gibi, yüz yıllardır, güvenlik öncelikle ulus ya da devletin güvenliği olarak görüldü; bugün ise insan güvenliği olgusu insanların uluslararası düzeyde tartışmasını sağlarken, sadece devletlerin değil insanların güvenliği ve emniyetiyle ilgili kaygıları da gündeme getiriyor.
- İnsan güvenliği kavramı, devletlerin kendi yurttaşlarının güvenliğini sağlama yükümlülüklerini ifade eder. İnsan güvenliğine odaklanmak, kendi yurttaşlarını koruyan ve onlara güvenlik sağlayan devlet profilini ortaya çıkarır.
- İnsan güvenliği, insanların karşılıklı ilişki içinde olduğunu ve birçok meselenin devlet sınırlarını ve diğer sınırları aştığını kabul eder. İnsan güvenliği görüşü, bugünün dünyasında yaşayan insanların karşılıklı bağımlılık ilişkisini ön plana çıkarır, bize birçok sorunun "pasaportu" olmadığını ve bu sorunların ülkelerin siyasi sınırlarında durdurulamadığını hatırlatır. Sanayileşmiş ülkelerde yaşayan kadın ve erkekler, gelişmekte olan ülkelerde yaşanan yoksulluktan soyutlanamaz; nasıl göçler ve hastalıklar sınır tanımıyorsa; nasıl ki gelişmekte olan ülkelerde yaşayan insanlar kuzeydeki fabrikalar tarafından üretilen endüstriyel kirlenme riski altındaysa.
- İnsan güvenliği, devlet dışı aktörlerin öneminin farkındadır. Öncülüğünü sivil toplum örgütlerinin yaptığı uluslararası mayın karşıtı kampanya çoğunlukla etkin bir girişim olarak hatırlanmaktadır. "Sivil toplum örgütleri, insan güvenliğinin geliştirilmesinde daha fazla fırsata ve daha büyük sorumluluğa sahip olmak istiyorlar. Sivil toplum örgütleri yaşanan birçok vaka ile, insanların güvenliği düşüncesinin savunulmasında hayli etkin ortaklar olduklarını kanıtladılar."[34]
- İnsan güvenliği insan hakları ve insancıl hukuku ihlal edenlerin hesap vermesini zorunlu kılar. Uluslararası Ceza Mahkemesi, Eski Yugoslavya için Uluslararası Ceza Mahkemesi ve Ruanda için Uluslararası Ceza Mahkemesi, insan güvenliği gündemi arayışında önemli adımlardır.
- İnsan güvenliği, güvenlik meselesinin karmaşıklığına ve çok yönlü müdahaleye olan ihtiyaca dikkat çeker. İnsan güvenliğinin farklı uygulamalarına yönelik, bunun bir dizi aktörün koordinasyonu ve işbirliğini gerektiren çok yönlü bir kavram olduğuna dair fi-

"... iyi insanlar, başka insanların devletler tarafından sistematik bir şekilde katledilişini arkalarına yaslanıp izleyemez ve bunu asla hoşgöremezler. İyi insanlar, katledilen insanları kurtarma gücüne sahipse, kurtarma eylemine katılmama beceriksizliğini gösteremezler."

Vaclav Havel

kir birliği vardır. Sadece askeri güç ve donanıma odaklanmak yerine "yumuşak güç" ya da ikna etme kavramlarına daha fazla dayanan ("güçlü silahlar yerine güçlü fikirler") bir müdahale anlayışına öncelik verilmektedir. [35]

Kişisel güvenlik ve AİHS

Bireyin özgürlük ve güvenlik hakkı Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 5. maddesiyle koruma altına alındı. Madde 5'in önemi çok kısa süre içinde Strasbourg'da görülen ilk davalarla ortaya çıktı. İlk 10.000 davanın yaklaşık üçte biri özgürlükten yoksun bırakılmış bireyler tarafından açıldı.

Bu madde fiziksel özgürlüğün korunmasıyla, keyfi yakalama ya da tutulma yasağıyla ilgilidir. Madde, yakalama nedeninin en kısa zamanda kişiye bildirilmesi hakkı, kişinin hemen bir adli görevlinin önüne çıkarılması hakkı ve yakalama ya da tutulmanın yasaya uygunluğu hakkında karar vermesi için kişinin bir mahkemeye başvurma hakkı gibi belirli temel usul haklarını garanti altına alır.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin Madde 5 çerçevesinde baktığı davalara birkaç örnek:

1. *Bozano / Fransa, 1986*
   Mahkeme, başvuruyu yapan kişinin yakalanması ve Fransa'dan İsviçre'ye sürülmesi çerçevesindeki durumu ne yasal ne de kişinin güvenlik hakkına uygun buldu.
2. *Brogan ve Diğerleri / Britanya, 1988*
   Mahkeme, başvuruyu yapan kişilerin terörizmin önlenmesi yasasına göre, tutulmanın yasallığı hakkında karar vermeden dört günden daha uzun bir süre için tutulması uygulamasını, 'bireyin hemen bir adli görevli önüne çıkarılması' hakkını ihlal eder nitelikte buldu.
3. *De Wilde, Ooms ve Versyp / Belçika, 1970/71*
   Mahkeme, başvuruyu yapan kişilere açık olan 'tutulmanın yasaya uygunluğu hakkında mahkemeye başvurma' hakkı usulünün, bu kişilere özgürlüklerinden yedi aydan bir yıl dokuz aya kadar değişen uzun süreli yoksun kalmalarına itiraz etmelerini sağlayacak gerekli güvenceler içeren telafiyi sağlamadığına kanaat getirdi.

Referanslar

Annan, K., "Two concepts of sovereignty", The Economist, *18 Eylül 1999.*

Charter of the United Nations, www.un.org/peace.

www.humansecuritynetwork.org.

Lodgaard, S., "Human security: concept and operationalization", Norwegian Institute of International Affairs, yayınlanmamıştır, 2000.

Rothschild, E., "What is security?", DAEDALUS, the Journal of the American Academy of Arts and Sciences, *Vol. 124, No. 3, Yaz 1995.*

Human Development Report 1994, *United Nations Development Programme, www.undp.org.*

The Canadian Department for Foreign Affairs and International Trade (DFAIT), www.dfait-maeci.gc.ca/foreignp/humansecurity.

Medya

Devlet Başkanı Mandela otobiyografisinde, Kuzey Kutup Dairesi, Goose Bay'de verdiği bir molada kendisine yaklaşan bir grup Eskimo gençle ilgili anısını şu şekilde kaleme almıştı:

> *"... bu parlak gençlerle muhabbet ederken öğrendim ki tahliye edilişimi televizyondan izlemişler ve bu gençler Güney Afrika'da olup bitenler hakkında bilgi sahibi. Bunlardan biri 'Viva ANC' dedi. Eskimolar tarihi süreçte istilacı beyaz nüfus tarafından kötü muamale görmüş yerli insanlardır; Güney Afrikalılar'ın başına gelen talihsiz olaylarla Eskimolar'ın yaşadıkları arasında paralellikler vardır. Beni asıl derinden etkileyen şey hapiste geçirdiğim yıllar içinde dünyamızın ne kadar küçük bir gezegen haline geldiğidir; dünyanın çatısında yaşayan genç bir Eskimo'nun Afrika'nın güney burnunda yaşayan siyasi bir tutuklunun serbest bırakılışını izlemesi benim için inanılmazdı. Televizyon dünyayı küçülttü, aynı zamanda cehaletin yok edilmesi ve demokrasinin geliştirilmesi sürecinde önemli bir araç haline geldi."* [36]

Devlet Başkanı Mandela tarafından başarılı şekilde anlatılan süreç medyanın çok hızlı bir şekilde yayılmasına iyi bir emsal teşkil eder. Bir yüz yıldan biraz daha fazla bir süre önce, 1895 yılında Marconi ilk kablosuz mesajı gönderdi; bundan yirmi yıl sonra Edison fonografı icat etti. Radyo ve televizyonun ve bunu takip eden radyo ve televizyon yayıncılığının icat edilmesinden sonra, son on-yirmi yıl içinde teknik ilerlemeler iyice hız kazandı. Atmosferin üst tabakalarının yoğunluğunu ölçmek üzere tasarlanmış 60 cm. çapında metalik bir küre olan ve Dünya yörüngesine ilk oturan uzay aracı Sputnik Ekim 1957'de Sovyet bilim insanları tarafından fırlatıldığında bu olayın yayınlanması tahmin bile edilememişti. Bu olay radyo aracılığıyla yayınlanmış, uydu Dünya etrafında sadece üç ay boyunca dönmüştü. Bundan on iki yıl sonra Amerika Birleşik Devletleri gezegenimize ait görüntüleri ve aya ilk adım atan insan görüntüsünü televizyon aracılığıyla yayınladı.

Bugün, "tek bir dünya" ve uydu/parabolik komünikasyon düşüncesi başlıca küresel ve yerel konuların ele alınışında daha merkezi bir rol üstlenmeye başladı. İlk uluslararası uydu sistemi olan Intelsat 1965 yılında yürürlüğe girdi. O zamandan beri uzay çağı telekomünikasyonu, bilgi teknolojisi ve optik elektronik günümüzde anlaşıldığı şekliyle "kitle iletişim araçları" ile biraraya gelerek insanlara, anlayışlarını çeşitlendirmeleri, fikirlerini beyan etmeleri, diğerleriyle etkileşime geçmeleri ve değişime tepki göstermeleri ve değişimi anlamaları için –basit cep telefonlarından İnternete kadar— benzeri görülmemiş bir dizi araç sundu.

İlgili etkinlikler

• "Kelimeyi çiz" oyunu, sayfa 120.
• Hak mücadelesi verenler, sayfa 130.
• Birinci sayfa, sayfa 135.
• Resim oyunları, sayfa 188.
• İnternetin etkisi, sayfa 222.
• Yarın geldiğinde, sayfa 250.

Medya alanında değişimin algılanış şekli radikal bir geçiş dönemi yaşıyor. Radyonun 50 milyon dinleyiciye ulaşması 38 yıl aldı, televizyonun 13 yıl, kişisel bilgisayarların ise 16 yıl, fakat bu süre world wide web (İnternetin en çok kullanılan taranma şekli) için 4 yıl oldu.

Medya zengini bir dünyanın karşılaştığı zorluklar

Modern iletişim eğilimlerini ve Batılı kültürlerin küreselleşme sürecindeki merkezi rolünü analiz etmeye yardımcı olan UNESCO Kültür ve Gelişim Komisyonu, yeni teknolojileri, medyaya daha önce hiç duyulmamış bir faaliyet alanı sunmasıyla tanımlıyor. Bu süreçte geleneksel sansür gittikçe güç uygulanır hale geldi. Medya bir çeşit küresel dayanışma anlayışı geliştirdi ve multimedya teknolojileri yeni sanatsal ve entelektüel mücadele alanları yarattı. Yeniden üretimin ve yayının kolaylaşması, insanların alacağı ya da göndereceği bilgiyi kontrol etmesi –sansürden bahsetmiyoruz bile– herhangi bir hükümet için daha da zor hale geldi. Günümüz medyası, insan hareketlerinin kalıcılığının sağlanmasında ve ne olup bittiğinden daha haberdar yurttaşlar yaratılmasında yardımcı olmaktadır. Medya aynı zamanda küresel dayanışma ruhunu güçlendirmektedir. Bu olmadan küresel ahlak asla ortaya çıkmayacaktır. "İnsanların çektikleri acılara dair medya görüntüleri, insanlara birçok konuda şevk kazandırdı: dünyanın ücra noktalarındaki insanlar için düzenlenen bağış çabalarına destek verildi; hükümetler tarafından açıklama yapılması ve eyleme geçilmesi talep edildi."

Medyanın olumsuz yanlarından da bahsedilmelidir. Şu anda 100'den fazla gazetecinin, görüntüde güvence altına alınmış ifade özgürlüğünü kullandığı için 20'den fazla ülkenin hapishanesinde yattığını söylemek sanırız eksik bir tahmin olmaz. Mesleklerini icra ederken hayatını kaybedenleri ise unutmayalım.

Kitle iletişim araçlarının mevcut olup olmaması ise dile getirilen sorunlardan bir diğeridir. Gelişmekte olan dünyadaki yüzbinlerde insan yerleşiminde elektrik yoksa iletişim devrimi milyarlarca insana nasıl ulaşabilir? Bu insanlar hâlâ bilgi devrimin *yoksulları*. Bilgi devrimi *zenginleri* sadece bir azınlık. Bu insanlar çoğunlukla, uydu televizyonlarıyla ya da uluslararası bilgi ağlarıyla bağlantısı olan gelişmiş ülkelerin yurttaşları ve bunun dışında kalan bölgelerin kent sakinleri.

Önemli günler

21 Kasım
Dünya Televizyon Günü

17 Mayıs
Dünya Telekomünikasyon Günü

Bunları biliyor muydunuz?

Gelişmekte olan ülkelerde altyapı zincirinin en zayıf halkası çoğunlukla telefon santrali ile evler arasındaki "son kilometre"dir. Bazı Afrika ülkeleri telekomünikasyon açısından çok fakirdir. Burada 1.000 kişiye birden az telefon hattı düşmektedir. Ya da daha sert bir dille ifade edilecek olursa Tokyo ya da Manhattan'daki telefon sayısı Afrika'nın tamamındaki telefon sayısından fazladır. 1999 İnsani Gelişme Raporu, dünya üzerindeki mevcut telefon hattı, televizyon seti, faks, kişisel bilgisayar ve İnternet sunucusu sayısı üzerine geniş bir karşılaştırma içermektedir. Gelişmiş ülkelerde her 1.000 kişiye ortalama 205 telefon hattı, 595 televizyon seti, 45 faks, 204 kişisel bilgisayar ve 35 İnternet sunucusu düşerken, daha yoksul ülkelerde her 1.000 kişiye ortalama 4 telefon hattı, 36 televizyon seti, 0,2 faks düşmektedir; kişisel bilgisayar ve İnternet bağlantısı varlığı ise mevcut değildir. Radyo günümüzde, dünya çapında yeterli yaygınlıkta kullanılan tek araç olmaya devam etmektedir. Radyo sözlü kültürlerin ihtiyaçlarını da karşılamaktadır.

Bu ani değişimlerin dünya olaylarını algılayışımız üzerindeki etkisi nedir?

Medyanın değişmekte olan doğasının üç önemli boyutu şöyledir: [37]

1. Telekomünikasyon ve medya teknolojilerinin süratli gelişimi medyanın doğasını değiştirdi. Mesafe ve zaman açısından bakıldığında bunlar dünya üzerinde yaşanan olayların ayrılmaz bir parçası haline geldi. Canlı yayın bağlantıları bile kendi başına yeni bir olay haline büründü. Buna birkaç örnek, Amerika Birleşik Devletleri deniz kuvvetlerinin Soma-

"Herkesin görüş sahibi olma ve ifade özgürlüğü hakkı vardır; bu hak, müdahale olmaksızın bir görüşe sahip olma özgürlüğünü ve herhangi bir iletişim aracı ile ve kaynağı ne olursa olsun bilgi ve düşüncenin araştırılması, elde edilmesi/alınması ve yayılması/verilmesi özgürlüğünü içerir."

Madde 19, İHEB

li ve Haiti'ye çıkışı, Moskova'da Beli Dom ve Ostankino televizyon istasyonuna düzenlenen saldırı.

3. Demokratik olmayan rejimlerde ve zayıf demokrasilerde politikacılar medya üzerinde güçlü bir etkiye sahipler. Demokratik toplumlarda ise politikacılar, anlaştıkları kimi gazetecilerin kendileri hakkında olumlu şeyler yazmalarını sağlayarak, ellerinden geldiğince medya üzerinde etkili olmaya çalışıyorlar. Diğer taraftan medya, bir politikacının davranışı ve kararları üzerinde belirleyici olacak düzeyde etkili olabilmektedir.

3. Ticarileşme, azınlıklarla ilgili, alternatif kültür ve alt kültürlerle ilgili programlara ve program çeşitliliğine engel oluyor. Yüksek izlenme oranı arayışı haberlerin ve güncel olayların sunumuna yansıyor. Medyanın haberleri sunuş şekli ve gerçekleşen olayları izleyicilere sunmak üzere alınan kesitler üç sıfatla karakterize edilebilir: saçma, tuhaf ve skandala yönelik. Bunun bir sonucu olarak ciddi haberler için medyada daha kısa süreler ayrılıyor. Kamu hizmeti yayıncılığı yapan kurumların harcamalarını karşılama isteği ise gittikçe azalıyor; bu tür yayın yapan kurumlar ticarileşmeye zorlanıyor. Bu süreçte, bilgi kaynaklarını yitiren halk ise, en kazançsız kesim konumuna giriyor.

Avrupa Bölgesel veya Azınlık Dilleri Şartı (1992)'nın kitle iletişim araçlarıyla ile ilgili 11. Maddesi

Taraflar, bölgesel ve azınlık dillerinin konuşulduğu bölgelerde ve her bir dilin durumuna göre, bu dilleri konuşanlar için, resmî makamların bu alanda doğrudan veya dolaylı olarak bir yetkileri, güçleri veya rolleri olması halinde ve medyaların bağımsızlığı ve özerkliği ilkeleri de göz önünde bulundurularak şunları sağlayacaklardır:

A. radyo ve televizyonun bir kamu hizmeti verdikleri ölçüde:
   i. bölgesel veya azınlık dilinde en az bir tane radyo ve televizyon kanalı kurulmasını sağlamak veya
   ii. bölgesel veya azınlık dilinde en az bir tane radyo ve televizyon kanalı kurulmasını kolaylaştırmak veya teşvik etmek veya
   iii. yayıncıların bölgesel veya azınlık dillerinde program yayınlamalarını teşvik etmek veya kolaylaştırmak.

Alternatiflere duyulan ihtiyaç

Balkanlar gibi bölgelerde gerilimlerin ve şiddetli çatışmaların yaşandığı bir dönemde "bilginin serbest dolaşımı için açılan yeni kanallar çoğulculuğa, ekonomik ve sosyal gelişime, demokrasiye ve barışa katkı sağlamalıdır ... Gazetecilik etiği üzerine verilecek eğitim programları gazetecileri önyargılara ve ayrımcılığa karşı duyarlı hale getirmelidir". [38]

İnsan haklarıyla ilgili bilgi sunan başlıca İnternet portallarından *One World* (*www.oneworld.net*) medyada demokrasinin karşısında duran sorun alanlarını şu şekilde belirlemiştir:

1. *Konuşma özgürlüğü*. Geleneksel anlamda, medyada demokrasi üzerine yapılan birçok tartışma, ifade özgürlüğü hakkı üzerinde yoğunlaştı. Özellikle Soğuk Savaş yıllarında Batılı hükümetler, Sovyet bloğunda görülen basın üzerindeki devlet sansürü ile kendi basınlarının sözde özgürlüğü arasındaki zıtlıkları göstererek bu durumdan faydalanmaya çalıştı. Konuşma özgürlüğü dünya genelinde birçok durumda hâlâ reddediliyor olsa da olayın sadece bu yönüne yoğunlaşmak medya demokrasisi için daha temel olan konuları iyice anlaşılmaz hale getirdi.
2. *Sesin duyulması*. Medyada demokrasi, "ağzına geleni söyleyebilmek"ten öte bir şeydir. Medyada demokrasi sesin duyulmasıdır –sesinize kulak verilmesidir. Teknoloji bir insanın kendi dergisini çıkarmasını (ya da kendi haberlerini videoya kaydetmesini) her zamankinden daha kolay hale getirse de, bu materyalle en ufak okuyucu/izleyici kitlesine ulaşmak hiçbir zaman olmadığı kadar zor hale geldi. Sayısı iyice azalmış bağımsız çalışan bayilere materyalinizin dağıtımını yapacak bir şirket bulsanız bile, reklam harcamalarına yıllık milyarlarca lira ayıramayacağınıza göre eserinizi sadece birkaç kişi alacaktır.

3. *Mülkiyet üzerinde yoğunlaşma*. Sansür en karmaşık anlamda sadece yasal baskı ile değil, kendi inançlarını sürekli kılmak üzere –hep birlikte– çalışan kapitalist kurumlar aracılığıyla uygulanır. En güçlü haber medyasının kontrolü sadece birkaç birimin eline (ulusal ya da uluslararası ölçekte), özel mülkiyete ya da hükümet tekeline bırakıldı. Bunun anlamı şudur: medya sektörünün büyük bir bölümüne çok az sayıda sanayi devi sahiptir. Ülke ölçeğinde ya da daha çok küresel ölçekte olsun, bu karteller dünyayı algılamamızı sağlayan görüntüleri ve öyküleri çok etkin bir şekilde kontrol ediyor. Sonuç olarak önümüze gerçek bir demokratik çeşitlilik yerine aynı ürünün (ufak paket farkları taşıyan) sonsuz sayıda sürümü konuyor.
4. *Güvenliği elden bırakmama*. Çeşitliliğin yetersiz olması ciddi sonuçlar doğurur, çünkü alternatif seslerin başı çeken medya kuruluşlarının tutuculuğu içinde duyulması iyice zorlaşır. Körfez Savaşı'nda ülkelerinin Irak'a saldırmasını protesto eden Kuzey Amerika ve Batı Avrupalı yüzbinlerce insana medyada ne kadar yer verildi? Alternatif fikirlerin kasıtlı olarak kamuoyu bilgisine sunulmadığı (özellikle reklamverenleri kızdırabileceği düşüncesiyle) sınırlı medya demokrasisi, sınırlı siyasi demokrasiyi beraberinde getirir.

İfade özgürlüğü – yapılması gereken daha çok şey var

"Avrupa da dahil olmak üzere dünya çapındaki birçok gazeteci günümüzde hâlâ tacize uğruyor, yargılanıyor ve hatta halkı ilgilendiren konularla ilgili haber yapmaya çalışırken öldürülüyor. Avrupa Konseyi Genel Sekreteri Walter Schwimmer, Dünya Basın Özgürlüğü Günü (3 Mayıs 2001)'nde durumu bu sözlerle aktarıyordu."[39]

Mülkiyet üzerinde yoğunlaşma

"İki nükleer santral şirketi aynı zamanda A.B.D'nin ulusal televizyon şebekelerinden ikisine sahip; General Electric, NBC'ye sahip, Westinghouse ise CBS'ye. Diğer televizyon şebekesi ise bir çizgifilm şirketinin: Disney, ABC'ye sahip". ABD başkan adayı Ralph Nader işte böyle uyarıyordu. Sadece bir reklam grubu bugün pazarın % 40'ını ele geçirme gücüne sahip. American On Line (AOL), Time Warner ve The Turner Group'un birleşmesinde görüldüğü gibi gücün bir noktada yoğunlaşması, kültürel hegemonyayı hortlatıyor.

? **Kitle iletişim araçlarıyla yapılan kesintisiz reklam propagandasına maruz kalmak sizce özgürce seçim yapma yetimizi elimizden alıyor mu?**

? **Gençlerin şiddet ya da ırkçı öğeler taşıyan uygunsuz materyale –örneğin televizyon vasıtasıyla– maruz kalması sizce gençlerin düşünme şekillerini ve tavırlarını etkiliyor mu?**

STK'lar ve medya

1. *Baltic Media Centre* (Baltık Medya Merkezi) kâr amacı gütmeyen bağımsız bir vakıftır (STK). Medyanın etkin katılımı sayesinde demokrasi, sosyal gelişim ve barışçıl uluslararası işbirliğinin gelişmesine katkıda bulunur, *www.bmc.dk*
2. *Alternativna Informativna Mreža* (*AIM*- Alternatif Enformasyon Ağı) eski Yugoslavya ve güney Balkanlar'daki bağımsız gazetecilerin oluşturduğu bir hizmet ağıdır. Yerel dillerde ve İngilizce dilinde ayrıntılı bilgi sunar. *www.aimpress.ch*
3. *Reporters sans Frontières* (Sınır Tanımayan Gazeteciler) özgürce yazdıkları için tehlike içinde olan dünya çapındaki gazeteciler hakkında bilgi sunan bir örgüttür. Kuruluş, tehdit altındaki gazetecileri savunmak üzere dilekçe ve mektup yazma kampanyaları yürütür. *www.rsf.org*

Referanslar

Human Development Report 1999, *United National Development Programme, www.undp.org.*
Human Development Report 2001, *United National Development Programme, www.undp.org.*
www.coe.int/media.
Our creative diversity, *Report of the World Commission on Culture and Development, UNESCO, 1995.*
World Communication and Information Report, *UNESCO Publishing, 1999.*

Barış ve Şiddet

"Barış zamanında ekmek, savaş zamanındaki pastadan daha iyidir."

Slovak atasözü

Barış ve insan hakları arasındaki ilişki nedir? Barış bir insan hakkı mıdır?

İkinci Dünya Savaşı esnasında gerçekleşen kitlesel insan hakları ihlalleri, barış arzusu ve barış ihtiyacı, Avrupa Konseyi'nin doğuşunu hazırladı.

Dünya üzerindeki herhangi bir ülkenin barışa ulaşması için, insan hakları kültürü bir önkoşuldur. Barış hakkı üçüncü kuşak insan hakları ya da diğer bir deyişle dayanışma hakları kapsamına girer.

Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu (UNESCO) bu hakkın geliştirilmesinde öncü rol oynayan bir kuruluştur. 1994 yılında UNESCO Genel Direktörü Federico Mayor barış hakkının oluşturulması için uluslararası bir girişim başlattı. 1997'de barışı bir insan hakkı olarak sunan bir bildiri teklifi UNESCO Genel Konferansı'na takdim edildi. Teklif reddedildi, fakat barış hakkı hâlâ Birleşmiş Milletler gündeminde. İnsan Hakları Komisyonu tarafından 2001'in başlarında Halkların Barış Hakkının Geliştirilmesi Kararı benimsendi.

? **Sizce özel olarak bir barış hakkı olmalı mıdır, yoksa bu hak zaten mevcut insan haklarının bir parçası mıdır?**

İlgili etkinlikler

• İçeri girebilir miyim?, sayfa 98.
• Alternatifimiz var mı?, sayfa 111.
• Aile içi ilişkiler, sayfa 114.
• Mükemmel bir dünyada yaşamak, sayfa 160.
• Harcanacak para, sayfa 177.
• Oyun oyna!, sayfa 194.
• Elektrik santrali, sayfa 198.
• Hayatımdaki şiddet, sayfa 248.
• Yarın geldiğinde, sayfa 250.

Öyleyse barış nedir?

Barış kavramının önemli bir kültürel boyutu vardır. Doğu kültürlerinde barış, geleneksel anlamda daha çok iç huzurla ilgilidir (zihnimiz ya da kalbimizdeki huzur/barış). Batı dünyasında ise barış insanların dışında olarak algılanır (savaşın ya da şiddetli çatışmanın olmaması). Örneğin, Hindistan'da barış kelimesinin karşılığı "şanti"dir. Bu kelimenin anlamı zihnin mükemmel düzeni ya da zihnin huzurudur. Gandhi, felsefesini ve stratejisini Ahimsa adındaki kavram üzerine kurmuştu; bunun anlamı zararlı olan her şeyden uzak durmaktır. Gandhi şöyle demişti: "Ahimsa kelimenin tam anlamıyla şiddetsizlik/şiddet karşıtlığı demektir. Fakat bu kelimenin benim için daha derin ve sonsuz yücelikte bir anlamı vardır. Ahimsa hiç kimseyi incetmemeniz gerektiği anlamı-

na gelir; merhametsiz düşüncelere izin vermemelisiniz, hatta düşman olarak gördüğünüz insanlarla ilişkilerinizde bile. Bu doktrini takip eden bir insanın hiçbir düşmanı olmaz". Maya geleneğinde barış, refah kavramını anlatır; barış, yaşamlarımızın farklı alanlarındaki mükemmel denge anlayışıyla bağlantılıdır.

Barışın birçok tanımı vardır. Bu alanda uluslararası bir üne sahip Norveçli uzman Johan Galtung tarafından yapılan pozitif ve negatif barış arasındaki ayrım tanımlaması hayli güçlü bir etki yarattı.

Negatif barış, devletler arasında ya da devlet toprakları içinde (Balkanlar'daki savaşlar gibi) savaş ya da şiddetli çatışma olmadığı anlamını taşır.

Diğer taraftan, *pozitif barış*, eşitlik, adalet ve gelişme durumuyla bağlantılı olan savaş ya da şiddetli çatışma ortamının olmaması anlamını taşır.

Bu iki kavramı aşağıdaki şekilde özetleyebiliriz:

savaş yok = negatif barış

savaş yok + sosyal adalet/gelişim = pozitif barış

Yani, yüksek sosyal adalet seviyesi ve asgari düzeyde şiddet pozitif barışı karakterize eder.

Bazıları savaş sona erdiğinde tüm sorunların çözümleneceğini düşünse de, aslında yapılması gereken daha pekçok şey vardır. Biraz daha açacak olursak, savaştan etkilenmiş ülkenin yeniden imarı, burada yaşayan insanlar için sosyal adalet ve gelişime götürecek yapıların geliştirilmesi gibi.

Bu yüzden barışın *sadece* bir silahsızlanma durumu *olmadığını* bununla birlikte insanların nasıl yaşadığıyla da ilgili olduğunu söylemek gerekir.

? İçinde yaşadığınız toplumda şiddetin her türlüsüne engel olmak için geliştirilecek stratejileri sizce kim uygulamalıdır?

Barış Konferansı

Mayıs 1999'da her yaştan 10.000 barış aktivisti barışçıl bir yirmi birinci yüzyıl için yeni stratejiler geliştirmek üzere Lahey, Hollanda'da buluştu. Bu tarihi *Hague Appeal* Konferansı katılımcıları arasında 100 farklı ülkeden gelen 1.500 genç insan da vardı. Konferans sonunda hazırlanan Lahey 21. Yüzyıl Barış ve Adalet Gündemi (*The Hague Agenda for Peace and Justice for the 21st Century*), Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri Kofi Annan'a sunuldu. Hükümetler ve sivil toplum tarafından yürütülecek küresel eylem için 50 maddelik bir planı içeren bu belge artık resmi bir Birleşmiş Milletler belgesidir.

Şiddet hakkında konuşmadan barıştan bahsedebilir miyiz?

Şiddetin birçok tanımı vardır, bunlardan birine göre şiddet, bir şeyi vermeye razı olmayan bir kişi ya da grup üzerinde o şeyi elde etmek amacıyla uygulanan –açık ya da gizli– güç kullanımıdır.

Şiddetin çeşitli türleri vardır. Doğrudan ve dolaylı (ya da yapısal) şiddet arasındaki farkı şöyle anlatabiliriz:

Doğrudan şiddet = fiziksel şiddet

Dolaylı ya da yapısal şiddet = yoksulluk, sömürü, sosyal adaletsizlik, demokrasi olmaması, vs.

Dolayısıyla, doğrudan ve dolaylı şiddet yoksa barış vardır.

Şiddetin maliyeti nedir?

Barışın olmadığı bir ortamda, çatışan taraflar hem ekonomik ve sosyal haklarının (ülke ekonomisinin yıkılması, karaborsa, işlerin ve evlerin kaybedilmesi, vs.) hem de kişisel ve siyasal haklarının (yaşama hakkı, işkence görmeme hakkı ya da fiziksel bütünlük hakkının tehdit edilmesi) ih-

Önemli gün

Eylül ayının ikinci Pazartesi gününü takip eden Salı
Uluslararası Barış Günü

lal edildiğini düşünürler. Şiddet içeren bir çatışmanın insan hakları bakımından kısa ve uzun vadeli etkileri yıkıcıdır, toplum üzerinde derin yaralar bırakır.

Aşağıda sunulan istatistiki veriler şiddetin maliyetini insani ve parasal açıdan göstermektedir.

Doğrudan şiddet:

1. 1995 Genel Çerçeve Barış Sözleşmeleri'ne rağmen Bosna Hersek'te 850.000- 1,2 milyon arasında insan hâlâ ülke içinde yerinden edilmiş durumda ya da mülteci olarak yaşamaya devam ediyor; 17.000 civarında insanın ise kayıp olduğu raporlanmış durumda.
2. Ruanda'da 1994 savaşı esnasında üç ay içinde toplam 800.000 insan öldü.
3. Birinci Dünya Savaşında ölen insanların toplam sayısı 8.538.315.
4. İç savaşlar, 1990'larda dünya genelinde 5 milyon kişinin ölümüne sebep oldu.
5. 500 milyon hafif silah dünya genelinde dolaşım halinde.
6. Savaşlar ve iç çatışmalar 1990'larda 50 milyon insanı evlerinden kaçmaya zorladı.
7. Antipersonel mayınlar (karamayını) yüzünden ayda 800 kişi ölüyor.
8. 1995 yılında 53 milyon –dünya üzerindeki her 115 insandan biri– insan evini terketmek zorunda bırakıldı, bu insanlar ya kendi ülkeleri içinde yer değiştirdi ya da yurtdışında mülteci oldu.

Dolaylı şiddet:

1. Her yıl yaklaşık 17 milyon insan ilaç yetersizliğinden ölüyor.
2. Her gün yaklaşık 24.000 insan açlıktan ölüyor. Bu, her 3,5 saniyede bir kişinin ölmesi anlamına geliyor.
3. Her gün 30.000'den fazla çocuk önlenebilir hastalıklar yüzünden ölüyor.

Şiddet genellikle, savaş ya da kişilerarası şiddetin –aile içi şiddet gibi– doğrudan ya da dolaylı olarak parçası olan insanlar üzerinde sadece fiziksel yaralar bırakmaz, insanları duygusal anlamda da yaralar. Bu yaralar insanlar üzerinde pek de görünür olmayan uzun vadeli travmalara sebep olabilir. Bu travmaların parasal maliyetini tahmin etmek imkânsız olsa da çok yüksek insani maliyete sahip olduğunu söylemek zor olmaz.

Kara mayınlarının yasaklanması için yürütülen kampanya, 1997 Nobel Barış Ödülünü kazandı.
www.icbl.org

? Sizce, televizyon programlarındaki şiddeti sınırlayan kurallar olmalı mıdır?

Kamu harcamalarındaki öncelikler (GSYİH içinde % oranı)[41]

Ülke	Eğitim için yapılan kamu harcamaları 1995-1997	Sağlık için yapılan kamu harcamaları 1998	Askeri harcamalar 1999
Angola	6,2 (1985-1987)	5,8	23,5
Kosta Rika	5,4	5,2	…
Eritre	1,8	…	22,9
Etiyopya	4,0	1,7	9,0
Norveç	7,7	7,4	2,2
Rusya Federasyonu	3,5	2,5 (1990)	3,8
Suudi Arabistan	7,5	12,8	13,2
Türkiye	2,2	2,2 (1990)	5,0
Ukrayna	5,6	3,6	3,1
Britanya	5,3	5,9	2,5

2000 yılında en yüksek askeri harcamayı yapan altı ülke [40] (milyar A.B.D doları)

2000 sıralaması (1999)	Ülke	2000	Dünya üzerinde yapılan toplam askeri harcamalarda payı (%)
1 (1)	ABD	280,6	37
2 (7)	RUSYA	43,9	6
3 (3)	FRANSA	40,4	5
4 (2)	JAPONYA	37,8	5
5 (5)	BRİTANYA	36,3	5
6 (4)	ALMANYA	33	4

Dünya üzerinde yapılan toplam askeri harcamalar ve alternatifleri.[42]

Şema Toplamı = Dünya Geneli Yıllık Askeri Harcaması
2001 yılı harcamaları (756 milyar ABD Doları)
□ = 1 milyar ABD Doları

Aşağıdakileri yapabilmek için gerekli miktar...

A) NÜFUSUN DENGELENMESİ
10,5 milyar ABD Doları

B) ORMANSIZLAŞMANIN SONA ERMESİ
7 milyar ABD Doları

C) KÜRESEL ISINMANIN ÖNLENMESİ
8 milyar ABD Doları

D) ASİT YAĞMURUNUN ÖNLENMESİ
8 milyar ABD Doları

E) TIBBİ YARDIM SAĞLANMASI
15 milyar ABD Doları

F) AÇLIK VE YETERSİZ BESLENMENİN YOK EDİLMESİ
19 milyar ABD Doları

G) OZON TABAKASININ TAHRİP EDİLMESİNİN SONA ERDİRİLMESİ
5 milyar ABD Doları

H) TOPRAK EROZYONUNUN ÖNLENMESİ
24 milyar ABD Doları

I) TEMİZ VE GÜVENLİ ENERJİ SAĞLANMASI
Yenilenebilir Enerji: 17 milyar ABD Doları
Enerji Verimliliği: 33 milyar ABD Doları

J) OKUR YAZAR OLMAMA SORUNUNUN YOK EDİLMESİ
5 milyar ABD Doları

K) GELİŞMEKTE OLAN ÜLKELERİN BORÇLARININ SİLİNMESİ
30 milyar ABD Doları

L) SIĞINAK/BARINAK SAĞLANMASI
21 milyar ABD Doları

M) GÜVENLİ VE TEMİZ SUYUN SAĞLANMASI
58 milyar ABD Doları

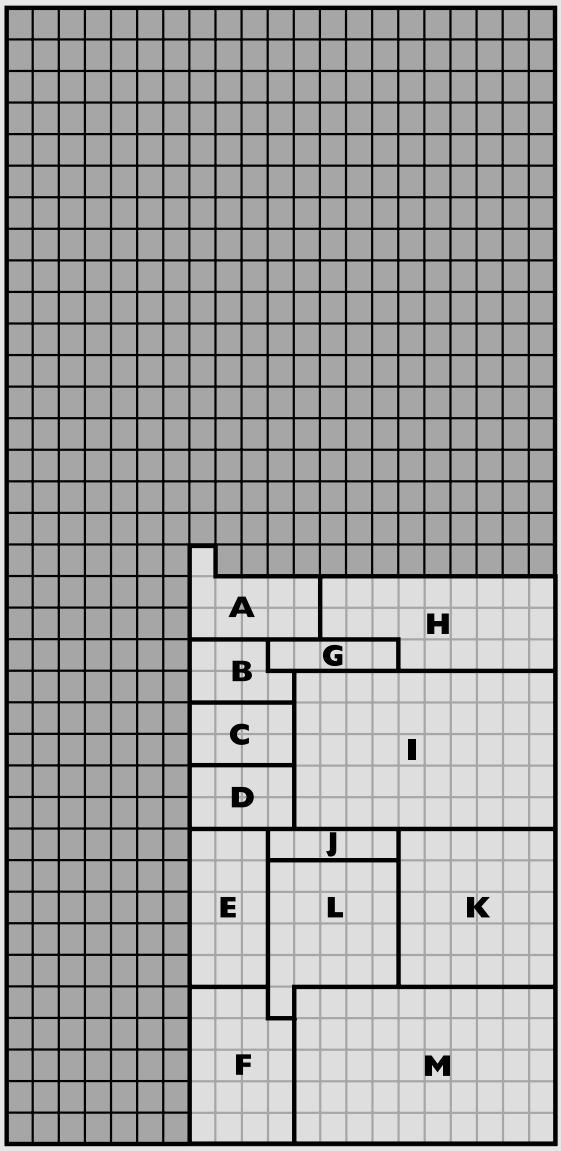

Önemli gün

25 Kasım
Uluslararası Kadına Yönelik Şiddetin Yok Edilmesi Günü

Şiddet doğal mıdır?

Birçok kişi insan doğasının şiddet eğilimli olduğuna, dolayısıyla savaşlara, çatışmalara ve toplumlarımızdaki genel şiddete engel olamayacağımıza ikna olmuştur. Bu alanda çalışan farklı uzmanlar ise şiddet içerikli düşünmeye, hissetmeye ya da eyleme geçmeye engel olabileceğimizi iddia eder. 1986'da, Kuzey, Güney, Doğu ve Batı'dan gelen birçok uzman ve bilim insanı tarafından kaleme alınan Şiddete İlişkin Seville Beyanı bu görüşü onayladığını şu şekilde ifade eder:

1. *"Savaşma eğilimini hayvan olan atalarımızdan miras aldığımızı söylemek* bilimsel olarak yanlıştır... *Savaş yalnızca insanlara özgü bir olgudur ve diğer hayvanlar tarafından uygulandığı görülmez...*
2. *Yüzyıllar boyunca hiç savaşmamış kültürler olduğu gibi bazı dönemlerde çok sık savaşmış, bazı dönemlerde ise hiç savaşmamış kültürler de vardır....*
3. *Savaş ya da şiddet içeren herhangi bir davranışın insan doğasına genetik olarak programlandığını söylemek* bilimsel olarak yanlıştır....
4. *İnsanların "şiddet eğilimli bir beyne" sahip olduğunu söylemek* bilimsel olarak yanlıştır ... *bu, nasıl davrandığımız, nasıl hareket ettiğimiz, nasıl koşullandırıldığımız, nasıl sosyalleştiğimizle ilgilidir...".*

Çoğumuz çevremiz tarafından, saldırgan bir şekilde ve şiddete başvurarak tepki vermeye koşullandırılmışızdır. Saldırganca düşünmeyi, hissetmeyi ve hareket etmeyi öğreniriz, bazı durumlarda ise şiddete başvururuz. Nerede yaşarsak yaşalım, bazı sosyal ve kültürel baskılara teslim oluruz. Bu koşullar bizi şiddet hakkında okumaya, şiddeti izlemeye, şiddet hakkında anlatılanları dinlemeye zorlar, hatta bu durum kesintisiz bir şekilde gerçekleşir. Televizyon programları, reklamlar, gazeteler, video oyunları, film ve müzik endüstrisi bu duruma büyük oranda katkı sağlar. Bir çocuk ergenliğe erişmeden sadece televizyon seyrederek binlerce cinayet ve şiddet eylemi izler. İçinde yaşadığımız modern toplumlar –kasıtlı ya da kasıtsız– şiddet için bir mazeret gösterirler. Şiddet pozitif bir değer olarak algılanır. Birçok kültürde, şiddeti reddetmek ve fiziksel şiddete ya da çatışmaya engel olmak bir zayıflık işaretidir. Özellikle erkekler bu anlamda çok genç yaşlardan itibaren hemcinsleri tarafından büyük baskı görürler.

? En saldırgan insanlara karşı kullanılsa bile şiddetin asla gerekçesi olamayacağı fikrine katılıyor musunuz?

Zorbalık genç insanlar arasında kullanılan bir şiddet yöntemidir ve bir insanın kendini güçlü hissetmek üzere şiddeti nasıl bir araç olarak kullanabileceğine iyi bir örnektir. İspanya'da bir ortaokulun öğrencileri arasında 2001 yılında yürütülen bir anket çalışmasında görüşme yapılan öğrencilerin neredeyse yarısı sınıf arkadaşlarının başka sınıf arkadaşları tarafından tehdit edildiğine dair vakalara rastladığını aktarmıştır.

Kişiler arasında yaşanan şiddet olaylarının, zorbalık dışında birçok türü vardır: alkol ve uyuşturucuya dayalı şiddet, çete şiddeti, fuhuşa zorlama, kölelik, okulda şiddet ve ırka dayalı şiddet. Kişiler arası şiddetin farklı dışavurum şekillerinin hepsi yaşamlarımızı ya da başka insanların hayatlarını olumsuz yönde etkiler. Bu şiddet yöntemlerinden bazıları özellikle gençlere zarar verir; bunlar örneğin çete şiddeti, okuldaki şiddet eylemleri ve ırka dayalı şiddettir.

" 'Savaşlar nasıl insan zihninde başlıyorsa' barış da zihnimizde başlar. Savaşı icat eden canlı türleri barışı da icat etme kapasitesine sahiptir. Bu her birimizin sorumluluğudur."

Şiddete İlişkin Seville Beyanı

? "Gerçek bir erkeğin" şiddetten korkmaması gerektiği inancına katılıyor musunuz?

Çocuklara ya da kadınlara (ya da erkeklere) yönelik cinsel taciz ve cinsel şiddet, toplumlarımızda iyice yaygınlaşmış bir olgudur. Olayların çoğu, zannedildiği gibi sokaklarda değil, evlerde ve özel mekânlarda gerçekleşir. Saldırganlar çoğunlukla kurbanlarının tanıdıkları insanlardır ve suç işlemek için karşı tarafın hissettiği güveni kötüye kullanırlar. Kurbanların çoğu işlenen su-

çu rapor etmez ya da bunu yapana kadar yıllarca beklerler. Bu şekilde davranmanın birçok sebebi vardır; bu sebepler çoğunlukla hem birbiriyle bağlantılıdır, hem de olayla, saldırganın kimliğiyle, tacizin doğasıyla (süresi ve sıklık derecesi), kurbanın kişiliğiyle, vs. ilişkilidir. Kurban çok genç olup, uzun bir süre geçene kadar ne olup bittiğini anlayamayabilir veya kurbanın yardıma ihtiyacı olabilir ama güvenecek kimsesi yoktur veya kurban hikâyesini ona inanmayan bir kişiye anlatır, ki bu duruma çok sık rastlanır, özellikle kurban çocuksa veya kurban o kadar utanmış, suçlu ya da aldatılmış hisseder ki veya kurban saldırgan tarafından tehdit görür ve kontrol altına alınır. Yaşanan olayların çoğunda saldırgan bir aile ferdidir.

Referanslar

Declaration on the Rights of Peoples to Peace, *A/RES/39/11, United Nations General Assembly, 12 Kasım 1984.*

Human Development Report 2000, *United Nations Development Programme, Oxford University Press, ABD, 2000.*

Report 2000, *Amnesty International, Amnesty International Publications, Britanya, 2000.*

The Seville Statement on Violence, *www.unesco.org/human-rights/hrfv.htm, İspanya, 1986.*

Tyler, J., Berry A. (Der.), Time to abolish war, a youth agenda for peace and justice, *Hague Appeal for Peace, European Youth Foundation, 2001.*

United Nations Commission on Human Rights, Resolution on the Promotion of the Right of Peoples to Peace, *E/CN.4/RES/2001/69, 25 Nisan 2001.*

Fisas, V., Introducción al estudio de la paz y del conflicto, *Lerna, Barselona, 1987.*

Voices of youth explore children and war, *www.unicef.org/voy/meeting/war/war-exp2.html, UNICEF.*

World Report 2001, *Human Rights Watch, ABD, 2000.*

Yoksulluk

"Gelecek nesillere, başka insanların ihtiyaçlarına karşı kör ve sağır olan bencil bir Avrupa'yı miras bırakmamalıyız."

Vaclav Havel

Yoksulluk günden güne artmakta olan ve tüm dünyayı ilgilendiren bir sorundur. Yoksulluğu genellikle Aşağı Sahara Afrikası, Asya ve Latin Amerika gibi bölgelerle ilişkilendirme eğilimi içindeyizdir, fakat yoksulluk Avrupa'da da milyonlarca insanı etkisi altına almaktadır. Avrupa Birliği'nde yaşayan 500 milyon insandan 70 milyonu yoksulluk sınırında yaşamaktadır (ki bu sınır bir ülkenin ortalama gelirinin % 60'ı olarak tanımlanır); 2,7 milyon insan ise evsizdir. İspanya'da, nüfusun % 20'si yoksulluk sınırının altında yaşamakta, % 4,5'i ise aşırı yoksullukla mücadele etmektedir. Britanya'da çocukların üçte biri yoksulluk içinde büyümektedir.

Geçiş dönemindeki yoksulluk

"(...) eski sosyalist ülkelerin neredeyse hepsinde geçiş dönemi esnasında yoksullukta artış yaşandı. Kaldı ki yoksulluk tam anlamıyla yeni bir olgu değildir ve bu durum sadece geçiş süreciyle bağlantılı değildir; yoksulluk Sovyetler Birliği'nde ve bölgede önceden de mevcuttu, fakat siyasi ve ideolojik sebeplerden dolayı kabul edilmiyordu. Yoksulluktan daha önceden etkilenmemiş olan fakat geçiş sürecinde etkilenen sosyal gruplardan biri kamu sektörü çalışanlarıdır. Bu kesim bu süreç içinde ücretlerinin ve yaşam standartlarının çarpıcı bir şekilde düşmeye başladığına şahit oldu." *UNDP, 2001*

Dünyada yoksulluk

Zengin ülkelerde, yüz çocuğun birinden daha azı beş yaşına kadar yaşayamıyor, en yoksul ülkelerde ise çocukların beşte biri bu yaşa erişemeden ölüyor. Ayrıca, zengin ülkelerde beş yaşından küçük çocukların tümünün % 5'inden azı yetersiz beslenirken, yoksul ülkelerde bu oran % 50." *Dünya Bankası, 2000*

İlgili etkinlikler

• Yoksulluğun yıldız falı, sayfa 145.
• İleri doğru bir adım at!, sayfa 217.
• Servet ve iktidar kapışması, sayfa 231.
• Nerede duruyorsun?, sayfa 254.

Yoksulluğun tanımı

Mutlak yoksulluk, hayatta kalmak için gereken asgari seviyeyi esas alır. Bu tanımla, asgari standardın altına düşüldüğü takdirde insanların "yoksul" sınıfına girecekleri varsayılır. En sık kullanılan ölçü gelir seviyesidir: bir insanın ya da ailenin gelir seviyesi, makul bir yaşam standardı için asgari ölçü olan belirli bir seviyenin altına düştüğünde, o kişi ya da ailenin yoksul olduğu kabul edilir.

Göreli yoksulluk, belli bir grubun statüsü, aynı çevre, topluluk ya da ülkede yaşayan diğer insanlarla ilişki kurularak tanımlanır ve ölçülür. Bunun sonucunda, gelişmiş dünyada yoksul olarak kabul edilen herhangi bir insan, daha az gelişmiş bir ülkede iyi durumda olduğu varsayılan bir insandan daha yüksek gelir seviyesine sahip olabilir. Yoksulluğun anlamı dünyanın her ülke ve bölgesinin alışkanlıkları, standartları ve değerlerine göre değişir. Bu durumda yoksulluğu şekillendiren algılar kültürel bir boyuta da sahiptir.

Günümüzde, birçok insan yoksulluğun, ille de bir ülkenin ekonomik büyümesine indirgenemeyeceğini kabul ediyor. Ekonomik büyüme yaşanan ülkelerde yoksulluk yok olmuyor. Örneğin Polonya'da ekonomik alanda büyük başarılar elde edilmiş olsa da yoksulluk seviyesi hâlâ çok yüksektir.

Yoksulluğun (parasal değer olarak) maddi boyutu yanında "zihinsel, siyasal, toplumsal ve diğer unsurlardan meydana gelen çok yönlü bir olgu olduğu" görüşü yaygın kabul görmektedir. Yoksulluğu alttan alta destekleyen unsurlar ekonomik, sosyal, siyasal ya da çevresel olabilir. Yoksulluğun birçok yüzü vardır: kentsel ya da kırsal olabilir, kalıcı ya da geçici bir durum olabilir. Bazı insanlar yaşamları boyunca yoksul olabilir, bazıları yoksullaşabilir, bazıları da yoksulluktan kurtulabilir. Yoksulluk durağan bir durum değildir.

Yoksullukla ilgili yukarıda aktarılanlar kadar önemli diğer bir nokta da "yoksulluğun kadınlaşmasıdır". Bunun anlamı şudur: yoksullar arasında kadınlar ağırlıktadır, bu da diğer sebepler yanında yoksulluğun cinsiyetçi sonuçlarıyla ilişkilidir.

"Ekonomik kalkınma insan ihtiyaçlarının tatmini için gereken maddi tabanı genişletir, fakat tatmin derecesi kaynakların insanlar arasında paylaşılmasına, fırsatların kullanılmasına ve dağıtılmasına ve özellikle istihdama bağlıdır."

Moreira

Yoksulluk ve insan hakları

Viyana'da toplanan Dünya İnsan Hakları Konferansı'nda kabul edilen Viyana Bildirisi ve Eylem Programı (Haziran 1993) "yaygın hale gelmiş yoksulluk, insan haklarından ... özellikle de ekonomik, sosyal ve kültürel haklardan… tam ve etkin bir şekilde faydalanılmasını engellemektedir" (Madde 14) demektedir.

Yoksulluğun ve sosyal dışlanmanın sonucu olarak yeterli tıbbi bakım, eğitim, eşitlik, barınak, vs. olanaklarının sağlanmaması kişisel ve siyasal haklara erişimi engeller. Bunun karşılığında insanların ekonomik, sosyal ve kültürel haklarını savunması engellenmiş olur. Bu durum insan haklarının bölünemez ve karşılıklı bağımlılık ilişkisi içinde olmasına çok açık bir örnektir.

Dördüncü Dünya Gençlik Hareketi

Dördüncü Dünya Hareketi'nin bir parçasıdır. Bu örgüt kendini yoksullukla mücadeleye adamıştır.
www.atd-fourthworld.org

Uluslararası Af Örgütü ve ekonomik, sosyal ve kültürel haklar

Uluslararası Af Örgütü'nün Ağustos 2001'de düzenlenen Uluslararası Konsey Toplantısı'nda örgütün yetki alanını çeşitli insan hakları üzerinde çalışabilecek şekilde genişletme kararı alındı. Örgüt artık sadece işkence karşıtlığı ve düşünce suçluları için değil aynı zamanda insanların siyasal ve kişisel haklardan ya da ekonomik, sosyal ve kültürel haklardan faydalanmasına etki eden her türlü ayrımcılık karşıtlığı için çalışacak.

4 Aralık 1986 tarihli BM Genel Kurulu'nda benimsenen Kalkınma Hakkına Dair Bildiri yalnızca kalkınma hakkına dair kaleme alınmış ilk uluslararası aygıttır. Bu bildiri, Uluslararası Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi'nde tanımlanan ikinci kuşak insan haklarıyla doğrudan ilişkilidir. Kalkınma kavramı, Bildirinin Başlangıç kısmında "Nüfusun tamamının ve bütün bireylerin aktif, serbest ve esaslı biçimde katılmasına dayanarak refahlarının sürekli olarak artmasını ve bundan meydana gelen menfaatlerin adil olarak dağıtılmasını amaçlayan uzun bir ekonomik, kültürel ve siyasal süreç" şeklinde tanımlanır. Aynı bildirinin 2. Maddesi "Birey, kalkınmanın temel öznesidir ve birey kalkınma hakkına faal olarak katılır ve bu haktan yararlanır" der.

Önemli günler

17 Ekim
Uluslararası Yoksulluğun Yok Edilmesi Günü

5 Aralık
Uluslararası Ekonomik ve Sosyal Kalkınma Gönüllüleri Günü

? Yoksullukluğa karşı dünya çapında verilen mücadelede devletler tarafından kabul edilen tüm belgelerin bir şeyleri değiştirebileceğine inanıyor musunuz?

Kopenhag Zirvesi olarak da bilinen 1995 Dünya Sosyal Kalkınma Zirvesi'nde 185 ülke, temsilcileri aracılığıyla, mutlak yoksulluğu yok edeceklerine dair anlaşmaya vardı; bu amaç doğrultusunda somut plan ve teklifler kabul edildi. Hükümet ve devlet başkanları tarafından "Kopenhag + 6" olarak da bilinen bir bildiri ve eylem planı benimsendi. Eylül 2001'e gelindiğinde belirlenen amaçların hiçbirine tam anlamıyla erişilmediği anlaşıldı.

Mevcut uluslararası ve bölgesel aygıtların yoksullukla mücadeledeki etkisi çok sınırlı kaldı. Bunun bir sebebi bu aygıtların birçoğunun bu hakları mecbur kılan mekanizmaları kapsamaması. Bir başka sebep ise şöyle: son 50 yılda bir insan hakları çerçevesi geliştirme konusunda ilerleme kaydedilmiş olsa da ve uluslararası toplum, sürdürülebilir insani gelişimin insan haklarına saygı gösterilmeden mümkün olamayacağını anlamış olsa da bugün yoksulluk ve insan hakları arasında doğrudan bir bağlantı kurulabilmiş değil. İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi ve iki İnsan Hakları Sözleşmesi'nin başlangıç metninde yokluktan muaf olma özgürlüğünden bahsedilir. İnsan hakları sözleşmeleri yeterli gıda, giyim ve barınma da dahil uygun bir yaşam standartı hakkından bahseder.

Avrupa Sosyal Şartı

Akit Taraflar, toplumsal dışlanma ve yoksulluğa karşı korunma hakkının etkili bir biçimde kullanılmasını sağlamak amacıyla;

a) toplumsal dışlanma ve yoksulluk durumunda yaşayan ya da bu duruma düşme tehlikesinde olan kişilerin ve ailelerinin, özellikle istihdam, konut, eğitim, öğrenim, kültür ile sosyal ve tıbbi yardım olanaklarına fiilen ulaşmalarını teşvik edecek genel ve eşgüdümlü bir yaklaşım çerçevesinde önlemler almayı;

b) bu önlemleri, uyarlanmasını sağlamak amacıyla gerektiğinde gözden geçirmeyi taahhüt ederler.

Değiştirilmiş Avrupa Sosyal Şartı, Madde 30

Son olarak

Yoksul insanlarla ilgili en sık rastlanan önyargı –tembel ve sorumsuz oldukları kastedilerek— kendileri istediği için bu durumda oldukları ya da fazla çalışmak istemedikleridir. Bu önyargı, durumlarından ötürü sadece yoksul insanların kendilerini sorumlu tutmak anlamına gelir; bu önyargı toplumun onlardan sorumlu olmaması gerektiğini ve toplumun onlar için hiçbir şey yapamayacağı fikrini içerir. Bu yaklaşım insan hakları kültürüne ters düşer, çünkü bu yaklaşım onurlu bir yaşam sürme ve haklardan faydalanma fırsatı elinden alınmış insanları görmezden gelir. Ayrıca bu önyargı, yoksulluğun olası sonuçlarıyla (değişen davranış kalıpları, uyuşturucu bağımlılığı, çalışma talebinin reddedilmesi, alkol tüketimi, vs.) yoksulluğun kökeninde yatan sebepleri karıştırır.

Yoksulluğu yok etmek için sadece acil ihtiyaçlarla ilgilenmek yerine bu olgunun kökeninde yatan sebeplerle yüzleşmemiz gerekir. Bunun yapılabilmesi için de devletler ve uluslararası örgütlerin köklü bir siyasal çaba içine girmesi gerekir. Zira yoksulluğun güçlü bir siyasi boyutu vardır.

> "Yoksullukla mücadele, derinliği olan siyasi bir konudur. Birçok toplumda yoksulluk; iktidar, zenginlik ve fırsat dağılımındaki dengesizlikle yakın ilişki içindedir."
> *UNDP, 2001.*

? Bu ifadeye katılıyor musunuz?

Milenyum Bildirgesi (Eylül 2000) ile birlikte dünya devletleri, yoksulluğun ortadan kaldırılması vaadinde bulundu. Bu kapsamda, günlük geliri 1 Amerikan dolarından az olan insanların sayısının 2015 yılına kadar yarı yarıya azaltılması hedeflendi.

Yoksullukla ilgili bazı sosyal göstergeler: Doğu Avrupa'da işsizlik ve gençlik

Batıda olduğu gibi, gençler yetişkinlerden daha yüksek işsizlik oranına sahiptir. 1999 yılında Orta ve Doğu Avrupa'da ve Bağımsız Devletler Topluluğu'nda (27 ülke) 15-24 yaş arasındaki genç sayısı 65 milyon idi. Genç nüfus toplamının % 27'si (18 milyon) ne okumakta ne de çalışmaktaydı. 18 ülkede yaşayan gençler arasındaki ortalama işsizlik oranı % 30 idi; bu oran genel işsizlik oranının iki katı idi. Gençler arasında görülen işsizlik özellikle Güneydoğu Avrupa'da (Eski Yugoslav Cumhuriyeti Makedonya'da % 71, eski Yugoslavya'da % 61 ve Bulgaristan'da % 35), Kafkasya'da (Azerbaycan'da % 46, Gürcistan'da % 27) ve Orta Asya'da (Kırgızistan'da % 37, Tacikistan'da % 33) hayli yüksektir. [43]

Yoksullukla mücadeleye yönelik ulusal planlar

Moldova'da yaşayan çocukların içinde bulunduğu kötü durum rahatsızlık verici boyuttadır. Birçok ailenin başlıca gelir kaynağı, sınırlı miktardaki çocuk ödeneğidir. Son yıllarda yoksul ailelerin çocuklarının beslenme standardında bir kötüleşme görüldü. Bunun çocukların sağlıkları ve zihinsel gelişimleri üzerinde zararlı etkileri oluyor. Sonuç olarak, hükümet çocuk yoksulluğuyla mücadele etmek için özel bir program geliştirmeye karar verdi. Bu program ülkenin Kısa Vadeli Yoksulluğu Yok Etme Programı'nın bir parçasıdır. Bu girişim, hem kimsesiz ve engelli çocuklar için hem de yoksul ailelerin çocukları için bir sosyal bakım sistemi kurmayı amaçlayan bir dizi tedbir önerisinde bulunur. [44]

Referanslar

Bilan économique et social 2000, *le Monde, Fransa, Édition 2001.*

Choices for the poor, *United Nations Development Programme, New York, 2001.*

Human Development Report 2001, *United Nations Development Programme, New York, 2001.*

Moreira, C, Eradication of poverty in the world: an assessment on the threshold of the year 2000, *Social Watch, www.socwatch.org.uy, Uruguay, 2000.*

Pettiti, L, Meyer-Bisch, P., "Human rights and extreme poverty", Human Rights, New Dimensions and Challenges, *Ed. J. Symonides, UNESCO, Paris, 1998, s. 157-176.*

Report of the experts seminar on human rights and extreme poverty, 7-10 February 2001, *E/CN.4/2001/54/Add.1, United Nations Commission on Human Rights, Cenevre, Mart 2001.*

The dimensions of poverty, *Social Watch, www.socwatch.org.uy, Uruguay, 1997.*

"Young people in changing societies", Regional Monitoring Reports, No 7, Florence: UNICEF Innocenti Research Center, 2000.

Sosyal haklar

Avrupa Sosyal Şartı'na kısa bir bakış

"Çalışmanın ne anlama geldiğini düşündüğümde, dışarıdaki bir şeylerin insafına kalmak yerine, kendi kaderin üzerinde kontrol sahibi olmak geliyor aklıma."

Gary Sinise

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi kişisel ve siyasal hakları güvence altına alırken, Avrupa Sosyal Şartı taraf devletlerin yurttaşlarının ekonomik ve sosyal haklarını güvence altına alır.

Sosyal Şart 1961 yılında Avrupa Konseyi tarafından benimsendi. Şart'a 1988, 1991 ve 1995 yıllarında üç Protokol eklendi. Şart ve eklenen 1988 Protokolü bir dizi hakkı güvence altına alır. Bu hakları iki grupta toplayabiliriz:

- *çalışma koşulları*; buna çalışmaya zorlanma yasağı, işyerinde ayrımcılık yasağı, sendikal haklar, 15 yaşından küçükleri çalıştırma yasağı ve 15-18 yaş aralığındaki işçilerin korunması, göçmen işçilerin eşit muamele görmesi, vs. dahildir ve
- *sosyal dayanışma*; buna sağlık hakkı, sosyal güvenlik hakkı, tıbbi yardım hakkı, yaşlı insanların korunması, vs. dahildir.

Değiştirilmiş Sosyal Şart 1996 yılında benimsendi, 1 Temmuz 1999'da yürürlüğe girdi. Değiştirilmiş Şart zaman ilerledikçe 1961 Şartı'nın yerine geçecek. Bu yeni belgenin güvence altına aldığı haklar şunlardır: erkek ve kadın arasında eşitlik, işten kovulmaya karşı korunma hakkı, çalışanların işyerinde onurlu çalışma hakkı, konut hakkı ve ayrımcılığa uğramama hakkı kapsamının genişletilmesi, vs.

Şartın taraf devletler tarafından sunulan ulusal raporları temel alan bir denetleme mekanizması vardır (1991 Protokolü). Şart ayrıca diğer kurumların yanısıra, sendikaların ve sivil toplum örgütlerinin toplu şikâyet sunmasına izin veren bir mekanizmaya da sahiptir (1995 Protokolü).

? Sosyal güvenlik sistemleri sizce özel mi yoksa devlet kontrolünde mi olmalıdır?

Çalışma hakkı

Çalışma hakkı, İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi (Madde 23), Uluslararası Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi (Madde 6) ve değiştirilmiş Avrupa Sosyal Şartı gibi uluslararası aygıtlarla güvence altına alınmış sosyal ve ekonomik bir haktır.

İlgili etkinlikler

- Küreselleşme sözlüğü, sayfa 69.
- İki şehrin hikâyesi, sayfa 71.
- Âşik'in öyküsü, sayfa 91.
- Dikkatli ol, gözümüz üstünde!, sayfa 95.
- Farklı Ücretler, sayfa 107.
- Yoksulluğun yıldız falı, sayfa 145.
- Beceriyi farket!, sayfa 209.
- Sendika toplantısı, sayfa 244.
- Çalışma yaşamı ve bebekler, sayfa 260.

Bir devlet, çalışma hakkını tanımakla, *isteyen herkese bir iş garantisi* vermez; böyle bir yükümlülük pratikte "uygulanabilir" değildir. Bu hakkı tanıyarak devlet aslında istihdam yaratılması için ekonomik ve sosyal koşulları geliştirme yükümlülüğüne girer.

Çalışma hakkı hem kendi içinde hem de insan onurunu güvence altına almanın temel koşulunu sağladığı için önemlidir. Çalışma hakkı güvence altına alınmadığı sürece, diğer bir dizi hakkın fiili olarak hayata geçmesi düşünülemez.

Çalışma hakkının doğal bir sonucu olarak adil çalışma şartları hakkı devreye girer. Bu hak özellikle ayrımcılık görmemeyi, adil ücretlendirmeyi ve ücretli izni güvence altına alır, bunun yanında uygun çalışma saatlerini ve kişinin fiziksel ve zihinsel sağlığını emniyet altına alan güvenli ve sağlıklı bir çalışma ortamını garanti eder. Bu güvenceler çalışanların çalışma yaşamlarına uygun ortamlarda başlayıp, uygun ortamlarda çalışmaya devam etmelerini sağlamak çabasıyla verilmiştir. Çalışma çekilmez bir yük haline dönüşmemeli ya da kendi kendisinin amacı olmamalıdır; çalışma, en azından gıda, giyim, barınma ve eğitim gibi başlıca ihtiyaçların karşılanmasını sağlayacak bir araç olmalıdır.

"İşçilerin zincirlerinden başka kaybedecekleri hiçbir şeyleri yoktur. Kazanacakları bir dünya vardır."

Karl Marks

? İşsiz insanların devlet yardımı almaları gerektiğini düşünüyor musunuz?

İstihdam: bir gençlik perspektifi

Bir iş sahibi olmak insanın kendi ihtiyaçlarını karşılayabilmesinden daha fazla anlam taşır. İş sahibi olmak aynı zamanda yaşam deneyimi kazandırır. Bireyler (özellikle genç insanlar) çalışarak teknik becerilerden kişisel becerilere birçok kazanım elde ederler.

İnsanların tam anlamıyla gelişmeleri ve onurlarını korumaları önünde engel yaratan karmaşık ve birbiriyle bağlantılı konular arasında işsizlik ve kötü çalışma koşulları vardır. Bu koşulların olumsuz etkileri arasında işsiz kişinin hem kendisi hem de kendine bağımlı yaşayan insanların uygun yaşama koşullarını sağlayamaması, çalışanların emniyetini ve kendi haklarını koruma yetisini azaltan yasadışı çalışma imkânlarının giderek çoğalması yer alır; ayrıca işsizlere yardımcı olmak amacıyla geniş bir sosyal güvenlik sistemi kurulması ihtiyacı belirir.

Okuldan çalışma hayatına geçiş, erişkin yaşamlarındaki kişisel ve profesyonel gelişimleri açısından genç insanlar için hayati öneme sahiptir. Genç yaşlarda işsiz kalmak ciddi sonuçlar yaratabilir. Gençler arasında işsizlik çoğunlukla şiddet, suç, intihar ve alkol ve uyuşturucu bağımlılığı gibi sosyal sorunlarla ilişkilendirilir.

Gençler arasındaki işsizlik oranları genellikle yetişkinlerin işsizlik oranından fazladır. Aradaki bu fark ülkenin durumuna göre büyük ya da küçük olabilir.

Bazı Avrupa ülkelerindeki işsizlik oranları[45]

Ülke	Gençler arasında işsizlik (%)	Genel işsizlik (%)
Hırvatistan	31,4	9,9
Almanya	10,7	9,9
Letonya	25,5	13,8
Rusya	26,8	13,3
Slovakya	20,4	11,1
İspanya	39,2	20,9
İsveç	11,2	5,3
Hollanda	5,1	3,8
Britanya	13,6	7,1

"Kimse sadece yetenekleriyle bir yere varamaz. Tanrı bize yetenek bahşeder; çalışmak ise yeteneği dehaya dönüştürür."

Anna Pavlova

Gençler arasında görülen işsizliğin yüksek olmasının çeşitli sebepleri vardır. Bazılar şöyledir: istihdam piyasasının bölünmesi; daha yüksek insangücü niteliği gerektiren teknik ve örgütsel değişiklikler; işsizler için daha zorlu koşullar yaratan istihdam piyasası krizi.

Çalışanlar için çalışan sendikalar

Sendikalar uzun bir tarihi geçmişe sahiptir. Çalışanların hakları süreç içinde dereceli de olsa gelişme gösterdi. Bu süreçte sendikalar önemli bir rol oynadı.

İşçi Bayramı: 1 Mayıs

Uluslararası İşçi Günü olan 1 Mayıs'ta, dünya üzerindeki tüm çalışanların tarihi süreçte verdiği mücadele anılır.

1 Mayıs (*May Day*) günde sekiz saat çalışma için verilen mücadele ile doğdu. Günde on, on iki ve on dört saat çalışmaya zorlanan işçilerin sekiz saat hareketine verdiği destek çok kısa sürede büyüdü. 1886 Mayıs'ının ilk günlerine ABD'de düzenlenen grev ve gösteriler damgasını vurdu. Ülke çapında yarım milyon kadar işçi 1 Mayıs gösterilerine katıldı. Örneğin, Chicago'da yaklaşık 90.000 insan yürüyüş yaptı.

1 Mayıs çok kısa bir sürede yıl içinde anılan bir gün haline geldi. Dünya genelinde her yıl artan sayıda ülkenin çalışanları 1 Mayıs gününde İşçi Bayramı'nı kutlamakta. 1 Mayıs İşçi Bayramı ilk kez 1891 yılında Rusya, Brezilya ve İrlanda'da kutlandı.

Sendikalar, ana amacı çalışanların taleplerini işverenlere sunmak olan çalışanlarca oluşturulmuş örgütlerdir (işveren sendikaları da vardır). Sendika kurma ve sendikaya katılma hakkı temel bir insan hakkıdır. İyi işleyen ve saygı duyulan bir sendika hareketi genellikle ülkenin sahip olduğu demokrasi ve insan hakları standartlarına işaret eder.

Daha iyi çalışma koşulları için mücadele vermenin yanında, sendikalar sosyal hareketlerin geliştirilmesinde ve sosyal değişimlerin yaşanmasında kilit bir rol oynamıştır (ve oynamaya devam etmektedir). Sendikaların oynadığı rol Avrupa içinde farklılık göstermektedir. Geçmişte faşist ve komünist rejimlerin hüküm sürdüğü bazı ülkelerde, sendikalar devlet yetkilileri ve siyasal elit tarafından ya devralındı ya da kuruldu. Sonuç olarak sendikalar baskıcı rejimlerin bir aracı haline geldi. Bu tarihsel gerçeğin bir sonucu olarak, birçok insan sendikaların oynayabileceği role şüpheyle yaklaştı. Çalışanlar ancak son zamanlarda, kendi haklarının korunması mücadelesinde sendikaların oynayabileceği olumlu rolün farkına varmaya başladı. Avrupa ülkeleri arasında, özellikle sendikaların oynadığı rol ve örgütlenme yapısında başka farklılıklar da görülmektedir. Birçok ülkede sendikalar konfederasyonlar bünyesinde örgütlenir.

Solidarność (Dayanışma) Polonya'da ülke genelinde 1980'lerde yaygınlaşan bir ulusal birlik hareketidir. Çeşitli haklar yanında bağımsız sendika kurma ve grev yapma hakkını talep eden hareket, 31 Ağustos 1980'de Gdansk Anlaşmalarının imzalanmasıyla çalışmalarına resmi olarak başlamış oldu. Hareket aslında, gemi inşaatı sektörü çalışanlarının 14 Aralık 1970'te bir protesto gösterisi düzenlemesiyle başladı. Tersaneden şehir merkezine doğru yürüyerek yapılan gösteri polis tarafından acımasız bir şekilde bastırıldı. 1980 Yazında düzenlenen birçok gösteri Dayanışma hareketinin bir sosyal ve demokratik değişim kuvveti olarak meydana çıktığını açıklamış oldu. Dayanışma üyelerinin sayısı dokuz milyonu aştı. Komünist rejimin baskıcı politikaları sonucu Dayanışma yasaklandı. Dayanışma bu yüzden birkaç yıl boyunca çalışmalarına gizli olarak devam etti.

Gençlik ve sendika üyeliği

Birçok ülkede son yıllarda, gençlerin sendika üyeliğinde bir düşüş gözlendi. Birçok sendika gençlerin yaşamakta olduğu değişimlere yanıt vermekte hayli yavaş kaldı, bazen de geleneksel üyelik sistemini kırmak için, yeterli sayıda gencin ilgisini çekecek bir gündemin oluşturulmasında yetersiz kaldı. Ancak günümüzde birçok sendika artık genç çalışanların ihtiyaçlarını ve gençlik gerçe-

ğini dikkate alan çalışma gündemi geliştiriyor ve uygun yapılar oluşturuyor. Bazı sendikalar kendi bünyesinde gençlik komiteleri kurdu; buna örnek Avrupa Sendika Konfederasyonu (*European Trade Union Confederation*-ETUC) ve Uluslararası Özgür Sendikalar Konfederasyonu (*International Confederation of Free Trade Unions*-ICFTU)'dur.

"Çalışmak neyi nasıl yapman gerektiğini sana öğretecektir."

Estonya atasözü

? Bir sendika üyesi misiniz? Hiç sendika üyesi oldunuz mu?

- Almanya'da 1988-1997 yılları arasında *Deutscher Gewerkschaftsbund* (Alman Sendikalar Birliği)'a bağlı sendikalar 609.407 genç üyesini, başka bir deyişle genç üyelerin % 55,2'sini kaybetti.
- İsveç'te 1987-1999 yılları arasında 16-24 yaşları arasındaki gençlerin üyeliği % 62,7'den % 46,7'ye düştü.
- Yunanistan'da gençlerin % 70,1'i sendikalara güvenmeğini ifade ederken % 22,9'u orduya, % 40,6'sı ise adliyeye güvenmediğini belirtti. [46]

Çocuk işçiliği

Çocuk işçiliği bugün dikkatleri yoğun olarak üstüne çeken bir sorun. Çocuklar ev hizmetlerinden ağır endüstriyel üretime kadar birçok iş türünde çalıştırılıyor. Çalıştırılan çocuk sayısı ise muazzam boyutlarda.

Vakaların birçoğu yasadışı bir niteliğe sahip olduğu için çocuk işçiliği hakkında istatistiki veriler toplamak hayli zor. 5-14 yaşları arasındaki 250 milyon kadar çocuğun çalıştığı tahmin edilmektedir; bunların 120 milyonu tam zamanlı, 130 milyonu ise yarı zamanlı çalışmaktadır.

Bu toplamın % 61'i (yaklaşık 153 milyon) Asya'ya; % 32'si (80 milyon) Afrika'ya ve %7'si (17,5 milyon) Latin Amerika'ya aittir.

Çocuk işçiliği Doğu Avrupa ülkelerinde olduğu kadar birçok sanayileşmiş ülkede de görülmektedir.

Değiştirilmiş Avrupa Sosyal Şartı, 1961 Şartı'na dahil edilmiş güvencelere kıyasla çocukların ve gençlerin çalışma ortamlarında koruma altına alınmasını zorunlu kıldı. Şartın 7(1) Maddesi "Akit Taraflar, çocukların ve gençlerin korunma hakkının etkili bir biçimde kullanılmasını sağlamak amacıyla; çocukların sağlık, ahlak ve eğitimleri için zararlı olmayacağı belirlenen hafif işlerde çalıştırılmaları durumu dışında asgari çalışma yaşının 15 olmasını sağlamayı taahhüt ederler" der. Çalışma standartlarını belirleyen temel örgüt niteliğindeki Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) faaliyetlerini uzun bir süredir çocuk işçiliğini yok etmeye yoğunlaştırdı ve örgüt tarafından bu amaçla bir dizi tavsiye ve sözleşme kararları alındı. Başlıca iki sözleşme özel olarak çocuk işçiliği ile ilgilidir.

1. Uluslararası Çalışma Örgütü En kötü Biçimlerdeki Çocuk İşçiliğinin Önlenmesi Sözleşmesi (1999) 2000 yılında yürürlüğe girdi. Çocuk işçiliğini sona erdirmek için girilen çabalar başarısızlığa uğrarken, çalışan çocukların durumu ise kötüleşmeye devam etti. Uluslararası toplum bu yüzden adım adım ilerleyebilmek için çocuk işçiliğinin en kötü biçimlerini ortadan kaldırmaya karar verdi. Kasım 2001 itibariyle 108 ülke bu sözleşmeyi onayladı.
2. Bir başka örnek de Uluslararası Çalışma Örgütü Asgari Yaş Sözleşmesi (1973)'dir. Bu sözleşmenin birinci maddesi "her Devlet (...) çocuk işçiliğinin etkin olarak ortadan kaldırılmasını güvence altına alma ve istihdam ya da çalışmaya kabulde geçerli asgari yaşı zaman ilerledikçe, genç insanların fiziksel ve zihinsel gelişimleriyle tam anlamıyla tutarlı bir düzeye yükseltme amacını güden ulusal bir politika izler" der.

Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO)

çalışanların haklarının geliştirilmesi ve garanti altına alınmasında önemli bir rol oynamıştır. Örgüt, çalışan haklarının geliştirilmesi için elverişli yapıların oluşturulmasında ve bu konuda eğitim sağlanmasında katkı sağlamıştır. *www.ilo.org*

On ve on dört yaş arasında, çalışan çocuklara ait yüzdeler şöyledir: Bangladeş'te % 30,1, Çin'de % 11,6, Hindistan'da % 14,4, Pakistan'da % 17,7, Türkiye'de % 24, Fildişi Kıyısı'nda % 20,5, Mısır'da % 11,2, Kenya'da % 41,3, Nijerya'da % 25,8, Senegal'de % 31,4, Arjantin'de % 4,5, Brezilya'da % 16.1, Meksika'da % 6,7, İtalya'da % 0,4 ve Portekiz'de % 1,8.

Uluslararası Çalışma Örgütü'nün, çocuk işçiliğinin yok edilmesine yoğunlaşmış başlıca programlarından birinin adı Uluslararası Çocuk İşçiliğinin Yok Edilmesi Programı'dır. Çocuk Hakları Sözleşmesinin 32(1) Maddesi şöyle der: "Taraf Devletler, çocuğun, ekonomik sömürüye ve her türlü tehlikeli işte ya da eğitimine zarar verecek ya da sağlığı veya bedensel, zihinsel, ruhsal, ahlaksal ya da toplumsal gelişmesi için zararlı olabilecek nitelikte çalıştırılmasına karşı korunma hakkını kabul ederler."

Küreselleşme sosyal hakları ağır bir şekilde etkilemektedir. [47] Küreselleşme süreci aslında sosyal güvencelerin –temel çalışma koşullarının asgari düzeyde garanti altına alınması– karşısında duran uygulamaları güçlendirir. Serbest piyasa ekonomisinin oluşmasıyla birçok şirket, yetersiz düzeyde sosyal güvenceyi, yatırım ve düşük maliyetli üretim amacıyla "çekici" bir fırsat olarak kabul etmektedir. Sanayinin, işçi güvencesinin zorunlu olduğu ülkelerden bu tip güvenceleri işçilerine tanımayan başka ülkelere taşınması, kazançlı çıkmak için uygun bir seçenek olarak kabul ediliyor.

Birçok şirketin, çalışanlarının sosyal ve çalışma haklarının çiğnenmesi pahasına önceliğinin kâr artışı olduğu bir ortamda, uluslararası ve bölgesel insan hakları aygıtları çalışanların sosyal ve ekonomik haklarının korunmasında temel niteliktedir.

Referanslar

La Charte, ses protocoles, la Charte revisée, Editions du Conseil de l'Europe, 1998.

Conditions of employment in the European Social Charter. *Study compiled on the basis of the case law of the European Committee of Social Rights, Council of Europe Publishing, 2000.*

Pascual, S., Waddington, J., Young people: the labour market and trade unions. A report prepared for the Youth Committee of the European Trade Union Confederation, *European Trade Union Confederation Publication, Mayıs 2000.*

Solidarność, www.solidarnosc.org.pl

Taking steps; young people and social protection in the European Union, *European Youth Forum.*

UNICEF (2000), "Young people in changing societies", *Regional Monitoring Reports, No 7, Florence Innocenti Research Centre.*

United Nations, World Bank, ILO Policy, A global alliance for youth employment: recommendations of the High Level Panel of the United Nations Secretary-General's Youth Employment Network, *www.un.org/esa/socdev/youthemployment/index.html.*

Spor

Spor bir insan hakkı mıdır? Dar bir bakış açısıyla, yanıt hayırdır! İnsan hakları bildirgeleri ya da sözleşme maddelerinin hiçbiri insan haklarını, spor yapma ya da spora erişimi içerecek şekilde tanımlamamıştır. Spor yine de hem eğitim hem de kültürel hakların önemli unsurlarından biri olarak görülebilir.

Eğitim hakkı İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nin 26. Maddesi ve Uluslararası Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi'nin 13. Maddesinde ele alınır. Bu madde "Taraf Devletler, eğitimin insan kişiliğinin ve onur duygusunun tam gelişmesine yönelik olmasını ve insan hakları ve temel özgürlüklere olan saygıyı güçlendirmesini sağlar" der. Spor sayesinde insanlar fiziksel ve zihinsel olarak gelişim gösterirler. Spora katılım özgüveni artırır; bir insanın kendini farketmesi ve başkaları tarafından saygı görmesi için fırsatlar sunar. Bu durum özellikle engellli insanlar için Engelliler Olimpiyatları gibi etkinlikler vasıtasıyla mümkün olmaktadır.

Çocuklara gelince, Çocuk Hakları Sözleşmesi eğitimin "... çocuğun kişiliğinin, yeteneklerinin, zihinsel ve bedensel yeteneklerinin mümkün olduğunca geliştirilmesi" yönünde olması gerekti-

"Spor yapmak bir insan hakkıdır. Her bireyin ihtiyaçlarıyla doğru orantıda spor yapma olanağına sahip olması gerekir."

Olimpiyat Şartı, İlke 4

Engelliler Olimpiyatları (*Paralympic Games*)

Engelliler Olimpiyatları, herhangi bir uzvu olmayan, görme engeli olan, belden aşağısı felçli ve inme inmiş olanlar dahil engelliler için düzenlenen bir atletizm yarışıdır. Engelliler Olimpiyatları, 1948 yılında Aylesbury, Britanya'daki Stoke Mandeville Hastanesi'nde ortaya çıktı. (...) Engelliler Olimpiyatları 1952 yılından itibaren, Olimpiyat Oyunları ile aynı yılda düzenlenmeye başladı. Kış Engelliler Olimpiyatları ilk kez 1976 yılında düzenlendi. 1992 yılında İspanya'da 82 ulustan 3.500 atlet Yaz Engelliler Olimpiyatları için yarıştı. Olimpiyat Oyunlarıyla tam anlamıyla paralel olarak oynanan ilk Engelliler Olimpiyatları 1988 Seul, Güney Kore'deydi. Burada atletlere ait bir Engelliler Olimpiyatları köyü mevcuttu, atletler ayrıca müsabakalar için Olimpiyat sahalarını kullandı. Engelliler Olimpiyatları, Uluslararası Olimpiyat Komitesi tarafından tanınmakta ve Uluslararası Engelliler Olimpiyatları Komitesi tarafından yönetilmektedir." [48]

İlgili etkinlikler

- Bir dakika, sayfa 150.
- Oyun oyna!, sayfa 194.
- Beceriyi farket!, sayfa 209.
- Herkes için spor, sayfa 214.

ğini şart koşar. Sözleşmenin 31. Maddesi, çocuğun dinlenme, boş zaman değerlendirme, oynama ve yaşına uygun eğlence etkinliklerinde bulunma hakkından bahseder.

Herkesin kültürel yaşama katılma hakkı İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nin 27. Maddesinde ve Uluslararası Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi'nin 15. Maddesinde ele alınmaktadır. Dünyanın dört bir yanında sayısız spor dalı –futbol, yüzme, dart, satranç, sumo güreşi, Amerikan futbolu– oynanmaktadır! Spor, her ülkede kültürel yaşamın hiç şüphesiz önemli bir parçasıdır, bu yüzden herkesin spora ya seyirci olarak, ya rakip ya da oyuncu olarak katılma hakkı vardır.

Sporun bir insan hakkı olduğu genel olarak kabul edilmemiş olsa da sporun nasıl uygulandığı ve desteklendiği insan haklarını ilgilendirir. Spor kimi durumda insan haklarını geliştirme aracı olarak da kullanılabilir, insan haklarını suistimal etmek için de.

Spor insan haklarını geliştirir

Spora katılım ortak çıkar ve değerlerin üretilmesinde faydalı olur, demokratik yurttaşlık için gerekli sosyal beceriler kazandırır. Spor bireyleri ve toplulukları biraraya getirerek sosyal ve kültürel yaşamı renklendirir. Yerel ya da ulusal takımlar çoğunlukla çokuluslu ya da çokdinlidir, seyirciler de farklı arka planlardan gelir. Spor bunun yanında farklılıkların tanınmasına yardımcı olur, diyalog kurmayı özendirir ve böylece önyargıların, kalıpyargıların, kültürel farkların, cehaletin, hoşgörüsüzlüğün ve ayrımcılığın kırılmasını sağlar.

Eğlence için Açık Futbol Okulları

Eğlence için Açık Futbol Okulları (*Open Fun Football Schools*), Danimarkalı iki sivil toplum kuruluşu –Kültürlerarası Proje Derneği ve Danimarka Mülteci Konseyi– tarafından kurulmuş insani ve kâr amacı gütmeyen bir konsorsiyumdur. Amaç, yerele odaklanma, demokratik ilkeler, gönüllülük, anne-baba desteği ve "herkes için spor" temel ilkeleri ile karakterize edilen kamusal bir spor kültürü oluşturmaktır. Konsorsiyumun hedeflediği programa katılan tüm futbol kulüplerine spor malzemesi dağıtarak kulüplerin güçlenmesini sağlamaktır. Bu girişim aynı zamanda okulları kendi bünyelerinde kulüp açmaya ve bunlardan, becerilerine, cinsiyet ya da etnik ya da sosyal kökenine bakmaksızın tüm çocuk ve gençlerin faydalanmasına teşvik etmektedir.

Son iki yıldır, Açık Futbol Okulları tarafından 15 Açık Spor Etkinliği düzenlendi. Bunlar tüm çocukların katılımına açık küçük 'spor oyunu' festivalleri idi. Üçle beş saat arasında süren bu oyunlar genellikle güç koşullara sahip yerleşimlerde yaşayan çocukların ilgilerini bir yöne çekmek ve onlara iyi vakit geçirtmek için uygulanıyor. Örneğin, 1999 yılında Kosova'da düzenlenen bir Sokak Sporu programında 140 "sokak lideri" –14-18 yaş arasında gençler– tarafından bir koordinasyon ağı oluşturuldu, bu gençler kendi semtlerinde yaşayan çocuklara yönelik günlük sokak sporu müsabakaları organize etti. Bu etkinlikle, her yaştan yaklaşık 6.000 çocuğun programa katıldığı tahmin ediliyor. [49]

Kadına karşı ayrımcılık bağlamında, kadınların futbol ya da halter gibi sözde "erkek sporları" yapması kadınlar için biçilen roller ve erkek ve kadın arasındaki farklara dair çeşitli önyargıları ortadan kaldırmaya yarıyor.

Sporcu kişilikler "iyiniyet elçileri" konumlarından dolayı genellikle enformel eğitim yoluyla insani çalışmaların geliştirilmesi için tercih ediliyorlar. Örneğin, Brezilyalı futbol yıldızı Ronaldo, "Değişim Gücü: Gençlerle Dünya AİDS Kampanyası"nın özel temsilciliğini yapıyor.

İnsan hakları spor vasıtasıyla da suistimal edilebilir

Performans güçlendirici ilaçlar, insan onuru ve insan sağlığını suistimal eden en tanınmış araçlardır. Saygı, insan onuru ve mahremiyet hakkını ilgilendiren tartışmalı konular arasında hormon tedavisi ve kadın atletlere uygulanan cinsiyet testi vardır.

Sponsorlar sporcuları sömürebilir, hırslı anne-babalar üstün beceri gösteren çocuklarını sömürebilir. Rekabet edebilmek için uygulanan yoğun antrenman ve baskı spor yaralanmalarına sebep olabilir, zihinsel sağlığı tehdit edebilir. Herkesin yüksek performans düzeyine erişmenin getirebileceği olası tehditleri ve bunun çekim gücünü bilmeye hakkı vardır.

"Jimnastik: sadece bir spor dalı mı yoksa çocuk istismarı mı?"

Çok kısa bir süre öncesine kadar 12 yaşındaki Alexandra Huci bir taraftan büyüyen, diğer taraftan gençlik günlerini eğitim kamplarında dünya şampiyonu olma hayaliyle geçiren yetenekli genç kızlardan sadece biriydi. Bir gün antrenman esnasında aniden düştü ve komaya girdi. Beş gün sonra öldü. Küçük vücudu daha fazla dayanamamıştı.

Diyet ve fiziksel çaba genç jimnastikçilere sevinçten çok acı veriyor. Çocukların "kariyer"lerine üç yaşından itibaren başladığı Pekin'deki bir eğitim kampında CNN için yapılan bir röportajda 10 yaşındaki Wang Shuo şöyle diyordu: "Eğitim almaya başladığımından beri acı hayatımın bir parçası oldu." 170 cm. boyundaki İspanyol jimnastikçi Maria Pardo'nun ağırlığı sadece 43 kilogramdı. [50]

Spor etkinlikleri her kesimden insanı her zaman kendi bünyesine katar nitelikte olmuyor. Bazı durumlarda dinsel ya da kültürel azınlıkların spor tesislerine erişiminde ayrımcılık yapılabiliyor. Ticari baskı ya da çıkarlar insan hakları ihlallerine sebep olabiliyor, diğer insanlara karşı onur ve saygının zayıflamasına sebep olabiliyor. Örneğin, bazı sporcular bilerek faul ya da şike yapmak için rüşvet alabiliyor. Spor ürünleri endüstrisinin küreselleşmesiyle ilişkili insan hakları ihlalleri de meydana geliyor. Bir çok ülkede hem ulusal hem de yerel spor kulüpleri, kullandıkları ekipman ve kıyafetleri üreten şirketlerin işçi çalıştırma standartlarını içeren bazı politikalar geliştirdi. Bu konuyla ilgili bazı kampanyalar düzenleniyor, örneğin Avrupa'da yürütülen, üretici şirketin çalışanlarının insan haklarına saygı duymasını sağlamaya çalışan Temiz Giysiler Kampanyası (*Clean Clothes Campaign*) bunlardan biridir. Kuzey Amerika'daki kampanyalardan Spor Ayakkabıları Kampanyası (*Sports Shoes Campaign*) birçok hedef yanında, Tiger Woods ve André Agassi gibi sporcuların sömürüye uğramış işgücü tarafından üretilmiş ürünlerin tanıtımını yapmasını durdurmayı amaçlamaktadır. [51]

Spor ve politika

Spor, uzunca bir süredir adaletsizliğe karşı yürütülen siyasi hareketin barışçıl bir aracı olarak kullanıldı. 1968'de Meksiko'da düzenlenen Olimpiyat oyunların'da, John Carlos ve Tommie Smith, zafer töreninde, ABD'de siyahlara karşı uygulanan ayrımcılığı protesto etmek amacıyla Kara Panter (*Black Panther*) selamı verdi. Apartheid döneminde birçok ülke Güney Afrika'yla spora dayalı ilişki kurmayı reddetti. Bu durum Güney Afrika'da siyasi bir değişim yaşanmasında büyük bir katkı sağladı.

"Capoeira"

On altıncı yüzyılda, Brezilya'da yaşayan Angolalı köleler geleneksel danslarını ve adetlerini yaşatmaya devam ettiler ve bunu bir çeşit kendini müdafaa sanatı olan "capoeira"ya dönüştürdüler. Köle sahipleri her türlü savaş sanatını yasaklamış olsa da köleler masum bir dans görüntüsü vererek bu sanatı öğretmeye ve kullanmaya devam ettiler. On yedinci yüzyılda "capoeira" sanatı daha kusursuz hale geldi ve sonra sömürgeci güçlere karşı verilen on yıllık özgürlük mücadelesinde kullanıldı.

Spor ulusal ya da siyasi amaçlar için de kötüye kullanılabilir. Örneğin, 1972 Münih Olimpiyat oyunlarında sekiz Arap terörist İsrail milli takımının bulunduğu merkezi işgal ederek iki kişiyi öldürdü. Alman polisinin başarısız bir kurtarma girişimi ardından, rehin alınmış olan dokuz kişi öldürüldü.

Olimpiyat oyunları uzunca bir süre ulusların siyasi bildiri yaptığı forumlar olarak kullanıldı. Örneğin, Amerika Birleşik Devletleri komünist olmayan 65 ulusla biraraya gelerek, Afganistan'ın

Sovyet işgalinden dolayı 1980 Moskova oyunlarını boykot etti. Sovyetler Birliği ve müttefiki on beş ülke bir sonraki oyunları –1984 Los Angeles Olimpiyat oyunları– güvenlik gerekçesiyle ve siyasi sığınma talep edilmesi ya da verilmesi korkusuyla boykot etti.

? Spor ve politika içiçe geçmeli midir?

2008 Olimpiyatlarını düzenlemek üzere Çin'i seçmiş olmak doğru bir karar mıydı, bu tartışmalı bir konu. Demokrasinin olmaması ve insan hakları ihlallerinden dolayı Çin uzun zamandır eleştiri almaktaydı. Pekin'in teklifine engel olmanın karşısında duranların iddiası, Çin'in muhaliflere yönelik muamelesi ve diğer insan hakları ihlallerinin zaten Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Komisyonu'nun yıllık toplantısı gibi ortamlarda eleştirileceği idi. Zaten Olimpiyat teklifi yapmasına izin vermek bile yalnız başına Pekin'i bu tür kınamaları daha fazla dikkate almaya yönlendirecektir.

Spor ve ırkçılık

Sporda ırkçılık ne futbolla sınırlı bir olgu ne de koyu tenli oyunculara mahsus bir konudur. Irkçılık her spor dalını etkileyebilir, çeşitli seviyelerde yüzünü gösterebilir; amatör spor müsabakalarında, kurumsal ya da uluslararası düzeyde ve medyada. Sporda ırkçılık, oyuncular, takımlar, antrenörler ve seyirciler arasında (renk, din, ulus ya da etnik kökene dayanan gerçek ya da hayal ürünü sebeplerden dolayı) yaşanabilir. Bu tür olaylar özellikle yerel düzeyde yaşansa da bununla sınırlı değildir. Bu duruma, takımların hatta grupların tamamının ırkçılığa ya da ayrımcılığa maruz kalması da dahildir.

Sporda yaşanan ırkçılıkla mücadele etme görevi herkese düşer: kamu yetkilileri (yasama otoritesi, mahkemeler, polis, spordan sorumlu hükümet organları ve yerel yönetimler) ve sivil toplum kuruluşları (profesyonel ve amatör ulusal spor dernekleri, kulüpler, yerel spor dernekleri, taraftar kulüpleri, sporcu örgütleri, ırkçılık karşıtı dernekler, vs.)

? Yaptığınız sporun her kesimden insanı içine alacak ve insan haklarını geliştirecek nitelikte olmasını güvence altına almak için okul ya da kulübünüzde ne yapabilirsiniz?

Rapor edilmiş olaylar

21 Eylül 2001. SK Rapid Wien forveti Gaston Taument dün Belgrad'da FK Partizan'a karşı oynanan UEFA maçı esnasında sözlü ırkçı saldırıların hedefi oldu. Hollanda milli takımı için 15 kez milli forma giymiş, Surinam asıllı Gaston Taument kendisiyle daha önce yapılan bir röportajda, "Eğer ırkçı olaylar gerçekleşirse..., ırkçılığa karşı sessiz kalmak yanlıştır" dedi. [52]

Futbol maçlarında gözlenen ırkçı davranışlar, insan haklarının hayata geçmesiyle ilgili ikilemler üzerine tartışmak için mükemmel bir münazara konusu olabilir.

? Holigan olmasından şüphe edilen birinin bir maç izlemek üzere başka bir ülkeye gitmesi yasaklanmalı mıdır? Böyle bir uygulama seyahat hakkının ihlali midir?

Gençlik ve spor

Genç insanların, insan hakları için yaptığı çalışmalara bir örnek de "Avrupa'da Irkçılık karşıtı Futbol (*Football against Racism in Europe*-FARE)"dur. Bu girişim futbol *aracılığıyla*, futbolda görülen her türlü ayrımcılığa karşı mücadele eder. Bunlar taraftarlar, oyuncular, yöneticiler, antrenör-

ler, idareciler ya da eğitmenler tarafından stadyumda, atış esnasında, soyunma odasında, antrenman sahasında, ofiste ve sınıfta uygulanan ayrımcı davranışlardır.

Yukarıda anlatılmış olan Spor Ayakkabıları Kampanyası kapsamında ABD çapındaki öğrenci grupları, sponsor şirketlerden kanunlara sadık kalmalarını talep ediyorlar, taleplerine uymayan şirketlere, kolej atletizm takımına sponsor olmak için hazırlanan kontratı kaybedeceklerini söyleyip şirketleri şaşkına çeviriyorlar.

Avrupa Konseyi'nin bu alandaki çalışmaları

Avrupa Konseyi Gençlik ve Spor Direktörlüğü; Eğitim, Gençlik ve Spor ve Çevre Genel Direktörlüğü'ne bağlıdır. Bu Direktörlük yerel, ulusal ve Avrupa seviyesinde kapsamlı ve etkin gençlik politikaları geliştirilmesi için çeşitli tüzük, program ve yasal aygıtlar hazırlar. Direktörlük; gençlerin yurttaşlığı, gençlerin hareketliliği ve insan hakları, demokrasi ve kültürel çoğulculuk değerleri için yürütülen uluslararası gençlik etkinliklerine maddi kaynak ve eğitim desteği sağlar.

Avrupa Konseyi Spor Gelişimi Komitesi (*Committee for the Development of Sport*-CDDS), sağlıklı yaşam tarzları ve spora katılıma teşvik eden çeşitli etkinlikler başlattı. Bunlardan biri hem çocuklar hem de gençlere yönelik kişisel zindelik testi yapmayı mümkün kılan EUROFIT'tir. 1989 tarihli Dopingle Mücadele Sözleşmesi ve Avrupa Birliği işbirliğiyle, okullara ve spor örgütlerine yönelik hazırlanmış eğitim ve bilgi paketi "Temiz Spor Kılavuzu" diğer örnekler arasındadır. [53] 1986 yılında ise Sportif Karşılaşmalarda Seyircilerin Şiddet Gösterileri ve Taşkınlıklarına Dair Avrupa Sözleşmesi geliştirildi.

Sporla ilgili uluslarası aygıtlar

1. 1975 Herkes için Spor Avrupa Şartı. Madde 1 herkesin spor yapması hakkı olduğunu beyan eder.
2. 1975 Avrupa Spor ve Spor Etiği Kuralları Şartı, spor tesislerine ve spor etkinliklerine erişimin ayrımcılığa maruz kalmadan güvence altına alınması gerektiğini beyan eder.
3. 1978 Uluslararası Fiziksel Eğitim ve Spor Şartı, Madde 1: "Her insan, kişiliğin tam anlamıyla gelişimi için elzem olan fiziksel eğitim ve spora erişim hakkına sahiptir".
4. 1979 Birleşmiş Milletler Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi. Sözleşmede sporda kadınlara karşı ayrımcılığın yasaklanması önemle vurgulanır. Devletlerin, eğlendirici faaliyetler ile her türlü sportif ve kültürel faaliyetlere kadınların katılma hakkını güvence altına alma yükümlülüğü vardır.
5. 1985 Sporda Irk Ayrımına Karşı Uluslararası Sözleşme

Referanslar

The Council of Europe, Directorate of Youth and Sport, www.coe.int/youth.

How you play the game: the contribution of sport to the promotion of human rights. *Conference in Sydney, 1-3 Eylül 1999, http://members.ozemail.com.au/~hrca/Sport-and-human-rights.htm.*

Symonides, J., Sport in the service of human rights, *World Conference on Education and Sports for a Culture of Peace, UNESCO, Paris, Fransa, 5 - 7 Temmuz 1999.*

Önemli günler

3 Aralık
Uluslararası Engelliler Günü

31 Mayıs
Dünya Tütüne Hayır Günü

7 Nisan
Dünya Sağlık Günü

Dipnotlar

1. *Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nin üye Devletlere yönelik Tavsiye Kararı No.8, 18 Eylül 1998'de benimsendi.*
2. *AB verileri genel olarak 1990'ların başlarına aittir. Verilen oranlar ulusal ortalamanın % 50'sinden düşük gelir düzeyine sahip hanehalkında yaşayan çocukların yüzdesidir. Kaynak: Bradbury ve Jäntti (1999, Table 3.3),* Child Well-Being in the EU and Enlargement to the East, *Micklewright, J., Stewart, K. (Der.), Working Papers, UNICEF, Innocenti Centre, 2000.*
3. *Çocuklar ve Genç Yetişkinlere Yönelik Cinsel Sömürü, Pornografi ve Fuhuş ve Ticaret üzerine No. R (91) 11 Tavsiye Kararının uygulanması; Strasbourg, 8 Nisan 1999.*
4. *Bilson, A.,* Child safety on the Internet, a child rights approach, *Centre for Europe's Child.*
5. *Demokratik Yurttaşlık Programı Eğitimi Danışma Toplantısı, Avrupa Konseyi, 1996.*
6. *Marina Kovinena, Centre for Civic and Legal Education, Rostov-on-Don, Rusya Federeasyonu, Youth Human Rights Education Forum, Budapeşte, 2000.*
7. *Annan, K., 1. Gençlikten Sorumlu Bakanlar Konferansı, Lizbon, Portekiz, 1998.*
8. *Avrupa Birliği, Kişilerin ırk ya da etnik kökenine bakılmaksızın eşit muamele görmesi ilkesinin uygulanmasına dair Konsey Direktifi 2000/43/EC, 29 Haziran 2000.*
9. *El País digital, 5 Kasım 2000.*
10. *Webster's Third New International Dictionary.*
11. *Avrupa Konseyi, Sosyal İşler Direktörlüğü.*
12. *2 Ocak - 6 Şubat 2001 tarihleri arasında 16.000'den fazla yurttaşla yürütülmüş anket çalışmasıyla ilgili Eurobarometer raporu (54.2/2001).*
13. *www.disrights.org.*
14. *Biedron, R., Situation of sexual minorities in Poland, Campaign against homophobia, Riga, Ağustos 2001.*
15. *Amnesty International, Crimes of hate, conspiracy of silence, 2001.*
16. *Belçika'da eğitimde dilin kullanımına ilişkin davaların çeşitli yönlerine dair,* Belçika Dili Davası, *Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararı, 23 Temmuz 1968, Publications of the Court, Seri A, cilt 6, s. 31.*
17. *Eğitim hakkı (madde 13), 08/12/99. E/C.12/1999/10, UESKHS.*
18. Learning: The treasure within, *UNESCO, Paris, 1996.*
19. *Weisbrot, M., Baker, D., Kraev, E. ve Chen, J.,* The scorecard on globalisation 1980-2000: twenty years of diminished progress, *Centre for Economic and Policy Research, www.cepr.net/.*
20. *Watkins, K.,* Education now - Break the cycle of poverty, *Oxfam International, 2000.*
21. *Alıntıyı veren Motivans, A.,* Education for all, central and eastern Europe - Synthesis report, *UNESCO Institute for Statistics, UNICEF Innocenti Research Centre, Şubat 2000.*
22. World Disasters Report *2001, International Federation of Red Cross and Red Crescent Society.*
23. *Ingrid Ramberg, (Der.) "Violence against young women in Europe", Council of Europe, 2001.*
24. *Radicova I., "Human Rights of girls and young women in Europe: questions and challenges for the 21st Century",* General Conclusions, *Council of Europe, Strasbourg, 1994.*
25. *Alıntıyı veren "Trafficking in women, a comprehensive European strategy", information sheets, European Commission.*
26. *A.g.e..*
27. *Lori, H., German, A., Pitanguy, J.,* Violence against women: the hidden health burden, *The World Bank, Washington, D.C, 1994.*
28. *Karar 1212 (2000), Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi.*
29. Gender mainstreaming conceptual framework, methodology and presentation of good practices. *Final report of activities of the group of specialists on mainstreaming (EG-S-MS), Strasbourg, Mayıs 1998.*
30. *"Violence against young women in Europe" başlıklı seminer katılımcılarının bildirisi, European Youth Centre, Budapeşte, 2001.*
31. *İnsan Haklarının Geliştirilmesi ve Korunması Alt Komisyonu (Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Komisyonu'na bağlı) Kararı E/CN 4/SUB 2/RES/1999/30.*
32. İkinci uluslararası HIV/AİDS ve insan hakları danışma toplantısı. *E/CN.4/1997/37, Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Komisyonu, 20/01/97.*
33. *WHO Avrupa Çevre ve Sağlık Merkezi tarafından* İtalya Çevre Bakanlığı ve Avrupa Çevre Ajansı *işbirliğiyle düzenlenen konferans, Orvieto, İtalya, 5-6 Ekim 2001. Basın bülteni EURO 12/2001, www.who.dk/cpa/backgrounders-2001/pback-2001.htm.*
34. *Canadian Department for Foreign Affairs and International Trade (DFAIT), www.humansecurity.gc.ca*

35. *Hay, R.,* Peace building during peace support operations: a survey and analysis of recent missions, *1999.*
36. *Mandela, N.,* Long Walk to Freedom, *Little Brown and Company, Londra, 1994.*
37. *Veran Matic, Association of Independent Electronic Media (ANEM) Başkanı.*
38. *13 Eylül 1997'de Sofya Deklarasyonu'yla bildirildi (daha sonra UNESCO Genel Konferansı Kasım 1997 XXIX. Oturumunda Karar 35 ile benimsendi).*
39. *Daha fazla bilgi için bakınız, www.coe.int/media*
40. *Stockholm International Peace Research Institute (SIPRI), www.sipri.se*
41. *Human Development Report 2001, UNDP.*
42. *Instituto del Tercer Mundo (1992), Third World Guide, Uruguay.*
43. *Alıntıyı veren UNICEF, "Young people in changing societies",* Regional Monitoring Reports, *No 7, Florence: Innocenti Research Centre, 2000.*
44. Choices for the poor, *UNDP, Mart 2001.*
45. Alıntıyı veren *Pascual, S., Waddington, J.,* Young people: the labour market and trade unions. A report prepared for the Youth Committee of the European Trade Union Confederation, *European Trade Union Confederation Publication, Mayıs 2000 ve UNICEF (2000),* "Young people in changing societies", *Regional Monitoring Reports, No 7, Florence Innocenti Research Centre.*
46. *Alıntıyı veren* Young people: the labour market and trade unions. *A report prepared for the Youth Committee of the European Trade Union Confederation, Mayıs 2000.*
47. *Küreselleşme üzerine arka plan bilgisine bakınız (sayfa 358).*
48. *Alıntıyı veren www.encarta.msn.com. Daha fazla bilgi için bakınız; International Paralympic Committee, www.paralympic.org.*
49. *www.openfunfootballschools.org.mk/status.htm.*
50. *Alıntıyı veren Tomek, L.,* Lidové Noviny, *23 Ağustos 2001. Jana Ondrackova tarafından tercüme edildi.*
51. *Daha fazla bilgi için bakınız, New Internationalist 330, Aralık 2000, www.oneworld.org/ni/issues330/factfile.htm. Ayrıca küreselleşme üzerine arka plan bilgisine bakınız.*
52. *Football against Racism in Europe, www.farenet.org.*
53. *Daha fazla bilgi için bakınız, http://culture.coe.fr/sp/splist.html.*

Ekler

- Uluslararası yasal insan hakları aygıtları

- Değerlendirme formu

Bu bölümün içindekiler

Uluslararası yasal insan hakları aygıtları

Başlıca uluslararası insan hakları aygıtlarının onaylanma statüsü *401*
İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi (Özet) *402*
İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi *403*
Uluslararası Kişisel ve Siyasal Haklar Sözleşmesi (Özet) *405*
Uluslararası Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi (Özet) *405*
Çocuk Hakları Sözleşmesi (Özet) *406*
Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (Özet) *407*
İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin Korunmasına ilişkin Sözleşme (11. Protokol ile değiştirilen metin) *408*
Avrupa Sosyal Şartı (Özet) *414*
Ulusal Azınlıkların Korunmasına İlişkin Çerçeve Sözleşme (Özet) *415*
Avrupa Bölgesel veya Azınlık Dilleri Şartı (Özet) *416*

Değerlendirme ve geri bildirim formu *417*

Başlıca uluslararası insan hakları aygıtlarının onaylanma durumu

	BİRLEŞMİŞ MİLLETLER			AVRUPA KONSEYİ					
ÜLKELER	**Uluslararası Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi - CESCR**	**Uluslararası Kişisel ve Siyasal Haklar Sözleşmesi - CCPR**	**Çocuk Hakları Sözleşmesi - CRC**	**Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi - EHCR**	**Avrupa Sosyal Şartı - ESC**	**Avrupa Sosyal Şartı Değiştirilmiş - ESC**	**Ulusal Azınlıkların Korunmasına İlişkin Çerçeve Sözleşme - ESC**	**Avrupa İşkencenin ve İnsanlıkdışı ya da Aşağılayıcı Muamele yahut Cezanın Önlenmesi Sözleşmesi**	**Avrupa Bölgesel veya Azınlık Dilleri Şartı**
Durum tarihi	26.11.01	26.11.01	26.11.01	27.03.02	02.05.02	02.05.02	02.05.02	02.05.02	02.05.02
Yürürlüğe giriş tarihi	03.01.76	23.03.76	02.09.90	03.09.53	26.02.65	01.07.99	01.02.98	01.02.89	01.03.98
Arnavutluk	✓	✓	✓	✓			✓	✓	
Andorra			✓	✓				✓	
Ermenistan	✓	✓	✓	✓			✓		✓
Avusturya	✓	✓	✓	✓	✓		✓	✓	✓
Azerbaycan	✓	✓	✓	✓			✓	✓	
Beyaz Rusya	✓	✓	✓						
Belçika	✓	✓	✓	✓	✓			✓	
Bosna Hersek	✓	✓	✓				✓		
Bulgaristan	✓	✓	✓	✓		✓	✓	✓	
Hırvatistan	✓	✓	✓	✓			✓	✓	✓
Kıbrıs	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	
Çek Cumhuriyeti	✓	✓	✓	✓	✓		✓	✓	
Danimarka	✓	✓	✓	✓	✓		✓	✓	✓
Estonya	✓	✓	✓	✓		✓	✓	✓	
Finlandiya	✓	✓	✓	✓	✓		✓	✓	✓
Fransa	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓	
Gürcistan	✓	✓	✓	✓				✓	
Almanya	✓	✓	✓	✓	✓		✓	✓	✓
Yunanistan	✓	✓	✓	✓	✓			✓	
Macaristan	✓	✓	✓	✓	✓		✓	✓	✓
İzlanda	✓	✓	✓	✓	✓			✓	
İrlanda	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	
İtalya	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	
Letonya	✓	✓	✓	✓	✓			✓	
Liechtenstein	✓	✓	✓	✓			✓	✓	✓
Litvanya	✓	✓	✓	✓		✓	✓	✓	
Lüksemburg	✓	✓	✓	✓	✓			✓	
Malta	✓	✓	✓	✓	✓		✓	✓	
Moldova	✓	✓	✓	✓		✓	✓	✓	
Hollanda	✓	✓	✓	✓	✓			✓	✓
Norveç	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Polonya	✓	✓	✓	✓	✓		✓	✓	
Portekiz	✓	✓	✓	✓	✓			✓	
Romanya	✓	✓	✓	✓		✓	✓	✓	
Rusya Federasyonu	✓	✓	✓	✓			✓	✓	
San Marino	✓	✓	✓	✓			✓	✓	
Slovakya	✓	✓	✓	✓	✓		✓	✓	✓
Slovenya	✓	✓	✓	✓		✓	✓	✓	✓
İspanya	✓	✓	✓	✓	✓		✓	✓	✓
İsveç	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
İsviçre	✓	✓	✓	✓			✓	✓	✓
Eski Yugoslav Cumhuriyeti Makedonya	✓	✓	✓	✓			✓	✓	
Türkiye	✓	✓	✓	✓	✓			✓	
Ukrayna	✓	✓	✓	✓			✓	✓	
Britanya	✓	✓	✓	✓	✓		✓	✓	✓
Yugoslavya Federal Cumhuriyeti	✓	✓	✓				✓		

Kaynaklar: Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Yüksek Komiserliği Ofisi – Avrupa Konseyi Hukuk İşleri Direktörlüğü

İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi

(Özet)

Madde 1
Eşitlik Hakkı

Madde 2
Ayrımcılık Yasağı

Madde 3
Yaşama, Özgürlük, Kişi Güvenliği Hakkı

Madde 4
Kölelik Yasağı

Madde 5
İşkence ve Aşağılayıcı Muamele Yasağı

Madde 6
Hukuk Önünde bir Kişi olarak Tanınma Hakkı

Madde 7
Hukuk Önünde Eşitlik Hakkı

Madde 8
Yetkili Mahkeme aracılığıyla Hukuk Yollarına Başvuru Hakkı

Madde 9
Keyfi Gözaltına Alma ve Sürgün Yasağı

Madde 10
Adil ve Açık Yargılanma Hakkı

Madde 11
Suçluluk Kanıtlanana dek Masum Sayılma Hakkı

Madde 12
Özel Yaşama, Aile Yaşamına, Konuta ve Haberleşmeye Müdahale Yasağı

Madde 13
Ülke içinde ve dışında Seyahat Etme Hakkı

Madde 14
Zulümden Kurtulmak için başka Ülkelere Sığınma Hakkı

Madde 15
Uyrukluğa Sahip Olma Hakkı ve Uyrukluğu Değiştirme Özgürlüğü

Madde 16
Evlenme ve Aile Kurma Hakkı

Madde 17
Mülkiyet Hakkı

Madde 18
İnanç ve Din Özgürlüğü

Madde 19
Görüş Sahibi Olma ve Bilgi Özgürlüğü

Madde 20
Barışçıl Toplanma ve Örgütlenme Özgürlüğü

Madde 21
Ülke Yönetimine ve Serbest Seçimlere Katılma Hakkı

Madde 22
Sosyal Güvenlik Hakkı

Madde 23
İstediği İşte Çalışma ve Sendikalara Katılma Hakkı

Madde 24
Dinlenme ve Boş Zaman Hakkı

Madde 25
Elverişli Yaşama Standartları Hakkı

Madde 26
Eğitim Hakkı

Madde 27
Topluluğun Kültürel Yaşamına Katılma Hakkı

Madde 28
Bu Belgenin Tanımladığı Sosyal Düzene Sahip Olma Hakkı

Madde 29
Özgür ve Tam Gelişme için Topluma karşı Ödevler

Madde 30
Yukarıdaki Haklara Devlet ya da Kişiler tarafından Müdahale Yasağı

Telif Hakkı © 1999 Human Rights Resource Center, University of Minnesota. İzinle çoğaltılmıştır.

İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun 10 Aralık 1948 tarih ve 217 A (III) Kararıyla kabul ve ilân edilmiştir.

Başlangıç

İnsanlık ailesinin bütün üyelerinde bulunan onurun ve bunların eşit ve devredilmez haklarının tanınmasının, dünyada özgürlüğün, adaletin ve barışın temeli olduğuna,

İnsan Haklarının dikkate alınmaması ve hor görülmesinin insanlık vicdanını isyana sevk eden barbarca eylemlere yol açtığına ve korkudan ve yoksulluktan kurtulma özgürlüğü ile ifade ve inanç özgürlüğünden yararlanacak olan insanların yer alacağı bir dünyanın kurulmasının insanlığın en yüksek ortak amacı olarak ilân edilmiş bulunduğuna,

İnsanın zulüm ve baskıya karşı son çare olarak direnmeye zorunlu kalmaması için, insan haklarının hukukun üstünlüğü yoluyla korunmasının zorunluluk olduğuna,

Uluslar arasında dostça ilişkileri geliştirmeyi yetkinleştirmenin bir zorunluluk olduğuna,

Birleşmiş Milletler halklarının Şart'ta, temel insan haklarına, insanın onur ve değerine ve erkeklerin ve kadınların eşit haklarına olan inançlarını yeniden teyit ettiklerine ve daha geniş özgürlük içerisinde sosyal ilerlemeyi geliştirmek daha iyi yaşama standartlarını oluşturmak hususlarında karar vermiş bulunduklarına,

Üye Devletlerin, Birleşmiş Milletler ile işbirliği yaparak, insan haklarına ve temel özgürlüklere evrensel ölçekte saygı gösterilmesini ve bunlara uyulmasının geliştirilmesini gerçekleştirmek hususunda kendilerini bağlı kıldıklarına,

Bu haklara ve özgürlüklere ilişkin ortak bir anlayış oluşturmak, üstteki sözverimin tam olarak gerçekleştirilebilmesi için çok büyük bir önem taşıdığına göre,

Bundan ötürü, BİRLEŞMİŞ MİLLETLER GENEL KURULU, BU İNSAN HAKLARI EVRENSEL BİLDİRİSİNİ, bütün halklar ve bütün uluslar için başarılması gereken bir ortak standart olarak, bu Bildirge'yi daima göz önünde tutup, eğitim ve öğretim yoluyla bu haklara ve özgürlüklere saygının geliştirilmesi ve gelişmeye açık ulusal ve uluslararası önlemler yoluyla hem Üye Devletlerin halkları arasında hem de bu Devletlerin yargı yetkisine tabi ülkelerdeki halkların kendi aralarında hakların ve özgürlüklerin evrensel ölçekte ve etkin biçimde tanınmasının ve uyulmasının temin edilmesi için, her bireyin ve toplumun her organının amacı sayarak, **ilân eder.**

Madde 1
Bütün insanlar özgür ve onur ve haklar bakımından eşit olarak doğarlar. Akıl ve vicdanla donatılmışlardır ve her teki bir diğerine kardeşlik anlayışı ile davranır.

Madde 2
Herkes, ırk, renk, cinsiyet, dil, din, siyasal ya da başka bir görüş, ulusal ya da sosyal köken, mülkiyet, doğum veya herhangi başka bir ayrım gözetmeksizin bu Bildirge ile ilân olunan bütün haklardan ve bütün özgürlüklerden yararlanabilir. Ayrıca, ister bağımsız olsun, ister vesayet altında veya özerk olmayan ya da başka bir egemenlik kısıtlamasına bağlı ülke yurttaşı olsun, bir kimse hakkında, uyruğunda bulunduğu devlet veya ülkenin siyasal, hukuksal veya uluslararası statüsü bakımından hiçbir ayrım gözetilmeyecektir.

Madde 3
Herkesin yaşam, kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkı vardır.

Madde 4
Hiç kimse kölelik ve kulluk durumunda tutulamaz; bütün biçimleriyle kölelik ve köle ticareti yasaktır.

Madde 5
Hiç kimse işkenceye ya da zalimane, insanlıkdışı ya da aşağılayıcı muamele ya da cezaya tabi tutulamaz.

Madde 6
Herkes, nerede olursa olsun, hukuk önünde bir kişi olarak tanınma hakkına sahiptir.

Madde 7
Herkes hukuk önünde eşittir ve herhangi bir ayrımcılık olmaksızın hukukun eşit koruması hakkına sahiptir. Herkes, bu Bildirge'yi ihlal eden herhangi bir ayrımcılığa ve bu tür bir ayrımcılığa yönelik herhangi bir kışkırtmaya karşı eşit biçimde korunma hakkına sahiptir.

Madde 8
Herkes, anayasa ya da yasa ile kendisi için güvence altına alınan temel hakları ihlal eden tasarruflara karşı yetkili ulusal yargı yerleri aracılığı ile kullanılacak etkin hukuk yollarına başvuru hakkına sahiptir.

Madde 9
Hiç kimse, keyfi olarak gözaltına alınamaz, tutulamaz ya da sürgün edilemez.

Madde 10
Herkesin, hakları ve yükümlülükleri belirlenirken ya da kendisine herhangi bir suçlama yöneltilirken, tam bir eşitlikle, bir bağımsız ve tarafsız yargı yeri önünde adil ve aleni/açık olarak yargılanma hakkı vardır.

Madde 11
(1) Kendisine bir suç yöneltilen herkesin, savunması için gereken tüm güvencelere sahip kılındığı açık bir yargılama yoluyla yasa uyarınca suçluluğu kanıtlanana dek masum sayılma hakkına sahiptir.
(2) Hiç kimse, işlendiği zaman ulusal ya da uluslararası hukuk çerçevesinde bir suç oluşturmayan herhangi bir eylem ya da ihmalinden ötürü suçlu sayılamaz. Bunun gibi, suçun işlendiği zaman uygulanabilecek olandan daha ağır bir ceza verilemez.

Madde 12
Hiç kimse, özel yaşamına, aile yaşamına, konutuna ya da haberleşmesine yönelik keyfi müdahalelere ya da onuruna ve şöhretine yönelik saldırılara maruz bırakılamaz. Herkesin, bu tür müdahale ya da saldırılara karşı hukuken/(yasa tarafından) korunma hakkı vardır.

Madde 13
(1) Herkes, her bir Devletin sınırları içerisinde seyahat etme ve yerleşme/(ikamet) özgürlüğü hakkına sahiptir.
(2) Herkes, kendi ülkesi de dahil, herhangi bir ülkeyi terk etme ve ülkesine geri dönme hakkına sahiptir.

Madde 14
(1) Herkes, zulümden kurtulmak için başka ülkelere sığınma/(iltica etme) ve bundan yararlanma hakkına sahiptir.
(2) Bu hak, gerçekten siyasal nitelikli olmayan suçlardan dolayı ya da Birleşmiş Milletlerin amaçlarına ve ilkelerine aykırı tasarruflardan ötürü kovuşturmalar yapılması durumunda, ileri sürülemez.

Madde 15
(1) Herkesin bir yurttaşlığa hakkı vardır.
(2) Hiç kimse keyfi olarak yurttaşlığından veya yurttaşlığını değiştirme hakkından yoksun bırakılamaz.

Madde 16
(1) Evlilik yaşındaki erkekler ve kadınlar, ırk, yurttaşlık ya da din bakımından herhangi bir sınırlama olmaksızın, evlenme ve bir aile kurma hakkına sahiptir. Erkekler ve kadınlar, evlenmede, evlilik sürecinde ve evliliğin çözülmesinde eşit haklara sahiptirler.
(2) Evlilik ancak bu konuda istekli olan eşlerin serbest ve tam rızasıyla yürürlüğe girer.
(3) Aile, toplumun doğal ve temel birimidir ve toplum ve Devlet tarafından korunma hakkına sahiptir.

Madde 17
(1) Herkesin tek başına ya da başkalarıyla birlikte, mülkiyet hakkı vardır.
(2) Hiç kimse keyfi olarak mülkiyetinden yoksun bırakılamaz.

Madde 18
Herkes, düşünce, vicdan ve din özgürlüğü hakkına sahiptir; bu hak, dinini ya da inancını değiştirme özgürlüğünü ve tek başına ya da toplum içinde başkalarıyla birlikte ve açık/aleni ya da özel/kapalı şekilde dinini ya da inancını öğretme, uygulama, ibadet etme ya da gereklerini yerine getirme yollarıyla açıklama özgürlüğünü de içerir.

Madde 19
Herkesin görüş sahibi olma ve ifade özgürlüğü hakkı vardır; bu hak, müdahale olmaksızın bir görüşe sahip olma özgürlüğünü ve herhangi bir iletişim aracı ile ve kaynağı ne olursa olsun bilgi ve düşüncenin araştırılması, elde edilmesi/alınması ve yayılması/verilmesi özgürlüğünü de içerir.

Madde 20
(1) Herkes barışçıl nitelikli toplanma ve örgütlenme özgürlüğü hakkına sahiptir.
(2) Hiç kimse bir örgüte girmeye zorlanamaz.

Madde 21
(1) Herkesin, doğrudan ya da serbestçe seçilen temsilciler aracılığı ile ülkesinin yönetimine katılma hakkına sahiptir.
(2) Herkesin, ülkesinin kamu hizmetlerinden eşit olarak yararlanma hakkı vardır.
(3) Halkın iradesi, hükümet otoritesinin temelidir. Bu irade, gizli veya serbestliği sağlayacak benzeri bir yöntemle genel ve eşit oy verme yoluyla yapılacak ve belirli aralıklarla tekrarlanacak dürüst seçimler belirlenir.

Madde 22
Herkesin, toplumun bir üyesi olarak, sosyal güvenlik hakkı vardır ve her kişi onuru için ve kişiliğinin serbestçe gelişmesi için vazgeçilmez olan ekonomik, sosyal ve kültürel hakların, her bir Devletin örgütlenme biçimine ve kaynaklarına uygun olarak, ulusal çabalarla ve uluslararası işbirliği ile gerçekleştirilmesine hak sahibidir.

Madde 23
(1) Herkesin, çalışma, işini serbest olarak seçme, adil ve elverişli çalışma koşullarına sahip olma ve işsizliğe karşı korunma hakkı vardır.
(2) Herkes, herhangi bir ayrımcılık olmaksızın, eşit iş için eşit ücrete hak sahibidir.
(3) Çalışan herkesin, kendisi ve ailesi için insan onuruna uygun bir yaşamı temin eden ve eğer gerekiyorsa, başka sosyal koruma araçlarıyla da tamamlanan adil ve elverişli ücret almaya hakkı vardır.
(4) Herkes çıkarlarını korumak için sendika kurma ve bunlara katılma hakkına sahiptir.

Madde 24
Herkesin, çalışma saatlerinin makul biçimde sınırlanması ve düzenli aralıklı ücretli tatil dahil olmak üzere, dinlenme ve boş zaman hakkı vardır.

Madde 25
(1) Herkesin kendisinin ve ailesinin sağlık ve refahı için beslenme, giyim, konut ve tıbbi bakım hakkı vardır. Herkes işsizlik, hastalık, sakatlık, dulluk, yaşlılık ve kendi iradesi dışındaki koşullardan doğan geçim sıkıntısı durumunda güvenlik hakkına sahiptir.
(2) Anaların ve çocukların özel bakım ve yardım görme hakları vardır. Bütün çocuklar, evlilik içi veya evlilik dışı doğmuş olsunlar, aynı sosyal güvenceden yararlanırlar.

Madde 26
(1) Herkesin eğitim hakkı vardır. Eğitim, en azından ilk ve temel eğitim aşamasında parasızdır. İlköğretim zorunludur. Teknik ve mesleki öğretimin herkes için mümkün olması sağlanacaktır ve yüksek öğretime girme yeterlilik temelinde herkes bakımından eşit olarak açık olacaktır.
(2) Eğitim, insan kişiliğini tam geliştirmeye ve insan haklarına ve temel özgürlüklere saygı gösterilmesini güçlendirmeye yönelik olacaktır. Eğitim, bütün uluslar, ırklar ya da dinsel gruplar arasında anlayış, hoşgörü ve dostluğu ilerletmeli ve Birleşmiş Milletlerin barışın korunmasına yönelik etkinliklerini geliştirmelidir.
(3) Ana-babalar, çocuklarına verilecek eğitimin türünü öncelikle seçme hakkına sahiptir.

Madde 27
(1) Herkes, topluluğun kültürel yaşamına serbestçe katılma, sanattan yararlanma ve bilimsel ilerlemeleri ve bunun getirdiği yararları paylaşma hakkına sahiptir.
(2) Herkes yaratıcısı olduğu her tür bilimsel, yazınsal/edebi ya da sanatsal ürünlerinden doğan manevi ve maddi çıkarlarının korunması hakkına sahiptir.

Madde 28
Herkes, bu Bildirge'de düzenlenen hakların ve özgürlüklerin eksiksiz olarak gerçekleştirileceği bir sosyal ve uluslararası düzene hak sahibidir.

Madde 29
(1) Herkesin, kişiliğinin özgür ve tam gelişmesini olanaklı kılan topluma karşı ödevleri vardır.
(2) Haklarını ve özgürlüklerini kullanırken, herkes sadece, başkalarının hak ve özgürlüklerinin usulünce tanınmasını ve bunlara saygı gösterilmesini sağlamak/(güvence altına almak) ve bir demokratik toplumda, genel ahlaka, kamu düzenine ve genel refaha ilişkin meşru gereklerin karşılanması amacıyla, yasayla belirlenmiş türde sınırlamalara tabi tutulabilir.
(3) Bu haklar ve özgürlükler, hiçbir halde, Birleşmiş Milletlerin amaçlarına ve ilkelerine çelişik biçimde kullanılamaz.

Madde 30
Bu Bildirge'nin hiçbir hükmü, hiçbir Devlete, gruba ya da kişiye, burada düzenlenen herhangi bir hakkı ve özgürlüğü tahrip etmeyi amaçlayan herhangi bir etkinlik içinde olmaya ya da herhangi bir eylemi yapmaya hak verir biçimde yorumlanamaz.

Uluslararası Kişisel ve Siyasal Haklar Sözleşmesi

(Resmi olmayan özet)

- *Bu Sözleşme Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından 16 Aralık 1966 tarihinde kabul edilmiş ve 23 Mart 1976 tarihinde yürürlüğe girmiştir. 2001 yılı sonu itibariyle Sözleşme 147 devlet tarafından onaylanmıştır.*
- *Sözleşme İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nde sıralanan Kişisel ve siyasal hak ve özgürlükleri daha ayrıntılı olarak tanımlar.*
- *Sözleşmenin 1. Maddesine göre Devletler, kendi kaderini belirleme hakkının gerçekleştirilmesini sağlayacak ve bu hakka saygı göstereceklerdir. Halklar kendi doğal zenginlik ve kaynaklarına sahip olma, bunların ticaretini yapma ve bunları elden çıkarma hakkına sahiptir.*

Sözleşme ile bireylerin güvence altına alınan hakları arasında şunlar vardır:

Madde 2
Hakları ilân edilen kişinin, sözkonusu ihlal resmi sıfatı bulunan kimselerce işlenmiş olsa da, hukuk yollarına başvurma hakkı.

Madde 3
Kişisel ve siyasal haklardan kadınların ve erkeklerin eşit olarak yararlanma hakkı.

Madde 6
Yaşama ve hayatta kalma hakkı.

Madde 7
İnsanlıkdışı ya da aşağılayıcı muamele ya da ceza yasağı.

Madde 8
Kölelik ve hizmetkarlık yasağı.

Madde 9
Kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkı ve keyfi gözaltına alma ya da tutuklama yasağı.

Madde 11
Borç nedeniyle hapis yasağı.

Madde 12
Seyahat etme özgürlüğü hakkı ve seyahat özgürlüğü.

Madde 14
Yargı önünde eşit olma hakkı; suçluluk kanıtlanana dek masum sayılma hakkı ve tarafsız bir mahkeme tarafından adil ve aleni biçimde yargılanma hakkı.

Madde 16
Hukuk önünde kişi olarak tanınma hakkı.

Madde 17
Mahremiyet hakkı ve mahremiyetin kanunen korunması hakkı.

Madde 18
Düşünce, vicdan ve din özgürlüğü.

Madde 19
Görüş sahibi olma ve ifade özgürlüğü.

Madde 20
Savaş propagandası ya da ulusal, ırksal ya da dinsel nefret savunuculuğu yasağı.

Madde 21
Barışçıl biçimde toplanma hakkı.

Madde 22
Örgütlenme özgürlüğü hakkı.

Madde 23
Evlenme ve aile kurma hakkı.

Madde 24
Çocukların hakları (çocuğun bir küçük olarak statüsü, vatandaşlığı, nüfusa kaydı ve ismi).

Madde 25
Kamusal işlerin yürütülmesine katılma hakkı, oy kullanma ve seçilme hakkı, kamu hizmetlerine girme hakkı.

Madde 26
Kanun önünde eşitlik hakkı ve eşit olarak korunma hakkı.

Madde 27
Dinsel, etnik ya da dilsel azınlıkların kendi kültürlerini uygulama, kendi dinlerinin gereklerini yerine getirme ve kendi dillerini kullanma hakkı.

Sözleşme kanunen bağlayıcıdır; Sözleşmenin 28. Maddesiyle kurulan İnsan Hakları Komitesi Sözleşmenin uygulanışını takip eder.

Uluslararası Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi

(Resmi olmayan özet)

Uluslararası Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi (1966); İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi (1948) ve Uluslararası Kişisel ve Siyasal Haklar Sözleşmesi (1966) ile Uluslararası İnsan Hakları Bildirgesi'ni meydana getirir. Sözleşmeler, Evrensel Bildirge uyarınca "... kişisel ve siyasal özgürlüklerden ve korkudan kurtulma ve dileğini gerçekleştirme özgürlüğünden yararlanan özgür insan idealinin, ancak, her kişi bakımından kişisel ve siyasal hakların yanı sıra ekonomik, sosyal ve kültürel haklardan da yararlanmalarını temin edecek koşulların gerçekleştirilmesine bağlı bulunduğunu" tanır.

Madde 1
Bütün halklar, kendi siyasal statülerini, ekonomik, sosyal ve kültürel gelişimlerini özgürce belirleme hakkını da içeren, kendi kaderini belirleme hakkına sahiptir.

Madde 2
Taraf her Devlet bu Sözleşmede tanınan hakları tam olarak gerçekleştirmek üzere kullanılabilir kaynaklarını en üst düzeyde harekete geçirmek için gerekli adımları atmayı üstlenir. Tüm insanlar, hiçbir türde ayrımcılık yapılmaksızın Sözleşmede güvence altına alınan hakları kullanabilir.

Madde 3
Devletler bu Sözleşmede güvence altına alınan haklardan kadın ve erkeklerin eşit biçimde yararlanması hakkını temin etmeyi üstlenirler.

Madde 4
Bu haklara, demokratik bir toplumda sadece genel refahı geliştirmek amacıyla ve yalnızca bu hakların niteliğine uygun olduğu ölçüde sınırlama getirilebilir.

Madde 5
Herhangi bir kişinin, grubun ya da Devletin bu haklardan herhangi birini tahrip etmeye hakkı yoktur.

Madde 6
Herkesin özgürce seçtiği ve girdiği işte çalışarak geçimini sağlaması fırsatına sahip olması hakkı dahil çalışma hakkı vardır.

Madde 7
Herkesin adil çalışma koşullarından yararlanma; kişinin kendisi ve ailesi için insanca yaşama düzeyini güvence altına alacak adil ücret; eşit işe eşit ücret; sağlıklı ve güvenli çalışma koşulları; herkesin işinde bir üst düzeye yükselmesinde fırsat eşitliği; dinlenme ve tatil hakkı vardır.

Madde 8
Herkesin sendika kurma, sendikaya katılma ve grev hakkı vardır.

Madde 9
Herkesin sosyal sigorta dahil sosyal güvenlik hakkı vardır.

Madde 10
Aileye koruma ve yardım sağlanmalıdır. Evlilik, evlenmek isteyen eşlerin özgür istençleri ile kurulmuş olmalıdır. Annelere özel koruma sağlanmalıdır. Çocuklar için hiçbir ayrımcılık yapılmaksızın özel koruma ve yardım önlemleri alınmalıdır. Çocuklar ve gençler ekonomik sömürüye karşı korunmalıdır. Çocukların ve gençlerin tehlikeli ya da sağlığa zararlı işlerde istihdam edilmeleri yasaklanmalıdır. Devlet, belirlediği yaş sınırının altında çocuk işgücü istihdamını yasaklanmalıdır.

Madde 11
Herkesin yeterli beslenme, giyim ve konut dahil kendisi ve ailesi için yeterli yaşama standartlarına sahip olma hakkı vardır. Herkesin açlıktan kurtulmuş olma hakkı vardır.

Madde 12
Herkesin ulaşılabilir en yüksek düzeyde fiziksel ve ruhsal sağlık standartlardan yararlanması hakkı vardır.

Madde 13
Herkesin eğitim hakkı vardır. İlköğretim zorunlu olmalı ve herkese ücretsiz olarak sağlanmalıdır.

Madde 14
Herkese ücretsiz ve zorunlu ilköğretimi temin edememiş Devletler bir plan üzerinde çalışıp bu eğitimi sağlamalıdır.

Madde 15
Herkesin kültürel yaşama katılma hakkı ve bilimsel gelişmelerin nimetlerinden yararlanma hakkı vardır.

Kaynak: Minnesota İnsan Kaynakları Merkezi,
BM İnsan Hakları Merkezi, Uluslararası Haklar Yasası, Rapor 2.

Çocuk Hakları Sözleşmesi

(Resmi olmayan özet)

- *Çocuk Hakları Sözleşmesi (ÇHS) evrensel anlamda en geniş çapta kabul edilmiş bir insan hakları aygıtıdır. Sözleşme ikisi dışında tüm dünya ülkeleri tarafından onaylanmıştır. Sözleşme çocukların her türlü haklarını –kişisel, siyasal, ekonomik, sosyal ve kültürel haklar– bir belgede toplamıştır.*
- *Sözleşme BM Genel Kurulu'nun 20 Kasım 1989'da aldığı kararla kabul edilmiş, Eylül 1990'da yürürlüğe girmiştir.*
- *Sözleşme on sekiz yaşın altındaki her çocuğun korunması ve saygı duyulması gereken insan haklarını 41 maddede toplamıştır.*

Madde 1
Kanun rüştün daha erken yaşta kazanılmasını öngörmemiş ise, "on sekiz yaşın altındaki her insan" çocuk sayılır.

Madde 2
Sözleşmede yazılı olan haklar *hiçbir ayrım gözetilmeksizin* güvence altına alınır.

Madde 3
Çocukları ilgilendiren bütün faaliyetlerde *çocuğun yüksek menfaatleri* öncelik taşır.

Madde 5
Devletler *anne-babanın* ya da geniş ailenin sorumluluk, *hak ve ödevlerine* saygı gösterir.

Madde 6
Her çocuk doğuştan gelen *yaşama* hakkına sahiptir.

Madde 7
Çocuk bir *isim* hakkına, bir *vatandaşlık* kazanma hakkına ve *anne-babası* tarafından bakılma hakkına sahiptir.

Madde 8
Çocuk *kimlik* ve *tabiyet* hakkına sahiptir.

Madde 9
Çocuğun yüksek menfaatleri için hukuka ve usullere göre anne-babasından ayrılmasının gerekli olduğuna karar verilmedikçe, çocuğun *anne-babasından ayrılamayacağı* güvence altına alınır.

Madde 12
Çocuk kendini ilgilendiren her konuda *görüşlerini* ifade etme hakkına sahiptir. Çocuğun görüşlerine gerekli ağırlık verilecektir.

Madde 13
Çocuk, *ifade özgürlüğü* hakkına sahiptir; bu hak her türlü *haber* ve düşüncelerin araştırılması, elde edilmesi ve verilmesi özgürlüğünü içerir.

Madde 14
Çocuğun *düşünce, vicdan ve din özgürlükleri* hakkına saygı gösterilir.

Madde 15
Çocuk *örgütlenme ve barışçıl bir biçimde toplanma* özgürlüğü hakkına sahiptir.

Madde 16
Çocuğun *mahremiyetine*, aile yaşamına, konutuna veya haberleşmesine keyfi veya hukuka aykırı biçimde müdahale edilemez; çocuk hukuka aykırı olarak onuruna ve şerefine yönelik saldırılara karşı korunmalıdır.

Madde 17
Devlet çocuğun ulusal ve uluslararası kaynaklardan *bilgi* ve belge *edinmesi hakkını* güvence altına alır.

Madde 18
Çocuğun *yetiştirilmesi* ve geliştirilmesi sorumluluğu ilk önce anne-babaya aittir.

Madde 19
Devlet, çocuğu her türlü fiziksel veya ruhsal şiddete, zarar görmeye veya istismara, ihmalci ya da ihmalkar muameleye, kötü muamele veya sömürüye karşı korumak için her türlü yasal, idari, sosyal ve eğitsel tedbirleri alır.

Made 24
Çocuk ulaşılabilecek en yüksek standarttaki *sağlık bakımından* yararlanma hakkına sahiptir. Temel sağlık bakımı ve koruyucu sağlık hizmetlerinin geliştirilmesine önem verilmelidir.

Madde 26
Çocuk *sosyal güvenlikten* yararlanma hakkına sahiptir.

Madde 27
Çocuğun bedensel, zihinsel, ruhsal, ahlaksal ve toplumsal gelişmesini sağlayacak bir *yaşam standardına ulaşmaya* hakkı vardır.

Madde 28
Çocuk *eğitim* hakkına sahiptir. Devlet ilköğretimi herkes için zorunlu ve parasız hale getirir ve ortaöğretimin değişik türlerinin gelişmesini teşvik eder, her çocuğun ortaöğretime kavuşmasını mümkün kılar. Okul disiplini çocuğun insanlık onuruna uygun bir tarzda uygulanır.

Madde 29
Eğitim, çocuğun kişiliğinin, yeteneklerinin, zihinsel ve bedensel yeteneklerinin geliştirilmesine, çocuğun insan haklarına ve temel özgürlüklere saygısının geliştirilmesine, çocuğun barış, dostluk, anlayış, hoşgörü ve eşitlik ruhuyla, serbest bir toplumda sorumlu bir insan hayatı yaşamaya hazırlanmasına ve çocuğun doğal çevreye saygısının geliştirilmesine yönelik olmalıdır.

Madde 30
Çocuk kendi *kültüründen* yararlanma hakkına sahiptir.

Madde 31
Çocuk *dinlenme ve boş zamanını değerlendirme*, oyun oynama ve kültürel ve sanatsal yaşama özgürce katılma hakkına sahiptir.

Madde 32
Çocuk ekonomik *sömürüden* ve yaşamına ve gelişmesine zarar verebilecek işte çalıştırılmaktan korunma hakkına sahiptir.

Madde 33
Çocuğu, *uyuşturucuyu* maddeleri yasadışı yollardan kullanmaya karşı korumak gerekir.

Madde 34
Çocuk, her türlü *cinsel sömürüye ve cinsel istismara*, fahişelikte ya da diğer hukuka aykırı cinsel ilişkilerde, pornografik gösterilerde ve yayınlarda kullanılmaya karşı korunmalıdır.

Madde 37
On sekiz yaşın altındaki insanlar tarafından işlenen suçlar için ölüm cezası verilemeyeceği gibi, salıverilme imkânı bulunmayacak surette ömür boyu hapis cezası da verilemez.

Madde 38
Devlet, *silahlı çatışma* hallerinden etkilenen çocukların korunmasını ve bakılmalarını sağlamak için uygulanabilir nitelikteki her türlü tedbiri alır.

Madde 40
Ceza yasasını ihlal etmekle suçlanan her çocuk, suçluluğu kanıtlanıncaya kadar masum sayılma; savunmasını yapmak için gerekli *hukuki yardımlardan yararlanma*; tanıklık yapmaya ya da suçu itiraf etmeye zorlanmama; mahremiyetine tam olarak saygı gösterilme hakkına sahiptir. Alınan tedbirler çocuğun iyiliğinin gerektirdiği tarzda ve çocuğun yaşına ve şartlara uygun bir şekilde uygulanır.

Sözleşmenin tam metni ve Seçmeli Protokoller, UNICEF'in sayfası (*www.unicef.org/crc*) dışında birçok İnternet sitesinden bulunabilir ve indirilebilir.

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi

(Özet)

4 Kasım 1950'de Roma'da imzalanan ve 1953'te yürürlüğe giren Sözleşmeye göre, Taraf Devletler, yalnız kendi vatandaşlarının değil "kendi yasal yetki alanları içindeki" tüm insanların hukukun üstünlüğü ile yönetilen bir devletin temel kişisel ve siyasal haklarını garanti etmişlerdir. Devletler ya da bireyler şikâyetlerini Sözleşme ile kurulan Mahkemenin önüne getirebilirler. Sözleşme bununla beraber, her bir devletin ulusal yasal sistemine mutlak olarak dahil edilmiş değildir. İnsan haklarının temel bir niteliği olduğunu belirten ve buna bağımsız devletlerin yasa ve uygulamalarının üstünde yer veren uluslararası hukuk teorisi bu suretle uygulamaya konulmuş bulunmaktadır.

Garanti edilen haklar

Yaşama hakkı (Madde2)

Madde 2 bireyi Devlet tarafından keyfi olarak öldürülmeye karşı korur; fakat yasaya göre yerine getirilmek koşulu ile ölüm cezasını dışlamaz. Barış zamanında ölüm cezasını yasaklayan 6 nolu Protokol 1985'te kabul edildi. Ölüm cezasını yasaklayan yeni bir protokol hazırlanma aşamasındadır.

Bireyin özgürlük ve güvenlik hakkı (Madde 5)

Madde 5 halkın fiziksel özgürlüğünü güvence altına alır, bunu onları keyfi tutuklama ve gözaltına alınmaya karşı koruyarak ve belirli temel usul hakları sağlayarak mümkün kılar. Bu Maddenin hükümleri, borç yüzünden hapsi yasaklayan 4 nolu Protokolün 5. Maddesi ile genişletilmiştir.

Hukuk ve ceza davalarında adil yargılanma hakkı (Madde 6)

Bu hak, ulusal bir makam önünde etkin çare bulunmasını sağlayan 13. Madde ile tamamlanmıştır. 6. Madde davanın "makul bir süre" içerisinde görülmesi şartını içerir. Bu hükmün ihlali başvuruculların en sık getirdikleri şikâyettir. Adil yargılanma prensibi kavramı, ceza yasalarının geriye doğru işlememesi (Madde 7), ceza davalarında temyiz hakkı, hatalı mahkumiyet yüzünden tazminat hakkı ve aynı suçtan ikinci defa yargılanmama ile tamamlanmaktadır (7 nolu Protokolün 2., 3. ve 4. Maddeleri).

Özel hayata ve aile hayatına, konut ve haberleşmeye saygı (Madde 8)

Evlenme ve aile kurma hakkı ile bağlanabilir (Madde 12).

Evlenme sırasında eşlerin hak ve sorumluluklarında eşitlik (7 nolu Protokolün 5. Maddesi)

İfade özgürlüğü hakkı (basın özgürlüğü dahil) (Madde 10)

Bu temel hakkın gereksinimleri 9. Madde ile garanti edilen temel hakların mantıklı bir gelişimidir (düşünce, vicdan ve din özgürlüğü).

Barışçıl bir biçimde toplanma ve örgütlenme özgürlüğü (Madde 11)

Barış içerisinde mülkiyetten yararlanma hakkı (1 nolu Protokolün 1. Maddesi)

Eğitim hakkı (1 nolu Protokolün 2. Maddesi)

Serbest seçim hakkı (1 nolu Protokolün 3. Maddesi)

Yer değiştirme ve ikamet yerini seçme hakkı (2 nolu Protokolün 4. Maddesi)

Neler yasaklanmıştır?

İşkence ve insanlıkdışı veya aşağılayıcı muameleler ve ceza (Madde 3)

Kölelik, hizmetkarlık ve zoraki işçilik (Madde 4)

Sözleşmenin garanti ettiği hak ve özgürlüklerin kullanımında ayrıcalık (Madde 14)

Devletin kendi vatandaşlarını sınır dışı etmesi ya da onların girişini engellemesi ve yabancıların toplu halde sınır dışı edilmesi (4. Protokolün 3 ve 4. Maddeleri)

Bir ülkeden çıkarılma tehdidi altında bulunan yabancıları da korumak için usule dair korumalar (7 nolu Protokolün 1. Maddesi)

Sözleşme ile, bireysel başvurulara ve devletler arası davalara bakmak üzere bir Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kurulmuştur. Yargıçlar tamamen bağımsızdır ve Parlamenterler Meclisi tarafından seçilirler.
Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi, Mahkemenin kararlarının uygulanmasını izleme rolünü üstlenmiştir. İhlalde bulundukları tespit edilen devletler ihlali gidermek için gerekli önlemleri –örneğin yeni idari usuller ya da yasalar aracılığıyla– almakla yükümlüdürler.

Kaynak: Avrupa Konseyi İnsan Hakları Genel Direktörlüğü, www.coe.int/T/E/Human_Rights/

İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin Korunmasına ilişkin Sözleşme (11. Protokol ile değiştirilen metin)

Roma, 4.XI.1950

Sözleşme metni, 21 Eylül 1970'te yürürlüğe giren 3 nolu Protokol'ün (AAS No. 45), 20 Aralık 1971'de yürürlüğe giren 5 nolu Protokol'ün (Avrupa Antlaşmaları Serisi No. 55) ve 1 Ocak 1990'da yürürlüğe giren 8 nolu Protokol'ün (AAS No. 118) düzenlemelerine uygun olarak değiştirilmişti. Ayrıca, yürürlüğe girdiği 21 Eylül 1970'ten bu yana 5. maddesinin 3. fıkrasına uygun olarak Sözleşme'nin bir parçası olan 2 nolu Protokol'ün (AAS No. 44) metnini içermekteydi. Protokollerin getirdiği bütün bu değişikliklerin veya eklemelerin yerini, yürürlüğe girdiği tarih olan 1 Kasım 1998'den itibaren 11 nolu Protokol (AAS No. 155) almaktadır. Bu tarihten itibaren, 1 Ekim 1994'te yürürlüğe giren 9 nolu Protokol (AAS No. 140) yürürlükten kaldırılmış, 10 nolu Protokol (AAS No. 146) maksatını yitirmiştir.

- Aşağıda imzası bulunan Avrupa Konseyi üyesi hükümetler,
- Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından 10 Aralık 1948'de ilân edilen İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'ni,
- Bu Bildirge'nin, metninde açıklanan hakların her yerde ve etkin olarak tanınmasını ve uygulanmasını sağlamayı hedef aldığını,
- Avrupa Konseyi'nin amacının, üyeleri arasında daha sıkı bir birlik kurmak olduğunu ve insan hakları ile temel özgürlüklerin korunması ve geliştirilmesinin bu amaca ulaşma yollarından birini oluşturduğunu göz önüne alarak,
- Dünyada barış ve adaletin asıl temelini oluşturan ve sağlanıp korunabilmesi, her şeyden önce, bir yandan gerçekten demokratik bir siyasal rejime, diğer yandan da insan hakları konusunda ortak bir anlayış ve ortaklaşa saygı esasına bağlı olan bu temel özgürlüklere derin inançlarını bir kez daha tekrarlayarak,
- Aynı inancı taşıyan ve siyasal gelenekler, idealler, özgürlüklere saygı ve hukukun üstünlüğü konularında ortak bir mirası paylaşan Avrupa devletlerinin hükümetleri sıfatıyla, Evrensel Bildirge'de yer alan bazı hakların ortak güvenceye bağlanmasını sağlama yolunda ilk adımları atmayı kararlaştırarak,

Aşağıdaki hususlarda anlaşmışlardır:

Madde 1[1] – İnsan haklarına saygı yükümlülüğü

Yüksek Sözleşmeci Taraflar kendi yetki alanları içinde bulunan herkese bu Sözleşme'nin birinci bölümünde açıklanan hak ve özgürlükleri tanırlar.

Bölüm I[1] – Haklar ve Özgürlükler

Madde 2[1] – Yaşama hakkı

1. Herkesin yaşam hakkı yasanın koruması altındadır. Yasanın ölüm cezası ile cezalandırdığı bir suçtan dolayı hakkında mahkemece hükmedilen bu cezanın yerine getirilmesi dışında hiç kimse kasten öldürülemez.
2. Öldürme, aşağıdaki durumlardan birinde kuvvete başvurmanın kesin zorunluluk haline gelmesi sonucunda meydana gelmişse, bu maddenin ihlali suretiyle yapılmış sayılmaz:
   a. Bir kimsenin yasadışı şiddete karşı korunması için;
   b. Usulüne uygun olarak yakalamak için veya usulüne uygun olarak tutuklu bulunan bir kişinin kaçmasını önlemek için;
   c. Ayaklanma veya isyanın, yasaya uygun olarak bastırılması için.

Madde 3[2] – İşkence yasağı

Hiç kimse işkenceye, insanlık dışı ya da onur kırıcı ceza veya işlemlere tabi tutulamaz.

Madde 4[1] – Kölelik ve zorla çalıştırma yasağı

1. Hiç kimse köle ve kul halinde tutulamaz.
2. Hiç kimse zorla çalıştırılamaz ve zorunlu çalışmaya tabi tutulamaz.
3. Aşağıdaki haller bu maddede sözü geçen "zorla çalıştırma veya zorunlu çalışma"dan sayılmazlar:
   a. Bu Sözleşme'nin 5. maddesinde öngörülen koşullar altında tutuklu bulunan kimseden tutukluluğu veya şartlı salıverilmesi süresince olağan olarak yapılması istenen çalışma;
   b. Askeri nitelikte bir hizmet veya inançları gereğince askerlik görevini yapmaktan kaçınan kimselerin durumunu meşru sayan ülkelerde, bu inanca sahip kimselere zorunlu askerlik yerine gördürülecek başka bir hizmet;
   c. Toplumun hayat veya refahını tehdit eden kriz ve afet hallerinde istenecek her hizmet;
   d. Normal yurttaşlık yükümlülükleri kapsamına giren her türlü çalışma veya hizmet.

Madde 5[1] – Özgürlük ve güvenlik hakkı

1. Herkesin kişi özgürlüğüne ve güvenliğine hakkı vardır. Aşağıda belirtilen haller ve yasada belirlenen yollar dışında hiç kimse özgürlüğünden yoksun bırakılamaz:
   a. Yetkili mahkeme tarafından mahkum edilmesi üzerine bir kimsenin usulüne uygun olarak hapsedilmesi;
   b. Bir mahkeme tarafından yasaya uygun olarak verilen bir karara riayetsizlikten dolayı veya yasanın koyduğu bir yükümlülüğün yerine getirilmesini sağlamak için bir kimsenin usulüne uygun olarak yakalanması veya tutulması;
   c. Suç işlediği hakkında geçerli şüphe bulunan veya suç işlemesine ya da suçu işledikten sonra kaçmasına engel olmak zorunluluğu inancını doğuran makul nedenlerin bulunması dolayısıyla, bir kimsenin yetkili merci önüne çıkarılmak üzere yakalanması ve tutulması;
   d. Bir küçüğün gözetim altında eğitimi için usulüne uygun olarak verilmiş bir karar gereği tutulması veya yetkili merci önüne çıkarılmak üzere usulüne uygun olarak tutulması;
   e. Bulaşıcı hastalık yayabilecek bir kimsenin, bir akıl hastasının, bir alkoliğin, uyuşturucu madde bağımlısı bir kişinin veya bir serserinin usulüne uygun olarak tutulması;
   f. Bir kişinin usulüne aykırı surette ülkeye girmekten alıkonması veya kendisi hakkında sınır dışı etme ya da geri verme işleminin yürütülmekte olması nedeniyle usulüne uygun olarak yakalanması veya tutulması;

2. Yakalanan her kişiye, yakalama nedenleri ve kendisine yöneltilen her türlü suçlama en kısa zamanda ve anladığı bir dille bildirilir.
3. Bu maddenin 1.c fıkrasında öngörülen koşullar uyarınca yakalanan veya tutulan herkes hemen bir yargıç veya adli görev yapmaya yasayla yetkili kılınmış diğer bir görevli önüne çıkarılmalıdır; kişinin makul bir süre içinde yargılanmaya veya adli kovuşturma sırasında serbest bırakılmaya hakkı vardır. Salıverilme, ilgilinin duruşmada hazır bulunmasını sağlayacak bir teminata bağlanabilir.
4. Yakalama veya tutulma nedeniyle özgürlüğünden yoksun kılınan herkes, özgürlük kısıtlamasının yasaya uygunluğu hakkında kısa bir süre içinde karar vermesi ve yasaya aykırı görülmesi halinde, kendisini serbest bırakması için bir mahkemeye başvurma hakkına sahiptir.
5. Bu madde hükümlerine aykırı olarak yapılmış bir yakalama veya tutma işleminin mağduru olan herkesin tazminat istemeye hakkı vardır.

Madde 6[3] – Adil yargılanma hakkı

1. Herkes, gerek kişisel hak ve yükümlülükleriyle ilgili, gerek cezai alanda kendisine yöneltilen suçlamalar konusunda karar verecek olan, yasayla kurulmuş bağımsız ve tarafsız bir mahkeme tarafından davasının makul bir süre içinde, hakkaniyete uygun ve açık olarak görülmesini isteme hakkına sahiptir. Hüküm açık oturumda verilir; ancak, demokratik bir toplumda genel ahlak, kamu düzeni ve ulusal güvenlik yararına, küçüklerin korunması veya davaya taraf olanların özel hayatlarının gizliliği gerektirdiğinde veya davanın açık oturumda görülmesinin adaletin selametine zarar verebileceği bazı özel durumlarda, mahkemenin zorunlu göreceği ölçüde, duruşmalar dava süresince tamamen veya kısmen basına ve dinleyicilere kapalı olarak sürdürülebilir.
2. Bir suç ile itham edilen herkes, suçluluğu yasal olarak sabit oluncaya kadar suçsuz sayılır.
3. Her sanık en azından aşağıdaki haklara sahiptir:
    a. Kendisine yöneltilen suçlamanın niteliği ve nedeninden en kısa zamanda, anladığı bir dille ve ayrıntılı olarak haberdar edilmek;
    b. Savunmasını hazırlamak için gerekli zamana ve kolaylıklara sahip olmak;
    c. Kendi kendini savunmak veya kendi seçeceği bir avukatın yardımından yararlanmak ve eğer avukat tutmak için mali olanaklardan yoksunsa ve adaletin selameti gerektiriyorsa, mahkemece görevlendirilecek bir avukatın para ödemeksizin yardımından yararlanabilmek;
    d. İddia tanıklarını sorguya çekmek veya çektirmek, savunma tanıklarının da iddia tanıklarıyla aynı koşullar altında çağrılmasının ve dinlenmesinin sağlanmasını istemek;
    e. Duruşmada kullanılan dili anlamadığı veya konuşmadığı takdirde bir tercümanın yardımından para ödemeksizin yararlanmak.

Madde 7[4] – Cezaların yasallığı

1. Hiç kimse, işlendiği zaman ulusal ve uluslararası hukuka göre suç sayılmayan bir fiil veya ihmalden dolayı mahkum edilemez. Yine hiç kimseye, suçun işlendiği sırada uygulanabilecek olan cezadan daha ağır bir ceza verilemez.
2. Bu madde, işlendiği zaman uygar uluslar tarafından tanınan genel hukuk ilkelerine göre suç sayılan bir fiil veya ihmal ile suçlanan bir kimsenin yargılanmasına ve cezalandırılmasına engel değildir.

Madde 8[1] – Özel hayatın ve aile hayatının korunması

1. Herkes özel hayatına, aile hayatına, konutuna ve haberleşmesine saygı gösterilmesi hakkına sahiptir.
2. Bu hakkın kullanılmasına bir kamu otoritesinin müdahalesi, ancak ulusal güvenlik, kamu emniyeti, ülkenin ekonomik refahı, dirlik ve düzenin korunması, suç işlenmesinin önlenmesi, sağlığın veya ahlakın veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması için, demokratik bir toplumda, zorunlu olan ölçüde ve yasayla öngörülmüş olmak koşuluyla söz konusu olabilir.

Madde 9[1] – Düşünce, vicdan ve din özgürlüğü

1. Herkes düşünce, vicdan ve din özgürlüğüne sahiptir. Bu hak, din veya inanç değiştirme özgürlüğü ile tek başına veya topluca, açıkça veya özel tarzda ibadet, öğretim, uygulama ve ayin yapmak suretiyle dinini veya inancını açıklama özgürlüğünü de içerir.
2. Din veya inancını açıklama özgürlüğü ancak kamu güvenliğinin, kamu düzeninin, genel sağlığın veya ahlakın ya da başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması için demokratik bir toplumda zorunlu tedbirlerle ve yasayla sınırlanabilir.

Madde 10[1] – İfade özgürlüğü

1. Herkes görüşlerini açıklama ve anlatım özgürlüğüne sahiptir. Bu hak, kanaat özgürlüğü ile kamu otoritelerinin müdahalesi ve ülke sınırları söz konusu olmaksızın haber veya fikir alma ve verme özgürlüğünü de içerir. Bu madde, devletlerin radyo, televizyon ve sinema işletmelerini bir izin rejimine bağlı tutmalarına engel değildir.
2. Kullanılması görev ve sorumluluk yükleyen bu özgürlükler, demokratik bir toplumda, zorunlu tedbirler niteliğinde olarak, ulusal güvenliğin, toprak bütünlüğünün veya kamu emniyetinin korunması, kamu düzeninin sağlanması ve suç işlenmesinin önlenmesi, sağlığın veya ahlakın, başkalarının şöhret ve haklarının korunması veya yargı gücünün otorite ve tarafsızlığının sağlanması için yasayla öngörülen bazı biçim koşullarına, sınırlamalara ve yaptırımlara bağlanabilir.

Madde 11[5] – Dernek kurma ve toplantı özgürlüğü

1. Herkes asayişi bozmayan toplantılar yapmak, dernek kurmak, ayrıca çıkarlarını korumak için başkalarıyla birlikte sendikalar kurmak ve sendikalara katılmak haklarına sahiptir.
2. Bu hakların kullanılması, demokratik bir toplumda zorunlu tedbirler niteliğinde olarak, ulusal güvenliğin, kamu emniyetinin korunması, kamu düzeninin sağlanması ve suç işlenmesinin önlenmesi, sağlığın veya ahlakın veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması amaçlarıyla ve ancak yasayla sınırlanabilir. Bu madde, bu hakların kullanılmasında silahlı kuvvetler, kolluk mensupları veya devletin idare mekanizmasında görevli olanlar hakkında meşru sınırlamalar konmasına engel değildir.

Madde 12[1] – Evlenme hakkı
Evlenme çağına gelen erkek ve kadın, bu hakkın kullanılmasını düzenleyen ulusal yasalar uyarınca evlenme ve aile kurma hakkına sahiptir.

Madde 13[1] – Etkili başvuru hakkı
Bu Sözleşme'de tanınmış olan hak ve özgürlükleri ihlal edilen herkes, ihlal fiili resmi görev yapan kimseler tarafından bu sıfatlarına dayanılarak yapılmış da olsa, ulusal bir makama etkili bir başvuru yapabilme hakkına sahiptir.

Madde 14[1] – Ayrımcılık yasağı
Bu Sözleşme'de tanınan hak ve özgürlüklerden yararlanma, cinsiyet, ırk, renk, dil, din, siyasal veya diğer kanaatler, ulusal veya sosyal köken, ulusal bir azınlığa mensupluk, servet, doğum veya herhangi başka bir durum bakımından hiçbir ayrımcılık yapılmadan sağlanır.

Madde 15[1] – Olağanüstü hallerde askıya alma
1. Savaş veya ulusun varlığını tehdit eden başka bir genel tehlike halinde her Yüksek Sözleşmeci Taraf, durumun gerektirdiği ölçüde ve uluslararası hukuktan doğan başka yükümlülüklere ters düşmemek koşuluyla, bu Sözleşme'de öngörülen yükümlülüklere aykırı tedbirler alabilir.
2. Yukarıdaki hüküm, Yüksek Sözleşmeci Taraf'ı, meşru savaş fiilleri sonucunda meydana gelen ölüm hali dışında, 2. madde ile 3. ve 4. maddeler (fıkra 1) ve 7. maddeyi hiçbir suretle ihlale mezun kılmaz.
3. Bu maddeye göre aykırı tedbirler alma hakkını kullanan her Yüksek Sözleşmeci Taraf, alınan tedbirler ve bunları gerektiren nedenler hakkında Avrupa Konseyi Genel Sekreteri'ne tam bilgi verir. Bu Yüksek Sözleşmeci Taraf, sözü geçen tedbirlerin yürürlükten kalktığı tarihi de Avrupa Konseyi Genel Sekreteri'ne bildirir.

Madde 16[1] – Yabancıların siyasal etkinliklerinin kısıtlanması
10, 11 ve 14. maddelerin hiçbir hükmü, Yüksek Sözleşmeci Taraflar'ın yabancıların siyasal etkinliklerini sınırlamalarına engel sayılmaz.

Madde 17[6] – Hakların kötüye kullanımının yasaklanması
Bu Sözleşme hükümlerinden hiçbiri, bir devlete, topluluğa veya kişiye, Sözleşme'de tanınan hak ve özgürlüklerin yok edilmesine veya burada öngörüldüğünden daha geniş ölçüde sınırlamalara uğratılmasına yönelik bir etkinliğe girişme ya da eylemde bulunma hakkını sağlar biçimde yorumlanamaz.

Madde 18[1] – Hakların kısıtlanmasının sınırları
Bu Sözleşme'nin hükümleri gereğince, sözü edilen hak ve özgürlüklere getirilen sınırlamalar ancak öngörülen amaçlar için uygulanabilir.

Bölüm II[7] – Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi

Madde 19 – Mahkeme'nin kuruluşu
Bu Sözleşme ve protokollerine, Yüksek Sözleşmeci Taraflar'ca kabul edilen yükümlülüklere uyulmasını sağlamak için, aşağıda "Mahkeme" olarak anılacak bir Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kurulur. Mahkeme devamlı görev yapar.

Madde 20 – Yargıç sayısı
Mahkeme, Yüksek Sözleşmeci Taraflar'ın sayısına eşit sayıda yargıçtan oluşur.

Madde 21 – Görev için aranan koşullar
1. Yargıçlar üstün ahlaki vasıflara ve yüksek bir hukuki göreve atanmak için gerekli niteliklere sahip veya ehliyetleriyle tanınmış hukukçu olmalıdırlar.
2. Yargıçlar Mahkeme'ye kendi adlarına katılırlar.
3. Yargıçlar görev süreleri içinde bağımsızlıkları, tarafsızlıkları ve daimi görevin gerekleri ile bağdaşmayan herhangi bir görev üstlenemezler; bu fıkranın uygulanmasından doğan sorunlar Mahkeme tarafından karara bağlanır.

Madde 22 – Yargıçların seçimi
1. Yargıçlar, her Yüksek Sözleşmeci Taraf için, o Yüksek Sözleşmeci Taraf tarafından gösterilen ve üç aday içeren bir liste üzerinden Parlamenterler Meclisi tarafından oy çokluğu ile seçilirler.
2. Yeni Yüksek Sözleşmeci Taraflar'ın bu Sözleşme'ye katılmaları halinde Mahkeme'yi tamamlamak ve boşalan üyelikleri doldurmak için aynı usul izlenir.

Madde 23 – Görev süreleri
1. Yargıçlar altı yıl için seçilirler. Tekrar seçilmeleri mümkündür. Bununla beraber ilk seçilen yargıçlardan yarısının görev süresi üç yılın sonunda sona erecektir.
2. İlk üç yıllık sürenin sonunda görevleri sona erecek olan üyeler, ilk seçimlerin yapılmasından hemen sonra, Avrupa Konseyi Genel Sekreteri tarafından kura çekmek suretiyle saptanır.
3. Yargıçların imkân ölçüsünde yarısının her üç yılda bir yenilenmesini sağlamak için, Parlamenterler Meclisi bir sonraki seçime geçmeden önce seçilecek yargıçlardan bir veya birkaçının görev süresinin veya sürelerinin üç yıldan az veya dokuz yıldan çok olmamak şartı ile, altı yıl dışında bir süre olmasına karar verebilir.
4. Birden fazla üyenin görev süresinin söz konusu olduğu durumlarda ve Parlamenterler Meclisi'nin yukarıdaki fıkrayı uygulaması halinde, görev sürelerinin üyelere dağılımı, Genel Sekreter'in seçimden hemen sonra yapacağı kura sonucu belirlenir.
5. Görev süresi bitmemiş bir yargıcın yerine seçilen yargıç, selefinin görev süresini tamamlar.
6. Yargıçların görev süreleri 70 yaşında sona erer.
7. Yargıçlar, yerlerine başkası seçilinceye kadar görev yaparlar. Yerlerine başkası seçildikten sonra da kendilerine havale edilmiş olan davalara bakmaya devam ederler.

Madde 24 – Görevden alınma
Bir yargıç ancak, diğer yargıçlar tarafından, artık gerekli koşulları taşımadığına ilişkin üçte iki çoğunluk ile alınacak kararla görevden alınabilir.

Madde 25 – Yazı İşleri ve hukukçular
Mahkeme'de, görev ve kuruluşu Mahkeme içtüzüğünde belirlenen bir Yazı İşleri Müdürlüğü bulunur. Mahkeme'ye yazı işlerinde görevli hukukçular yardım eder.

Madde 26 – Mahkeme'nin Genel Kurul halinde toplanması
Genel Kurul halinde toplanan Mahkeme,
a. Üç yıllık bir süre için Başkanını ve bir veya iki Başkan Yardımcısını seçer, bu kişilerin tekrar seçilmeleri mümkündür;
b. Belirli süreler için Daire'ler kurar;

c. Mahkeme, Daire başkanlarını seçer, bu kişilerin tekrar seçilmeleri mümkündür;
d. Mahkeme içtüzüğünü kabul eder;
e. Yazı işleri Müdürü'nü ve bir veya birden fazla Müdür Yardımcısını seçer.

Madde 27 – Komiteler, Daire'ler ve Büyük Daire

1. Mahkeme, önüne gelen başvuruları incelemek üzere üç yargıçlı komiteler, yedi yargıçlı Daire'ler ve onyedi yargıçlı bir Büyük Daire şeklinde toplanır. Mahkeme'nin Daire'leri belirli bir süre için komiteleri oluşturur.
2. Başvuruya konu olan Taraf Devlet adına seçilmiş yargıç, Daire ve Büyük Daire'de vazifeten yer alır; bu yargıcın yokluğunda veya katılması mümkün olmayan durumlarda, anılan devletin belirleyeceği bir kişi yargıç sıfatıyla Daire ve Büyük Daire'de yer alır.
3. Büyük Daire ayrıca Mahkeme Başkanı, Başkan Yardımcıları, Daire Başkanları ve Mahkeme içtüzüğüne göre seçilecek diğer yargıçlardan oluşur. 43. madde uyarınca Büyük Daire'ye sevk edilen başvuruların incelenmesi sırasında, Daire Başkanı ve başvuruda konu edilen Devletin yargıcı dışında, bu kararı veren Daire yargıçları Büyük Daire'de yer alamazlar.

Madde 28 – Komitelerin kabul edilemezlik kararları

Bir Komite, 34. madde uyarınca yapılan kişisel başvurunun daha fazla incelemeyi gerektirmediği hallerde, oybirliği ile kabul edilemezliğine veya kayıttan düşürülmesine karar verebilir. Bu karar kesindir.

Madde 29 – Daire'lerin kabul edilebilirlik ve esasa ilişkin kararları

1. 28. madde çerçevesinde karar verilmediği takdirde, bir Daire, 34. madde uyarınca yapılan kişisel başvuruların kabul edilebilirliği ve esası hakkında karar verir.
2. Bir Daire, 33. madde uyarınca yapılan devlet başvurularının kabul edilebilirliği ve esası hakkında karar verir.
3. Mahkeme, istisnai hallerde aldığı aksine kararlar hariç, kabul edilebilirlik konusundaki kararları ayrı olarak alır.

Madde 30 – Yargılanmanın Büyük Daire'ye gönderilmesi

Daire önünde görülen dava, işbu Sözleşme'nin ve protokollerinin yorumu konusunda ciddi sorunlar doğuruyorsa ya da sorunun çözümü Mahkeme tarafından önceden verilmiş bir karar ile çelişme ihtimali taşıyorsa, Daire, hüküm vermediği süre içerisinde ve taraflar itiraz etmedikçe, yargı yetkisinden Büyük Daire lehine vazgeçebilir.

Madde 31 – Büyük Daire'nin yetkileri

Büyük Daire,

1. Daireler tarafından 30. madde uyarınca kendisine gönderilen veya 43. madde uyarınca önüne gelen ya da 33. veya 34. maddeler uyarınca yapılan başvuruları ve,
2. 47. maddede öngörülen görüş bildirme taleplerini inceler.

Madde 32 – Mahkeme'nin yargı yetkisi

1. Mahkeme'nin yargı yetkisi, 33., 34. ve 37. maddeler uyarınca kendisine intikal eden, işbu Sözleşme'nin ve protokollerinin yorumu ve uygulanmasına ilişkin tüm konuları kapsar.
2. Mahkeme'nin yargı yetkisinin olup olmadığı hakkında ihtilaf durumunda, karar Mahkeme'ye aittir.

Madde 33 – Devlet başvuruları

Her Yüksek Sözleşmeci Taraf, işbu Sözleşme ve protokolleri hükümlerine vaki ve kendisinin diğer Yüksek Sözleşmeci Taraf'a isnat edilebileceğine kanaat getirdiği herhangi bir ihlalden dolayı Mahkeme'ye başvurabilir.

Madde 34 – Kişisel başvurular

İşbu Sözleşme ve protokollerinde tanınan hakların Yüksek Sözleşmeci Taraflar'dan biri tarafından ihlalinden zarar gördüğü iddiasında bulunan her gerçek kişi, hükümet dışı her kuruluş veya kişi grupları Mahkeme'ye başvurabilir. Yüksek Sözleşmeci Taraflar bu hakkın etkin bir şekilde kullanılmasına hiçbir suretle engel olmamayı taahhüt ederler.

Madde 35 – Kabul edilebilirlik koşulları

1. Uluslararası hukukun genel olarak kabul edilen prensiplerine göre, ancak iç hukuk yollarının tüketilmesinden sonra ve kesin karardan itibaren altı aylık süre içinde Mahkeme'ye başvurulabilir.
2. Mahkeme, 34. madde uyarınca sunulan herhangi bir kişisel başvuruyu aşağıdaki hallerde kabul etmez:
   a. Başvuru imzasız ise veya;
   b. Başvuru Mahkeme tarafından daha önce incelenmiş veya uluslararası diğer bir soruşturma veya çözüm merciine sunulmuş başka bir başvurunun konusuyla esas itibariyle aynı ise ve yeni olaylar içermiyorsa.
3. Mahkeme, 34. madde uyarınca sunulan herhangi bir kişisel başvuruyu işbu Sözleşme ve protokolleri hükümleri dışında kalmış, açıkça dayanaktan yoksun veya başvuru hakkının suistimali mahiyetinde telakki ettiği takdirde, kabul edilemez bulur.
4. Mahkeme işbu maddeye göre kabul edilemez bulduğu her başvuruyu reddeder. Yargılamanın her aşamasında bu karar verilebilir.

Madde 36 – Üçüncü tarafın müdahalesi

1. Daire ve Büyük Daire önündeki tüm davalarda, vatandaşlarından birinin başvuran taraf olması halinde, Yüksek Sözleşmeci Taraf'ın yazılı görüş sunma ve duruşmalarda bulunma hakkı vardır.
2. Mahkeme Başkanı, adaletin sağlanabilmesi amacıyla, yargılamada taraf olmayan herhangi bir Yüksek Sözleşmeci Taraf'ı yazılı görüş sunma veya duruşmalarda taraf olmaya davet edebilir.

Madde 37 – Başvurunun kayıttan düşmesi

1. Yargılamanın herhangi bir aşamasında, Mahkeme, aşağıdaki sonuçlara varılması halinde başvurunun kayıttan düşürülmesine karar verebilir:
   a. Başvuru sahibi başvurusunu takip etme niyetinde değilse, veya
   b. Sorun çözümlenmemişse, veya
   c. Başka herhangi bir nedenden ötürü, başvurunun incelenmesine devam edilmesi hususunda artık haklı bir gerekçe görmezse. Ancak işbu Sözleşme ve protokollerinde tanımlanan insan haklarına saygı esası gerektiriyorsa, Mahkeme başvurunun incelenmesine devam eder.
2. Mahkeme, koşulların haklı kıldığı kanısına varırsa, bir başvurunun yeniden kayda alınmasını kararlaştırabilir.

Madde 38 – Davanın incelenmesi ve dostane çözüm süreci

1. Mahkeme, kendisine gelen başvuruyu kabul edilebilir bulduğu takdirde,
    a. Olayları saptamak amacıyla, tarafların temsilcileriyle birlikte başvuruyu incelemeye devam eder ve gerekirse, ilgili Devletlerin, etkin olarak yürütülmesi için gerekli tüm kolaylıkları sağlayacakları bir soruşturma yapar;
    b. İşbu Sözleşme ve protokollerinde tanımlanan şekliyle insan kaklarına saygı esasından hareketle, davanın dostane bir çözüm ile sonuçlandırılması için ilgili taraflara hizmet sunmaya hazır olacaktır.
2. 1 .b hükümlerine göre yürütülen usul gizlidir.

Madde 39 – Dostane çözüme varılması

Dostane çözüme varılırsa, Mahkeme olaylarla ve varılan çözümle sınırlı kısa bir açıklamayı içeren bir karar vererek başvuruyu kayıttan düşürür.

Madde 40 – Duruşmaların kamuya açık olması ve belgelere ulaşabilme

1. Mahkeme istisnai durumlarda aksini kararlaştırmadıkça, duruşmalar kamuya açıktır.
2. Mahkeme Başkanı aksine karar vermedikçe, Yazı İşleri Müdürü'ne emanet edilen belgeler kamuya açıktır.

Madde 41 – Hakkaniyete uygun tatmin

Mahkeme işbu Sözleşme ve protokollerinin ihlal edildiğine karar verirse ve ilgili Yüksek Sözleşmeci Taraf'ın iç hukuku bu ihlali ancak kısmen telafi edebiliyorsa, Mahkeme, gerektiği takdirde, zarar gören tarafın hakkaniyete uygun bir surette tatminine hükmeder.

Madde 42 – Dairelerin kararları

Dairelerin kararları, 44. maddenin 2. fıkrası hükümleri uyarınca kesinleşir.

Madde 43 – Büyük Daire'ye gönderme

1. Bir Daire kararının verildiği tarihten itibaren üç ay içinde ve istisnai durumlarda, dava taraflarından her biri davanın Büyük Daire'ye gönderilmesini isteyebilir.
2. Büyük Daire bünyesinde beş yargıçtan oluşan bir kurul, dava, Sözleşme ve protokollerinin yorumuna ya da uygulanmasına ilişkin ciddi bir sorun doğuruyorsa ya da genel nitelikli ciddi bir konu teşkil ediyorsa, istemi kabul eder.
3. Kurul istemi kabul ederse, Büyük Daire bir hüküm ile davayı sonuçlandırır.

Madde 44 – Kesin hükümler

1. Büyük Daire'nin kararı kesindir.
2. Bir Daire'nin kararı aşağıdaki durumlarda kesinleşir:
    a. Taraflar davanın Büyük Daire'ye gönderilmesini istemediklerini beyan ederlerse, veya
    b. Karardan itibaren üç ay içinde davanın Büyük Daire'ye gönderilmesi istenmezse, veya
    c. Kurul 43. maddede öngörülen istemi reddederse.
3. Kesin karar yayınlanır.

Madde 45 – Hükümlerin ve kararların gerekçeli olması

1. Hükümler ve başvuruların kabul edilebilirliğine veya kabul edilemezliğine ilişkin kararlar gerekçelidir.
2. Hüküm, tamamen veya kısmen yargıçların oybirliğini içermediği takdirde, her yargıç kendi ayrı görüşünü belirtme hakkına sahiptir.

Madde 46 – Kararların bağlayıcılığı ve uygulanması

1. Yüksek Sözleşmeci Taraflar, taraf oldukları davalarda Mahkeme'nin kesinleşmiş kararlarına uymayı taahhüt ederler.
2. Mahkeme'nin kesinleşmiş kararı, kararın uygulanmasını denetleyecek olan Bakanlar Komitesi'ne gönderilir.

Madde 47 – Görüş bildirme

1. Mahkeme, Bakanlar Komitesi'nin istemi üzerine, Sözleşme ve protokollerinin yorumlanması ile ilgili hukuki meseleler üzerinde görüş bildirebilir.
2. Ancak, bu görüşler, ne Sözleşme'nin 1. bölümünde ve protokollerinde belirlenen hak ve özgürlüklerin içeriği veya kapsamı ile ilgili sorunlara, ne de Mahkeme veya Bakanlar Komitesi'nin Sözleşme'de öngörülen bir başvuru sonucunda karara bağlamak durumunda kalabileceği diğer sorunlara ilişkin olabilir.
3. Bakanlar Komitesinin Mahkeme'den görüş isteme kararı, Komite'ye katılma hakkına sahip temsilcilerin oy çoğunluğuyla alınır.

Madde 48 – Mahkeme'nin görüş bildirme yetkisi

Bakanlar Komitesi'nden gelen görüş talebinin, 47. maddede tanımlandığı biçimiyle Mahkeme'nin yetki alanına girip girmediğini Mahkeme kararlaştırır.

Madde 49 – Bildirilen görüşün gerekçeli olması

1. Mahkeme'nin verdiği görüş gerekçelidir.
2. Görüş, tamamen veya kısmen yargıçların oybirliğini içermediği takdirde, her yargıç kendi ayrı görüşünü belirtme hakkına sahiptir.
3. Mahkeme'nin verdiği görüş Bakanlar Komitesi'ne bildirilir.

Madde 50 – Mahkeme'nin masrafları

Mahkeme'nin masrafları, Avrupa Konseyi tarafından karşılanır.

Madde 51 – Yargıçların ayrıcalık ve dokunulmazlıkları

Yargıçlar vazifelerinin ifasında Avrupa Konseyi Statüsü'nün 40. maddesinde ve bu madde uyarınca akdedilen anlaşmalarda öngörülen ayrıcalık ve dokunulmazlıklardan yararlanırlar.

Bölüm III[8,9] – Çeşitli Hükümler

Madde 52[1] - Genel Sekreter tarafından yapılan incelemeler

Her Yüksek Sözleşmeci Taraf, Avrupa Konseyi Genel Sekreteri'nin istemesi üzerine, bu Sözleşme'nin bütün hükümlerinin fiilen uygulanmasının kendi iç hukukunca nasıl sağlandığı konusunda açıklamalarda bulunur.

Madde 53[1] – Tanınan insan haklarının korunması

Bu Sözleşme hükümlerinden hiçbiri, herhangi bir Yüksek Sözleşmeci Taraf'ın yasalarına ve onun taraf olduğu başka bir Sözleşme'ye göre tanınabilecek insan haklarını ve temel özgürlükleri sınırlayamaz veya onlara aykırı düşecek şekilde yorumlanamaz.

Madde 54[1] – Bakanlar Komitesi'nin yetkileri

Bu Sözleşme'nin hiçbir hükmü, Avrupa Konseyi Statüsü'nün Bakanlar Komitesi'ne tanıdığı yetkileri olumsuz yönde etkilemez.

Madde 55[1] – Diğer çözüm yollarının dışlanması
Yüksek Sözleşmeci Taraflar, bu Sözleşme'nin yorum veya uygulamasından doğan bir anlaşmazlığı, başvuru yoluyla bu Sözleşme'de öngörülenlerin dışında bir çözüme bağlamak hususunda aralarında mevcut anlaşma, sözleşme veya bildirgelerden, özel uzlaşma halleri dışında yararlanmaktan karşılıklı olarak vazgeçmeyi kabul ederler.

Madde 56[10] – Ülkesel uygulama

1[11]. Her devlet, onaylama sırasında veya daha sonra herhangi bir zamanda, Avrupa Konseyi Genel Sekreteri'ne göndereceği bir bildirimle bu Sözleşme'nin, uluslararası ilişkilerinden sorumlu bulunduğu bütün ülkelere veya bunlardan herhangi birine, işbu maddenin 4. fıkrası saklı kalmak kaydıyla, uygulanacağını beyan edebilir.
2. Sözleşme, bildirimde belirtilen ülke veya ülkelerde, Avrupa Konseyi Genel Sekreteri'nin bu bildirimi aldığı tarihten itibaren otuz gün sonra uygulamaya konur.
3. Bu Sözleşme'nin hükümleri sözü geçen ülkelerde yerel şartlar dikkate alınarak uygulanır.

4[2]. Bu maddenin birinci fıkrası uyarınca bildirimde bulunmuş olan her Devlet, sonradan herhangi bir zamanda, bildiriminde belirtmiş olduğu ülke veya ülkelerdeki gerçek kişilerin, Sivil Toplum Kuruluşlarının veya kişi gruplarının başvuruları konusunda bu Sözleşine'nin 34. maddesine uygun olarak Mahkeme'nin yetkisini kabul ettiğini beyan edebilir.

Madde 57[1] – Çekinceler

1. Bu Sözleşme'nin imzası ve onaylama belgesinin sunulması sırasında her Devlet, Sözleşme'nin belirli bir hükmü hakkında, o sırada kendi ülkesinde yürürlükte olan bir yasa bu hükme uygun olmadığı ölçüde bir çekince kaydı koyabilir. Bu madde genel nitelikte çekinceler konmasına izin vermez.
2. Bu maddeye uygun olarak konulacak her çekince, sözü edilen yasanın kısa bir açıklamasını içerir.

Madde 58[1] – Feshi ihbar

1. Bir Yüksek Sözleşmeci Taraf, bu Sözleşme'yi ancak Sözleşme'ye taraf olduğu tarihten itibaren geçecek beş yıllık bir süre sonunda ve Avrupa Konseyi Genel Sekreteri'ne altı ay önceden haber verilecek bir ihbarla feshedebilir. Genel Sekreter bunu, diğer Yüksek Sözleşmeci Taraflar'a bildirir.
2. Bu fesih işlemi, feshin geçerli sayıldığı tarihten önce işlenmiş ve yükümlülüklerin ihlali niteliğinde sayılabilecek olan bir fiil dolayısıyla, ilgili Yüksek Sözleşmeci Taraf'ın bu Sözleşme'den doğan yükümlülüklerinden kurtulması sonucunu doğurmaz.
3. Aynı şartlarla, Avrupa Konseyi üyeliğinden çıkan her Yüksek Sözleşmeci Taraf, bu Sözleşme'ye de taraf olmaktan çıkar.

4[12]. Sözleşme, 56. madde gereğince uygulanacağı beyan edilmiş olan ülkelerle ilgili olarak, yukarıdaki fıkraların hükümleri uyarınca feshedilebilir.

Madde 59[13] – İmza ve onay

1. Bu Sözleşme, Avrupa Konseyi üyelerinin imzalarına açıktır. Sözleşme onaylanacaktır. Onaylama belgeleri Avrupa Konseyi Genel Sekreteri'ne verilecektir.
2. Bu Sözleşme, on onaylama belgesinin verilmesinden sonra yürürlüğe girecektir.
3. Sözleşmeyi daha sonra onaylayacak olan imzacılar için Sözleşme, onaylama belgesinin verilmesinden itibaren yürürlüğe girecektir.
4. Avrupa Konseyi Genel Sekreteri, Sözleşme'nin yürürlüğe girdiğini, Sözleşme'yi onaylayan Yüksek Sözleşmeci Taraflar'ın adlarını ve daha sonra gelecek olan onaylama belgelerinin verilişini bütün Avrupa Konseyi üyelerine bildirecektir.

Bu Sözleşme, Avrupa Konseyi arşivlerinde saklanmak ve her iki metin de aynı derecede geçerli olmak üzere Fransızca ve İngilizce tek bir nüsha halinde 4 Kasım 1950'de Roma'da düzenlenmiştir. Genel Sekreter bunun tasdikli örneklerini imza eden bütün devletlere gönderecektir.

Referanslar

1. 11 nolu Protokol'ün (AAS No. 155) düzenlemelerine uygun olarak başlık eklenmiştir.
2. 11 nolu Protokol'ün (AAS No. 155) düzenlemelerine uygun olarak başlık eklenmiştir.
3. 11 nolu Protokol'ün (AAS No. 155) düzenlemelerine uygun olarak başlık eklenmiştir.
4. 11 nolu Protokol'ün (AAS No. 155) düzenlemelerine uygun olarak başlık eklenmiştir.
5. 11 nolu Protokol'ün (AAS No. 155) düzenlemelerine uygun olarak başlık eklenmiştir.
6. 11 nolu Protokol'ün (AAS No. 155) düzenlemelerine uygun olarak başlık eklenmiştir.
7. 11 nolu Protokol'ün (AAS No. 155) düzenlemelerine uygun olarak hazırlanmış yeni Bölüm II.
8. 11 nolu Protokol'ün (AAS No. 155) düzenlemelerine uygun olarak başlık eklenmiştir.
9. Bu Bölümdeki maddelere, 11 nolu Protokol'ün (AAS No. 155) düzenlemelerine uygun olarak numara verilmiştir.
10. 11 nolu Protokol'ün (AAS No. 155) düzenlemelerine uygun olarak başlık eklenmiştir.
11. Metin, 11 nolu Protokol'ün (AAS No. 155) düzenlemelerine uygun olarak değiştirilmiştir.
12. Metin, 11 nolu Protokol'ün (AAS No. 155) düzenlemelerine uygun olarak değiştirilmiştir.
13. 11 nolu Protokol'ün (AAS No. 155) düzenlemelerine uygun olarak başlık eklenmiştir.

Avrupa Sosyal Şartı

(Özet)

İnsan Haklarını koruma altına alan bir Avrupa Konseyi Antlaşması

Avrupa Sosyal Şartı (bundan böyle "Şart" olarak anılacaktır) haklar ve özgürlükleri tanımlar ve Taraf Devletler tarafından bu hak ve özgürlüklere saygı gösterilmesini güvence altına alacak bir denetleme mekanizması kurar. Şart yakın bir geçmişte değiştirilmiştir. 1999 yılında yürürlüğe giren değiştirilmiş 1996 Avrupa Sosyal Şartı aşamalı olarak 1961 antlaşmasının yerini almaktadır.

Bu bölümdeki tablo **Şart'ın hangi ülkeler tarafından onaylandığını göstermektedir**.

Şart ile garanti edilen hakları

Şart ile garanti edilen haklar her bireyin günlük yaşantısı içindeki unsurları ele alır:

Konut:
- ailelerin gereksinimlerine yanıt verecek şekilde konut inşa edilmesi;
- evsiz insanların sayısının azaltılması;
- yeterli standartlara sahip ve fiyatı uygun konut sağlanması;
- sosyal konutların yabancılara eşit derecede erişiminin sağlanması;

Sağlık:
- nüfusun tamamının erişebileceği etkin sağlık bakım hizmetleri;
- öncelikli olarak sağlıklı bir çevrenin güvence altına alınmasıyla hastalıkların engellenmesini sağlayacak politikalar;
- iş güvenliği ve iş sağlığının yasalarla güvence altına alınması ve uygulanmasının garanti altına alınması yoluyla çalışma sırasında ortaya çıkan hastalık ve kazaların önlenmesi;

Eğitim:
- 15 yaşın altındaki çocuklara çalışma yasağı;
- ücretsiz ilk ve orta öğretim;
- ücretsiz mesleki danışmanlık hizmetleri;
- başlangıç düzeyinde ve ileri düzeyde teknik ve mesleki eğitim;
- salt kişisel yeteneğe dayalı olmak üzere üniversite öğrenimi ve her türlü yüksek öğrenime erişim;

İstihdam:
- tam istihdamı gerçekleştirmek üzere tasarlanmış sosyal ve ekonomik politikalar;
- bir kimsenin özgürce edindiği bir işle hayatını kazanma hakkı;
- alınan ücret ve çalışma saatleri bakımından adil çalışma koşulları;
- cinsel ve psikolojik tacizle mücadele;
- zorla çalıştırma yasağı;
- ekonomik ve sosyal çıkarları korumak üzere işçi ve işveren sendikaları kurma özgürlüğü; bu sendikalara katılma konusunda verilecek kararda kişinin bireysel özgürlüğe sahip olması;
- ortak görüşme, toplu pazarlık, uzlaştırma ve isteğe bağlı hakemliğin teşvik edilmesi;
- grev hakkı;

Sosyal korunma:
- sosyal güvenlik ve sosyal refah hakkı ve sosyal hizmetlerden yararlanma hakkı;
- yoksulluk ve toplumsal dışlanmaya karşı korunma hakkı;
- aileler ve yaşlıların ihtiyaçlarını karşılamak üzere alınacak özel önlemler;

Kişilerin hareketliliği:
- Avrupalı işçilere yönelik yürürlükteki göçmenlik formalitelerinin basitleştirilmesi;
- ailenin yeniden birleşmesi hakkı;
- ikamet izni olmayan yabancının ülkesine geri dönene kadar aciliyet halinde yardım alması;
- sınır dışı edilme vakalarında koruma usulleri;

Ayrımcılık yasağı:
- kadın ve erkek çalışanların eşit muamele ve fırsat eşitliğine sahip olma hakkı;
- Şart'ta yer alan hakların ırk, cinsiyet, yaş, renk, dil, din, görüş, ulusal ve sosyal köken, sağlık durumu ya da ulusal azınlığa mensubiyet durumuna bakılmaksızın güvence altına alınması.

Avrupa Sosyal Haklar Komitesi

Avrupa Sosyal Haklar Komitesi (bundan böyle "Komite" olarak anılacaktır) Şart hükümlerinin ülkeler tarafından uygulanıp uygulanmadığını inceler. Komite'nin bağımsız ve tarafsız on iki üyesi Avrupa Konseyi *Bakanlar Komitesi* tarafından altı yılda bir seçilirler, tekrar seçilme bir kez mümkündür. Komite ulusal yasaların ve uygulamaların Şart'a uyumunu değerlendirir (Şart'ın 24. maddesi, 1991 *Turin Protokol*'ü ile değiştirilmiştir).

Ulusal raporlara dayanan izleme usulü

Taraf devletler her yıl, Şart'tan doğan yükümlülüklerin ulusal yasalar ve uygulamalarla uyumunu içeren bir rapor sunar. Her rapor Şart'ın *kabul edilmiş hükümlerinden* bazılarını ilgilendirir.

Komite raporları değerlendirir ve ilgili ülkelerdeki durumun Şart'la uyum içinde olup olmadığına karar verir. "*Sonuç*" olarak kabul edilen bu kararlar her yıl yayınlanır.

Bir devlet 'Şart'a uymadığına dair bir Komite raporu' üzerine gerekli önlemleri almazsa, Bakanlar Komitesi bu devlete bir *tavsiye* bildirisinde bulunarak yasa ya da uygulamaya dair durumun değiştirilmesi gerektiğini bildirir. Bakanlar Komitesi'nin çalışmaları bir *Hükümetler Komitesi* tarafından hazırlanır. Hükümetler Komitesi Şart'a Taraf Devletlerin hükümet temsilcilerinden oluşur ve Avrupa işveren ve işçi sendikalarını temsil eden gözlemciler tarafından desteklenir[1].

Kolektif şikâyet yöntemi

1995 yılında imzaya açılmış ve 1998 yılında yürürlüğe girmiş bir *protokole* göre Şart'ın ihlaline dair *şikâyetler* Avrupa Sosyal Haklar Komitesi'ne bildirilebilir.

Komite'ye şikâyet bildirme yetkisi olan örgütler

– Usulü kabul eden her devlet için:
1. ETUC, UNICE ve IOE[1];
2. Avrupa Konseyi'nde *danışman statüsüne sahip*, Hükümetler Komitesi tarafından düzenlenen listede bulunan *sivil toplum örgütleri;*

3. İlgili ülkenin işveren örgütleri ve sendikaları;

– Yetkisini kabul eden her devlet için:

4. Ulusal sivil toplum örgütleri ya da Sivil Toplum Kuruluşları.

Şikâyet dosyası aşağıdaki bilgileri içermelidir:

a. şikâyette bulunan kuruluşun ismi ve iletişim bilgileri;
b. şikâyeti bildiren ve imzalayan kişinin, şikâyet bildiriminde bulunan kuruluşu temsil etme yetkisi olduğuna dair kanıt;
c. şikâyet edilen devlet;
d. ihlal edildiği iddia edilen Şart hükmünün bildirilmesi;
e. şikâyetin konusu, yani ilgili devletin Şart'a uymama iddiasıyla ilgili nokta(lar), geçerli iddialar ve destekleyici belgeler.

Şikâyet, yukarıdaki esaslara göre, ya da bir form kullanılarak yapılmalıdır. Şikâyet, yukarıda aktarılan 1. ve 2. kategorideki kuruluş tarafından yapılıyorsa İngilizce ya da Fransızca taslağı çıkarılmalıdır. Diğer kuruluş kategorileri (3 ve 4) için taslak ilgili devletin resmi dilinde, ya da resmi dillerden birinde hazırlanabilir.

Komite şikâyeti değerlendirir. Eğer resmi şartlar yerine getirildiyse şikâyetin kabulünü karara bağlar.

Şikâyet kabul edildikten sonra, yazılı prosedür devreye girer, taraflar arasında önergeler gönderilir. Komite, duruşma kararı verebilir.

Bunun ardından Komite şikâyet esasına göre bir karar alır ve bu kararı bir *raporla* ilgili taraflara ve Bakanlar Komitesi'ne iletir. Bu rapor iletildikten sonra dört ay içinde kamuoyuna açık hale getirilir.

Bakanlar Komitesi son olarak bir *karar* alır. Eğer uygunsa, durumu Şart'la uyumlu hale getirebilmesi için ilgili devletin çeşitli önlemler almasını *tavsiye* edebilir.

Şart'ın çeşitli devletlerde uygulanışı

İzleme sisteminin bir sonucu olarak devletler, durumlarını Şart'la uyumlu hale getirmek için yasalarında ya da uygulamada birçok değişiklik yapar. Bu gibi sonuçların ayrıntıları (ve yeni gelişmeler) Şart Sekreteryası tarafından yıllık olarak yayınlanan "*Survey*" adlı kaynakta verilmektedir (aşağıya bakınız).

Şart hakkında daha fazla bilgiye nereden ulaşılır

- Avrupa Sosyal Haklar Komitesi içtihatları hakkında bilgi veren *Şart veritabanına http://hudoc.esc.coe.int* İnternet adresinden ya da CD Rom'la ulaşılabilir.
- *Şart web sitesi www.coe.int/T/E/Human%5Rights/Esc* olarak ulusal raporları ve her ülkenin durum metinlerini içermektedir;
- yılda bir yayınlanan "*Survey*" her ülkenin iç hukukunun Şart ile ne derece uyum içinde olduğunu gösterir;
- "*Collected texts*" tüm temel metinleri içerir;
- *özet bibliyografyası* düzenli olarak güncellenmektedir.

Secretariat of the European Social Charter
(Avrupa Sosyal Şartı Sekreterliği)
DG II - Directorate General of Human Rights
(İnsan Hakları Genel Direktörlüğü)
Council of Europe
F - 67075 Strasbourg Cedex
social.charter@coe.int

1 Avrupa Sendika Konfederasyonu (European Trade Union Confederation - ETUC), Avrupa Sanayici ve İşverenler Konfederasyonu (Union of Industrial and Employers' Confederations of Europe - UNICE) ve Uluslararası İşverenler Örgütü (International Organisation of Employers - IOE).

Ulusal Azınlıkların Korunmasına İlişkin Çerçeve Sözleşme

(Özet)

1 Şubat 1995'te Strasbourg'da Avrupa Konseyi'ne üye Devletlerin *imzasına açılmış* 1 Şubat 1998'de *yürürlüğe girmiştir.*

Sözleşme, ulusal azınlıkların haklarını koruyan, yasal olarak bağlayıcılığı olan ilk çok taraflı belgedir. Sözleşme, Taraf Devletlerin kendi topraklarında bulunan ulusal azınlıkların varlıklarını korumayı amaçlar. Sözleşme, ulusal azınlıkların kendi kültürlerini koruyup geliştirmeleri ve kimliklerini sürdürebilmeleri için uygun koşullar sunulmasını, bu yolla ulusal azınlıkların eşitliğinin tam anlamıyla ve etkin bir şekilde gelişmesini hedefler.

Sözleşme ulusal azınlığa mensup kişilerle ilgili kamusal alan kapsamındaki ilkeleri belirler, bunlar:

- Ayrımcılık yasağı
- Etkin eşitliğin teşvik edilmesi
- Kültür, din, dil ve geleneklerin geliştirilmesi ve korunması
- Barışçıl amaçlı toplanma özgürlüğü
- Örgütlenme özgürlüğü
- İfade özgürlüğü
- Düşünce, vicdan ve din özgürlüğü
- Medyaya erişim ve medyadan yararlanma hakkı
- Dil ve eğitime dair özgürlükler
- Sınıraşan temaslar ve işbirliği
- Ekonomik, kültürel ve sosyal yaşama katılım
- Asimilasyona zorlama yasağı

Avrupa Bölgesel veya Azınlık Dilleri Şartı

(Özet)

Şart, Avrupa Yerel ve Bölgesel Yönetimler Daimi Konferansı tarafından sunulmuş olan metin temel alınarak hazırlanmış, 25 Haziran 1992 tarihinde Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi tarafından bir sözleşme olarak kabul edilmiş, 5 Kasım 1992 tarihinde Strasbourg'da imzaya açılmıştır. Şart, 1 Mart 1998'de yürürlüğe girmiştir.

1. Şart hangi amaca hizmet eder?

Şart, tehdit altındaki unsurlardan biri olan ve Avrupa'nın kültürel mirasını simgeleyen bölgesel ve azınlık dillerinin korunması ve geliştirilmesi için tasarlanmış bir sözleşmedir. Şartın en önemli vurgusu kültürel zenginliktir. Şart, bölgesel ve azınlık dillerini, belli bir toprağa bağlı olmayan dilleri ve daha az yaygın resmi dilleri kapsar. Şart, bölgesel ve azınlık dillerinin eğitimde, medyada kullanılmasını mümkün olduğunca güvence altına almayı, bu dillerin yasal ve idari makamlarda, ekonomik ve sosyal yaşamda, kültürel etkinliklerde ve milletlerarası temaslarda kullanılmasını teşvik etmeyi ve mümkün kılmayı hedefler.

Şart, ulusal egemenlik ve toprak bütünlüğü ilkelerine itaat eden bir yaklaşımı temel alır. Şart resmi dillerle bölgesel ya da azınlık dilleri arasındaki ilişkiyi rekabet ya da husumet çerçevesinde algılamaz. Bölgesel ve azınlık dillerinin geliştirilmesi, resmi dil bilgisine ya da resmi dilin gelişimine engel değildir.

Tanımlar

Şart "bölgesel ve azınlık dilleri"ni şöyle tanımlar: sayıları devletin geri kalan nüfusundan daha az olan ve o devletin vatandaşı olan bir grup tarafından o devletin toprakları üzerinde geleneksel olarak konuşulan ve o devletin resmi dil veya dillerinden farklı olan diller. Bu tanıma ne o devletin resmi dil veya dil(ler)inin şiveleri, ne de göçmenlerin dil(ler)i dahil değildir.
"Belli bir toprağa bağlı olmayan diller" ifadesi, bir devletin vatandaşları tarafından konuşulan ve devletin diğer vatandaşlarının kullandığı dil(ler)den farklı olan ve geleneksel olarak o devletin toprakları üzerinde konuşulmakla birlikte belli bir coğrafi alana bağlı olmayan diller demektir.

Tüm diller için geçerli sekiz temel ilke (Bölüm II, Madde 7)

- Bölgesel ve azınlık dillerinin kültürel zenginliğin bir ifadesi şeklinde görülmesi;
- Her bir bölgesel ve azınlık dilinin coğrafi alanının gözetilmesi;
- Bu dilleri muhafaza etmek amacıyla kararlı bir teşvik eylemine girilmesi gerekliliği;
- Bu dilerin kamu hayatında ve özel hayatta sözlü ve yazılı olarak kullanılmasının kolaylaştırılması ve/ya teşvik edilmesi;
- Bu dillerin her aşamada eğitimi ve araştırılması için uygun yöntem ve imkânların sağlanması;
- Milletlerarası temasların geliştirilmesi;
- Bir bölgesel ve azınlık dilinin kullanılması konusunda mevcut olan her türlü ayrımcılık, dışlanma, sınırlama veya haksız tercihin ve bu dilin muhafazasını ya da gelişmesini caydırıcı veya tehlikeye atabilecek her türlü yaklaşımın yasaklanması;
- Devletlerin, ülkedeki bütün dil gruplarının karşılıklı anlayışını teşvik etmesi;

2. Devletler hangi taahhütlerde bulunur?

Şart iki ana bölümden oluşur. Tüm Taraflar ve tüm bölgesel ve azınlık dilleri için geçerli ilkelerin bulunduğu genel bir bölüm (Bölüm II) ve devletten devlete, dilden dile farklılık gösterebilecek, belli uygulama taahhütlerini içeren ikinci bölüm (Bölüm III).

Bölüm II ilgili dillerin korunması için gerekli çerçeveyi sunan devlet politikaları, mevzuatları ve uygulamalarının dayanması gereken ilke ve amaçları tanımlar.

Bölüm III, Bölüm II'de taahhüt edilenlerin somut kurallara dönüşmesinde yardımcı olur. Kurallar; eğitim, adli merciler, idari makamlar ve kamu hizmetleri, medya, kültürel etkinlikler ve mekânlar, ekonomik ve sosyal hayat ve sınırlarötesi temaslarla ilgilidir. Devletler Bölüm III'te yer alan hükümlerin uygulamaya geçmesini üstlenirler.

Devletler ilkönce bu bölüme tatbik edilecek dilleri tanımlamak zorundadır, ardından tanımlanan her dil için alınacak en az otuz beş önlem tespit edilecektir. Birçok hüküm, farklı zorluk seviyelerine sahip çeşitli seçeneklerden oluşmaktadır. Bunlar "dilin durumuna" göre seçilmelidir. Taraflar, hukuki durumları geliştikçe ya da mali koşullar elverdikçe yeni yükümlülükler üstlenebilirler.

3. Yükümlülüklerin yerine getirilmesi nasıl garanti edilebilir?

Şart, Taraf Devletlerin, Avrupa Konseyi'nin ve kamuoyunun uygulamaları takip edebileceği ve izleyebileceği bir izleme mekanizması sunar.

a. Devlet raporları

Devletler Avrupa Konseyi Genel Sekreteri'ne üçer yıllık raporlar sunarlar. Rapor, izlenen politikaları ve kabul edilen hükümlerin uygulanması için alınan önlemleri aktarır. Bu raporlar yayınlanır ve ilgili devletlerden ya da Avrupa Konseyi'nden temin edilebilir.

b. Bağımsız uzmanlar komitesi raporu

Şart, bağımsız uzmanlardan oluşan bir komitenin kurulmasına dair bir hüküm içerir. Komite Tarafların birer üyesinden oluşur. Üyeler, Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi tarafından, itibarı ve inandırılıcığı üst düzeydeki kişilerin yeraldığı bir liste içinden seçilir. Uzmanlar komitesi devletlerin düzenli raporlarını incelemekten sorumludur, komite bunun yanında ilgili devletin girmiş olduğu taahhütlerle ilgili, yasal olarak kurulmuş dernekler ve kuruluşlar tarafından sunulan bilgileri dikkate alır. Uzmanlar komitesi devlete yönelik önerilerin de yeraldığı bir rapor hazırlayarak bunu Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesine iletir.

c. Bakanlar Komitesi tarafından devletlere sunulan öneriler

Bakanlar Komitesi, Uzmanlar komitesi raporunu inceledikten sonra bu raporu kamuoyuna açıklayabilecektir. Bakanlar Komitesi, ayrıca ilgili devletin politikalarını, yasalarını ve uygulamalarını Şart hükümlerine uyumlu hale getirmesi için ilgili devlete *öneriler* sunabilir.

d. Parlamenterler Meclisi tarafından yürütülen izleme

Avrupa Konseyi Genel Sekreteri iki yılda bir Parlamenter Meclisine Şart'ın uygulanması konusunda detaylı bir rapor sunar. Böylelikle Avrupa Parlamentosu üyeleri uygulamalar hakkında bilgilendirilmiş olur ve hükümetlerin uygun tedbirleri alması için siyasi baskı kurabilirler.

e. Sivil Toplum Örgütlerinin rolü

Devletler, dil çeşitliliğinin teşvik edilmesine yönelik ortak amaçta, sivil toplum örgütlerini, tercih edilmesi gereken ortaklar olarak algılamalıdır. Sivil toplum örgütlerinin rolü Şart'ın onaylanmasından hem önce hem de sonra belirleyicidir. Bu örgütler onaydan önce devletlere dillerin ve Bölüm III'te izlenecek hükümlerin seçimi konusunda yardımcı olabilirler. Yükümlülüklerin yerine getirilmesini izleyen sivil toplum örgütleri Şart'ın uygulanması esnasında doğabilecek sorunlara dair uzmanlar komitesine ve devlet yetkililerine tavsiyelerde bulunabilirler.

Daha fazla bilgi için: Avrupa Konseyi Hukuki İşler Genel Direktörlüğü, Yerel ve Bölgesel Demokrasi (Local and Regional Democracy), www.coe.int/T/E/Legal_Affairs/Local_and_regional_Democracy

Değerlendirme ve geri bildirim formu

Bu formu *www.coe.int/compass* adresinden de doldurabilirsiniz.

Yorumlarınızla, PUSULA'nın gözden geçirilmiş yeni baskılarında değişiklik yapılmasında ve ileride düzenlenecek atölye çalışmalarının tasarlanmasında katkı sağlayabilirsiniz. PUSULA'nın geliştirilmesi birçok görüşme, toplantı, tartışma ve materyal kullanımını içeren hayli yoğun ve işbirliğine dayalı bir süreç oldu. Bu tür kaynakların öğretmenlerin ve gençlik hizmeti alanında çalışanların ihtiyaçlarını ne düzeyde karşıladığının bilinmesi önemlidir.

1. Kılavuzu hangi sıfatla kullandım
(uygun seçeneği işaretleyin)?

- ❑ Öğretmen
- ❑ Öğretmen eğitmeni
- ❑ Gençlik hizmeti alanında çalışanlar
- ❑ Gençlik hizmeti alanında çalışanların eğitmeni
- ❑ Gençlik ya da grup lideri
- ❑ Diğer (belirtin) .....

Kılavuzu en çok hangi eğitim ortamında kullandım?

- ❑ Resmi eğitim
- ❑ Yaygın eğitim

Kılavuzu hangi düzeyde kullandım?

- ❑ Yerel düzeyde, lütfen belirtin .....
- ❑ Ulusal düzeyde, lütfen belirtin.....
- ❑ Uluslararası düzeyde

Kılavuzu hangi yaş grubuyla kullandım?

- ❑ 15 yaş altı
- ❑ 15-18 yaş arası
- ❑ 18-25 yaş arası
- ❑ 25-30 yaş arası
- ❑ 30 yaş üzeri
- ❑ Karışık yaş grubuyla

Çalıştığım örgüt ya da kuruluş:

.....

2. Kılavuz hakkında nereden bilgi edindim ya da kılavuza hangi vasıtayla ulaştım?

.....

3. Kılavuzun aşağıdaki kısım ve etkinliklerini kullandım:

.....

.....

4. En çok faydalı bulduğum kısım ve etkinlikler:

.....

.....

çünkü

.....

.....

.....

5. En az faydalandığım kısım ve etkinlikler:

.....

.....

çünkü

.....

.....

.....

6. Kılavuzun genel yapısı hakkında değerlendirmem

faydalı değil 1 2 3 4 5 çok faydalı

7. Kılavuzun düzeni/mizanpajı hakkında değerlendirmem

kafa karıştırıcı 1 2 3 4 5 çok açık

8. Arka plan bilgisi hakkında değerlendirmem

yetersiz 1 2 3 4 5 yerinde

9. Etkinliklerle ilgili genel değerlendirmem

zayıf 1 2 3 4 5 mükemmel

10. Sunulan kaynaklar katılımcıların konuyla ilgili bilgisini artırdı

hayır 1 2 3 4 5 katılımcıların bilgi dağarcığını genişletti

11. Sunulan kaynaklar katılımcıların tavırlarında olumlu bir etki yarattı

hayır 1 2 3 4 5 katılımcıların tavırlarını değiştirdi

12. Kılavuz içinde yeralan, gerçekleşmiş olaylarda karşı çıktığım yanlışlıklar/tasvirler ya da katılmadığım bakış açıları var, örneğin:

.....
.....
.....

13. Kılavuzun gözden geçirilirken dikkate alınması gerektiğini düşündüğüm genel önerilerim:

.....
.....

14. Kılavuz gözden geçirilirken belirli kısım ve etkinliklerle ilgili dikkate alınması gerektiğini düşündüğüm önerilerim:

.....
.....
.....

15. Kılavuza eklenmesini önerebileceğim diğer kaynaklar (kaynağın başlığı, yazarı, yayınevi ve dilini belirtin):

.....
.....
.....
.....

16. Diğer görüşlerim:

.....
.....
.....
.....

İsim ve soyadım, adresim, telefon numaram ve e-mail adresim (tercihe bağlı)

.....

Doldurduğunuz formu lütfen aşağıdaki adrese gönderin:
İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları
Kurtuluş Deresi Caddesi No. 47, Dolapdere 34440 İstanbul